

ACTA
ERUDITORUM,
ANNO
MDCCXXVII.
publicata.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Prostant apud JOHAN. GROSSII Hæredes,
JOH. FRID. GLEDITSCHII B. FIL.
ET
JO. CHRISTIANUM MARTINI.

Literis BERNHARDI CHRISTOPH. BREITKOPFII.

No. I.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Januariis Anno M DCC XXVII.

COLLECCAM DOS DOCUMENTOS, STATUTOS e memorias da Academia Real da Historia Portugueza.

h. e.

COLLECTIO DOCUMENTORUM, STATUTORUM & Commentariorum Academiæ Regiæ Historicæ Lusitanicæ, inde ab A. 1721 ad 1725 compositorum, & jussu Censorum Academiæ editorum; dedicata Augustissimo Regi & Protectori, & in ordinem redacta a Comite de VILLARMAJOR, Academiæ Secretario.

Tomi V.

Ulyssipone occid. apud Pascoal da Sylva, 1721--1725. fol. Alph. 33.

QVanquam plures Viri eruditissimi omnem curam cogitationemque ad antiqua historiæ monumenta perscrutanda contulerint, ac nihil reliqui fecerint, quod ad universam in luce collocandam pertinebat, attamen superante laborem rerum multitudine ac varietate, factum est, ut ex tenebris eruenda in quavis illius parte haud pauca supersint. Igitur permagnam ab omnibus historiæ studiosis gratiam inivit Illustrissimus Comes *de Villarmajor* (quem primi hujus operis Voluminis titulus indicat, seu, ut in ceteris vocatur, *Emanuel Tellez de Sylva*, Marchio *de Alegrete*, quem eundem esse opinamur) qui, Academia, cui a secretis est, re-

giis

giis auſpiciis Ulyſſipone in hunc finem ſtabilita, id operam dedit, ut Hiſtoria Luſitana, multis adhuc obſcuritatibus involuta, magnisque defectibus laborans, ſincere ac integre literis mandetur. Quando illa ceperit initium, moneta in ejus memoriam cuſa & Regi ab Academia oblata declarat, cujus prima facies exhibet vultum Regis cum inſcript. JOHANNES V LUSITANORUM REX, altera vero Regem ſtantem, qui adgeniculantem (hactenus fere jacentem) Hiſtoriam manu allevat, cum lemmate: HISTORIA RESURGES; infra leguntur verba in compendium redacta ſequentia: *REGia ACADemia HISToria LUSITana INSTITuta VI IDus DECembris* M DCC XX. Membrorum hujus Academiæ numerus, ut ex ſtatutis patet, quibus de electione Academicorum, eorumque munere, directore, cenſoribus quatuor, ſecretario, miniſtris, Academiæ inſignibus & ſigillo agitur, ad quinquaginta aſſurgit, eorumque nomina peculiari hic indice comprehenduntur. Singulis aſſignatæ in Hiſtoria Eccleſiaſtica vel Civili, Latine vel Luſitanice ſcribenda, partes, ſub rubrica, *Diſtribucao dos Empregos Academicos* memorantur. Leges ipſis præſcriptæ, quæ in utraque concinnanda obſervari debent, & ſub titulo: *Syſtema da Hiſtoria Eccleſiaſtica & Secular de Portugal* referuntur, eo tendunt, ut in hiſtoria Eccleſiaſtica cujuslibet diœceſeos præſides, ſynodi & concilia, templa, monaſteria, Academiæ, Viri ſancti aut illuſtres, loca miraculis & reliquiis clara &c. duodecim capitibus ſigillatim deſcribantur, hiſtoria autem civilis variarum gentium dominationis, Romanorum, Gothorum, Maurorum, periodos, Regum Genealogiam, fata, res geſtas, bella, quæque his in Aſiæ, Africæ & Americæ regionibus parta fuerint, legationes & fœdera omniaque reliqua ad ſtatum regni politicum & militarem pertinentia enarret. Prima Luſitaniæ ſacræ, eaque maxima & clariſſima pars erit hiſtoria Eccleſiaſtica transmarina, Aſiatica, Africana & Americana, de qua *Roderici Coſtii*, cui illius ſcribendæ munus a Rege demandatum fuit, Epiſtola Latina ad Comitem Villarmayorium legi præ ceteris meretur. Atque huic fini obtinendo, Academici provinciales collecta ex totius regni tabulariis & excerpta ad Academiam mittere tenentur, vi mandati regii, quod hoc Tomo ſub titulo: *Memoria das noticias que ſe devem man-*

mandar dos Archivos do Reyno fuse exponitur. Congressus & colloquia singulis quindecim diebus habenda sunt, & ea, quæ Tomo I recensentur primo loco, deliberationes ad ordinandam academiam spectantes, quæstiones & dubia, de methodo hanc vel illam historiæ partem tractandi, difficultates in singularum illustratione removendas, propositiones de variis historiæ Ecclesiasticæ & civilis capitibus, necessariis ad ea monimentis exquirendis aut jam collectis, vel alias disquisitiones generales & relationes de Academicorum institutis continent. Sic, ut Ecclesiastica nunc fere prætermittamus, quæ maximam quidem operis partem implent, de Rege Duarte, de Ofura cum Ophir Salomonis collata, de Regis Sebastiani historia, de *Barbosæ Machado* Bibliotheca Lusitanica 5000 scriptoribus constante, de vita Sanchonis II & Alphonsi III, de Regis Emanuelis historia, de historicis dubiæ fidei in primi regis Lusitaniæ Henrici, item Johannis I & Johannis III vitis, de vitis Regum Sanchonis I & Alphonsi II, de inscriptionibus quibusdam Romanis, L. Portio, C. Numisio & Æsculapio dicatis, Salaciæ (*Alcacar do Sal*) & Santiaci (*Santiago de Cassem*) repertis differitur, ac de familia inter Romanos clara Portiorum, origine & antiquitate urbis *Santiago de Cassem*, & *Andreæ Resendii* fabula de arcu quodam triumphali in urbe *Castro Verde* vocata, disquiritur, item de Goa, de nonnullis regni tabulariis, de concilio Braccarensi, de nomine *Port a Port*, de Regis Sebastiani vita, de Regum Johannis I & Johannis III vitis, de fide & autoritate quorundam historicorum dubia visa Academicis, ubi *Catalogus Autorum suppositorum* additur, & Berosus Chaldæus, Megasthenes Persa, S. Athanasius de Saragossa, Caledomius Episcopus Bragensis in vita S. Petri, Gregorius Beticus in catalogo martyrum Hispaniæ, Lucius Flavius Dexter, Marcus Maximus, Braulio, Maximi continuator, Ludov. Brandus, Haubertus Hispalensis, Liberatus, Aulus Halus, Servandus, Petrus Seguinus, Haleca, Julianus Penez, tanquam subdititii, familia submoventur; cui observationi duodecim regulæ criticæ in historia ecclesiastica observandæ annectuntur. Præter colloquia Dissertationes aliquot & Orationes huic tomo insunt, & prima quidem Diss. cujus Autor *Don Luis de Lima* est, de novo quarundam vocum Latinarum

 usu

uſu in hiſtoria eccleſiaſtica & ſeculari permittendo ac licito agit, quam ſententiam *Hieronymus Godinius*, Nizenſis, in ſecunda, de novatis ſacrorum magiſtratuum nominibus, confirmat. Tertia, Autore *Emanuele Azevedo de Soares*, hiſtorico-juridica, poteſtatis Judæorum in mancipia Chriſtiana, ſub imperio Romanorum, limites deſignat, eosdemque *Alvarez de Coſta* ſequenti diſſertatione prolixius oſtendit. Ad Orationes pertinet I elogium ſocii cujusdam academici defuncti, *Julii de Mello de Caſtro*, quo ingenii ejus ad poeſin aptiſſima dexteritas, & fœcundiſſimæ imaginationis ad Lyricos verſus lingua Hiſpanica & Luſitanica pangendos vires, laudibus in cœlum tolluntur, ejusque poema *Romance heroico* dictum, ac opus *de vita Comitis Das Galveas*, proſa non minus eleganter ſcriptum, maxime prædicatur. II Panegyricus, quem Illuſtr. *Comes de Ericeira* in electionem ſummi Pontificis Innocentii XIII recitavit, doctus plane & venuſtus, quo antiquiſſimam ejus familiam & egregia merita ampliſſime viginti foliis percenſet. III Patris *Cajetani de Suſa* ſermo, quo ultimum primi hujus anni colloquium clauſit, eoque inſignium Academiæ formam decuſſatam, ac palmis duabus ornatam, in cujus medio veritas cubo innixa, cum inſcriptione: *OMNIA RESTITUET*, conſpicitur, diſertiſſime & magno eruditionis apparatu explicat, ac Regi, ceu Genio tutelari, Academiam ſubmiſſe commendat. Hactenus de Tomo I.

Tomo II inter alia de Rege Immanuele ac tribus ejus uxoribus, Iſabella, Maria, Eleonora, filiisque & filiabus, de Alphonſi I filio, D. Fruela, & D. Aurelio, Tributi cujusdam centum virginum annui, Regis Cordubenſis Abdorrahmani laſciviæ exponendarum fundatore, de origine vocis *Lisboa* Arabica, illius urbis antiquitate, variisque Latinis nominibus, de controverſia ob Inſulas Moluccas inter Regem Luſitaniæ & Caſtellæ orta, & Geographicis in ea difficultatibus, de nonnullis ad Hiſtoriam Regis Johannis I & Alphonſi II pertinentibus, de ordine inter militares principe, *d'Aviz*, de Hiſtoricis ſcriptoribus hæreticis caute legendis, & de trium primorum ſeculorum hiſtoria eccleſiaſtica ſecundum regulas criticas ſcribenda, de Rege Sebaſtiano, de vita Regis Sanchonis II, ejusque ſcriptoribus parum exactis,

actis, de difficultatibus historicis in vita Johannis II, de Rege Dionysio, de adventu Tubalis in Hispaniam, de ministris Regis Duartis, de variis quæstionibus ad Historiam & Geographiam Africæ, Æthiopiæ, Indiæ, Americæ Lusitanicæ spectantibus, in harum regionum expugnationis historia discutiendis, e.g. num credibiles sint actiones militares Lusitanorum in his oris celebratæ? num justæ fuerint earum oppugnationes? num Græci, Romani, Carthaginenses aut aliæ nationes per Oceanum Atlanticum in Indiam navigarint? num Reges, Bethlehemum profecti, ex Malabaria venerint? num S. Thomas in India & China prædicarit evangelium? quale fuerit regnum reginæ Candacis, cujus Eunuchum S. Philippus convertit? num America sit insula aut continens Europæ pars? quinam post diluvium illam inhabitarint? Tum porro agitur de Regibus, Sebastiano, Sanchone II, & Bermudo, qui, ut centum virginum tributo se liberaret, bellum intulit Saracenis, de Hispaniæ diœcesium per Constantinum M. facta divisione, de Catalogo Chronologico-Historico-Genealogico-Critico Reginarum Lusitaniæ scribendo, deque historia Ordinum militarium componenda, de vitis Sanchonis I & *Alphonsi II*, de *origine* nominis Lusitaniæ, de Geographia Indiæ exactiori necessaria, de historia Petri I & Ferdinandi, de Regina Catharina & Regibus Sanchone II, Alphonso III, Johanne I, II, III, IV, de Miranda, a Romanis Contia dicta, & hujus vocis etymologia aliisque ei homonymis civitatibus, de claris Lusitanis in historia Romana & Lusitanica, de divisione Lusitaniæ tempore Romanorum. Accedit his relatio de inventis passim documentis in variis regni monasteriis, quæ prolixius hic recensentur. Inter Orationes, colloquiis insertas, prima est Marchionis Allegretensis, qua secundi hujus anni congressum auspicatus est. II Elogium *Francisci de Almeida*, Academici defuncti, qui ob linguarum, Latinæ, Gallicæ, Italicæ, Hispanicæ peritiam singularem, & insignem eloquentiam, qua Reginas Lusitaniæ & alias summates Matronas descripserat, deprædicatur. III Sermo, quo Regi ob exemptionem librorum Academiæ a censura supremi tribunalis, *Decambargo do Paco* dicti, gratiæ aguntur. IV & V Panegyrici duo in die natali Reginæ & Regis

recitati. VI. Concio, qua hujus anni colloquiis Marchio de Alegrete clausulam imponens, circulo figurarum perfectissimo Academiam assimilat, cujus centrum Regem appellat, miro comparationum artificio usus. Dissertationes hæ sunt: I Judicium de Petro Rege I, quem justum potius quam Crudelem vocandum, asseritur; II de adventu S. Jacobi in Hispaniam, qui pluribus argumentis probatur; III, de primo seu potius unico prædicatore Evangelii in Lusitania totaque Hispania, ubi de sancto Jacobo fusius disputatur, & S. Paulum Hispaniæ Apostolum esse, solutis omnibus objectionibus, demonstratur.

Tomo III, qui, æque ac quintus, in eo a ceteris differt, quod paginarum numerus, quem illi vel repetunt per singulos congressus, vel plane omittunt (uti nec congressus singuli numeris, nec charta alphabetis distinguitur) justa serie accessit, agitur imprimis de Rege D. Ramiro p. 37, de vitis Regum Sanchonis I & II parum hactenus exactis p. 43, de historia Regis Johannis III p. 47, de examinandis scriptoribus vitæ Reginæ Isabellæ, & Chronico Regis Dionysii a Rui de Pina scripto p. 48, de fabula Geryonum & Herculis p. 51, de historia Insulæ Melitæ p. 53, tum de vitis Regum Petri I & Ferdinandi p. 68, de Sanchonis II historia p. 81, & Johannis II p. 95, de historia Fœderum & pactorum regni Lusitaniæ colligenda, & singularibus quibusdam conventionibus, simul expositis, aliisque Fœderum ejusmodi collectionibus jam editis, p. 102, de Imhoffii historia Genealogica Regum Lusitaniæ, de qua judicium additur, p. 220, de bello inter Sanchonem I & Regem Legionis ejusque causis hucusque obscuris, p. 235, de Geographia Lusitaniæ exactiori perficienda p. 258, de historia ecclesiastica Algarbiæ, & hujus nominis origine Arabica, p. 282, de antiquis Laconiæ, hodie *Lamego* dictæ, incolis p. 285, de erroribus scriptorum vitæ Sanchonis II p. 313, historia Alphonsi M. p. 330, Johannis II & Immanuelis p. 334, de primo Lusitaniæ Rege Henrico ejusque visione in bello contra Mauros, quam *Ludovicus de Camoens*, Poetarum Lusitanicorum princeps, descripsit, & ex eo aliisque historicis illius miraculi veritas demonstratur, p. 338, de Regis Dionysii vita p. 335, de parte historiæ Fœderum, ad commercia & navigationem spectan-

ctantis, p. 349, de victoria in bello contra Mauros apud urbem Santeremum, novæ militiæ virtute parta, p. 356, & de expugnatione Ulyssiponis, & regni sede ibi constituta, p. 361. Inter Orationes sunt singulares I Elogium Academici defuncti D. *Ferdinandi de Noronha* Comitis *de Mofunto*. II & III duæ in diem natalem Reginæ & Regis p. 265 & 319. III Marchionis de Valenca, qua ob Principis regii natales Academiæ congratulatur, & multorum Lusitaniæ Regum exemplis virtutum propositis, recens natum Principem similem illis fore auguratur. IV Sermo Caetani in fine ultimi congressus dictus, quo Academiam cum Rhea magna matre comparat, & omnia quæ in hujus cultu & repræsentatione antiquitas observavit, ad illam ingeniosa assimilatione refert, imitatus, ut ipse ait, Virgilium, qui Romam cum Berecynthia, fœcunda illa matre, Æn. VI v. 20 seqq. contulerat. Dissertationes duæ sunt, quarum prima foliis 106 constans, veritas primi concilii Braccarensis, a Bernhardo de Brito detecti & in Parte secunda historiæ Lusitanicæ luci expositi, asseritur; altera vero exegetico - critica, folia 54 complectens, fabulosum illud & suppositum esse probatur, ac in ejus principio monasterii S. Mariæ de Alcobaca Bibliotheca, totius regni instructissima, laudatur, e cujus manuscriptis Bernh. de Brito *Monarchiam Lusitanicam* & Concilium Braccarense deprompsit.

In *Tomo IV* memorari merentur: Oratio Marchionis de Abrantes, introitus loco in prima hujus anni sessione pronuntiata, qua Historiæ leges explicans, ad industriam constantem Academicos hortatur; & Elogium funebre *Antonii Simoens*, cui historiæ ecclesiarum Evoræ & Leiriæ scriptio demandata fuerat, quam imperfectam reliquit, Viri præter rerum sacrarum notitiam, haud vulgari Philosophiæ & Matheseos scientia clari. Singularia inde afferuntur de antiqua provinciæ Braccarensis Geographia tempore Romanorum, Suevorum, Gothorum, de Aquis Flaviis Juliis, colonia Romana, & Aquis Læis, urbe hodie Læis dicta. Nec minus lectu dignus Index Manuscriptorum Comitis de Vimieiro quadringentorum, quæ ad Historiam ecclesiasticam & civilem ac Geographiam pertinent; ac sequentibus colloquiis porro singula in medium proferuntur. De contradictionibus inde

inde historicis in vita Sanchonis II tollendis agitur. Exponuntur & hic Lusitanorum in Asia & Africa victoriæ tempore Regis Sebastiani, Sanchonis II res gestæ, expugnatio Septæ sub Johanne I. Oratio congressum hujus anni finiens, qua Academia cum figura quadrata, quatuor velut sapientiæ columnis, electis quippe intra quatuor hos annos totidem directoribus prudentissimis,fulta, componitur, & intra hoc quadriennium horrida quatuor monstra, ignorantiam, invidiam,pigritiam, discordiam,debellata esse ab Academicis, prædicatur.

In *Tomo V* de provincia veteri Turdetana, Algarbiæ parte, & ejus incolis singularia memorantur, ut & de Mauris ex Algarbia per Reges Sanchonem I & Alphonsum III ejectis. De inscriptionum in regno Lusitaniæ repertarum collectione,deque erroribus vulgaribus in Historia,Genealogia & Chronologia Regum Lusitaniæ corrigendis consilium aperitur. Origo nominis veteris *Amæa*, quo urbs *Portalegre* notatur, a Cerere fere derivatur; ubi & de Bocharti etymologiis Phœniciis nominum Lusitaniæ & Hispaniæ judicium fertur. Instituitur quoque recensio duorum manuscriptorum ex bibliotheca Comitis de Vimieiro, ad vitam Regis Emanuelis & Johannis III & Lusitaniæ Geographicam ac Politicam descriptionem spectantium; S. Jacobi Majoris iter in Hispaniam ex quingentis autoribus probatur. Agitur & de biographorum Johannis I & Alphonsi II contradictionibus & difficili eorum conciliatione, de Tabulis Geographicis exactioribus concinnandis, & meridiano insulæ Ferri eligendo, de historia Lusitaniæ Regum genealogica in tres partes dividenda, deque manuscriptis nonnullis bibliothecæ Comitis de Vimieiro, historiam & antiquitates Lusitaniæ & Hispaniæ continentibus. Præter Orationes in die natali Reginæ,Regis, & Principis regii habitas, notabilis est ultima, qua Comes de Ericeira conventum hujus anni obsignans, cum Sole Academiam magna eloquentia comparat. Ac quum singulis lustris seu quolibet quinquennio finito, veteres Romani vota pro reipublicæ salute conceperint, hoc Academiæ lustrum votis pro Rege, augustissimo illius Statore, nuncupatis claudit. Inter Catalogos præcipuus hic comparet, qui Pontifices, Cardinales, Archiepiscopos, Episco-

ſcopos, natione Luſitanos, extra Luſitaniam his dignitatibus eminentes, recenſet, cum notitia topographica urbium & Eccleſiarum ordine alphabetico, ubi multa memorabilia geographica & hiſtorica, ſcriptoresque rari, ſe offerunt. Sic p. 261 Adrumetum, urbem in regno Tunis ſitam, vulgo Mahometta, Arabice *Mahammetta* vocari, obſervatur; p. 264 de duabus Amyclis agitur; p. 286 de urbe Geographis ignota *Cirindovi*; p. 327 de Sardica Thraciæ urbe, Turcis *Triaditza* dicta; p. 332 de Tiberiade urbe Palæſtinæ, hodie *Tabaria* nuncupata; p. 334 de Tiriſſa, Mœſiæ inferioris urbe, hodie *Cériſey* dicta, &c. In ipſo vero Catalogo Luſitanorum illuſtrium ſcripta eorum paſſim annotantur, ut Roderici da Cunha p. 69, Ludovici de Cerqueira p. 101, Hieronymi Maſcarenhas p. 161, Hieronymi Pereiræ p. 165, Thomæ de Faria p. 275. Acceſſit etiam peculiaris Index ſcriptorum, ex quibus ille Catalogus hiſtoricus & geographicus deſumtus eſt, ut conſtet, quosnam Autor ignorarit, qui plures illi amplificando aut corrigendo idoneos ad ſuam notitiam perferri optat. Ceterum paſſim in univerſo opere Catalogi inſeruntur Archiep. & Epiſcoporum, aliaque aſſeruntur, quæ ad Hiſtoriam Eccl. Luſitaniæ, Ordinum item, imprimis Melitenſis, Inquiſitionis tribunal & ſimilia ſpectant; immo etiam alia, quæ Luſitaniam primario non concernunt, ut cum T. II de diſciplina Eccleſ. moderna, ejusque cum veteri conſenſu, item de antiquitate dogmatis transſubſtantiationis agitur, ut cetera omittamus.

L'ANFITEATRO FLAVIO.

hoc eſt,

AMPHITHEATRI FLAVII VULGO COLOSſei deſcriptio & deſignatio; Autore CAROLO FONTANA, Equite.

Hagæ Com. apud Iſaac. Vaillant, 1725, fol. ch. aug. Alph. 11 Tabb. æn. maj. 24.

ANtiquioris Architecturæ reliquiæ, quales in Italia & extra Italiam extant, non tantum oblectationi ſunt curioſis, qui pretium ex raritate æſtimare ſolent, & rerum in modernis non occurrentium conſpectu, tanquam novitatem in ipſa vetuſtate

quærentes, capiuntur: ſed ſolidioribus ingeniis ſerviunt ad lucem inferendam hiſtoriæ veteri, quatenus hæc ex circumſtantiis de locis & functionibus ad certa loca relatis diſtinctionem deſiderat. Architectis autem præcipuæ curæ eſt quicquid Romani ingenii magnitudinem in inveniendis & diſpenſandis harmonicis rationibus ſapit. Quo reſpectu quævis veterum ædificiorum ruinæ Archetypum artis Syſtema ipſo opere exprimere creduntur, quod præſtantiſſimi quivis in arte communi conſenſu ſequuntur. Quamobrem Nobiliſſimum Equitem *Carolum Fontanam* tam erudita & exacta deſcriptione Amphitheatri Flavii, qualem haud facile quiſquam circa ullum antiquitatis veſtigium ſuppeditavit, plurimum adjumenti ad artis præſidia attuliſſe cenſebunt, quicunque inter judicioſam œconomiam & confuſam *ἀλογίαν* diſcernere didicerunt. Abſolvitur opus Libris quinque, quibus præmiſſa eſt generalis de Theatris & Amphitheatris introductio. In ea primum attingit originem Theatrorum apud Græcos; hujus ſtructuræ rationem deinceps in Anti-Rhodo Dionyſius excoluit. Hinc pervenit ad Romanos, occaſione & epocha ex Livio & Ovidio notis. In capite ſecundo Theatra & Amphitheatra diſtinguit ex figuris, quas Varro, Caſſiodorus, Iſidorus prodiderunt: Vitruvii doctrina in hoc negotio tanquam reliquis inſtructiore ſuppoſita. Tertio de materia & tectorio agit. Græcis Theatra antiquiſſimis temporibus ſtatim marmorea fuerunt, exceptis Athenienſium ligneis & mobilibus. Tegebantur velis ad pluvias & tempeſtates arcendas. Nam neque firmum neque perpetuum tectorium fuiſſe, probat trajectus liber columbarum & avicularum, quæ ex ritu in theatro dimittebantur. Velis ſucceſſit deinceps ſubinde tectorium ex ligno, uti cedrinum illud Athenienſium in Herode Philoſtrati, & in Theatris Corinthiorum ac Valerii Oſtienſis. Cæſar ſericum primus prætenſum voluit. Ex Lucretio, Propertio, Martiale colligitur, Lentulum Spintrium primum antennis vela applicuiſſe. Caput quartum diſquirit de uſu Scenæ. Caſſiodorus; *frons Theatri fuit ſeu locus actorum unde & in proſcenium prodibant hiſtriones acturi.* Iſidoro cum Orcheſtra confunditur. E ramis & frondibus primum, deinde e Tabulis pictis & ad variandum
mo-

mobilibus. Tandem invaluit pro ludorum diversitate, hoc est, Tragœdia, Comœdia, Satyra, curatior & exquisitior ornatuum ratio. In quinto capite machinæ describuntur, sed ex illarum genere, quas Vitruvius Lib. V, c. 7. περιάκτυς seu trigonos versatiles vocat. Unde optandum esset, Clarissimum Autorem, quid de altero genere ductilium sentiat, quas Servius memorat in Virgilii Georgica, notante Perralto ad hunc Vitruvii locum, exposuisse. Sexto capite agitur de vasis æneis attemperatis ad consonantias vocum, & per gradualia passim dispositis, ut vox extensa clarior redderetur. In septimo capite de orchestra, sedilibus modoque sedendi in Theatro apud Romanos tractat. Orchestra locus erat inter caveam & scenam, ubi Comici & Tragici canere & mimi agere solebant. Senatores spectandi causa in orchestra sedebant, post ipsos ordines equitum, deinde cives, tandem feminæ. Cæsar assedit in curuli; Tiberius & Sejanus in sellis inauratis. Deinde per gradus sedilia quoque alia fuerunt. Capite octavo circa ornatum Theatrorum notat, Claudium Pulchrum Scenam primum coloribus illustrasse; C. & M. Antonios argento, Petrejum auro, Q. Catulum Ebeno. Caput nonum dedicationes & consecrationes considerat juxta illud Valerii Maximi: *Ut Diis cultus & Hominibus oblectatio quæreretur*; Scenicos ludos Baccho, locum ipsum Veneri plerumque, rarius Dianæ, Apollini, Musis sacrum fuisse. Fundatores capite decimo excitans Quintum Curium primum stabile Theatrum Romæ exstruxisse e Tertulliano probat, cum antea mobilia fuissent. Quidam Pompeji Theatrum pro illo ponunt. M. Scauri Theatrum primum ob luxum notatum capite undecimo describit ex Plinio. Duodecimum refert, M. Curii duplex fuisse, utroque dimidio circa axem volubili, ut juncta Amphitheatrum efficerent. Caput decimum tertium inquirit in verum situm Theatri Pompeji, rationes ornatuum, & scenam ejusdem. Supra Caveam templum Veneris erat, gradualibus Theatri simul templo servientibus. Gellius templum victoriæ vocat. Restauratum a Tiberio, perficiente Calligula. Nero ambitiosa ostentatione inaurasse creditur die uno. Ultimum refecit Theodoricus, teste Cassiodoro, & indice lapide, invento A. 1691, ac asservato a Domino *Ciampini*.

Caput decimum quartum deſcribit Theatrum Marcelli, in quo M. Scaurus ædilis primus Hippopotamum & Crocodilum, ac oſſa monſtri Andromedei ex Judæa transvecta, Auguſtus Tigrim, inter novitates de more populo exhibendas propoſuerunt. Caput quintum decimum occupat Hiſtoria Theatri exſtructi a Balbo Gaditano, qui primus inter peregrinos triumphavit. Capite decimo ſexto enumerantur amphitheatra in Italia, Garlii in Campania, Puteoli, Capuæ, Albæ Latii, Oſtrocollæ Umbriæ, quorum vel rudera, vel veſtigia ſuperſunt: extra Italiam Polæ in Iſtria, Hiſpali in Iberia; & in Gallia, loco non addito, quem tamen Burdegalam eſſe apparet. Pulcherrimum omnium Veronenſe, cujus prolixiorem deſcriptionem exhibet caput decimum ſeptimum.

Jam, quæ continentur in Libris duobus prioribus, ejusmodi ſunt, ut compendium vix admittant. Nam primo Libro habetur Ichnographia terrena omniumque Theatri planorum, complexa Sphæras omnes cum arcuum, pilarum, ambulacrorum, cuneorum, gradualium, præcinctionum, a Sphæra extrema usque ad podium regium, apparatu: ſic quidem, ut Sectiones murorum, quorum portiones adhuc extant, in vivo plenæ, reliquorum ex veſtigiis tantum innoteſcentium dilutiores exhibeantur. Accedunt orthographiæ exterioris Amphitheatri, qua ſeptentrionem & occaſum ſpectat, & Sectiones ſeu orthographiæ interiores ortui & ſeptentrioni obverſæ, nec non Tabula ſingularis exhibens planorum omnium ſectionem majori modulo expreſſam cum ornatuum projecturis. Sed hæc omnia ad ſtatum præſentem faciunt. Librum ſecundum incipit Ichnographia terrena reſtituta, quæ œconomiam totius Amphitheatri, qualis integri fuit & illibati, complectitur. Huic ſubjiciuntur Ichnographiæ reſtitutæ planorum quatuor terreno imminentium, & alia prætenſionis velorum. Singulis enumeratio partium & menſurarum accurata aliaque adjiciuntur, quæ percenſere, eſſet totum opus exſcribere. Excipit ſeptimo capite hujus libri inveſtigatio generalis harmonicæque conſtructionis pro Amphitheatri plano & elevatione, ex Ellipſi & Semicirculis derivata, & vel ſimplicitate ſua commendabilis; octavo & nono, orthographia integri &

per

per verticem secti planis transeuntibus per axem utrumque extimæ Sphæræ; decimo dispositio columnarum per ordines quatuor sibi impositos in muro exteriore, usque ad summam coronidem, cum antennis; undecimo Sectio partis cum Scenographia applicationis velorum, figuris majore modulo expressis. Decimum tertium caput habet Scenographiam graduum a podio Regio, & decimum quartum illam Amphitheatri totius secti verticaliter juxta axem majorem, partesque omnes oculo in ipsa Cavea conspicuas exponentis.

Tertius Liber pandit Historiam profanam Amphitheatri Flavii, & sigillatim inquirit in situm, erectionem, dedicationem, restaurationes successu temporis factas; partesque singulas excutit, ut Caveam, podium Regium, gradualia, sedilia, vela prætensa summæ coronidi, antra & carceres, cloacas & aquæ ductus cum Euripo; considerat porro capacitatem Amphitheatri, effectum vocis quoad sonoram extensionem & reverberationem, suffitus e croco accendi solitos ad aerem purgandum, Patronos quibus dedicatum, & festa quæ in ipso celebrari suevêrunt. Quartus historiam sacram seu Martyrologium habet hujus loci, & mentionem facit SS. Ignatii, Eustachii & Theovistæ, Tatianæ, Abdon & Sennen, Euphemiæ, Placidi, Zenonis & 1200 Martyrum, Sempronii, Olympii, Exuperiæ, Theoduli, 262 Martyrum, Genesii, Dominicæ, Viti Modesti & Crescentiæ, Almachii, Marcelli & Eusebii, Restituti, Martinæ, Felicitatis, Mennæ, Johannis Pretensis; qui omnes vel in ipso Colosseo, vel in petra scelerata, quæ prope erat, periisse dicuntur. Hisce omnibus subjungit Ideam templi Libro V, quod in Cavea Amphitheatri exstruendum proponit ad renovandam celeberrimi loci gloriam. Denique notamus, opus hoc splendidum non Hagæ re vera, sed in Anglia subscriptionis lege fuisse excusum.

P. TERENTII COMOEDIÆ AD EXEMPLAR Faernianum a Petro Victorio editum A. M. D. LXV, summa fide recensitæ, Lectore semper monito, ubi a Faerno disceditur. In hac insuper editione versuum genera diversa diligenter indicata sunt; quidquid vero in iis difficile aut im-

peditum, nova quadam methodo tam facile redditur, ut quivis statim intelligat. Accedunt FAERNI emendationes integræ, & quæ alia erant in editione Victoriana, nec non DONATI quædam, cum Indice locupletissimo. Recensuit, notisque auxit & Dissertationem de Metris Comicis adjecit FRANCISCUS HARE, S.T.P. Decanus Wigorniensis & Regiæ Majestati a Sacris. Editio altera, auctior & emendatior.

Londini, ex Officina Jac. Tonson & Jo. Watts, 1725, 4.
Alph. 3, Plag. 3½.

Vir eruditissimus, *Franciscus Hare*, qui in Epistola Dedicatoria ad Illustrissimum Vice-Comitem *Tewnshend* abunde declaravit, quam bene noverit Terentium, omnibus subsidiis haud perfunctorie instructus ad novam hanc editionem adornandam accessit. Postquam enim ea omnia, quæ ad Fabulæ constitutionem, Mores, Sententias & Dictionem pertinent, sedulo notaverat & plane imbiberat, primum quidem codices manu exaratos & vetustissimos impressorum circumspicere cœpit: sed cum ex reliquo numero editionem Faernianam præstantissimam esse cerneret, eam summa fide denuo exprimi & cum eruditis communicari voluit, ita tamen, ut ex optimis interpretibus, ex MSS. & impressis non pauca adjiceret, emendaret, quæ partim Faerni diligentiam fugerant, partim iste nimio amore libri Bembini abreptus admiserat. Communem inde cum aliis multis tulisset laudem Cl. Editor, si vel maxime multa egregia in Terentium contulisset. Itaque longe majora & prorsus singularem medelam aggressus est. Terentium nempe numeris suis restituit; quam partem alii aut prorsus neglexerant, aut adeo infeliciter tractaverant, ut cum Publio nostro melius actum foret, si & ipsi neglexissent. Noverat quidem, Celeberrimum Bentlejum idem consilium agitasse, remque ipsam avide exspectavit: sed cum ob alia ejusdem negotia hanc spem decolasse crederet, ipse onus subiit, & pertinaci industria artificium Comicorum versuum investigavit. Cujus laboris uberrimum fructum tulisse sibi videtur.

detur. Primo enim qui metra Comica intelligit, majore cum voluptate versus Terentianos leget, quam qui eorum ignarus est: æque ac iis, qui versuum rationem perspectam habent, longe suavius sonat Virgilius, quam imperitis. Deinde hoc adjumento ipsos versus facilius memoriæ imprimi posse putat, puerosque eo modo ad intellectum simul oratoriorum numerorum perduci. Denique, quod palmarium est, ex regula metrorum optime intelligitur, qui versus sani sint, quique emendatione egeant, & quomodo corrupti integritati suæ restitui debeant. Et hoc unicum jam satis dignum tanti laboris pretium erat. Quo tamen semel omnia dilucide proponeret, neque opus esset eandem observationem sæpius iterare, Dissertationem eruditam & accuratam *de Metris Comicis* præmisit, qua totum illud argumentum ita perspicue pertractatur, ut non temere affirmaverit Cl. Autor, quemlibet qui eam attente perlegerit, impeditissima quæque Terentii loca inoffenso pede penetraturum. Quod ut eo melius procederet, non modo genera versuum in margine passim adnotavit, sed & ictum aliasque singulares syllabarum quantitates & præcipuam versus dimensionem perquam diligenter notis quibusdam designavit. *Si qua notatu digniora occurrunt, quæ inter legendum* offendiculo esse possent, aut aliis interpretibus negotium facessiverunt, ea plerumque satis perspicue evolvit & exponit. Id vel ex unica fabula Eunucho demonstrabimus. Ibi in Prologo v. 7. verba vexatissima

Qui bene vertendo & easdem scribendo male
Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas

pluribus ita illustrat, ut *bene vertere* eum dicat, qui boni interpretis; sed *bene scribere* eum, qui boni poetæ officio satisfaciat. Hunc sane sensum ex pluribus Cl. Editoris verbis elicimus, & vix putamus eum propterea ita exagitandum esse, ut fecit Vir magnus, qui paucioribus verbis sensum istum verborum inclusit, dum ait: Bene vertere *est fideliter vertere, verbum verbo reddere ex Græco: id ipsum* bene vertere *est* male scribere *Latine*. Quod sane eodem recidit: neque vero periti aliam facile sententiam eruent, aut approbabunt. Deinde Act. III Sc. V v. 12 nota illa: *O festus dies hominis*, ubi quidam miras sibi difficulta-

tes

tes finxerunt, alius autem commodum sensum inde erui posse, plane desperaverat, non adeo male interpretatur: *O æque jucunde mihi ac festus dies*, quæ interpretatio non minus probabilis est, quam conjecturæ celeberrimi JCti, qui *o festus dies homini*, sive *o festus dies ominis*, reponebat, faciliusque recipietur, quam quod doctissimus Criticus substituere jubebat: *O festus dies! O meus amicus!* qui ista *o meus* degenerasse putat in *ominis*, & post in *hominis* mutat aesse. Aliquid tamen vitii contraxit expositio Act. IV Sc. IV v. 21, ubi jam Donatus errorem in Terentio notavit, qui Menandrum secutus, *senex Colore mustellino* dixit, cum ille scripserit, ὀτός ἐςιν γαλεώτης γέρων. Ibi nempe, cum Terentium suum ab omni errore liberare nititur, vitium potius verbis Menandri adscribit, eaque levi mutatione ad sententiam Terentii transducit. Sensus tamen nihilo minus laborat, neque plene cum juveris, nisi cum viro docto reponamus: *veternosus senex, Colore stellionino;* quæ scriptura dudum aliis in mentem venit. Quæ ad Act. V Sc. VIII v. 44, de dictione *libenter vivere* ejusque vera connexione dicuntur, si maxime non omnibus numeris perfecta sunt, ostendunt certe, optime de suo scriptore mereri voluisse Cl. Editorem. Eodem pertinet, quod non raro male transposita nomina Personarum, suis quæque locis restituit, ut Act. II Sc. III v. 25, & alibi. Quæ vero a librariis aut correctoribus corrupta esse judicavit, ea vel ex libris, vel etiam ex conjectura persanare tentat: ea tamen modestia, ut conjecturas suas rarissime in contextum inferat. Sic in Prologi v. 5 pro *Existimavit* scribendum censet:

— — *qui dictum in se inclementius*
Existimabit esse,

jubente ita sententia loci. Atque ita editum est in nupero Terentio Westerhoviano: verum Celeberrimus Bentlejus prætulit *Existimavit*. Act. I Sc. II v. 82, ubi contra metri rationem vulgatum est: *Egon id timeo?* ipse corrigit, *Egon timeo?* ita tamen, ut bene viderit, legi etiam posse. *Ego id timeo?* quam lectionem unice veram esse probat Cl. Bentlejus: cujus generis conjecturam habes etiam ad Act. IV Sc. V v. 7. Ita Act. I Sc. II v. 110 refingit:

In

In hoc biduum Thais vale. TH. vale *mi Phædria*
Et tu. — —

ut nempe numerosiorem, elegantiorem & affectuum pleniorem redderet orationem: quæ omnia desideres in vulgata lectione, quæ verbum *vale*, ante illa *mi Phædria* omittit.

Cum autem exemplar Faernianum, ut emendatissimum, iterum evulgare constituerit, ab eo tamen probæ rationes recedendum esse docuerint; magna pars adnotationum in eo occupata est, ut hunc dissensum ostendat atque tueatur. Hinc Act. I Sc. II v. 15, *anime mi*, mi *Phædria* rectissime cum libris aliquot scribit, ubi Faernus alterum *mi* omiserat. Ibidem v. 37 hic quidem posuerat *Docere, educare*, reclamante versu; rectius Cl. Hare *Docere, educere*. Quod beneficium cum agnoscat Celeb. Bentlejus, auget præterea & totum versum ita concipit:

Docere, educere, ita uti si esset filia,

pro quo ceteri omnes, *ita ut si.* Act. II Sc. I v. 13 Faernus *Et perpeti* principio versus scripserat; Cl. Hare autem *Et* ad finem præcedentis rejicit. Act. II Sc. II v. 9 ille ex libro Bembino dederat, *ut spes nulla relliqua in te esset tibi;* noster autem cum reliquis codd. *in te siet tibi* scripsit, idque *siet* cum versus ratione pronuncietur *sit*, ita etiam exarandum esse statuit Bentleius: qualem medicinam etiam versui 26 Act. III Sc. II attulit. Faernus Act. II Sc. II v. 32, Bembino MS. plus justo addictus scribit: *Philosophorum habent* disciplinam *ex ipsis Vocabula;* Noster rectius *disciplinæ*: at Bentlejus *discipuli*, quod ne Glossa sit τῦ *disciplinæ*, valde veremur. Act. III Sc. IV v. 7 Faerniana habet: *Idque adeo visam, si domi'st;* Hariana verius: *Ibo ad eum, visam, si domist.* Bentlejus tamen priorem lectionem tuetur. Hæc sufficiant pro documento, quomodo Faernianum exemplar secutus sit Cl. Editor. Unum addendum, quod ad minutias usque curiosus fuerit in talibus, ita ut admoneat ubi *cœli* scripserit, pro Faerniano *cæli.* Et cum hic quidem fere semper *eiciunda*, *peri*, *abit* & reliqua hujuscemodi, antiquo more & autoritate libri veteris, unico *i* scripserit; ille contra lege metri admonitus, *ejiciunda* & reliqua ad eam formam passim revocavit. Tandem & aliorum Autorum, licet rarius, ratio habetur: sed maxime Plauti, quem

in hac fabula pag. 91 emendat. Ejusdem novam editionem Præfatione haud certissime quidem promisit, promisit tamen. Quam ut publico commodo haud invideat, rogamus.

PUB. TERENTII AFRI COMOEDIÆ, PHÆDRI fabulæ Æsopiæ, PUBLII SYRI & aliorum Veterum Sententiæ; ex recensione & cum Notis RICH. BENTLEJI.

Cantabrigiæ, apud Corn. Crownfield; Londini, apud J. Knapton, R. Knaplock, P. Vaillant, Bibliopolas, 1726, 4, maj.
Alph. 3 plag. 3.

QUod scripta hæc, nunquam antea junctim edita, in unum Volumen conjecerit Præstantissimus Criticorum R. Bentleius, ea potissimum causa fuit, quoniam simili in Senariis licentia sunt confecta, & quoniam Phædrus æque ac Publius Syrus hujusmodi mendis obsitus erat, quæ non nisi ea cura, quam Terentius postulabat, tolli poterant. Satis hoc est pro defensione novi consilii. Sed inde simul colligere licet, solam emendationem respexisse operam Celeberrimi Viri. Qui autem latos Commentarios, aut ejus generis adnotationes, quales in Horatium a manu eruditissima Cl. Editoris habemus, exspectarunt, eorum opinionem ex parte falsam esse videmus. Non adeo multis enim verbis, paucis etiam exemplis ratio emendationum redditur: Paullo latius tamen in Terentio, quam in ceteris, sese diffundit. Neque hoc adeo ægre ferent eruditi. Nam peritis Artis Criticæ ipsa exempla statim occurrunt, quibus emendationes Viri doctissimi, utpote ex regulis artis petitæ, latius confirmari possunt. Iis autem, qui alieni sunt ab his literis, aut leviter saltem tincti, sufficere potest autoritas tanti Viri, quem facile sibi persuadere possunt, plura in promtu habere, quæ sententiam ipsius tueantur. Eo certe animo has lucubrationes conscriptas esse verosimile fit, quando diffusam eruditionem & præclarissimum ingenium Bentleji nobiscum reputamus.

De singulis quædam in medium proferemus. Et TERENTIUM quidem quod spectat, eum, præterquam quod eximia

mia & perſpicua de Metris Terentianis Diſſertatione auctus eſt, ad exemplar Faerni diligenter exegit; cujus etiam obſervationes, una cum ſuis, textui ſubjecit. Cum ipſa editione Faerniana codices pervetuſtos comparavit, quotquot vel Cantabrigiæ, vel Londini nanciſci potuit. Contextum permultis locis caſtigavit, & accentuum intervallis, quod novum in hac editione repertum eſt, ornavit, adeoque rei metricæ ſtudioſis faciliorem reddidit. De emendationibus ut lector judicium ferre poſſit, quasdam memorabimus, nullo ſervato diſcrimine, libris vetuſtis, an εὐστοχίᾳ viri maximi debeantur? In Heautontimor. Prolog. v. 13 alii interpretes invidioſam laudem Comœdiæ ſenſerunt: quidam expoſitione; aut interpunctione emollire verba adniſi ſunt. Celeb. Bentlejus leviſſima, & omnino vera, mutatione *Si*, pro *Sed*, reſcribit, & omnes turbæ conticeſcunt. Eodem v. 18, 19 emendat in hunc modum:

— id eſſe factum hic non negat,
Neque ſe pigere, & deinde factum iri *autumat,*

pro quibus vulgatæ: *factum hic eſſe id non negat,*
Neque ſe id pigere, & deinde facturum *autumat*,

quod *facturum* haud valde inconcinnum, & fortaſſe non mutandum eſt. Act. I Sc. I v. 5 pro edito adhuc:

Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto,

repræſentat:

Quod ego eſſe in aliqua parte amicitiæ puto,

de quo quid dici queat, facile apparet. Ibidem v. 45, nunc legimus:

Ejus filiam ille amare cœpit virginem;

olim erat: *amare cœpit perdite.* V. 73 habemus ab ingenio Cl. Bentleji:

Inde alii feſtinare, lectos ſternere,

cum vulgo legant: *Video alios feſtinare.* V. 91, ex conjectura J. Palmerii, cum quo eodem modo locum ſanarunt Turnebus, Lambinus, Muretus, Guyetus, refingit:

— — qui opere ruſtico faciundo
Facile ſumtum exſercirent *ſuum,*

nihil motus iis, quæ Vir primarius J. Fr. Gronovius pro defenſio-

ne lectionis receptæ, *ſumtum exercerent ſuum*, attulit. V. 113 ita procedit:

Non convenit, qui illum ad laborem hinc pepulerim,
Nunc me ipſum fugere;

cum in vulgatis quod eſt, *ad laborem impulerim*, in leges metri, Faerni autem lectio, *ad laborem impellerim*, æque ac Anteſignani *impullerim* in elegantiam Terentii peccet. Tot numero emendationes ex ſolo Prologo & prima Scena unius Fabulæ memorare potuimus: nec omnes quidem memoramus, &, quas tranſivimus, æque elegantes ac doctæ ſunt. Paſſim videas conjecturas exquiſitas & Bentlejo dignas prolatas, quæ in ſeriem operis non ſunt receptæ. Nam v. 31 & 32 Prologi, qui impeditiores adhuc viſi ſunt, ita expedivit:

Qui nuper fecit ſeruo currenti in via
Dixiſſe populum, Cur inſano ſeruiat?

Act. I Sc. I v. 70, 71, qui ſic ſatis bene habebant, ita tamen, duobus vocabulis mutatis, prægnantiores facit:

Domum revertor mæſtus atque animo fere
Conturbato *atque* inerti *præ ægritudine.*

Sic v. 116 & 117 priſtinæ ſuæ elegantiæ reſtituere putavit refingendo:

— — *Sed ut diei tempus eſt,*
Tempuſt monere *me hunc vicinum Phaniam*,

ubi vulgatæ: *Monere oportet me.* Sed ut Cl. Hario multa admonendi facultatem dederat Faernus; ſic Celeb. Bentlejo multæ adnotationes natæ ſunt ex iis, quæ Harius in Terentium contulit, a quo ſæpiſſime divortium facit. Ejus emendationes huic videntur herbæ ſolſtitiales, quæ pauliſper fuere: interdum & paulo acerbius æmulum ſuum perſtringit. Cujus rei exempla nihil attinet proferre. Neque multis enarrabimus, quomodo tum pag. 167, tum alibi curas a Cl. Hario in Plautum promiſſas traducat. Id tamen memoratu dignum eſt, quod Cl. Bentlejus non ita ſolis ſe mancipaverit emendationibus, ut non, ubi res poſtulat, etiam interpretatione autorem adjuvet. Immo non deterioris interpretis, quam Critici officio ſatisfeciſſe, patet luculenter ex pag. 163, nota ad v. 7, aliiſque locis compluribus. Denique, ne quid

quid omittamus, Terentio suo *Oratiunculam* præmisit, habitam *cum septem in Theologia Doctores crearet* Bentlejus: quo consilio, nostrum non est divinare.

In repurgando PHÆDRO nullis plane scriptis codicibus, sed solo ingenio & doctorum virorum notis adjutus est. Et ut negare minime possumus, Virum doctissimum sæpe aliorum interpretum emendationes adoptasse; ita & illud affirmare tuto possumus, permulta esse, quæ soli Bentleio debeantur. De omnibus, quæ magnum ingenium tentavit, ut judicium nostrum interponamus, nemo jure exigere potest: enumerabimus tamen quædam, ut exspectationi satisfaciamus. Lib. I Fab. I v. 13 emendat:

Atque ita correptum mactat *injusta nece*,

quoniam etiam Schefferus viderat, vulgatum *lacerat injuste nece*, esse minus Latinum. Bentlejo *Mactat* placuit, grave verbum in tali re æque ac *Immolat*; qua de causa versum ex Lib. IV Fab. V adscripsit, ne porro Vir doctus causam ignoret. Fab. II v. 16 correcta lectio est: *Immersæ limo cum laterent diutius*,

nempe *ranæ*; antiqua fuit: *Hoc mersum l. cum jaceret diutius*, de tigno misso intelligens. Fab. V. v. 7. in mendo cubat, sed nemo feliciter persanavit. Egregie Cl. Bentleius:

Ego primam tollo nomine hoc, *quia* sum *Leo*,

nisi quod paulo longius ab literarum vestigiis recedat. Vulgo:

Ego primam tollo, nominor quia *Leo*,

ubi alii *nominor quoniam*, alii *quia rex Leo* reponunt, ut versui consulant. Fab. XIV princip. ita legit:

Malus cum sutor inopia proterritus
Medicinam ignoto facere cœpisset loco,

quia vulgata vix Latina Viro doctissimo videbatur, quæ est: *inopia deperditus*. Fab. XXVI init. ita constituit:

Nulli nocendum: si quis vero læserit
Mactandum *simili* vice *fabella* hæc *admonet*,

pro quo receptum erat:

Multandum *simili* jure *fabella admonet*.

Prostat Epistola Critica, de qua mox dicemus, quæ omnes omnino emendationes Celeb. Bentleji & adnotationes in Phædrum examinat. Minatur etiam P. Burmannus V. C. novam Phædri edi-

tionem, qua, nihil correctionibus Bentlejanis opus esse, se demonstraturum, amicis promisit. Quare mittamus hunc Libertum Augusti, & quæ restant in hoc Volumine evolvamus.

In PUBLII SYRI aliorumque *Sententiis* emaculandis usus est Vir eruditissimus quinque MSS. codicibus; quorum quatuor ex bibliothecis Cottoniana & Collegiis Trinitatis, Caji & Sidneji depromtos ipse consuluit; quinti, nempe Leidensis, excerpta transmiserunt Batavi. Sed cum in ceteris editionibus sententiæ plusquam octingentæ, in aliquot propemodum mille legantur; Bentlejus tantummodo 265 exhibet, quas nempe solas Publiani coloris esse existimavit. Has paucas tamen multis locis aliter, ac olim, prodire jussit. Sic v. 90 legit:

Despicere oportet, quidquid possis perdere,

propter numeros; & v. 113:

Feras facilia, ut difficilia perferas,

ubi simul codd. suorum scripturas repræsentavit. Quam operam forte lectores in aliis mimis desiderabunt. Certe de v. 110, quem cum Scaligero ita concipit:

Factum tacendo, crimen facias acrius,

nihil prorsus monet, cum in MS. Frisingensi ita sonet:

Ictum tacendo, cet.

Salmasium autem ad Lamprid. Commod. cap. VII ex vetustis schedis restituere novimus:

Jactum crimen tacendo facias acrius,

præ quo longe magis placet Scaligeri & Bentleji aliorumque lectio.

EPISTOLA CRITICA AD ERUDITISSIMUM Virum H. B. S. E. I. in qua omnes doctissimi BENTLEJI in PHAEDRUM Notæ atque Emendationes expenduntur.

Londini, ex officina J. Tonson & Jo. Watts, 1726, 4.
Plag. 19.

ERuditus hujus Epistolæ Autor, qui multum semper Phædro tribuit, ante aliquot annos in pueri usum Phædri versiculos

los in dipodias, accentibus supra positis, distinxerat, & de ejusmodi editione, qualem fere Cl. Bentlejus dedit, cœperat cogitare, cum subito eum nuncius de Bentlejana editione sufflaminavit. Exspectatum autem hoc Celeb. Viri opus cum in manus sumsisset pro thesauro, quod ajunt, carbones accepisse dictitat, & longissime infra exspectationem omnia cecidisse. Quæ & alia duriuscula postquam initio Epistolæ commemoravit, ad examen notarum, sed & ipsius Præfationis Bentlejanæ, ita se convertit, ut ne quidem unicam emendationem prætermittat, quam non contemnat, rejiciat, derideat, aut, si probabilis illa videatur, eandem sibi dudum in mentem venisse, eandem olim oræ libri sui appinxisse, & amicis communicasse, præ se ferat. Neque ibi substitit inclementia. Bentlejum Indices & Stephani Thesaurum exscribere, objiciendum erat pag. 43; eundem ineptum esse, licet Doctorem Theologum, tractandis sacris literis, pag. 45, in notis ad Aristophanem, Terentium & alibi insignis plagii reum esse, pag. 50 sqq. eum, licet totam vitam in re metrica cognoscenda consumserit, in minus usitatis carminum legibus nihil videre, pag. 76, in aliis etiam ad hanc rem spectantibus peccare pag. 101. Denique & vita atque alia studia Viri de literis optime meriti, nec non muneri publico satisfaciendi ratio excutienda erat pag. 148 sq. quasi vero sine his talibus Epistola *Critica* de emendationibus Phædri non fieret: & hoc demum esset peritiam in *humanioribus* literis approbare, si, quacumque in re possis, contra humanitatem pecces. Nobis certe propemodum oneri est ejusmodi scripta perlegere, eo magis, quod errata etiam quædam Viris magni nominis magnorumque meritorum condonanda esse existimemus. Narramus tamen, Autorem hujus Epistolæ, quicumque ille sit, haud inutiles observationes hic illic inspersisse, qualis est illa de confabulatione arborum pag. 10 sq. de confusione τȢ *quum* & *quoniam*, unde Plautum emendat, pag. 19, de loco Horatii pag. 36, & de locis duobus Tertulliani pag. 81 & 110. Ne de iis dicamus, quæ in Phaedro cum cura tentavit.

JOAN-

JOANNIS FRIDERICI SCHANNAT, Fuldischer Lehnhof, *sive de Clientela Fuldensi Beneficiaria Nobili & Equestri Tractatus Historico-Juridicus.*

Francof. ad Mœn. apud Jo. Benj. Andreæ & Henr. Hort, 1726, fol. Alph. 4, pl. 18, fig. æn. plurim. passim insert.

COnstat inter peritiores, Feudorum Longobardicorum & Germanicorum in plurimis diversissimam esse naturam, hæc etiam pro varietate provinciarum mirifica inter se differre, consuetudines Curiarum feudalium existere infinitas, pacta conventionesque in negociis feudalibus initas esse innumeras, ut adeo a Juris Feudalis Consulto Germano, præter peregrina Feudorum Jura, Juris Civilis Corpori annexa, etiam patria jura, nostrarum Curiarum mores, & imprimis vetustæ chartæ & diplomata sint indaganda & excutienda, quo nobilissimæ circa Beneficia Jurisprudentiæ facies lætior paulo & succi magis plena quotidie appareat. Debemus eo nomine multum Viris præstantissimis, nostra laude nihil indigentibus, quorum numero nuperrime magno artis nostræ beneficio accessit Celeberrimus Schannatus, exposita nobilissima Feudorum Germanicorum specie, Fuldensium puta, quæ penitius nosse eo magis e re nostra est, quo obscurior fuit earum natura, & quo certius nunc constat, JCtos maximi nominis graviter hic impegisse.

Doctissimi libri partes sunt tres: Clientela Fuldensis Beneficiaria ipsa, Elenchus Clientum sive Vasallorum Ecclesiæ Fuldensis, Codex denique probationum Clientelæ Fuldensis Beneficiariæ. Clientelæ Fuldensis Beneficiariæ partes iterum doctissimus Autor voluit esse duas, quarum prima in tria capita divisa, primo de Feudorum Fuldensium antiquitate & præstantia, secundo de Natura, Juribus ac consuetudine Feudorum Fuldensium, tertio de variis Feudorum Fuldensium speciebus tradit. Scilicet
p. 2. ab octavo post C. N. seculo Vasallorum Fuldensium in antiquis tabulis occurrit mentio, ea vero hoc ipso & sequentibus seculis enata est beneficiorum copia, ut nihil sit, quod in beneficium ab opulentissima illa Ecclesia datum non sit, castra, terræ, prædia,

dia, villæ, oppida, Advocatiæ, Jurisdictiones, homines censuales, operæ, sola, sylvæ, montes, curiæ dominicales, piscinæ, rivi piscosi, vectigalia, ædes, salinæ, hospitia, tabernæ, molendina, immo caveæ & furni, magna Abbatum in Vasallos indulgentia, magna Vasallorum in Abbates aliquando injuria. Natura Feudorum
Fuldensium est, ut sint masculina, *Mann-Leben*, quæ cum pactis p. 4.
& conventionibus ad hæredes masculos devolverentur, feuda ma- 5.
sculina hereditaria, *Erb-Mann-Leben*, appellata sunt, ex quo
nomine, ut & ex notissima clausula: *nach Fuldischer Leben Her-* 7.
kommen, Recht und Gewonheit, qui promiscuam etiam feminarum in feudo Fuldensi successionem exsculpere velit, ut faciunt interpretes Fuldensium rerum ignari, vehementer errabit. Ita exclusa est A. 1450 Elisabetha Hanovia, Joannis ultimi Comitis Ziegenheimensis ex sorore Elisabetha neptis, lite etiam gravissima mota, & cesserunt feuda Ziegenheimensium Fuldensia expectativario Ludovico Landgravio Hassiæ; huic autem, ut habent literæ, *und den nachkommenden Männlichen Leibs-Lebens-Erben*, addita nihilominus illa decantata clausula, *als Fuldisches Leben-Recht und Herkommen ist*; quæ ipsa, cum & inserta legatur literis Clientelaribus Civitati Francofurtensi, oppido Creutzburgensi, tum & Commendatori ordinis S. Joannis Hierosolymitani non semel concessis, in quibus feudis natura sua nulla est feminarum successio, non illud, quod nonnulli voluere, sed hoc potissimum vult, ut cognitum sit, Curiæ Fuldensi fuisse jam olim, esseque etiamnum Jura propria ac singularia eaque vetustissima, quæ cum reliquis finitimarum aliarumque provinciarum juribus nolit permisceri confundique. Quod ad Jura attinet,
Vasallus Fuldensis alienat, sed consensu Agnatorum, & Princi- 9.
pis Abbatis, soluto simul laudemio, dimidio Imperiali in singulos centum Florenos; Princeps Abbas Vasallum alienat libere etiam
invitum, modo novus Dominus non sit inferioris clypei. Vasal- 10.
lus Fuldensis uti alienat, ita oppignorat, utroque tamen casu Domini directi conditionibus aliquando sat duris sibi prospexerunt.
Refutare etiam licet Vasallo Fuldensi feudum vel in Domini vel 11.
in tertii favorem, illo consentiente, nisi huic juri renuntiaverit Vasallus, *ewiglicher Mann*, quo facto, licet inde consentiente

Domino feudum alienat, quoad personam tamen clientelari nexu obstrictus remanet. Subinfeudare etiam Vasallorum Fuldensium est, quamvis merito Abbates, sæpe expressis cautionibus in-
p. 12. terpositis, suo consensu id fieri voluerint. Dotem denique & dotalitium constituere permissum est in Feudo Fuldensi consensu Dominorum Abbatum, quorum insigni in hac re indulgentia tot feuda feminina enata sunt, in quibus post obitum feminæ liberi ejus promiscua successione usi sunt, ut inde credulum vulgus, rerumque Fuldensium imperiti Feuda Fuldensia omnia esse promiscuæ successionis *Kunkelleben* sibi persuaserint.

Ad species Feudorum Fuldensium digredimur cum Autore
13. nostro, qui sollicite, quoad Feuda oblata primo loco explicanda, distinguit inter oblata Ecclesiæ Carolingicis temporibus bona, ea fere lege, ut ad *preces* offerentis sub Beneficii modo, forte etiam alia re simul præstita, ad vitæ tempus redderentur, qua pietate majorum insigniter creverunt opes Ecclesiæ Fuldensis; & inter Feuda oblata recentiorum temporum, ex tuitionis imprimis fiducia profecta, Ecclesiæ oneri potius futura quam emolumento; quorum hæc nunquam non perexiguo numero fuere in Curia Fuldensi, superstitibus tantum duobus ejus naturæ Vasallis, Duce Saxone, ratione Villarum Bettenhausen & Seba, Feudi A. 1320 a Bertoldo Comite de Henneberg oblati, & Hassiæ Landgravio, ratione Castri Sturmfeld a Godefrido Comite de Ziegenhayn 1353 oblati; illa vero, priscæ fidelium oblationes, postquam deposita feudi natura Ecclesiarum & Pauperum usibus aliquandiu inserviissent, necessitatibus ita exigentibus, feudorum iterum naturam, sed omnino datorum, induerunt.

15. Inter Feuda data præcipua sunt Feuda masculina, secundum consuetudinem Fuldensem duplicis generis, masculina simpliciter talia: *Mann-Leben*, in linea descendente recta primi acquirentis unice persistentia, & masculina hereditaria, *Erb-Mann-Leben*, ad lineam etiam transversam agnatorum a primo acquirente ortorum gratiose transeuntia, exclusis omnino feminis, quod
15. etiam in plurimis masculinorum feudorum speciebus ita fuit observatum, nisi quod aliquando feminæ cum maritis de eisdem feudis fuerint investitæ, quo in casu servitia exinde debita censeban-

ſebantur remiſſa, & poſt mariti obitum fructuum potiebantur, ad vitam duntaxat. Maſculinorum feudorum ſpecies ſunt Feudum Civitatis, Feudum Caſtri, Feudum Caſtrenſe, quale, *Erb-Burg-Lehen* nomine veniens, non ideo promiſcuæ ſucceſſionis cenſendum eſt, Feudum Keminatæ ſeu Ædificii, Feudum *Rite-Le-*
ben, cujus ſervitia in præſtatione equi inſtructi conſtitiſſe exiſti- 21.
mat doctiſſimus Schannatus, Feudum *Schützen-Leben*, cujus poſſeſſor balliſta & pharetra inſtructus in oppido cuſtodias agere, aut interdum etiam in hoſtem foras progredi tenebatur, Feu-
dum Ligium, Feudum de Camera & de Moneta, Feudum Advo- 22.
catiæ, Feudum Gaſtaldiæ ſeu Ambachtiæ, Feudum Jurisdictionis,
Feudum Patronatus, Feudum Aulicum ſeu Palatii, Feudum Vena- 23.
torum, Feudum Solii, *Stul-Lehn*, in quo Vaſallorum præcipuum munus adſtare ſolio Principis Abbatis, Feudum Aſſaturæ *Bradt-Leben*, Feudum denique Stagii, quæ omnia exemplis Fuldenſibus firmata explicataque legere perquam jucundum videtur.

Superſunt Feuda Feminina ſive promiſcua Fuldenſia, non 24.
quod natura iſtorum feudorum ejusmodi ſucceſſio contineatur, ſed quod Abbatum indulgentia, plerumque dotalitii, dotis vel legitimæ titulo, ad feminas tranſierint, & hodienum tranſeant. Quamvis, ſi Vaſallum cupido inceſſerit eam qualitatem inducere feudo, Domini & Agnatorum conſenſu opus fuerit, quod adeo
non arriſit, ut ſæpiſſime pacto convenerit, feminis tam pro do- 26.
talitio quam pro dote aut legitima partem feudi clientelaris non deberi, ſed pretium illius ex juſto & æquo determinatum exſolvi. Ceterum ſi feminæ in ejusmodi feudo ſucceſſio obtingat, more Fuldenſi nec inæquale conjugium, nec vota monaſtica obſunt.

Caduca feuda Abbati aperiri, quis negaverit? quæ aliquan- 28.
do piis uſibus reſtituta, ſæpiſſime aliis iterum Vaſallis conceſſa. Modi autem, quibus Eccleſiæ Fuldenſis Feuda amittantur, ſunt potiſſimi: conſpiratio in necem Domini, publica proſcriptio, fundi feudalis inſcio aut invito Domino facta alienatio, neglectus inveſtituræ intra præſcriptum tempus, contumacia per contemptum vel alias ob cauſas coram Domino non comparentis, ſilentium, & quæcunque ex condicto ſub feudi privatione præ-

p. 18. 20.

ſtanda, inde a Vaſallo negligebantur, quæ omnia exemplis idoneis illuſtrantur.

Quod ad partem Clientelæ Fuldenſis alteram attinet, quatuor illa capitibus abſolvitur, quorum primo Vaſallorum Fuldenſium conditio olim varia, ſecundo vetus ac ſimul hodierna Vaſallos Fuldenſes inveſtiendi methodus, tum & plura circa eandem requiſita & obſervari ſolita, tertio quatuor præcipua ſervitiorum genera, quarto mutua inter Eccleſiam Fuldenſem & Vaſallos ſuos obligatio, graviaque ac frequentia damna & diſſidia
p. 31. exinde nata traduntur & explicantur. Vaſallorum Fuldenſium antiquiſſima mentio fit in veteri illa traditione Hrahonis ad A.
32. 796 facta, unde frequentior fidelium memoria eſt, eosque inter ſtrictiori aliquando vinculo obligati, etiam Miniſteriales Nobilium hominum propriorum ſpecies, ſed & Clerici Fuldenſium
34. feudorum minime incapaces. Inveſtiendi ritus fuit olim talis, ut Vaſallus ad Altare S. Martyris Bonifacii deduceretur, & ibi more clientum in manus Abbatis ſe commendaret, inſiſtens forte orbiculari ſaxo, quod hodienum pavimento eccleſiæ inſertum viſitur, ornatum quatuor manibus ex ære fuſis, in quatuor mundi plagas directis & in jurantis modum efformatis, quæ Vaſallum in medio ſtantem undecunque ſui muneris admonere videbantur. Hodie ibidem Vaſalli Principes in ipſius Principis Abbatis, ſolio magnifice inſidentis, manus debitum homagium præſtant, Comitibus vero & reliquis Equeſtris ordinis Vaſallis coram regimine Aulico comparendum eſt, ubi & erectis digitis fidelitatis & obſequii juramentum præſtant, iisdemque digitis ſummitatem ſceptri feudalis, quod Conſilii Aulici Præ-
35. ſes vel Vice-Præſes manu tenet, leviter tangunt. Quam enixe Vaſalli cujuscunque conditionis præſentiam exegerit clerus Fuldenſis, celeberrimus Autor multis oſtendit, cui nihil obeſt, quod Principum Abbatum indulgentiæ debetur, Principes ut & Comites Imperii Feuda ſua per Legatos paſſim ſuſcipere. Tem-
37. pus autem inveſtituræ impetrandæ eſt more veteri Teutonico
38. annus & dies, renovaturque ea, oblato dinumeramento, & ſi ſit condominium plurium, omnibus in caſibus feudum recognoſcunt

ſcunt omnes, Jure Senioratus, ſive Provaſallum eligendi, non niſi ex Principis Abbatis indulgentia competente.

Servitiorum Vaſalliticorum non fuit una ratio; ita Vaſalli Fuldenſes militaria in campis & expeditionibus debuerunt, cum Imperatori Romano in celebratiſſima Expeditione Romana, tum Principi Abbati ſuo, propriis ſumtibus; quod faſſus eſt Comes de Ziegenhaim Johannes: *Iſt daz wir in unſers Herren Dienſt von Fulde riden, daz ſolle wir tun uf unſir Koſt, Schadin und Frumen*, & firmant exceptiones ſpeciali aliquando conventione literis feudalibus inſertæ, quamvis negari nequeat, immutatam Seculo præſertim XIII rerum faciem, Vaſallosque novis ſtipendiis ad arma provocari, in prædæ ſocietatem admitti, indemnes ſervari, fuiſſe receptum. Diverſi ab his fuere Vaſalli ad ſervitia militaria Caſtrenſia deſtinati, nobiliſſimi quique & fortiſſimi caſtrorum ipſis concreditorum defenſores, intercedente tamen & hic magna pactorum varietate, quorum vi & poteſtate, vel perpetuo vel imminente exercitu, vel ipſi, vel per ſubſtitutum, caſtrum vel unum, vel plura, vel quodcunque elegerit Abbas, deſervire tenebantur. Omnium & ſingulorum Vaſallorum munus eſt, Judicio adeſſe Parium Curiæ rite a Domino evocatos, quod frequentius olim, nunc, Principis Abbatis regimine ſupremo Aulico, cui ex Reverendiſſimis Majoris Eccleſiæ Capitularibus, tituli Præpoſiti Curiæ vulgo *Lehnprobſt* ornatus, præſidere ſolet, cauſas feudales dirimente, rarius omnino, Vaſallis tamen ita volentibus, ſumtusque ſubminiſtrantibus, non denegandum, præſidente Domino, ſi cauſa inter Vaſallos vertatur, ſin Vaſallum inter & Dominum lis intercedat, Judice feudali conſtituto, paribus aſſidentibus, numero nunc majore nunc minore, nunquam tamen infra duodenarium aut certe ſeptenarium deſcendente. Sed & Curialia officia debuit Vaſallorum illud genus, qui *Hofdiener* appellantur, milites ſane omnes, ſed iidem in Curia ſervientes, pro quo ſervitio præter veſtem Aulicam, *Hofcleide Rock und Kappen*, ipſi & equi eorum Domini impenſis alebantur, juxta condictum: *Futter, Koſt und Huflage*, ſive: *Futter, Brodt, Nayl und Iſen geben.* Mutuam eſſe fidelitatem Domini & Vaſalli, ſed quæ anti-

Margin notes (right): p. 41. (beside line "Imperatori Romano… tum"); 44. (beside "ſervari, fuiſſe receptum…"); 45. (beside "nebantur. Omnium…"); 49. (beside "duodenarium aut certe…"); 51. (beside "ctum: Futter, Koſt…").

anti-

antiquis temporibus valde gravis Ecclesiæ exstitit, non est, ut multis dicamus.

Hæc de Clientela Fuldensi Beneficiaria nobili. Hanc excipit, ut diximus, Elenchus Clientum seu Vasallorum Fuldensium duplex, alter Vasallorum primi ordinis, Imperatorum, Ducum & Principum, Ducum Saxoniæ, Comitum Palatinorum, Landgraviorum Thuringiæ, Landgraviorum Hassiæ, Comitum Principum Hennebergicorum, Principum Nassoviorum, Comitum Löwensteinio-Rupifortiorum, Marchionum, Comitum denique Beichlingensium, Benthemensium, Botenloubensium, Castellanorum, Ebersteinensium, Erpacensium, Gleichensteinensium, Hanoviensium, Hardegkiorum, Hohenloicorum, Honsteinensium, Isenburgio-Budingensium, Isenburgio-Grensawiensium, Katzenelnbogensium, Kirchbergensium, Löwensteinio-Virneburgensium, Mansfeldensium, Niddanorum, Orlamundensium, Oettingensium, Reineckiorum, Rothenburgensium, Schömbornensium, Solmensium, Stolbergensium, Trudingensium, Waldeckiorum, Wertheimensium, Wiedensium, Wildaviensium, Ziegenhaimensium, junctis nonnullis Civitatibus Imperialibus & oppidis, veluti Francofurto ad Mœnum, Mülhusa, Erfordia, Oppenheimio &c. alter Vasallorum secundi ordinis seu Equestris dignitatis, Alphabetice & Chronologice digestus, quorum Indicum uterque affabre & ad leges Heraldicas insculptis insignibus exornatus, satis demonstrat, quantæ dignitatis & amplitudinis Curia Fuldensis Ecclesiæ Feudalis & fuerit omni tempore & adhuc sit.

Tertio denique loco occurrit Codex Probationum Clientelæ Fuldensis Beneficiariæ Nobilis & Equestris Thesaurus in usum Jurisprudentiæ Clientelaris reclusus, & intelligentibus auro contra carus, monumentis DCXXXIII constans, monogrammatibus etiam & sigillis vetustis æri cum cura insculptis dives, quo nomine, uti & nos fatemur Celeberrimo Schannato obstrictos, ita majorem in modum rogamus, ut quod in Clientelæ hujus perlectione notavimus, præter alia, quæ dubio procul molitur, Aulam Fuldensem splendidissimam simili in luce quam proxime collocare non dedignetur.

THE

THE LIFE OF SIR THOMAS MORE.

i. e.

VITA THOMÆ MORI, EQU. ET SUPREMI Angliæ Cancellarii sub Henrico VIII; Autore THOMA MORO, Thomæ abnepote.

Londini, 1726, 8.

Alph. 1 pl. 3.

IN vita Thomæ Mori, Viri & doctrina & fatis admodum illustris, describenda plures uno eruditorum occupati fuerunt calami. Primus Guil. Rooper, ipsius gener, per sedecim annos familiaritate ipsi conjunctissimus, soceri fata litteris consignavit memoriamque publico scripto commendavit posteris, quod Ox. 1716 vulgatum, in Actis A. 1718 p. 475 recensuimus. Post hunc D. *Stapletonius* in erudito de tribus Thomis Commentario, Duaci 1588 & Colon. Agrip. 1599 edito, prolixe atque diligenter de ejus vita exposuit. His duumviris tertius jam pridem accessit Mori abnepos, *Thomas Morus*, qui pietatis in atavum editurus argumentum, quantique ejus manes faceret, testaturus, fusiori stilo illius vitam sibi sumsit enarrandam. Cum vero, ea vix ad umbilicum perducta preloque parata, Autor Romæ, quo ad Urbanum VIII missus fuerat, undecimo April. 1625 exstinctus esset, alius fœtus posthumi in lucem edendi curam suscepit, sub literis M. C. M. E. latens, Mariæque Reginæ inscriptum, Londini 1627, 4 publici juris fecit. Prætermittimus *Hoddesdonium*, qui in sua vita Mori nihil fere aliud præstitit, quam quod ceteros supine exscripsit. Absolutissimum quidem est Nostri opus, quod incomparabile vocat Ant. Woodius: jam pridem vero id adeo rarum inventuque difficile fuit, ut Fiddesius, qui etiam Mori vitam molitus aliquando fuerat, operam in illo consequendo perdiderit omnem. Insignes itaque Viro erudito debemus grates, qui repetitam hanc editionem adornavit; in eo certe prima illa præstantiorem, quod collatis invicem *Rooperi* atque *Stapletonii*, quin & ipsius *Hoddesdonii* scriptis, in notis ad paginæ calcem positis, ubi diversa a Moro illi tradant, indicaverit; ut adeo, qui hunc librum possidet, facile carere possit reliquis. Luculen-

tam

tam insuper præfationem præmisit Editor, in qua epitaphium,
Autori sumtu Cleri Anglicani Romæ positum, ex Woodio repe-
tit; varia etiam ex Burneto, Strypio, Weaveroque ad Morum
spectantia transscribit.

p. 2. Natus est Thomas Morus Londini 1480, nobili genere; pa-
tre Joanne Moro equite, & judicum ordinis, qui regius con-
sessus dicitur, membro, viro omnibus a morum integritate com-
mendatissimo. Raræ admodum ingenii dotes in puero emi-
cuerunt statim; qua re permotus parens, ut, quam primum per
teneram ætatem liceret, primis imbueretur honestæ disciplinæ
rudimentis, curam habuit. Tirocinio ita in ludo publico, qui
ab Antonio nomen habet, posito, in ædes Cardinalis Joannis Mor-
toni, Archiepiscopi Cantuariensis, receptus, adeo viro huic suam
industriam, memoriæ facultatem, judicii acumen, festivi etiam
ingenii promtitudinem approbavit, ut vel ipse Præsul nullam in
9. illo formando poliendoque operam omitteret. Oxonium post
aliquod tempus delatus, in Collegio Ædis Christi Philosophiæ
totum se dedit, neque infeliciter. Hic Epigrammata, vix octo-
decim annos natus, composuit, a festivitate partim, partim a
Latini sermonis puritate Beato Rhenano impense dilaudata; in-
signem etiam ex Luciani scriptis partem Latine reddidit. Prima-
riam vero ejus operam sibi vindicabat legum Britannicarum patrii-
que juris studium, in quo tantos brevi admodum tempore fecit
progressus, ut communi Londinensium suffragio, annum agens
35. XXVIII, Syndicus civitatis constitueretur. In ista provincia post-
quam suam populo fidem aliquandiu probasset, Regi Henrico
39. VIII, commendatione Cardinalis Volsæi, innotuit, majoribus in
aula muneribus admovendus. Licet autem renueret modeste
Morus, in Galliam tamen atque Flandriam Legati titulo se mitti
passus est, quo fere tempore *Utopiam* conscripsit, tanto plausu a
tot gentibus exceptam, ut plurimæ in vernaculam sibi linguam
43. transferrent; *Richardi* etiam *III Historiam*, Anglice primum,
mox & Latine Lovanii 1566 editam, composuit. Contigit inte-
rim, ut Rex Henricus VIII in aulam vocaret Morum, eique ne-
quaquam ambienti, quin renitenti potius, ultro & Equitis aurati
47. dignitatem & Consiliarii ac Thesaurarii munus maxime hono-
rifi-

rificum conferret. Et singulari quidem affectu Rex complectebatur Morum, eundemque continuo lateri suo adhærere cupiebat, quæ res tantam in Cardinale, antea Nostri Patrono, invidiam excitabat, ut nihil omitteret, quo Regem Moro redderet infensum. Enim vero accidit haud multo post, ut gratia principis plane excideret ipse Cardinalis, primariique regni Cancellarii munere privatus, non sine veneni suspicione, interiret, Morus vero ipsius locum occuparet, quem quidem rebus in patriæ commodum præclare gestis promeruisse visus. Talem heic sese gessit, ut fidem, animi integritatem omnesque tanto fastigio dignas virtutes Regi pariter ac civibus abunde probaret; adeo, ut, quum duobus annis cum dimidio præterlapsis, ultro sese ista provincia iterum abdicaret, non nisi ægerrime, cum insigni tamen officiorum præstitorum eaque publica commendatione, a Rege fuerit dimissus. Varias quidem hujus abdicationis allegant causas, & amorem vitæ tranquillioris ac ab omni aulæ strepitu remotæ obtendunt nonnulli, at illa certe primaria fuit, quod divortium Henrici a Catharina conjuge factum minime probaret. Interim deperibat Rex Annam Bolenam, eandemque clanculum, paucissimis consciis, uxorem ducebat, post aliquot menses Reginam per edictum pronunciandam. Morus vero, ad hæc nuptiarum coronationisque solemnia Regis nomine invitatus, accedere recusabat; ne applaudere facto videretur. Prima hæc res infausti, qui postea illum mansit, vitæ exitus semina dedit, Regisque in eum iram concitavit. Accessit Annæ indignatio, variæque malevolorum delationes; quibus quum vix se feliciter expedivisset, publico legis mandato omnes subditi juramento obstringi jubentur, se Pontificis Romani nullam in se autoritatem atque imperium agnoscere, sed Regem supremum, uti in politicis, ita etiam ecclesiasticis negotiis, judicem revereri, & sobolem omnem ex Anna nascituram pro legitimis hæredibus habituros. Utrumque ita comparatum esse Moro videbatur, ut illæsa conscientia obsequi Regi haud posset. Constanter itaque jurare renuit, neque in carcerem conjectus, mentem mutavit; in quo quum ultra anni spatium exegisset, animumque obfirmasset suum, judicii tandem supremi sententia mortis

p. 155. 184. 190. 200. 219. 224. 257.

reus eſt declaratus. Hanc itaque in foro carnificis ſecuri percuſſus oppetiit, neque in extremo vitæ articulo (ut & aliunde ſatis conſtat) ingenii feſtivitate depoſita. Ceterum magno ſemper ab eruditorum ſui ævi principibus in pretio eſt habitus, Guil. Budæo, Eraſmo, Paulo Jovio, Card. Polo, Jo. Rivio, Cochlæo, Guil. Paradino, centumque aliis, quos & doctrina, qua pollebat, ſua, & literarum frequenti commercio amicos ſibi con-
307. ciliavit. Exſtant plura ingenii ejus monumenta, quippe præter ea, quæ ſupra memoravimus, polemica multa edidit, ſeparatim primum, poſtea junctim typis excuſa.

THE LIFE OF ERASMUS, MORE PARTIcularly that part of it, which he ſpent in England.

i. e.

VITA ERASMI, EA PRÆCIPUE IPSIUS pars, quam in Anglia transegit; ubi ſimul refertur, quibus tum inter eruditos amicis uſus eſt; ſtatus itidem, qualis tum fuerit & Religionis & literarum in utraque Academia, Oxonienſi ſcilicet atque Cantabrigienſi, edocetur, addita Appendice, varia monumenta inedita complexa; Autore SAMUELE KNIGHT, Th. D. & Præbendario Elienſi.

Cantabrigiæ, apud Corn. Crownfield, J. Wyat, & rel. 1726, 8 maj. Alph. 1 pl. 12 Tabb. æn. 18.

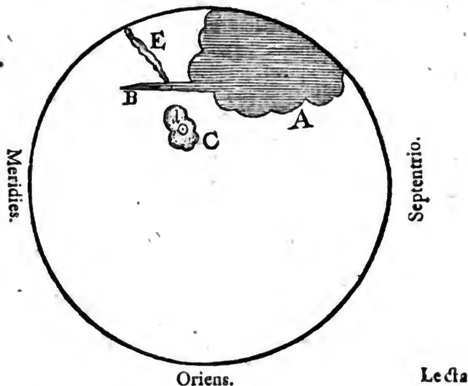
QUi nuper, plaudentibus Eruditis, vitam *Joannis Coleti*, Angli doctiſſimi, de qua dicemus alio tempore, publicæ luci commiſit, Clar. Autor, telam, quam exorſus eſt, laudabili inſtituto continuaturus, jam & *Eraſmi Roterodami* vitam promit pari diligentia elaboratam. Scilicet quum animus ipſi ſit, memorabilem illam temporis periodum, qua duumviri iſti inter eruditos effulſerunt, nondum ſatis ab Hiſtoriæ patriæ conditoribus excultam, illuſtrare, memoriamque doctorum, quos Anglia tum habuit plures, ab oblivione vindicare, neminem certe habuit induſtria

ſtria ſua magis dignum Eraſmo, cujus quippe zelo, & in repurgandæ religionis negotio, & in felici literarum divinarum humanarumque inſtauratione, tantum debet Anglia, quantum vel ulli civium. Equidem non defuerunt, qui in deſcribenda tanti nominis atque meritorum Viri vita, præter ea quæ ipſe Eraſmus conſignavit literis, peculiarem operam inſumerent, *B. Rhenanus*, *P. Scriverius*, *Bateſius* aliique, & imprimis *Jo. Clericus*, cui inſtitutum de Viri fatis & vita ex epiſtolis ipſius concinnanda (quod & *Claudius Joly*, Canonicus Pariſienſis, aliquando habuit, Fabricium, qui de Cicerone idem fecit, imitaturus, morte vero impeditus exſequi haud potuit) feliciſſime ceſſit; at vero de illo, quod in Anglia transegit Eraſmus, vitæ ſpatio adeo illi non omnia habuerunt explorata, ut haud pauca dicenda adhuc reliquerint Noſtro, qui diſpoſitis non ſine labore in ordinem Chronologicum Eraſmi literis, adhibitisque quibusdam Viri hujus aliorumque coævorum ſchedis nondum publicatis, quarum verbis, vel ad cujusvis paginæ calcem poſitis, vel in appendicem rejectis, fidem a ſe dictis fecit, elegantem tanti Viri hiſtoriam luculento ſtilo concinnavit, Miſſis vero vel leviter ſaltim tactis, quæ extra Angliam ſcripſit fecitve Eraſmus, in hoc unice fere occupatur, ut, quæ in Britannia, quam tribus vicibus adiit, egerit, quos Patronos ibi, præceptores, amicos habuerit, quid incrementi ejus conſilio atque opera ceperint duæ Academiæ, quæ literarum, ſenſim tunc iterum ipſo auſpice efflorеſcentium, conditio, quæ religionis e Pontificio jugo eluctantis facies fuerit, deſcriberet, atque ſimul memoriam tot doctrina atque virtute inſignium Virorum, quorum vel nomina jam ipſis indigenis Anglis incognita eſſe cœperunt, inſtauraret. Non leve etiam decus operi conciliant figuræ æneæ ſeptendecim, nitidiſſime effictæ, atque ipſius Eraſmi, Henrici VIII, Catharinæ Reginæ aliorumque Virorum illuſtrium imagines, una cum aliorum monumentorum typis exhibentes, in quibus eminet p. 310 familiæ Thomæ Mori delineatio, ab Holbeinio facta & Eraſmo dono miſſa, de qua hic magnopere ſibi gratulatur in Epiſtola Latina ad Mori filiam Margaritam Roperam, quam Britanniæ ſuæ decus vocat. Appendix denique præter nonnullas Eraſmi epiſtolas integras

jam editas, præstantissimorum quorundam αὐτογράφων nondum publicatorum farraginem complectitur. Ex his ne nihil e libro tam fœcundo afferamus, lubet hic describere extremum ejus Testamentum, quod ita se habet: Desiderius Erasmus Roterodamus, *fretus diplomatibus Cæsaris, summi Pontificis ac magnifici Magistratus inclytæ civitatis Basileensis, hoc meo chirographo renovo supremam voluntatem meam, quam quocunque titulo firmam ac ratam haberi volo: irritum vero, si quid aliud testatus sum. Principio certus, me nullum habere legitimum hæredem, præstantissimum Virum* D. Bonifacium Amerbachium *omnium facultatum mearum hæredem instituo: Executores vero* Hieronymum Frobenium & Nicolaum Episcopium. *Bibliothecam meam jam quidem vendidi* D. Joanni a Lasco, *Polono, juxta syngraphum super hoc contractu inter nos confectum: non tradentur tamen libri, nisi hæredi numeraverit ducentos florenos. Quodsi ille pactum remiserit, aut me prior e vita excesserit, liberum esto hæredi, de libris statuere, quod velit.* D. Ludovico Bero *lego horologium aureum.* Beato Rhenano *cochleare aureum cum furcinula aurea.* M. Petro Vetereo *centum quinquaginta coronatos aureos: tantundem* Philippo Montano Lamberto, *Famulo, si mihi morienti adfuerit, ducentos florenos aureos, nisi ego vivus hanc summam ei numeravero.* D. Johanni Brischio *lagenam argenteam.* D. Paulo Volsio *florenos aureos centum.* Sigismundo Telenio *ducatos centum & quinquaginta.* Joanni Erasmio Frobenio *duos annulos, quorum alter non habet gemmam, alter habet gemmam subviridem, Gallis dictam* Turquoys. Hieronymo Frobenio *lego omnes vestes meas, omnemque supellectilem meam, laneam, lineam, & ligneam: præterea poculum, quod habet insignia Cardinalis Moguntini. Uxori ejus annulum, qui habet imaginem mulieris, in tergum respicientis.* Nicolao Episcopio *poculum cum operculo, quod in pede habet versiculos insculptos.* Justinæ, *uxori ejus, duos annulos, quorum alter habet adamantem, alter* Turquoys *minorem.* M. Everardo Goclenio *poculum argenteum, quod in summo habet imaginem* Fortunæ. *Si quis legatariorum intercideri, quod legatum erat, in hæredis arbitrio esto. Hæres, præter ea, quæ per Syngrapham designavi, sibi accipiet, quicquid super-*

superfuerit poculorum, aut annulorum, aut rerum similium; ad hæc numismata, insignia, & Lusitanos cruçiatos, Regis Poloniæ & Severini Boneri faciem exprimentia, aliaque his similia. Præterea ducatos omnes duplices & quadruplices. Pecuniam apud Everardum Goclenium *depositam, illi in Brabantia dispensandam relinquet, quemadmodum ei mandavi. Siquid apud Erasmum Schetium erit reliquum, ab eo repetet, eamque pecuniam ac reliquam omnem, quæ superfuerit, suo arbitrio & ex consilio Exsecutorum distribuet in usus pauperum ætate ac valetudine infirmorum, item in puellas nupturas, in adolescentes bonæ spei: breviter, quoscunque subsidio dignos judicaverit. Hanc extremam voluntatem meam, quo plenior sit fides, propria manu descripsi, ac peculiare annuli mei sigillum, Terminum, adfixi Basileæ in ædibus* Hieronymi Frobenii, *duodecima die Februarii, anno a Natali Domini MDXXXVI.*

OBSERVATIO PARELII SINGULARIS facta die 28 Augusti 1722 Germendorffii prope Berolinum a GEORG. *WILH.* WEGNERO, *Pastore ejus loci.*

Lecta

Lecta nuper in Actis Eruditorum Cel. Verdriesii duorum pareliorum observatio in mentem mihi revocavit phænomenon singulare, quod parelium etiam dixeris, quamvis a pareliis hactenus observatis plurimum differat.

Dies 28 Augusti A. 1722 erat pro ratione temporis calidus, cœlum serenum & nubeculis quibusdam albidis interspersum. Ventus flabat Borapeliotes. Hora circiter quinta vespertina atra quædam nubes (quæ in figura lit. A signata est) ab occidente oriebatur, quæ se tamen magis septentrionem quam austrum versus extendebat, & austrum versus in longam sed tenuem lineam B desinebat, quæ etiam atri erat coloris. Hæc atra nubes tandem Solem jam inclinantem obtegebat. In via eram, & ab oriente versus occidentem domum properabam. Circa horam sextam tertia fere post quintam quadrante prope tenuem lineam atræ nubis B conspiciebatur alia nubes coloris albi C, quæ movebatur a Borea versus Africum, dum atra nubes stare & quiescere videbatur. In hac alba nube C imaginem Solis conspiciebam; ipso Sole ab atra nube tecto. Motus autem albæ nubis erat celerrimus, & antequam imago Solis in ea evanescebat, jam ultra atram lineam processerat, & quidem ita, ut cursus ejus esset supra atram lineam; quod exinde facile colligebam, quia imago Solis in nube ab inferiori atra nube sensim tegebatur, & sensim iterum apparebat. Imago Solis D erat rotunda, sed ipsum Solem magnitudine præter propter superabat dimidia. Colorata erat instar iridis.

Circumferentia exterior rubrum colorem ostendebat, quem flavus excipiebat, ceteri colores interiores haud facile dignoscebantur, quamvis a flavo distincti erant. Nubes alba C, cujus figura equidem irregularis antea erat, sicut in schemate descripta est, sensim se dilatabat versus Boream & Africum & tenuior evadebat, donec formam lineæ cujusdam aliquam latitudinem habentis indueret, vid. lit. E. Pro mutatione nubeculæ imago etiam Solis mutabatur. Figura rotunda mutabatur in Ellipticam, cujus axis brevior semper magis magisque decrescebat, longior autem augebatur, donec etiam in lineam desinebat, quæ tamen ab ipsa nube per aliquales colores adhuc

huc diſtingui poterat. Nubecula alba in alias multas minores diſperſa, imago etiam Solis diſparuit, poſtquam phænomenon per horæ circiter quadrantem obſervaveram. Atra nubes A, quæ pluviam minari videbatur, circa veſperam demum etiam diſperſa eſt. Elevatio ejus maxima ſupra horizontem hora ſexta erat 20 grad. Circuli Horizontalis. Coronarum & arcuum, quæ alias conſpiciuntur, nulla mihi apparuere veſtigia, quamvis anxie quæſita: ſed & apparere non potuiſſe, deinceps facile colligebam, quia conditio aeris & circumſtantiarum id non ferebat.

ISTORIA DELL' ORRENDO TREMUOTO &c.

i. e.

HISTORIA HORRENDI TERRÆ MOTUS, qui accidit Panormi, d. 1 Sept. 1726, conſcripta a P. SALVATORE RUFFO, Panormitano, e Tertio Ordine S. Franciſci.

Panormi, ex officina Angeli Felicellæ & Ignatii Magri, 1726, 4.
Plag. 3½.

ACcepimus nuper ab ipſo præſtantiſſimo Autore hoc ſchediaſma hiſtoricum, idemque, ut ſatisfieret voluntati optimi viri, atque iis, qui Italici ſermonis ignari legere ſuccinctam deſcriptionem triſtiſſimi caſus deſiderant, in Latinam vernaculamque linguam converſum edi a J. G. Gleditſchio curavimus. Bis illud in Italia impreſſum literatis viris æque ac nobilibus magnopere probatum eſt, non modo quia minutim omnia, quæ acciderunt, deſcripſit Autor, verum etiam quia candorem ejus in patefacienda veritate cuncti agnoverunt. Neque enim quicquam poſuit, niſi quod vel vidit atque annotavit ipſe, qui primis mox diebus totam urbem, non ſine improbo labore, perluſtravit, vel homines probæ notæque fidei teſtati ſunt. Sed audiamus ipſum:

"Panormus, inquit, Siciliæ metropolis, cum multa alia ab" hominum atque naturæ liberalitate nacta inſignia beneficia eſt," tum illud etiam ad hoc usque tempus habuit præclarum privile-" gium, uti in tot terræ tremoribus, quos afflixiſſe Siciliam me-"

moriæ

"moriæ proditum eſt, nullas ſit perpeſſa ædificiorum ruinas, nullas "civium clades: nam fabulam *Guevaræ* Auguſtinus *Inveges*, & "alii, ſatis confutarunt. Hanc placuit Divino Numini, cujus oc-"culta & juſta ſunt judicia, die prima Sept. hujus anni, graviſſimo "ac pernicioſiſſimo terræ motu conquaſſare: quo adeo lacerata ac "deformata eſt pulcherrimæ urbis facies, ut non ſolum ingenia "clementiora, ſed ipſam crudelitatem, movere ad miſericordiam "poſſit. Quanquam illa quidem, una civium ſuorum voce, confi-"tetur, potentiſſimam Dei manum multo pœnæ abſynthio plus ta-"men olei miſericordiæ admiſcuiſſe.

"Dies erat nubilus, caliginoſus, & reſpirationi incommodus, "quem principium noctis ſequebatur, ſerenum illud quidem & "ſtellatum, ceterum ob crebras & validas circa horizontem ful-"gurationes multis terribile. Obſervatum eſt a navicula Gallica, "quæ tum quidem millia paſſuum fere XXX ab hac urbe aberat, "nec non ab aliis, in camporum planitie & ſtatione navium, acceſ-"ſiſſe a ſeptentrionibus, abſque vento aut pluvia (quæ res jam "diu deſiderabantur) meteorum quoddam, ſive atram nubeculam, "ardentia & frequentiſſima fulgura, nec fulmina tamen, ejacu-"lantem, eamque paullo poſt in formam longæ trabis igneæ ex-"tenſam appropinquare ad horizontem montis *Galli*, qui monti "*Peregrino* vicinus eſt. Fremere tunc atque intumeſcere mare, "mons ipſe ſtrepitare, & puncto temporis amœniſſimum illum "tractum circumdans meteorum, cum horrendo fulgure diſplodi "atque in auras abire, prope arcem maritimam, ad portam *S. Geor-"gii*, quæ nunc *S. Roſaliæ* vocatur; ſtupeſcentibus & incredibili-"ter perterritis iis, qui rem e campo atque ſtatione navium ſpecta-"bant, incendiumque totius urbis verebantur. Sed & arcis ſive "Caſtelli Præfectum Regium, *Kinterrott*, timor inceſſit, ne con-"ditorio pulveris bellici adhæſiſſet ignis hujus meteori, quod de-"inceps in aquas marinas, prope molem parvam, immergi, non "totum fortaſſe, ſed ex parte viſum eſt.

"Atque hoc ipſo tempore, paulo ante quartam noctis ho-"ram, juxta horologium Italicum, totam concuſſit urbem & am-"pliſſimum ejus agrum terræ motus, qui oriri cum regulari qua-"dam agitatione, ſed & cum inuſitato ſtrepitu obſervatus eſt. Se-

cuti

cuti sunt quatuor multo urgentiores ac plane horribilissimi pul-"
sus, de eo genere, quod *Inclinationis* vocabulo designant physici,"
nutante solo & modo ad dextram modo ad sinistram jactato: Fi-"
nem denique fecit terribilis fremitus, & tremor quidam irregu-"
laris, cum repentino vento, qui a mari irruebat. Et motum qui-"
dem ejus generis fuisse, de quo diximus, multo certius deinceps"
ipso oculorum sensu licuit dignoscere. Nam cunctorum ædifi-"
ciorum, tum eversorum tum laceratorum, integra erant funda-"
menta, omnisque ruina a tectis, fornicibus, coronis, atque sum-"
mis fastigiis orta cernebatur."

Dici non potest, quanto pavore perculsi sint cives, quorum"
multi tantum non nudi e lectis ruentes, per gradus, per fenestras,"
partim saltu, partim per scalas tumultuaria opera applicatas, se"
præcipitabant. Alii extra urbem apertos quærebant campos: Ple "
rique cum nobiliores tum plebeji, ea ipsa nocte, tentoria vel casu-"
las, ligneas sibi præpropere extruebant, in XII urbis propugnacu-"
lis atque passim in areis Regii palatii, templi cathedralis, Papyriti,"
Castelli ad mare, aliisque locis. Ab omnibus, cum gemitu atque"
ululatu, implorata divina clementia, atque invocatæ *D. Maria* &"
Rosalia, quæ sunt duo asyla amoresque pietatis Panormitanæ."

Senserunt hunc terræ motum etiam urbes *Mazara* & *Marsa-*"
la, ut literis significatum est: sensit *Drepanum*, quo loco duo sal-"
tim globi lapidei ex turri *D. Annuntiatæ PP. Carmelitanorum* de-"
jecti, pereunte milite Germano in arce *Columbariæ*, sine alio da-"
mno. Sensit oppidum vicinum Archiepiscopale, quod *Montis re-*"
galis nomen habet: senserunt alia multa loca & castella, ad LX"
millia passuum a Panormo remota. Placuit Divino Numini o-"
mnem pestem in hanc unam metropolim effundere. E monte"
Gallo ingens decidit saxum, ad mare usque, quod totum fremere"
atque intumescere visum, piscibus tanta copia ascendentibus, ut"
navicularius quidam, ope exigui retis, paullo ante projecti, 750"
libras ceperit, qui magno labore periculum submersionis, propter"
validos concussus, evitavit. In isthmo famosæ molis, Geographis"
tantopere celebratæ, vorago aperta, cum aliis fissuris longis:"
idemque factum in propugnaculo urbis, quod vocatur *della Lan-*"
terna. Disrupta passim taberna sub nobili ponte, quo amnis *Ore-*"

"*ibus*, sive *Admirati*, transmittitur. In regione, quæ dicitur *de* "*Ciaculii*, ubi olivetis & vineis distinctus ager, omnis aqua magnæ "piscinæ, in horto Principis *della Roccella*, foras ejecta. In *turri* "*longa* miles excubias agens interemtus. Arx suburbana regia "*Assisii* (*Zisam* vulgo dicunt) altissimum ædificium Saracenicum, "multis locis, in partibus camerisque superioribus hiavit: & com- "plures ædes in agro Panormitano fissuras reparabiles passæ.

"Ego, *inquit Autor*, qui tum in cellula sedebam cum duobus "religiosis, existimavi in illa perturbatione, terræ motum, a princi- "pio ad finem, tanto temporis spatio durasse, quanto opus est ad "recitationem dimidii Psalmi LI. Sed & alii, iique multi & graves "viri, qui paulo tranquillius rem observarunt, definiendum illud "tempus recitatione Symboli Apostolici arbitrati sunt. Ceterum "sine mora per gradus devolantes, cum LXXX aliis religiosis hu- "jus cœnobii *D. Mariæ a misericordia*, quod etiam *D. Annæ* vocatur, "in aulam hortumque nos effudimus, ubi aliquandiu supplices at- "que attoniti commorati sumus, timentes, ne XXIV columnæ, cum "IV pilis, quæ omnes e marmore cinereo conflatæ ædificium su- "stentant, novis concussibus subverterentur. Sed ad clamores & "lachrymas confluentis populi apertum templum. Apertæ etiam "omnes aliæ ædes sacræ, præter duas, ad accipiendas sacras con- "fessiones.

Hæc Autor clarissimus; qui deinceps singularem curam atque providentiam Prætoris, Senatus, ceterarumque principum perso- narum, ad conservandum ordinem in afflictissima civitate, expo- nit, fidelemque operam militum Germanorum deprædicat. De- scendit postea ad minutiorem damnorum enarrationem, quæ in singulis IV partibus amplissimæ urbis contigerunt: unde nobis qui- dem pauca delibanda.

In prima parte situm est palatium Regium. Hic, in camera *della Racbetta*, pars muri collapsa: conclave marmoreum frequen- tibus dissectum rimis. In atrio turris S. Nymphæ, ubi *Parlamentum* Regium congregari solet, medium disruptum & loco motum lon- gum crassumque ferrum, quod 3500 librarum æstimatur. Etiam hoc loco, itemque in scalis & earum fornicibus, in solario at- que in superioribus cameris, complures fissuræ. Omne damnum

hujus

hujus arcis sarciri potest impensis trium millium numorum, quos *Scudi* vocant. Jam in Cœnobiis *D. Elisabethæ* & *D. Claræ*, in Xenodochio magno, atque in ædibus quibusdam vicinis, in templo Carmelitanorum majore, in Ecclesia Parochiali *D. Nicolai ab Albergaria*, non mediocres rimæ & ruinæ conspiciuntur. In platea *de formaggi*, in longa via Germanorum, atque in foro, quod Sarracenice *Segebullarath*, hodie per syncopem *Ballarò* vocatur, pleræque domus trabibus suffultæ; quarundam gravius periclitantium pars superior ultro destructa. Supra aream quæ dicitur *de Bologni*, dejecta e fastigio palatii optimi Præsulis, jam diu defuncti, *D. Vincentii Hugonis*, statua justitiæ: id quod variis sermonibus variisque ingeniorum speculationibus ansam dedit.

Pars altera urbis, juxta divisionem Autoris nostri, magnificum templum cathedrale complectitur. Hoc ipsum & complura alia templa, cœnobia, collegia, atque ædificia privata, mire quassata & afflicta, partim etiam, cum multorum civium interitu, penitus eversa. Circa Papyritum duo viculi satis longi ruinis toti devastati. Relatum est ab iis, qui mortem effugerunt, clamore miserorum, e domibus se proripientium, misericordiamque & confessionem flagitantium, commotum pium sacerdotem *Joseph. Galeonium*, celeriter ad fenestram se contulisse, sed vix data absolutione, præcipitem factum, una cum devota illa multitudine ruinis sepultum esse. Ingenti numinis divini misericordiæ attribuitur, quod publicarum meretricularum multæ & continuæ ædes, huic loco vicinæ, conservatæ sunt: nam meretrices illæ publicæ publicam egerunt pœnitentiam. In via *Pannaria*, *delle Api*, proximisque plateis atque viculis, totæ insulæ domorum collapsæ, & magna hominum vis oppressa. Hic bonus quidam sacerdos testatus est, invenisse se mulierem, cujus solum caput cum manu dextra e ruinis extiterit, quæ faciem pugno percutiens, altaque voce & multis lachrymis protestata, se non modo hanc mortem, sed infernum meruisse, laudaverit Deum, a quo ita tractaretur, & mox confessa atque absoluta exspiraverit. Nec prætereundus est alius casus, qui accidit in *Pannaria*. Erat in lecto cum suo amasio pellex, quæ jam per XIX annos ejus se tradiderat libidinibus. Concutiuntur & labascunt ædes: mox ingens saxum caput infelicis hominis comminuit: tremere hinc mu-

lier, & periculum æternæ damnationis agnoſcens pœnitentiam agere, ſanctumque *Nicolaum Tolentinatem* invocare; nec fruſtra, Noſtro judice; nam explicuit ſe ex ruinis, templumque *S. Auguſtini* ingreſſa, multis lachrymis miraculum enarravit, atque reciſo capillo & in ædicula hujus ſancti ſuſpenſo, mores ſuos correxit.

In tertia urbis parte, ubi Senatorium aſſurgit palatium, & plures & multo magis deplorandæ contigerunt ruinæ. Ipſa ædes *Mariæ a miſericordia*, PP. tertii ordinis *S. Franciſci*, e quorum numero eſt Autor noſter, multis affecta damnis. Collapſæ ſunt domus contiguæ, quarum bona pars ad Conventum illum pertinet. Auxit terrorem repentinum incendium, in tectis, lignis & trabibus ædificiorum ſubverſorum, a facibus hominum, in removendis lapidibus extrahendisque corporibus occupatorum, exortum; quod tamen providentia duorum Senatorum in tempore reſtinxit. Maxima ſtrages edita in regione *de Lattarini*, ubi in tribus plateis pleræque ædes ſubverſæ, multique mortales vivi ſepulti. Accidit in aliqua domo hujus regionis, ut uxor *Antonini Palermi*, Joanna, pia mulier & puriſſimo conceptui divæ Virginis devota, ad primum terræ concuſſum in genua provoluta, miſericordiamque a Deo precata, præſentem opem immaculatæ Virginis, cui ſeſe commendaverat, experiretur. Collabente enim domo, e ruinis formatum circa ipſam tuguriolum, ubi incolumis ſpectavit filii familiæque necem, iisdemque multis lachrymis parentavit.

Reſtat quarta urbis pars, qua templum auguſtum *S. Dominici* & Caſtellum Regium ad mare comprehenditur. Hic non multo minor devaſtatio & clades; imprimis circa forum magnum, quod vocatur *della Bocceria*, in plateis *de Mezzani*, itemque in iis, quæ a pileorum, pannorum, rerum argentearum, gladiorum, & ciſtarum artificibus denominari ſolent. In area *S. Sebaſtiani* ex ædibus Principis *di Roccapalomba* factus lapidum acervus, ſub quo ſepulta Princeps mater, Domina *Damiana Galletti & Corvino*, cum duobus nepotibus; ſervato Principe filio. Ruinæ domus *Michaelis Muretti*, qui ipſe interitum effugit, bonum ſacerdotem oppreſſerunt, *Ignatium Staſſi*. Hic, cum primum terræ motus ſentiretur, relicto *Muretto*, avunculo ſuo ægroto, in aliud conclave ſe receperat, ubi flexis genibus, nudatum tergum flagro proſcindens, ante æſtumatiſſimam

mam

mam imaginem immaculatæ Virginis preces effudit; repertus postea cum *breviario*, in quo Psalmi pœnitentiæ evoluti. Ceterum illæsa in hac urbis parte substiterunt magnifica templa S.Dominici, S.Zitæ, S.Ignatii, & complures aliæ ædes cum sacræ tum profanæ.

Quod ad numerum eorum attinet, qui passim in tota urbe partim occisi, partim graviter vulnerati, eum ad homines circiter CCCC pertingere satis constat; quem mediocrem dixeris in civitate, quæ plusquam centena & vicena millia animarum complectitur. E tribus millibus clericorum, qui *seculares* vocantur, IV sacerdotes perierunt; e CLXXXII illustribus principibusque personis una *Rocapalombæ* Princeps; e tot centenis Monialibus, in XXII Monasteriis & XIV conservatoriis, similiterque e LII conventibus Monachorum, plane nemo. Damnum ædificiorum non nisi ter decies centenis millibus nummorum sarciri posse judicatur.

Atque hæc fere sunt, quæ ex schediasmate doctissimi *Ruffi* huc transferenda judicavimus. Qui plura scire desiderat, imprimis de solennibus iteratisque civium Panormitanorum Processionibus, is ad ipsum Cl. Autoris scriptum ablegandus est.

SAMUELIS PUFENDORFFII DE OFFICIO hominis & civis Libri duo. Supplementis & Observationibus auxit & illustravit GERSCHOMUS CARMICHAEL, Philosophiæ in Academia Glasguensi Professor.

Edimburgi, impensis Joannis Paton, 1724, 12.

Alph. 1 plag. 14.

RIchardus Steel, Eques Anglus, in epistola nuncupatoria ad Papam Clementem XI, *Notitiæ status Religionis Romano - Catholicæ* præmissa, in Scotorum Academiis ab omni penitiori veritatis indagatione religiosissime abstineri tradit. Esse enim formulas comparatas, intra quas omne verum consistat, & quarum terminos qui migrare velit, sacrilegii reus sit. Quod quidem de doctrina morum non satis explorate dici, hæc Pufendorffii editio fidem facit, qua Cl. Editor partim Supplementis, partim Observationibus suis perfectius præstantissimæ disciplinæ Systema molitus est. Quod institutum, ut & subacti judicii & probitatis commendatione, qua ubivis viri boni speciem Editor tuetur, laudabile est; sic operæ pre-

tium fuerit primum de Supplementis, tum de Observationibus dicere singulatim.

Monuerat *Leibnitius, a*) vix esse, ut Pufendorffii libellus vice absolutæ epitomes doctrinæ morum fungi possit, idque pluribus argumentis iverat evictum. Ab ejus sententia ad populum provocaverat *Jo. Barbeyrac* V. Cl. *b*) cœperatque velle animadversiones ejus omnes refellere. Non tulit id *Balthas. Branchu, c*) qui annis aliquot post arbitrium juvenis inter senes interponens, ingenti studiorum fiducia illud in omnibus dedit secundum Leibnitium. Dum ita in diversissima abeunt ferventia utriusque studia, mediam viam Cl. Editor init, & quæ jure reprehendi videbantur, Supplementis emendare, reliqua verecundius excusare instituit.

Quaternarius est numerus horum Supplementorum. *Primo* summa capita doctrinæ morum ex reverentia summi Numinis repetit. Observat enim, hanc quidem non scriptam, sed natam nobiscum legem esse, ut unusquisque velit, sibi bene esse, male non esse. Huic vero naturæ desiderio perfectius satisfieri, summamque adeo beatitudinem, imprimis computatis rationibus vitæ futuræ, cujus spem indubiam justitia & providentia divina faciant, inveniri non posse, nisi homo voluntati Dei, cum in lege *positiva*, tum per rationem in lege *naturali* expositæ, amanter & reverenter obtemperet, Deoque

Compositum jus fasque animi sanctosque recessus
Mentis & incoctum generoso pectus honesto

offerat. Hoc igitur Supplemento Cl. Editor ex sententia Leibnitii hominum mores ad Dei nutum fingere satagit; aliter ac Pufendorffius, qui depressius intra forum humanum subsistens felicitatem omnem hujus vitæ ambitu æstimaverat. Supplemento II Pufendorffii studio socialitatis duo alia præcepta præmittit, quorum alterum ad cultum Dei, alterum ad uniuscujusque utilitatem aliis innoxiam pertinet. E quibus fontibus dein nova methodo *totius disci-*

a) In epistola a Justo Christoph. Böhmero, Profess. Helmstadiensi, A. 1709 in Programmate Academico primum edita, dein editionibus officiorum, Groninganæ Pagenstecheri, & aliis adjecta.

b) In appendice versionis Gallicæ Officiorum Pufendorffii.

c) In Leibnitio vindicato, qui cum observatt. ejus ad Jus Romanum T. I prodiit Lugd. Batav, 1721.

disciplinæ moralis synopsin derivat in *appendice*. Qua in re proinde rursus Leibnitii sententiæ obsecundat, qua is pleraque Pufendorffii ex principio ejus non deduci dixerat. Supplementum III inscribitur *de officio hominis erga suam mentem*, eoque Cl. Editor ex Pufendorffii majori opere repetit officia ad culturam animi pertinentia. Quæ eo redeunt, dandam esse operam, ut mens sanis circa officia sententiis imbuatur, ut recte æstimare discat, quæ hominum appetitum stimulare solent, ut animi affectibus, amori, odio, invidiæ, metui, iræ, lætitiæ, spei, pro ratione imperet, denique ut honestam artem, pro sua quivis vitæ conditione, addiscat. Supplemento IV, quasi contractus ex æquitate & *præsumto* consensu repetuntur. Transimus ad Observationes. Iis & *Ethicæ & Juris Naturæ stricte sic dicti* præcepta Pufendorffiana; (utramque enim disciplinam officiis suis complexus est Pufendorffius, utramque rectissime jungi censet Cl. Editor) locupletantur, quod, ut in rem præsentem eamus, e sequentibus apparebit L. I c. II §. 12 n. 1. generales virtutis & vitii ideas sistens, illam definit, *habitum inclinantem ad obtemperandum legi Divinæ*; hanc *habitum inclinantem ad transgrediendum legem Divinum*. Observatque, justitiæ, quæ personæ tribuitur, definitionem, qua constans & perpetua voluntas dicitur, jus suum cuique tribuendi, si latius accipiatur, integram quidem virtutem complecti; nec prorsus tamen rejiciendam esse Cardinalium virtutum enumerationem. Quamvis enim reliquæ tres justitiæ hujus ambitu contineantur; singulas tamen esse quodammodo virtutes generales, & ad omnia officiorum genera usum suum extendere. Prudentia enim sedulo indagari ac mature dijudicari, quid ubivis Deo, nobismet & aliis debeamus: temperantia vero & fortitudine duo præcipua bene agendi impedimenta tolli, nimiam scilicet affectationem bonorum, & nimium terrorem malorum, ita ut illa doceat ἀπέχεσθαι, hæc ἀνέχεσθαι, quibus Philosophiæ morum summam contineri haud insipide docuerit Epictetus. Quam in rem præclare Cicero Offic. L. I c. 12: *Nemo justus esse potest, qui mortem, qui dolorem, qui exilium, qui egestatem timet, aut, qui ea quæ his sunt contraria æquitati anteponit.*

Ex Observationibus, quibus Pufendorffii Officia, quantum ad Jus Naturæ stricte sic dictum pertinet, auxit & illustravit eas repetimus, quibus Officia conjugum e Naturæ præceptis fere ad decus disciplinæ Christianæ ordinare tentat. Observat igitur L. II c. 2, non tantum, quod Pufendorffius ostendit, omnem vetitam libidinem, in diversum eundemve sexum ruentem, quasvis fœdas pollutiones, omnemve commixtionem extra matrimonium lege Naturæ damnari; sed & ab homine insuper lege socialitatis exigi, ut & naturalem conjunctionem ad humanæ societatis commoda attemperet: quod cum non tantum in eo vertatur, ut in immensum crescat hominum numerus; quam ut prolis nascentis cum corpore mens recte efformetur, quo personæ instructiores in scenam prodeant; non aliam esse honestam prolis generandæ rationem, quam quæ ad ejusdem idoneam educationem tendat. Proinde eos demum obstringi absoluta ineundi matrimo-

nii

nii obligatione, qui hac facultate reipublicæ commodis inserviendi gaudeant. Ut vero & mas & femina sibi sobolem quærere velle censeantur; sic ut pater paterno affectu sobolem amplecti possit, requiri, ut suam prolem esse noverit, quare illi soli uxor jungi debeat. Ideoque & simul ob communem curam educandæ prolis debere, qui corpora mutuo conjungunt, in eandem familiam concedere eosdemque Lares a primo inde congressu habere. Non minus vero naturalem æquitatem postulare, ut maritus unius non plurium uxorum consuetudine utatur, præsertim cum propter æqualem circiter virorum ac feminarum numerum *polygamia simultanea* præ *monogamia* ad hominum genus multiplicandum nihil conferat; at contra iniquissime opprimat non modo *uxores*, quæ exigua consortii parte jubeantur esse contentæ, sed & *alios viros*, quorum plurimi ista ratione uxoribus carere cogantur, & præcipue *natos*, quibus tanto numero sollicite educandis unius patris cura non sufficiat; ut ex ista licentia ἀϛοργία patrum, ἀχαριϛία liberorum, rixæ denique & adulteria uxorum non possint non propullulare. Porro arctam illam animorum non minus quam corporum conjunctionem non pati, ut vel ad tempus ineatur matrimonium, vel a conditionibus, quas præstare supra sortem humanitatis sit, suspendatur. Si qua procreatio & educatio sobolis propter provectiorem unius vel utriusque conjugis ætatem sperari nequeat, quousque id genus conjugiorum tolerari debeat, legum publicam curam esse, quo olim pertinuerit unum legis Juliæ & Papiæ caput: postulare tamen humanæ naturæ dignitatem & has conjunctiones summa sanctitate velari. Ceterum conjugia inter adscendentes & descendentes recte a Grotio & Pufendorffio e jure naturæ repeti, quia affectus & consuetudo conjugalis cum reverentiæ pudore, quem parentibus & liberis cujuscunque gradus intercedere necessitudinis hujus ratio exigat, componi non possit. Prohibitionem nuptiarum vero, quibus consanguinitate & affinitate junctis connubia interdicantur, ex lege positiva repetendam esse.

Solet Cl. Editor in observationibus inter veteres imprimis ad Ciceronem in Officiis provocare, exemplo H. Grotii, qui Ciceronis præclare dictis sua tanquam luminibus distinguens satis ostendit, quanti hanc penum Socraticæ sapientiæ faceret, quam *Deshayes*, supremæ Curiæ Parisiensis Advocatus, vir negotiorum civilium usu clarus, legis naturæ *Evangelium* dicere veritus non est. 1) E recentioribus, *Noster* præter acutissimi *Titii*, nostratis, animadversiones, imprimis *Jo. Barbeyrac* annotationibus, *Huberi* libro de jure civitatis & *Lockii* de imperio usus est. Veteres quoque Jurisconsultos subinde sententiam rogavit, autorque fuit Philosophis, ut & ipsi Civili Prudentiæ operam darent. Quod si futurum est, parcent forsitan nimiæ diligentiæ, qua officia hominum in statu naturali, seu si mavis in republica Solis justo operosius ordinaverunt, intelligentque, subtilia quidem satis ea esse, sed ut aranearum texta nemini profutura. Ideo enim excogitata videntur, ne, quod Cicero de Rhetoribus Græcis dixit, ars exilis videretur.

1) Vide *Journal des Scavans T. XIII*, 1665.

No. II.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno M DCC XXVII.

NICOLAI COMNENI PAPADOPOLI Historia Gymnasii Patavini.

Tomi II.

Venetiis, apud Sebastianum Coleti, 1726, fol. Alph. 8.

QUi Gymnasii Patavini, quo & doctorum & alumnorum, sive numero, sive fama illustrius haud novit universa Italia, historiam condiderunt, *Ant. Riccobonum* atque *Phil. Jac. Tomasinum*, nondum omni ex parte operi, quod susceperant, satisfecisse, pridem deprehenderunt eruditi. Ille enim etsi nitido & satis Latino stilo usus sit, levi nimis brachio argumentum, certe haud sterile, pertractavit, hic vero prolixior quidem, sed multa aliena immiscet, conjecturis nimis indulget, plurima etiam non adeo idoneis firmata affert documentis. Accedit insuper, quod, quum duumviri illi satis longo abhinc tempore floruerint, de recentissima quidem Athenæi hujus facie, prisca illa longe augustiori, nihil dicere potuerint. Bono itaque omine factum, ut, qui ex splendidissimo Venetæ Reipublicæ Senatu Lycei curam habent, de continuanda Gymnasii historia cogitarent ante annos aliquot, eoque *Nicol. Comneno Papadopolo* provinciam hanc deferrent autoritate publica, qui jam tum anno 1688 vergente e Collegio ac Gymnasio Justinopolitano, cui præerat, ad Professionem Juris Canonici Patavium evocatus & 400 flor. stipendium nactus est, quod paulatim ita auctum est, ut, illo subinde lautioribus admoto, & tanti, quem in elucubrando hoc ope-

Præf.

p. 154, 155, 156.

re suscepit, laboris ratione habita, A. 1724 ad mille & quadrin-
p. 31. gentos flor. adscenderit: ut taceamus, penes eundem ab A. 1708 ad 1710 & ab A. 1720 ad 1724 præsidium fuisse Collegii Juris Consultorum. Enimvero Autor hic doctissimus opus hoc multiplex, varium ac elegans, quatuor fere annorum spatio, e publicis Tabulis Gymnasiique actis & privatorum scriniis plurimis composuit. Qua in re ita versatus est, ut a *Riccobono* atque *Tomasino* recte, clare atque utiliter posita, ceu apud ipsos legenda, omiserit, secus vero tradita emendaverit, omissa suppleverit, confusa in justum ordinem retulerit, & universam Gymnasii historiam ad annum usque M DCC XXIV apte deduxerit. Dividitur opus Tomis II, quorum primus, tribus Libris constans,
T. II. L. I p. 2. justam ipsius Gymnasii descriptionem exhibet. Primordia, quæ antiquissimis temporibus, magnifice quidem, sed non ex vero, ponit Tomasinus, Noster declinante Seculo XIII circa annum MCCLX statuit merito; quum ante illud tempus nec Præceptorum nec discipulorum ad urbem hanc confluentium vestigium deprehendatur ullum. Tunc enim Gosaldum quendam Hispanum Juri æque ac Medicis artibus curandis præfectum fuisse, multaque cum fructu sanxisse legitur: cujus post obitum bini semper Rectores, JCtorum unus, Artistarum alter, constituti sunt. Hi quum essent rei, cui præerant, augendæ admodum studiosi, factum est, ut parvo admodum tempore insignia caperet
3. augmenta Gymnasium, quæ sub Patavinis post hæc Principibus magis indies creverunt; præsertim quum nova subinde largi-
4. rentur privilegia Romani Pontifices, novas indulgerent immunitates Carrarienses. In ipso seculi decimi quinti limine tantum
5. non ad interitum vergebant res Gymnasii infausto Patavinorum cum Venetis bello: quo tamen finito, & pace reddita, quum Vene-
6. torum imperio cives se permitterent, decus atque jura reddita sunt Lyceo & confirmata, leges utilissimæ præscriptæ, &, quum distarent antehac JCtorum & Artistarum scholæ, una sedes unumque domicilium in foro publico constitutum; cui exstruendo quum plane non sufficeret fiscus Gymnasii, regia Veneti Senatus munificentia, magna opum vi oblata, necessitati oc-
9. currit ærarii. Ita insigniter locupletatum & Professorum stipendia

non

non pœnitendis adaucta sunt accessionibus; cujus liberalitatis exempla illustria admodum Cap. VIII enarrantur. Origine sic, p. 11. incremento & splendore, quo ad hunc diem fulget, exposito, de Collegiis Gymnasii variis eorundemque fatis disserit Autor Cl. Catalogum etiam illorum, qui ex Ducibus Venetis Gymnasio præfecti fuerunt, texit; Triumviros item, Rectores, Cancellarios & Syndicos memorat, quorum meritis ac virtute stetit hactenus Gymnasii gloria. Secundo Tomi primi Libro ordo studiorum Tom. I Lib. atque ratio, quotidiana itidem prælectionum pensa describuntur; II.p.118. Syllabus pariter Professorum, tum Juris scientiam, tum li- 120. berales artes tradentium, exhibetur, una cum eorundem oneribus, officiis, immunitatibus atque privilegiis. Progreditur post 134. hæc Autor ab anno MDCLIII, ubi scilicet desinit *Tomasinus*, ad annum usque MDCCXXIV, & illorum, qui in Lyceo præclaro docentium functi sunt munere, nomina, sollicita temporis habita ratione, enarrat; prolixa omissorum antehac neglectorumque 149. addita mantissa. Liber denique tertius elogia Professorum nitido Tom. I Lib. succinctoque scriptionis genere complectitur; eorundemque III. vitam, famam atque præclara tum in universam litterarum rem, tum in Patavinum præcipue Gymnasium merita deprædicat, scriptorum etiam, quæ quisque edidit, notitiam suppeditat. Potissima operis pars est hæc tractatio, una cum Tomo secundo, Tomus II. quo Gymnasii alumni, qui sive Jurium doctrinæ, sive liberalibus disciplinis ibidem operam dederunt, exteri pariter indigenæque, quique splendidis, queis postea admoti sunt, muneribus celebre adepti fuerunt nomen, recensentur. Enimvero insignem plane illustrium discipulorum numerum ostentat, in quibus Pontifices, Cardinales, Reges, Electores, belli Duces, Principes. Inter 288. ceteros hic nominatur Gustavus Adolfus, Suecorum Rex, quem jam regali diademate, sed minorennem adhuc, fulgentem, Patavii, Comitis Sudermanniæ nomine adscito, per integrum fere annum versatum esse, ut Italicam linguam addisceret; præterea vero virginem ibidem quandam monialem pulcerrimam deperisse, amplisque affecisse muneribus, in Germaniam eam, si annuisset, abducturum; Galilæi itidem publicis prælectionibus sedulo interfuisse, ex Gymnasii monumentis &

συγχρόνων testimoniis Noster probat. Inter ceteros vero Gymnasii alumnos, quorum magnum deinde inter eruditos nomen exstitit, memorat Hermol. Barbarum, Christ. Longolium, Ludovicum Areostum, Jo. Fr. Picum Comitem Mirandulanum, Petr. Bembum, Reginaldum Polum, Michaelem Hospitalium, Andr. Dudithium, Aug. Busbequium, Torquatum Tassum, M. Ant. de Dominis, Nic. Cl. Peirescium, Augustum Brunsuicensium Ducem, Principem litteratissimum, Bessarionem Card. Theod. Gazam, Georg. Trapezuntium, Hieronymum Savanarolam, Mich. Marullum, Jo. Lascarem, Bilib. Birckheimerum, Nic. Copernicum, M. Ant. Flaminium, Paull. Jovium, Jul. Cæs. Scaligerum, Petr. Martyrem, Onuphr. Panvinium, Paull. Manutium, Hier. Cardanum, Hier. Wolfium, Guil. Postellum, Bern. Telesium, Fr. Patricium, Joach. Camerarium, Jac. Arminium, Ant. Possevinum, Ernest. Sonerum. Andr. Schottum, Laur. Pignorium, Cyrillum Lucarem, Oliverium Cromwellium, Christian. Langium. Thomam & Erasmum Bartholinos, Wern. Rolfinkium, Alexandrum Maurocordatum, Jo. Nicolai, hodierni Vallachiæ Principis illustrissimi, parentem, Joannem Zamoscium, Petr. Jo. Resenium, & plures alios. Singulorum vitas atque merita pari, qua in Professoribus recensendis versatus est, industria ingeniique laude, sine ulla offensione, eorum etiam, a quorum sacris dissidet, describit Autor doctissimus, dignus profecto, cujus præstantissimum exemplum nostrates sequentes, Germaniæ Academiarum historias componant atque effingant, amplum haud dubie operæ suæ pretium laturi.

p.140.

LIBER PONTIFICALIS SEU DE GESTIS Romanorum Pontificum, quem cum Codd. MSS. Vaticanis aliisque summo studio & labore collatum emendavit, supplevit JOANNES VIGNOLIUS, Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus alter &c.

Romæ, typis Rocchi Bernabo, 1724, 4 maj.
Alph. 2 plag. 9 Tabb. æn. 2.

Anasta-

ANastasii, Seculo a Christi nativitate nono Abbatis & Ecclesiæ Romanæ Bibliothecarii, Romanorum Pontificum Vitas, a B. Petro ad Nicolaum I, post M. Velserum & C. A. Fabrottum denuo paucis abhinc annis Romæ cum plurium eruditorum notis vulgare cœpit *Franciscus Blanchini*, in Sacello Apostolico Subdiaconus & Clementi XI ab honore sacri Cubiculi, de cujus splendidissimæ editionis Tomo I in Actis A. 1719 p. 425 & de Tomo II (ceteri adhuc desiderantur) A. 1725 p. 153 accurate egimus. Sed ecce novam nunc & emendatam, quamvis notis longe paucioribus instructam, producimus editionem operis Anastasiani, quam ad Codices MSS. Vaticanos aliosque castigatam, cum variis lectionibus, animadversionibus & novo rerum verborumque obscuriorum Indice, ante biennium Romæ sub *Libri Pontificalis de Gestis Romanorum Pontificum* titulo, quo vulgo in Codicibus insignitur, publicavit *Joannes Vignolius*, Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus alter & a Cubiculo Benedicti, Pontificis hujus nominis XIII, hodie regnantis, cui & opus inscripsit, Honorarius. Nec quisquam omissum Anastasii nomen mirabitur: nam cum ægre ferret Blanchinianæ editionis typographus, eundem librum, in eadem urbe, tam facili sumptu recudi, e re visum est Nostro, ut nec Autoris in titulo, nec editionis illius in præfatione ullam faceret mentionem. Nimirum Noster, a suo munere haud alienum existimavit, ex quo demandata ipsi fuit Apostolicæ Bibliothecæ cura, hunc imprimis laborem suscipere, & ad purgandum ab antiquis erroribus, quibus illa Velseri & Fabrotti exemplaria scatebant, Anastasium accedere. Quod ut eo felicius exequeretur, cum Codicibus MSS. numero XIX, integris, quamvis non omnibus, qui in Bibliotheca Vaticana asservantur, quorumque Indicem Operi præmisit, Pontificum Romanorum vitas studiose contulit, &, quæ prima ipsi cura fuit, ad eorum fidem & autoritatem textum ipsum castigare, a mendis purgare, supplere, ubi mutilus erat, &, quoad fieri potuit, pristinæ integritati eundem restituere maluit, quam, servato textu corrupto & denuo typis mandato, indigestam variantium lectionum molem aut margini adscribere, aut ad operis calcem rejicere, quod factum fuerat a Fabrotto. Princeps hic fuit & pri-

primarius nostri Autoris scopus, quamvis negari non possit, accessisse & huic Editioni varias ex Vaticanis Codicibus lectiones, quas tamen, quia non tantum apud Autorem valebant, quantum illæ, quarum beneficio textus emendatus apparet, in unaquaque pagina huic subjiciendas esse existimavit. Inde factum, ut, qui in novissima hac Editione legitur, textus multum diversus sit ab illo Fabrotti &, qui ad hujus exemplum expressus est, Cl. Blanchini, cumque præterea Codicum MSS. longe plurium, quam uterque illorum viderat, auxilio adjutus ad emendanda hæc Ecclesiæ Romanæ monumenta accesserit Vignolius, multo etiam politiora, quam antea, publicam nunc illa lucem aspicere, facile largimur. In hoc tamen non omnis versatur labor, quem Libro Pontificali impendit Vir doctus, verum animadversiones simul adjecit, breves quidem & succinctas, quibus obscuriora cum obsoletis vocibus explicantur, quæ sub Romanorum illius ævi Pontificum regimine gesta fuerunt, illustrantur, vulgares quoque & receptæ opiniones, quæ non satis fundatæ sunt, interdum refelluntur. Huc faciunt, quæ de Martyrum memoriis in vita Anacleti, de hymno trisagio, sanctus, sanctus, sanctus, in Xysti vita observata fuerunt Autori Cl. Sic, quando gesta Victoris animadversionibus illustrat, non intactam prorsus reliquit controversiam, quæ de Paschate celebrando mira animorum acerbitate agitata, graviter per aliquot Seculorum decursum exercuit orientis & occidentis Ecclesias; nec minus grata sunt lectu, quæ de levatis Petri & Pauli, Apostolorum, e Catacumbis Romæ corporibus in vita Cornelii adversus Pagium disputat, cujus quoque rei historiam æri eleganter incisam eodem loco repræsentavit pag. 49. ut reliqua taceamus, quæ pari utilitate sese commendant. Interim silentio prætereundum non est, in ea esse opinione Virum Cl. non unius Anastasii, sed plurium pro tempore scriptorum opus esse hunc Librum Pontificalem; quam adeo causam præfert, quod fidem potius & autoritatem veterum Codicum MSS. quam recentiorum & insequentium scriptorum opinionem sequutus, nullius plane Autoris nomen operis titulo præfigi voluerit. Ceterum post vetustam Tabulam marmoream, Romanorum aliquot Pontificum dies natales exhiben-

bentem, quæ hic in ære conſpicitur, præmiſſi ſunt huic Editioni Catalogi IV, quorum primo Romanorum Pontificum a B. Petro usque ad Paſchalem II, ſecundo a Lando usque ad Gregorium VII, tertio a Petro usque ad Hadrianum IV, quarto ab Hadriano II ad Clementem uſque III, nomina ex quibusdam Vaticanis Codicibus ordine ſuo leguntur. Acceſſere Index rerum & Gloſſarium verborum, quæ obſcuriora & minus uſitata occurrunt, ſubinde breviter illuſtrans.

THESAURUS JURIS ROMANI, CONTInens rariora meliorum Interpretum Opuſcula: cum præfatione EVERARDI OTTONIS, JCti & Anteceſſoris.

Tomus II.

Lugduni Batavorum, apud Joannem van der Linden, jun. 1726, fol. chart. maj.

Alphab. 8 plag. 19.

SEdecim hoc faſce nobis porriguntur Opuſcula, quamvis nec raritate, nec dignitate inter ſe prorſus æqualia, pleraque tamen melioris notæ, & in lucem revocari digna. Suum cuique pretium ſtatuit doctiſſimus Otto in præfatione, qua & notitiam ſingulorum Autorum dedit, qualem invenire licuit, & quædam ad *Fornerianos, Nerianos* & *Heraldinos* libellos erudite notavit. Primo loco comparent *tres Selectionum libri Guil. Fornerii*, Anteceſſoris illius Aurelii, alias notis ſuis ad Caſſiodorum Senatorem & commentariis ad *tit. D. de verbor. ſignif.* clari. Ut ſemper Aureliis Anteceſſoribus vehementes fuerunt ſimultates cum Cujacio, ita nec Fornerius ab his intactus manſit, cumque ſubinde occulto nomine impugnaſſet Cujaciana, tandem rupta illius patientia integrum *caput 37 lib. IX Obſervationum* his Selectionum libris oppoſitum atque in eo acerbum ingenii Cujaciani luſum ferre coactus eſt. *Id ſane non probabat*, inquit Cujacius, *qui, hæc dum ei recitaretur interpretatio, doctiſſimus vir, excandeſcens dicebat: Hoc, id eſt, Aſinus & molendinum: neque alter, qui: Hoc,*

Hoc, inclamabat, id est FORNACARIUS, qui obdormivit ad fornacem: quod respicit ad *l. 27 § 9 D. ad L. Aquil.* ubi Fornacarius quidam servus negligens obdormivisse ad fornacem proponitur, alludendo ad nomen *Fournierii*. Quoniam vero Cujacius quædam Selectionum capita, maxime priora, prætermisit; nata hinc Ottoni nostro in illa commentandi occasio. Libro I cap. I Pomponium secum in speciem pugnantem *l. 110 §. 1 D. de verb. obl.* & *l. 33 D. de aur. & arg. leg.* Fornerius recte explicat per differentiam inter stipulationes & legata. Satis autem obscure definit, in stipulatione usum, in legatis mentem testatoris attendi debere. Potius in stipulatione respiciendum est ad proprietatem vocis & mentem stipulantis, verbis: *vestem, quæcunque muliebris esset*, satis declaratam, in quam promissor consensisse videbatur. In legato ad singularem testatoris mentem, ex ejus consuetudine æstimandam, attendemus. Nam si vestem muliebrem legavit, qui ipse solitus erat uti veste muliebri, quasi virili, non videtur de ea sensisse, qua ipse utebatur. Ad cap. 2, *quid sit ædificiorum* ætates *examinare* in *l. 58 D. de leg. 1*, Fornerius ætates eorum vetustatem interpretatur, quod alias quidem cum veterum loquendi more, non tamen cum sententia illius *l.* convenit. Quid ergo? viri boni arbitrio contineri videtur, ut ex genere tigni æstimet, quam ætatem nova ædificia ab herede exstructa ferre possint, sumtusque bene an male sint facti. Vid. Vitruvius *lib. II c. 8 & 31*, Plinius *H. N. XXXV c. 14*. Ad cap. 3, quod ad Jurisprudentiam symbolicam spectat; lux accenditur *l. 52 §. 10 D. de Obl. & Act.* docta observatione de nutu, annutu, renutu. Capite 4 Fornerius, manumissiones in Ecclesiis e templis & comitiis gentilium ad Christianos esse traductas, existimat, ideoque laudatur non solum Jac. Gothofredo, sed & aliis eruditis, præsertim Ill. Spanhemio. Verum longe diversam fuisse gentilium Romanorum & Græcorum in templis manumittendi rationem atque Christianorum veterum, docet Everardus Otto, manumissionis ecclesiasticæ originem repetens a dominis, qui vel suos liberaliter servientes propter baptismum ordinemve sacrum suscipiendum, vel *pro remedio animæ suæ*, ut habet solemnis formula, vel *religiosa mente*, *l. 2 C. de manum.*

in

in Eccles. eodem tempore palam vinculis servitutis liberarunt, quo illi a manu diaboli per lavacrum regenerationis dimittebantur. Certe festis diebus, maxime tempore Paschatis, baptismus & manumissio sunt celebrata, *l. 5 C. Th. de spectac. l. 8 C. de feriis.* Iidem quoque ritus manumissionis & baptismi: Merillius *Obs. III cap. 3.* Altera manumissionis in Ecclesiis causa peti potest ex specie jurisdictionis, quam ante Constantinum sibi arrogarunt Episcopi, ut manumissiones coram se in Ecclesia factas etiam quasi confirmarent. Sed revera qui ita manumissi, non erant meliores, quam quibus inter amicos libertas data, i. e. Latini Juniani, donec Constantinus illos, qui coram Episcopis a laicis manu essent missi, veram justamque libertatem & Romanam civitatem consequi voluit, ut magis Episcoporum, quam templorum honori id dedisse videatur. Neque, priusquam amplior & ad superstitionem augustus templis cultus adhiberetur, manumissiones templis alligatæ: sed manumissiones coram Episcopo factæ, jam in Ecclesia fieri dictæ. *Episcopus in Ecclesia est, & Ecclesia in Episcopo:* Cyprian. *ep. 66.* Falsus item est Fornerius, quando cap. 11 matresfam. tempore Jurisconsultorum *Dominas* dictas contendit, quod in sui heredis locum venirent, ex Romuli instituto, ad Theodorici usque tempora servato. Sed Gellius & Boethius de coemtione, velut de re obsoleta loquuntur. Dominæ appellatio corruptis moribus & blanditiis adscribenda. Cap. 12 docet ex *l. 239 §. 5 de V. S.* Decuriones dictos, quod initio, cum coloniæ ducerentur, decima pars consilii publici causa conscribi solita sit. Ergo Romulus cum 2050 Fidenas mittebat, decuriones 250 ibi constituit, qui Romæ Patres & Senatores legit centum? Quis hoc credat? conf. Cic. *Agrar. II c. 35*, Tacit. *Hist. V, c. 14.* Probabile est maxime, decuriones a decuriis, in quas distributi erant, nomen tulisse. Caput Selectionum 13 refellit Cujacius *l. c.* improbans lectionem *t. D. ad municipalem*, sc. legem, qua de in eo titulo tractetur. *Qua enim,* inquit, *de lege Municipali? certa quadam, an de omnibus legibus municipiorum propriis & earum condendarum potestate? Neutrum occurret.* Verum hic merito patrocinium præstatur Fornerio. Multa fit legis municipalis mentio in JCtorum fragmen-

tis, & simpliciter *lex* dicitur *l. 3 D. quod cujusque univ. nom.* Videntur intelligendæ esse cujusvis municipii leges antiquæ & jus proprium singularum civitatum, quod Romani victores municipiis claris, exemplo civitatum liberarum, relinquere & adjectis vel detractis quibusdam confirmare solebant. Sed in *tit. D. ad municip.* de ea lege agitur municipali, quæ Duumviris, Decurionibus, Ædilibus, muneribus, ceterisque rebus, ad administrationem civitatis pertinentibus, erat præscripta aut confirmata. Exempla apud *Cic. II in Verr. c. 49 & lib. VI famil. ep. 18, l. un. C. ad L. Visell. l. ult. C. de serv. reip. manum.* Et municipia quoque & coloniæ, ut res postularet, ad salutem ordinis & reip. nonnulla sive lege, sive decreto constituerunt, de quo tabulæ superstites testantur. Ecquid videtur de legis municipalis exemplo apud Ovidium *lib. IV Fastor. v. 700?*

— — — *Nam vivere captam*
Nunc quoque lex *vulpem* Carseolana *vetat.*

Hæc doctissimus Otto ad librum I Selectionum Guil. Fornerii observavit, in quibus subsistimus luculentis elegantioris ejus industriæ speciminibus recensendis defuncti. Jam indicabimus qui & quo ordine sequantur in hoc choro meliorum interpretum libelli. Patrem excipit *Radulphus Fornerius*, laudum paternarum & muneris heres, nec eruditione, ingenio, copia rerum, judicio demum critico quicquam ei concedens. *Sex* ejus *libri rerum quotidianarum*, quorum quatuor priores tantum antea in paucorum bibliothecis, rarissime omnes reperiebantur, hic integri comparent. Tertium locum *Josephi Nerii*, in patrio Gymnasio Perusino Antecessoris, *libri duo Analectorum* occupant, antea a Gaudent. Roberto in *Miscellanea erudita Italiæ Tom. IV* relati, in quibus præter ea, quæ ad jus pertinent, ceteros melioris ævi scriptores & Tacitum inprimis emendare & illustrare aggressus est. Succedunt 4 *Ferandi Adduensis*, JC. Mediolanensis, *Explicationum Libri duo*, & 5 *Ludov. Vitalis*, juris in Taurinensi Gymnasio Professoris, *Variarum Lectionum Juris Civilis Libri duo.* 6, *Francisci de Roye*, Galli, ad tres leges difficiliores *l. 51 D. de acq. rer. domin. l. un. C. de Athletis, & l. 4, D. de usur. & fructib.* dissertationes minoris abollæ sunt, & negligi potuisse merito

merito videntur, præsertim cum majorum gentium viri, Cujacius, P. Faber, Grotius jamjam leges illas in luce collocaverint. Sequuntur 7 *Christoph. Riccii*, JCti Dantiscani, *Vindiciarum Juris Præmissa, adversus Novatorum affanias & corruptelas*, & 9 *Francisci Marsii Gordonii*, Cadurcensis JCti, *Prætermissorum Juris civilis liber*: uterque legum receptas lectiones adversus correctiones defendunt, ille non sine jactantia & cum effusiore scribendi studio, quam ad rem pertineret; hic vero id agit, ut suppleat, quæ Roberto, Cujacii adversario defuissent. 10 *Valentini Guil. Færsteri*, Antecessoris Vitebergensis, *Observationum succisivarum Libri duo*, & 11 *ejusdem Interpres, sive de interpretatione Juris Libri duo.* Porro 12 *Desiderii Heraldi libri duo de rerum judicatarum autoritate*, & *observationum ac emendationum liber unus.* 13 *Hieron. Eleni*, Prof. Lovaniensis, *Diatribarum, sive Exercitationum ad Jus civile Libri tres:* primus continet de ratione studii Juris orationes tres; alter varias Juris quæstiones & antinomias tractat; tertius *titulum D. de reg. jur.* metro complectitur. Juveniles sunt istæ lucubrationes, pariterque qui sequuntur, 14 *Gilberti Regii*, Nosereni, *Ἐναντιοφανῶν juris civilis libri duo*, quibus leges maxime, quæ notabilem inter se repugnantiam habere Guil. Budæo visæ fuerant, satis feliciter conciliavit & rariora aliquot Judaica dicendi genera in jure ostendit. 15 Mediocris est *Nic. Sudorius*, cujus *Disputationum civilium liber* sequitur, in tractandis quæstionibus Juris civilis, inter quas tamen eminet disputatio ejus ad locum difficilem de peremtione instantiæ ad *l. 13 C. de Judiciis.* Agmen claudunt 16 *Joan. Mercerii*, in patria Biturigum Academia Antecessoris, *Opinionum Libri duo*, neque materia, neque elaboratione adeo præstantes & *conciliatore* ejus, ad Jacobum fil. scripto, multo inferiores.

DE VERA ÆTATE CAJI JURISCONSULTI, quem vulgo Titum Cajum nuncupant, & de scriptis ejus præcipuis ad justa tempora revocandis observationes FRANCISCI CAROLI CONRADI, D.

Diu satis ignorata fuit Cajum, Institutionum Autorem, ab aliis in jure Romano Caji prænomine, aut cognomine claris discernendi ratio. Ante renatas artis nostræ meliores literas erant homines adeo cœci, ut Cn. Flavium illum Appii Claudii Cœci scribam, alii C. Livium Drusum, quem nominat Cicero *lib. V Tuscul.* & Celsus in *l. 38 D. de act. emt.* cum ipso confunderent: idque memorant Bern. Rutilius *in vit. JCtor. c. 39* & Aleander *præfat. ad Caji Institutiones.* Quid? quod ipse Anton. Augustinus *Emendat. & observat. lib. 1 cap. 5* non dissimulat, sibi aliquando probatum fuisse, C. Cassium semper in jure nostro Caji nomine intelligi, a quo Cassianorum familia descendit, propterea, quod Javolenus in *l. 28 §. 1 D. de statu lib.* Caji Cassii libros, & in *l. 54 D. de condit. & demonstr.* commentaria Caji, ac in *l. 78 D. de solutionib.* Caji libros citaret; quæ singula loca sunt e libris quindecim Javoleni ex Cassio scriptis. Postea vero cum intellexisset vir summus, a Cajo alibi Cassium ipsum & Sabinum referri, illis quidem capitibus animadvertit Cassium significari, ceteris vero locis non item. At nihilominus turpiter se dedit Guid. Pancirolus, *de claris legum interpret. lib. 1 cap. 29*, dum non solum Cajo illi Cassio Longino appellationem *Nostri* a Pomponio & Justiniano usurpatam applicuit, negligenter a se inspectum Anton. Augustinum in rem suam citans, sed & Cajum nostrum eundem credidit cum alio Cajo Longino, de quo Pomponius in *l. 2 de O. J. §. 47: Nervæ successit Proculus. Fuit eodem tempore & Nerva filius. Fuit & alius Longinus, ex Equestri quidem ordine, qui postea ad Præturam usque pervenit.* Huic enim adscripsit Pancirolus libros in Pandectis superstites & Institutiones præsertim, ætatem etiam Caji nostri attribuit. Imo & Longinum hunc Prætorem confudit cum C. Cassio, illum scribens esse, qui citatur ab Ulpiano in *l. 4 D. de in jus voc.* Sed habuit Pancirolus similis culpæ socios complures viros doctos: idque excitavit Ægid. Menagium, ut Cajum Cassium, sectæ autorem, & Cajum, scriptorem Institutionum, ab invicem dignoscendi rationem docte atque luculenter commonstraret in *amœnit. jur. civ. cap. 43*, ubi tamen mirari convenit, posterioris Caji prænomen Titi, cujus nullum uspiam est vestigium, & quod Bertrandus excogitasse videtur, ab elegantissimo Viro retentum esse. Cum itaque, quis fuerit Cajus noster, adeo obscurum olim esset, fieri non potuit aliter, quam, ut ætatem ejus definire conati, alii ipsum justo antiquiorem, alii longe nimium recentiorem facerent. Illi erant, qui unum ex Servii auditoribus existimabant, decepti falsa lectione *l. 2 §. 44 de O. J.* a quo errore non omnino liber est B. Rutilius *l. c.* utique Cajum inter

inter Servii auditores connumeratum afferens. Idem committebant, qui Cajum Cassium minus recte noverant. Juniorem, quam par erat, finxere, qui Justiniano coætaneum & familiarem eaque causa *suum* ab Imperatore appellatum crediderunt, quo in numero sunt Anton. Vacca ***ad proœm. Digest. §. 1,*** & Hotomannus ***ad §. 6 proœm. Inst.*** qui prorsus ad Justiniani tempora Cajum referre eumque inter socios compilationis Juris pro certo ponere licere judicant, nisi libri rerum quotidianarum eidem attribuerentur. Donellus ***ad l. 1 §. 4 D. de Verb. oblig. n. 11*** neminem dubitare posse, existimat, quin Institutionum Cajanarum Autor fuerit Christianus, qualem tamen veterem Cajum non fuisse, compertum habeamus. Theodorus Marcilius vero in ***dict. §. 6 proœm. Inst.*** Diocletiani ævo Cajum alligat. Alii Theodosio, aut Arcadio imperante eum vixisse tradiderunt, seducti ab Epitome Institutionum, in qua barbara manus Aniani multa de suo & de recentiore etiam jure adjecit, quod nec sensit Hotomannus *Obs. libr. VIII cap. 4,* ubi Caji Institutiones Græce scriptas fuisse, opinatur. Illud vero indignum est, postquam Augustinus tam luculentis ostendisset argumentis, Cajum non multo tempore post Julianum fuisse, quo & Sextus Pomponius vixit, qui Cajum *suum* dixit, nec tamen sagacioribus illis viris errorem animo ejicere datum fuisse. Meliora viderunt, ab Augustino moniti, Cujacius, Jac. Rævardus, Jo. Bertrandus, Guil. Grotius, Hier. Aleander, Jac. Oiselius, Georg. Eberlinus, Ægid. Menagius, omnes ac singuli in eo convenientes, vixisse Cajum sub Hadriano & post ejus fata sub Antonino Pio: nec tamen inter se concordes, quibus temporibus cœperit vivere, quibus floruerit, & quousque vivendo pertigerit. Natum sub Hadriano non immerito crediderunt ipsi Cajo, de se scribenti *l. 7 D. de reb. dub.* ***Et nostra quidem ætate Serapia Alexandrina mulier ad D. Hadrianum perducta est cum quinque liberis, quos uno fœtu enixa est.*** Verumtamen Bertrandus adhuc dubitat, an intelligendus sit Æl. Hadrianus, ex consobrina Trajani natus, an vero Antoninus Pius, qui sæpe Hadriani nomine in jure nostro significatur, ut in ***l. 37 D. de judic. junct. l. 5 ad L. Jul. de vi publ. l. 91, ad L. Falcid. junct. l. 93, eod. t. l. 58, §. 3, ad SC. Trebellian.*** quam ejus hæsitationem supervacaneam ducit Grotius: satis enim constare ex collatione aliorum locorum, præsertim ***l. 3 D. si pars hered.*** Hadrianum illic designari, nisi omnium Imperatorum nomina perperam confundere velimus. Porro, cum Cujacius in ***posteriorib. not. ad Inst. Just.*** affirmat, Cajum fuisse Hadriani, sive Antonini Pii temporibus, id quidem non invitus admittit Aleander, dummodo non floruisse eum iis temporibus, nec tanquam Juris-

risconsultum fuisse cognitum, concedatur. Adolescentulum igitur putat, aut etiam puerum imperante Antonino vixisse, sicut & sub Hadriano. Sed hic alia iterum sentiunt Oiselius, qui sub utroque Principe, Hadriano & Pio, Bertrandus & Grotius, qui sub uno Pio maxime eum floruisse, volunt. Sub Marco floruisse Cajum accuratius dicendum videtur Pancirolo & Menagio. Denique ultra Philosophi tempora & usque ad Antoninum Caracallam vivendo eum pervenisse dixit Rævardus *Conjectan. lib. III cap. 19*, quod minime probatur Celeb. Schultingio, ad Ulpian. *Tit. VII.* Et nuper hoc nomine notatus fuit Rævardus doctissimo Everardo Ottoni in observationibus ad Anton. Augustini libr. *de propriis nominib. Pand.* subjectis *præfationi ad Tom. I Thesauri Juris Romani*. Mihi, quamvis & prima specie nihil vero propius esse, quam Cajum ante Caracallæ tempus fato cessisse, & illa, quibus Rævardus utitur, juris nostri loca, excepto uno, male de postremo hoc Antonino accipi, lubens fatear, tamen longiores vitæ metas Jurisconsulto huic fuisse atque pertigisse usque sub ipsum Caracallæ imperium, pace Virorum Celeberrimorum, verisimilius videtur. Quare nec usu, neque amœnitate carituram existimavi operam, quam in ætate vitaque Caji mei accuratius computanda, in libris etiam ejus, de quibus hoc fieri potest, ad justa, quibus scripti singuli, tempora revocandis collocarem. Ac primo, ne forte grandius excrescat ævum, possem illud Caji de tempore suo testimonium: *Et nostra quidem ætate Serapia Alexandrina mulier ad D. Hadrianum perducta est*; facile aliter interpretari, ac vulgo solet, ut scilicet non se jam nato, verum illo seculo, (quo sæpe sensu ætatem dici tralatitium est,) nec tam suo, quam aliorum adhuc superstitum tempore id, quod narrat, contigisse, autor sit: non enim *mea*, sed *nostra* dixit *ætate*. Attamen cum temporum calculis recte subductis Cajus, etiamsi Hadriano Principe in lucem editus, potuerit Caracallam imperii gubernacula tenentem videre, nec ei opus fuerit ad hunc videndum fine vitæ longissimo, qualem ipse describit in *l. 56 D. de usufr.* & in *l. 8. de usu & usufr. leg.* malim supersedere ista interpretatione, neque etiam cum Bertrando confugiam ad Hadriani cum Antonino Pio permutationem. Etsi enim huic haud parum suffragetur, quod Capitolinus *cap. 9* inter prodigia Antonini temporibus oblata refert, *quinque pueros uno mulieris partu editos*, procul dubio Serapiam illam Alexandrinam intelligens: facile tamen potuit anachronismus committi ab Historico memoria lapso, ut Casaubonus ad istum locum suspicatur, tantoque facilius potuit uterque Princeps confundi, si extremis forsitan annis Hadriani prodigium illud

illud evenit. Certe, præter Cajum, oculatum habemus Autorem Lælium, qui, *se vidisse*, scribit, *in palatio mulierem liberam, quæ ab Alexandria perducta esset, ut Hadriano ostenderetur, cum quinque liberis, ex quibus quatuor eodem tempore enixa diceretur, quintum post diem quadragesimum*, ut refert Paulus in *l. 3 D. si pars hered. pet.* Quid? quod Salv. Julianus etiam, qui haudquaquam sub Pio vixisse diu potest, eandem historiam adducens, *sibi in Ægypto affirmatam esse* testatur, in *l. 36 D. de solut.* & vero ipsum sub Hadriano probabile est in Ægypto commoratum, postea Romæ consulatu & Prætura functum, ut ipse memorat in *l. 5 D. de manum. vind.* & Præfectum Urbi fuisse, teste Spartiano in Juliano Imp. Ponamus itaque pro certo, Cajum sub Hadriano natum, & quidem haud multo ante exitum hujus Principis, quo ipso tempore si famosum illud prodigium extitisse credimus, ut conjectare finit lapsus Capitolini; potuit certe, hac sua ætate factum dicere, quod se admodum puero & infantiæ proximo obtigerat. Et omnino rectius existimavit Aleander, vixisse Cajum adhuc adolescentem sub Pio, quam Bertrandus & Grotius sub hoc Principe eum floruisse, quamvis excedente Antonino, qui per annos duos ac viginti & aliquot menses imperio præfuit, non potuerit nondum ætatis esse paulo adultioris, forte septem & viginti annorum. Ex illis vero, quorum ætas definiri potest, scriptis ejus nullum est, quod Pio adhuc vivo compositum vere dici possit, ut nesciam, unde sub imperio Pii jam floruisse, aut *provectioris ætatis* fuisse viris doctis asseratur. Videamus de singulis libris, quorum tempora investigare datur, qui sunt libri Fideicommissorum, libri Institutionum, ad LL. Juliam & Papiam Poppæam, de legatis ad Edictum Prætoris, liber singularis ad SC. Orphitianum, & libri ad Edictum provinciale. Libros II Fideicommissorum post obitum Antonini Pii scriptos evincunt *l. 90 D. de condit. & demonstr.* quæ ex libro I desumta est, & *l. 96 D. de leg. 3 l. 63 §. 5 D. ad SC. Trebellian.* quæ sunt ex libro II, in quibus singulis Antoninum appellat Divum, quod nomen Imperatoribus vita functis & inter fictitios Deos, ut impia tulit superstitio, relatis demum competebat. Libri IV Institutionum pariter mortuo Pio compositi fuerunt, ut clare probat *l. 1 §. 2 D. de his, qui sui vel al. jur.* quæ est ex libro I, in qua per Divum Antoninum Aleander male intellexit Marcum, L. Veri fratrem, quoniam Divi Fratres constituerint, ne quis servum venderet, ut cum bestiis pugnaret, *l. 42 D. de contr. emt.* Constitutio enim illa, quam Cajus in *d. l. 1* citat, diserte adscribitur Antonino Pio ab Ulpiano in *l. 2 D. de his qui sui &c.* atque reperitur etiam in Mosaicarum & Romanarum legum

gum collatione *tit. III de jure & ſævitia dominorum*, ubi inſuper alia eſt, qua major aſperitas dominorum in ſervos coercetur, ejusdem Imperatoris conſtitutio: vid. Schulting. *ad Caji Inſt. t. de jur. perſ. §. 2 n. b.* Ad leges Jul. & Pap. libris XV itidem poſt fata Pii commentatus eſt Cajus, alias Divum haudquaquam nominaturus in *l. 56 de legat. 2*, quæ eſt e libro XIV, & cujus forte non memor fuit Cl. Heineccius in doctiſſimo *ad L. Jul. & Pap. Popp. commentario, lib. I, cap. I, §. 4*, libros hos Caji ad eos commentarios referens, qui ſub Hadriano & Antonino Pio in iſtas leges prodiere. Libros III de legatis ad Edictum Prætoris imperante Marco editos perſuadet, quæ depromta eſt ex libro III, *l. 73 §. 1 D. de legat. 1*, ubi Cajus: *vicis legata perinde licere capere, atque civitatibus, Reſcripto* Imperatoris noſtri *ſignificatur.* Imperatorem noſtrum dici Antoninum Pium, quo ſuperſtite hæc ſcripta forent, exiſtimant vulgo: verum poſt Aleandrum docuit Schultingius, non alium, quam Marcum ibi deſignari. Manifeſtum hoc fit, ſi conſulas *l. 20 D. de reb. dub.* ubi Paulus tradit, Divi Marci temporibus permiſſum SCto eſſe, ut legaretur collegiis, & cuivis corpori, cui coire licet. At in *d. l. 73 de legat. 1* Cajus perhibet, Imperatoris ſui Reſcripto vicis legata perinde licere capere, atque civitatibus. Nimirum poſtquam SCto, autore Hadriano, tantum civitatibus jus datum erat capiendi legata, qua de re Ulpian. *Fragm. T. 24 §. 28 &* in *l. 121 D. de leg. 1*, ſub Marco demum id juris conceſſum fuit collegiis, ut apparet ex *d. l. 20 de reb. dub.* novo SCto, quod cum priore illo non debet confundi, ut monuit etiam Merillius *variant. ex Cujac. lib. II cap. 14.* Idem vero Imperator ſuo Reſcripto hoc jus etiam vicis contuliſſe veri admodum ſimiliter dicitur, cum ipſum & alio loco, ſtatim explicando, Cajus *Imperatorem noſtrum* certiſſime nominaverit, nec ſimili modo Pium ab eo *noſtrum* uſpiam appellatum affirmari queat. Conſentientem habeo Schultingium *ad Ulpian. Tit. 24, §. 28.* Enimvero liber ſingularis ad SCtum Orphitianum, ex quo eſt *l. 9 D. ad SCtum Tertyll. & Orphit.* ſacratiſſimum Principem *noſtrum* loquitur, cujus oratione cautum, *ut matris inteſtatæ hereditas ad liberos, tametſi in aliena poteſtate forent, pertineret.* Oiſelius in *præfat. ad Caji Inſtit.* non alium, quam Pium, vult intelligi. Verum cum Ulpianus *Tit. 36 §. 7* Antoninum & Commodum ejusdem SCti Autores citet, ſuffragante etiam Capitolino in Marco *cap. II*, eccui dubium eſſe poſſit, Antoninum Philoſophum, qui loco prior erat, a Cajo indigitari? Reſtant igitur libri ad Edictum provinciale XXXII, quorum ex libro XI eſt *l. 42 D. de donat. int. vir. & ux.* e libro XXX vero eſt *l. 31 D. de jurej.*

quæ

quæ duo loca, Caracalla demum imperante, a Cajo scripta reor. Etenim in *l. 42 D. de donat. int. V. & V.* hæc sunt ejus verba: *Nuper ex indulgentia* Principis Antonini *recepta est alia causa donationis, quam dicimus* honoris causa: *ut ecce, si uxor viro laticlavii petendi gratia donet, vel ut equestris ordinis fiat, vel ludorum gratia.* Videtur Schultingio (*ad Ulpian. tit. VII §. 1*) Cajus hic intelligere non Caracallam, sed Pium; ad illius enim tempora Cajum non pervenisse, idemque placere G. Grotio *de vit. Jurisconf. lib. II cap. 7.* At plura suppetunt argumenta pro Caracalla. Moribus receptum erat apud Romanos, inter virum & uxorem donationes ne valerent, *l. 1 D. d. t.* Hos mores confirmatos fuisse Oratione Imp. Antonini habita in Senatu ante excessum Divi Severi Patris sui, Fulvio Æmiliano & Nummio Albino Coss. testatur Ulpianus in *l. 3 & l. 32, pr. D. d. t.* quibus indiciis nemo dubitet referri Caracallam. Eadem vero oratione ex *d. l. 32*, cognoscimus Augustum extitisse autorem Senatui censendi, *ut aliquid laxaret ex juris rigore.* In his fuit, ut mulieri liceret *in hoc donare viro suo, quo is ab Imperatore lato clavo, vel equo publico, similive honore honoretur,* ut ait Ulpian. *tit. VII, fr. 1,* adjiciens, hoc ex *Principalibus Constitutionibus* esse, per quas innuit Orationem illam Caracallæ, quæ & vocatur *Constitutio* generali appellatione placiti Principalis & utrique Principi, Severo & Antonino, adscribitur in *l. 3 C. de donat. int. vir. & ux.* Et Licin. Rufinus, *lib. VI Regularum,* in *l. 41 D. eod. tit.* ejusdem *indulgentiæ Antonini* meminit, qua constitutum, ut ad processus viri uxor ei donare possit. Hic vero JCtus sub Alexandro præcipue floruit, uti constat ex *l. 4 D. quib. ad lib.* & probat Grotius *de vit. JCt. lib. II c. 12 §. 3.* Sub Pio fuisse non potuit, Antoninum tamen, tanquam adhuc vivum nominat: adeoque loquitur de Caracalla & hujus Oratione, quæ *laxavit juris rigorem.* En *indulgentiam Principis,* de qua Cajus & Rufinus! Inspicienda nunc & *l. 31 D. de jurejur.* in qua observat Cajus, *interdum etiam post jusjurandum a judice exactum permitti* Constitutionibus Principum, *ex integro causam agere, si quis nova instrumenta se invenisse dicat, quibus nunc solis usurus sit: quodsi alias inter ipsos litigantes jurejurando transactum sit negotium, non concedi eandem causam retractare.* Jam si adeamus *l. 1 C. de reb. cred. & jurej.* Rescriptum invenimus Caracallæ, in hæc verba: *Causa jurejurando ex consensu utriusque partis, vel adversario inferente, delato & præstito, vel remisso decisa: nec perjurii prætextu retractari potest.* Non dubito, Cajum in superioribus illis respexisse ad Rescriptum Antonini, nisi id pro suo & aliorum more etiam in sententiam suam citavit,

ſed ejus mentionem forſitan amputavit gladius Triboniani, ſupervacuam exiſtimantis. Imo vero per Conſtitutiones Principales Cajum intelligere conjicio Reſcriptum Caracallæ *d. l. 1 C.* quod de utroque jurejurando locutum, verum partem de neceſſario jurejurando reſectam eſſe a Triboniano haud difficilius credam, ac, interpolatam eſſe hanc *l.* in fine ex *l. ult. C. ill. t.* verbis: *niſi ſpecialiter hoc lege receptum eſt*; certum eſt, demonſtrante Gerardo Noodt ad *t. D. de jurejur. pag. 288.* Et ſi Cajus ex oratione Caracallæ, quod oſtendi, ſcripſit lib. XI ad Edictum provinciale, nemo dubitabit, hæc, de quibus hactenus, libro XXX ſcripta eſſe ſub eodem Principe.

Ab exceſſu Hadriani ad imperium a Caracalla ſolo ſuſceptum anni intercedunt LXXII, ut proinde Cajus paulo ante obitum Hadriani natus potuerit nondum octuagenarius Caracallæ, mortuo Severo, rerum ſoli potito ſupereſſe, & ſeptuageſimum ætatis annum agens libros ad Edictum provinciale ſcribere cœpiſſe. Oratio enim Antonini habita eſt Fulvio Æmiliano & Nummio Albino Coſſ. h. e. anno ante exceſſum Severi quinto, imperii ejus decimo tertio. Cumque eam tanquam jus noviſſimum & nuper conſtitutum alleget: *Nuper*, inquiens, *indulgentia Principis Antonini &c.* quid veritati propius, quam vel eo ipſo anno & mox poſt auditam eandem Orationem Cajum in perſcribendo libro XI ad Edictum provinc. occupatum fuiſſe. Neque mirum, quod ſolius meminit Antonini, quippe & oratio illa Caracallæ adſcribitur ab Ulpiano *l. 32 pr. de donat. int. V. & V.* & ſolum quoque nominat Antoninum Licin. Rufinus *l. 41, D. eod. t.* Denique nec fidem excedit, Reſcriptum Caracallæ in *l. 1 C. de reb. cred.* ab ipſo citari potuiſſe, quod datum altero imperii poſt Severi exitum anno, quo tempore Cajus fere ad finem perduxerit ex noſtra conjectura libros ſuos XXXII ad Edictum provinciale, verſatus jam tum in libro trigeſimo. Habuit profecto ætas illa, neſcio quomodo, aliquid præcipui, ut pleroſque homines tulerit ad ſenectutem provectos majorem, etiam illos, quibus curarum, moleſtiarum & laborum gravitas maturius finem vitæ afferre debuiſſe videatur. Novimus Principes ejus ſeculi, exceptis Commodo & Did. Juliano, vel ſexagenarios, vel ſeptuagenariis propinquos regnaſſe, & Antoninum Pium ultra ſeptuageſimum quarto anno vita deceſſiſſe. Novimus decora ejuſdem ævi Jureconſultos, Julianum, Pomponium, Marcellum, Papinianum ad extremam fere ſenectam perveniſſe. Et non ſine amœnitate meminerimus conſultoris illius ſenis, qui ad Pomponium hoc ævo ſcripſit: *nam ego diſcendi cupiditate, quam ſolam vivendi rationem optimam in octavum & ſeptuageſimum annum ætatis duxi,* *memor*

memor sum ejus sententiæ, qui dixisse fertur : Etsi alterum pedem in tumulo haberem, non pigeret aliquid addiscere : quæ verba recitantur ex Pomponii libro VII epistolar. in *l. 20 D. de fideic. libert.* minus recte vulgo adscripta Pomponio, aut Salv. Juliano, etiam ab ipso Menagio, *amœnit. c. 24*, cum tamen jam olim Ant. Augustinus *Observ. & Emendat. lib. I c. 8,* (unde hausit Grotius *de vitiis JCt. lib. II, c. 5,*) luculentam Pomponii de jure respondentis & senis consulentis verba a sententia Juliani, quæ ibi proponitur, distinguendi rationem monstraverit, quam egregie confirmat similis fere contextus *l. ult. D. de minorib.* Quid ergo ? Evenit quoque Cajo nostro ea felicitatis humanæ gloria, ut *manserit ingenium seni, permanserit etiam studium & industria, senectutem agendi stipatam studiis juventutis, & in qua non requisierit juventutem. Sic olim L. Æmilii, sic Tib. Coruncanii, sic P. Crassi, a quibus jura civibus præscribebantur, usque ad extremum spiritum provecta est summa prudentia:* Cicero in Catone Maj. §. 27. 28.

CYCLUS METASYNCRITICUS; OR AN ESSAY on Chronical Diseases.

i. e.

JOHANNIS WYNTERI, M. B. SOC. COLL. CHRISti Cantabr. Tentamen circa Morbos Chronicos.

Londini, apud W. & J. Innys, & J. Leake, 1725, 8.
Plag. 18 dimidiat.

THessalus, Sectæ Methodicæ addictus, in multis morbis totam exiguorum meatuum statum esse immutandum, censuit, naturalem eorum aperturam vel positionem vitiatam esse existimans ; atque ex hac opinione fluxit metasyncriseos nomen, idem plane significans, quod Græcis metaporopiseos mutatio. Circulum hinc adhibebant Methodici metasyncriticum chronicos morbos curaturi, & hellebori ope morbidam carnem fundebant & evacuabant, hinc per alterantia medicamenta, aquarum naturalium usum, congruam diætam, exercitia commoda, & salubre clima novam sanamque corpori restituere tentabant, & hanc metasyncrisin Cœlius Aurelianus Recorporationem vocavit. Huncque Circulum resumptivum seu metasyncriticum ab orco revocare præsenti Tentamine, septem capitibus circumscripto, sustinuit Clariss. Wynterus. Primum de morbis Chro- Cap. I.

Chronicis in genere agit, inque eorum originem inquirens, vel acutos ſequi, vel unum ab altero produci, vel hæreditarios, vel connatos, vel endemios eſſe pronuntiat, inter cauſas remotas luxuriam & deſidiam accuſat; eapropter vero diuturnos eos eſſe judicat, quia longo tempore curantur, quæ longo tempore fuere contracta vitia: natura jam debilitata parum auxilii afferre valet: continuatus remediorum uſus & legitimus ordo requiritur, quæ tamen vel ab ægro faſtidiuntur vel diutius uſurpata tanquam conſueta effectu tandem ſuo deſtituuntur; & quia ægri a rebus, quas malum fovere vel augere norunt, ægre abſtinent. Præſtaret igitur ex Autoris conſilio Aquas Minerales offerre, bonam diætam præſcribere, exercitationes corporis commendare, in ſalubriora mittere climata, atque fonticulis vel ſetaceis materiæ peccanti exitum parare; has enim res abſque tædio & ſatietate eo citius admiſſuros fore ægrotos, quo certius ab aſſumendorum medicamentorum moleſtia liberos ſe videant. Quanquam autem Chymici ex Mineralibus eisque affinibus valida morbisque chronicis appropriata præparare norint medicamenta, majori tamen cum voluptate nec minori cum

Cap. II. ſucceſſu bibi dicit. Aquis Mineralibus quidem & alia medicamenta vel præmittenda vel adjungenda eſſe, non negat; putat tamen, illas his præferendas, imo ſubinde neceſſario ordinandas eſſe. Non deſunt equidem in Anglia fontes, qui aquas ferri, vel aluminis & vitrioli, vel ſulphuris, vel cretæ, lapidis calcarii & & calaminaris particulis ebrias reddunt, Bathenſes tamen & Briſtolenſes tantum ſub examen vocat Noſter, quales illæ ſulphureæ, hæ de creta, lapide calcario & calaminari portiones ſecum vehere dicuntur, earum differentiam inculcat, quo tempore, quove modo ſint bibendæ, determinat, morbosque nominat, in quibus ſint adeundæ. Tandem tria addit monita, ab iis obſervanda, qui Aquas Minerales hauriunt, ſcilicet 1) earum uſum quandoque ad 4, 5 vel 6 dies intermittendum, 2) evacuantia haud interponenda, & 3) earum poculum unum a cubitum itu-

Cap. III. ris eſſe evacuandum. Quemadmodum autem morborum chronicorum cura non feliciter cedit, niſi commoda ſimul obſervetur diæta, ita parum carnium, plus lactis, lacticiniorùmque aſſume-

sumere jubet ægros, cum hæc in exili quantitate multum suppeditent nutrimenti, nec ventriculi oneri sint. Provocat ad cancrum, phthisin, & ulcera rebellia, in quibus morbis sat gravibus diæta lactea singulari se commendat utilitate, imprimis si animalibus frutices herbæque morbis appropriatæ offerantur. Pro ægri temperamento, morborumque natura diversa modo asininum, modo equinum, modo caprinum seligi posse lac annuit, vaccinum tamen non minus salubre esse monet, modo pascuis fruatur dulcibus, salubrem hauriat potum, & in collibus quærat alimenta vacca. Quamcunque utilitatem ægri a medicamentis repetunt, ea ab extra corpori accedit a motu, ubi corporis partes in se ipsas agunt, unde majus robur majoremque elasticitatem recipiunt, modo ad lassitudinem usque non protrahatur exercitatio; alimenta etiam, aquæ minerales haustæ & medicamenta assumta melius digeruntur, distribuuntur, & excernuntur. Cum autem duæ sint classes exercitationum, quarum altera a sanis validisque personis, ut ab athletis olim, pro augendo robore, altera pro recuperandis deperditis viribus suscipitur; hac ultima diæteticam Medicinæ partem auxit Herodicus, Præceptor Hippocratis. Ad chronicos igitur morbos eradicandos corporis motum maximopere commendat Clariss. Wynterus, ad eos etiam, qui a mala partium conformatione ortum ducunt, nec ab alterantibus corrigi valent. Præ reliquis navigationem laudat & balneationem in aqua frigida. Illam, licet nunc in desuetudinem abierit, proficuam pronuntiat, quod sub ea corpus non tam se ipsum moveat, quam moveatur; post hanc vero corpus fricare & inungere jubet, ne spiritus adeo copiose per poros dissipentur. Quanta aeris sit efficacia in sanitate conservanda, morbisque propellendis, unicuique notum est. Cum igitur sani loca sibi seligant pro vita sustentanda, quorum aer ad siccitatem magis quam humiditatem vergit, nec frequentibus subjectus est mutationibus; multo magis valetudinariis mos hic venit tenendus. Anglia quidem de hoc beneficio gloriari haud potest, per quinque sexve menses hyemales subitaneis atmosphæræ vicissitudinibus exposita; hinc ægris suadet Noster, ut circa Septembris finem aliorsum se conferant in loca inter latitudines 35-40

Cap. IV.

Cap. V.

graduum ſita, utpote temperie magis æquali gaudentia. Cumque conterranei ſui Neapolin hactenus atque Montem Peſſulanum diverterint, tantum abeſt, ut hunc morem improbet, ut potius dictas civitates quibusvis in Hiſpania & Luſitania ſitis urbibus, ob morum elegantiam, qua Incolæ ſuperbiunt, vivendi converſandique modum ab Anglico haud multum alienum & Medicorum peritiam præferat. Quodſi vero cuidam Inſulam relinquere conceſſum non ſit, illis autor eſt, ut ſingulis diebus in hybernaculo plantis aromaticis conſito tali ſub caloris gradu per unam alteramque horam obambulent, qui motu corporis adjutus inſenſibilem transſpirationem augeat, ſudorem tamen non proliciat. Verum nec evacuantium remediorum obliviſcitur Clariſſ. Wynterus, quæ inter vomitoria & purgantia corpus præparant ad admittendas alterantium vires, Fonticuli vero & Setacea in morbis diuturnioribus diutius ſuam vim & efficaciam exerunt, nimiam humorum quantitatem ſive revellendo, ſive intercipiendo imminuunt, quibuscunque ægris, etiam admodum infirmis, conveniunt, & pro periti Medici judicio modo continuari, modo ſupprimi poſſunt. Sed arti non omnia deferenda ſunt in curandis morbis chronicis, naturæ etiam aliquod in eos competit jus; criticos enim ſæpe excitat hæc motus, quibus mederi intendit affectibus; ſed imperfecta haud raro iſta exiſtit criſis. Ad quam claſſem Noſter refert podagram, ſub qua poſt æſtum febrilem urina craſſa vel turbida cum ſedimento farinaceo ex corpore ejicitur, & vitalia ac præcipua organa ab aliis periculoſis liberantur inſultibus. Quoniam autem hoc modo non omnis materia peccans evacuatur, reſiduum ad maſſam ſanguineam remeat, novasque ſucceſſu temporis turbas concitat. Quibus in caſibus Autor diætam lacteam, lenem exercitationem, climatis mutationem & aquarum Bathenſium uſum, contra habitualem vero arthritidem Briſtolenſes commendat; & tantum abeſſe judicat, ut tales naturæ motus ſupprimendi, ut potius omnibus viribus æque ac hæmorrhoidales & menſtrui fluxus fovendi ac promovendi ſint. Appendicis loco huic tractatui addita ſunt experimenta, quæ Clariſſ. Wynterus cum aquis divi Vincentii adornavit.

(Marginal notes: "Cap.VI." beside "non proliciat. Verum nec evacuantium…"; "Cap.VII." beside "continuari, modo ſupprimi poſſunt. Sed arti…")

TRIAS

TRIAS DISSERTATIONUM MEDICARUM, ad Diæteticam potissimum spectantium, in unum fasciculum collecta, Autore CHRISTIANO MICHAELE ADOLPHI, *Phil. & Med. D. Facult. Med. Assessore, S. R. I. Natur. Curios. Collega, B. M. V. Collegii Collegiato, & Med. Practico.*

Lipsiæ, apud hæredes Grossianos, 1726, 4. Plag. 22.

EXhibuimus superiore anno mense Majo pag. 229 Clariss. Adolphi Disputationes ad Chorographiam Medicam spectantes, sequuntur nunc tres aliæ, quæ diæteticam Medicinæ partem potissimum concernunt, scil. I de ægrotantium Conclavi, II de Frictione, & III de Balneis particularibus; quarum primæ contenta nunc paucis enarrabimus. In conclavi ægri aeris potissimum rationem habendam esse, monet, hinc tradit, quomodo ille sit temperandus, calefaciendus, refrigerandus, exsiccandus, humectandus, suffimigiis corrigendus; quomodo habitatio commoda tam respectu plagarum mundi, quam partium ædium seligenda; docet, quomodo conclavia ante introitum ægri mundanda, a sordibus repurganda, a muscis liberanda, illuminanda, a lunæ radiis defendenda, aulæis, peristromatibus, speculis, horologiis exornanda, quomodo lecti instruendi, obtegendi, mutandi, & spondæ adornandæ; quomodo ægri in lectis cubent, eos subinde relinquant, rebus gratis & confabulationibus oblectandi, ab ingratis arcendi sint; qualium hominum animaliumque consortio fruantur; qualia murmura, susurros, & concentus musicos admittant; quomodo adstantes, ministrantes, & invisentes amici, item & Medici se gerant; denique quomodo lectus & utensilia, sive superaverit æger morbum, sive morti in victimam cesserit, iterum sint repurganda. Quæ omnia ita pertractat Noster, ut rationes non solum ubivis luculentas afferat, sed & tam veterum quam recentiorum testimoniis & exemplis roboret. Speciminis loco propria Autoris verba, quæ pag. 78 sequuntur, de amicis ægrum invisentibus adscri-

ſcribere liceat. "Non poſſum non, dicit, nimiam illam, im"
"primis apud nos, ægrum viſitandi conſuetudinem atque aſſi"
"duitatem atro calculo notare, quando turmatim vel amicitiæ
"officii, vel conſuetudinis ſpecie, vel placendi, vel hypocriſeos
"vel ſpectandi ſaltem cauſa ſæpius & neſcio ob quas alias ra-
"tiones, fœmellæ maxime, eæque non raro ineptæ ac impru-
"dentes, atque loquaces advolant, & non vocatæ ſe ægris obtru-
"dunt, per horasque non paucas ibi ſubſiſtunt. Ægrumque tum
"corona ſpectata circumdatum & multiplicata cinctum ſerie
"ſpectabis. Blaterantium ibi, murmurantium, divagantium, &
"non raro ludentium univerſum conclave reboat ſtrepitu, ut
"intuentibus circa grabatos circumſidentium cohortem jam non
"ægrum ac moribundum, ſed ludos ſcenicos ſpectantis concio-
"nis, ac non ægrorum cubiculi ſed fori aleatorii præbeant ſpe-
"ciem. Tantum certe abeſt ab officio hoc, ut officio nihil magis
"poſſit eſſe contrarium, immodico ita officio nocere, aut ad mi-
"nimum moleſtare. Nemini enim officium ſuum debet eſſe da-
"mnoſum. Multæ profecto eæque graviores rationes phyſicæ
"æque ac morales, atque adeo theologicæ ſubſunt, quæ malum
"hunc morem abrogandum ſuadent. Æger tunc cogitur alio-
"rum jure vivere, quæ neceſſaria eſſent & morbo & naturæ, re-
"media præſcripta debito modo & tempore adhibere, alvum &
"veſicam excernere, & negligere, vana, aliena, ingrata, tædioſa,
"odioſa, moleſta, nocua, & pernitioſa vel invitus vel coactus, audi-
"re, videre & loqui, quo vires ſuas perdit æger, inquietior reddi-
"tur, morbus reſuſcitatur, exacerbatur, (imprimis cum in quam-
"plurimis morbis, ut imprimis v. gr. in angina, ſputo cruento, &c,
"loquela plane eſſet interdicenda, & ſæpius vel reſpiratio paulo
"fortior noceat) in requie neceſſaria impeditur, animo perturba-
"tur, agitatur vel indignatur, aut ſuſpicax, meticuloſus, imo quan-
"doque deſperandus, variisque aliis modis inquietus redditur, a
"piis meditationibus diſtrahitur, avocatur, & quæ ſunt ejusmodi
"alia. Taceo, non ſolum conclave hominum frequentia caleſieri
"halitibus, ſed & mutari & inquinari aerem, eumque craſſum red-
"di, a tam variis ex hac turba hominum adſtantium, adſidentium-
"que & incommodis ſæpe effluviis exhalantibus.

PHI-

PHILOSOPHIÆ NATURALIS PRINCIPIA Mathematica, Autore ISAACO NEWTONO, Eq. Aur. Editio tertia aucta & emendata.

Londini, apud Guil. & Joh. Innys, 1726, 4, chart. aug. Alph. 3 plag. 2.

De nova hac editione operis sine pari, quam curavit *Henricus Pemberton* M. D. Vir, ipso *Newtone* judice, harum rerum peritissimus, ita præfatur Illustris Autor: *Nonnulla*, inquit, *in Libro secundo de resistentia mediorum paulo fusius explicantur quam antea, & adduntur experimenta nova de resistentia gravium, quæ cadunt in aere. In Libro tertio argumentum, quo lunam in orbe suo per gravitatem retineri probatur, paulo fusius exponitur, & novæ adduntur observationes de proportione diametrorum Jovis ad invicem a* D. Poundio *factæ. Adduntur etiam observationes aliquot Cometæ illius, qui anno 1680 apparuit, a* D. Kirchio *mense Novembri in Germania habitæ, quæ nuper ad manus nostras venerunt & quarum ope constat, quam prope orbes parabolici motibus Cometarum respondent. Et orbita Cometæ illius, computante* Hallejo, *paulo accuratius determinatur quam antea, idque in ellipsi. Et ostenditur, Cometam in hac orbita elliptica per novem cælorum signa non minus accurate cursum peregisse, quam solent planetæ in orbitis ellipticis per astronomiam definitis moveri. Orbis etiam Cometæ, qui anno 1723 apparuit, a* D. Bradlejo *Astronomiæ apud* Oxonienses *Professore computatus, adjicitur.* Quoniam singula, quæ a *Newtone* veniunt, attentionem eruditorum primi ordinis merentur; nostrarum partium esse existimavimus tertiæ quoque editionis memoriam conservare in his Actis, utut de prima satis dictum sit in Actis A. 1688 p. 304 seqq. & de secunda in Actis A. 1714 p. 131 & seqq. quæ in Batavia recusa fuit una cum Viri summi Analysi per quantitatum series, fluxiones ac differentias, quam a *Guilielmo Jonesio* in lucem publicam protractam commendavimus in Actis A. 1712 p. 74 & seqq. Monet Vir perspicacissimus, resistentiam corporum sphæricorum in fluidis oriri partim ex tenacitate, partim ex frictione, partim ex densitate medii: illam, quæ oritur ex medii densitate, esse

in

in duplicata ratione celeritatis, alteram, quæ oritur ex tenacitate fluidi, esse ut momentum temporis. Quamobrem cum ipse tantummodo prioris resistentiæ ex medii densitate ortæ rationem habuerit, aliis, quibus ulterius progredi libuerit ad motum corporum, quibus resistitur partim vi uniformi seu in ratione momentorum temporis, & partim in ratione duplicata velocitatis, immo ad motum quoque corporum, quibus resistitur partim uniformiter, partim in ratione velocitatis, & partim in ratione duplicata velocitatis, propositiones indicat, per quas aditum ad hanc speculationem patefecit, & quomodo iisdem sit utendum ad istum scopum, innuit. Experimenta nova de resistentia gravium, quæ cadunt in aere, A. 1719 mense Julio Cel. *Desagulierius* cepit, formando vesicas porcorum in orbem sphæricum ope sphæræ ligneæ concavæ ambientis, quam madefactæ implere cogebantur inflando aerem, & arefactas demittendo ab altiore loco in templi S. Pauli turri rotunda fornicata, nempe ab altitudine pedum 272, globo plumbeo duarum circiter librarum Romanarum una demisso & aliis in suprema parte templi tempora tota cadendi, aliis in terra differentiam temporum inter casum globi plumbei & casum vesicæ pendulorum ad dimidia minuta secunda oscillantium ope notantibus. Globus plumbeus cadebat tempore minutorum secundorum quatuor cum quadrante. Tempora, quibus vesicæ quinque post casum globi plumbei prima vice ceciderunt, erant $14\frac{3}{4}$, $12\frac{3}{4}$, $14\frac{5}{8}$, $17\frac{3}{4}$, $16\frac{7}{8}$ ser. sec. & secunda vice $14\frac{1}{2}$, $14\frac{1}{4}$, 14, 19 & $16\frac{3}{4}$. Tempora autem in summitate templi notata erant prima vice $19\frac{3}{8}$, $17\frac{1}{4}$, $18\frac{3}{4}$, $22\frac{1}{8}$ & $21\frac{5}{8}$, & secunda vice 19, $18\frac{5}{8}$, $18\frac{3}{8}$, 24 & $21\frac{1}{4}$ ser. sec. Vesicæ non semper recta cadebant, sed nonnunquam volitabant & hinc inde oscillabantur inter cadendum. Cadebant autem rectius vesica secunda & quarta prima vice & prima ac tertia secunda vice. Vesica quinta rugosa erat & per rugas suas nonnihil retardabatur. Demonstrat autem Vir summus egregium horum experimentorum cum theoria sua consensum. Scholion istud, quod *Leibnitium* tangit & cujus in Actis anni 1714 p. 133 mentio fit, nunc omittitur & ejus loco aliud comparet, in quo Autor exhibet excerptum ex epistola d. 10 Dec. 1672

1672 ad *Collinium* data, quo eidem ſignificavit, ſe habere methodum generalem, quæ ſe citra moleſtum ullum calculum extendat non modo ad ducendum tangentes ad quasvis curvas ſive geometricas, ſive mechanicas, vel quomodocunque rectas lineas aliasve curvas reſpicientes, verum etiam ad reſolvendum alia abſtruſiora problemata de curvitatibus, areis, longitudinibus, centris gravitatis curvarum &c. neque ad ſolas reſtringatur æquationes illas, quæ quantitatibus ſurdis ſunt immunes, & ſe hanc methodum intertexuiſſe alteri iſti, quæ æquationum exegeſin inſtituit, reducendo eas ad ſeries infinitas. Regulis ſic dictis philoſophandi quartam adjicit, qua præcipitur, in philoſophia experimentali propoſitiones ex phænomenis per inductionem collectas, non obſtantibus contrariis hypotheſibus, pro veris aut accurate, aut quam proxime haberi debere, donec alia occurrerint phænomena, per quæ aut accuratiores reddantur, aut exceptionibus obnoxiæ, addita ratione, ne argumentum inductionis tollatur per hypotheſes. Elongationes ſatellitum Jovis & diametrum ejus Cl. *Pound* per micrometra ita determinavit. Elongatio maxima heliocentrica ſatellitis quarti in mediocri Jovis a terra diſtantia eſt $8' 16''$ circiter; tertii $4' 42''$; ſecundi $2' 56'' 47'''$; primi $1' 51'' 6'''$. Diameter Jovis micrometro in teleſcopio 123 pedes longo ſæpius capta ſemper minor prodiit quam $40''$, nunquam minor quam $38''$, ſæpius $39''$. Eadem diameter per tranſitum primi Satellitis per corpus Jovis in ejus mediocri a terra diſtantia $37\frac{1}{8}$, per tranſitum tertii $37\frac{3}{8}$ ſec. ex tempore, quo umbra primi per illud tranſiit, $37''$ circiter. Elongatio maxima Satellitis quarti Saturnini in teleſcopio *Hugeniano* 123 pedum prodiit ſemidiametrorum $8\frac{7}{10}$; Saturni diameter erat ad diametrum annuli ut 3 ad 7 & diameter annuli d. 28 & 29 Maji 1719 erat $43''$, adeoque in mediocri Saturni a terra diſtantia diameter annuli $42''$, diameter Saturni $18''$. Monet, luce omni erratica rejecta, diametrum Saturni manere haud majorem quam $16''$. Pondera corporum in diverſos planetas ex recentiſſimis obſervationibus aliter definit, quam in editione ſecunda, eadem nempe in ſuperficiebus Solis, Jovis, Saturni ac terræ eſſe aſſerit ut 10000, 943, 529, 435: atque hinc aliæ quo-

 que

que prodeunt denſitates planetarum, quam in editione altera. Oſtendit, ſi aſcendatur ad altitudinem milliarium ducentorum ſupra terram, aerem ibi rariorem fore quam ad ſuperficiem terræ in ratione 7500000000000 ad 1 circiter, atque hinc concludit, Jovem in medio ejusdem denſitatis tempore annorum 1000000 ex reſiſtentia medii non amittere motus ſui partem decimam centeſimam milleſimam. Ceterum non mirum, quod in ſequentibus quoque propoſitionibus mutationem ſubierint numeri, cum ex antecedentibus deducantur ſequentia. Motum vertiginis Lunæ ſtatuit dierum 27 hor. 7 43′, ac inde deducit librationem in longitudinem, libratione in latitudinem a latitudine Lunæ & inclinatione axis ejus ad planum eclipticæ. Monet, *Mercatorem* in Aſtronomia ſua initio anni 1676 edita hanc librationis lunaris theoriam expoſuiſſe ex literis, quas ad ipſum dederit Noſter. Rationes adducit, ob quas Satellites extimi Saturni atque Jovis ſimili motu circa axem ſuum revolvi videantur. Altitudinem terræ ad æquatorem nunc definit 19658600 pedum circiter & ad polos 19573000 pedum. *Poundus* teleſcopio 123 pedum & micrometro A. 1719 diametros Jovis ad invicem deprehendit d. 28 Jan. h. 6 ut 12 ad 11, d. 6 Mart. h. 7 ut $13\frac{3}{4}$ ad $12\frac{3}{4}$, d. 9 Mart. h. 7 ut $12\frac{2}{3}$ ad $11\frac{2}{3}$, d. 9 April. h. 9 ut $14\frac{1}{2}$ ad $13\frac{1}{2}$. Pondera quoque corporum in terræ regionibus diverſis una cum quantitate gradus unius in Meridiano nunc paulo aliter determinat. Motum nodorum *J. Machin* Aſtron. Prof. Gresham. & *Henr. Pemberton* M. D. ſeorſim invenere alia ratione, quam *Newtonus*. Chartas prioris Principiis ſuis inſeruit, concordes cum chartis alterius. Numeri in theoria Lunæ ſubinde quoque ſubierunt aliquam mutationem. Motus Cometæ annorum 1680 & 1681 a *Flamſtedio* obſervatus, ex obſervationibus *Flamſtedianis* correctus, ab *Hallejo* ſiſtitur. Mittimus ea, quæ jam ſupra ipſis *Newtoni* verbis commemoravimus. Ceterum hæc editio anterioribus palmam præripit, non modo ob nitorem typorum & figurarum, verum etiam quod præter novas acceſſiones cum contextus, tum figuræ paſſim expertæ fuerint limam. Præfigitur quoque eidem effigies elegans Senis venerandi & tam eminentibus in Remp. literariam meritis illuſtris.

J O.

JO. GOTTLOB HORNII, PULSNICENSIS, Princeps Domus Saxonicæ HENRICUS cognomento ILLUSTRIS ex ſanctioribus tabulis curate deſcriptus.

Francof. & Lipſiæ, ſumtibus Georg. Marci Knochii, 1726, 4. Alph. 2 pl. 6 Tab. æn. 1.

Mirifice iſto opere hiſtoriam Saxoniæ noſtræ ſimulque rem literariam & eccleſiaſticam illuſtrari, id quidem eſt quod primo loco Lectoribus noſtris ſignificandum putamus. Sed ne fruſtra hanc laudem illi tribuiſſe videamur, per ſumma rerum capita eundo ſigillatim annotabimus, quæ in eo contineantur. In Prolegomenis itaque ipſe Autor Clariſſ. inſtituti ſui rationem exponit, & primo quidem cauſam allegat, cur in hiſtoria me- p. 2.
dii ævi, etiam quoad vitas Principum, cumprimis Saxonicorum, ea adhuc ſuperſit difficultas, quam vix ſuperare eruditis hactenus licuerit. Illi ſane qui operam ſuam hac in re præſtiterunt, quo- 3.
rumque indicem deinde tradit Autor, compendiarium quidem ſed utilem, nondum ipſi ſqualorem ſeculorum illorum rudium deterſiſſe videntur. Quin imo ſupereſſe cenſet Principum no- 12.
ſtrorum plures adhuc, qui pro rebus ſuis vitisque illuſtrandis vel ſecundas vel plane novas flagitent eruditorum curas. Aliis igitur, præſertim popularibus ſuis, commendans Conradum Magnum, Ottonem Divitem, Theodoricos, Afflictum & Sapientem, Albertum Degenerem, Fridericos, Balbum, Gravem & Strenuum, Balthaſarem, Wilhelmos, Cœlitem, Divitem & Fortem, Fridericum Placidum, Jo. Georgium II & III, ipſe Henricum Illuſtrem præ ceteris celebrandum ſibi ſumſit. In quo argumento ita verſatur, ut quæ alii cum cura attigerunt breviter repetat, quæ perperam tradiderunt, emendet, nimis conciſa uberius exponat, nec rebus ſimpliciter enarrandis, ſed cauſas etiam arcanas & conſequentia inde Sereniſſ. Domus Saxonicæ jura cognoſcendis ſit intentus. De ſtilo nil attinet monere, niſi quod puriorem minusve impeditum hiſtoria amet, quamvis ſtricte non requirat; quæ excuſatio Autoris facile eſt admittenda. Cete- 14.
rum integra tractatio in octo diſpeſcitur capita, quorum primo

Henrici prosapia & nascendi conditio exponitur, & ab initio
p. 17. statim inveterata illa exploditur opinio, quæ stemma Princi-
pum Saxoniæ a Wittekindo M. deducit. Autor contra derivan-
dum illud esse potius a *Buzici* cujusdam, Comitis seculo IX cla-
ri, tribu, una cum Celeberrimo Eccardo aliisque viris doctis tra-
dit, speciatim vero Henrici nostri genus refert ad Theodori-
20. cum Buzicium, pro Comite Wettinensi vulgo habitum, a quo se-
ptima generatione descenderit iste, natus scilicet anno decimo
octavo seculi XIII. De parentibus ejus, Theodorico Afflicto,
Comite de Vizenfels, & Juditha Thuringica, deque causis poli-
25. ticis matrimonii inter eosdem contracti quæ hic disquiruntur,
lectu maxime digna sunt. Tum vero Cap. II de Henrici adole-
scentia agitur, in qua ex patris defuncti voluntate avunculi Lu-
33. dovici Sancti Thuringiæ Landgravii tutelam subiit, matre quo-
que vidua ab hoc in societatem tutelarem adscita. Præcipue
hic attendi meretur, qua ratione mox inter sanctum fratrem &
37. sororem, dum hæc inconsulto isto ad secunda vota transiret,
capitale dissidium, atque ex eo bellum intestinum enatum, vehe-
menter afflixerit terras Henrici impuberis. In rebus deinde ab
hoc Principe gestis recensendis prolixus est Autor Cap. III, quo
nimirum bellicas Henrici expeditiones, præcipue Thuringicam,
describit. Nos exinde id præsertim annotamus, principia juris
cujusdam, Saxoniæ in ditiones Austriacas competentis, ita hic
64. enucleari, ut nondum penitus hoc exspirasse videri possit, quam-
vis certi quid de eo affirmare non audeat Autor. Paulo aperti-
us vero deinde justitiam causæ, qua Thuringiam extincto Her-
manno Landgravio sibi vindicabat Marchio noster, defendit con-
69. tra Siffridum Misnensem & scriptores quosdam chronicorum
apud Leibnitium & Schannatum, Virum quoque aliquem magni
80. nominis ex recentioribus. Id etiam satis luculenter demonstrat,
avunculi titulo principes olim non semper propinquæ cogna-
tionis ergo sed quandoque saltem honoris causa se invicem
compellasse. Dum porro Thuringiæ & Hassiæ antea connexa-
rum disjunctionem non nisi in benefica Henrici cessione So-
phiæ Brabantinæ facta fundatam esse asserit, solicite confœdera-
92. tionem a confraternitate discernendo, verum fœderis fraterni
inter

inter Misnensem & Hassiacam domum initi primordium designat. Caput deinde IV memorabilia Henrici merita in ecclesiam pandit, qualia scilicet pro conditione illorum temporum esse poterant, imo debebant. Unde generatim de iis indicasse sufficiat, Henricum Marchionem tot largitionibus immensis in Episcopos & universum ditionis suæ Clerum impense religiosum se probasse. Quæ vero speciatim ecclesiæ vel monasteria munificentiam ejus sint experta, longa serie hic enarratur. Verum p.95 seq.
profusa ista liberalitate nihil aliud effecit, quam ut Clericorum fastum provocaret & potentiam augeret, ipsi deinceps in exercitio juris principalis circa sacra tanto magis obstaculo futuram. Autor quidem ad reliquias aliquas hujus juris refert, quod 122.
Henricus ingenuitatem Episcopatus Misnensis restituit in integrum; sed non magis hoc ex jure quodam circa sacra relicto procedere videtur, quam ulla alia actio in gratiam potissimum & commodum ordinis ecclesiastici suscepta. Id forte rectius hanc in rem allegaret, quod imago S. Mariæ, Freibergæ celebris & miraculis famosa, propter improbitates & horrenda flagitia peregrinantium ad eandem patrata, Henrici jussu summota fuit: nisi & hoc princeps non tam suo motu suaque autoritate quam Cleri ipsius petitione fecisset. Atque ita etiam Caput V, quod de Henrici gestis in Politia inscribitur, rebus imprimis memorabilibus refertum est. In hoc nos dubia illa, quæ Autor de privilegio quodam, civitati Dresdensi concesso, nec nisi germanice extante, eruditis proponit, sic satis expediri judicamus, si quis dicat, primo non sequi, quod, quia reliqua, quæcunque diplomata hujus Marchionis hactenus in lucem prolata accepimus, idiomate Latino primitus consignata apparent, ergo ne unicum quidem germanice consignari potuerit. Deinde si potuit vel unicum aliquando germanico stilo conscribi, mirum non est, huncce aliquanto cultiorem videri, quam versiones reliquorum germanicas ad latinum expressas. Tertio denique cum Autor de Osterlandiæ nomine dubia moveat, idemque infra Capite octavo §. X accuratius expendat, nihil obstat, quo minus nomen istud etiam in documento originali germanico de Lusatia tanquam Marchia orientali potuerit usurpari: præsertim, quod probe notan-

coll. 141.

149.

tandum, cum versiones quoque vetustissimæ diplomatum, eo-
dem tempore, imo prius editorum, Marchiam hancce germani-
p. 158. ce reddant *Osterlandt*. Ceterum inter Henrici in republica gesta
præcipue volupe est legere, qua ratione Judæos, quibus tunc ab-
undabant istius provinciæ, certis legibus adstrinxerit & consti-
tutionibus, quibus hodie alii quoque Principes cum fructu uti
173. possent. Sequuntur Capite VI Henrici negotia domestica, & Ca-
225. pite VII mors cum sepultura; quæ licet tanta describantur in-
dustria, ut in rebus haud exigui momenti multum inde lucis af-
fundatur historiæ Saxonicæ, nobis tamen iis immorari per bre-
242. vitatis studium non licet. Capite VIII Henrici elogia & reli-
quiæ explicantur, atque ad illa quidem refert Noster cognomen
Illustris, titulosque a provinciis sumtos, ad has autem sigilla,
denarios bracteatos, & numismata alia, imprimis vero episto-
277. las, edicta varia ac diplomata. Et horum quidem, post vitam
Henrici expositam, codex peculiaris, alteram quasi totius libri
partem constituens, illustrationis gratia subjungitur. Sunt in hoc
codice diplomata LXVI, junctis plerisque versionibus antiquis
germanicis; ad quæ colligenda, uti & ad totum opus perfi-
ciendum, subsidiariam operam contulisse Virum Illustrem, *Mi-*
279. *chaelem Henricum Gribnerum*, Consiliarium Aulicum & Archiva-
rium, nuper nobis feliciter redditum, tum summe Rev. *Valent.*
Ern. Læscherum & alios, in præfatione codici diplomatico præ-
359. missa gratus deprædicat Autor. Excipiunt tandem hunc codi-
cem nonnulla ad historiam vitæ Henrici Illustris analecta; quæ
non solum supplementorum sed & emendationum vicem præ-
stant, iterata forte operis editione commodius suis locis inse-
renda. Forte etiam hujusmodi analecta porro colligere licebit
Clariss. Autori, præsertim ex programmate recentissime scripto
editoque ab Illustri, cujus modo mentionem fecimus, *Gribnero.*
Is enim quemadmodum in eo retractationem aliquam & ul-
teriorem disquisitionem instituit de titulo Landgravii Thurin-
giæ & Comitis Palatini Saxoniæ in literis Henrici Illustris; ita
totum hocce opus historicum, imprimis codicem diplomaticum,
insigniter illustrat & amplificat. Qua occasione simul Lectores
nostri monendi sunt, programma istud in Academia nostra nuper
præ-

præmiſſum fuiſſe orationi in ſolenniſſima panegyri habitæ, qua Ill. Autor Profeſſionem Juris primariam cum Ordinarii munere clementiſſime ſibi demandatam auſpicabatur. In his ſcilicet reliquisque muneribus ampliſſimis graviſſimisque magno Academiæ emolumento ſucceſſor datus eſt digniſſimus meritiſſimo Vitrico B. *Ludero Menkenio*, cujus vitam & elogium ſuperioris anni menſe Octobri expoſuimus.

ORIGINES HEBRÆÆ: THE ANTIQVITIES OF the Hebrew Republick.

i. e.

ANTIQUITATES REIPUBLICÆ HEBRAICÆ, Autore THOMA LEWIS, *M. A.*

Volumina IV.

Londini, apud Sam. Hudge & Joh. Hooke, 1724, 8. maj. Alph. 4 pl. 5.

NOvum hic habes compendium Antiquitatum Hebraicarum lingua Anglicana deſcriptum. Tale olim eadem lingua dederat *Thomas Godwinus* in *Moſe & Aarone*, qui libellus in Anglia iterum iterumque prelum exercuit, & *Latine* a Reizio, *Belgice* autem ab alio converſus in Germania & Belgio cum Editorum notis & obſervationibus ſæpius lucem adſpexit. Vide, ſi placet, S.R. *Jo. Chriſtoph. Wolfii* Biblioth. Hebræam Parte II p. 1085 ſq. Cave tamen, exiſtimes, *Lewiſium* noſtrum *Godwini* veſtigiis ita inſtitiſſe, ut non ulterius progrederetur. Inſcriptio operis ipſa ampliorem campum, quam quidem Godwinus calcavit, aperit, & enarratio totius tractationis manifeſtum faciet, Lewiſium eundem feliciter eſſe emerſum. Volumina I & II, continuis foliis comprehenſa, quatuor Libris abſolvuntur. Liber I capitibus IX conſtans ad Statum Reipublicæ Judaicæ externum pertinet, ubi cap. I origo, incrementa & inclinatio illius; cap. II conditio Terræ Sanctæ usque ad ſubjectionem Romano Imperio factam; cap. III diverſi Terræ Sanctæ incolæ, *Cananæi*, *Hebræi*, *Samaritani*, *Helleniſtæ*, *Proſelyti* & *Judæi*; cap. IV diverſæ regimi-

giminis formæ, *Patriarchalis* ſcilicet, *Judicialis*, *Monarchica* & *Sacerdotalis*; cap. V ſpeciatim Monarchica Imperii forma atque adeo Regum Hebræorum rationes; cap. VI civilia Hebræorum conſiſtoria & imprimis *Synedrium Magnum*; cap. VII Judiciorum civilium diverſi modi; cap. VIII & IX ſupplicia tum *capitalia* tum *non capitalia*, Judæis olim recepta, exponuntur. Hæc libri I capita Cl. Autor perſequitur usque ad pag. 87.

Liber II capitibus XXVI commentatur de Regimine *Eccleſiaſtico*, i. e. de *Sacerdotibus* tum *ſummis* tum inferioris ordinis, eorum unctione, inauguratione, officiis, claſſibus, juribus & reditibus, ex primitiis v. c. & decimis ſubnatis, præterea de Levitis, Nethinæis, Prophetis veris & falſis, divinatoribus & Necromantis, nec minus de Nazaræis & Rechabitis, usque ad cap. XIX p. 224. His usque ad caput XXVI p. 270 tractatio de Sectis Judæorum, Phariſæis, Scribis diverſisque eorum titulis, Sadducæis, Karæis, Eſſenis, Herodianis, Publicanis & Galilæis ſubjicitur.

Liber III locos cultui divino publico deſtinatos conſiderat capitibus X usque ad p. 349, puta Tabernaculum Moſaicum cum partibus ejus omnibus, columnam nubis & ignis, Proſevchas & Templum Salomonis.

Poſt hæc & capitibus & paginis una ſerie continuatis Vol. II & Lib. IV incipit, isque cap. XI p. 349 repræſentat eam Templi partem, quæ Sanctum Sanctorum appellatur, quemadmodum cap. XIII usque ad XX ſeu p. 422 Templum II delineatur. Nec omittuntur *Synagogæ*, earumque præfecti & miniſtri, quæve alia huc pertinent, v. c. preces publicæ, lectio Scripturæ Sacræ, ratio concionandi &c. cap. XXI & XXII usque ad p. 625.

Volumen III comprehenditur Libris IV. Horum I, qui reſpectu ſuperiorum quatuor librorum hic inſcribitur V, *idololatriam* inter Judæos quondam graſſatam deſcribit, quo pertinet cultus *Angelis*, *Soli*, *ſtellis* & *dæmonibus* præſtitus, conſecratio lucorum & imaginum, adoratio ænei ſerpentis, vituli aurei &c. usque ad p. 50, ſeu caput X. Hac occaſione Schiſma *Samaritanorum* cum ipſorum dogmatibus, Confeſſione fidei & Epiſtola a Samaritanis *Sichemitis* ad fidei ſocios per Huntingtonum quon-

quondam in Angliam curata edisseritur usque ad p. 65 Deinde cap. XV p. 69 sqq. in scenam producuntur idola Cananæorum, *Baal peor* & *Chemosch*; cap. XVI Ammonitarum, *Milcom*, *Ciun* &c. tandemque cap. XXII p. 97 Judæi vindicantur a calumnia, qua *asinum*, *cœlos* & *Bacchum* adorasse a nonnullis feruntur.

Cum ex his satis pateat, Cl. Autorem non facile prætermittere momentum aliquod, quod quidem ad argumentum tractandum pertineat, suffecerit, si reliquorum librorum summam designemus.

Liber itaque VI totius operis post descriptionem urbis Hierosolymitanæ ex Josepho, Rabbinorumque & Præsidum populi in captivitate, leges Judæorum tum *forenses* tum *cerimoniales* enarrat cap. LXIII usque ad p. 430. Atque hic agitur de legibus ad homicidas, fures, viduas, orphanos, pauperesque pertinentibus, nec minus de institutis ritualibus ad animalia munda & immunda, mactationem, cibum potumque, conjugium item, concubinatum & divortium, educationem liberorum, servorum jura, disciplinam militarem, sepulturam, luctum, pondera & mensuras ac denique agriculturam relatis.

Volumen IV sistit Libros VII & VIII. In VII Libro capitibus XXXIII usque ad p. 185 artes & scientiæ ab Hebræis excultæ describuntur. Inter has *Astronomia* primum locum occupat; eam excipit *Arithmetica*, *Geometria*, *Gnomonica*, *Medicina*, *Chirurgia*, *Botanica*, *Pictura*, *Architectura* &c. Mentio etiam fit *mercaturæ* & commerciorum c. XV p. 76, navigationis Noachicæ cap. XVII & Ophiriticæ Salomonis cap. XVIII, hinc Poeseos cap. XIX, & Musices cap. XX, instrumentorum Musicorum cap. XXI, artis scribendi cap. XXII, speciatim illius, quæ ad Codicem Biblicum rite exarandum spectat. Porro cap. XXIV sqq. de lingua Hebræorum, literisque & vocalibus, Masora, Keri & Kethib, Cabbala, Academiis Judaicis & corpore Talmudico, ac tredecim articulis fidei Judaicæ disseritur.

Liber denique VIII capitibus LVII usque ad finem seu pag. 338 Canonem Biblicum ejusque historiam generatim exhibet, interque cetera Judæos a crimine corrupti textus Hebraici liberat cap. V, deinde vero sigillatim libros Canonicos & Apocryphos enarrat.

Laudanda sane est Cl. Autoris industria & dexteritas, quam in hoc argumento ita probavit, ut & instruat lectorem, & idonea suavique dicendi ratione delectet. Videtur tamen non tam ex fontibus, si *Scripturam sacram*, *Talmud*, *Josephum* & *Maimonidem*, ad quos interdum provocat, quam ex Christianorum Scriptorum commentationibus antiquariis sua hausisse. Isti vero sunt, quos & ipse in praefatione laudat, ex Anglis *Ainsworthus*, *Broughtonus*, *Godwinus*, *Kidderus*, *Lightfootus*, *Medus Outramus*, *Patrickius* in Commentariis Biblicis, *Prideaux* in Harmonia Historiae Sacrae & profanae, *Seldenus*, *Weemsius* & *Thorndikius*: ex ceteris *Bertramus*, *Braunius*, *Buxtorfius*, *Cunaeus*, *Hospinianus*, *Leusdenius*, *Relandus* & *Schickardus*. Atque illi quidem ad perficiendum Autoris institutum sufficere poterant, utpote qui non tam id egisse videtur, ut argumentum hoc a multis tractatum denuo sub accuratum examen revocaretur, quam ut illis, qui sine intermistis longioribus & plerumque taediosis disquisitionibus rem ipsam tenere cupiunt, consuleretur.

R. P. *BERNARDI PEZII*, *BENEDICTINI & Bibliothecarii Mellicensis*, *Bibliotheca ascetica antiquo-nova*.

Tomus IX.

Ratisbonae, sumtibus J. C. Peezii, 1726, 8.

Alph. 1 pl. 21.

EN novum Pezianae *Bibliotheca ascetica* Tomum, quem haud dubie multi dolebunt esse ultimum, cum Clarissimus Autor in Praefatione fateatur, pluribus Tomis sufficientes sibi superesse hujus argumenti libros. Sed nimirum alii docti labores eum avocant, iique gravioris momenti: quanquam nos non vetat sperare, successuros aliquando ipsius plus otii nacti opera Tomos plures. Hic quidem exhibet *Rufini* cujusdam libros *de bono pacis* duos; *Engelberti*, Abbatis Admontensis, librum *de statu defunctorum*; *Francisci* cujusdam librum *de monacho ad exemplum Christi crucifixo*; ejusdemque *Quaestiones regulares de vita sanctimonialium virginum*; *Gregorii de Sclavonia* librum *de tuenda virginis Deo consecrata sanctimonia*; *Nicolai de Argentina* librum

brum *de discretione;* Anonymi Cartusiani *Dialogum de institutione & exercitiis cellæ;* *Matthiæ Mittneri* librum *de indivisibili & unice uno puncto instituti Cartusiani;* denique *Mabillonii breve scriptum de monasticorum studiorum ratione ad juvenes studiosos Congregationis suæ.* Hunc postremum libellum, inter *Opera posthuma* Mabillonii Parisiis A. 1724 editum, ideo se recudi curasse scribit Rev. Editor, quod ista Opera rarius in Germaniæ monasteriis reperiantur. Idem in Præfatione de ceteris quoque hujus Tomi scriptoribus, iis quidem, de quibus nondum dixerat in superiorum Tomorum Præfationibus, differit. Quanquam de *Rufino* nihil investigare potuit, nisi quod sæculo undecimo vixerit & Episcopus fuerit. De *Francisco* quoque suo illud unum docere potuit, quod ineunte sæculo decimo quinto fuerit monachus in Germania. Eodem temporis tractu docet etiam vixisse *Gregorium de Sclavonia,* & Ecclesiæ Turonensis fuisse Canonicum. De *Engelberto* commemorat, nuper Ratisbonæ prodiisse ejusdem 1) *de regimine Principum* libros septem, 2) librum *de summo bono hominis in hac vita,* 3) *Dialogum Concupiscentiæ & Rationis de iis, quæ veram homini felicitatem conferant & beatitudinem,* 4) libellum *de quæstione, utrum sapienti competat ducere uxorem.* Denique *Mittneri* mentionem faciens, refert, se propediem editurum esse *Mittneriana,* a doctissimo Cartusiano, Leopoldo Wydemanno, contexta studiosissime.

Ut ex hisce operibus non nihil depromamus, docet *Rufinus lib. I cap. 1,* in voce *Pax* latere mysterium Trinitatis. *Pax,* inquit, *declinatur quidem, sed in pluralitatem non deflectitur. Ita in Trinitate est & discretio personarum, & unius ejusdemque naturæ simplicitas. Sicut alia litera est P, alia A, alia X, quæ sunt una dictio, non resoluta in pluralem numerum, (non enim dicimus* Paces, *) sic & Deitas in tribus personis consistit, ut sit alia persona Pater, alia Filius, & alia Spiritus sanctus: qui tres non plures essentiæ, sed una essentia unusque Deus sunt. Capite secundo* exhibet species pacis octo, pacem Dei ad se, pacem Dei ad homines, pacem angelorum ad se, pacem angelorum ad homines, pacem Diaboli ad se, pacem Diaboli ad homines, pacem hominum ad se, pacem

hominum ad homines. Septem priores species libro persequitur priore, ultimam libro posteriore. *Libri secundi capite primo* pacem hominis ad hominem facit duplicem, pacem Ægypti, pacem Babyloniæ, pacem Jerusalem. Primam vocat *malorum in unam pravitatem conspirationem*, alteram *tam malorum, quam bonorum, ab externo bello privataque rixa tutam conversationem;* tertiam *Christianæ Societatis fraternitatem.* Ad *Engelberti* librum quod attinet, excutiuntur ibi variæ Scholasticorum quæstiones de statu defunctorum, e. g. an in damnatis remaneat affectus erga suos in mundo relictos? qualiter distincta sint quatuor loca pœnarum, infernus, limbus infantum, purgatorium, & limbus Patrum? an purgatio in purgatorio fiat per ignem materialem? an evolari possit e purgatorio ante extremum judicium? an pœna purgatorii sit maxima pœnarum temporalium? an in pœna purgatorii sit minor certitudo de gloria, quam in hac vita? quorum ministerio pœna purgatorii infligatur? ubi sit locus purgatorii? pro quo possint & debeant fieri indulgentiæ? Veniamus ad *Franciscum*, qui vitam monachorum comparat cum cruce illa, cui Salvator fuit affixus, & mirabilibus utitur allusionibus. E. g. *crux claustralium* (ita disserit cap. 3) *ex tribus lignis est, paupertate scilicet, castitate, & obedientia. Uti Christus tribus clavis fuit perfossus, sic & claustralis habet tres clavos, voluntarie assumtos. Primus est amor divinæ gloriæ, secundus est amor beneplaciti ejus, tertius est amor placendi ei.* Ad finem properantes e *Mabillonii* libello, undecim tantum paginas implente, hoc unum monitum libet excerpere, quo *p. 658* monachum juvenem jubet eas fugere *artes, quæ totum animum rapiunt, nec eum ad res spirituales aptum efficiunt, quales sunt mathematicæ, quarum elementa quidem studiosis prosunt, sed, si semel bis immersus fuerit animus, vix unquam ad spiritualia assurgere valebit.*

HUGO GROTIUS DE VERITATE RELIgionis Christianæ. Editio novissima, quam ad fidem antiquissimorum codicum recensuit, mendis sollicite purgavit,

gavit, veterum testimoniiis accuratius pleniusque allegatis instruxit JO. CHRISTOPH. KOECHERUS.

Jenæ, apud E. C. Bailliar, 1726, 8.
Alph. 1 pl. 5.

HUGO GROTIUS DE VERITATE RELIgionis Christianæ, Conringii, Henichii, Cypriani, Limborchii, Clerici, Stollii, Heumanni, Notis ac Animadversionibus illustratus, opera ac studio JO. CHRISTOPH. KOECHERI, qui & ipse cogitationes suas hinc inde adspersit.

Jenæ, apud E. C. Bailliar, 1727, 8.
Alph. 1 pl. 11½.

DUo hæc Volumina merito simul exhibemus. Ac prius quidem repræsentat clarissimum illud & cum argumenti sui gravitate sanctitateque, tum elaborationis præstantia, tum denique ipsius autoris sui magnitudine in primis conspicuum opus Grotianum *de religionis nostræ veritate.* Cujus cum permultæ exstent editiones, in confesso tamen fuit, nondum prodiisse editionem omnibus perfectam numeris, hoc est, quæ primo emendatissime descripta esset, deinde adjectos haberet veteribus autoribus ibi laudatis suos libros librorumque sectiones, tum illustria Grotii argumenta subinde majori in luce collocaret, denique, quo carent omnes editiones, indicem haberet rerum memorabilium. Nævis his aureum hoc opus liberaturus Cl. Editor, incredibilem exhausit laborem, tamque bene de Grotiano libro meritus est, ut nemo melius. Ad textum enim quod attinet, cum primas hujus libri editiones nactus esset, præterea que emendationes ipsius Grotii manu editioni secundæ anni 1629 adscriptas, (quod exemplar tenet bibliotheca illustris Uffenbachiana,) permulta sustulit menda, simulque ea loca notavit, quæ nondum recte se habere existimat. Hinc singula loca aliorum autorum a Grotio laudata singulari inquisivit industria,

per-

perpaucis ejus effugientibus diligentiam. Ipse quoque suas annotationes a Grotianis rite distinctas subjecit, in quibus partim observat, ubi Grotius memoria sua fretus falsos vel autores vel libros nominavit, partim loca quædam expendit, quamque parum valeant ad sententiam confirmandam, docet. Hujus laboris socium adscivit Cl. Facultatis Philos. in Acad. Jenensi Adjunctum, Dan. Gottfr. Wernerum, qui idem præstitit in evolvendis examinandisque Rabbinicis & Talmudicis testimoniis a Grotio prolatis.

Altero volumine Cl. Editor exhibet doctissimorum Virorum in Grotianum opus annotationes, tum jam editas, tum primum nunc in lucem prodeuntes. Scilicet excerpsit potiora ex Jo. Henichii, Ern. Sal. Cypriani, Jo. Clerici, & Christ. Aug. Heumanni ad hunc librum annotationibus, separatim jam diversis emissis temporibus. Tum e Phil. Limborchii Commentario in *Acta Apostolorum* A. 1711 edito repetit confutationem libri *Judæ Lumbroso*, quo liber quintus Grotii oppugnatur, accuratissimam. Hinc Conringii nunquam editas in primum secundumque libros commentationes, e latebris suis singulari felicitate erutas, exhibuit integras. Denique novas ad Grotii opus annotationes, partim a Cl. Stollio, Prof. Jenensi, partim a semet ipso confectas, adjecit. Non libet nobis ex tam nobili thesauro, omnibus Theologorum bibliothecis inserendo, proferre specimina. Unum sufficiat, prima videlicet ad sextum librum annotatio, qua docetur, in eo libro politicum quoddam artificium Grotii latere. Grotius scilicet, cum ederet hunc librum, versabatur Lutetiæ, adeoque ei non licebat aperte insectari Papæas religionis Christianæ corruptelas. Fecit id igitur tecte, dumque Muhammedanos petere videtur, Papæos gravissimis ferit ictibus. Docet enim §. 1 clare, religionem Christianam medio ævo summopere corruptam fuisse, & plerosque nævos Catholicæ religionis recenset. §. 2 sub titulo Muhammedanorum graviter notat Papæos, Scripturæ S. lectione plebem interdicentes. §. 7 sub eodem titulo refutat Papæos religionem armis propagantes & felicitatem externam constituentes notam veræ religionis. §. 8 exagitat Pontificiorum leges Judaicas de discrimine ciborum.

VAL.

VAL. ERN. LOESCHERI LITERATOR CELta, seu de excolenda literatura Europæa, occidentali & septentrionali, consilium & conatus, curante JO. AUGUSTINO EGENOLF.

Lipsiæ, apud Jo. Christ. Martini, 1726, 8. Plag. 8.

CUm jamdudum magnum sit Summe Rev. Lœscheri nomen non solum inter Theologiæ, sed etiam Philologiæ consultos, jure speramus, & hoc opusculum cupide exceptum iri, quod multis jam abhinc annis confectum in lucem nunc editur a Cl. Egenolfo. Præmisso scilicet sermone de utilitate & præstantia veteris literaturæ septentrionalis, nominatimque laudatis, qui jam feliciter elaborarunt in hoc studio, *Cap. V* exhibet figuras literarum Gothicarum, Runicarum, Anglo-Saxonicarum, &c. *Cap. VI* monumenta commemorat reliquias literaturæ Septentrionalis exhibentia & adhuc exstantia, inde ab Ulphilæ Evangeliis usque ad seculum XIV. *Cap. VII* & *VIII* cum Glossaria hujus literaturæ laudat, tum doctissimorum hominum huc pertinentes animadversiones. *Cap. IX* tres facit antiqui Septentrionis periodos, *antiquissimam*, a primo scilicet Celtarum ortu usque ad seculum Christianorum primum; *antiquam*, a seculi primi fine usque ad Carolina tempora; *mediam* denique, a Carolino seculo usque ad Auream Bullam. *Cap. X & XI* proposita sua de Europæarum gentium originibus sententia, itemque distinctione inter linguam Gallicam & Franco-Gallicam; *Cap. XII* & sequentibus exhibet Indices alphabeticos reliquiarum veteris linguæ Gallicæ, Cambro-Britannicæ, Germanicæ meridionalis, Illyricæ, Celtibericæ, Suevicæ, Burgundicæ, Vandalicæ, Herulicæ, Langobardicæ. *Cap. XXVI* & sequentibus differit de lingua Francica, Saxonica, Gothica, Scandicis, Helvetica, Suevica recentiore, Saxonica & superiore & inferiore, Frisica, Belgica, Danica, Svedica, Islandica sive Runica. *Cap. XXXV* exhibet per duas primas alphabeti literas Glossarium generale linguarum septentrionalium, præsertim Theotiscæ, Gothicæ, Saxonicæ, & Scandicæ. Ex ceteris alphabeti literis supplementi

instar aliquot prisca vocabula *Capite ultimo* repræsentat Cl. Egenolfus, adjecta *p. 104* inedita quadam *Erasmi* Epistola ad *Julium Pflugium*, ex qua apparet, Lutherum omnino esse verum Autorem libelli *de nominibus Germanorum propriis*. Hoc unum lectores fortasse dolebunt, S. R. Autori per graviora & sacratiora negotia non licuisse & fusius & exactius tractare argumentum tam amœnum, sed primas duntaxat duxisse lineas.

NUMMI BRITANNICI HISTORIA: OR AN Account of English Money &c.

i. e.

DISSERTATIO HISTORICA DE MONETA Anglicana inde a tempore Wilhelmi Conquestoris usque ad unionem Angliæ & Scotiæ sub Jacobo I atque porro ad hæc usque tempora.

Londini, apud W. Meadows, 1726, 8.
Plag. 11 Tabb. æn. 4.

CUm nemo adhuc justum opus de monetæ Anglicæ per tot secula ratione & valore condere ausus fuerit, difficulter admodum se permoveri passus est Autor anonymus, ut, quæ propriis tantum usibus destinaverat, in publicum ederet, sperans interim, Collegium Antiquariorum Londinense nonnihil majoris ponderis hac in re proditurum. Missis vero vetustissimis nummis Britannicis & paucis obiter tantum de etymologia
2–5. gia vocis *Sterling* annotatis, a Wilhelmo Conquestore, qui in
6. plerisque, quæ ad monetam spectant, antecessores suos, Reges, Saxones secutus est, opus orditur, cujus nomen diverso modo:
8. *Wilem*, *Willem*, *Willemu*, *Willemus*, item *Pillem*, *Pilemu*, *Pillemus*, exprimi notat. Henricum III primum ait obolos (*Half-*
15. *Pence*) & quadrantes (*Farthings*) cudisse, cum ante ipsum moris fuerit, nummos in duas vel quatuor partes ad publicos usus dissecare. Imprimis vero de exactiori moneta cudenda sol-
16. licitus fuit Eduardus I, qui Massiliis & Florentia accersivit artis

peri-

peritos, & *tonsuram novæ monetæ sub periculo vitæ & membrorum & amissione omnium terrarum & tenementorum fieri* prohibuit. Idem Rex primus titulum *Dominus Hyberniæ* in nummos recepit, quem & Eduardus II & in grossis (*Groats*) Eduardus III admisit, postea rursus in argenteis omissum usque ad tempora Henrici VIII. Cum porro Eduardi I & II nummi sibi sint simillimi, hanc unam affert differentiæ notam, quod illi *Edw.* hi *Edwa*, *Edwar &c.* inscripti sint. Eduardus III primus omnium nummos ex auro, *Florentinos* & *Rosas nobiles* dictos, cudi curavit. In moneta ab Henrico V post victoriam ad Agincurtium partam in Gallia cusa observatur titulus *Rex Angliæ & Heres Franciæ.* Henricus VII primus post Henricum III numerum nomini in nummis adjecit, primusque insignia Franciæ & Angliæ in illis repræsentavit; Henricus VIII vero, qui ut in reliquis, ita in nummorum quoque forma varius fuit, primus argenteos Coronatos (*Crown-Pieces*) quod alii falso Eduardo VI tribuunt, dedit, ac Regis Hiberniæ nomen adscivit. Observat quoque Noster, in nummis quibusdam Regis hujus, tum Londini tum Eboraci cusis, literas T. W. cum pileo cardinalitio spectari, quæ res inter capita accusationis Wolsæi postea relata. Eduardus VI varias inscriptiones, præter consuetas, nummis intulit, ut: *Timor Domini est fons vitæ; Inimicos ejus induam confusione; Scutum fidei protegit eum &c.* In Mariæ nummis legimus: *Philip. & Maria D. G. Ang. Fr. Neap. Pr. Hisp.* mox post abdicatum Carolum V: *Philip. & Maria D. G. Rex & Regina*, & in magno Sigillo: *Rex & Regina Angl. Hispaniar. Franc. utriusque Siciliæ, Hierusalem & Hib. Fidei Defensor &c.* Draconem in nummis quibusdam Elisabethæ additum fuisse ferunt in memoriam Francisci Drake, qui primus orbem circumnavigavit. Jacobi I nummi, in quibus nomen M. Britanniæ primum comparet, varia inscriptione decorantur, ut: *Quæ Deus conjungit, nemo separet; Tueatur unita Deus; Henricus Rosas, Regna Jacobus; Faciam eos in gentem unam &c.* In Caroli I nummis præter illud vulgatum: *Christo auspice regno*, alia etiam leguntur, ut: *Justitia thronum firmat; Cultores sui Deus protegit; Florent concordia Regna; Salus Reip. suprema lex.*

[Margin: p. 17. | 18, 20. | 22. | 33. | 45. | 46. | 49. | 57. 58. | 64. | 68. | 81 sq. | 91 sq.]

Virtuti fortuna comes; *Relig. pro leg. Ang. liber. pa.* *His præsum ut prosim*; *Nemo me impune lacessit*, cum carduo &c. Au-
p. 99. reos sub hoc Rege cusos rariores hodie esse, Autor observat, etsi eorum summa ad 1500000 libras adscenderit; quod inde factum putat, quod Angli in illa rerum perversitate rebus suis consulentes eos cum argento damno septem pro Cent. permutarent, & vel extra Angliam mitterent, vel terræ conderent, in
106. qua adhuc latere plurimos minime dubitat. Inter nummos Cromwelli elegans & rarus est Coronatus, ipsius caput laureatum cum epigraphe: *Olivar. D. G. Rp. Ang. Sco. Hib. &c. Pro.* in aversa insignia Regnorum, cum paterno illo, leone gradiente, & inscr. *Pax quæritur bello 1658*, circumscriptis verbis: *Has nisi periturus mihi adimat nemo*, repræsentans. A. 1652 in Nova An-
107. glia quoque monetam cusam fuisse, cui inter alia inscriptum: *Crescite & multiplicamini*; at qui exinde ibidem in lucem
117. prodiere, privata autoritate factos esse; præterea A. 1653 indultum fuisse civitatibus & privatis nonnullis, ut nummulos (*Half-Pence & Farthings*) symbolo ac literis pro suo cujusque genio ornatos procuderent, anno demum 1672 revocatos, Au-
122. tor observat. Ceterum Carolum II primum Guineenses integros & dimidios cudi curasse, aliunde quoque constat. Et
128. paucos latere arbitramur, quantam nummorum e tormentis bellicis obsoletis aliisque sequioris metalli utensilibus conflatorum vim Jacobus II, A. 1689 in Hiberniam delatus, pro argen-
131. teis obtruserit Hibernis, quos bis cusos esse, dimidii Coronati valore in valorem integri A. 1690 evecto, Autor ex utroque anno in eodem nummo conspicuo evincit. Denique nota-
136. mus cum Autore, ad præcipuas Wilhelmi III laudes pertinere, quod difficillimis temporibus, exigui quidem populi onere, monetam (quæ ita tonsuris depravata erat, ut dimidius Coronatus vix Denarii (*Shilling*) valorem retineret) refundi & ad veram substantiam, institutis Londini & in aliis urbibus machinis monetariis, redigi jusserit; notatque Noster, ab A. 1691 ad 1697 delatas ad monetarios fuisse octo myriades (*Millions*) cum quater centum millibus libr. Sterl. monetæ rasæ ac parum probæ.

HISTO-

HISTORIA REGNI BABYLONICI PER Cyrum eversi ex Genes. XI, 1—9, detecta vulgi fabula de confusione linguarum in turri Babylonica. Demonstravit HERMANNUS VON DER HARDT, Acad. Jul. Senior & Præpositus Mariæbergensis.

Helmstadii, typis P. D. Schnorrii, 1726, 8.
Plag. 9½.

NOvum hic orbi exhibet ingenii sui lusum Autor celeberrimus, & paradoxis suis sacri codicis interpretationibus adjicit inauditam adhuc opinionem, docens hoc libello, *Geneseos* capitis undecimi initio, quo turris Babylonicæ conditorum confusio linguarum traditur, nihil describi aliud, quam regni Babylonici a Cyro eversi historiam. At, inquies, magno intervallo post Mosem vixit vicitque Cyrus. Facilis vero est Cl. Autori responsio. Scilicet non est Moses librorum sub ejus nomine exstantium conditor, sed alius quidam vir bonus. Antea vero, quam id pluribus exponit, libelli hujus initio differit de sententia sua, qua statuit, origines linguæ Hebraicæ e Græcia esse arcessendas: quam sententiam, hodie paradoxam & falsissimam visam, confidit probatum iri tamen eruditæ posteritati, cui propterea hoc opusculum pie dedicatum voluit. Tam veram enim certamque eam esse sententiam, sibi persuadet, ut p. 11. eruditos jubeat a se poscere, quamcunque velint, Hebraicam vocem e Græco derivandam, seque id sine mora facturum spondeat. Respondet etiam ad scrupulos huic sententiæ nuper injectos a Philologis quibusdam Bataviæ. Ut producamus aliquot sagacitatis hujus specimina, *felicitas* esse ait ex Græco ὄλβος, *felix* ex ὄλβιος, & hanc *manifestam* judicat esse *originem*; *facile* & Hebraicum קַל ex εὔκολον, *lingua* & לָשׁוֹן ex γλῶσσα, *cavillari* ex ἐρεσχελεῖν. Pari modo primam sacri codicis vocem בְּרֵאשִׁית ait esse Græcum ἐπίπροσθεν, *prius, primum.* Sic סָפַר *scripsit* esse ait ex συγγράφω, כָּתַב *scripsit* ex καταγράφω. Imo etiam se satisfacere jam posse credit doctis quibusdam viris, qui nu-

per diſputarunt de מַשְׁתִּין בְּקִיר & עָצוּר וְעָזוּב. Prius enim ait
p.23. eſſe Græcum *ἀσθενοῦντα ἐπὶ λέκτρῳ*, *ægrum in lecto*; poſterius eſſe Græcum *ἄῤῥωστον καὶ σφαλερὸν*, *imbecillem & vacillantem.*

Sed mittimus, quæ plura diſſerit de Græca linguæ Hebraicæ origine, prætermiſſa quoque Cl. Autoris diſſertatione, quam interſerit, chronologica. Scilicet *Geneſ. XI* deſcribi hiſtoriam
80. Babylonis a Cyro captæ, *manifeſtum* eſſe judicat e mentione *laterum* & *bituminis*, quibus in exſtructione murorum urbis uſos eſſe Nebucadnezarem & Balſazarem, teſtes ſunt hiſtorici vete-
81. res. Hinc *elucere* ait, autorem hujus narrationis non eſſe Moſen, ſed eum vixiſſe ac ſcripſiſſe tempore captivitatis Babyloni-
86. cæ, & quidem ſub illius finem, idque dicit eſſe *ſole clarius*. Imo nominare nobis audet hujus narrationis ſcriptorem, nempe Joſuam, Cyri tempore Pontificem Judæorum maximum. Quo vero fato hæc narratio inſerta fuerit Geneſi Moſaicæ, ſi quæris, reſpondet, Edram, qui tanquam ſacer aliquis Tribonianus ex reliquiis ſcriptorum Eccleſiæ Judaicæ integrum corpus Biblicum congeſſerit, id non ſolum hic, ſed & alibi locorum feciſſe. Scilicet Geneſeos *Cap. 5, 6, 7, 8 & 9* exhiberi putat Chilkiæ Pontificis libellum, deſcribentis ſub imagine *diluvii* fata regni Judaici ſub imperio Joſiæ, cum Scythæ per Palæſtinam graſſarentur; & *Cap. 10* ejusdem Chilkiæ libellum genealogicum & hiſtoricum de gentibus per totum ferme orientem.

Jam videamus, quomodo Cl. Hardtius illum locum interpretetur, ut evadat hiſtoria captæ a Cyro Babylonis. En, Lector, interpretationem ejus, quam, ſi placet, cum ipſo textu
91. vel aliqua ejus verſione comparabis. Verſus primus: *Potentiſſimum & diuturnum erat Aſſyriacum illud a Nini regis tempore imperium, idem ſemper os regum illorum, iidem ſermones per tam longa ſecula, imperium diu immotum & inconcuſſum, iisdem viribus, armis, & imperandi legibus.* V. 2: *Tandem Aſſyriaci imperii ſedes, urbe Nino deleta, transferebatur Babylonem.* V. 3: *Ac Nebucadnezar eam urbem validiſſime muniebat, idque opus abſolvit rex Balſazar.* V. 4: *Hi duo reges ideo urbem munierunt, & turribus celſiſſimis inſtruxerunt, & magnificentiſſime exornarunt, ne a Cyro occuparetur hæc urbs atque imperium*

perium auferretur familia Nebucadnezaris. V. 5: *Constituerat autem Deus imperium Babylonicum dissolvere, & Cyro id tradere.* V. 6: *Videns igitur, duos illos reges Babylonicos in id incumbere, ut urbem munimentis redderent inexpugnabilem,* v. 7: *Confundam, inquit secum, & irritum reddam duorum istorum regum consilium, & exteri regis ditioni Babylonem subjiciam.* V. 8: *Atque ita dissipavit Deus Babylonicum imperium, Babyloniis a Cyro subjugatis.* V. 9: *Propter illam regni Babylonici eversionem a Cyro factam jure ea urbs nominatur Babylon, nomen scilicet & omen habens.* Hæc est Hardtiana interpretatio, quæ utrum inter fructus singularis sapientiæ, posteris admirationi futuros maximæ, an inter somnia doctorum hominum referenda sit, aliis judicandum relinquimus.

ΗΦΑΙΣΤΙΩΝΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ ΕΝΧΕΙΡΙδιον περὶ μέτρων καὶ ποιήματος.

hoc est,

HEPHÆSTIONIS ALEXANDRINI Enchiridion de metris & poemate, cum scholiis antiquis, & animadversionibus JOANNIS CORNELII DE PAUW.

Trajecti ad Rhenum, apud M. L. Charlois, 1726, 4.

Alph. 1 pl. 2.

HUnc librum summa raritate notabilem quin cupide excepturi sint Græcarum literarum cultores, non dubitamus. Differit de eo Celeb. Fabricius *Bibl. Græca lib. V. c. 7 §. 10,* ejusque cum MSSta, tum typis excusa exemplaria commemorat, præterea que §. *12* Indicem exhibet scriptorum in hoc Enchiridio laudatorum. Idem, scholiorum partem aliquam e Longini inedito περὶ μέτρων libro petitam esse, duce Hudsono observat *Bibl. Gr. l. IV c. 31 §. 12 n. 27 p. 445 & 448.* Noster Editor, cui non videre licuit Aldinam editionem, recudi curavit Turnebianam. Non autem duxit operæ pretium, adjicere versionem Latinam, doctis quippe non necessariam, indoctis futuram inutilem. Constat hoc *Enchiridion* viginti Capitibus, 1 de syllaba brevi, 2 de syllaba longa, 3 de syllaba communi, 4 de synecphonesi, 5 de pedibus, 6 de metris, 7 de genere Jambico, 8 de genere Trochaico, 9 de Dactylico, 10 de Æolico, 11 de Anapæstico,

12 de

12 de Choriambico, 13 de Antispastico, 14 & 15 de Jonico majore & minore, 16 de Pæonico, 17 de mixtura versuum antipathetica, 18 de versibus ἀσυναρτήτοις, 19 de genere Elegiaco, 20 de versibus πολυσχηματίστοις. Accedunt libelluli ejusdem Hephæstionis duo *de poemate*, & unus de *signis poetarum criticis, paragrapho* scilicet, *coronide*, & *asterisco*. Post *Scholia* sequuntur doctissimæ Editoris animadversiones *p. 99-188*, quibus is non solum obscura loca dilucidat, verum etiam in erratis librariorum corrigendis strenue exercet ingenium, seque adeo versatissimum esse in Græcorum arte poetica, satis testatum facit. Nec raro docet, Bentlejum & Barnesium, magna illa Critici orbis decora, infelices fuisse in Græcorum emendatione Poetarum.

JUSTI LIPSII ORATIONES OCTO, JENÆ POTISsimum habitæ. Recensuit & annotationibus instruxit JO. HENR. KROMAYERUS, Mag. ordinique Philos. Jen. Acad. adscriptus.

Jenæ, apud H. C. Crœkerum, 1726, 8.

Pl. 11.

NOn immerito Orationes hasce recudendas curavit Cl. Editor, scriptas quippe non Lipsiano stylo, sed Ciceroniano, adeoque, quæ legantur ab eloquentiæ studiosis, dignissimas. Primum quidem editæ fuerunt A. 1607, sed tam raro occurrerunt, ut ne ii quidem, qui vitam & catalogum librorum Lipsii dedita opera exhibuerunt, *Miræus, Adamus, Zeumerus*, earum mentionem faciant. Cum vero minus emendate quondam sint emissæ, secutus Cl Editor exemplar a Cl. Heumanno pluribus locis correctum, etiam annotationes subjecit doctissimas, styli potissimum puritati ac nitori inservientes. Oratio *prima* est de obitu Joannis Guilielmi, Ducis Saxoniæ; *altera* A. 1572 præmissa publicæ interpretationi Taciti, *tertia* de ratione interpretandi Ciceronis, *quarta* de concordia, *quinta* pro defendendo Cicerone in criminibus ei objectis, *sexta*, utrum a solo Cicerone petenda sit eloquentia; *septima*, an revera sint Sallustii & Ciceronis duæ illæ orationes adversariæ; (quam Orationem ne a Cl. Fabricio quidem in Bibl Lat. commemorari, docet in Præf. Cl. Editor:) *octava*, utrum Jurisprudentia, an Medicina plus boni hominibus attulerit.

Subnexæ sunt quinque Lipsii Epistolæ, e quibus non solum discimus, qua occasione Academiæ Jenensis Professor factus sit Lipsius; quam multos inter Collegas suos habuerit invidos; quam honeste, non, quod vulgo traditur, clam omnibus Jena excesserit; sed etiam aliquot Statii poetæ locorum emendationes cognoscimus. Nec ingratum fuerit, in ultima pagina indicem conspicere librorum adhuc a Cl. Editore publicatorum.

):(o):(

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCC XXVII.

REMARKS ON SEVERAL PARTS OF EUROPE, relating chiefly to the Hiſtory, Antiquities and Geography of thoſe Countries, through which the Author has traveld.

h. e.

JOANNIS BREVAL, EQU. ET NUPER SOCII Collegii Trinit. Cantabr. Obſervationes de variis Europæ partibus, Hiſtoriam maxime, Antiquitates & Geographiam regionum, per quas iter fecit, ſpectantes.

Volumina II.

Londini, apud Bernardum Lintot, 1726, fol.
Alph. 6 pl. 15 Tabb. æn. maj. 45.

QUo diutius exſpectari nequicquam hoc opus a curioſis paſſus eſt Autor in primis doctus, eo magis edito nunc fœtu elegantiſſimo ſe probavit eruditis omnibus, tarditatem gravitate abunde compenſans. Etſi vero re vera inter hodœporicos referendus ſit hic liber, cui iter, quod Autor cum illuſtri Viro Georgio Vice-Comite Malpaſiæ, cui illum conſecravit, in Belgium, Galliam, Lotharingiam, Alſatiam, Germaniam, Sabaudiam, Tyrolium, Helvetiam, Italiam & Hiſpaniam inſtituit, materiam fertiliſſimam præbuit, noluit tamen Diarii ordinem ſequi, verum ſingulas provincias & præcipuas earum urbes ſigillatim conſiderat, antiquam pariter & recentiorem hiſtoriam & quæ paſſim memoratu digna, accurato judicio luſtrat, inſcriptio-

nes magno eruditionis apparatu explicat, stylo omnia luculento & jucundo connectit & notis ex optimis scriptoribus, vetustis imprimis, apte petitis illustrat: quibus cum & chartæ, typorum & figurarum præstantia accedat, nihil ultra ad libri decus desiderandum videtur. Jam ut aliqua hinc degustemus, nihil fere de Belgio Fœderato, de quo primo loco agit, vel ideo dicendum putamus, quod Autor hic secutus videtur librum alium, a se scriptum editumque (*Historical Account of Holland*)
Vol. I. ad quem sæpe provocat, subinde Templium corrigens; illud
p. 14. tantum cum Autore observamus, in ea regione naturæ multum utique ab arte accessisse, adeo ut totum Belgium hortus dici queat; eoque hoc vitii contraxisse optimos quosque Pictores Belgas, Paulum Brill, Brughel, alios, ut naturam non æque libere sequantur in picturis suis, ac Dominichine, Salvator Rosa, Pouissini aliique, rudi & inconditæ Romanæ regioni, aut vallibus Apenninis ac Alpinis adsueti. Inde in Lotharingiam dela-
151. tus Noster Metis in templi Cathedralis choro picturam Henrici II R. G. cum subscriptione: HENRICUS SECUNDUS FRANCORUM REX GERMANICI ET SACRI IMPERII PROTECTOR, & in Abbatiæ S. Arnulphi Bibliotheca celebrem illum Codicem Annalium Metensium, mille
155. fere, ut fertur, annorum, observavit, ac Romani aquæductus, milliari uno a Metis distantis, multo accuratiorem, quam Montfauconius, iconem dedit. Affert quoque aræ veteris sub anno-
162. sa quercu A. 1721 prope villam *Nouroi* in Lotharingia erutæ inscriptionem, in qua singulare Herculis epitheton *Saxani* miratur. Est vero hæc:

I. O. M. ET HER-
CVLI SAXA
SACRVM
P. TALPIDIVS
CLEMENS
LEG. VIII AVG.
CVM MIL. LEG. EIVS
V. S. L. L. M.

Ita

Ita Alsatiæ quoque & Burgundiæ antiquitates diligenter excutit Autor, Lugdunensium imprimis, ubi Taurobolium, anno demum 1704 erutum, erudite explicat. Hinc per Delphinatum & Allobroges delatus Genevam, Sponium refutat, qui ex veteri inscriptione, quæ nunc in curia hujus urbis visitur, Genevensibus persuaserat, jus ipsis in Lacum Genevensem ab ipsis Romanis concessum fuisse, probans quippe, vocem *Lacus*, a qua præcipuum in lapide argumentum petitur, sæpe apud Latinos non nisi cisternam capaciorem, in quam aqua ex aquæductibus effunditur, denotare; ut taceamus, quæ de voce VIANIS, in eadem Inscriptione, quæ crucem fixerat tot Antiquariis, literis VI in numerum VI mutatis, repositaque adeo voce SEXTANIS, deque disco argenteo 24½. unciarum in flumine Arve prope Genevam A. 1721 reperto, de quo Montfauconius quoque in Supplem. Antiqu. egit, ingeniose disserit. Multas quoque Genevæ æque ac in Belgio ante reformationem statuas exstitisse, a tumultuante & innocuas Romanorum reliquias ab Idolis Pontificiorum distinguere nescia plebe destructas, e tot pedum, quibus statuæ suffulciebantur, reliquiis ibi adhuc exstantibus colligit, docetque, Caroli M. statuam ab ipso ante cathedrale templum positam in tumultu A. 1535 hanc sortem expertam, ita tamen ut parceretur aquilæ subjectæ, forte quod partem faceret insignium urbis. Neviduni (*Nion*) quæ illi *Colonia Equestris*, Jovem marmoreum pro S. Augustino habitum, & titulum in veteri lapide *Præfecti arcendis latronibus*, alibi vix obvium, annotavit. Inter Aventici inscriptiones eminet hæc:

238 - 241. Vol. II. p. 13. 16. 18. 32, 33. 34.

IVLIA APINVLA HIC IACEO
INFELICIS PATRIS INFELIX PROLES
DEAE AVENT. SACERDOS
EXORARE PATRIS NECEM NON POTVI
MALE MORI IN FATIS ILLI ERAT
VIXI ANNOS XXIII. 39.

Observat vero Noster, hanc *Juliam Apinulam* fuisse filiam *Julii Apini, in quem, ut concitorem belli Cæcinam animadvertisse*, te-

ſtatur Tacitus Hiſt. Lib. I. Duces Zeringenſes, qui Burgundiam
p.65. transjuranam inde ab Henrici Nigri Imp. tempore rexerunt, hoc
inter alia titulo uſos memorat: *Dux & Rector Burgundiæ Dei & Imperatorum Gratia.* Ceterum Autor inde per Sueviam, Bava-
97–129. riamque & Tirolium in Italiam pergens, Veronæ imprimis im-
moratur, miraturque doctiſſimi Comitis Scipionis Maffei indu-
102. ſtriam, qui tot Inſcriptiones vetuſtas in murorum Muſæi ambi-
tu curioſis oculis libere expoſuit, (qua de re diximus in Actis
A. 1723 p. 231 ſq.) unde Noſter quoque non paucas Græcas pari-
ter & Romanas hic repræſentavit, e quibus ultimam ceu brevio-
rem deſcribimus:

129. GENIO
IVCVNDITATIS
MVSIS
FLORÆQ.
S.

132. Brixiam, hodieque ingeniorum mechanicorum præ ceteris o-
mnibus Italiæ urbibus feracem, jam olim quoque manuariis arti-
bus deditam fuiſſe, inde Autor probat, quod plurimi illic ex-
ſtent lapides, in quibus *Collegia Centonariorum, Fabrorum &c.*
133. memorantur. Inter MSpta in Ambroſiana Mediolani obvia, quæ
ſecus ac Addiſonius longe præſtare picturis, quamvis præſtan-
134. tiſſimis, in eadem aſſervatis, cenſet, commendat *Joſephum* in
phylira, Codici, qui Venetiis in Bibl. S. Marci aſſervatur, compa-
rem, annorum, ut putatur, 1200; *Homeri* Iliada in membrana,
600 annorum, quo in Codice textus, nulla verſuum diſtinctione
ſervata, exaratus deprehenditur; *Virgilium*, cum notis MS. Pe-
trarchæ; *Sophoclem* in bombyce, literis aureis; ut & celebris
135. Pictoris *Leonardi Vinci* Lucubrationum Volumina XII MSS, quæ
omnia poſſeſſor Galeas Anconatus, repudiatis, quæ pro unico
Volumine obtulerat Rex Angliæ Jacobus I, aureis ter mille Hi-
138. ſpanicis, Bibliothecæ liberaliter intulit. Quanti hunc Vincium
fecerit Franciſcus I, ex eo patet, quod moribundum inviſerit &
ſub oculis ſuis viderit exſpirantem. Detectum & Mediolani an-
142. te paucos annos ſepulcrum Bernardi Regis Italiæ, cujus hæc In-
ſcriptio: *Bernardus civilitate mirabilis, ceteriſque piis virtuti-*
bus

bus inclytus, Rex hic requiescit: regnavit Ann. IV Mens. V: obiit XV Kal. Maji Indict. X Filius piæ memoriæ Pipini. Lustrato inde Ticino & exposita integra fere Longobardorum & Mediolanensium historia, ad alias urbes, Parmam imprimis, divertit, ubi nummophylacii instructissimi mentionem faciens, sedecim operis Pedrusio - Pioveniani, de quo superiori anno diximus, Volumina proditura nuntiat, simulque notat, Pescennii Nigri nummum, quo maxime glorientur Parmenses, utique esse supposititium. Dum de Bononia agit, Carolum V, ibidem coronatum, observat tantum non in summum vitæ discrimen incidisse: vix enim per basternas ligneas, quæ ab ejus palatio ad templum S. Petronii, ubi coronandus erat, ducebant, incedens, templum attigerat, cum illæ multitudine hominum gravatæ multorum exitio corruerent; qua re dolosum animum prodidisse Pontificem, verisimile Nostro videtur. De Lauretana æde notat, eam eodem fere loco positam, quo Tusci olim Junoni templum magnificum exstruxerant, & adducto Silii Italici versu Lib. VIII:

p.206.

218.

228.

— — *Littoreæ fumant altaria Capræ*,

Lauretum esse veterum Picenorum *Capram Montanam*, docet. Tolentinates civi suo Francisco Philelpho, inter instauratores literarum haud ignobili, statuam in ipsa Curia posuisse, testatur, nec omittit statuæ, C. Cornelio Tacito A. 1514 ab Interamnatibus positæ, inscriptionem. Dum obelisci eximii, ab Augusto ex Ægypto adducti, meminit, qui nunc quoque aliquot Romæ ædibus fundamenta ministrat; meminit obiter similis fere obelisci, qui adhuc Londini in platea Arundelliana terra sepultus latet, & olim inter Comitis Arundellii monumenta fuit, quæ A. 1641 tempore rebellionis famosissimæ incredibile damnum passa sunt. Notatque præterea, æra, quæ in area Panthei, immenso Agrippæ sumtu exstructi, olim abundabant, non modo altari majori in æde D. Petri, quod alii quoque annotarunt, verum & tormentis bellicis in castro S. Angeli materiam præbuisse. Præcipue vero dolet, tot splendida antiquitatis monumenta, quibus flammæ sub Nerone, Vespasiano & Commodo, quin & Gothi ipsi & Vandali pepercerant, per Nepotismum fuisse pessundata, ut Colisæum seu Colosseum illud, cujus lapides Paulus

229.

233.

248.

250.

251.

267.

III Nepoti suo ad exstruendum grandius Palatium Farnesium in-
dulsit, simul observans, id imprimis ipsius Michaelis Angeli,
magni ejus ævi artificis, sed veterum gloriæ invidentis, suasu
factum esse. Nec tacendum, sepulcrum Nasonum, veteris ævi
p. 269. picturis illustre, jussu Clementis XI, quod latronibus esset præ-
sidio, nec minus Pyramidem Cestii, eandem ob causam, destru-
284. cta esse. De Bibliotheca Vaticana refert, eam jam multis seculis
a Pontificibus colligi cœptam & in Lateranensi Pontificum Pala-
tio custoditam, a Clemente V Avenionem, quo se ipsum recepe-
rat, translatam & post 120 demum annos, schismate deleto, a
Martino V Romam iterum in Vaticanum palatium reductam, ut
aliunde ita ex Ducis Urbinatis Bibliotheca insignia incrementa
298. cepisse. Narrat etiam, ante triennium demum in ea parte collis
Palatinæ, quæ ad Ducem Parmensem spectat, partem therma-
rum Augusti detectam fuisse ac postea ære corinthiaco, porphy-
rio aliisque pretiosis lapidibus nudatam ac destructam fuisse.
Sed plura non tangimus, cum & Autor de his egerit haud dubie
in descriptione Italiæ, quam subinde citat in opere, & acturus
sit in descriptione, quam parat, Romæ. Accessit appendicis lo-
co de Lusitania & parte Andalusiæ tractatio e tribus itinerum,
quæ illic fecit, diariis deprompta, quæ maximam partem Anti-
quitates & Inscriptiones illic obvias complectitur, hoc ma-
gis digna lectu, quo sollicitius Hispani æque ac Lusitani exteros
331. ab his reliquiis arcere consueverunt. Nec minor hic ubique fulget
334. Cl. Autoris eruditio, legique imprimis merentur, quæ de Her-
cule Gaditano habet, ubi simul fatetur, multas Gadibus statuas
veteres ab Anglis, qui Duce Essexio A. 1596 urbem hanc exspolia-
runt, destructas esse, quod thesauros opimos se sub illis inven-
335. turos sperarent. Unicam addimus inscriptionem ibidem cele-
bratam:

D. M. S.

SI LVBET LEGITO

HELIODORVS INSANVS CARTHAGINIENSIS AD EXTRE-
MVM ORBIS SARCOFAGO TESTAMENTO ME HOC IVSSI
CONDIER VT VIDEREM SI ME QVISQVAM INSANIOR
AD ME VISENDVM VSQVE AD HAEC LOCA
PENETRARET.

ITINE-

ITINERARIUM CURIOSUM: OR AN ACCOUNT of the Antiquities and remarkable Curiositys in Nature and Art, obſervd in Travels thro' Great Brittan.

h. e.

RELATIO DE ANTIQUITATIBUS ET VAriis Curioſis ad Naturam & Artem ſpectantibus, in Itinere Britannico collectis a WILHELMO STUKELEY, M. D. CML. & SRS. Centuria I.

Londini, impenſis Autoris, 1724, fol.
Alph. 2 pl. 9 Tabb. æn. maj. 100.

B*Revalio* non incommode jungimus *Stukelejum*, patriarum imprimis antiquitatum ita gnarum, ut in elogiis poeticis, operi huic præmiſſis, alter Baxterus audiat. Equidem illos non per omnia ſibi ſimiles dixeris: ille enim variæ doctrinæ apparatum prodens, ad idoneos ubique ſcriptores provocat, hic de iis, quæ ipſi viſa & delineata ſunt, propria plerumque cogitata promit, non admodum ſollicitus, quid aliis viſum fuerit; ille figurarum numero, hic typorum, immo & ſermonis Anglicani elegantia cedit. Et primam quidem hanc figurarum Centuriam (quam plures aliæ, ſi eruditorum ope non plane deſtituatur Autor, ſequentur) *VII Itineribus*, quibus Romanorum imprimis in Anglia reliquias ſcrutatus eſt, Noſter illuſtravit. In *primo*, quod vocat *domeſticum*, patriam ſuam, Hollandiam, in Lincolnienſi provincia ſitam, perluſtrat, ſimulque initio prodit, ſe apud Societatem Antiquitatum Britannicarum, quæ ſub Præſidibus, Comitibus Hartfordiæ & Winchilſeæ, ac Vice-Præſidibus, Petro le Neve & Rogerio Gale, Londini floret, ab aliquo tempore Secretarii munere functum; cui adeo hoc opus conſecratum cupiat. Dum generatim obſervat, plagam Angliæ Auſtralem declivem ac fontibus affluentem, Septentrionalem vero altiorem ac rupibus conſitam, id certiſſimum indicium eſſe putat motus globi terraquei, eaque de re philoſophicam tractationem pollicetur. Quod vero ſpeciatim Hollandiam attinet, eam totam ante diluvium fuiſſe ſylveſtrem, ex eo probat, quod ubique

(margin: p. 3. — 4. — 14.)

ſere,

ferè, tribus vel quatuor sub terra pedibus, infinita arborum, quercuum imprimis, insignis roboris ac firmitatis, copia deprehendatur. In *Itinere II*, quod vocat *Oxoniense*, dum Essonii,
p. 35. qui locus ad Comitem Pomfreti spectat, meminit, longum catalogum exhibet statuarum aliarumque reliquiarum antiquitatis, quæ in horto hujus Comitis adhuc libero aeri expositæ spectantur, olim ad Arundellianam Collectionem spectantes. Mi-
73. ratur hic imprimis Ciceronem integrum cum sudorio in dextra & schedula in sinistra, Archimedem cum Sphæra, Scipionem Africanum & Asiaticum, Fabium Max. cunctatorem, Germanicum & uxorem Agrippinam, Hermapollinem, Jovem, Palladem Colossiformem. Quibus accedunt in ipsis Comitis ædibus passim dispositi, Hercules, Cajus Marius, M. Antonius, Pindarus, Olympias, seu potius, ut Nostro visum, Lucretia, Paris insignis antiquitatis, caput Apollinis ad Colossi formam, cujus truncum ajunt adhuc Londini sub ædibus Arundellianis sepultum. Quod ad ipsum Oxonium, ejus quidem Collegia nimis fugitivo oculo lu-
44. strare videtur Autor, in describendo quidem Marlboroughii pala-
49. tio, quod Woodstockii est, paulo prolixior. Succedit *III Iter Cimbricum*, ubi Granthemum primo memorans, Celeb. If. Newtonum in publica illic schola sub Wilh. Walkero p[rim]a literarum rudimenta posuisse, testatur. Buxtonæ thermas imprimis
53. commendat, a Medico quodam hac inscriptione orna[t]as:

Corpore debilior Grani se proluit undis;
Quærit aquas Aponi, quem febris atra necat;
Ut penitus renem purget cur Psaulia tanti?
Vel quæ Lucinæ gaudia, Calderiæ?
Sola mihi Buxtona placet, Buxtona Britannis
Unda Grani, Aponus, Psaulia, Calderiæ.

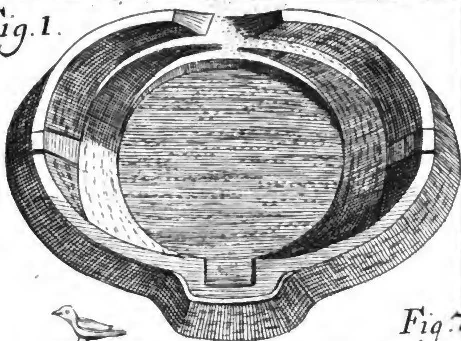
54. Franciscum Leycestrium memorat in prædio suo *Nether Tabley*, quod in via Romana Mancunium inter & Devam interjacet, Bibliothecam instructissimam librorum, qui ad historiam Angliæ
55. spectant, custodire. Pariter & Mancunii Bibliothecam commendat, cui augendæ destinata sunt 116 annua librarum. Quer-
57. cum illam celebratam, in qua Carolus II Rex exul cum familiari suo Carlosio felici successu se absconderat, hodie cin-

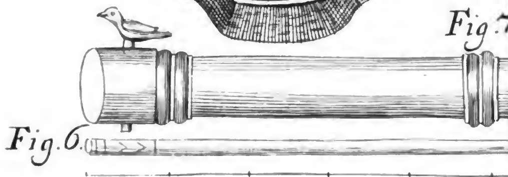
ctam

TAB. I ad A. 1727 M. Mart. pag. 106

ctam refert muro, ejusque portæ adſcriptam in marmore inſcri-
ptionem: *Feliciſſimam arborem, quam in aſylum potentiſſimi
Regis Caroli II Deus O. M. per quem Reges regnant, hic creſce-
re voluit, tam in perpetuam rei tantæ memoriam, quam ſpeci-
men firmæ in Reges fidei, muro cinctam poſteris commendant Ba-
ſilius & Jana Fitzherbert. Quercus amica Jovi.* In *Itinere Sabri-* p. 65.
nio, ſeu *IV*, Vigorniæ, quæ veteribus *Branovium* dicta, obſervat,
ſepulchro Arthuri, filii Henrici VII, capellam ſuperſtructam
fuiſſe, quæ nunc Bibliothecæ ſatis inſtructæ, Manuſcriptis im-
primis, cuſtodiendæ inſervit; ibidemque narrat ſe vidiſſe ho-
minem cetera admodum ſtupidum & inſulſum, qui Biblia ita
habuerit in numerato, ut quodcunque ex iis dictum proferenti il-
lico librum, caput & verſum, quo illud exſtet, indicaret. *Iter V* me-
rito vocat *Romanum*, quippe in eo Antonini iter quintum, per 76.
500 milliaria Anglica excurrens, ſecutus, non vias modo vete-
res Romanas, militarem imprimis, hodie *Hermenſtreet* (quæ vox a
Germanico *Heer*, exercitus, derivatur) a *Cato Deciano* Procura-
tore factam, deprehendit, ſed & in oppidis fere omnibus Ro-
manorum veſtigia detexit. Thorpiæ, quæ ſedes eſt Franciſci St.
John, prope Petriburgum, partem reperit marmorum Arundel-
lianorum, Liviam conjugem Auguſti, forma Coloſſi, Dianam, 79.
Amphiona, Herculem Hydram necantem, miræ artis opus, bu-
ſta Baſſiani, Caracallæ &c. Colſterworthum, Lincolnienſis 80.
provinciæ oppidum, obiter notat de nativitate ſummi Viri Iſ.
Newtoni merito gloriari. Singularis vero eſt Noſtri obſerva-
tio, quam de operibus affert in circulum fere, elevata terra, in 91. ſq.
aperto campo ductis & in multis illius provinciæ locis hodie-
num conſpicuis, quæ vulgo *Julian's Bowes*, hoc eſt, ut ipſe in-
terpretatur, *Iuli Caſtra*, ſeu *munimenta* quæcunque, quæ ejecta
terra tolluntur quibusdam etiam *Trojam* vocari, conſtet. Ni-
mirum hæc loca ludicris certaminibus pedeſtribus & equeſtri-
bus tum veterum Britonum, tum Romanorum temporibus fuiſſe
deſtinata, certiſſime ſibi perſuadet, miraturque, utramque gen-
tem eorum originem ex eodem fonte hauſiſſe. Neque enim du-
bitat, Britones, quorum plerique e Thracia & Phrygia oriundi,
ea ſecum attuliſſe in Britanniam, & Iulum, filium Æneæ, quem

utique cum Juliano confundi existimat, ac Troiam pubem, eadem primum Italiæ intulisse, e Virgilio Æn. V docet, quocum & confert Claudianum de VI consul. Honorii v. 622. Sequioribus temporibus his certaminibus successisse torneamenta, quæ sub Elisabetha demum, singulari religionis zelo, cessaverint. Ceterum dum passim hic erutos nummos veteres commemorat, meminit etiam Britannici antiqui, ex electro facti & A.
p. 114. 1720 effossi, cujus concava equum Britannicum satis rudem exhibet, convexa vacua apparet. Pharum quoque in castro Dubriensi, quæ olim Romanis navigantibus facem præbuit, accurate depingit Tab. 46 & 47, totamque ejus structuram, ad Obelisci
122. Ægyptiaci modum compositam, expendit. *Iter VI, Dumnoniense* dictum, Autor non immerito (ut reliqua aliis) Illustriss. Comiti Pembrociæ inscripsit, quem, ad exemplum magni Arundellii,
128. Italiam in sedem suam Wiltonium transtulisse testatur, quem locum Carvilium olim a Carvilio, Cæsari memorato, cujus tumulum, *Kingbarrow* hodie dictum, haud procul inde distare observat, appellatum fuisse autumat, de ipso quidem Wiltonio
132. dicturus potissimum in Itinere sequenti. Cum vero infinitam fere copiam monumentorum Celticorum in Vitugiana seu Wiltunensi provincia invenerit, de iis singulari opere, eidem Illustriss.
139. Comiti consecrando, se acturum pollicetur. Aquis Solis (*Bath*) observat, in vere, ubi fons præcipuus renovatur, propullulare simul cum aquis nuces minores (*Hazelnut*) singulari indicio providentiæ divinæ, qua factum, ut in magno diluvio ubique spargerentur aut relinquerentur semina regni vegetabilis. In
140. inscriptione Julii Vitalis, a Musgravio edita & a nobis A. 1713 p. 397 recensita, discedit ab Autore, notans, inter voces *Stipendiorum* & *Annor.* non legendum esse *IX* sed *VIX*, h. e. *vixit.*
155–168. Dum ad amphitheatrum vetus pertingit, quod trecentis a Dur-
TAB. I Fig. 1. novaria (*Dorchester*) pedibus distat, operose satis & ad artis Architectonicæ regulas omnes ejus partes, *arenam, euripum, podium, itinera* seu *vias, ascensus, pulpita* seu *tribunalia, cathedras, gradus, præcinctiones, aditus* seu *vomitoria, cuneos* & *porticus* describit, quæ apud ipsum Autorem legisse (neque enim in compendium mitti commode possunt) neminem pœnitebit.

In

In *Itinere VII*, eodemque *Antonini Aug. VII*, inter alia litteras p.172-174.
inseruit Ambsburio d. 10 Maji 1724 ad Edmundum Halejum a se datas, quibus singularem prodens Astronomiæ cognitionem, de magna illius anni Solis Eclipsi diligenter observata communicat. Wiltonium inde reversus, longum Catalogum texit 177-180.
Pembrocianarum antiquitatum, in quibus Busta 131 & Statuæ 35 numerantur. Et inter busta quidem, ut solos Eruditos memoremus, eminent Homerus, qui CPli advectus insignis est antiquitatis, Hesiodus, Sappho, Pythagoras, Anacharsis artis mirabilis, Socrates sub Satyri forma, Plato adspectu venerabilis, Aristoteles, Aristophanes, Apollonius Tyanæus, Marcus Modius, Medicus, Græcorum opus exquisitum, Epicurus, Posidonius, Sophocles, Aspasia, Cato Major, Cicero, Seneca, Persius, T. Livius. Dum Portus Ostii (*Portsmouth*) meminit, navium Angliæ 187.
bellicarum majorum a classe prima ad sextam numerum A. 1724 ad 179 ascendisse observat, quibus regendis ac tuendis destinata fuere 55720 hominum; minores vero, igniariæ &c. numeratæ sunt 53, adeo ut summa omnium navium fuerit tum 232; quam verisimile est ab eo tempore auctam potius quam imminutam fuisse. Inserta hic etiam legitur Dissertatio admodum erudita Rogerii Gale, (qui Nostri subinde in his itineribus 188-192.
comes fuit) qua Romana inscriptio, A. 1724 demum effossa, explicatur & restituitur, adjunctis a nostro quoque Autore observationibus curiosis de Claudia Rufina, quam imprimis e Martial. L. IV Epigr. 13 & L. XI Epigr. 54 illustrat. Ceterum Autor 193.
miram ubique antiquitatum Britannicarum notitiam prodit, subinde & Genealogias familiarum illustrium, ut p. 9 Bruniorum seu Bourniorum, p. 21 Moultoniorum, & p. 23 sq. Craoniorum admiscet, & imprimis diligenter observat, quibus in locis effossa fuerint vetera Romanorum numismata, quorum aliqua etiam producit & illustrat. Nimis tamen subinde brevis nonnullis videbitur; quod ii desiderabunt imprimis, qui, quæ de ipsa urbe Regni principe, Londino, protulit, exspectationi suæ non usquequaque respondere deprehenderint. Postremo notamus, librum hunc, etsi titulus præferat A. 1724, nuper admodum prodiisse, quod vel ex eo patet, quod ultimum mi-

nimum Iter plurimis figuris exornatum eodem demum anno fuit ab Autore institutum, unde vix credibile, & descriptionem imprimi, & tot tabulas æneas parari eodem tempore potuisse.

ITINERARIUM SEPTENTRIONALE: OR A Journey thro' most of the Counties of Scotland and those in the North of England.

hoc est,

ALEXANDRI GORDONI, A. M. ITINERA per plerosque Scotiæ & Angliæ Occidentalis Provincias suscepta.

Londini, sumptu Autoris, prostat apud G. Strahan, W. & J. Innys & rel. 1726, fol.

Alph. 2 pl. 8 Tabb. æn. maj. 68.

MAgna cum laude *Stukelejum*, Amicum suum, æmulatur Cl. *Gordonus*, qui idem in Scotia, quod ille in Anglia præstitit, hoc magis tamen commendandus, quo pauciores habuit inter cives suos, quos in Antiquitatum reconditarum studio secure sequeretur. Et cum ille Geographice procedat, quædam etiam more peregrinantium nimis perfunctorie lustrans, Noster id sibi fere propositum habuit, ut rerum a Romanis ac postea a Danis in Scotia gestarum seriem secutus, accurato ordine cuncta ex monumentis fide dignis passim detectis justo eruditionis apparatu illustraret. Itaque duabus fere sectionibus opus partitus, C. 1 de migratione Romanorum in partes meridionales Britanniæ usque ad Julii Agricolæ invasionem Caledoniæ seu Scotiæ, C. 2 de ejusdem in ea gestis usque ad Isthmum ejus opera perfectum, & C. 4 usque ad ejus discessum commentatur, quibus C. 3 singularem Dissertationem de Sacello Romano, Scotis corrupte *Arthur's Oon* dicto, interserit, quod inter alia Agricolæ vindicat ex inscriptis literis I. A. M. P. M. P. T. hoc est, ut Noster interpretatur; *Julius Agricola Magnæ Pietatis Monumentum Posuit Templum*; hac occasione simul

simul literas in Pharo Hollandiæ Anglicanæ, superius memorato, conspicuas C. C. P. F. ita explicans : *Cajus Caligula Pharum Fecit.* Hinc C. 5 progressus, res Romanas usque ad vallum Scoticum sub Antonino Pio exstructum deducit, hocque uberius C. 6 illustrato, C. 7 ad vallum sub Septimio Severo & C. 8 sub Hadriano & Severo procedit: sigillatim vero de his vallis C. 9, & C. 10 de Antiquitatum Roman. reliquiis prope vallum Hadriani & Severi conspicuis edisserit. C. 11 de pace inter Severum & Caledonios facta, horumque limitibus, & C. 12 de rebus Romanorum a morte Severi usque ad illorum excessum sub Honorio, seu potius Theodosio Juniore, agit, tum C. 13 Romanorum stationes in Scotia, arma, inscriptiones, nummos in Musæis passim, imprimis in Bibliotheca Advocatorum Edimburgi, obvios, considerat, tandemque C. 14 e præcedentibus evincit, Scotos nunquam prorsus a Romanis victos ac bello subactos fuisse. Altera Parte Noster de irruptionibus Danorum in Scotiam & monumentis a Scotis in memoriam victoriarum contra Scotos partarum erectis, aliisque nonnullis, continuo sermone disquirit. Lubet vero quædam carptim delibare notatu digniora. Brigantes & Silures nequicquam in Scotia poni probat, eoque adversus Robertum Sibbaldum contendit, Romanos ante Agricolam in Angliam minime pervenisse. Lectionem Flori, ubi de Hadriano, *Scythicas pati pruinas*, prorsus rejicit, cum in Scythiam nunquam pervenerit Hadrianus, & legi jubet *Scoticas*, apte provocans ad illud Claudiani C. 16:

P. 43.

48.

Ille Calidoniis posuit qui castra pruinis.

Inter lapides vetustos, quos Autor vasto numero, omissis tamen, quos Camdenus jam dederat, producit, exstat quidam mediocris magnitudinis, qui Priapum seu penem repræsentat, cum subscriptione: EX VOTO. In alio *Martem* observat *Deum sanctum* dici, idemque epitheton tribui *Belutucadro*, quem Martem Scotorum putant. Vallum seu murum Severi non in Scotia, sed in Anglia quærendum, adversus plurimos non infimæ caveæ autores prolixe tuetur. Digna contemplatione est statua justa hominis forma satis eleganter in lapide 5½ pedum repræsentata, quæ hominem sistit fere nudum, fascia tantum, e læva ad dextrum latus decurrente, inguina velatum,

56.

81.

86–93.

97.

TAB. I. Fig. 2.

latum, corona murali caput cinctum, læva cornu copiæ tenentem, dextraque pateram super ara tendentem, & caligulis more Romanorum indutum, quam, Netherbyæ haud procul a vallo Northumbriæ inventam, Hadriani esse, tum ex loci vicinitate, tum maxime e nummo Hadriani judicat, in cujus aversa eadem fere figura cernitur, hoc uno diversa, quod in hoc caput galea
100. tectum est. Nec omittimus balneum Romanum in lapide mi-
TAB.I. Fig. 3. nori effictum, quod fœminam nudam in prima porticu, tum columnas ordinis dorici & porticus remotiores in prima & se-
101. cunda contabulatione monstrat. Severum pacem cum Caledoniis iniisse, præter Xiphilinum & Spartianum, testis Nostro est nummus prope Edimburgum effossus, cujus in conversa caput Severi, addito nomine: SEVERVS PIVS AUG. in aversa figura stolata apparet, lauream tenens, cum epigraphe: FVNDATOR PACIS. Exhibet quoque antiquitatum Rom.
Fig. 4, 5, 6, 7. reliquias alias, e quibus sistimus fibulas duas in Fig. 4 & 5, stilum
117. Rom. in Fig. 6, una cum Theca graphiaria, in qua avis, seu, Nostro judice, aquila conspicitur, in Fig. 7, repertum in tumulo
118. Romano, quæ omnia ex ære mixto sunt composita; tum & in Fig. 8 ex eodem ære aquilam duplicem, unius libræ, inferius concavam, ita ut stilo aptari possit, sed alis temporis injuria orbatam, quæ cum Collegio Antiquitatum Londinensi fuit oblata, plerique judicarunt, symbolum hoc duplicis Imperii Or. & Occid. ultimis fere Imperii temporibus, sub Honorio circiter, ceu insigne Magistratus, *Comiti Prætori* fuisse prælatum; quamvis alii censuerint, Germanas copias auxiliares sub Eduardo II
119—134. aquilam hanc secum in Angliam attulisse. Quibus subjicit Noster catalogum satis luculentum nummorum consularium, qui maximam partem in Scotia effossi, in bibliotheca Advoc. Edimburgensi adhuc asservantur. In altera Parte admodum ingeniosus est Autor in obeliscis nonnullis, qui adhuc in Scotia exstant, explicandis, quos ad Danorum tempora refert, eosque, qui arma virosque repræsentant, in memoriam cladium Danicarum erectos, ceteros, qui symbolis carent, sepulcrales, & paucos illos, in quibus runæ comparent, a Danis haud dubie factos esse, cen-
169. set. Denique Noster appendicis loco subjecit Duumvirorum erudito-

ditorum epistolas de modo sepeliendi apud Britannos veteres, maxime Scotos; quas prolixe recensere nostrum non est. Id tantum notamus, cum eadem tumulorum omnium, sive ex terra aggesta, sive ex lapidibus conglomeratis compositorum, forma sit, & ritus cremandi corpora defunctorum a Græcis ad Britones non minus Calidoniosque & Danos, quam Romanos migraverit, cum religione demum pagana sublatus, Romanos tumulos eo tantum a ceteris posse distingui, si in illis nummi Romani aut arma, ferrea tamen, non ærea, quæ milites, (ut amici nummos) muneris loco injicere tumulis consueverint, condita simul deprehendantur. Nec invidemus eruditis capita 186.
viri ac fœminæ, lapidi, in Castri Edimburgensis muro conspi- TAB.I Fig.9.
cuo, affabre admodum incisa, in quibus docti Septimium Severum ejusque uxorem Liviam agnoscere sibi visi sunt. Ceterum ut in figuris ad vivum dilineandis ipse Autor operam po- 188.
suit singularem, ita spem nunc facit integri conspectus utriusque Valli Britanniæ, tum Hadriani & Severi in Cumbria & Northumbria, tum Antonini Pii in Scotia, largissimis tabulis æneis ita repræsentandi, ut simul stationes Romanorum veteres, inscriptiones item vel in ipsis vallis vel in vicinia repertæ accurate exhibeantur, verbo, nihil omittatur, quod ad illa quocunque modo pertineat. Atque ita defuncti sumus trium Itinerum, diversa quidem ratione compositorum, sed antiquitates egregie illustrantium, recensione, quæ cum omnia subscriptionis lege sint edita, dubium non est, pauca admodum eorum exempla in Germaniam perventura.

PRÆLECTIONES ECCLESIASTICÆ TRIginta novem, olim habitæ in sacello Collegii Emmanuelis apud Cantabrigienses a JOANNE RICHARDSON, S. T. B.

Volumina II.

Londini, typis Guil. Bowyer, 1726, 8 maj.
Alph. 2.

Est

ESt hoc opus posthumum Autoris, cujus *Vindiciæ Canonis N. T. contra Tolandum* magno fuerunt plausu exceptæ, quique statim primis Operis hujus verbis nos docet, sibi demandatum fuisse munus prælegendi Historiam Ecclesiasticam, seque id potissimum egisse, ut auditoribus suis explicaret præcipuas illius historiæ controversias. Quo successu id fecerit, age, illico videamus. Ex triginta novem *Prælectionibus*, quæ hoc opere continentur, prioribus viginti complentibus priorem Tomum, ceteris in posteriore exhibitis, *prima* agit *de genealogia Christi.* Hic duæ cum occurrant quæstiones, prior, quomodo genealogica descriptio Matthæi in concordiam redigi debeat cum altera Lucæ; posterior, quomodo ex utravis genealogia ostendi possit, JEsum ex semine Davidis ortum esse, cum ea non in Maria terminetur, sed in Josepho; prioris resolvendæ non aliam rationem putat rectam, quam Julii Africani illam, ab Eusebio *Hist. eccl. lib. 1 cap.* 7 expositam. Hanc igitur postquam a Grotii objectionibus defendisset, ad alteram quæstionem delatus, prius eos refellit, qui putant, Judæis non licuisse uxorem ducere diversæ tribus, adeoque demonstrato Josephi ortu ex Davide simul demonstratam esse Davidicam originem Mariæ. Deinde statuit, manifestum esse, Spiritum S. ratione patris tantum, non matris, Christum ad stirpem Davidicam relatum voluisse. Cum enim JEsum pepererit sponsa Josephi, viri stirpis Davidicæ, merito eum dici Davide satum, si vel maxime Maria non fuisset ejusdem stirpis. *Si*, inquit, *ex disertis Scripturæ verbis, ille filius alicujus erat censendus, qui ex illius uxore primus post mortem nascebatur, etsi alium revera patrem habuerit; quanto magis is illam meretur appellationem, quem patri vivo, nullum præterea patrem in terris agnoscentem, ipsius conjux fuerat enixa? Prælectio secunda* est *de natali die Christi.* Primum hic eorum argumenta infirmat, qui eum asserunt mensi Septembri; hinc, vetustam traditionem de Decembri valere oportere, contendit. *III* disquirit, *an Christus ultimum suum Pascha eodem tempore cum Judæis celebrarit.* Excussis aliorum sententiis, cum Scaligero & Petavio statuit, Christum non eodem cum Judæis die, sed ipsum legitimo, Judæos irregulari die pascha immolasse.

Si

Si quæris, qui factum sit, ut Judæi Paschatis celebrandi tempus differrent in diem proximum, respondet cum Petavio, Judæos eo anno non fuisse concordes in designando novilunio (cujus dissensionis & causam aperit atque originem) adeoque alios uno die prius, alios uno die posterius Pascha celebrasse. *IV. Constitutiones Apostolicas esse supposititias*, tribus probat argumentis, (1) quod eæ contineant multa absurda & impia, (2) quod Ecclesia eas non receperit in Scripturæ Canonem, (3) quod primitiva Ecclesia eas pro scripto Apostolico nunquam agnoverit. Refellit hinc eos, qui vel Clementem Romanum vel ipsos Apostolos statuunt earum autores. *V* negat, *Philonis Therapeutas Christianos fuisse*, idque acriter propugnantem Parkerum accurate refellit, manifestumque ex Philone esse censet, eos fuisse religione Judæos, & quandam Essenorum speciem. *VI* excutit notissimum illud & eruditorum calamis tritissimum *Josephi de Christo testimonium.* Prius hic sua profert argumenta, quibus efficere conatur, esse id spurium & supposititium; deinde Huetii secus sentientis rationes erudite diluit. Utitur autem Noster pro sua sententia duobus argumentis, primo docens, Josephum non solum miracula Christi & Prophetarum de eo prædictiones ratas habere, quæ duo sint veri Messiæ κριτήρια; verum etiam diserte scribere, *eum fuisse Messiam.* Ubi cum nonnulli laborent, ut ostendant, ista verba: *Hic erat ὁ χριστὸς*, a Judæo dici potuisse, admodum inepte id fieri, contendit. Deinde urget Origenis silentium, quem, *lib. 1 contra Celsum* ex Josepho illustrantem historiam Christianam, non putat omissurum fuisse hoc testimonium, si ea ætate in Josepho extitisset. *VII, VIII, IX & X de oraculis Sibyllinis* disputat, primo exponens, quæ tradiderunt veteres de Sibyllis & earum carminibus; deinde examinans octo, quos habemus, versuum Sibyllinorum libros; denique, quid de Sibyllarum de Messia vaticiniis sit sentiendum, edisserens. Putat autem, hos libros circa A. C. 144 a Christiano quopiam confectos esse, ostendens etiam hac occasione, quartam Virgilii eclogam injuste exponi de Christo, imo etiam confutans Sibyllistarum, quos vocat, argumenta. *XI & XII* quinque traditiones inveteratas sub 165 sq.

 examen

examen vocat, disquirens (1), an aliqua Sibyllarum Virginem deiparam Imp. Augusto in aere ostenderit, (2) an idem Imperator, oraculum Delphicum consulens, responsum tulerit *de puero Hebræo*, eaque de causa aram exstruxerit *primogenito Dei*, (3) quantum fidei sit tribuendum narrationi Suidæ de Christo in sacerdotum ordinem cooptato, (4) an Simon Magus a Romanis ara cultus sit, ac tandem Petri precibus ab alto dejectus misere perierit, (5) an historia de legione fulminatrice vera sit. Harum tres priores in fabularum censum rejicit, posteriores duas defendit esse veras, excepto tamen illo, quod perhibetur de Petro. *XIII de Britannorum prima conversione* disputans, disjectis fabularum tenebris, docet, paucis post Christi resurrectionem annis in Britannia jacta fuisse Ecclesiæ fundamenta, sed, a quo id factum sit, ignorari. *XIV Secundam Britanniæ conversionem*, quæ Lucio regnante facta fertur, inter fabellas refert, simulque epistolam Eleutherii ad Lucium, quam exhibet, fictitiam esse, pronuntiat. *XV* differens *de Nicæni Concilii indictione, præsidibus, & confirmatione*, ostendit, id nec a Papa convocatum fuisse, nec gubernatum, nec confirmatum, ac simul convellit sophismata Romanensium, contrariam sententiam strenue tuentium. *XVI* docet, viginti duntaxat canonas a Nicænis patribus fuisse conditos atque editos, rationesque Pontificiorum, quibus majorem eorum numerum fuisse contendunt, evertit. *XVII* & *XVIII* ostendit contra Baronium, (1) Constantinum M. jam ante Sylvestri Pontificatum fuisse Christianum, (2) eum non fuisse leprosum, (3) non Romæ a Sylvestro, sed Nicomediæ ab alio sub vitæ finem baptizatum esse. *XIX* & *XX* Diploma ejusdem Imperatoris, quo Romam & occiduas provincias donasse dicitur Pontifici, fraudis reum peragit, simulque argumenta, quibus ad edictum illud defendendum utuntur Pontificii, diluit. *XXI*, *XXII* & *XXIII* disputat de indictione, præsidibus, & confirmatione Conciliorum, Constantinopolitani primi, Ephesini primi, Chalcedonensis, Constantinopolitani secundi ac tertii, simul refutans, quicquid objicitur suæ sententiæ a Papicolis. Demonstrat scilicet, Papam Romanum per sex integra a nato Christo secula in Synodis προεδρίαν qui-

quidem una cum ceteris primarum sedium Episcopis & suffragii prærogativam, sed nullum nec in eos, nec in reliquam Ecclesiam, extra propriæ ditionis limites, imperium vel autoritatem, multo minus jus monarchicum habuisse. *XXIV* agit *de Anglorum & Saxonum conversione.* Scilicet Anglos & Saxones, qui seculo quinto in Britanniam advecti, secum attulerunt religionem ethnicam, vulgo tradunt ad Christianam religionem perductos fuisse a Papa Gregorio per Augustinum monachum ejusque comites. Concedit hoc quidem Noster, sed observari simul jubet, jam ante id tempus Christianæ religionis semina dispersa fuisse in Anglia: Regem quippe illius temporis Ethelbertum jamdudum habuisse uxorem Christianam, ejusque animum satis præparatum fuisse ad amplexandam eandem religionem: prætereaque multos jam Anglos ei religioni fuisse addictos: ut adeo Gregorio Papæ tantum laus debeatur consummati operis. *XXV Pictorum Scotorumque originem* investigat, negansque, Pictos ortu Scythas fuisse, contendit, eos fuisse veterum Britannorum progeniem, eamque in rem plurima producit argumenta. Ad Scotos quod attinet, eos docet a Scythis, Hispaniam primum, deinde Hiberniam, & inde Scotiam invadentibus, ducere originem. *XXVI de Caledoniorum, Pictorum, & Scotorum conversione* agens, rejectis fabulis docet, Caledonios veteres ineunte seculo quarto lucem Christianæ religionis accepisse; recentiores vero Scotos ac Pictos quinto & sexto seculo religionem amplexatos esse Christianam. Refutat etiam veterem satis fabulam, qua traditur, S. Andreæ reliquias in Scotiam delatas, indeque oppidum Andreopolin nominatum fuisse. *XXVII conversionem Hibernorum* tractat. Cum scilicet alii S. Jacobo, alii Josepho Arimathiensi, alii aliis eam adscribant, Noster statuit, probabile esse, aliquem quidem ex Apostolis vel viris Apostolicis Hibernis prædicasse Evangelium, recte tamen & jure Patricium appellari *Hibernorum Apostolum*, quippe cum totam insulam peragrarit & Christianam fecerit, defunctus A. 491. Ceterum duas de eodem Patricio fabulas atro carbone notat, quarum prior tradit, eum gestasse baculum, quo olim ipse Christus usus sit, ejusque ope multa patrasse & grandia

miracula; altera, in hac insula esse purgatorium, eum edoctum esse divinitus. *XXVIII de Hispanorum conversione* verum tradíturus, Marianæ argumenta, quibus S. Jacobum constituit Hispaniæ Apostolum, dilucide refellit singula, simulque docet, errare Hispanos, cum se Compostellæ habere credunt corpus illius Apostoli. *XXIX* & *XXX* prostratis plurimis de conversione Gallorum fabulis, illa maxime de Dionysio Areopagita, concludit, Gallos complures Christianos esse factos adulto seculo secundo: a quo vero vel a quibus doctoribus veram religionem acceperint, prorsus ignorari: deinde autem seculo tertio Dionysium quendam una cum aliis sancti operis sociis doctrinam Christianam latius diffudisse per Galliam. Francorum conversionem, quos Chlodovæo rege in Christi castra transiisse, nemo nescit, tribus tantum verbis exponit. *XXXI* & *XXXII* præfatus de Romanorum Pontificum ambitione & imposturis, epistolas Decretales intentius considerat, easque statuit sub finem octavi vel initium noni seculi fuisse compositas publicatasque, & Romanos Pontifices aut primarios architectos, aut saltim maximos fautores habuisse propugnatoresque. Harum epistolarum νοθείαν postquam argumentis probavit clarissimis, perbrevem subjicit *historiam Juris Canonici*. *XXXIII* & *XXXIV de origine temporalis Pontificum dominii* agens, præcipua industria describit superbiam Gregorii VII, adjungens Cardinalium ordinis originem. *XXXV* & iis, quæ sequuntur, Prælectionibus omnibus, differit *de ortu & progressu veterum monachorum*; de eorum moribus & institutis; de origine Benedictinorum, & eorum vestimentis, tonsura, vitæ genere, precibus; de origine Camaldulensium, Cluniacensium, Grandimontensium, Vallis umbrosæ monachorum, Carthusianorum, Cistertiensium, Humiliatorum, Cœlestinorum, Montolivetensium, Hieronymitanorum, Augustinianorum, Præmonstratensium, Gilbertinorum & Brigidensium. Verum hoc indicasse sufficiat, ne nimium longa videatur hæc recensio. Illud addere liceat, nobis majorem in modum probari nervosam Autoris brevitatem & ἀκρίβειαν, ut doleamus, librum subscriptionis lege editum, in paucorum manus perventurum.

DE LA

DE LA MANIERE D'ENSEIGNER ET D'ETUdier les belles lettres par raport à l'esprit & au cœur.

i. e.

METHODUS DOCENDI ET DISCENDI literas elegantiores, habita ratione intellectus & voluntatis; Autore CAROLO ROLLINO, Rectore quondam & Professore Eloquentiæ emerito in Collegio Regio, ut & Academiæ Regiæ Inscriptionum & elegantiorum literarum Socio.

Tomi II.

Lutetiæ, apud Jac. Stephanum, 1726, 12 maj.

Alphab. 2.

Autor libri, sane limati & bonæ frugis plenissimi, epistola dedicatoria, latine scripta ad *Amplissimum Rectorem & almam Universitatem Parisiensem*, instituti sui rationes luculenter exponit; ab ipsa Academia electum se commemorans, qui fundatam recens gratuitam juventutis in urbe Regia institutionem LUDOVICO XV publica oratione gratularetur, jussumque latius pleniusque tractare, quæ tum non nisi strictim attingere licuerit. Ergo (verba hæc sunt ipsius Autoris in compendium contracta) præcipuam hanc sibi mentem fuisse ait, scripto consignare usurpatam jam diu in alma illa studiorum parente docendi rationem, & sincerum politioris literaturæ gustum contra varias temporis vices & injurias illibatum tueri. Imprimis enim id agendum esse doctori juventutis, ut gustus ille servetur incorruptus; ut eloquentia casta virgo, Græcis Latinisque irrigata fontibus,& antiquo educata cultu, quo ætas LUDOVICI M. præstantium ingeniorum ferax, repræsentarit fausta Augusti tempora, non unquam fuco & meretricio quocunque ornatu contaminetur; nec juvenes, recentis lasciviæ deliciis capti, pro solido ingenii fructu nitentes flosculos adament. Sequitur Dissertatio exhibens prolegomena, ubi *pars prima* generatim agit

de commodis bonæ educationis, deque triplici inſtitutionis objecto, *ſcientia, moribus, religione.* Ad *primum* quod attinet, oſtenditur, ſtudia elegantiorum artium & ſcientiarum animos expolire & obeundis in republica muneribus idoneos reddere, efficereque, ut gentes literis excultæ, quales fuerint Athenienſes, & Romani, populos illiteratos multitudine virorum, pacis & belli artibus excellentium, longe vincant. Easdem enim intellectum elevare, extendere, acuere, accuratam de rebus quibusque judicandi facultatem conciliare, ad res gerendas homines inſtruere, & eximia alia commoda afferre. *Secundo* docetur, quod mores in inſtitutione ſcholaſtica neceſſario ſint formandi, & quomodo bonis exemplis ac præceptis antiquorum hanc in rem utendum, & communi corruptioni ac præjudiciis inveteratis obviam ſit eundum. *Tertio* demonſtrat Autor, religionis ſtudium ſumme neceſſarium eſſe, cum ſine eo ſcholæ Chriſtianorum a ſcholis paganorum nil differant; tum multa eximia e Quintiliano ſuo præcepta adducit, quomodo puer a teneris ad omnem morum honeſtatem ſit conformandus: deinde aſſerit, Academiæ Pariſienſis præcipuum finem eſſe, ut animi juvenum pietate imbuantur; idque ex ejusdem & Supremæ Curiæ ſancita lege de ſententiis quibusdam ſacræ Scripturæ quotidie in ſchola addiſcendis patere: denique in autoribus paganis quidquid religionem Chriſtianam reſpicit, imprimis notandum, immo omnia ad hanc referenda eſſe, monet. *Parte* prolegomenon *ſecunda*, eaque breviori, conſpectum totius operis exhibet. *Bonum guſtum*, de quo pluribus eleganter exponit, dicit judicium delicatum, velox, penetrans & exactum de omni pulchritudine, veritate, & accuratione idearum & enuntiationum in ſermone: regulas hujus judicii tradi poſſe, contra Quintilianum aſſerit: idque alias etiam artes, uti architecturam, graphicen, plaſticen, nec non mores publicos pervadere, & una cum his vel in barbariem, vel ineptam luxuriem degenerare; quam in rem multa in notis adducit e *Seneca Epiſt. CXIV & CXV.* *Bonum* illum *guſtum*, quem & *naturale judicium ſtudiis excultum* vocat, principiis immutabilibus niti, in omnibus artibus ea, quæ ſunt maxime eſſentialia, ſeu quæ maxime ad rei naturam & genuinam indolem pertinent,

nent, respicere; & ex scriptis veterum hauriendum esse ait. Denique de consilio operis, quod *tractatum de studiis classicis* se inscripturum fuisse, sed amicorum admonitu titulum mutasse ait, ea fere, quæ in dedicatione jam dixerat, denuo exponit: usitatam nempe in scholis Gallicis docendi rationem se describere, atque adeo Magistris nondum usu exercitatis viam præire. Annexa sunt, privilegium Regium, & approbatio *Couturii* (Regiorum Lectorum Inspectoris & Eloquentiæ Professoris) qua collegæ ejusque libro hoc elogium tribuit: esse opus æque utile studiis privatis & publicis, apparere in eo magnitudinem ingenii & eruditionis, zelumque viri, qui ultra XL annos in formandis bonis civibus, bonis magistratibus, & bonis oratoribus cum ecclesiasticis, tum politicis, utiliter elaborarit. Jam pauca ex ipso opere delibanda.

Tomi I Liber I, de cognitione linguarum, habet *capita III. Primo*, post brevem prælocutionem de necessitate & usu studii linguarum, Autor agit de studio linguæ Gallicæ; quam a teneris excolendam commendat, sequendumque hac in re exemplum Romanorum, & præceptum *Quintiliani lib. I cap. I.* Tum regulas fundamentales ipso exercitio probe inculcandas, & creberrimis quæstionibus attentionem excitandam, ait: orthographiam vero ad usum accommodandam, quem penes arbitrium sit & norma loquendi, & cui cedere sæpe cogatur ratio: distinctioni autem vocum ita inserviendum esse, ut aliter scribantur, quæ aliter pronuntiantur, e. g. *répondans*, *correspondans*: siquidem literæ inventæ sint ad notandos diversos sonos ore prolatos. In lectione librorum primo loco ponit regulam *Quintiliani lib. II cap. VI, optimos & statim & semper esse legendos*; commendat Grammaticam *Abbatis Regnieri*, Observationes *Vaugelasii*, *Bouhoursii*, *Cornelii*, *Menagii*, aliorum; & ob Gallicæ dictionis elegantiam, rerumque varietatem, & historiam patriæ literariam, *Pelissonii Historiam Academiæ Gallicæ*, *Bozii Historiam Academiæ Inscriptionum & elegantiorum literarum*, *Fontenellii Historiam Instaurationis Academiæ Scientiarum*; in Poesi, *Racinii* & *Boilavii* scripta. In interpretatione & versione inculcat regulam Ciceronis & Horatii, ne quis verbum verbo curet reddere, sed sententiam accurate

curate exprimere ſtudeat fidus interpres. Tum *Turrelii* & *Daceriæ* hanc in rem præcepta adducit, eaque, inſerta verſione Gallica epiſtolarum aliquot Plinii, illuſtrat, & diverſam utriusque linguæ indolem monſtrans, Gallicæ uniformem fere compoſitionis modum aliosque, ſi cum Latina conferatur, defectus candide fatetur. In exercendo ſtilo patrio præter fabularum, narrationum, epiſtolarum tirocinia, commendat ſelecta Autorum Latinorum Græcorumque loca, imprimis Taciti *vitam Agricolæ*, formando prudenti magiſtratui mire aptam, eamque provectioribus ſe proponere conſueviſſe ſcribit, ut elegantias omnes liberiori paraphraſi Gallice exprimere, ſuo Marte quædam addere, & optimis exemplis ſimile quid effingere conarentur. Methodum etiam ſuam in explicandis cum fructu autoribus exponit. *Capite II* ſtudii linguæ Græcæ utilitatem & neceſſitatem oſtendit: Franciſcum I condita bibliotheca & ſchola Regia, autore Budæo, in Gallia illud ſtabiliviſſe tradit: in docendo rationem eſſe habendam pronunciationis vocalium & diphthongorum, uſitatæ & diſtinctæ, evitato Jotacismo: item cavendum, ne ad accentus, cum ſint recentius inventum, & notas tantum præbeant elevandæ aut ſubmittendæ vocis, quantitas ſyllabarum efferatur, perdaturque ita ſuaviſſima linguæ harmonia: in legendis etiam codicibus manuſcriptis exercendos, ubi fieri poſſit, tirones; adhibendam Grammaticam brevem, perſpicuam, Gallice ſcriptam: abſtinendum a præpoſtera exercitiorum compoſitione, qua multi deterreantur; nec non ab adjunctarum verſionum uſu damnoſo, quo ignavia alatur. Tum quomodo in claſſe infima ſtudium Græcitatis ſit inchoandum, & per reliquas claſſes continuandum; quæ ſit ratio Atticiſmi h. e. nativa pulchritudine florentis, puri & concinni dicendi generis, quæ & reliquarum dialectorum indoles, eximie docet. *Cap. III* de ſtudio linguæ Latinæ recte tractando utiliſſima itidem præcepta affert: non ab exercitiorum ſtili anxia & difficili elaboratione, ſed ab explicatione & verſione Autorum, captui teneræ ætatis accommodatorum, initium faciendum; hiſtorias Biblicas eleganti ſtilo expreſſas, & loca Autorum ſelecta, qualia & exempli cauſa adducit, tironibus proponenda: non phraſes jejunas & inanes, ſed utiles ſententias & char-

chartæ & memoriæ esse inscribendas, & quæ sunt alia. Tum quinam singulis classibus conveniant Autores, quænam exercitia, quomodo in explicatione imprimis respicienda Syntaxis, verborum proprietas, ipsa elegans & delicata Latinitas, quomodo loci obscuri & difficiles tractandi, præclare docet. Denique de antiqua Latinam linguam pronunciandi & scribendi ratione, deque sermone Latino a tironibus in Schola haud præpostere exigendo agit.

Tomi I Liber II, de Poesi, habet capita duo. *Primo* exponit Autor de Poesi in genere, cujus originem ex ipsa natura hominum, & vehementi animorum commotione derivat, & quomodo ab antiqua puritate, humanis vitiis atque affectibus ad Deos translatis, degeneraverit, liquido ostendit. Porro Poetas profanos in Scholis Christianis, caute tamen, legi posse & debere; nomina autem inania Deorum gentilium carmen Poetæ Christiani, & imprimis carmen sacrum non ornare, sed inquinare, gravibus argumentis probatum it. *Capite II*, de Poesi speciatim, quam diversus sit gentium, quod ad hanc attinet, gustus: qui latina Poesis, ex accurata syllabarum quantitate & compositionis varietate sat suavis, rhythmum respuat, Gallica autem, illis suavitatibus destituta, ut habeat, quo mulceantur aures, eundem requirat: quænam sit utilitas, & quis modus optimus exercendæ in Scholis Poeseos: quomodo Poetas legere, & metrum, stilum, periphrases, repetitiones, narrationes, orationes considerare oporteat, exemplis Virgilianis monstrat: selecta denique Poetarum loca evolvenda, & librum, cui titulus: *Epigrammatum delectus*, in scholis legendum suadet. Accedit tractatio peculiaris de lectione Homeri, quam *Capite I* mirifice commendat, regulas sani de eo judicii contra acerbas criticorum quorundam censuras tradit, & loca exquisita excerpit. *Capite II*, quæ ex Homero disci possint, ad ritus & consuetudines, ad mores & vitæ civilis officia, & ad Deos denique, & religionem pertinentia, docet.

Tomus II exhibet operis *Librum III*, habentem *Capita III*, de Rhetorica. Hujus studium in præfatiuncula absolvi ait his tribus: primo ut discantur præcepta brevia & solida, ex ipsa animi & sermonis humani natura, & observato præstantissimorum

morum Oratorum usu nata: tum ut legantur exempla plurima & optima: tertio, ut eadem imitatione solerti exprimantur. Lectionem illam necessariam testatur tempore Quintiliani omissam, præceptisque nimis prolixis & spinosis, quibus & ipse Fabius interdum sit molestus, & declamationibus præposteris eloquentiam fuisse corruptam. Inde *Cap. I* monet, magistrum non tam exigere debere a tironibus verba præceptorum eloquentiæ, quam sensum & usum monstrare, indicatis etiam, & lectioni privatæ commendatis Ciceronis, & Quintiliani, nonnunquam & Longini locis selectis. *Cap. II* docet, quomodo cum viva voce, tum suppeditandis elaborationibus magistri, & proponendis exemplis optimorum autorum, qualia & e Cicerone, & Oratoribus Gallicis, *Flecherio, Mascarono, Fontenellio* adducit, per gradus ad eloquentiam manu sint ducendi tirones. *Cap. III*, in quinque Sectiones diviso, & maximam libri partem constituente, *Sect. I*, de lectione & explicatione autorum, præcepta *Quintiliani Lib. 2 Cap. 5 & Lib. IV Cap. 1* adducit; & explicat, quomodo artes & elegantiæ, tum & luxuries & vitia Oratoris discentibus sint monstranda, & in legendis optimis observandum illud *Senecæ: non multa, sed multum.* Deinde de triplici dicendi genere agit. *Simplex* illud, perspicuum, purum, naturali pulchritudine elegans, aptum ad docendum, haud facile esse ostendit, cum artis sit, celare artem. *Sublime* autem, vehemens, & vel gravi sermonis copia, vel ponderosa brevitate percellens, admirationi, & affectibus movendis, animisque, quo vult orator, abripiendis aptum, nobiles, graves, magnificas ideas & dictiones requirere, testimoniis Longini, & exemplis *Ciceronis*, ac *Demosthenis*, tum & suorum, *Pelissonii*, *Bossueti*, *Flecherii* ostendit. *Temperatum* denique, & modice ornatum dicendi genus, delectandis auditoribus, & per ipsam delectationem facilius persuadendis aptum, eo quidem tendere, ut ratio convincatur, & animus moveatur; sed transire quasi per imaginationem, hujusque adeo sermone, figuris & imaginibus abundante, uti; siquidem hæc rebus in sensum incurrentibus moveatur, percellaturque. In ipso tamen illo ad ostentationem & panegyrin composito orationis genere, delitiis aurium & ornamentis, prudenter & cum

cum varietate temperatis, vitandum esse fastidium: eaque imprimis ornamenta adhibenda, quæ ad argumentum clarius explicandum maxime faciant; siquidem hæc, teste non solum Cicerone, sed & experientia, plurimum & dignitatis & venustatis habeant. Addit alias quasdam observationes de triplici genere eloquentiæ, easdemque uno alteroque exemplo e sermonibus *Racinii*, in Academia Regia habitis, illustrat. *Sectione II* de eo, quod imprimis in legendis aut explicandis autoribus observandum, disserit; præceptaque adeo e Cicerone & Quintiliano gravissima, exemplis domesticis æque ac Ciceronianis & Livianis declarata, de argumentis & probationibus, de cogitationum & imaginum vivida & eleganti repræsentatione, proponit; simul de antithetis, comparatis, alienatis, & aliis ad argutam dictionem facientibus, delibata e Plinii *Panegyrico*, nec non e Poetis exemplorum congerie, & allatis nonnullis *Bouboursii* observationibus, agit; ac splendida quidem, sed inania sermonis lumina, adductis & examinatis Senecæ quibusdam locis, vitanda monet. Denique de vocum delectu, & compositione, de figuris, de cautelis oratoris, de affectibus, quæ maximi sunt momenti, prudentissime præcipit, & exemplorum copia illustrat. *Sect. III* de eloquentia civili & forensi agit, e Demosthene & Æschine quædam excerpta, & veterum de his judicia, tum & comparationem Ciceronis & Demosthenis exhibet; causas corruptæ apud Athenienses & Romanos eloquentiæ ex nimio orationem exornandi & infucandi studio derivat; qua ratione juvenes ad causas in foro agendas præparandi sint, exemplo jam laudatorum eloquentiæ Græcæ ac Romanæ principum docet; de moribus causarum patroni haud perfunctorie exponit, & in eo probitatem, lucri indecentis contemtum, in causis suscipiendis delectum, in agendis sapientiam & moderationem, prudentemque æmulationem, remota humili & jejuna invidia, requirit. *Sect. IV*, de eloquentia ecclesiastica, quænam sint oratoris sacri munera exponit: *primum* nempe, ut doceat, adeoque clare & perspicue verba faciat; quæ perspicuitas catechetæ imprimis necessaria: *secundum*, ut delectet, atque ea propter ornate & eleganter dicat, evitatis duobus extremis,

tremis, ut ornamenta nimis ne quærat, & nimis ne contemnat: *tertium*, ut gravi ſermonis efficacia moveat auditores. Præceptis exempla luculenta ex *Auguſtino, Cypriano, Chryſoſtomo* addit. Tum etiam de ſcientia oratori neceſſaria, de ſacris literis, & patribus eccleſiæ ſtudioſe & rite legendis, agit, atque imprimis Chryſoſtomum & Auguſtinum commendat, illiusque homilias, & hujus ſermones in vetus & novum Teſtamentum ad formandum bonum concionatorem fere ſufficere, ſtatuit. *Sect. V* de eloquentia Scripturæ S. agit, ejusque ſimplicitas quam myſteriis plena, quam grandis & ſublimis, & ſpecioſa ſit, pulchritudine tamen non in verbis, ſed rebus ipſis ſita; quam mirificis deſcriptionibus, quam gravibus figuris, quam ſublimibus, quam & dulcibus atque ad animum tenerrimis affectibus permovendum aptis illa locis abundet, quam belle characteres animorum exprimat, eleganter oſtendit. Denique, coronidis loco, ſecundum regulas rhetoricas explicatum ſubjungit hymnum Moſis *Exodi XV*, cujus explicationis Autor eſt *Herſanius*, Profeſſor quondam Eloquentiæ in Collegio Pleſſiaco inclitus, quo magiſtro Rollinus noſter inſigni cum fructu per triennium ſeſe uſum eſſe, ſupra *Lib. III C.1*, Rhetoricam ejus manuſcriptam laudans, commemoravit. Facile vero apparet, idem fere hoc ſuo libro egiſſe Autorem, quod & *Quintiliani recenſiti, & brevibus notis illuſtrati, reciſis iis, quæ ſubtiliora & minus neceſſaria viſa ſunt*, editione (quæ prodiit Lutetiæ 1715, 12, duobus Voluminibus) egit; nempe ut, vitatis novorum Rhetorum diverticulis, in antiquam & regiam eloquentiæ & ſolidioris eruditionis viam manu ducerentur juvenes. Ceterum ſpem aliquam nobis fecit de opere hoc duobus itidem Tomis continuando, quos harum rerum intelligentes cupide requiſituros, minime dubitamus.

JO. JACOBI DE RAMPACH, EMINENT. ac Celſ. Princip. & Archi-Ep. Salisburgenſis Conſiliarii Aulici, Palæſtra S. R. G. Imperii Archibitribunalium tripartita.

Pars I.

Pars I.

Viennæ Austriæ, typis Jo. Bapt. Schilgen, Univers. Vienn. typogr. 1726, fol.

Alphab. 8 plag. 6.

PAlæstra hæc supremorum in Imperio nostro Tribunalium nihil aliud est, quam Commentarius perpetuus in Processum Cameræ Imperialis Blumianum. Annotavit Noster non solum ex ipso Ordinationis Cameralis textu, verum & ex fontibus publici privatique juris, quo utimur in Germania, ex observantia quoque & praxi novissima utriusque Tribunalis. Subjecit res judicatas, cautelas practicas & observationes, ad docendum processus Cameralis usum & applicationem comparatas. Diligens est in historice evolvendis mutationibus, quæ circa partes processus obtigere. Id præterea potissimum dat operam, ut instituta subinde suis locis Processus Cameralis cum Processu Judicii Aulici collatione, utriusque convenientiam, vel discrepantiam ostendat. Quoniam vero Pars hæc prima operis, tribus Tomis prodituri, ultra tit. 27 Processus Blumiani, qui est *de Austregis*, non pertingit; largior differentiarum in supremis Imperii judiciis obvenientium adhuc imminet messis. Jamque non primæ tantum partis appendicem, qualem, ut & indicem rerum verborumque singulis Tomis adjicere destinavit, sed universum opus prelo paratum esse, affirmat Noster. Deest saltem typographus, qui sumptu suo exequatur cœpta, quisque ut se propediem offerat Nostro lautissimis conditionibus, serio optamus.

A NEW PRACTIC OF PHYSIC.

i. e.

PRAXIS MEDICA NOVA, AUTORE PETRO SHAW, M. D.

Londini, apud J. Osborn & T. Longmann, 1726, 8.

Alph. 2 plag. 14.

MEthodi, quibus suo tempore excellentissimi Medici, ut Riverius, Sydenham &c. in curandis morbis usi fuerunt, ti-

ronesque instruxerunt, in desuetudinem nunc penitus venerunt, postquam nostro seculo novæ indies Medicinæ factæ accessiones, veterum dogmata correcta, & inventa nova atque experimenta egregia collecta fuerunt. Quæ nova Medicinæ facies cum Lectoribus nondum sit repræsentata, prout veteres sui ævi Praxin exhibuerunt, operæ pretium duxit Clariss. *Shaw*, id quod adhuc desideratur ad artem perficiendam, præsenti Tractatu supplere. Frustra autem quis hic hypotheticas rationes aut phænomenorum explicationes expectaverit, cum non nisi materia scientiæ simplici planoque stylo exhibeatur. Duobus igitur Voluminibus singulos oculis exponit Autor Clariss. morbos, quorum suppeditata definitione vel descriptione, ut idea inde aliqualis affectus subnascatur, vulgares allegat causas, cum immediatam investigare, ultra captum generis humani, nec Practico scitu necessarium sit. Hanc historia morbi excipit, seu relatio symtomatum, cum quibus illi oriuntur, progrediuntur & terminantur; ex quibus accidentibus etiam derivatur prognosis, quæ, quid ægro sperandum, metuendumve sit, determinat. Therapia denique complectitur sub se partim diætam commodam, partim prudentem remediorum applicationem. Sub illa regimen legitimum sex rerum non-naturalium præscribitur, ut symptomata mitigentur, crisis promoveatur, & corpus ad desideratum medicamentorum effectum obtinendum præparetur. Hæc vero vel in genere, quid contra morbum agendum, vel in specie, quale remedii genus singulis symptomatibus & circumstantiis sit opponendum, docet. Atque hæc omnia juxta ductum recentium Practicorum ita explicat Noster, ut de summa operis hujus utilitate dubium superesse nullum valeat.

DE MEDICORUM APUD VETERES ROmanos degentium conditione Dissertatio; qua contra Viros Celeberr. Jac. Sponium & Rich. Meadium, M. D. D. Servilem eam fuisse, ostenditur, Autore CONGERS MIDDLETON, S.T.P. Academiæ Cantabrigiensis Protobibliothecario.

Canta-

Cantabrigiæ, apud Edmundum Jeffery, 1726, 4.
Plag. 4.

EA eſt artis Apollineæ hac noſtra ætate conditio, ut nec ipſa majus unquam perfectionis decus obtinuerit, neque ſuos unquam cultores majori ſplendore condecoraverit. Qui cum aliorum magis, quam æquo ferre poſſent animo, feriret, oculos, priora Romæ ſtabilitæ tempora, quibus proprium Medicinam ſervorum negotium fuiſſe aſſerunt, maxime idonea illis viſa ſunt, quibus elatos forte animos retunderent. Neque defuere tamen, qui argumenta illorum convellere, omnemque hanc procul a Medicis amovere maculam allaboraverunt Viri, præter alios multos, celeberrimi, Iſaacus Caſaubonus, Jac. Sponius & noviſſime Richardus Meadius, cujus Orationem in his Actis anni proxime præterlapſi p.266 commemoravimus. Horum autoritati præſens Diſſertatio, multo antiquitatis apparatu referta, a Cl. *Middletonio* nominatim eſt oppoſita. Paucis itaque potiſſima argumenta, quibus de ſervili Medicorum apud Romanos degentium conditione ſententiam denuo ſtabilivit, quæve alteri parti oppoſuit, momenta commemorabimus. Primis urbis temporibus medendi artem a nullo Romanorum excultam, præter perpetuum autorum ſilentium, teſtimonio Plinii Lib. 29 C. 1 conſtat. Illud omnes fatentur, quod Græci, per quos omnes demum artes Romam translatæ ſunt, illam publice exercuerint. Quamvis vero Græculi nomen ſatis jam apud Romanos vile habitum fuerit, attamen ne hos quidem ingenuos fuiſſe concedit Cl. Autor; ſed ut eo abjectior videatur Medicorum conditio, Græculorum ſervulos fuiſſe cenſet, qui, teſte Platone, Dominos conſectando aliqua medendi præcepta didicerint, exercuerint. Hos, poſtquam diu ſatis dominis ſervierant, vel gratia eorum promerenda, vel pretio dato libertatem impetraſſe; & Medicinas ad vendendam publice operam ſuam conduxiſſe. Cæſarum tandem temporibus Græculos quosdam eſurientes, ingenuos quidem, ſed abjectæ tamen conditionis, Romam convolaſſe, quos omnes J. Cæſar, ut urbi bellis civilibus exhauſtæ frequentiam priſtinam redderet, civitate donaſſet. Hanc primam Medicis ad honorem viam eſſe patefactam; artem tamen ipſam a libera-

p. 7.

p. 9. beralibus ſemper diſtinctam. Qua in re ad JCtorum autoritatem
ex L. 4 de decret. & L. 1 Cod. de decret. decur. provocat; ubi
liberalium ſtudiorum antiſtites, & qui medendi cura fungun-
11. tur, ſejuncti ſunt. Pariter ex Lib. 26 Princip. de oper. libert.
ſervile quid elicere tentat. Dum ibidem inter alia "Medicus
"libertus, quod multo plures ſibi *imperantes* habiturum puta-
"ret, ſi liberti ſui medicinam non facerent &c. legitur, Medi-
co imperare a veteribus pro Medicum advocare dici ſolitum,
13. manifeſto ſervitutis indicio arbitratur. Caſaubonum, qui eo po-
tiſſimum argumento in animadverſionibus ad Suetonium utitur,
quod Medicus, cum J. Cæſare a prædonibus captus, a Plutarcho
Cæſaris amicus appelletur, aliique multi majori gaviſi fuerint
Principum virorum familiaritate, quam quæ ſervis convenire
videatur; meminiſſe jubet, quod amicorum cohortes in plures
a magnatibus gradus ſegregari conſueverint, teſtibus Seneca &
Lampridio; qui tantæ Alexandrum Severum moderationis fuiſſe
ſcribit, ut amicos non ſolum primi & ſecundi loci, ſed etiam
inferioris, ægrotantes viſeret. Servos vero inter inferiorum or-
dinum amicos numerari ſolitos, vel ipſius Ciceronis, qui Tiro-
nem ſuum in oculis ferebat, patere teſtimonio confidit. Sponi-
um qui majori apparatu multisque inſcriptionibus Medicos in
libertatem aſſerere conatus eſt, idem paſſum eſſe monet, quod
omnes qui certis addicti ſententiis antiquitatis pervolvunt mo-
numenta; ut quicquid ulla ratione ad ſtabiliendam hypotheſin
facere videtur, corradant, reliqua omnia ſupprimant. Videbi-
17. mus, qua ratione allatas ab eo inſcriptiones perſtringat Autor. De
prima, quam ita Sponius expreſſit:

M. LATINIVS
MEDICVS
OCVLARIVS.

e Malvaſiæ Marmor. Felſin. literas M.L. poſt Latinii nomen, liber-
tinæ conditionis notas, a Sponio detractas, evincit. Secunda a Spo-
nio ita exhibetur:

M. ALLIVS PAMPHILVS
MEDICVS.

In

In qua tamen Justus Fontaninus in Antiquitatibus Hortæ sublata interpunctionis ad prænomen distinguendum notula Mallius legendum duxit: unde Noster illum e servorum grege necdum civitate donatum fuisse contendit, quod prænomine, quo omnes utebantur cives, destitueretur. Tertiæ inscriptionis explicationem, tanquam penitus puerilem, ridet Middletonius: dum enim in ea de Calpurnio Asclepiade memoratur, quod septem a Trajano civitates impetraverit, inepte a Sponio in Gallicum sermonem transferente, asseri monet, quod, liberalitate non facile fingenda, septem urbium dominatum a Trajano Imperatore obtinuerit. Quin potius genuinum ejus sensum esse censet; hunc Asclepiadem e gente Calpurnia manumissum & præter Romanæ sex aliarum civitatum jura ab Imperatore obtinuisse. Neque p.19. ad Sextumviratum Augustalem, Charmi Medico tributum, quem ingenuis solum & nobilibus deferri Sponius existimavit, aditum libertis præclusum fuisse arbitratur, quin potius illis collatum atque ære sæpius redemtum, sequenti ex Mercurialis Var. lectionibus L. 3 inscriptione docet:

P. DECIMVS, P. L. EROS
MERVLA, MEDICVS
CLINICVS, CHIRVRGVS
OCVLARIVS, VI. VIR
HIC PRO LIBERTATE: DEDIT, H. S. I,,,
HIC PRO SEVIRATV IN REMP.
DEDIT, H. S. ∞. ∞.

Ad Meadii Orationem confutandam dum accedit Cl. Autor, præter alia argumenta, ipsi cum Sponio communia, potissimum 21. illud refellit, quod anguem, Deæ Salutis symbolum, in nummo quodam Rubriæ familiæ conspicuum, signum florentis in ea familia Medicinæ laudis esse contendat. Cum aliæ etiam gentes, Junia sc. & Acilia, ipsam Deæ Salutis imaginem in nummis expressam habeant, non Medicinæ, sed publici negotii causa; Junia quidem, ob templum a Junio Bubulco, quod Consul voverat, Dictatore dedicatum. Quin imo ipsos Imperatores eandem Salutis effigiem suis insculpsisse nummis commemorat, luculento satis testimonio, quod ad memoriam potius publici cu-

R jusdam

jusdam & ad posteritatem insignis facti quam Medicæ artis indicium idem nummus pertineat. His fere argumentis ad servitutem priscos revocare Medicos allaboravit Cl. Autor, jamque si in libertatem asserendi denuo sunt, viro opus erit, qui pari argumentorum robore, dictionis vi atque elegantia eidem respondeat. Quin imo relatum legimus, in Anglia jamdum ab Anonymo, qui sub literis P. W. M. D. latere voluit, breves notas in præsentem Dissertationem prodiisse, quæ tamen utrum a partibus Nostri stent, an eidem sint oppositæ, cum ad nos nondum perlatæ sint, non licet asserere.

THE PHILOSOPHICAL WORKS OF THE HOnourabe Robert Boyle &c.

i. e.

ROBERTI BOYLEI OPERA PHILOSOPHICA in Compendium redacta, per generalia capita Physicæ, Staticæ, Pnevmaticæ, Historiæ naturalis, Chymiæ & Medicinæ disposita ac notis illustrata ; Autore PETRO SHAW, M. D.

Volumina III.

Londini, apud W. & J. Innys, J. Osborn, atque T. Logmann, 1725, 4.

Alph. 12 plag. 12 Tabb. æn. 21.

Illustris *Boylei* præclara in scientiam naturalem merita nemo ignorat & varia ejus monumenta in his Actis fuere recensita. Scripta ejus, quibus historia & scientia naturalis illustratur, successive prodiere, pleraque tamen ante natalem horum Actorum. Cl. *Shaw* omnium catalogum exhibet, in quo præter titulum annus primæ editionis una cum loco impressionis annotatur & iteratæ editiones indicantur. Cum is contineat notitiam ad historiam literariam apprime spectantem, eum huc transferre nulli dubitamus. Prodiere itaque *Experimenta physico-mechanica de elatere & gravitate aeris*, Londini 1661 in 4, recusa ibidem 1682 :

1682: *Chymista Scepticus*, Oxonii eodem anno 8, recusus 1680: *Tentamina physica*, Londini 1662, 4, recusa 1669: *Historia colorum*, ibidem 1663, 8, recusa 1664: *Utilitas Philosophiæ mechanicæ*, Oxonii 1663, 4, recusa 1671: *Historia frigoris*, Londini 1665, 4, recusa 1683: *Paradoxa hydrostatica*, Oxonii 1666, 8, recusa 1676: *Origo formarum & qualitatum*, Oxonii 1666, 8, recusa 1667: *Qualitates Cosmicæ*, Oxonii 1670, 8, recusæ 1671: *Admiranda rarefactio aeris*, Londini 1670, 4: *Origo & virtutes gemmarum*, Londini 1672, 8: *Relatio inter flammam & aerem*, ibidem 1672, 8: *Effluvia*, ibid. 1673, 8: *Salsedo maris*, Oxonii 1674, 8: *Occultæ qualitates aeris*, Londini 1674, 8: *Excellentia & principia hypotheseos mechanicæ*, ibid. 1674, 8: *Considerationes resurrectionis*, ibid. 1675, 8: *Particulares qualitates*, ibid. 1676, 8: *Noctiluca aerea*, ibid. 1680, 8: *Noctiluca glacialis*, 1680; *Res supra rationem*, 1681; *Historia naturalis sanguinis*, 1684; *Porositas Corporum*, 1684; *Historia naturalis aquarum mineralium*, 1684; *Remedia specifica*, 1685; *Summa veneratio Deo debita* 1685; *Motus languidus*, 1685 & 1694; *Notio naturæ*, 1685; *Causæ finales*, 1688; *Medicina hydrostatica*, 1690; *Christianus Virtuosus*, 1690; *Experimenta & Observationes physicæ*, 1691, Londini 8: *Historia naturalis aeris*, ibidem 1692, 4, tandemque Experimenta medica, Londini 1718, 8. Tractatibus istis sæpius adjecti sunt alii de argumentis peculiaribus ac præterea varia schediasmata leguntur in Transactionibus Anglicanis. Rationes jam commemoravimus in Actis A. 1701 p. 186 & *Supplem. Tom. VI* p. 493, cur Cl. *Boulton* opera ista *Boyleana* in compendium redegerit: quod institutum etsi laudandum visum fuerit eruditis, æqui tamen harum rerum judices nimiam reprehendunt brevitatem, ita ut compendium sit revera dispendium. Huic igitur defectui ut mederetur Cl. *Shaw*, opera Philosophi alia ratione in compendium redegit & secundum capita generalia disposuit, ut cum compendio nullum conjunctum esset dispendium. Omnem enim librorum *Boyleanorum* substantiam perspicue proponit, non rescissis nisi superfluis. Omisit nimirum, quæ ad argumentum, quod tractat Autor, non referuntur & verba ubique contraxit, quantum perspicuitas patitur, stylumque hinc

inde emendavit. Eo autem ordine ſingula diſpoſuit, ut primum locum occupent, quæ inſtar introductionis ad cetera conſiderari debent, eaque præcedant, quibus ſequentia illuſtrantur. Volumini itaque primo præmittitur diſcurſus præliminaris ex variis operibus *Boylei* compilatus de ſtudio Philoſophiæ naturalis, qui ſit inſtar præfationis ad omnia Philoſophi opera. Primo in eodem loco comparet Tractatus de utilitate Philoſophiæ experimentalis, in tres partes diviſus, quarum prima exponit ea, quæ menti; ſecunda ea, quæ Medicinæ; tertia denique quæ vitæ humanæ a ſtudio Philoſophiæ naturalis accedit. Commendavimus eundem in Actis A. 1692 p. 493. Sequuntur deinde ſub Phyſicorum titulo, quæ ad Phyſicam generalem ſpectant. Diſſeritur de excellentia & principiis Philoſophiæ Mechanicæ, quæ inde commendantur, quod ſint clara & intelligibilia, antiqua, primaria & ſimplicia, materia ſcilicet atque motus, uſusque longe ampliſſimi. Explicatur origo formarum & qualitatum: quæ diſſertatio in novem ſectiones diviſa ſervit loco introductionis in Philoſophiam Mechanicam. Subjicitur experimentum fundamentale in nitro inſtitutum, unde multa deducuntur, quibus qualitatum doctrina illuſtratur, veluti de cauſa caloris & frigoris, ſoni, colorum, odorum, ſaporum, inflammabilitatis, fluiditatis & firmitatis, volatilitatis & fixitatis &c. Agitur deinde duabus ſectionibus de origine fluiditatis & firmitatis & duabus aliis de origine & productione volatilitatis atque fixitatis. Deſcribuntur experimenta de figura ſuperficiei fluidorum. Stabiliuntur atmoſphæræ corporum conſiſtentium per effluvia continuo emiſſa. Declarantur tribus ſectionibus natura, proprietates atque effectus effluviorum & duobus aliis corporum poroſitas expenditur. Inquiritur in motum inteſtinum partium ſolidorum. Exhibentur conſiderationes ſtatus naturalis & præternaturalis corporum atque obſervationes de effectibus languidi & inobſervati motus, de quibus diximus in Actis A. 1687 p. 68. Exponitur duabus ſectionibus productio mechanica magnetiſmi & una productio electricitatis. Inquiritur in cauſas mechanicas præcipitationis & duabus ſectionibus in originem corroſivitatis & corroſibilitatis; duabus vero aliis in productionem

nem

nem mechanicam saporum atque odorum; nec non adhuc duabus aliis in mechanicam originem caloris atque frigoris. Indicavimus ista in Actis A. 1692 p. 493. Colophonem denique imponunt experimenta & observationes circa frigus in usum historiae experimentalis frigoris, de quibus vide Supplem. horum Actorum Tom. I p. 137.

In secundo Volumine sub Physicorum titulo adhuc comparent Experimenta & Observationes de coloribus per tres sectiones distributae; disquisitio in notionem vulgarem naturae, quam recensuimus in Actis A. 1687 p. 190; disquisitio alia de finalibus rerum naturalium causis, de qua plura vide in Actis A. 1688 p. 490; consideratio rerum, quae sphaeram rationis transcendunt; responsio ad difficultates circa resurrectionem mortuorum; tractatus de Christiano virtuoso, ubi ostenditur, quomodo philosophia experimentalis ad religionem manu ducat, & alter de summa veneratione Deo debita. Sub Staticorum nomine sequuntur Paradoxa hydrostatica experimentis probata & illustrata; hydrostatica ad mineralia & materiam medicam applicata, quam in Actis A. 1691 p. 485, 511 delineavimus; discursus hydrostaticus, in quo ad objectiones *Henrici Mori* aliorumque respondetur, contra explicationem experimentorum quorundam particularium allatas; descriptio libellae hydrostaticae ad examinandam fluidorum & solidorum gravitatem specificam, Hygroscopium staticum cum observationibus circa humiditatem corporum & experimenta de ponderabilitate flammae. Sub nomine tandem Pneumaticorum sistuntur experimenta physico-mechanica de elatere & effectibus aeris eo ordine proposita, quo a *Boyleo* fuere descripta, numero 348. Experimenta ista contra *Francisci Lini* objectiones defenduntur, additis animadversionibus in *Hobbesii* problemata de vacuo. Et ultimo loco exhibetur disquisitio de causa attractionis per suctionem.

Volumen tertium Historiae naturali, Chymiae atque Medicinae destinatur. Ad Historiam naturalem referuntur capita generalia historiae naturalis alicujus regionis, quorum mentionem fecimus in Actis A. 1693 p. 255; historia generalis aeris, quam enarravimus ibidem p. 300; suspiciones de quibusdam latentibus qualitatibus aeris; disquisitio de origine & virtute gem-

marum duobus sectionibus instituta; observationes de adamante in tenebris lucente aliisque phosphoris naturalibus; Noctiluca aerea & glacialis in Actis A. 1682 p. 54 & 394 relata, una cum aliis phosphoris artificialibus; experimenta & observationes circa salsedinem maris & observationes aliæ de temperatura regionum subterranearum & submarinarum. Ad Chymiam referuntur: Chymista Scepticus, experimenta & observationes de producibilitate principiorum Chymicorum sex sectionibus comprehensa, dissertatio de imperfectione doctrinæ Chymicæ de qualitatibus in duas sectiones distributa. Ad Medicinam denique referuntur apparatus ad historiam naturalem sanguinis, in Actis A. 1684 p. 434, in scenam productus, apparatus ad historiam naturalem aquarum mineralium, laudatus in Actis A. 1685 p. 587, tractatus de causis salubritatis & insalubritatis aeris, tractatus alius de specificorum remediorum cum corpusculari philosophia concordia, recensitus in Actis A. 1686 p. 373; observationes quædam visum vitiatum concernentes, de quibus in Actis A. 1688 p. 490, & denique collectio remediorum maximam partem simplicium, quam repræsentavimus in Actis A. 1694 p. 377. Sub finem Voluminis tertii comparet index generalis locupletissimus in omnia tria volumina: singulis vero voluminibus præfigitur index contentorum specialis, in quo indicantur argumenta rerum in singulis tractatibus pertractatarum.

Notæ, quas adjecit Cl. Editor, sunt paucæ, sed selectæ, desumtæ potissimum ex scriptis *Newtoni*, Commentariis Academiæ Regiæ Scientiarum Parisinæ & Transactionibus Anglicanis. Nos inde pauca delibabimus. Ad discursum præliminarem reprehendit nonnullos conterraneos suos, qui parum philosophice effectus rerum naturalium, veluti gravitatem, in voluntatem Numinis immediate resolvunt, reclamante praxi *Newtoni* atque *Boylei*, quorum ille mechanicam gravitatis explicationem dedit. Ad tractatum de utilitate Philosophiæ experimentalis commendat *Whistoni* explicationem rationalem creationis, quam dedit in nova Theoria Telluris, ubi supponit, per creationem in historia Mosaica intelligi formationem Telluris ex rudi & indigesta mole, cujus rudimenta fuerint atmosphæra alicujus cometæ. Describit experimenta *Freindii*, quibus ostendere satagit

muta-

mutationem, quam varia medicamenta sanguini inducant, in *Emmenolog.* p. 167, 171, 180, 183. Commendat ejusdem Prælectiones Chymicas ob operationum Chymicarum rationes bene explicatas. De venenis ex *Meadii* tractatu de hoc argumento conscripto varia excerpit. Ex Transactionibus Anglicanis adducit modum fructus arborum atque flores per integrum annum conservandi in arena, cujus tribus libris admiscentur boli armeniaci duæ & salis petræ una. Notionem Mechanicæ optime dedisse *Newtonum* in præfatione ad opus præclarum Principiorum, de quo nuper diximus, & *Wolfium* optime explicasse notionem Philosophiæ mechanicæ atque Philosophi mechanici, cujus ex ipsius Elementis Mechanicæ verba adducit. Recenset *Whistoni* propositum inveniendi longitudinem maris ope acus inclinatoriæ, & *Halleji* campanam urinatoriam, in Transact. Anglic. num. 349 & 368 descriptam, laudat. Commendat *Hombergii* methodum extrahendi majorem quantitatem olei essentialis ex plantis, quam vulgo fieri solet, & praxin poliendi ac parandi vitra optica omnis generis, a *Wolfio* in Elementis Matheseos universæ traditam. Citat ex *Newtoni* Principiis, quod sonus propagetur intervallo unius secundi circiter 1142 pedes, & notat, quod juxta *Hallejum* gravia prope tellurem cadant 16 pedes & digitum unum intra secundum temporis scrupulum, & quod *Hombergius* vi caloris argentum in aurum converterit. Ad tractatus physicos inter alia commendat *Newtoni* explicationem crystallisationis; *Woodwardi* experimenta circa vegetationem; *Newtoni* explicationem solutionis salium in aqua, præcipitationis, fluiditatis & firmitatis, fixitatis & volatilitatis; ejusdem demonstrationem porositatis; *Jacobi Keilii* Medicinam Staticam Britannicam; leges motus traditas a *Wallisio, Wrenno, Hugenio, Varignonio, Bernoullio, Keilio, Newtono*; speculum caussticum *Villetanum*; *Stephani Gray* & *Hauksbeji* experimenta singularia de electricitate; *Hombergii* experimentum de glacie, æstate celerius in vacuo, quam in aere liquata; *Gauteronis* observationem de evaporatione aquæ majore sæviente frigore, quam in aere temperato; *Newtoni* inventa prorsus singularia de lumine atque coloribus. Describit præparationem cœrulei Borussici;

theo-

theoriam colorum juxta principia *Newtoniana;* ſapientiam Dei in locandis planetis circa Solem, ab eodem demonſtratam; uſum Cometarum ab eodem in apricum productum; convertibilitatem mutuam lucis in corpora craſſa & corporum craſſorum in lucem ab eodem aſſertam; actualem infinitatem univerſi ab *Hallejo* probatam; *Jurini* methodum obſervationes meteorologicas inſtituendi; *Muſchenbrœkii* experimenta de materia ſubtili; *Newtoni* theoriam de igne & flamma, & argumenta ſtabiliendi vacuum. *Pembertoni* explicationem motus muſculorum ceteris hypotheſibus omnibus præfert. Varia paſſim adducit *Houksbeji* experimenta & ejus explicationem phoſphori materialis probat. Ad ſcripta Chymica *Hombergii* experimenta varia ex Commentariis Academiæ Regiæ Scientiarum notat; ad Medica vero *Freindii* & *Jurini* nonnulla.

JOANNIS CHRISTOPHORI HARENBERGI R. G. Obſervationes quædam Phyſicæ de Generatione lapidum figuratorum.

§. I.

SI varietatem lapidum intuemur, merito admiramur vaſtiſſimum Dei conditoris intellectum ac ſapientiam, nam numerum fere omnem ſuperant & nunquam non ſignis ſat evidentibus inter ſeſe differunt, adeo ut ob imminutionem in tantillas & tam innumerabiles particulas, quæ tamen prima ipſorum elementa nondum conſtituunt, totidem quaſi mundos & pulcritudinis divinæ luculentiſſima veſtigia præbeant. Ante ætatem noſtram eruditi de quibusvis lapidibus non adeo fuere ſoliciti. Tandem vero Scheuchzeri, Roſini, Brüggemanni, Schröteri aliique prima Lithologias lineamenta duxerunt. De eo inter omnes conſtat, lapides alios eſſe informes, alios formam vel exprimentes vel æmulantes. Informes illi, exceptis ſilice & maximis aeri expoſitis petris, hodieque ex maſſa argilloſa, limoſave pultiformi, adjuvante aqua & lento igne concreſcunt, eorumque geneſin induſtria humana in fabricandis tegulis æmulatur. Lapis ſpecularis, *Marienglas, Fraueneis,* de quo Lipſius ac Harduinus dubitant, an hodie notus ſit, noſtra quoque ætate creſcit & lento calore plenius lucidiusque elaboratur intra terræ cavernas. Eſt in vicinia mea pagus *Erichshauſen*, circiter mille paſſus ad meridiem diſtans, infra quem

quem in colle quodam fodina lapidis ſpecularis reperitur. Reperi ipſemet inibi lapides ſpeculares albos & repercuſſu lucis ſplendidos, in tenuiſſimas laminas fiſſiles, atque omnino ei deſcriptioni reſpondentes, quam Strabo, Plinius, Matthias Sylvaticus, Seneca, Olearius aliique tradiderunt. Præcipue memoratu dignum mihi viſum eſt, quod in cavernæ remotiſſimo receſſu materiam illam ſpecularem tam tenuem, furvi coloris, deprehendi, ut compreſſu digitorum dividere ac friare eam potuerim. Ad ora collis valida bipenni lapidum quorundam moles curavi exſcindendas, eosque, qui introrſum poſiti erant, minus lucentes magisque furvos eſſe animadverti. Anno tandem interjecto eodem redii, & eosdem furvos, ſigno a me notatos, candicantes & ſplendidos vidi. Ubi vero ex materia illa, quæ friari poterat, partem in conclavi tepido poſui, eam ſenſim dureſcere & colorem illum minus furvum induere obſervavi, ut adeo de generatione lapidum ſpecularium nullum ſupereſſe dubium videatur. Ad pagum comitatus Winzenburgenſis *Memerhauſen*, qui hinc (a *Gandersheim*) 4000 paſſus ad occaſum ſitus eſt, præclari inveniuntur lapides ſpeculares, collisque eis obſitus ſatis eſt magnus. Jam diu eſt, quum Vir generoſus *de König* gypſum inde format, id ipſum affirmans, lapidem illum ſenſim generari. In lapide, unde calcem coquunt, eandem fieri formationem ac indurationem, ſatis in propatulo eſt. Nam ſunt putei & fontes, qui reddunt aquas, in quibus igne excoctis inferius particulæ cinereæ ac albicantes ſubſidunt, quæ invicem impoſitæ & copioſius aggregatæ in conclavi tepido ſenſim in grumos concreſcunt, quibus multum calcis, parum nitri ineſt. Vidi inter Walkenridum ad Nordhuſam & oppidulum *die Saxe*, haud procul a ruderibus arcis priſcæ *Sachſenſtein*, multos fornices minores ac majores, continenter ſibi appoſitos, ex lapide calcis arcuatos, qui ibi frequentiſſimus eſt. Siquid ego judicando adſequi valeo, igni ſubterraneo ac terræ motu fornices illi in ſublime expulſi ſunt, ita ut alicubi fornix in ſublimi medius disruptus appareat, alibi vero alter ſemicirculus in humum relapſus ſit. Niſi lapides illi effectum iſtum adjuviſſent, alibi quoque in viciniæ ſolo alius naturæ idem caſus appareret, id quod tamen ſecus apparet. Quare indubie lapides illi largiter humectati, condenſatione aeris ignem illis inſitum nimis coarctante, ignem excitarunt quendam ſubterraneum, unde elater aeris auctus cruſtam ſuperiorem levavit ac disrupit, ſolumque ipſum, mutuo fulcro & obſtaculo renitente, in fornicum modum conſtitiſſe videtur. Incolæ vocant *Zwerchlöcher, antra nanorum*, uti quidem explicant. Mihi tamen fit veriſi-

verisimile, subesse æquivocationem, siquidem Germanis *Zwerch* seu *Zwerg* notat & *nanum* & *transversum*.

§. II. De lapidum figuratorum generatione dicturus, nil, nisi quod ipse vidi, teneo & examinavi, proferam, tanta quidem fide, quanta a quoquam expeti potest. Nec dubito, fore multos, qui & eadem & plura in posterum observaturi sint, ne dicam, fortassis esse nonnullos, qui hisce consentanea dudum deprehenderunt. Nam multæ mortalium observationes pereunt, ob vilitatem observatoris, qui sua pro more litteratis consueto cum aliis communicare non potest, vel ipse ea negligit, quæ observavit, quia inde nullam utilitatem redundantem perspicit. At quum nulla veritas est inutilis in sese, siquidem Deus ejus fons est & origo, lithologia usu suo non est privanda. Is usus huc usque plerisque visus est esse palmarius, quod ita copiosissimis documentis universalitatem & veritatem diluvii Noachitici comprobare possent. At nisi e divinioribus litteris illam veritatem antea habuissent cognitam, nunquam ex figuratis lapidibus *unicam*, & *universalem* eluvionem terræ collegissent. Nam qui commentitias exustiones & eluviones Stoicorum, theoriam quorundam Astronomorum Anglicorum de tellure, vel sententiam de diluvio non universali amplectuntur, illi demonstrationem illam pro solida reputare nequeunt. Ego quidem, quin diluvium Noachiticum fuerit universale, nullus dubito. At præterea nullas alias particulares eluviones, terrarum disruptiones, abrasiones, & alluviones exstitisse, infitiari non audeo. Viget diluvium Noachiticum sua veritate, licet nulla præterea ex lapidibus terræ accesserit comprobatio. Nam non est committendum, ut ex eis, quæ in utramque partem disputari queunt, vel longe secus, ac fingitur, sese habent, firma pro veritate divina petantur præsidia. Mihi certe nunquam probabile visum est, omnes figuratos lapides esse diluvii Noachitici reliquias, licet me nunquam viris doctissimis æquiparaverim, sed tenuiter satis de mea imbecillitate sentiam. Nam verisimile mihi apparuit, sapientiam Dei præcipue ex mutationibus terræ exsplendescere, qui optime humanam fragilitatem habet cognitam, intime gnarus, quotidiana, licet maxima & potentissima, nisi nova scenæ varietas accesserit, existant, sensim in animis hominum evilescere. Eandem sapientiam divinam in variis scenæ variegandæ adminiculis supra terram tantum non quotidie deprehendimus. Humanum genus quotidie novas recipit proles, & recens nati defunctorum supplent vicem. In animalium, arborum & fruticum genere, immo in ipsa maris abysso, paterearn Deus voluit

nego-

negotiosam & ad varietates & novitates tendentem. Undenam igitur in ipso regno minerali exularent generationes & formationes novæ, in ipsis lapidibus figuratis? Quis enim ignorat, margaritas, spongiam, & lapidem spongiæ ac alia hodieque generari? Appuli igitur animum ad lapides figuratos, ac in multis, quod ita esse suspicabar, generationem hodieque solitam satis superque observavi.

§. III. Præcipue id mihi curæ fuit, ut ejusmodi signa animo præciperem, quæ nonnisi generationem illam designare poterant. Quare ita mecum statui, illud omne generari, quod in matrice sua informe adhuc, pusillum, mollissimum & facile in quasvis particulas dividuum deprehenditur, cinctum in vicinia ejusdem generis lapidibus cujusque magnitudinis, aliis aliqua parte nondum satis evolutis, aliis ad perfectiorem speciem, quamvis molles adhuc & conteri non nescii eidem sint, pergentibus, sat induratis & cohærentibus. Certius illud ipsum fore putavi, si minimos ejusmodi lapillos suæ matrici adhuc inclusos in loco natali vel alibi positos observarem grandescere sensim, ac pleniorem longitudinem ac crassitudinem induere. Hoc enim judicium *intuitivo* par esse succurrebat. Tertium facile prævidi, me ægre tam fortunatum fore, ut multos ejusmodi lapides in matrice sua insertos & puellos vel pusiones adhuc teneros animadverterem: judicavi igitur, inesse aliquid posse figuræ, unde eluceret, an lapidis ejusmodi, an terræ circumstantis durities fuisset prior. Quidquid igitur fuit ante diluvium Noachiticum corpus durum, osseum, corneum & firmiter compactum, illud ipsum a circumstante solo limoso ac molli nequiit distorqueri, dimidiari, imminui vel in figuram anomalam componi. At contra, ubi trochitæ, conchitæ, trochlitæ aliique in terra molliori latent, simulque sunt distorti, heic vel illic a figura sua dejecti, mutilati, fractique, adeo ut ipsi terræ circumstanti figuram cavitatis omnino impressisse sentiantur, omnino tum innotescit, corpus lapidis ipsum continere ejus vicissitudinis rationem. Quartum addidi signum, videlicet inde depromtum, ut observare intenderem, an lapis lapidem ita transiret & perforaret, ut nonnisi ita crevisse intelligeretur. Erat animus ad lapidum dissolutionem ac abrasiones ex attritu solitas observare, &, ubi de generatione constaret, in stamina prima ac semina eorum inquirere.

§. IV. Cornuum Ammonis heic circa Gandesiam mira est copia, at non unius generis. Species ad minimum triginta intra biennium collegi, pluresque superesse nondum mihi visas, haud invitus credo. Ex una tamen certæ speciei genesi proventus re-

liquorum & origo patefcit. Incidi igitur, ab alio monitus rei ipfius ejusque ftudii imperito, in rivum, qui ab ortu Solis ad occafum feptentrionalem e monte fatis alto citra præfecturam *Winzenburg*, ad 4000 admodum paffus a me diftantem, per varios anfractus labitur. Unda ejus cornua Ammonis, belemnitas, cochlitas, elaitas (*Olivenfteine*,) lignum petrificatum & lapides rotunde longos pertufos propellit. Examinavi eam ipfam, cum fere exficcatus effet amnis æftivo tempore, ad lancem pharmacevticam & cubum ex lamellis metallicis compofitum, gravioremque deprehendi, quam fluentes alias aquas. Cauffa gravitatis indubie variat pro multitudine aquarum, fiquidem ferri particulæ infunt aquæ, qua ideo fabri ferrarii pro durando ferro libentius utuntur. Inveni inibi globos terreos fatis duros, qui, lapidibus aliis confracti, ferri venas oftenderunt. Cornua quoque Ammonis recens ibi nata plerumque in crufta extima fplendent in modum orichalci, at materia illa eis tam tenuis inhæret, ut facillime posfit abradi, nec in majoribus durioribusque cornibus deprehendatur. Reperi in undis ipfis partem ligni, quæ fecuris impulfu ex arbore decidit, uti afpectus cuivis facile prodit, fatis gravem, in qua pori expleti funt materia ejusmodi fplendente ferrea, in fignum fatis certum, gravitatem illam & cum lapide fimilitudinem ortam effe ex particulis fucci cujusdam Martialis ac ferrei. Cum hinc & inde ripam, gurgitem, vada, arenas pertentarem, in ripa & alicubi in ipfo aquæ fundo inveni maffam molliorem, cœruleam, ac pinguem, horizontaliter multo magis fiffilem, ubi aliquanto tenacior ac lentior erat, quam ad verticem ac perpendiculum. Inibi inveni mirificam fegetem illorum cornuum cujusque ætatis & molis. Nonnulla nonnifi curatiffimo obtutu vel appofito microfcopio videri poterant. Omnia in molli folo funt mire mollia, & fua fponte fæpius in multa fragmina conlabuntur. Extrinfecus albicant, isque color fignum eft, cornu adeffe minutiffimum, fi præter albicans ejusmodi punctum nil videris. In maffa digitum longa & lata fæpius triginta cornua minima infunt. Inveni ibidem maffam duram fubrubicundam vix digito æquantem, minorisque craffitiei, in qua quatuordecim matrices cornuum ejusmodi & ultra decem cornua eminent, ac indubie alia inclufa tenentur. Eminet in eadem maffa conchites cœruleus valde exiguus, fatis tamen confpicuus, adhærens reliquis figuris. Sunt mihi etiam cornua, quorum alterum per alterius medium vel partem transadactum eft, manifeftiffimo indicio, cornua illa generari. Selegi eadem mente locum in ripa, eumque probe pertentavi, diametros fingulorum cornuum exiguorum deter-

ter-

terminatas inſcripſi ſecundum ordinem ſitus chartæ, ac deinde eum poſt trimeſtre ſpatium reviſens diametros inveni majores, ut quisque animadvertere idem poſſet. Minima quoque ac molliſſima cornua aperui, ac in non uno, ſed multis obſervavi eandem ſoli cœruleam ac pinguem materiam, qua ripa conſtat, quibus illa ſcindendi veſtigia deerant, ſimulque animadvertere erat pronum, cornua, quo magis ad centrum in arctum coeant, nondum eſſe facta & expleta, ſi fuerint minima, ideoque ad centrum abeſſe gyri figuram & curatiorem evolutionem. Quo vero majora ſunt illa cornua, eo elaboratiora ad centrum apparent. Sunt multa maxime exigua, in quibus partes illæ centro contiguæ adhuc deſunt. Maſſæ partem ſatis magnam aliquando afferendam curavi, eamque incluſi vitro arctæ cervicis obturato, immiſſa aquæ Martiæ particula, ex ratione paullo ante allata, uti incrementum coram intuerer. Nec illa ſpes me vano ſucceſſu eluſit, ſed ita contigit eventus, uti illum antea ſuſpicatus eram, & quidem intra quatuor menſes. Operæ quoque pretium illud addidiſſe fuerit, aquam nive ſoluta exuberantem ripam pulſare multasque dimovere cornuum particulas a reliquo corpore, ſiquidem pleraque in ſua matrice conſtituta tam ſunt mollia & diſſipationi prona, ut ægre aliquod retineas integrum. Hæc eſt cauſa, cur multa cornuum vulgo inveniantur fragmenta. Mirabile viſu eſt, *ſenes* horum lapidum juncturas ſenſim arcuatas laxare, uti ſpinam dorſi & inde divergentes utrinque coſtas facile pervidere poſſis. Multa quoque cornua guttis pluvialibus excavata & partim laxata teneo. Multa heic quoque in agris & fodinis terræ profundiſſimis inveniuntur, quæ multis olim revolutionibus fuere admodum lævigata, licet ſint duriſſima. Malim heic corollarium meum diſſimulare, quam ea proferre, quæ nonnullis non probantur. Præſtat enim alicubi ſilere quam ſuperſtitioni anſam criminandi præbere. Sufficit in præſens, generationem & interitum cornuum Ammonis ſatis fuiſſe evictam. Poſthac plenius in ſtamen & ſemen ipſum inquiram, ubi beneficio valentiorum microſcopii exquiſitiſſimi uſu fuero inſtructus. Gradus incrementi & compoſitionis rationem magna ex parte jam perquiſivi, ſed ea quidem longiora & pluribus obſervationibus elimanda ſunt.

§. V. Ea vero cornua, quæ circa Gandeſiam inveniuntur, præcipue juxta cœnobium Brunshauſen, pagos Gremsheim & Alten Gandersheim ſunt triplo majora, coloris plerumque candidi, nullis punctulis in lateribus conſpicua eminentibus, qualia in multis Winzenburgenſibus, non tamen omnibus, deprehendo: nullis ramentis ferreis in extimo inſignia: nec tam elatis

& arctis ftriis eximia. Facile igitur patet, longe aliam horum effe fedem, quam tamen, ftudiofiffime fcifcitatus, detegere non potui. Inducor etiam facile, ut fufpicer, quia cornua illa albicantia maxima per multa heic milliaria fparfim inveniuntur eluvionem quandam majorem in caufa ejus difperfionis effe ponendam, fiquidem abrafiones antea dictæ idem fatis oftendunt. Proxime cornua omnia, quæ collegit SERENISSIMA ABBATISSA, PRINCEPS MEA CLEMENTISSIMA, & quæ ipfemet in promtu habeo, in certas claffes referam.

§. VI. In eisdem aquis Winzenburgenfibus inveni concham inter cornua enatam, uti facile patet, nam alias quoque, quæ facile ftilo in partes fubtiliffimas folvuntur ex eodem folo pingui fiffili cœruleo reperi. Eft locus ad Hildefiam dictus pagus Monachorum, feu potius *Monachorum campus*, haud procul a Pontificio Hanoveranæ jurisdictionis cœnobio *Marienrode*, ubi folum eft ex limo flavo & arenis mixtis concoloribus compofitum. Inibi inveniuntur pulcherrimæ conchæ & ftriatæ & læves, fimplices & quoque duarum valvarum, quafi concha conchæ coitus caufa infideret. Habeo nonnullas illarum, in quibus concha concham fecat & per mediam tranfit, aliasque, quibus obftans lapillus plenius incrementum & viam evolutionis denegavit, ut inde plane appareant irregulares. Aliquas folvi fpiritu acriori in folum illud flavum, unde conftant, certiffimo indicio, conchas illas fuiffe natas ex illo folo. Idem claro obtutu in lævibus conchis patet cuivis. Ad cœnobium Brunshaufen in lapidicinis obviæ funt fimiles, fed cinericii & albentis coloris pro fimilitudine foli, quarum multæ ob impedimentum faxi appofiti funt admodum irregulares & ftriis vel extremitatibus alicubi coarctatis. Molles igitur fuerunt, nec tam duræ, ut lapis oppofitus, fimulque, eas fuiffe generatas, apparet. Os in minimis illis conchis pars prima eft, quæ clare apparet, ceteræ vero partes alicubi apparent imperfectæ, mutilæ & mancæ. Caput igitur ibi eft punctum faliens, uti in cornibus Ammonis pars extrema.

§. VII. Ita quoque ftellæ marinæ ad ripas fluvii Leinæ procrefcunt, uti ex eisdem indiciis colligo. Cochlitæ vero in buxi inferiori puncto crefcere incipiunt. Partem limi flavi in examen hujus rei curate perfpexi, & in eo, qualis ad Gandefiam obvius eft, multos cochlitas deprehendi cujusque magnitudinis trium generum, exiguis nudum oculum fugientibus. Nonnifi in limi parte extima & Solis calori expofita proveniunt. Quare partem in eo loco exteriorem removi, ubi cochlitæ nulli apparebant, &

elapfis

elapsis duobus mensibus punctula alba prodierunt, quæ sensim facta sunt majora. Alios cochlitas cinericii coloris, ubi adhuc erant molles, resolvi in soli, quod eos habet, particulas & colorem. Cochleæ sane vivæ domicilium sibi non formant, sed ejus involutio in ovi testa jam latet, in qua ea pars, quæ dein aperitur, sensim in exclusione concidit, extremitas vero quædam sensim apparet pro fundo ac centro domicilii, quod quotannis duabus striis ex lento humore cutis bestiæ confirmato prolongatur, uti superiori æstate observavi. Sapientia Dei clariorem omnino in nobis spargeret lucem, si in his protrahendis & observandis essemus diligentiores.

§. VIII. Belemnitæ & elaitæ crescunt quoque in aqua Winzenburgensi illa ex eodem cæruleo solo, eosque tam molles deprehendi in ejus ripa, ut præter figuram nil interesset. Belemnitæ Brunshusani non sunt cærulei, sed gilvi ex furvo & splendido aliquid trahentes. Sunt mihi, in quibus novus & junior in medio jacet belemnita, ut inde facile colligam, belemnitam alterum generari in altero. Alicubi confricti odorem exhalant & contusi præbentur vaccis contra morbum, quem vocant *den Alp*, unde etiam *Alpsteine* dicuntur. Si Brunshusanis applicatur lingua, tum retinetur & adstringitur, contusi vero præcipitantis sunt virtutis, uti in aceto inde mitigato observavi. Sunt qui contusum pulverem febri medicari asserunt, quia scilicet acorem præcipitant lentum, sed ejus rei experimentum haud feci.

§. IX. Trochitæ supersunt, quorum in lapicidinis Brunshusanis mira scatet copia. Novam plane de eis theoriam teneo. Nam lilia lapidea tria invenimus, affabre structa, quorum figuram proxime dabo, quorum extremitates exeunt superiori ex parte in trochitas & additas adstringentes claviculas acutas pro solo perforando. Inventionem primi & tertii debemus *VIRO ILLUSTRI, JOANNI ANTONIO KROL DE FREYEN*, quæ mihi ansam suppeditavit audacter quærendi, & feliciter illam intortam & alicubi coarctatam inveniendi. Rosinus in Tr. de *Stella marina* vocat *rosam*, quam lilium voco, videturque omnino receptaculum ejus & insidentes aculeos non animadvertisse. In multis trochitis eadem acumina deprehendi. Calore Solis vel terræ accedente trochitæ illi solvuntur in confinio rotarum, sed, si fuerint molles, frangi nequeunt, ut rotæ separentur, tam arcte dentes inserti compaginationi. Multa sane eorum sunt genera. Aliquot observavi dentes solvisse, ex

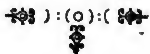
ea

ea parte, qua radii Solis inciderant, parte opposita firmiter conclusa. Unde vero illa lilia nascantur, rimari ob paucitatem & duritiem nondum potui. Unum tamen eorum mire a lapide circumstanti pressum est & in irregularitatem abiit, ut facile arbitrer, olim ea fuisse mollia ac dissipationi non cedentia. Sunt mihi complures lapides figurati, sed, quia illorum generationem ipse nec observavi nec fingere audeo, de eis heic tacere non insulsum erit. Id tamen dicendum est, in lapidum exteriorum crustis enatas esse lineas atras, ob pluviam incidentem, quæ arbusta & arbores repræsentant. Sed omnia ibi pendent a casu, quem lusum naturæ vocare possumus, qui in causa est, ut radii hoc alioque modo repercutiantur & inde color ille ater prodeat. Spero tamen fore, ut in hæc quoque sensim arcana, Optice in subsidium vocata, penetrem. Post hac dabo plura, ubi animadvertero, alios quoque observationes suas esse addituros & lithologiam adjuturos. Heic enim multa a cujusque patria & domicilio vel itineribus dependent.

DE VETERI LAPIDE PORPHYRIO, NOTIS Hieroglyphicis decorato.

EXhibemus Tibi, Lector, porphyrium lapidem durissimum, eadem, qua constat, forma repræsentatum, qui nunc in manibus est Viri illustris, *Casparis Sigismundi a Berbisdorff*, Domini in Kunheyde & Rückertswalda, Potentissimo Regi Poloniæ & Electori Saxoniæ a Consiliis Provocationum, & Canonici Numbergensis. In ejus altera facie, quæ plana, insculptæ sunt difficili labore notæ hieroglyphicæ, quas eruditis Antiquariis evolvendas proponimus, in altera, quæ convexa, nihil comparet præter circulos ex ingenio forte additos, ejusdem tamen cum notis illis antiquitatis. Nos de eo nihil addimus, nisi quod notamus, lapidem hunc ante paucos annos in Misnia nostra, prope ipsam urbem Misenam, sub muro veteris monasterii in pago Seidlitz, cavitati cuidam insertum, probeque conservatum, fuisse inventum. Quodsi quis paulo sagacior ejus explicationem nobiscum communicaverit, eam Actis nostris quam primum inserere haud gravabimur.

Tab. I. Fig. 10. 11.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno MDCCXXVII.

JOANNIS SCHILTERI, JCTI OLIM ARgentorat. Thesaurus Antiquitatum Teutonicarum, Eccles. Civilium, Litterar. Tomus I. Post sedulas B. Schilteri curas Otfridum ad vetustiss. Codd. MS. castigavit emendavitque, Willeramum & Keronem plane ineditum, novos e MSC. dedit, notas & aliorum & suas plurimas addidit JO. GEORG. SCHERZIUS, D. Pand. & Juris Publ. in Univ. Argent. P. P. Præfationem generalem præmisit JOANNES FRICKIUS, S. T. P.

Ulmæ, sumptibus Danielis Bartholomæi, 1727, fol. Alph. 10 pl. 16 Tabb. æn. 3.

QUod diu, ut in lucem protrahatur, ardentissimis votis expetiverunt Eruditi, prodire tandem nuper cœpit Opus *Schilterianum*, posthumum quidem, at dudum ab Autore prelo prorsus paratum. Non est, ut longo ordine hic commemoremus alios, qui de veteri lingua Teutonica solliciti origines ejus accurate evolverunt, ut e Germanis Joach. Vadianus, Ge. Schobingerus, Just. Ge. Schottelius, Goldastus, Freherus, Lambecius, Morhofius, & nostro tempore Dider. von Stade, Jo. Diecmannus, Jo. Ge. Eckartus; e Belgis Bonav. Vulcanius, Merula, Scriverius; e Suecis Rudbeckius & Verelius; e Danis Wormius; e Gallis Car. du Fresne, Baluzius, Mabillonius; ex Anglis, qui Anglo-Saxonicam linguam excusserunt, Franc. Junius, Ge. Hickesius & longe plures, quos nomina-

vimus in Actis A. 1706 M. Martio p. 97. Nemo certe superavit industriam B. *Schilteri*, qui multorum annorum labore Thesaurum hunc veterum Scriptorum Teutonicorum, notis suis illustratum, ut & Glossarium longe utilissimum, quod adhuc exspectamus (tribus enim Tomis opus constabit) collegit, & quamvis, Autore 1705 d. 14 Maji vivis erepto, de illius editione ferme desperatum esset, accidit tamen singulari Reip. literariæ commodo, ut opus præstantissimum cum reliqua B. Viri supellectile libraria in manus pervenerit Viri Cl. *Jo. Christophori Simonis*, Argentinensis, nunc Syndici liberæ Civitatis Imp. Campodunensis. Is, cum operam suam obtulisset dexterrimus Bibliopola, *Bartholomæus*, non modo non invidit Thesaurum hunc eruditis, verum & alia, quæ adjungi possent, e Bibliotheca Sangallensi liberaliter suppeditavit. Nec dignior profecto inveniri poterat, qui librum recenseret, Viro in his litteris exercitatissimo, *Jo. Ge. Scherzio*, JCto & Polyhistore Argentinensi celeberrimo, qui id dedit operam, ut non modo Schilteriana omnia accurate examinarentur, verum & novis iisque doctissimis notis passim illustrarentur. Cui accessit denique S. R. *Frickius*, Collega quondam noster solertissimus, qui ut Præfationem admodum luculentam & eruditam præmisit, ita præcipuam impressionis curam habuisse videtur. Non immorabimur nunc S. Litterarum versionibus Germanicis aliis vetustis, quales Caroli M. aut Ludovici Pii tempore factas tradunt, hactenus deperditas; nec de Ulphilæ Episcopi Gothi Bibliis, seculo IV e Græca, ut verisimile, in Gothicam linguam, quæ ejusdem cum Theotisca originis censetur, translatis dicemus, e quibus IV Evangelia, quæ sola supersunt, accurate ac nitide Dordraci 1665 ediderunt Junius & Mareshallus.

Ad ea pergimus, Biblica præsertim, Opera, quæ primo hoc Thesauri Tomo ejusque Parte I continentur, in quibus primum merito locum occupant *Otfridi*, Wizamburgensis seu Weissenburgensis in Alsatia Monachi Ordinis Bened. libri poetici Evangeliorum, ipsi Regi Ludovico Germanico inscripti, quos, ab Achille Priminio Gassaro accurate descriptos & partim illustratos, Flacius Illyricus edidit Basileæ 1571; de quo quidem opere valde errarunt Usserius & Whartonus, a Cl. Frickio in præf. emendati.

Dupi-

Dupinius vero, editum fuisse, plane ignoravit. Hanc ergo editionem B. Schilterus, cum alia præsidia deessent, solam secutus, &, ut erat maxime corrupta, ex ingenio emendare conatus est, præterea librum totum, sacris præcipue horis, ita Latine vertit, ut Germani potius idiomatis, quam elegantiæ sermonis Latini rationem habuerit, & ubi res postulabat, notas adjecit eruditas, præfationemque præmisit, in qua de historiis sacris carmine expositis, num justum constituant poema? acute inter alia disputat. At ingens nunc demum operi pretium addidit Celeb. Scherzius, qui & a D. Jo. Phil. Schmidio, Argentinensi, Consiliario quondam Leiniensi, Codicis Vindobon. Cæsarei, cujus specimen dederat Lambecius, apographum integrum, cum ejusdem Schmidii animadversionibus ineditis ad observationes Lambecianas, & a Friderico Rostgaard emendationes, e vetustissimo Codice Palatino-Vaticano Romæ descriptas, singulari felicitate obtinuit; nactus & ipsum illud MS. quod Typographis inserviebat, cum Flaciana editio imprimeretur, quodque nunc exstat in instructissima Illustris Raymundi Krafft a Delmensingen, Reip. Ulmensis Consularis, Bibliotheca, nec insuper habens Dieterici a Stade Specimen ex Otfridi Evangeliis, Stadæ 1708 proditum. Unde adeo non textus modo, verum & notæ Schilterianæ corrigi oportune potuerunt. Sequitur hæc Evangelia *II.* Psalterium Davidis, ex Latina quadam versione veteri (certe non Vulgata) a *Notkero*, tertio Abbate S. Galli, quem *Labeonem* a latioribus labiis dixerunt, A. 1022 mortuo, in linguam vernaculam traductum & paraphrasi illustratum, quod ex avtographo Bibliothecæ Sangallensis descriptum jam olim, & ab illustri Simone de Loubere (qui olim Regia legatione Gallica ad R. Siamensem defunctus, præter aulæ negotia literas maximopere promovit, eoque in utramque Academiam, Parisiensem Regiam, & Inscriptionum receptus, nunc octogenario major Tolosæ, in patria, inter libros vivit; conf. Act. Er. 1692 p. 479) B. Schiltero communicatum, & ab hoc egregie illustratum, una cum Notkeri versionibus Canticorum *Esaiæ*, cap. XII, *Ezechiæ*, *Es.* XXXVIII, *Annæ*, 1 *Sam.* II, *Mosis*, *Exod.* XV, *Habacuc* c. I, *Devteronomii* c. LII, *Zachariæ* & *S. Mariæ*, *Luc.* I, Symboli item Apost. Orat. Domin. &

Fidei S. Athanasii, nunc primum in lucem prodit. Cum vero Lambecius ex forma literarum Codicis Ambrosiani, quem Oeniponte repertum ipse intulit Bibliothecæ Vindobonensi, tum ex Trithemii testimonio, Psalterium hoc ipsi Otfrido vindicare ausus sit, dignus Monasterii S. Galli, cui Notkerus præfuit, Capitularis, S. Theol. Professor & Bibliothecarius, *Bernardus Franckius*, operæ pretium duxit, ut opus singulari & erudita Dissertatione critico-historica, quæ libro merito integra hic præmissa fuit, Notkero suo vindicaret. Cujus præcipua argumenta, ut alia taceamus, eo redeunt, ut probetur, e Trithemio nondum patere, eum de hoc ipso Psalterio locutum, judicium vero Lambecii de ætate Codicis sui esse lubricum, & imprimis Germanismum & stylum longe alium in Otfridiano opere ac in nostro deprehendi, quod orationis Dominicæ, ab utroque exhibitæ, exemplo ad oculum patet. Proximus Notkero uti ætate, ita & loco est *Ill. Willeramus*, Eberspergensis in Bavaria, non Merseburgensis, ut Trithemius, errore nominum confinium inductus, monasterii inter primos Abbas, anno, ut creditur, 1085 defunctus, qui duplicem dedit Paraphrasin Cantici Canticorum, Henrico IV Imp. olim oblatam, Latinam alteram poeticam nec inelegantem, alteram Theotiscam in prosa. Hæc etsi jam olim a Paulo Merula, infelicius quidem, typis Raphelengii 1598, iterumque Wormatiæ, apud Vœgelinum 1631, e Codice Bibliothecæ Palatinæ, opera Marquardi Freheri, sed absque paraphrasi Latina, prodierit, quam postremam editionem sequi constituerat B. Schilterus, qui & ex ipso Eberspergensi monasterio, Cl. Velsero curante, eleganter in membranis descriptum Codicem nactus fuerat; Cl. Scherzius tamen, cum non nesciret, Codices duos vetustissimos, alterum in Vindobonensi Bibliotheca, alterum in Rhedigeriana Vratislaviæ exstare, omnem movit lapidem, ut utriusque apographum accuratum nancisceretur. Et quamvis spes eum, quam egregiam habuit, quantum ad illud, adhuc eum fefellerit, obtinuit tamen haud difficulter Vratislaviense, prorsus ad Codicem MS. depictum, curante Viro de re litteraria optime merente, Gottlob Kranzio, Bibliothecario, Rectore ac Professore Vratislaviensi celeberrimo, cui eo nomine hoc plus debebit Resp. litteraria, quod dignum

gnum Codicem præ ceteris duxit Cl. Scherzius, quem in hac editione sequeretur, non plane contemtis quidem variis lectionibus, apud Merulam, Vœgelinum, & imprimis Eckartum in Historia studii Etymol. C. XIV obviis, additisque insuper non suis modo & Schilteri, verum & Pancratii Castricomii & Franc. Junii observationibus, seorsim Amstel. 1655 editis.

Sequuntur Parte II opera quædam breviora, scilicet *IV. Isidori*, Hispalensis Archi-Episc. qui cum maxime floruerit initio seculi VI, ratione alterius Isidori, centum fere ante annos clari, Junior vocatur, de Nativitate Domini &c. Fragmentum, e libro illius contra nequitiam Judæorum in Francicam linguam vetustissimam duobus, ut nonnullis visum, seculis ante Otfridum ab anonymo translatum, cum ipso Isidori textu Latino. Hoc insigne antiquitatis monumentum cum a Jo. Phil. Palthenio Tatiani Harmoniæ additum, & notis ad linguæ notitiam plurimis instructum, adhuc in omnium sit manibus, solum quidem, quod Schilterus reliquerat, exemplum hic sequi Editores nostri satis habuerunt. *V. Keronis*, Monachi Sangallensis, qui circa A. 720 floruit, Translatio Theotisca Regulæ S. Benedicti, e vetustissima & fere coæva, aut avtographa, ejusdem monasterii membrana nunc primum ab Editoribus, longe spem a se antea factam superantibus, in lucem protracta. Nam ex quo Goldastus rerum Alemann. Tomo I P. I p. 69 ex eadem Keronis versione Glossas Theotiscas, juxta ordinem alphabeticum vocum Latinarum digestas, publicavit, multi, frustra quidem hactenus, optarunt, textum ipsum Theotiscum connexum in lucem protrahi. Cum vero laudatus supra Rev. P. Bern. Franckius intellexisset, in defectu antiquioris illius translationis, recentiorem quandam, quæ forte in manus Schilteri inciderat, in hoc Thesauro comparituram, non gravatus est ultro offerre Codicis illius, adhuc in Monasterii sui Bibliotheca extantis, cujus ætatem ipse Mabillonius, cum inspiceret, ad annos nongentos retulit, Vet. Anal. Tomo IV in fine n. 8, apographum, tanto studio descriptum, ut, in textu imprimis Latino, cui superscripta est versio illa, etiam errores retinerentur, & in versione abbreviaturæ seu sigla. Qua quidem nimia scrupulositate cum vix consultum eruditis putaret Cl. Frickius, in textu, jam

centies impreſſo, ſecutus potius eſt quoad orthographiam editionem, quam Lucas Holſtenius ad Codicem veterem Vaticanum, A. 800 ſcriptum, vulgavit Romæ 1661, & ex hac pariter aliaque Einſidelenſi in forma minori, quam editores ad XXX Codices exactam affirmant, varias lectiones cuivis paginæ adjecit: Cl. Scherzius vero, ſublatis e verſione ſiglis, integra vocabula Teutonica reſtituit; ex. gr. pro *dr* der, pro *ſ* ſon, ſona, pro *liehtmu*, thruhtinlichemo, pro *gun* tagun. Succedunt breviora opuſcula duo, *VI.* Index Evangeliorum Dominicalium & Feſtivalium apud Anglo-Saxones, & *VII.* Calendarium vetus Alemannicum, quæ Schiltero debemus, æque ac *VIII.* Monumenta quædam Catechetica Teutonum, Alemannica, Francica, Saxonica, Gothica, Yslandica &c. Agmen claudit *IX.* Poetæ Teutonici incerti, quem Conſ. Scherzius ad ſeculum XII refert, Rhythmus de S. Annone Archi-Epiſc. Colon. quem, e veteri membrana Bibliothecæ Rhedigerianæ Uratislav. Dantiſci 1639 a Martino Opitio cum egregiis notis editum, dignum exiſtimaverat Schilterus, quem cum verſione ſua Latina & notis recuderet, quibus nunc quoque Scherzianæ quædam acceſſere. Ceterum ſpeciminibus afferendis hoc lubentius abſtinemus, quod jam ſatis excurrit hæc libri recenſio, nihil interim dubitantes, vel ex his, quæ diximus, conſtare, quanta cum cura omnia in hoc Tomo fuerint expedita, unde facilis erit conjectura, non minus curate proditura tum ea, quæ Tomus II exhibebit, tum imprimis Gloſſarium Schilterianum, Tomo III exhibendum, quæ omnia intra unius anni ſpatium ſe daturum, pollicetur Typographus ſolertiſſimus.

ADRIANI A CATTENBURCH, S. S. THEOlogiæ inter Remonſtrantes Profeſſoris, Spicilegium Theologiæ Chriſtianæ PHILIPPI A LIMBORCH, S. S. Theologiæ inter Remonſtrantes Profeſſoris celeberrimi: variis Diſſertationibus Hiſtorico-Eccleſiaſticis, multisque ad praxin pietatis promovendam pertinentibus refertum.

Amſte-

Amstelodami, apud Balthasarum Lakemann, 1726, fol.
Alph. 12 plag. 12.

EX quo inter illos, qui in Belgio Remonstrantium nomen præ se ferunt, celebris sectæ hujus Autor, Simon Episcopius contulit se ad Institutiones Theologicas conscribendas, exemplum ejus Stephanus Curcellæus & Philippus a Limborch secuti sunt, atque in eo collocandam esse operam censuerunt, ut universa Theologiæ Christianæ, cum fidei, tum vitæ capita justo ordine traderentur. Summam *Theologiæ Christianæ* Limborchii indicavimus in Actis 1686 p. 515, cumque nova illius editio prodiret 1715, illius quoque in Actis 1715 p. 524 mentionem fecimus, atque imprimis, quæ accessit, relationem historicam de origine & progressu controversiarum in Fœderato Belgio de prædestinatione enarravimus. In opere hoc cum Clarissimus Autor noster multa omissa esse observaverit, quæ omnino a divinioris doctrinæ cultoribus sint cognoscenda, consilium cepit Spicilegium hoc conscribendi. Nec infeliciter labore, quem suscepit, defunctus est. Ea, quæ Limborchius vel plane non attigit, vel breviter perstrinxit, copiosius est prosecutus. In parte, quæ doctrinas fidei continet, distincte atque uberius disseruit de Dei sanctitate ac benignitate, simulque quæstionem de origine boni & mali expendit, aliaque argumenta de animi immortalitate ejusque facultatibus, de horrore Christi, passionibus atque descensu ad inferos, diligenter illustravit. Idem præstitit in doctrina morum christianorum, in qua de lege naturæ, conscientia variisque vitiorum noxarumque, ac virtutum generibus; speciatim de jurejurando, Sabbato, divortiis atque aliis vitæ Christianæ partibus multa proposuit, quæ a Limborchio sunt prætermissa. Cum hac divinioris doctrinæ scientia conjunxit eruditionem elegantiorem, multaque ex veterum scriptorum Græcorum Latinorumque, Poetarum imprimis, monumentis attulit, quibus argumenta sua modo illustravit, modo confirmavit. Verum dignitas Spicilegii hujus postulat, ut quæ illius sint momenta ac capita, distincte ac speciatim referamus.

Libro igitur I de *Scriptura sacra*, præmissa doctrina de existentia Dei, disputat de libris canonicis & apocryphis, ac de autoritate

ritate Codicis sacri, deque integritate librorum sacrorum, punctatione Codicis Hebraici, de Keri & Ketib, deque Masora, de quibus Criticæ sacræ argumentis eruditorum diversas sententias studiose collegit. De libris novi Fœderis addit, quod omnia genera variantium lectionum illorum referri possint ad quatuor classes, cum aliæ præ se habeant additionem vel unius paucarumve vocum, vel integrarum sententiarum, quæ in receptis vel vulgaribus codicibus non reperiantur: aliæ significent, aliquid esse omittendum, & quidem vel singulas pluresve voces, vel integras sententias, quibus id genus accedat, quod ex mutatione ac metathesi enatum videatur. Hinc disquirit, num notæ spirituum & accentuum ad integritatem novi Testamenti pertineant? & fatetur quidem, quod voces earumque significationes dubiæ reddantur, si accentus ac spiritus desint, graviores tamen adducit rationes pro negativa. Neque minus diligenter collecta sunt, quæ de versionibus, Vulgata, Græca septuaginta Interpretum, Aquilæ, Symmachi, Theodotionis aliorumque; de Syriaca, Arabica, Persica, Targumim differit, præcipue in gratiam eorum, qui litteris Philologiæ sacræ dant operam. In capite, quo de norma interpretandi Scripturam exponit, Romanensibus opponit multa testimonia Patrum, ex quibus pateat, quod ipsi numquam interpretationibus suis vim normæ cujusdam tribuerint, quos multa erronea admisisse, variis exemplis demonstrat. Denique quæ a publicis Codicis divini interpretibus vel vitanda, vel observanda sint, regulis distincte ac perspicue tradit.

Libro II de *Deo & operibus divinis*, fuse tractat cap. VI de præscientia futurorum contingentium. Utque ostendat, quomodo illa libertati humanæ nullam vim inferat, ponit, quod voluntas, non scientia Dei proprie sit caussa rerum, atque addit, si divinæ scientiæ attribuendæ essent operationes, quin Deus autor statuatur peccati omniumque scelerum, quæ videt & prævidet, nullo modo negari posse. Historiam inde controversiæ inter Jesuitas & Dominicanos de auxiliis & scientia media agitatæ breviter refert e Borulli tractatu de *divina scientia futurorum contingentium, præcipue media*, edito Lugduni 1656. Capite VIII de benignitate Dei, in eo imprimis est, ut ostendat, quod mala homi-

hominum atque aliarum rerum conditarum bonitati divinæ nihil detrahant. Confiderat triplex malorum genus, imperfectionis, phyficum & morale. Contra malum imperfectionis vindicat hanc benignitatem his rationibus: 1) quod cum omnia autorem fuum agnofcere debeant, eo ipfo non poffint non effe imperfecta, quoniam abfolute perfectum fit a fe ipfo; 2) quod univerfum conftet ex diverfis partibus, quæ non æqualem poffint habere perfectionem, cum totum partibus fuis perfectius effe liqueat; 3) quo magis aliquid diftet a nihilo, eo magis fit perfectum & poffit etiam aliquatenus dici, proprius accedere ad divinas perfectiones: verum cum, quam prope aliquid Deum perfectionibus contingat, aut quibus perfectionum gradibus queat gaudere, nobis fit ignotum, 4) multa nobis inutilia, immo noxia videri, quamvis non exiguum præbeant ufum; 5) recte obfervat, quod abfentia perfectionum & commodorum, quibus nonnullæ res præ aliis gaudeant, admodum improprie dicatur malum imperfectionis, cum omnia, quæ Deus condidit, in fuo genere fint perfecta. Similes vindicias benignitatis divinæ adverfus ea, quæ propter mala phyfica & moralia objiciuntur, fcripfit. Hifce atque aliis attributis divinis expofitis, progreditur capite XVI ad doctrinam de Trinitate. Addidit hic duas differtationes ex hiftoria ecclefiaftica. Altera agit de *fententiis hæreticorum de Filio*, in qua differit cum de antiquioribus hæreticis, qui veritates cœleftes de Filio Dei oppugnarunt, de Sabellio, Paulo Samofateno, Photino, Arianis eorumque fectis, quas diftincte recenfet, additque hiftoriam contentionis inter Græcos & Latinos, de vocibus *hypoftafis* & *perfonæ*; de Apollinari, Neftorio, Eutychianis atque illorum familiis, Felice & Elypando; tum recentioribus, Socino quippe atque affeclis illius. Altera vero differtatione difputat de *controverfiis & hærefibus, quæ fpectant Spiritum S.* eosque, qui doctrinam de Spiritu S. impugnarunt, ad tres claffes revocat. Alii enim ipfius divinitatem negant, alii perfonalem diftinctionem confundunt, quibus illi accedunt, qui de perfonali illius proprietate erronea tuentur. Inter alia refert controverfiam agitatam inter Græcos & Latinos de proceffione: num Spiritus S. etiam a Filio procedat, an vero a folo Patre? quamvis in hifce

U argu-

argumentis historicis brevitatem sit sectatus. In ipsa hac doctrina de Trinitate, capitibus sequentibus explicanda, eum ordinem dicendorum sibi præscripsit, ut primum veritatem illius confirmet, deinde ab illis, quæ Unitarii objiciunt, defendat, tum disputet, num ista cognita fuerit paganis hominibus absque revelatione? id quod merito negat. In articulo de creatione, quem Cap. XIX seqq. persequitur, ubi tractat de angelis, celebrem sententiam *Balthasaris Bekkeri* recenset atque examinat, idem, quod alii jam observarunt, confirmans, niti sententiam ejus falsa definitione Cartesiana spiritus, quod essentia ejus sola cogitatione absolvatur, ex qua fecerit conclusionem, spiritum non posse agere in corpus, id quod quam falsum sit, demonstrat, atque inter alia ad commercium inter corpus & animam provocat. Imprimis vero copiosus est in doctrina de providentia Dei explicanda.

Sequitur Liber III de *redemtione*, in quo eum dicendorum ordinem cum Limborchio suo servavit, ut expositis doctrinis de peccato, lege Mosis ejusque inefficacia, transeat ad articulum de Christo ejusque persona, duplici statu, atque officio triplici. Antequam vero a Mose ad Christum se convertat, differit de Joanne Baptista. Negat, patrem ejus Zachariam fuisse summum sacerdotem, iis de causis, quod Lucas nullam muneris hujus mentionem fecerit; in indice summorum pontificum a Josepho composito nullum Zachariæ nomen reperiatur; nec altare suffitus collocatum sit in sancto sanctorum, sed extra ejus velum. Putat, quod *ἀκρίδες*, cibus Joannis, significent veras locustas, atque veterum testimonia adducit, ex quibus constet, quod usus locustarum inter cibos variarum nationum extiterit, additque, quod caput rei hujus sit, in lege Mosis recenseri locustas inter animalia munda, quibus vesci licitum, *Levitic.* II, 21, 22. Ex illis, quæ in doctrina de Christo copiose dixit, attingamus sententiam ejus de *descensu Christi ad inferos*. Primum observat, quod articulus hic primis seculis non extiterit in symbolo Apostolico, posthac occasione hæreseos Apollinarii, Episcopi Laodicensis, post medium seculi quarti insertus. Deinde disputat de sensu hujus articuli, ac refutat opinionem Romanensium de locis subterraneis, speciatim

ciatim scholasticorum, qui negant in hoc descensu motum localem, item Calvinianorum, qui descensum hunc metaphorice explicant & per istum inferni cruciatus, quos Christus sustinuerit, intelligunt, cui opinioni in ipsa ecclesia Anglicana multi, quos Noster recenset, se opposuerunt. Tum ad ea, quæ ipse de hoc momento sentiat, exponenda accedit. Minus probat interpretationem Limborchii, qui per descensum ad inferos intelligit statum mortuorum, ea præcipue de causa, quod inter has duas propositiones symboli Apostolici: *Sepultus est: & descendit ad inferos*, hoc modo nulla fere esset distinctio. Cum principem locum Scripturæ de hoc articulo extare credat *Psalm.* XVI, 10 & *Actor.* II, 27, *non derelinques animam in inferno*, multa præmittit de significationibus vocum ἅδης & שאול tandemque hanc opinionem proponit, quod descensus Christi ad inferos significet, quod anima ejus intraverit commune receptaculum animarum, idque utrumque & piorum & impiorum, ut itaque symboli Apostolici autores hanc confessionem exegisse videantur, quod, sicut corpus Domini in loco defunctorum fuerit, sepulcro conditum, ita etiam anima ejus transierit in locum animabus destinatum post obitum, ut hoc modo appareat, eum omnino subiisse mortem. Verba autem 1 *Petri* III, 10, quæ ex communi nostrorum Theologorum sententia omnino de descensu Christi ad inferos, tum ista ex *Psalm.* XVI, 10, quæ de statu mortis, in quo Christus versatus est, agunt, Noster ita explicat: Christum eo ipso spiritu, quo redierit ad vitam, ut olim per Prophetas, sic per Noachum ejus seculi hominibus prædicasse; verum sicut paucissimi admoverint aures, ideo propter pertinaciam carceri traditi ad diem judicii, & octo tantum, id est, paucissimi evaserint; ita pauci tantum futuri sint servandi per baptismum, cum plerique doctrinam illius adspernentur seque in perniciem præcipitent.

Liber IV de *præceptis novi Fœderis* maximam fere partem totius operis in se continet. Cum enim observaverit Cl. Autor, in libris theologicis, quæ doctrinæ Remonstrantium capita tradunt, etiam in *Limborchii Theologia Christiana*, multa desiderari, quæ ad Theologiam moralem pertinent, in id præcipue enisus est, ut hanc redderet perfectiorem. Primo loco differere instituit

de lege naturali, conſcientia, bonis operibus, peccato ejusque variis ſpeciebus ac cauſis, de ſide, reſipiſcentia ac confeſſione peccatorum coram Deo. In deſcribendo peccato in Spiritum S. accedit quidem ad ſententiam Limborchii, quod blaſphemia in Spiritum S. id peccatum deſignare videatur, quo opera miraculoſa a Servatore noſtro virtute Spiritus S. patrata adſcribantur diabolo, quamvis illi, qui eam blaſphemiam protulerint, perſuaſi eſſent, non poſſe talia, niſi virtute divina fieri; putat tamen, alia inſuper peccata in Spiritum S. committi: ex. gr. ſi quis fidem clare a Spiritu S. dictatam rejiciat; mundum hunc eſſe opus diaboli, ut veteres hæretici Marcionitæ & Manichæi fecerint, pronunciet; fidem chriſtianam convellat & ejiciat. Secundo loco tractat de virtutibus ac vitiis, quæ ſpectant ad officia erga Deum, alios & nos ipſos. Ubi exponit de oratione Dominica, uſum illius multis argumentis adverſus eos, qui iſtum proſcribere voluerunt, vindicat, quæſtionem autem, num orationis hujus formula ex Judæorum precibus ſit compoſita? haud definit, nec illam, num Chriſtus formulam hanc bis dictaverit, *Matth.* VI, toti concioni, & *Luc.* II, ſolis Apoſtolis, an vero ſemel tantum? Producit autem egregia teſtimonia, ex quibus patet, quod veteres Chriſtiani hanc precandi formulam maximi fecerint, quamvis & aliis precum formulis ad exempla Chriſti atque Apoſtolorum ſint uſi; quod monet contra ſectam Bogomilorum. Argumentum de jurejurando fuſe pertractat, atque ad multas quæſtiones reſpondet. Memorat loca Patrum, qui exiſtimarunt, Chriſtianis haud licitum eſſe, jurejurando ſe obſtringere atque verba Servatoris *Matth.* cap. V, 33 ſeqq. explicat, quæ minime uſum jurisjurandi plane vetant. Quod cum probaverit, recenſet requiſita illorum, qui ad hunc actum religioſum rite ſuſcipiendum accedere volunt; ritus, qui heic obſervantur, explicat, omniaque alia momenta, quæ ad eum, per quem jurare quis debet, ad ipſas res, de quibus juratur, & obligationem juramenti pertinent, diligenter perſequitur. Tertio loco tractat de præceptis Chriſti ceremonialibus, ut putat, de baptiſmo quippe & ſacra cœna, in quo poſteriori ſacramento novi Teſtamenti explicando cum verſatur, inſtituit hiſtoricam narrationem de *transſubſtantione*, aliosque errores & abuſus Romanenſium refutat.

Abſo-

Absoluto hoc libro IV, finis ipsi operi imponitur, quod ne justi voluminis molem excederet, ea, quæ ad Librum quintum, sextum & septimum *Theologiæ Christianæ* Limborchii addi poterant, jam prætermittere atque ad appendicem deinceps edendam reservare voluit. Quodsi eas opiniones, quas pro sectæ studio, cui addictus est, quæve a doctrina veræ religionis nostræ discedunt, excipiamus, multa omnino singulari diligentia tradidit, quæ varia eruditione sunt conspicua & capita divinioris scientiæ egregie illustrant.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΛΟΓΓΙΝΟΥ ΠΕΡΙ ΥΨΟΥΣ ὑπόμνημα.

i. e.

DIONYSII LONGINI DE SUBLIMITATE Commentarius, quem nova Versione donavit, perpetuis Notis illustravit, plurimisque in locis partim autoritate optimorum MSSptorum, partim conjectura emendavit, additis etiam omnibus ejusdem Autoris Fragmentis, ZACHARIAS PEARCE, A.M. Regiæ Majestati a Sacris Domesticis &c.

Londini, ex officina Jac. Tonson & Jo. Watts, 1724, 4 max. Alph. 1 plag. 8½.

Post præclaram illam *Jac. Tollii*, duasque alias *Cl. Hudsoni* editiones aureoli hujus libelli, operæ pretium se facturum putavit *Cl. Pearce*, si & ipse eundem Autorem nova veste indutum prodire juberet. Sed ut opus suum eruditis approbaret, de iis subsidiis ante omnia fuit sollicitus, quibus instructus aut emendare, aut singulariter illustrare Longinum posset. Itaque non modo editionem principem Francisci Robortelli, quæ longe fidelius, quam postea Manutiana, manum Autoris repræsentat, & discrepantes lectiones ex Vaticanis tribus MSS. collectas atque Tollianæ editioni subjunctas, nec non MS. Eliensis varietates, ab Cl. Hudsono vulgatas, omnesque editiones diligenter consuluit; sed & sibi comparavit Conr. Sam. Schurtzfleischii τȣ μακαρίτȣ

 animad-

animadverſiones in Longinum, utiles quidem, inquit Cl. Pearce, tum ob doctrinam, quam ſæpiſſime oſtentant, tum ob variantes lectiones, quas ille e MS. Ambroſiano exſcripſit. Sed potiſſimum codicem Pariſienſem, præſtantiſſimum omnium & a Tollio valde negligenter habitum, conſulendum eſſe putavit. Quare Græco cuidam homini docto & in his rebus multum verſato negotium dedit, ut eum cum editis compararet & lectionum diverſitates exſcriberet. Specimen etiam ſcripturæ hujus codicis æri inciſum Præfationi inſeruit, & omnium ejus foliorum initia & fines adjecit. Ex his ſubſidiis paſſim emendavit contextum, vulgata Manutii lectione ſingulis paginis ſubjecta, rationes autem emendationum, quia artis Criticæ imperitis moleſtæ eſſe potuiſſent, in finem libri rejecit. Ita Sect. IX pag. 28 pro Manutiana lectione: Ὁ δὲ ὑπερμεγεθύνει τὰ δαιμόνια, ex MSS. repoſuit: Ὁ δὲ πῶς μεγεθύνει τὰ δαιμόνια; & mox in verbis Homeri: ὑψηχέες ἵπποι, cum etiam Tollius contra MSS. & Homeri editiones expreſſiſſet: ὑψαύχενες ἵπποι. Sect. XV init. ex MSS. edidit: οὕτω γοῦν εἰδωλοποιΐας αὐτὰς ἔνιοι λέγουσι, cum vulgatæ editiones verba οὕτω γοῦν omittant, & Tollius, qui veterum codicum lectionem noverat, nihil mutandum cenſuiſſet. Et eſt ſane recepta lectio paullulum elegantior; ſed cum illam alteram MSS. optimi & princeps editio agnoſcant, recte Cl. Pearce eam prætulit. Maximam autem textus repurgandi copiam habuit, ubi Longinus aliorum autorum verba in medium protulit. Manutius enim ea omnia ad editiones autorum exegerat, & ita apud Longinum verba legenda dederat, uti ex. gr. apud Herodotum & Thucydidem leguntur, cum tamen noſter Dionyſius ſive ex memoria, ſive ex aliis codicibus eadem verba paullo aliter ſcripſerit. Quæ porro ipſi emendanda videbantur, MSptorum autem autoritate carebant, ea inter vulgatas lectiones ſingulis paginis ſubjecit. In quem locum etiam Sect. X redegit eam lectionem in Carmine Sapphus, quam tamen Tollius in contextu exhibuit, nempe:

Φαίνεταί μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν
Ἔμμεν ἢ μὴν, κ. τ. λ.

in contextu ſcribit, inter varias autem lectiones ponit: Forte:

Ἔμμεν'.

Ἔμμεν' ὠνὴρ. Sed, ut diximus, Ἔμμεν' ὠνὴρ jam edidit Tollius, qui ita in veteri codice esse testatur. Præterea illustrem Spanhemium ad Callimachi Hymnum in Lav. Pallad. v. 54 videmus eandem lectionem ex codice Vossii approbare: & cum MSS. Vaticani habeant: Ἐμμένον ἥρως τις, MSS. autem Parisiensis, Ambrosianus & Eliensis: Ἐμμένων ἥρως τις, luculenter apparet, librariorum vitio syllabas disruptas esse, quæ ita in locum suum veniunt, si legamus: Ἔμμεν' ὠνὴρ, ὅς τις. Deinde novam Versionem addidit Cl. Editor, quæ sane melius Græco textui respondet, quam Tolliana, & quilibet, vel mediocriter Græce doctus, ex ea longe melius, quam ex Tolliana Græca intelliget. Denique præter Fragmenta studiosius collecta & notulis quibusdam ornata, accedit Commentariolus in Longinum, res potissimum & præcepta sublimitatis Græcis Latinisque exemplis illustrans, & singulis paginis contextus statim subjectus. Quem ut passim utilem deprehendimus, ita etiam vulgaria multa, & omnibus dudum nota tradit: quæ res, nisi ex singulari quodam & nobis ignoto consilio provenit, non magno decori erit libro, charta alioquin & typis haud vulgariter superbienti, sed & pretio non modico venienti.

VALERII MAXIMI LIBRI IX FACTORUM Dictorumque memorabilium, cum notis integris H.L. Glareani, St. Pighii, J. Lipsii, C. Coleri & J. Vorstii, nec non selectis aliorum observationibus. Quibus accedunt Emendationes ineditæ C. Barthii, Fr. Guyeti & M. Gudii, item Notæ & Observationes perpetuæ JAC. PERIZONII, ut & A. Schultingii Exercitatio ad Valer. Max. lib. VII cap. VII de Testamentis rescissis. Ad plurimorum MSS. fidem opus recensuit & Notas adjecit ABRAHAMUS TORRENIUS.

Leidæ, apud Sam. Luchtmanns, 1726, 4.
Alph. 6 plag. 5.

JAmdudum elegantioris litteraturæ studiosi ea, quæ Celeb. *Jac. Perizonius* in Valerium Maximum quondam meditatus est, votis

votis omnibus expetierunt: haud ignari ſcilicet, ab exactiſſimo judicio viri eruditiſſimi nil niſi elaboratiſſima & elegantiſſima proficiſci poſſe. Sed ipſe quidem morte præventus votis illis ſatisfacere non potuit: id tamen egit, quod literarum amante homine dignum erat, & curas ſuas omnes teſtamento in Bibliothecam Lugduno-Batavam transferri juſſit, ut aliquando per virum idoneum inde in lucem protraherentur. Evenit itaque, ut Cl. Torrenium, Gymnaſii Leidenſis Rectorem, ſedulo in lectione Valerii verſatum, cum alii, tum maxime Celeb. P. Burmannus aptum judicaret, qui Perizonii obſervationes & ſubſidia ad emaculandum ſcriptorem, a librariis & editoribus fœde corruptum, ita tractaret, ut inde res litteraria aliquid emolumenti caperet. Horum igitur judiciis & monitis magis magisque accenſus Cl. Torrenius opus aggreſſus eſt, & primum quidem Perizoniana omnia adhibuit. Collegerat autem Vir doctiſſimus non modo notas ad emendationem Valerii, ſed & varia ex multis MSS. excerpta, tam per ſe, quam per alios deſcripta: in quibus etiam discrepantes lectiones ex viginti amplius MSS. ab Illuſtri Marq. Gudio olim collectæ, item Tollii aliorumque ſimiles curæ, nec non emendationes aliquot Caſp. Barthii, quas inſeruerat B. Fellerus noſter excerptis diverſis ſcripturis MS. Lipſienſis. His omnibus adjecit ipſe Cl. Editor MSS. octo Bibliothecæ publicæ Leidenſis, ex quibus quatuor aliquando Voſſii fuerunt, duos Codd. Trajectinos, quorum variantes ſubminiſtravit Celeb. Drackenborchius, &, præter editiones vetuſtas, virorum doctorum obſervationes & adnotationes in ſuum ſcriptorem. Tot atque tantis ſubſidiis inſtructus magnum quid & pereximium animo concipere poterat: & qui ab eo magnifica multa ſibi promiſerunt, omni certe ſpe ut excidant, impoſſibile eſt. Nam Perizonii obſervationes omnes eruditæ ſunt & elaboratæ, modo hiſtoriam, modo antiquos mores, ſæpiſſime latinitatem haud vulgariter illuſtrant. Et quanquam ultimam Autoris optimi manum non ſunt expertæ, a qua fortaſſe multa decoris & elegantiæ augmenta cepiſſent; tamen vel ſic abblandiuntur mirum in modum, &, ſi pauciſſimas excipias, ſine dubio omne punctum ferant. Quædam gratiores eſſent & ad uſum lectoris magis accommodatæ, ſi Cl. Editori ipſa
verba

verba Autorum, quos Perizonius, ut in talibus fieri solet, nomine tantum, libris & capitibus citaverat, adscribere placuisset. De observationibus Torrenii, cum pleræque sint vulgares, & ab aliis dudum in medium prolatæ, nullas hic memorare necesse est; etsi alioquin Virum hunc studii laude neutiquam fraudandum censeamus. Laudamus etiam, quod Pighii errores, qui id egerat, ut Valerius Maximus nunquam errasse videretur, feliciter detexit, & ex vetustis libris passim emendavit. Neque culpamus, Vorstium interdum esse in ordinem coactum; quanquam inquirere nolimus, an jure Lexicon Fabri toties ipsi impingatur. Hoc sane novimus, omnes qui eum librum novis augmentis ornarunt, & Vorstium, & alios notarum scriptores sedulo exscripsisse: cumque ceteri hoc fere dissimulaverint, nuperus tamen Editor hoc præ se ferre non erubuit: adeo per alios sapiunt isti homines. Eundem reprehendit aliquoties Editor, quod nimis supine Colerum, Pighium inspexerit, autoresque ex eorum indicio in notas suas transtulerit, quos tamen ipse evolvere sit dedignatus. Pessimum profecto factum! At quid dicemus de Torrenio, qui ad lib. IX cap. II n. 1 ex schedis Perizonii adscripsit Senecam lib. III de Ira cap. XVIII. Sed vix est, ut credamus inspexisse. Lipsius enim ad eum locum corrigit Valerium Maximum, & pro verbis *M. Mario pratore*, reponit *M. Mario pratorio*. Quæ emendatio, utut supervacua esset, digna tamen erat, quæ in tali editione memoraretur. Ad Lib. VIII cap. VII n. 4 ex Diogene Laertio, ad quem Valerium respicere notaverat Menagius, refert, quod is, autore Herodoto, tradiderit, Democriti patrem Xerxi Regi epulum præbuisse, cum Valerius narret, *Xerxis exercitui epulum ex facili dedisse*. Noster ex Bælii Lexico adnotat, immane quantum differre, Xerxem solum, & tantum ejus exercitum epulis excipere, atque ita litem non componit, sed aut in dubio relinquit, aut in Valerii relationem inclinat. Cur non inspexit Rittershusium ad Guntheri lib. IX Ligur. v. 461, ubi ex vet. Codice apud Valerium reponit: *ut pater ejus* Xerxi epulum dare *ex facili potuerit*, & impossibile judicat, tanto exercitui, qui decies centenis millibus militum constitisse fertur, epulum dare? Ille autem, si controversiam non tollit, tamen quia ad vet. codicem provocat, memo-

randus erat. Ad lib. V cap. IX n. 3, ubi autor *filio aliquantum tetriore* scripserat, pro quo vulgo dicunt *aliquanto tetriore*, nihil adnotat, nisi: *vide Cl. Burmannum ad Valer. Flacc. lib. I v. 741*, nimirum Burmannus jusserat eo loco videre Vorstium ad hæc Valerii Maximi verba, sed Flaccus nihil commune habet cum Maximo, nisi quod dicat *quantumque propinquat*, & loca Ovidii, quæ Burmannus addidit, ad Flaccum quidem, non vero exacte ad Maximum faciunt. Meliore jure Cl. Burmanni notam ad Quintilian. lib. XI cap. II pag. 787 adscribere potuisset, ubi Fabius *multum difficilior*, ut Valerius M. *aliquantum tetrior* dixit. Et cur tam timide de *exuviis* ad lib. I cap. I n. 16 pronunciat, cum id omne omittere potuisset? *Exuvias* non modo apud Virgilium VIII Eclog. v. 91 & alibi aliquoties hoc sensu reperire potuisset, sed etiam apud Statium VI Theb. v. 67, ubi ita:

Arma etiam & veterum exuvias *circumdat avorum*,

& clarius, pro vestimento, Serenus Sammonicus cap. XXXIII:

Quondam etiam nimio præceps urina fluento
Irrigat exuvias, *obscænoque inficit imbri.*

nec non Marcianus Capella lib. II pag. 27: *verum illa* exuvias *filiæ ornatusque detulerat, quis induta Deorum sociari cœtibus non paveret*: omittimus Lucanum, Ammianum & alios; nam observationes Torrenii augere non propositum est.

T. LUCRETII CARI DE RERUM NATURA Libri VI, cum Notis integris Dionysii Lambini, Ob. Gifanii, Tan. Fabri, Thom. Creechii, & Selectis Jo. Baptistæ Pii, aliorumque, curante SIGEBERTO HAVERCAMPO, qui & suas & ABRAHAMI PREIGERI Annotationes adjecit. Accedunt Interpretatio Thomæ Creechii, variæ lectiones ex notulis Js. Vossii, atque ex plus quam viginti quinque Codd. tum impress. tum MSS. ut & complures, iique locupletissimi Indices. Cum Figuris artificiosissimis atque venustissimis.

Lugduni Bat. apud Janssonios van der Aa, 1725, 4.

Alphab. 9 Tabb. æn. 7.

Vix est, quod de nova hac Lucretii editione dicere possimus, præ-

præter id, quod ipse index jam perspicue satis promittit. Eam ob causam initio nobiscum constitueramus, silentio eum librum præterire: eo magis, quod per nominum subscriptionem, ut vocant, prodiit, numerusque exemplorum impressorum vix ad 820 assurgit, quæ, ut ajunt, inter subscribentes jam sunt divisa. Hoc nempe pacto judicium nostrum non tantum, quantum alias, in commune proderit, & bonis viris, quibus consulere debebamus, sero jam operam nostram exhibemus. Sedit tandem, vel ob historiam hujus editionis, quem diximus, indicem veluti commentariolo quodam illustrare, quo illa, quæ ita præcise posita minus intelliguntur, lectori nostro manifesta magis, magisque in aperto sint. Primum Lambini, Gifanii, Fabri & Creechii notæ integræ promittuntur, & in præfatione iterum testatur Cl. Havercampus, se nihil resecuisse, cum alii, qui hoc facerent, titulo sæpe lectori imponere solerent. Et, si dicendum quod res est, hæc primaria dos est hujus editionis, quod doctissimorum illorum virorum notas junctim nunc legere licet. Sunt etiam, quantum nobis constat, integræ & minime mutilatæ notæ: nam nihil huic laudi officere credimus, quod semel atque iterum duorum nomina uni observationi adscripta sunt, quia uterque idem dixit. Deinde selectas Jo. Baptistæ Pii aliorumque annotationes additas esse legimus. Pii observationes aliquot neque doctrina, neque elegantia destituuntur, & cum Commentarius ejus in paucorum manibus sit, non inutilem operam præstitit Cl. Editor, cum observationes ex eo selegit, & publico usui denuo exposuit. *Ex Pii notis*, inquit, *selegimus, quæ mereri videbantur, ut legerentur, quævo non a Lambino aliisve uberius postea & melius disposita erant.* Quæ posteriora verba cum legeremus, mirari subiit, cur ipsi Editores aliquoties adscripserint eadem illa, quæ jam alii in observationibus suis expresserant. Certe ad lib. I v. 251, ubi jam Faber notaverat, Virgilii versus ex lib. II Georg. eo referenda esse, non modo Havercampus postea eos versus appingit, sed & singulari nota & eadem pagina eosdem adlevit Preigerus. Ad lib. autem VI v. 1204, ubi Lambinus bene multis exemplis demonstraverat, *exierat* esse evitaverat & evaserat, Havercampus, veluti novam rem docturus, inde & ipse observa-

tionem construit, exemplumque ex Lucretio addit, quod Lambinus pridem ad lib. V v. 1329, quo ipse hoc loco lectorem ablegat, subjecerat. Illud ALIORUMQUE designat autores in Face Artium Gruteriana, Turnebi Adversaria, Rutgersii varias lectiones, Gronovii observationes & Vossii scripta Grammatica: ex his enim fontibus reliquæ notæ derivatæ sunt. Quasi vero hi soli essent, qui aliquid in Lucretium contulerunt, undeque nova editio insigniter augeri potuit. Sed omittimus tot præclara ingenia, quæ variis locis Lucretium emendarunt: dolemus tamen, nullam illustris Heinsii, omnium poetarum Æsculapii, rationem esse habitam. Fecisset hoc Preigerus, otium sibi factum vidisset lib. I v. 724, ubi vatem maximum infeliciter tentat, quem longe meliore ratione emendare aggressus est ille Heinsius ad Silii lib. VII v. 355. Sed ne illos quidem, quos dignos judicarunt in diversas has annotationes conjici, satis diligenter consultos esse deprehendimus. Et cujus judicii, aut diligentiæ est ad lib. I v. 1021 de suo corrigere autorem, postea vero ad lib. V v. 420 Gronovii emendationem ejusdem versus proferre, eique assentiri? Sequitur in titulo: *Curante Sigeb. Havercampo, qui & suas, & Abr. Preigeri annotationes adjecit*, de qua tamen parte silere satius esset. Nam in medium proferre, quod Havercampus lib. VI v. 793 vulgatam lectionem:

Dejicere ut pronos qui morbus sæpe suëvit

ita emendaverit:

Cum cinere ut prunas κονιορτὸς mittere suevit,

non valde commodum arbitramur. Illustrationes etiam adstrictiores sunt, ex. gr. ubi lib. V v. 204

Et mare, quod late terrarum distinet *oras*,

unico Livii loco ex lib. I cap. 15, *ne quid meam vobiscum pacem distineat*, ornatur: cum tamen in promtu sint elegantioribus non modo Livii alia loca ex lib. IV cap. 59 & lib. V cap. 20, sed etiam Prudentius lib. II in Symmach. v. 597:

Omnibus in terris, quas distinet *Occidualis*
Oceanus.

atque alii. In quem censum referas Preigeri notam ad lib. V v. 467, qua, illustraturus verba: *subtexunt nubila cælum*, ita inquit: „Ele-

„Eleganter: cujus contrarium vidimus ad v. 268 hujus libri apud „Statium tribui auroræ & ortui Solis, *cælum* nempe *retexere*. Hæc ille, negligens prorsus Senec. Phœniss. v. 422:

— — *vel atra* nube subtexens diem
Stymphalis.

& ea, quæ Heinsius ad Claudian. II in Eutrop. v. 451 in hanc significationem congessit, quæque ex aliis scriptoribus multum augeri potuissent. Attulere tamen & Editores novas interpretationes. Notum est, quomodo intelligant eruditi lib. I v. 62:

Nec bene promeritis capitur nec tangitur ira,

h. e. Deus neque delectatur, neque *irascitur*, vel, uti Cicero idem expressit, neque gratia, neque *ira tenetur:* ad quam formam Seneca Cons. ad Marc. cap. XIX: *non* invidia *felicitatis alienæ* tangitur: & Autor de vita contemplativa, qui Prosper Aquitanicus vulgo habetur, lib. I cap. XII: tangitur desideriis *carnalibus*, *nec consentit*: quomodo idem scripsit lib. II cap. XVIII, si quidem fides habenda veterrimis membranis quadrata littera scriptis: *non amittendæ vitæ* timor tangebat *de immortalitate securum*, ut alios omittamus. Sed Havercampus intelligit *iram* hominum, quam Deus nihil curat, qua non *commovetur:* idque probare nititur ex Tertulliani Apologet. cap. XL his verbis: *Invidia cælum tundimus, Deum tangimus*, sed vix cuiquam persuadebit. Apud Tertullianum autem si putavit *invidiam* ita accipi, ut statuit, *iram* apud Lucretium esse capiendam, eos omnes dissentientes habebit, qui Tertullianum sedulo legerunt. Videas modo, lector, Afrum illum de Jejuniis cap. XVI; de Fuga in persec. cap. X extremo; de Pudicitia cap. XXII, & aliis locis, & videbis singularem hujus vocabuli usum, de quo latius hic disserere non est necesse. Et hæc quidem de notis Havercampi & Preigeri. Sed monendum præterea, præmitti huic Lucretio etiam „Epistolam Abr. Preigeri ad „Virum Clarissimum Sigeb. Havercampum, Contubernalem „quondam suum dulcissimum, nunc in celeberrima patriæ Aca„demia, quæ Lugd. Bat. est, Professorem Historiarum, Eloquen„tiæ & Linguæ Græcæ dignissimum," qua non modo de elegantia Poetæ, sed etiam de variis emendationibus corruptionumque causis Preigerus disserit. Superest ut de his, quæ præterea accesse-

runt, pauca dicamus. Cl. Creechii *Interpretatio* singulis paginis textui continuo subjicitur. Inter eam & Notas ponuntur *Variæ lectiones*, ex diversis editionibus, & MSS. Bodleiano, Gottorpiano, 2 Heinsianis excerptis, duobus Vossianis, aliisque editioni Veronensi adscriptis desumtæ. Habemus & nos varias lectiones Fragmenti illius Gottorpiani, ex quibus hoc didicimus, non summa diligentia discrepantes eas scripturas congestas esse. Quod tamen de solo Gottorpiano ut dici possit, vehementer optamus. Inter varios *Indices* sunt etiam *Conlectanea Gifanii* in Lucretium, quæ eruditis semper in pretio fuere; nunc autem non paginis, sed libris poetæ & librorum versibus respondent, & præterea auctorum veterum loca paullo diligentius, numeris librorum, capitum & versuum appositis, citata sistunt. *Figuræ* istæ *venustissimæ* non partem aliquam antiquitatis, aut singulares observationes illustrant, quarum rerum causa olim a viris doctissimis libris inserebantur; sed, in ornamentum & pretium novæ editionis, singulis libris Lucretii præfixæ & ad argumenta cujusque libri paullulum accommodatæ sunt.

Philosophisches LEXICON.

hoc est:

LEXICON PHILOSOPHICUM, IN QUO omnium Philosophiæ disciplinarum termini resque ipsæ explicantur; controversiæ Philosophorum veterum & recentiorum recensentur, scriptaque de singulis argumentis memorantur, editum a JO. GEORGIO WALCHIO, S. Theologiæ Doctore & Professore in Academia Jenensi.

Lipsiæ, sumtu Jo. Friderici Gleditschii B. Filii, 1726, 8 max. Alph. 4 pl. 12.

VArii fuerunt, qui Lexicis Philosophicis conscribendis operam dederunt, quamvis omnium fere ea sit ratio, ut pro conditione, quam Philosophia nunc præ se habet, exiguam afferant utilitatem. Etenim aut solos terminos, qui Philosophorum sunt

pro-

proprii, explicant; aut inserviunt tantum sapientiæ Aristotelicæ & scholasticæ intelligendæ. Aliud plane operis hujus institutum est, quod ipse Cl. Autor, Collega noster honoratissimus, in Præfatione copiose exponit, simul alios horum Lexicorum autores recensens. Complectitur omnes Philosophiæ disciplinas, Logicam, Metaphysicam, Theologiam naturalem, Physicam, Pnevmaticam, Ethicam, Jurisprudentiam naturalem & Politicam, quarum omnia argumenta pro ratione Lexici secundum litterarum ordinem sunt explicata atque illustrata. Primum omnes termini, quos Philosophi usurpant, ita sunt expositi, ut quisque eorum significandi vim capere facili negotio possit, præsertim cum perspicua exempla accesserint. Plerosque horum terminorum Latina lingua, qua in usu sunt, retinuit, quod, si novas voces lingua Germanica adhibere voluisset, ex illis obscuritas exorta fuisset. Verum minima pars operis hujus pertinet ad hosce terminos. Porro enim ipsas res omniaque argumenta, de quibus Philosophi disserunt, persequitur Cl. Autor, eo servato dicendorum ordine, ut non solum ipse momenta quævis clare ac distincte sit interpretatus, atque argumenta addiderit, rite cognitionis veri & falsi discrimen observans, quo ista modo sit certa, modo probabilis, modo possibilis; verum etiam doctrinarum historias accurate memoraverit. Pertinet ad has, quando dissentientium opiniones diligenter collegit: controversiasque Philosophorum & vetustioris & recentioris ævi tanto studio recensuit, ut nulla fere fuerit disceptatio, cujus heic non facta sit mentio ac ratio exposita. Quod ad recentiores attinet, provocamus ad controversias Bælii de origine mali; Thomasii de crimine magiæ; aliorum de polygamia, concubinatu, divortio; de libertate hominis, easque, quarum occasionem dederunt Leibnitius & Wolfius. Et has quidem diligenter memoravit, ita, ut quamvis a placitis hujus Philosophiæ ipse discedat, ubique tamen modestiam sectetur, ac, quæ Philosophi eclectici munus postulat, observet. Ubi in explanandis rerum naturalium caussis versatur, experimenta quoque attingit, atque instrumenta, quæ illorum caussa adhibentur, describit. Equidem in singulis doctrinæ philosophicæ partibus explicandis non mediocrem operam collocavit;

præ

præ reliquis tamen Jurisprudentia naturalis maximo ſtudio eſt tradita. Ut illis quoque ſatisfaceret, quibus adhuc Philoſophia Ariſtotelica placet, hujus pariter dogmata, quæ cum ad Logicam, tum ad Phyſicam aliasque diſciplinas pertinent, propoſuit. Non eſt neceſſe, ut ſpecimina quædam recenſeamus. Quisque enim ex illis, quæ generatim diximus, facile intelligere poteſt, qualis libri hujus ſit ratio, quidque in eo quærere debeat. Quare id tantum addimus, quod Autor de omnibus materiis ſcriptores idoneos adjecerit, cumque hac occaſione magnum apparatum ad Bibliothecam Philoſophicam collegerit, eam a ſe Latina lingua conſcriptam, in præfatione, exſpectari jubet.

PHILOSOPHICAL EXPERIMENTS AND Obſervations &c.

hoc eſt,

EXPERIMENTA ET OBSERVATA PHILOſophica Viri inter eruditos quondam eminentis, D. ROBERTI HOOKE, S.R.S. & Geom. Prof. Gresham. aliorumque Virorum eruditorum primi ordinis, qui illo tempore floruere, edita a GUILIELMO DERHAM, S. R. S.

Londini, apud W. & J. Innys, 1726, 8, chart. aug. Alph.1 pl.3 Tabb. æn.4 c. fig. textui inſertis.

SCripta Viri celeberrimi *Roberti Hookii*, quæ ipſe luci publicæ expoſuerat, enarravimus in Actis A. 1707 p. 150, & poſthuma a *Richardo Wallero* publicata prolixe recenſuimus ibidem p. 150 & ſeqq. Promittebat idem *Wallerus* adhuc alia fragmenta, inventa & experimenta Viri egregii; ſed fatis concedens ſtare promiſſis non poterat. *Wallero* mortuo ſchedæ *Hookianæ* pervenere in manus Viri de Rep. literaria optime meriti, *Guilielmi Derham*, qui, ut de eadem bene mereri pergeret, ea inde ſelegit & ſecundum annorum ordinem digeſta publici juris fecit, quæ ad ſcientiæ phyſicæ ac mathematicæ incrementa inſerviunt, interſperſis hinc inde aliis virorum præclarorum obſervationibus

ac

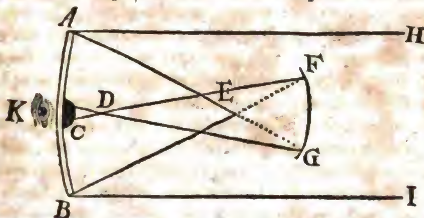
ac inventis. Noſtrum eſt notatu non indigna excerpere, quæ rerum naturalium curioſis grata judicamus.

Inventionem barometri *Hookius* vindicat *Boyleo*, qui in eam incidit A. 1658 vel 1659, ſuadente *Wrennio* inquiſiturus, num Luna premat atmoſphæram noſtram & ea mediante aquas marinas juxta hypotheſin *Carteſii*. Experimentum *Torricellii* A. 1643 Florentiæ inſtitutum a *Merſenno* A. 1644 & *Paſcalio* A. 1646 & 1648 in Gallia cum ſucceſſu fuiſſe repetitum: *Ottonem* vero *de Guericke*, cui A. 1654 a *Valeriano M.* Ratisbonæ id fuerit communicatum, idem poſtea ſibi arrogaſſe & *experimentum Magdeburgicum* inde fuiſſe appellatum, autor eſt *Derhamus*. Obſervationes horologii oſcillatorii marinas A. 1662 inſtituit *Kingkardinus*, motumque agitatione navis turbari aliquantiſper, deprehendit. *Robertus* vero *Holmes* illius ope longitudinem maris rectius determinavit quam ſocii in aliis navibus, qui methodo communi utebantur, etſi huic negotio non exacte ſatisfaceret. *Hookius* d. 3 Dec. A. 1662 ponderavit aerem, uſus globis hermetice ſigillatis, ex quibus vi caloris eundem expulerat. Eodem anno d. 24 & 31 Dec. illuſtri Societati Regiæ exhibitum fuit experimentum determinandi preſſionem, quam ſuſtinet medium a corpore in eodem vel aſcendente, vel deſcendente, quod a *Leibnitio* ad ſolvendum phænomena barometri commendatum in Actis A. 1711 p. 11 deſcripſimus. Recenſentur, quæ judice *Hookio* in *Grœnlandia* & *Islandia* ſint obſervanda & quænam circa reſiſtentiam aeris in motu corporum ſint examinanda. *Hookius* A. 1663 inquiſivit in refractionem in glacie atque cryſtallo. Deprehendit autem refractionem in glacie minorem, quam in aqua, & in cryſtallo majorem, quam in vitro. Deſcribit idem regulas generales in experimentando obſervandas. Ex variorum literis phænomena varia recenſentur, veluti quod in bronchiis pulmonum ovium & in arteria aſpera bovis magna graminis quantitas fuerit reperta; quod in terræ motu per 32 dies atque noctes continuato ſolum cum 3000 domibus & inhabitatoribus fuerit ſubmerſum, ejusque loco lacus profundus comparuerit, & ex lacu piſcibus pleno piſces omnes in continentem fuerint excuſſi, lacu hoc evaneſcente, quamprimum ad diſtantiam milliaris Anglici

alter oriretur; quod ova reperta fuerint loco vitelli inclufa abumini aliorum ovorum &c. *Hookius* defcribit anemofcopium fuum & vas prifmaticum triangulare, ad dimetiendam quantitatem aquæ pluvialis commodum. Recenfentur quædam obfervationes immerfionum Satellitis primi *Jovialis* a *Toinardo* A. 1679 & 1680 factæ. Defcribuntur grandinis figuræ fingulares A. 1680 menfe Majo ab *Hookio* obfervatæ; animalcula minutisfima in aqua a *Leuwenbœkio* deprehenfa; cafus fingularis hominis muti periodice loquentis nempe nonnifi ab hora 12 meridiana usque ad primam, *Grewio* a *Keifelio* communicatus; ftructura crinis a *Leuwenbœkio* detecta & ejusdem obfervationes microfcopicæ de alvi fæcibus, de fibris mufculorum, duræ matris, cerebri, medullæ fpinalis, & *moxa* herba; vermes millepedibus fimiles in ftomacho repertæ; *Molyneufii* obfervata anatomica in vefpertilione diffecto, in quo penitus mortuo cor ultra horæ fpatium fyftolen atque diaftolen peregit; *Hookii* experimenta varia, veluti de metallis in aliis ejusdem fpeciei liquefactis natantibus, de condenfatione aeris ope aquæ, de preffione aquæ in tubis, de gravitate fpecifica aquæ & Mercurii, quam determinavit ut 1 : 15, de expanfione metallorum liquefactorum, de preffione partium aquæ ab aqua, de elafticitate aeris, de pondere aquæ & ejus calore ac frigore per omnem profunditatem eodem, de fingulari molendini vi ventorum agitandi genere, de impediendo lapfu ponderum rupto fune, de gravibus exactiffime ponderandis, de pondere fluidorum accurate determinando, de magnetifmo terebris chalybeis absque magnete conciliato, de duritie ac tenacitate glaciei, de dilatatione aquæ congelatæ, de gravitate fpecifica glaciei, quam facit refpectu aquæ ut 8 ad 7, de ejusdem phænomenis & caufa expanfionis. Reperies ibi porro *Hookii* methodum verba quædam exiguo temporis fpatio per maximam diftantiam alteri communicandi. Commendantur ad hunc ufum telefcopium & loca eminentia tanto intervallo in directum a fe invicem diffita, quantum iftud requirit. Peculiares vero in locum literarum fubftituit characteres ex intervallo facile diftinguendos. Invenies quoque ejusdem difcurfum de curru a vento agitando, fed qui in primariis deficit, cum Cl. Editor inter MSC. Autoris,

quæ

quæ huc ſpectant, reperire non potuerit. Extant ibidem experimenta *Hookiana* & obſervationes in uſum barometri perficiendi. Gravitas ſpecifica aquæ ad Mercurium determinatur ut 1 ad 15, ſpiritus vini ad eundem ut 1 ad 17, olei terebinthinæ ut 1 ad $17\frac{1}{4}$. Si ſpiritus vini fuerit 51, oleum terebinthinæ erit 52, aqua communis 60. Exhibentur varii modi conficiendi phoſphorum, phoſphorum ſcilicet Bononienſem, phoſphorum liquidum ex cineribus clavellatis & ſpiritu urinæ, phoſphoros metallorum, phoſphorum *Brandii* ex urina & phoſphoros *Balduini*. Monet *Derhamus*, Cel. *Slarium* jam longo ante A. 1677 intervallo Societati Regiæ exhibuiſſe phoſphorum quendam. Subjicitur *Balduini* modus efficiendi germinationem metalli, & *Feburii* atque *Evelyni* modus præparandi electuarium, quod *Orvietani* nomine venit, una cum artificiis aliis utilibus & curioſis ab *Hookio* collectis. *Joannes Caſwellus*, Profeſſor *Savilianus* in Academia Oxonienſi, A. 1686 coram Societate Regia legit diſcurſum de umbra retrograda in ſciateriis ſub zona torrida, qui hic integer inſeritur. *Hookius* facili via invenire docet lineam meridianam; experimento probat, oleum vitrioli aquæ permixtum minus augere volumen quam pro ratione quantitatis affuſæ, quod ab *Hawkesbejo* iteratum legitur in Transactionibus Anglicanis A. 1711 num. 331; plantam deſcribit, quæ a Luſitanis *bangue* appellatur & ex India in Europam afferri ſolet; obſervationes de gemmis communicat; varia inſtrumenta ſiſtit ad fundum maris explorandum; de teleſcopiis & microſcopiis eorumque inventoribus diſſerit, & microſcopium reflectens exhibet, quale in Transactionibus

Anglicanis dedit *Caſſegranius* num. 83. Eſt ſcilicet AB ſpeculum

 con-

concavum, cujus focus in E; & FG alterum ſpeculum concavum minus, reflectens radios in focum alterum D, in quo oculus K ope lenticulæ C videt objectum. His additur hiſtoria typographiæ Oxonienſis a *Wallisſio* conſcripta; obſervatio non una de lacu ingente in Suecia A. 1688 ab anonymo facta, *Walleri* animadverſio in diſcurſum *Hookii* de microſcopiis. Machinam aſportatoriam, qua facili negotio ingens terræ quantitas ex uno loco in alium deportari poteſt, a *Roberto Southwell* viſam, A. 1692 cum Societate Regia communicavit *Hookius*. Reperies porro ibidem ſchediaſma de quantitate auri in fluvio *Gamboy* incerti autoris; experimenta & obſervationes de ferro ignito ab *Hookio* A. 1694 Societati Regiæ exhibita; ejusdem recenſionem diſcurſus *Philippi de la Hire* de frigore; inſtrumentum ad delineandum objecta, quod eſt Camera quædam obſcura portatilis ita parata, ut in parte poſtica locus ſit capiti atque manibus, ceteris corporis partibus extra eam conſtitutis; modum dimetiendi altitudines & diſtantias in mari; obſervationes *Greavei* in Ægypto factas, quæ obliquitatem Eclipticæ ad A. 1639 exhibent 23°, 30′, 15″, declinationem acus magneticæ a meridiano *Alexandrino* occidentem verſus 5° 45′ ad A. 1638 menſe Decembri, & altitudinem poli *Alexandrini* 31° 10′, vel 31° 5′, vel 31° 3′. *Hookius* oſtendit, quomodo diviſiones barometri augmentari queant, & quasdam de nautilo conjecturas prodit atque obſervationes. Tres idem de ambra diſcurſus reliquit, quibus ejus hiſtoriam complexus. *Lowthorpius* jam d. 14 Febr. 1699 in refractionem aeris inquiſivit. *Stephanus Gray* A. 1699 Cantuariæ ſub latitudine 51° 15′ obſervavit initium eclipſis h. 8 12′, obſervationem maximam, quæ fuit $10\frac{1}{2}$ digitorum, h. 9 24′ & finem h. 10 42′. *Wallerus* quasdam animadverſiones conſcripſit in hiſtoricam *Philippi de la Hire* obſervationem de vitris cauſticis veterum, quæ legitur in Commentariis Academiæ ſcientiarum Pariſinæ A. 1708. Concedit, veteribus cognitas eſſe, quod ſphæræ ſint cauſtica vitra; ſed negat, ipſis innotuiſſe lentes cauſticas. Recenſet idem Tractatum *Dominici Miſtichelli* impreſſum Romæ A. 1709 de apoplexia. Colophonis denique loco *Hookius* quædam inventa Anglis vindicat, quæ a *Caſſino* in Tractatu

ctatu de origine & progressu Astronomiæ tributa fuerant Gallis, aut minimum sociis Academiæ scientiarum, veluti horologium oscillatorium ope cycloidis perfectum, quod ante erectam Academiam jam notum fuerit in Anglia, primum autem in Batavia jam A. 1659 fuerit inventum; lentium telescopium absque tubo usum a se inventum; mensuram universalem ope penduli obtinendam a *Christophoro Wrenno* indicatam, detecta a se causa, cur non eadem esse possit per orbem universum &c. Multum conqueritur de Academia Regia scientiarum, quod inventa Societatis Regiæ Angl. sibi arroget, ac ægre fert, quod *Cassinus* Academiam scientiarum primam Societatem Regiam prædicet, cum tamen ejus natalem anteverterit Societas Regia Londinensis.

OPERE MEDICO-PRATICHE ET FILOSOPHIche di Giuseppe Volpini.

i. e.

JOSEPHI VULPINI, PROFESSORIS PHIlosophiæ & Medicinæ, Opera Medico-Practica & Philosophica.

Parmæ, apud hæredes Pauli Monti, 1726, 4.
Alphab. 1 plag. 8.

SEx continent Tractatus opera hæc, quorum I agit de vermibus ordinariis in corpore humano, de morbis ab eis productis & modo iisdem medendi. Vermes humanos a putredine oriri, vel ex ovulis muscarum deglutitis aut cum aere allatis excludi, fusius probat Autor Clariss. negans, per traducem eos a parentibus liberis communicari. Usum eis attribuit, ut absumant superfluas chyli particulas, agitatione sua motum intestinorum peristalticum excitent, & vilem nostram conditionem ante oculos ponendo spirituum superbiam supprimant. Inter noxas, quas producunt, nominat febrem putridam vel malignam, diarrhœam, dysenteriam, colicam, convulsiones, epilepsiam, cephalalgiam, paralysin, syncopen, singultum, vomitum cibi, vel materiæ feculentæ aut peregrinæ. Oriri vero hæc symptomata asserit vel

a vermibus ut talibus, id eſt, ab eorum irritatione & roſione; vel a vermibus cum materia peccante, acida, ſalſa, amara, phlegmatica, putrida, quæ inſtar fermenti ſanguini vel ſucco nerveo effluvia communicat, combinatis; vel ab eorum glutinoſa viſciditate in glandulas ſe inſinuante, membranis adhærente & vaſa obſtruente. Quoniam autem dicta mala etiam absque vermium progenie aliquem invadere poſſunt, cautiſſimum in iis curandis & in vera morborum cauſa inveſtiganda ſolertem eſſe jubet Medicum. In vermium igitur negotio ſequentes commendat indicationes: 1) ut agitationes & inquietudines vermium ſiſtantur, 2) ut iidem enecentur & educantur, 3) ut ſucci vitioſi corrigantur, 4) ſymptomata mitigentur, & 5) ut primæ viæ a reliquiis verminoſis purgentur. Præ reliquis pro necandis & educendis vermibus ſequentes commendat pilulas, quæ recipiunt Aloes lucidæ drachm. unam cum ſemiſſe, Flor. Sulph. Mercur. d. ana 2 ſcrup. ſem. Santon. drachm. ſemiſſ. His fuſius deductis quinque quæſtiones circa idem argumentum reſolvit, ſcilicet, 1) annon venæſectio in curandis vermibus locum inveniat? 2) quo jure ſaccharum, mel, & ſimilia inter anthelmintica numerari valeant, cum tamen vermes chylo, lacte, aliisque ſuccis dulcibus & temperatis delectentur? 3) cur non omnes homines æquali vermium progenie ſcateant? 4) quomodo vermes in quavis corporis parte nidulari queant, cum tamen nullæ dentur viæ, per quas illuc meare poſſint? & 5) cur in principio morborum, maxime gravium, lumbrici ſoli, nec ulli alii rei admiſti, rubri, vel copioſi & vivi ejecti malum præbeant prognoſticum, ſecus in declinatione? Quemadmodum autem Autor Clariſſ. in omnibus ductum Valliſnerii, cujus placita in Actis Supplem. Tom. V Sect. VII pag. 279, expoſuimus, ſequitur, ita defendit eundem contra Vercelloni inſultus, qui in Tract. de Glandulis œſophagi & vermibus, quem in Actis Supplem. Tom. VI Sect. VI p. 262 excerptum dedimus, ovula vermium ab extra adduci exiſtimans, illius theoriam, qua per traducem propagari lumbricos ſtatuerat, evertere conatus eſt. Poſtquam igitur Clariſſ. Vulpinus de Cura vermium abunde diſſeruit, pergit in *Tr. II* de præſervatione a morbis ex vermium

pro-

progenie metuendis agere. Et quemadmodum pleraque remedia præservatoria ex bono vivendi regimine desumuntur, ita hac occasione regulas diæteticas explicaturus, pro fundamento ponit verba Averrhois in Paraph. in Lib. de Republ. Platon. Tract. I pag. 342, quæ sic se habent: "Civium alimenta, si modo, si" ordine, si tempore, si genere temperata sint, eodemque modo" exercitatio; consentaneum est, ita institutos non habere opus" tot Medicis, quot hac tempestate nostra & retro actis etiam" temporibus usi sumus." Notum autem est, quod infantilis ætas præ alia verminationi sit exposita, hinc ansam arripit disserendi in genere de requisitis bonarum nutricum, de modo nutriendi infantes tam lactentes quam ablactatos; inde progreditur ad exponendum usum & effectum vini, ad commodum explicandum calide vel frigide bibendi, modumque suppeditandum, quo ebrietas vel præcaveri vel arceri queat. In *Tr. III* illorum examinat opinionem, qui statuunt, vermes spermaticos esse principium generationis animalium. Quos cum Leeuwenhœckius & Hartsœckerus primi detexerint, hosque secutus sit Dalechampius cum suis asseclis, ea cum differentia, quod priores, manere vermiculos in utero, ibique nutriri & augeri, posteriores vero per tubas Fallopianas ad ovaria deferri, & ovulum ingredi crediderint; utrorumque rationes fideliter recenset atque solide refutat Noster. De quibus aliquid dicere eo magis dubitamus, quo pluribus vicibus hoc de argumento in his Actis jam locuti sumus. Sic & in *Tr. IV* respondet objectionibus, quas D. Dominicus Maria Taravazzus contra systema ovorum in animalibus viviparis moverat. In *Tr. V* Observationes quasdam communicat & specifica allegat, quæ partim a Medicis, ex. gr. Mortono, Mayerne, Boyle, &c. commendata; partim a se inventa, magni usus in morbis esse reperit. Sic pag. 193 folia viridia juglandum ad absumendum lac puerperarum, p. 194 batti-turam ferri ad cachexiam a mensium suppressione ortam, p. 199 Electuarium & Pilulas ad præcavendam phthisin post hæmoptysin, quæ recipiunt Rob. passul. cum Aqu. farfar. extr. unc. 3 sem. papav. alb. unc. i. cum semiss. ceruss. antim. unc. i. colchot. vitriol. dulcif. drachm. i. semiss. syr. dialth. Fern. & scabios. ana

q. s.

q. f. pag. 200 ſequentes pilulas ad omnes hæmorrhagias, potiſſimum ad ulcera veſicæ, renum & aliarum partium internarum cum ſanguinis fluxu combinata, quæ parantur ex vitriol. dulcif. ſexies cum phlegmate vitriol. vel aqua ſperm. ran. irrorati & exſiccati, G. Arab. ceræ albæ ana unc. ſemis, & balſ. Peruv. drachm. 1, etiam atque etiam commendat. In *Tr. ultimo* de vero uſu feroque abuſu veſicatoriorum commentatur. Quæ cum parentur ex cantharidibus, ſinapi, euphorbio, &c. adeoque ſale volatili alcalico conſtent, in omnibus morbis, in quibus acidum vel viſcidum peccat, & fluida tardius moventur, conducere, & quoniam urinam ſimul pellunt, in abundantia ſeri & lymphæ apprime valere dicuntur. Alias in particularibus quibusdam affectibus adhibentur, non tam ut humores p. n. verſus habitum alliciantur, & extra corpus proſcribantur, quam ut, dum ſalia eorum volatilia intimius penetrant, particulas noxias verſus renes pellant, obſtructiones reſerent, fluidorum motum accelerent, moleculaium inutilium contactum deſtruant, iisque novum ſitum, aliamque diſpoſitionem juxta rationes mechanicas concilient. Ob has cauſas, imo & revellendi & ſpiritus excitandi gratia proſunt in febribus malignis, petechialibus, cum lethargo conjunctis, in lymphaticis diuturnioribus, ac pertinacibus, in intermittentibus pertinacibus, in gravioribus capitis doloribus, imprimis hemicrania, in melancholia & imaginatione depravata, apoplexia, catalepſi, vertigine, epilepſia, in malo iſchiadico aliisque doloribus arthriticis, rheumatiſmo, inflammationibus partium internarum cum febre. Damnantur vero in morbis, ubi particulæ alcalico-ſalinæ, imprimis volatiles, & ſulphureo-volatiles abundant; ut in oculorum fluxionibus, in ardore & incontinentia urinæ, inflammatione & ulcere veſicæ, in menſibus imminentibus vel profluentibus, ac lepra. Exulent quoque in ſubjectis gracilioribus, ſiccis, calidioribus, ſpiritibus mobilibus gaudentibus, & ad hecticam inclinantibus. Ratione temporis non applicentur niſi præmiſſis univerſalibus, & quando alia benigniora remedia fruſtra fuerunt adhibita. Ratione loci non admoveantur parti inflammatæ, debilitatæ, emaciatæ, vel fluxioni cuidam obnoxiæ.

JOH.

JOH. MATTHIÆ HASII, MATH. PROF. P. Witteberg. Programmata bina, de Eclipsibus Solis & Lunæ binis anni 1726, junctim edita cum schematibus.

Wittebergæ, apud viduam Gerdesiam, 1727, 4.
Plag. 3½ Tabb. æn. 2.

CL. Autor, Collega noster honoratissimus, qui A. 1715 eclipsis Solaris illius anni illustrationem variis Schematibus, Orthographicis, Stereographicis polaribus universalibus, Stereographicis particularibus, itemque profilicis dederat, recensitam a nobis in Suppl. Tom. VII Sect. I, eclipses etiam, Solarem atque Lunarem, præteriti anni binis schematibus explicare conatus est. Observat, schemata eclipsium Solarium vel terrestrium projectionibus Stereographicis polaribus exhibitarum jam esse satis frequentia, cum magno numero imprimis in elegantissimis Ephemeridibus Manfredianis occurrant. Quoniam tamen habent hoc incommodum, ut ægre integrum hemisphærium illuminatum exhibere valeant, ea de causa, & ut modum exhiberet, quo concinnius ejusmodi eclipses propius æquatorem contingentes (ad quarum repræsentationem deformationem telluris nauticam in mappa reducta adhiberi minus justum ipsi videtur) exhiberi possint & ut simul speculationem de repræsentationibus harum eclipsium nova aliqua accessione perficeret, Eclipsin Solarem, quæ superiori anno d. 25 Septembr. contigit, mappa & projectione stereographica æquatoria, & gradus longitudinis 280 in æquatore, qui per medium mappæ transit, comprehendente exhibuit. In qua vero ob spatii angustias duæ potissimum phases initii & finis, nempe deliquii terrestris & regionum omnium, quæ illo tempore diem habuerunt vel in hemisphærio illuminato constitutæ fuerunt, comparent. Modum describendi ejusmodi schema ex prædescripto schemate orthographico vel & insuper stereographico polari notum supponit. Præterea verò ut modum hunc projectionis, nempe stereographicum æquatoreum, eo magis commendaret, Eclipsin quoque Lunæ, quæ 11 Octobr. ejusdem anni contigit, scilicet phases, quibus terra per eandem affecta fuit, simili schemate expressit.

pressit. Quale nunquam antea publicatum integrum, in quo adeo hic pariter hemisphærium nocturnum (cum parte diurni) sive omnes regiones, quibus successive eclipsis Lunæ hæc visibilis existit, exhibentur, tresque speciatim phases initii, medii & finis eclipseos exprimuntur. Ubi quidem simul (propter latitudinem Lunæ, quamvis parvulam) tamen hemisphærium nocturnum ab illo hemisphærio, quod Lunam videt, quamvis ab altero modicum saltem differente, distinctum apparet.

Potiora momenta calculi harum eclipsium, secundum tabulas Hireanas administrati, adjunguntur; cœlum vero in neutra eclipsium favens observationi fuisse monetur.

OBSERVATIONES ASTRONOMICÆ, A DN. DE LA CROYERE, Cl. ejusque fratre, DE L'ISLE, in Russiam tendentibus, ut & a Cl. KIRCHIO, in Observatorio Regio Berolinensi A. 1726 institutæ, a DE L'ISLE descriptæ, & nuper Petropoli ad Collectores Actor. Erud. transmissæ.

JAn. XVI 1726, $7^h\, 24'\, 13''$ vesp. notata fuit emersio tertii satellitis Jovis teloscopio pedum 15 objectivo Campani: cœlum serenum, sed nihilominus Jovis discus non tam bene terminatus apparuit, quam solet. Telescopium pedum XXVI emersionem anticipavit $5''$, oculari minus distincte refringente imaginem objectivi.

Jan. XVIII, $9^h\, 5'\, 56''$ vesp. Mars incipit ad Lunaris disci partem obscuram emergere, telescopio 6–7 pedum, ut deprehendit frater *de la Croyere*; quamvis Luna trans nebulam cerneretur, observatio tamen exacta est, utpote instanti temporis facta. Eram tunc occupatus telescopio 15 pedum Campani collocando. Post initium emersionis a fratre observatum vidi $6''$ vel $7''$, Martis discum totum retectum a Lunari $9^h\, 6'\, 2''$ vel $3''$.

Altitudines meridianæ superioris limbi Solis quadrante 18 pollicum radii.

17 Jan.

17 Jan. 17° 4' 30".
20 — 17 41 30.
21 — 17 55 15.

Observationes correctæ, errore quadrantis circiter 4', suppeditarunt fere altitudinem poli 52° 32'½ in observatorio Berolinensi, adhibitis declinationibus Solis, quæ extant in tabulis D. *de la Hire*.

Unpartheyischer Bericht vom Vorrecht der Erstgebohrnen in illustren Familien.

i. e.

SINCERA INSTRUCTIO DE JURE PRImogenitorum in illustribus familiis. Editio secunda.

Gothæ, apud Joh. Andr. Reyherum, 1727, 8.
Plag. 7.

AUtor hujus scripti est Vir summe reverendus, D. *Ernestus Salomon Cyprianus*: cujus ut reliqui libri, quibus rem ecclesiasticam & litterariam ornavit, jussu *Serenissimi Ducis Saxo-Gothani*, *FRIDERICI II*, prodierunt, ex quo munus Consiliarii Ecclesiastici & Consistorialis ab ipso sibi delatum, & cum insigni totius Ecclesiæ Evangelicæ emolumento adhuc gestum, suscepit; ita hic quoque, eodem *Serenissimo Principe* ita jubente, jam ante aliquot annos conscriptus, & hoc anno recusus est, continetque defensionem juris, quo illustrium familiarum splendor conservatur, solidis & perspicuis rationibus instructam. Cap. I. Jura primogenitorum legi naturæ & internæ societatis civilis compagi omnino congruunt. Naturali enim omnium hominum æqualitate sublata, institutaque civilis vitæ consociatione, cujus finis est bonum publicum, privatæ cujusque utilitati, ubi contentio oritur, simpliciter anteponendum: necessarium utique est, & juri naturali, finique societatum civilium conveniens, ut exclusa divisionum licentia, vires & conjunctæ maneant, & unius arbitrio subsint, qui non alius, quam natu major esse debet, cui nemo fratrum post genitorum excusate semet opponere, aut jus divinum & avita

teſtamenta obtendere poteſt. C. II. Jus primogenitorum ab omnibus populis agnoſcitur & approbatur: cujus rei naturalis ratio eſt, quia vires conjunctæ in agendo & ſuſtinendo plus pollent, quam diſſipatæ; unde omnes gentes non ſolum unius fratris imperium præſtantius putant eo, quod multis capitibus laborat, ſed & æquum exiſtimant, ut primogenitus imperio potiatur, quod Ariſtotelis, Herodoti, Juſtini & aliorum teſtimoniis oſtenditur. C. III. Idem jus ſacrarum quoque literarum teſtimonia comprobant. Inter loca huc ſpectantia a S. R. Autore refertur etiam ille, qui extat *Gen.* IV, 7, idque ex mente cum aliorum quorundam Interpretum, tum imprimis Heideggeri, cujus verba ex hiſtoria Patriarcharum To. I Exercit. 1 §. 18 p. 22 hic in notis ſubjecta leguntur. Ita autem ille: *Habelem fuiſſe ſervum fratris ſui Caini primogeniti*, *oſtendunt verba Dei ad Cainum*, *qui dedignatione Dei, ſacrificium ejus averſantis, perculſus timuerat, ne excidiſſet ſua in fratrem poteſtate. Deus autem illi poteſtatem in Habelem confirmat his verbis: Ad te appetitus ejus, & tu illi dominaberis.* C. IV. Adjiciuntur antea dictis plures cauſæ, quare natu minores primogeniti fortunam non debeant iniquo animo ferre. Mens generoſa ſalutem & conſervationem patriæ, Curtii, Deciorum, Codri, Philenorum, aliorumque egregiorum civium exemplo tanti æſtimat, ut ea privatam ſuam utilitatem nunquam non præponderari velit: nec privatæ vitæ commoditatem, inanem gloriam, luxumque finem bonorum conſtituit. Primogenituræ dignitas naturali, divino & gentium jure, prætereaque aurea bulla & confirmationibus Cæſarum ita juvatur, ut vana futura ſit ſine viribus ira adverſus eam aliquid molientium. C. V. Etiam poſtgeniti principes, licet imperio careant, poſſunt tamen bene beateque vivere. Primam viam Principibus ineundam, ſi voluerint eſſe felices, oſtendit exploratiſſima illa, licet fere ignota veritas, veram felicitatem non in magnifico apparatu, vitæque cultu externo cum omnium rerum copia conſiſtere, ſed in animo cujusque eſſe quærendam. Secundo loco ejusmodi Principes rebus ſuis conſulere poſſunt, ſi detractis ſumtibus cupiditatis rem parſimonia retineant: porro ſi rebus belli cum prudentiæ & fortitudinis laude gerendis mature ſe idoneos reddiderint; vel etiam in

in toga magnis Regibus, aliisque imperantibus opera & consilio præsto fuerint: quo & pertinent felices nuptiæ, minime autem veræ religionis desertio. C. VI. Jus primogenituræ in domo Saxonica non est novum, quippe quod in utraque linea jam olim usurpatum fuit, cum Ducis Alberti & Electoris Johannis testamentis esset confirmatum.

JO. PETRI DE LUDEWIG, JCTI, FRIDEricianæ Cancellarii, Reliquiæ MSptorum omnis ævi Diplomatum & Monumentorum ineditorum.

Tomus IIX.

Francofurti & Lipsiæ, 1727, 8 maj.
Alph. 2 pl. 5 Tabb. æn. 7.

POst splendidam Dedicationem Illustriss. *Frid. Ernesto* S. R. I. Baroni ab & in *Cniphausen*, Potentiss. Regis Poruss. in sanctiori Curia Administro Status, inscriptam, singularem huic Tomo, pro more suo, Præfationem præmisit Ill. Editor, in qua multum initio præfatus de Dynastia sua Bendorffio, de cujus acquisitione, quæ paulum retardavit editionem Tomi hujus, ipsi impense gratulamur, de libris hic contentis uberius differit. Hanc solam nunc perlustrare suffecerit, maxime cum nullas monumentis hic publicatis, prout in ceteris quidem Tomis fieri suevit, notas subjectas deprehendamus. Primo loco exhibetur *Sigismundi Meisterlini*, qui circa finem seculi XV primum ad D. Sebaldum Noribergæ, ac deinde in cœnobio Grundlachiensi Antistes fuit, *Noribergensis civitatis historia*, ad A. 1470 producta, quem Autorem, mercede quippe conductum, parum æquum fuisse Burggraviis aliisque, probe observat Noster, varia ab eo tradita accurate in Præf. confutans. Qua occasione etiam Jo. Mülleri Chronica Norib. adhuc inedita, tum & alia monumenta & diplomata MSS. quæ maximam partem ipse possidet, prolixe recenset. Sequuntur inde II *Monumenta quædam geneal. & historica*, e Bibliotheca Illustriss. *Ludovici Ottonis* nob.

Domini *de Plotho*, Regi Porussiæ a Consiliis sanctioribus & rel. Nostro concessa, quæ quatuor Sectionibus partitus est Noster, quarum prima de Welpone Bavariæ Duce, & secunda de Saxoniæ originibus agit, tertia Catalogum Misniæ Marchionum & Landgraviorum Thuringiæ, seu, ut corrupte legitur in Codice, *Katal. Lantgravii Thuringiæ & Archi-Episcoporum Misnensium*, quarta Chronicon & Genealogiam Misniæ Marchionum complectitur. Enimvero, ut prima Sectio *historiolam etiam ab aliis incantatam*, & secunda *nænias plures & narrationes vulgares* continet, ut ipse Cl. Editor fatetur, quæ adeo hanc Collectionem deformant potius quam ornant; ita Vir Conf. postremis Sectionibus edendis supersedere utique potuisset, quæ nihil quippe sunt aliud quam excerpta ex Annalibus Vetero-Cellensibus (quorum verba ipsa, sed sæpe corrupta, exhibent) a Celeb. B. G. *Struvio* primum tum Jenæ 1720, 8, una cum Chronico Terræ Misnensis inedito, seorsim vulgatis, tum ejusdem Collectaneis MSS. seu Actis Litter. Tomo II insertis: quos & jam pridem dignos censuit *Menckenius* noster, quos & cum Chronico Montis Sereni, quocum sæpe conveniunt, & duabus ejus versionibus vetustis vernaculis, adhuc ineditis, altera e Schurzfleischiana, altera ex Imhofiana Bibl. diligentissime collatos, *Scriptoribus* suis *rerum German. præcipue Saxon. Misn. & Thuring. Tomo II*, qui sub prælo est, a p. 377 ad 416 inferret. Quas adeo editiones quicunque cum *Ludewigiana* hac conferet, vix duo in ista deprehendet loca, exigui quidem momenti, quæ ab Epitomatore hic addita, in illis non exstant, contra appendicem de Friderico Strenuo & plurima loca alia in illis obvia hic desiderabit; præterea animadvertet, in hac, sive descriptoris, sive Codicis ipsius vitio, innumera fere ita depravata esse, ut nisi illas editiones adhibeas, œdipo lectore opus sit. Quod ne gratis dixisse videamur, paucissimas e multis gustus causa afferemus lectiones Codicis hujus corruptissimas, adjunctis melioribus ex edit. *Menckeniana*.

Ludew. p. 186 lin. 21 *nata in Eysbenbilda* matre, *Menck.* p. 379 l. 32 *natam ex Suenbilda matre*; *Lud.* p. 188 l. 8 juxta *Salum* promissum, *Menck.* p. 380 l. 15 juxta *stilum* prom. *Lud.* p. 191 l. 1 Odo pugnax Marchio *lateris Rex illis tergo* vertit, *Menck.* p. 381

l. 37

l. 37 Odo. *laceris vexillis terga* vertit; *Lud.* p. 244 l. 14 antequam *trademntum in castro presentarent*; *Menck.* p. 409 l. 18 antequam *tradimentum hi qui in castro erant persentirent*; *Lud.* p. 245 l. 26 filiam *Etii* Ducis, *Menck.* p. 409 fil. *Ottonis tertii* Ducis; *Lud.* p. 246 l. 29 excitatis *obtervia*, *Menck.* p. 418 l. 28. cæ. *obtalmia*, &c.

Ceterum cum occasione Plothoniani hujus Codicis Ill. Editor etiam meminerit Codicis Chronici Montis Sereni, in eadem Bibliotheca exstantis, quem se editurum pollicetur in rerum Magdeburgensium voluminibus, quæ proxime daturus est prælo; nolumus eum latere, dudum Illustrissimum Domin. de Plotho, Mœcenatem summum (qui & *Monumenta* illa Menckenio pro summa, qua pollet, in literas & literatos propensione obtulit, quibus tamen se carere posse facile intellexit) varias Lectiones sui Codicis Chronici Montis Ser. eidem liberaliter transmisisse, quas pariter cum collationibus versionum vernacularum, supra memoratarum, Scriptor. suorum Tomo II inseruit a p. 165 ad 312. Sed ut ad libri nostri contenta revertamur, succedit III *Havelbergensium Episcoporum Catalogus* ab A. 946 ad 1600, sigillis Episcoporum, minori quidem forma æri incisis, exornatus; cujus autorem se ignorare Noster fatetur. Enimvero exstat idem liber, A. 1697 vernacula ab Autore, qui nomen apposuit, *Joachimo Conrado Stein*, Senatore & Secretario Vitstochiensi exaratus, in Bibliotheca *Menckenii* nostri, quem se debere Illustri Hoffmanno, Francofurtensis ad Viadrum Academiæ ornamento, gratus profitetur: nec verbo hic ab illo Codice differt, nisi quod textus vernaculus Autoris brevis, diplomatibus quippe maximam libri partem occupantibus, Latine translatus est (quod toties addita ab Interprete verba vernacula docent, ubi de sensu exprimendo dubitat, ut cum verbis *jurisdictione*, *immunitatibus collegiisque* per parenthesin *Gulden und Gewercke*, & voci *ulnas* addit *Klaffter*) &, quæ Menckeniano Codici adjecta sunt ab Autore de victoria Suecorum ad Vitstochium A. 1636 parta, cujus in ipso libro mentionem obiter fecerat, in Ludewigiano prætermissa sunt. Nec Præfatio huic accessit, e qua discimus, Steinium non solum Henricum Haveckendahlium, (*Haventhalium* Noster falso

ſo vocat in Præf.) verum & veterem Codicem vernaculum, initio ſeculi XVI ſcriptum, ſecutum eſſe, ipſoque Archivo Curiæ uſum. Ceterum ſubjunxit Editor huic Catalogo *Hiſtoriam ſanguinis Chriſti in Wilsnage*, aliunde deſcriptam, quam nos quidem parum moramur. Denique IV *Lamberti Ardenſis Hiſtoria Comitum Ardenſium & Guisnenſium* ab A. 800 ad 1200 exhibetur e Codice, quem Noſter e Bibliotheca Nic. Joſephi Foucault ſibi comparavit; quam nunc tandem integram prodire gaudebunt, qui excerpta libri, plurima quidem & ſatis prolixa, apud Andr. Ducheſnium in probationibus ad librum *Hiſtoire Geneal. des Maiſons de Guines, d'Ardres, de Gand & de Coucy*, Par. 1631 editum, quem Noſter ſe ad manum non habere profeſſus eſt, perluſtrarunt. Acceſſit etiam Præfationi duplex Ill. Editoris Appendicula de duobus nummis aureis, altero Ludovici IV Imp. præter morem ejus ævi diademate clauſo ornati, in quo dum aquilam bicipitem obſervat, ſententiam paradoxam de hac aquila ex Brandenburgicis nummis depromta iterum tuetur; altero Ludovici XII Gall. R. ſatis noto, cum inſcr. *Perdam Babylonis nomen:* ſed de his, maxime cum neuter *νοθείας* careat ſignis, & de ultimo uberius egerit Chriſtianus Sigism. Liebe, hodie Seren. Duci Saxo-Gothano a nummophylacio, in peculiari Diſſertatione contra Harduinum Lipſ. 1717, 8, edita, dicere ſuperſedemus. Atque ita ultimam huic Collectioni manum impoſuiſſe videtur Autor, ne ſcilicet nimium excreſceret, novam tamen mox, ut non obſcure innuit, ſub novo titulo telam auſpicaturus, quod inſtitutum ut pari felicitate exſequatur Vir ſummus, toto pectore optamus.

METHODUS CONTRACTA HISTORIÆ ſive triplex Schema &c. labore P. ANSELMI DESING, Ord. S. Benedicti, Congregat. exemptæ Bavar. SS. Angelor. Cuſtod. Monaſterii Ensdorff in Palatinatu Superiore.

Ambergæ, typis Jo. Ge. Koch, 1725, fol. oblongo.

Alph. 1 pl. 4.

Hiſto-

Historiæ tum scribendæ tum legendæ methodum non inelegantem nobis dedit Rev. Autor in Tabulis ita dispositis, ut alterum quodque latus vacuum relictum sit, forte ut Lector in illo annotare possit, quæ ex re ipsi visa fuerint; quamvis & ipse spem faciat, se singulari opere deinceps omnia exemplis uberius illustraturum, eaque additurum, quæ ab aliis monita observaverit, si modo ista non displicitura lectoribus cognoverit. Et tribus quidem Schematibus omnia complectitur, quorum primo natura historiæ, materia nempe & forma, tum & propria, locus, tempus, finis expenduntur; secundo studium historiæ consideratur, quæque requirantur ab historico vel ab eodem observanda sint in scribenda historia; tertio praxis historiæ tum antiquæ tum novæ, sacræ & profanæ, omnium Imperiorum & Regnorum, ita traditur, ut adhibito imprimis Catalogo Langleto-Menckeniano historico, cum similibus libellis collato, Autores præstantissimos eorumque editiones optimas commendet; quibus postremo etiam Historiæ Litterariæ & Naturalis scriptores præcipui subjiciuntur. Nihil addimus, memores moniti, quod ultimo loco subjecit Autor, ne quis temere arbitretur, qui vel Latinitatis, vel rerum non sit peritus, & si utriusque peritus sit, ut cunctanter tamen pronuntiet & lente. Ceterum majus illud opus, cujus spem facit, plura forte nobis recensenda suppeditabit.

NOVA LITTERARIA.

Geneva nuntiatur, *Antonii Pagi* Criticæ in Annales Baronii editionem alteram, variis locis, quæ minus accurata agnoverat Autor, emendatam, auctamque ejusdem Autoris Dissertatione hypatica de Consulibus Cæsareis, quæ ad opus illud illustrandum pertinet; tum & *Francisci Pagi* Breviarii gestorum Pontificum Tomum IV, proximis nundinis Francofurtanis, e typographia *Gabrielis de Tournes* & Filii proditurum. Nec ignorare Lectores nostros volumus, eosdem Typographos libros omnes Latinos, qui Lugduni in Gallia apud Anisson & Pasuel & Parisiis apud Rigaud impressi sunt, non exiguo numero, sibi comparasse, quorum præcipui in iisdem nundinis in ipsorum officina Francofurti prostabunt.

Celebres Venetorum Typographi, Jo. Bapt. Albrizzi & Sebastianus Coleti, de splendido opere subscriptionis lege imprimendo programma emiserunt. Nimirum cum nova Collectio Conciliorum Harduini multis suspecta, Labbeana vero & Cossartiana adhuc maximo sit in pretio, hanc integram, ne erroribus quidem Autorum (qui tamen in margine indicabuntur) mutatis, recudere parant XX Voluminibus, ita quidem, ut non modo Baluzianum Supplementum, verum & ea, quæ Harduinus, Holstenius, Mabillonius, Aguirre, Dacherius, Martene, Lambecius, Pez, Bessin aliique singularia habent, ad argumentum hoc spectantia, addant, non neglecturi etiam, si quid inediti conferre ad operis ornamentum velint eruditi; quibus denique Indices Labbeani, pro modo augmenti, quod accedet, instructiores, & ex Harduino Index Geographicus Episcopatuum accedent. Imprimetur opus typis elegantissimis, quingentis exemplis, quorum 250 in charta maxima, totidemque in mediocri, pura tamen & eleganti, comparebunt. Prodibunt vero bini simul Tomi, quatuor mensium intervallo, pro quibus, chartæ majori impressis, prænumerandæ sunt, identidem acceptis & redditis chirographis, 60 libræ Venetæ; & primi quidem Tomi II, hoc ipso Mense typis subjiciendi, lucem adspicient sub anni hujus finem, totum vero opus tribus cum dimidio annis integrum prostabit. Ceterum cum huic collectioni etiam Aguirrii Concilia Hispaniæ, Bessini Rotomagensia, ipsaque Harduini Gallica destinata sint, miramur utique, nullam haberi rationem Anglicorum ab Henr. Spelmanno Lond. 1639 editorum. Quare hac occasione ignorare nolumus Editores nostros, in Bibliotheca Menckenii nostri, ut ex nova ejus editione p. 661 patet, extare Codicem operis Spelmanniani præstantissimum, qui manu, ut verisimile, ipsius Autoris e MSpto Regio aliisque innumeris fere locis emendatus est, versione quoque nova monumentorum e lingua Anglica in margine addita, quam editoribus, si ex re ipsis visum fuerit, non invidebit.

Florentiæ haud ita pridem prodierunt *Thomæ Dempsteri Antiquitates Hetruscæ*, cura *Thomæ Coke*, Equitis Angli, duobus Tomis

mis in Folio ex ipſo MSpto Dempſteri, quod Cokius ſibi comparavit, nitide excuſæ: adjecit huic Operi appendicis loco *Philippus Buonarottus* Explicationes & conjecturas ſuper ea, quæ a Dempſtero dicta ſunt, quibus ingens libro decus accedit. Proſtat vero opus octodecim fere thaleris. Cl. *Ant. Maria Salvinius* edidit ibidem ſuperiori anno in 4 Satyras *Perſii*, in metrum Hetruſcum a ſe translatas; eandemque operam adhibuit vertendo *Oppiano*, qui & ipſe lucem jam adſpexit. Præterea in eo eſt, ut *Iſ. Caſauboni* librum de Satirica Græcorum poeſi & Romanorum Satyra cum notis ſuis recudat. Noviſſime etiam ibidem editæ: *Inſcriptiones antiquæ Græcæ & Romanæ, quæ in Hetruriæ civitatibus extant, collectæ ab* Anton. Franciſco Gorio, *una cum Notis* A. M. Salvinii, in *fol.* Sunt vero, qui integrum hoc opus Salvinio deberi cenſent, certe dubitandum non eſt, quod ſua opera laborem Gorii multum promoverit Salvinius, cum ille, exigua alioquin eruditionis laude conſpicuus, ſingulari cognationis vinculo huic junctus perhibeatur. Sub ejusdem *Gorii* nomine nuper in æs inciſum eſt *Sepulchrum Liviæ*, cujus antiqua rudera ante aliquot annos in publico loco Florentiæ inventa novimus. Inſignita eſt hujus monumenti effigies ab Autore ſingulis Inſcriptionibus, quas ipſi monumento inciſas animadverterant harum rerum periti, additæque ei ſunt, Italico idiomate, a duobus Abbatibus, *Salvinio* & *Andreino*, Obſervationes perelegantes, ipſamque rei antiquitatem ex hiſtoriarum monumentis erudite eruentes. Ejusdem monumenti depingendi & explicandi curam olim Romæ in ſe ſuſceperat Cl. *Bianchinus*, & adhuc ſpes ſupereſt, fore, ut brevi laborem ſuum ad finem perducat. Neque tacendum, Florentiæ *Alexandrum Politum*, quem conſtat multis abhinc annis deſideratiſſimæ *Euſtathii* editioni inſudaſſe, nunc quidem rem eo perduxiſſe, ut maximam ejusdem partem jam typis abſolutam habeat, ſpemque eruditis faciat de feſtinando hujus editionis negotio. Multum ſibi de labore iſto promittunt, quibus ad palatum fuere, quæ jam ante ſpeciminis loco ex Euſtathio publicavit, a Joſ. Georgio duabus Politi

liti & Ubaldi Migronii Orationibus, pro solenni instauratione studiorum, addita, *Flor.* 1723, 4. Decem vero Tomis in folio continebitur hic Scholiastes, curabitque Cl. Editor, ne in chartarum typorumque venustate habeant Eruditi, quod desiderent. Rem omnem ita aggressus est, ut 1) Textum ipsum Eustathii ex præstantissima, quæ Romæ prodiit, editione fideliter depromat, Basileensi tamen editione non plane abstineat, sed eandem, ubi opus sit, in subsidium vocet, & cum Romana conferat; 2) versionem ejusdem, a se, quantum potuit, accurate confectam, adjiciat; 3) Observationes & Explicationes locorum intellectu admodum difficilium, quarum non exiguam copiam congessit, laudatus modo *Salvinius* Appendicis instar annectat, & 4) textum Homeri, prout per ipsam scholiorum molem licebit, cujusvis paginæ initio præmittat. Ibidem sub prelo sudant *Gassendi* Opera omnia, quorum raritate, & ingenti pretio, quo hactenus constabant, excitatus eruditus quidam Italus, nunc novam eorundem editionem parat. Novis etiam typis magnum Vocabularium seu Lexicon *della Crusca*, hactenus raro obvium, plenius atque auctius, quam olim fuerat, proxime in scenam prodibit. Hoc ipso vero anno 1727 Clar. *Michaellus*, Botanicus Florentinus, illic in lucem emisit: *Nova genera Plantarum secundum methodum Tournefortianam*, in fol. quem librum Autor centum figuris æri nitidissime incisis adornari curavit. Imprimitur & hic: *Orbis sacer & profanus*, 5 Voll. in fol. Autore *Orlando*, Lectore Pisano, quo libro id egit Autor, ut, quæ fuerit antiquis temporibus tum aliarum rerum, tum provinciarum maxime conditio, solerter excuteret. Denique conficiendo Bibliothecæ Laurentianæ exacto Catalogo opera impenditur, qui cum ad umbilicum perductus erit, ad Anglos transmittetur, ut suis eum typis curent imprimi, nisi forte jamjam res eo pervenerit, ut prelo subjectus sit. Hujus rei negotium eo sollicitius in se susceperunt Florentini, quo magis manca ac mutila cognoverunt ea, quæ de hac Bibliotheca a Celeb. Fabricio in Appendice Lambecii dicta fuerant. Ephemerides literariæ Italicæ, *Giornale dei Giornali* dictæ, quæ auto-

autorem habent *Cataneum*, virum egregium & perpolitum, VI partibus in 4 jam absolvuntur, & publice Venetiis prostant. Cardinalis *Carpegnæ* librum, cui titulus: *Osservationi sopra alcuni Medaglioni*, omnibus antiquitatum amatoribus magni æstimatum, egregiisque figuris æri incisis ornatum, *Buanorottus* nuper nitidis typis in folio recudi curavit. Prodiit item haud ita pridem Venetiis liber de Monetis Papalibus in genere, in quo varias variorum Pontificum monetas tam recensitas quam explicatas exhibet Autor anonymus. Doctissimus *Justus Fontaninus* edidit nuper librum, quem inscripsit: *di Santa Columba, Vergine Sacra della Citta d'Aquileja, in Tempo del Pontefice San Leone Magno, e d'Attila, Re degli Unni, Commentario, scritto da Monsignore* Giusto Fontanini, *Arcivescovo d'Ancira, in Roma* 1726, qui liber quamvis autorem Pontificium non dissimulet, cum religiosum sanctorum & reliquiarum cultum videatur acriter defendere, ideo tamen lectorum omnium meretur admirationem, quod in ultima Antiquitatum illius temporis, de quo ipsi sermo est, viscera penetrat, & historiæ curiosis non parum lucis affundit. Ejusdem liber *Eloquenza Italiana*, qui docet, Italico sermone apte & ornate dicere, & cujus parti alteri appendicis instar adjecta sunt scripta Italorum quorundam, qui patrii sermonis studiosissimi fuerunt, recusus nuper admodum est, cura Anonymi cujusdam, qui tamen tantum abest, ut hoc ipso rem gratam Fontanino fecerit, ut potius supra dicto libro, *di Santa Columba*, annexa sit a Fontanino Epistola ad Lectores quosvis, qua novæ hujus editionis incomtum negotium, quantum potuit, perstrinxit, jussitque eos expectare accuratiorem hujus libri sua opera evulgandam editionem, cui pleniorem longe quam olim fuerat, Italorum Oratorum catalogum adjungere constituerit. Superiore anno Romæ Italico sermone evulgatus est liber, cui titulus: *Luigi Nono il Santo, Vita e Massime a i Principi*, di D. Gabriele di Maria Valenzicela, *Barnabita, in Roma* 1726, fol. II Partibus. Singulare iste liber hoc habet, quod præmissa ei sit ad Regem Hispaniarum, Philippum V, Dedicatio, Latino, Hispanico, Italico, & Gallico sermone expressa, quæ cum quar-

tam libri integri partem conficiat, primo ſtatim obtutu æqui rerum æſtimatores a lectione ipſius libri abſterrentur.

Lugduni Batavorum Luchtmannus ſeparatim recudit Epiſtolam Criticam antea in Britannia adverſus Phædrum Bentleji, autore, ut ferunt, *Heario* publicatam, qua fere omnes Bentleji emendationes impugnantur. *Lucanum Oudendorpii* ibidem jam ſub prelo ſudare ajunt, nec diu deſiderabuntur a Wetſteniis *Terentius* & *Phædrus Bentleji*. *Everhardus Otto* totus eſt in edenda Jurisprudentia ſua ſymbolica, & *Merillii* Synopticis Tabulis Inſtitutionum. *Drakenborchius* ſtrenue pergit in explicando *Livio*, ſed cum nimiam fere curam ei adhibeat, verendum eſt, ne tardius Typographis tradatur. *Carolus Andreas Dukerus*, cujus in ſcriptores priſci ævi ſatis conſtant merita, novam jam molitur editionem *Thucydidis*, cum editis H. Stephani & Hudſoni ac MSptis Joſephi Waſſe Notis; cui imprimendo jam etiam primæ manus admotæ ſunt. Huic Editioni pauca ab ipſo Dukero accedent, præter varias Lectiones e MSptis, Obſervationes item & Conjecturas doctorum Virorum; fallenturque adeo, qui dedita opera illuſtratum hic Thucydidem quæſiverint. Habuit idem Dukerus in animo dare novam Editionem Grammaticorum Græcorum, Ammonii περὶ ὁμοίων καὶ διαφέρων λέξεων, Phrynichi, Th. Magiſtri, Mœris & Erotiani; ſed poſtquam ex amicis intellexit, ejusdem rei curam ſuſcepiſſe in Gallia Salierium, qui in Boivinii locum ſuffectus eſt, & Sorinum, abjecit horum editionem fere omnem, niſi quod Ammonium, de quo illi parum cogitant, ſeparatim olim edere conſtituerit. Lugdunenſes novorum quotidianorum Ephemerides ſignificarunt, Trajecti ad Rhenum brevi prodituram *Horapollinem*, cum *Merceri*, *Hœſchelii*, *Cauſſini*, & J. C. *de Paw*, ejusdem, qui nuper Hephæſtionem & Diatriben de Alea Veterum edidit, Notis. *Havercampum* ferunt cogitare de edendo *Cynegetico Grotii*, & *Eutropio*, cui famæ an credendum ſit, in poſterum patebit. Editum nuper eſt Auctarium Carminum *Broukhuſii*, quo continentur virulentiſſima ejus in Jac. Gronovium, Perizonium, Jenſium, Havercampum, & alios Epigrammata. Pauciſſima hujus libelli

belli exempla impressa sunt, & inter cultores nominis ac memoriæ Broukhusianæ distributa. Prodiit etiam Amstelodami nova Editio Carminum *Sannazarii*, in 8, cum *Ulamingi* & *Broukhusii* notis. Idemque *Ulamingus* edidit nuperrime *Propertium*, cum ejusdem Broukhusii annotationibus multo auctioribus. *Waesbergii* brevi publicabunt *Labitti* Indicem legum, cura *Abr. Wielingii* Gymnasii Amstelod. Conrectoris, jam pene ad umbilicum perductum. Wetstenii novam editionem *Itinerarii Antonini* cum Commentar. Suritæ & ineditis Altingii parant, ejusque adornandæ negotium dederunt *van der Welp*, tertiæ, vel quartæ Classis Scholarum Amstelodami præfecto. *Verburgius* occupatur in vertenda in sermonem Belgicum *Metamorphosi Ovidii*, quam cum pulcherrimis figuris æneis Latine, Gallice, & Belgice daturi sunt Wetstenii. Habetur etiam magna pars vitæ Hug. Grotii Latine in fol. impressa, & a *Gasp. Brandt* conscripta, cui partem, quæ desideratur, addet *Cattenburgius*, Theologiæ inter Remonstrantes apud Amstelodamenses Professor. *Gasp. Burmannus*, Petri filius, Senator Urbis Trajectinæ, propediem editurus est in 4 Analecta quædam hactenus recondita, quæ ad vitam Hadriani VI Papæ, Trajectini, spectant, idemque id operam dabit, ut medii ævi monumenta alia e latebris protrahat, claros etiam Ultrajectenses in lucem producturus, nisi publici officii gravitate ab his studiis paulatim abstrahatur. *Henr. Brencmannus*, cui jam olim Florentini *Xenophontem Ephesium*, cum in Italia versaretur, edendum obtulerant, sed qui tum typographum invenire non poterat, nunc, postquam libellus in Anglia prodiit, insano quidem pretio prostans, eundem Lugduni Bat. apud *Luchtmanns* recudere, eique *Charitonii Aphrodisii* Erotica, si a Florentinis obtineri possint, addere constituit. Præterea indicandum est eruditis, Typographum Lugdunensem, *Johannem van der Linden*, Jun. cui modo debemus Thesaurum Juris exquisitissimum, in eo nunc esse, ut Cujacii Opera subscriptionis lege, exemplis quidem 700, recudat hoc titulo: Jac. Cujacii, *JC. præstantissimi, Opera omnia in X Tomos distributa, quibus continentur tam Priora, sive quæ ipse superstes edi curavit; quam Poste-*

Posteriora, sive quæ post obitum ejus edita sunt, vel nunc primum prodeunt. Opera & cura Caroli Annibalis Fabroti, *JC. Editio nova ceteris omnibus, quæ ante prodierunt, emendatior & adscriptis legum numeris aliorumque Autorum suppletis testimoniis auctior.* Jo. Gottl. Heineccius, *JC. & Antecessor, Præfationem præmisit.* Subscripturi nomina ante finem M. Aprilis apud præcipuos Orbis literati Bibliopolas profiteri possunt. Pretium in charta maxima ascendet ad 120, Floren. Holl. in ordinaria vero, quæ satis splendida, ad 83½ Flor. qui carptim solventur, nempe ubi quis nomen dedit, 13 fl. acceptis Tomis I & II 15, totidemque Tomis III & IV, it. V & VI, acceptis T. VII & VIII, 12 fl. 15 stiv. & completo opere, totidem. Lugduni Batavorum *Abrahamus Gronovius*, postquam *Cl. Æliani* variam Historiam prelo submisit in 4, jam etiam eadem forma ejusdem de natura Animalium Libros XVII, ad MS. Mediceum nunc primum recognitos & castigitos, cum vers. Lat. P. Gillii & C. Gesneri, innumeris locis emendata, & emendationibus Dan. Wilh. Trilleri nostri, notisque Gesneri & ipsius Gronovii, publicare constituit subscriptionis lege, quam cum lente hactenus processisse accipiamus, ei adhuc locum esse haud dubitamus, etsi Calendis Januarii hujus anni fuerit finienda.

Prodiit nuperrime Actorum Erud. Supplement. Tomi IX Sectio V, qua exhibentur: *1*) *Clementis XI* Pont. Max. Bullarium, Romæ 1723, fol. *2*) Pietro Giannone *del Historia civile del Regno di Napoli*, Tomus I, Neap. 1723, 4. *3*) *Histoire Genealogique des Tatars* d'Abulgasi-Bajadur-Chan, Lugd. Batav. 1726, 12. 4) *The Life of John Colet*, by Sam. Knight, Lond. 1724, 8. *5*) Sebastiano Melli *l'Arte Medico-Chirurgica, esaminata da suoi principi*, Venet. 1721, 8. *6*) *Jo. Bapt. Paitoni* Vindiciæ contra Epistolas Petri Blanchi, Faventiæ 1724, 4. 7) *Jo. Rizetti* Ludorum Scientia, sive Artis conjectandi elementa ad alias applicata; & *8*) Elogium *Jo. Christophori Wichmannshausen*, Prof. Linguarum Or. in Acad. Vitemb.

Pag. 77 *lin.* 25 l. Coclitem & *l.* 30 sed per causas.

):(o):(

No. V.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Maji Anno MDCCXXVII.

CLEMENTIS UNDECIMI PONT. MAX. *Epistolæ ac Brevia Selectiora.*

Tomi II.

Romæ, ex Typographia Rev. Cameræ Apostolicæ, 1724, fol. Alph. 18 cum fig. æn. minor. multis.

EMinentissimi Tituli S. Clementis Presbyteri Cardinalis *Annibalis Albani*, R. E. Camerarii, pietatem in Patruum *Clementem XI* Pontificem Romanum esse prorsus singularem & insignem, nemo facile negaverit, qui illius Pontificis, sane inter suos eximii, cum Orationes Consistoriales, Tomo VIII Supplem. Sect. III p. 97 memoratas, homiliasque in Evangelia, in Acta nostra anni 1723 mense Augusto p. 329 relata, tum & Bullarium, nuperrime Supplem. Tomo IX Sect. V recensitum, & has, in quibus nunc enarrandis versamur, Epistolas & Brevia Selectiora inspexerit, & hos Clementini ingenii fœtus postumos a gratissimo ex Fratre Nepote splendide & magnifice editos esse, inde cognoverit. Rerum in orbe terrarum hoc seculo gestarum non ignari simul, nobis tacentibus, animadvertent, hanc Clementinarum Epistolarum Collectionem Patribus Ecclesiæ Romanæ Purpuratis, ab ipso Clemente XI in Cardinalium Collegium cooptatis, ab Eminentissimo Collega dicatam, magni esse faciendam, majoris omnino pretii futurum, si nihil Brevium Epistolarumque omittere, & literas, quibus respondit Pontifex, aut quibus Pontifici est responsum, addere & inserere Eminentissimo Editori, aut libuisset, aut licuisset. Hoc posterius factum non est, nisi duobus in locis, Tomo I p. 579, inserto Respon-

ſponſo Regio, & Tomo II p. 213, adjecto Joannis Wilhelmi Electoris Palatini in cauſa receſſus Religionis in Palatinatu initi reſponſo; cujus equidem rei cauſas aliis inquirendas relinquimus: quod vero ad illud prius attinet, videamus, quæ in præfatione ingenue dicuntur, his verbis: *Verum ne hanc quidem ipſam collectionem, ut adornata fuerat, integram prelo committere licuit: cum multa eaque forſan luculentius exarata Brevia, tum etiam Epiſtolas non paucas graves, & fortes, ne cujusquam offenſionem aut invidiam ſubiremus, e medio tollere, alia inſuper Brevia & Epiſtolas politicis concedere rationibus oportuerit.* Simus interea hoc Catone contenti, & quidquid edere licuit libuitve, inſpiciamus. Sunt autem Epiſtolæ & Brevia quam plurima, quod vel ipſa libri moles ſatis indicat, ſecundum temporis ordinem in duos Tomos digeſta, quorum alter annos Pontificatus Clementini priores decem, alter poſteriores numero totidem complectitur. Sermone ſunt conſcripta plurima Latino, gravi, maximamque partem puro & eleganti, qualem in Orationibus Conſiſtorialibus olim deprehendimus, quamvis & multa lingua, quæ Clementi XI fuit vernacula, exarata Latinis ſint interſperſa. Cuilibet Epiſtolæ luculentum argumentum eſt præfixum, horumque argumentorum, ut & rerum memorabilium indices utrique Tomo ſunt adjecti, in altero quidem illorum Indicum nominibus eorum, ad quos datæ ſunt Epiſtolæ & Brevia, ſecundum elementorum ſeriem ordinatis. In charta etiam typisque ſplendori aliquid eſt datum, & ut S. Petri, Clementisque undecimi, literas exarantium, imagines æri inciſas, aliaque ornamenta taceamus, frontem Epiſtolarum uniuscujusque anni figuræ affabre æri inciſæ excellens aliquod Pontificis facinus exhibentes, lemmatibusque magnificis & argutis e S. Scriptura depromtis veluti animatæ, condecorant.

Hæc de Opere dicta ſunto in univerſum; ſpecimen dare, difficilius videtur, rectiusque facturi ſunt illi, quibus egregium librum oculis uſurpare licebit, ſi ipſi volumina curioſa volvent manu, &, quodcunque dignum notatu invenient, in rem ſuam vertent. Interea in gratiam eorum, qui iſto fructu carere habent neceſſe, hæc notabimus. Tom. I p. 1 fatetur Pontifex, Imperatoris

toris

toris Leopoldi suffragio per Cardinales Lambergium, Mediceum, & Grimanum, Lambergiumque Legatum se ad summam in Ecclesia Romana dignitatem esse evectum: mox oblitus hujus beneficii, oblato Imperatori suo in gravissima controversia Hispanica arbitrio p. 12, Ludovico Francorum Regi p. 14 indicat, ea se initurum esse consilia, quæ ad reddendam ab exterorum militum incursu immunem Italiam expedire magis arbitrabitur. Sed quam retulit Pontifex Imperatori optimo gratiam, eam retulit Pontifici Philippus Hispaniarum Rex, de qua re Tom. II p. 149, gravissime conqueritur. P. 91 Universitatem Lovaniensem, ne ullius visitationem, nisi quæ ab Apostolica sede proficiscatur, admittat, quod isti sedi immediate subjecta sit, cohortatur; p. 111 Apamiensem Episcopum multas ærumnas perpessum collaudat, & ut in cœpto strenue pergat, graviter admonet, quale vero illud? ut Regi Regaliæ jus in eo Episcopatu competens vindicanti porro adversetur & obnitatur. Quam Pontifici Articulus IV Pacis Riswicensis curæ cordique fuerit, docent ea, quæ p.133 seqq. leguntur. Jus est Imperatori primariarum precum, quod vocant; eo se demisit temporum acerbitate Cæsarum Majestas; sed & hoc jus precarium esse, & Pontificis beneficium, vult Romanæ Ecclesiæ Præsul: vide Tomo I de Precista Hildesiensi p.308, Augustano p. 408, Monasteriensi p. 549 & 562, Basileensi p. 603, Tom. II de Argentinensi p. 17, Thorensi p.44, Wormatiensi p.75. Russorum Czaro Petro cum Clementi XI fuisse literarum commercium, ex duabus Epistolis colligitur, quarum altera A.1707 d. 18 Octobr. gratias agit Pontifex, quod per Borisium Kurakinum sibi significaverit, liberum fore Religioni Catholico-Romanæ in ditionibus amplissimis exercitium, & Missionariis ad Sinas reliquumque Orientem per easdem abituris transitum, Tomo I p.406; altera A.1717 12 Maji idem per eundem Kurakinum sibi promissum grata mente deprædicat, & in fidem rei diploma aliquod sibi mitti contendit, Tomo II p. 612. Voluit Imperator, ut Canonici Ecclesiarum Hildesiensis, Ratisponensis, Coloniensis, & Leodiensis, Vicarium Generalem Cæsari gratum, Imperio non suspectum, e Gremio, ut ajunt, suo eligerent; sed illi non obsecuti sunt voluntati Cæsaris, & non obsequentes collaudavit Pontifex, &, ut

non obſequerentur impoſterum, ſtrenue cohortatus eſt T. I p. 477, 485. Ad Pontificem hodiernum, iſta tempeſtate Vincentium Mariam Epiſcopum Tuſculanum Cardinalem Urſinum, Archi-Epiſcopum Beneventanum, exſtant Epiſtolæ IV, Tomo I una p. 512, reliquæ Tomo II p. 477, 530 & 705. Sed & ad Succeſſorem Michaelem Angelum Presbyterum Cardinalem de Comitibus, a Legatione Portugallica ad Auximanum Pontificatum evocatum, eſt una Tom. I p. 551.

Tomo II p. 48 Pontifex juſtiſſima Glorioſiſſimæ memoriæ Joſephi Imperatoris pro vindicandis Imperii in Italia Juribus ſuſcepta conſilia reſcindi atque inverti vult, ut ejus animæ hac ratione conſultum ſit; de novi autem Imperatoris Electione, quæ Eminentiſſimis Sereniſſimisque S. R. I. Electoribus longæva conſuetudine commendata, parum aut nihil ad Romanum Epiſcopum ſpectare videtur, valde ſollicitus, p. 55 ſeqq. non modo Electorum, ſuam in ſacris autoritatem agnoſcentium, unumquemque literis fatigat, ſed Colonienſi etiam Bavaroque rem iſtam commendat, &, quæ ad Bavarum ſunt verba, *ut eam deliberationem ſua ſententia ſuoque ſuffragio promovere velit*, hortatur, ac ſi graviſſimæ in iſtos Electores latæ ſententiæ fulgura fuiſſent e pelvi; viciſſim Acatholicorum, ut loqui amat, Principum Electorum Jus in dubium vocare non veretur, & absque populi Germanici ſuffragio creatus arbiter, omnes Electionis Cæſareæ defectus ſupplet. Sunt ipſa Pontificis p. 62 verba: *Quamvis igitur inter Electores forſan* (immo certo certius) *intervenirent Acatholici, ac etiam alias legitimo jure eligendi minime ſuffulti,* (qui vero illi, ſi disceſſeris ab Acatholicis, an Colonienſis Bavarusque, ſi ſpreta Imperiali ſententia Electores eosdem admittere maluiſſent: ſed ad eos ut legitimo jure ſuffultos dudum dederat literas) *electioni tamen eandem vim, firmitatem & robur eſſe volumus, ac ſi ab habentibus legitimum eligendi jus, & ipſis quidem Catholicis, recte atque ordine facta fuiſſet: Nos enim hos defectus omni efficaciori ac validiori ratione, qua poſſimus, plane ſupplemus.* Quanta ſit autoritas primi inter Polonicos Pontifices Præſulis, Gneſnenſis Archi-Epiſcopi, quanta poteſtas, latere poteſt neminem, ſed ille cum exiſtimaret, ſibi hunc honorem a Nuncio Apo-

ſtolico

ſtolico deberi, ut primus inviſat, eoque nomine copioſiſſime ad Pontificem reſcripſiſſet, omnis reſponſi loco hæc habet p. 133. *Sed*, iis non obſtantibus, *adhuc decere & æquum eſſe arbitramur, ut Fraternitas Tua ipſi Nuntio primæ viſitationis honorem omnino tribuat, nec Tuæ dignitati quidquam eo officio detractum iri exiſtimamus, cum in ejus perſona Nos ipſos & Apoſtolicam ſedem, quam ille repræſentat, reſpicere Tibique proponere debeas.* Ita ſtat pro ratione voluntas, aut ſi verbis iſtis rationem ineſſe credas, eadem ſui momento adverſus Reges & Imperatores eſt valitura.

Patris communis & univerſalis Eccleſiæ Chriſtianæ Paſtoris nomen affectare Præſulem Romanum, in vulgus notum eſt, quid autem ex his Epiſtolis eo referri poſſimus, non facile invenimus, niſi literas quibus liberiores Ducis Mantuani mores T. I p. 40, atque iterum Prælati cujusdam ἀνωνύμȣ reprobum cum femina quadam commercium lenibus admodum verbis caſtigat; totus potius in eo eſt, ut Reges & Principes, ſcriptis non ad ipſos modo, ſed ad conjuges, liberos, vicinos, cardinales, miniſtros, confeſſionarios Epiſtolis de ſua ſuorumque autoritate, dignitate, opibus fortunisque conſervandis, augendis, reſtituendis obtundat; famoſiſſimam illam: *Unigenitus Dei Filius* Conſtitutionem obtrudat & inculcet; Epiſcopos atque Clericos ad vindicandam libertatem immunitatemque Eccleſiaſticam incitet, ſegnes impellat, audaces firmet, mala ideo paſſos ſoletur, obedientes Poteſtatibus ſecularibus increpet, negligentes præveniat; nunc levia nonnulla Laicis Principibus non ſine multa ſuæ benevolentiæ prædicatione concedat, nunc alia majora, aut ſaltim eadem iterum, nullo niſi Canonum, in quos tamen immenſum jus ſe habere, ait & reapſe exercet, autoritatis obtentu neget. Ita Tomo I p. 160 Petro Portugalliæ Regi diſpenſationem in primo affinitatis gradu, pro Illuſtribus ſine dubio perſonis, negat, quam olim ipſe ab Apoſtolica ſede in cauſa valde dubia promtiſſime impetraverat. Nec absque ſtupore utique legimus Tomo II p. 207 ad Antonium Ulricum Ducem Brunſvicenſem & Luneburgenſem ſequentia: *Ceterum qui votis Tuis, quantum nobis licet, ſatisfacere omni tempore vehementer cupimus, nonniſi ægro animo audire potuimus,*

mus, facultatem ſub utraque ſpecie communicandi rurſus a te poſtulari: *Nos enim in re tam gravi diſcedendum nobis non eſſe ducimus ab exemplo ſanctiſſimi Pontificis Pii V, Prædeceſſoris noſtri, qui in ea ſemper ſententia fuit, ut ejusmodi facultas nemini concederetur. — — Quamobrem — — te hortamur, ut ab ejusmodi deſiderio, quo plus æquo incenſus videris, diſcedere omnino velis, animæque tuæ hoc qualecunque ſolatium libenter ſacrifices atque ſubjicias Catholicæ Eccleſiæ Legibus ac Inſtitutis, quæ antiquiſſimum atque ſanctiſſimum hunc ritum, ut Laici atque etiam Clerici non conficientes, ſub Panis tantummodo ſpecie communicent, ſolvi atque immutari minime patiuntur, qua in re novum etiam Pietati Tuæ meriti incrementum accedet, cum in divinis literis ſcriptum ſit: Melior eſt obœdientia quam victima, & auſcultare magis quam offerre adipem arietum. Animadvertere præterea debes, quod ubi expetita facultas a nobis Tibi concederetur, non tamen adeo occulte ea uti poſſis, ut rumor & fama, quæ Principum Virorum acta ſemper rimatur & nunciat, ad multos facile non manaret: qui deinde factum potius quam mentem tuam expendentes, obloqui poſſent, ideo te ſub utraque ſpecie communicare, quod perſuaſum adhuc Tibi ſit, integrum Chriſtum ſub una panis ſpecie nequaquam ſumi. Id autem primum Catholicis magno ſcandalo eſſet, deinde hæreticis occaſionem præberet opinandi, quod ea in re cum ipſis etiamnum ſentires, ac demum eos, qui relicta hæreſi Orthodoxam fidem amplexi ſunt vel de cætero amplectentur, alliceret ad retinendam falſam, damnatamque opinionem, quod ſumtio utriusque ſpeciei univerſis Chriſti fidelibus neceſſaria ſit ad ſalutem.* Maluimus ipſa Pontificis verba adſcribere, ut cum enixa Principis prudentiſſimi doctiſſimique voluntas, tum exiguum ſane negantis rationum robur eo luculentius certiusque intelligatur. Vigilantiſſimum fuiſſe Pontificem, & finium regni ſui propagandarum ſtudioſiſſimum, loca docent infinita, quamvis magnificas aliquando ſpes, ut Tom. I p. 498, de Eberhardo Ludovico Duce Wurtembergico, ſeu, ut communiſſimo exteris σφάλματι & hic audit, Witebergenſi, & T. II p. 104, de Czarowizia conceptas, in caſſum iviſſe concidiſſeque videamus. Unum magnopere commovit

vit animos nostros, quod tam aperta sententiæ Romanensium hic se prodant vestigia, qua sacrosancta fidei datæ jura, æternumque ac immutabile Pactorum conventorum robur, quod gentes a religione omni atque humanitate fere aversæ tamen ex ea lege, quæ apud omnes gentes peræque custoditur, sibi non violandum esse, norunt & statuunt, a primo Christianitatis Episcopo nullius esse autoritatis omnique carere obligatione, primaque quavis occasione impune fallendum infringendumque esse pronuntiatur, nisi Ecclesiæ Romanæ incrementum utilitatemque ista pacta contineant. Ita Tom. I p. 358 Pax Westphaliæ *damnosa illa Christianæ Reipublicæ & omni bello deterior* audit, quam, quotquot sunt, qui communi patriæ bene cupiunt, trium Religionum maximi, medioxumi, infimi libertatis sacræ & profanæ palladium venerantur. A. 1711 Joannes Conradus Episcopus Basileensis cum nobilissimo Pago Helvetiorum Bernensi transegit, at Pontifex noster T. II p. 140, post vehementem Episcopi ejusdemque S. R. I. Principis objurgationem *ea omnia* pronuntiat *nulla & invalida, nullius roboris aut momenti, neque Episcopum aut alium quempiam ad illorum seu cujuslibet illorum, etiamsi ratificata & juramento firmata sint, observantiam teneri.* De Altranstadiensibus Pactionibus, sacra Silesiorum anchora, ad quam Christi in illis regionibus Navicula sub benignissimo Augustissimi Imperatoris Caroli VI Imperio portum tenet, Pontificis nostri Tom. II p. 179 hæc horrifica est sententia: *Majestati Tuæ* (eidem puta gloriosissimo Cæsari Carolo VI) *per præsentes denuntiamus, ac insimul tradita nobis ab omnipotente Deo autoritate declaramus, prænarratas dicti Tractatus Altranstadensis pactiones, cæteraque in eo contenta, quæ Catholicæ fidei, divino cultui, animarum saluti, Ecclesiæque autoritati, jurisdictioni, libertati ac juribus quibuscunque quomodolibet officiunt, — — cum omnibus & singulis inde secutis & quandocunque secuturis, ipso jure nulla, irrita, invalida, injusta, reprobata, inania, viribusque & effectu penitus ac omnino vacua ab ipso initio fuisse, & esse, ac perpetuo fore, neminemque ad illorum seu cujuslibet illorum, etiamsi pluries ratificata, ac juramento vallata sint, observantiam teneri* &c. &c. Ejusdem fere naturæ sunt, quæ de Recessu Pala-

Palatino Tom. II p. 217, 284 & 735 leguntur. A. 1718 Pax Helvetiæ reddita eſt, per ea, quæ inter Tigurinos Bernenſesque & Joſephum de Rodulphis Abbatem Monaſterii S. Galli Ordinis S. Benedicti convenere, de quibus cum Abbas ad Pontificem retuliſſet, Clemens XI Tom. II p. 678 hæc reſcripſit Abbati: *Easdem itaque Literas* (in quibus ſe in ſimili forma Brevis de omni illa Pacificatione opportune ſtatuiſſe dixerat) *ad perpetuam rei memoriam in Archivio Monaſterii prædicti cuſtodiri curabis, ac interim, juxta illarum tenorem pro comperto habeas, Te Succeſſoresque Tuos ad ea, quæ in prædicta infauſta Tractatione conventa fuerunt, obſervanda, perinde ac ſi nunquam conventa fuiſſent, nullo modo teneri.* Aderant ad manus plura, & quæ non minus mirari poterat Lector; verum hæc illi in ipſo opere evolvenda relinquimus.

DE VITA ET REBUS GESTIS NONNI Alvareſii Pyreriæ, Luſitaniæ Comitis-Stabilis, Libri II; Autore ANTONIO RODERICIO COSTIO, Regiæ Academiæ Socio.

Oliſipone Occidentali, apud Paſchalem a Sylva, Regis ac Regiæ Academiæ Typographum, 1723, fol.
Alph. 2 plag. 9 fig. æn. 2.

S*I quis eſt populus*, inquit Noſter in ipſo Operis ſui exordio, *cui citra ambitionem queri liceat de inopia ſcriptorum, cum profecto Luſitanum eſſe, minime dubitandum; ejus quippe res geſtæ memoria ceteroqui digniſſimæ a tam paucis melioris notæ ſcriptoribus memoratæ ſunt, ut haud dubie dicendum ſit, quemadmodum pleraſque nationes armis vicit, haud ſecus omnes hac etiam infelicitate ſuperaſſe.* Nos nobis tantum non ſumimus, ut Luſitano Viro ſupellectilis, quæ domi eſt, gnariſſimo temere obloquamur; nulli tamen dubitamus, Regiam illam Academiam, cujus Noſter Socius eſt peregregius, ſub Auguſtiſſimi literarumque amantiſſimi Principis ſanctis auſpiciis vires & robur capientem, propediem effecturam, ut illarum querelarum lætus & ſubitus ſit finis; maxime cum gens Luſitana eo ad Hiſto-

Historicam vim sit ingenio, ut jam nunc, si minus multitudine, præstantia tamen cum multis non infeliciter contendere possit. Quis quæso magno illi *Osorio* excellentibus de vita Emanuelis Regis Commentariis partam gloriam unquam reddidit dubiam? Quantum post fata Joannes II Rex maximus Illustrissimo scriptori *Emanueli Tellesio Sylvio Marchioni Alegretensi* debeat, neminem historiarum studiosum latere potest; &, si Triumviratum cupis, nostrum hunc *Antonium Rodericum Costium* adjicias, scriptorem ut eloquentissimum ita prudentissimum; qui, dum conquiritur materia & conficiuntur commentarii Historiæ Sacræ Transmarinæ, cujus scribendæ provincia Nostro Illustrissimæ Academiæ placito data est, ut aliquo modo interea Academiæ instituto satisfaciat, nec in communi omnium Academicorum labore cessare ac desidere videatur, Nonni Alvaresii Pyreriæ res gestas primoribus Lusitanorum adolescentibus exempli causa dicatas, (rem levem existimes, quod non est,) Latinis literis nitidissime consignatas edidit. Libri II sunt splendide etiam impressi, nisi quod aliquoties correctorum majorem industriam desiderare possis, adjecta duplici Nonni imagine, altera, ut Comes Stabilis bella ciere fuit solitus, altera, ut Deo sacratus Monachi specie pietatem coluit, quæ, utpote artifici Picarti manu effictæ, non leve decus edito operi conciliare videntur. Sed satius est, ut nos, quod liber ante triennium quidem excusus in Germania tamen nostra sit futurus rarissimus, Nonni quandam imaginem ex pulcerrima Costii nostri tabula exiguis lineis descriptam sistamus.

Nonnus natus est anno Domini cIɔ ccci. x, patre Alvaro Gonsalio Pyreria, Viro magno, Equitibus Rhodiensibus pro Magistro, qui genus ad regium Gothorum sanguinem referebat, & matre Irene Gonsalvia Carvaliele, femina haud obscuris natalibus, quæ passa per aliquod tempus ab Alvaro stupri consuetudinem, tam postea caste vitam instituit, ut inter Beatricis, Ferdinandi Regis filiæ, cubicularias fit allecta. Annum agebat Nonnus quartum decimum, cum, orto inter Ferdinandum Lusitanum Henricumque Bæticum bello, hostem patris jussu intrepide cauteque explorando mereretur, ut puer adhuc a Regina Eleonora solemni ritu armis indue- p. 6.

 retur.

p. 10. retur. Patris etiam voluntate factum est, ut matrimonium, a quo natura abhorrebat, cum femina primaria & divite, Eleonora Albina, iniret anno ætatis septimo decimo, ex qua liberos suscepit, duos virilis stirpis statim amissos, tertiam sequioris sexus, Beatricem, Joannis nothi notho filio Alphonso, Ducum Brigantinorum hodiernorumque adeo Regum progenitori, in matrimonium postmodum collocatam.
13. Quamprimum licuit per ætatem, fidelem Nonnus operam Regi in bello Bætico præstitit, Olisiponem urbem, quam classis Bætica premebat, sub Fratris sui
17. imperio defendit; & cum audisset instare prœlium, invito fratre erupit, viamque sibi cum comitibus per milites ad urbis portam excubias agentes & fratris jussu Nonnum exire prohibentes, stricto ferro faciens, ad castra regia pertendit, magna virtute sed incassum; non enim prœlium sed pax secuta est, pacemque
26. Ferdinandi Regis morbus & mors. Cognitissima sunt ea, quæ mortem Regis insecuta sunt, quomodo Regina Vidua rerum summæ fuerit præposita, quanta apud eandem & quam suspecta gratia floruerit Anderius Comes, quid ausus sit facinoris Joannes Avisiensium Magister, Nonno imprimis instigante, ita ut dici possit, Lusitaniam, occiso Anderio, pulsa Regina, suam libertatem duobus adolescentibus debere.

Sectatus est Nonnus Joannis Avisiensis, quem sua factio Defensorem regni constituerat, partes suo consilio, cum fratres ejus, imprimis Alvarus Rhodiensium Magister, Reginam Bæticosque
30. colerent. Audita Anderii nece, mox advolavit Olisiponem, &, ut arx dederetur, partim ostensa vi, partim verborum lenociniis
35. effecit; adventante Bæticorum rege, ut urbi de cibariis prospiceretur, negotium datum est Nonno, quod non absque periculo nec
43. sine laude bellica curavit; deerat Transtaganæ Dux impiger & acer, qua in causa Comiti Alvaro Pirio Castrensi prælatus Nonnus summa diligentia administravit provinciam, suos sæpe dubios confirmavit, hostilium urbium alias tentavit, alias partibus
53. adjecit suis, apud Fronteriam etiam cum fratre Alvaro conflixit, & exiguis cum copiis longe majorem hostium vim propulit fugavitque, capta mox nova Arrucitana, Alecretaque in partes traducta. Omnis spes Olisiponensibus erat reposita in classe, quæ Por-

Portucale parabatur, quod opus ut urgeret Nonnus, jussu Joannis cum comitibus eo ire cœpit; sed quod hujus rei nuncium præmiserat, Gondissalvus, qui isti curæ hactenus intentus, noluit illius expeditionis gloriam cum Nonno communicare, & nondum satis a milite armisque instructus, tamen ante e portu solvit, quam Nonnus adesse potuisset, quod ubi hic accepit, in provinciam reversus est. In itinere ad Scalabim hostium manum fudit; mox Castanedium intra Pacis Augustæ mœnia se recipere compulit; ad Odivorum rivulum suis, quod fame vigiliisque per biduum essent vexati, dilabentibus, aliquid damni accepit. Mox ut urbi obsessæ opem ferret, & Palmellam & Almadam ad Tagi ripam expugnavit, auditoque, Regem Bæticum, quod pestilentia exercitum fere pessumdedisset, solvisse obsidionem, ipse una navicula per mediam hostilem classem Olisiponem trajecit, eo consilio, ut, persequendum esse Regem Bæticum, Joanni persuaderet, quod cum ei per reliquos Consiliarios, tutiora ancipitibus præferentes, non licuisset, ad Transtaganos suos remeavit. Ibi Portellam cepit, Villam vissosam bis frustra tentavit, (fuit enim fere impatiens moræ in obsidendis urbibus) tulit tamen suppetias Joanni, Turres veteres obsidenti, quamvis & hæc obsidio urbe non capta iterum soluta sit. Imminebat autem res major, Comitia regni a Defensore Conimbricam indicta, quæ quod celebraverint Civitates, quod Regem maluerint, quam externam dominationem aut paucorum potentiam, quod denique plurimi, in unum Joannem consenserint, Nonni potissimum fuit opus, cui novus Rex collato Comitis Stabilis honore, qui proximus est a Regio fastigio gradus, promeritam retulit gratiam, militari summæ potestati etiam aulæ superaddita præfectura. Post tantam rem confectam alia læta accidere novo Regi multa virtute Nonni, capta sunt Neivæ castellum & Viana urbs, Cerveriani & Monsanenses in verba Joannis jurarunt; quod & Bracharenses fecerunt, arce etiam a Bæticis recepta; paulo post Nonnus junctis cum Rege copiis Pontilimæum oppidum vi cepit. Hic primi Libri finis est.

(Margin notes, by line: p. 56. — beside "nis cum comitibus…"; 59. — "am reversus est…"; 61. — "mox Castanedium…"; 65. — "duum essent vexati…"; 69. — "navicula per mediam…"; 74. — "præferentes, non licuisset…"; 81. — "non capta iterum…"; 90. — "mæ potestati…")

Instabat Rex Bæticus cum validissimo exercitu Olisiponem regni caput gravissima obsidione iterum cincturus; quod mali 97.

genus experti Olisiponenses omni modo detrectabant; adstipulabatur Nonnus, quod pugnas fortes, quam lenta illa obsidia mallet; alii contrariam sententiam tenebant, ut vel Nonno adversarentur; dubia mens Regi & ad tutiora & lentiora fere proclivior; quod ubi animadvertit Nonnus, cum iis quos adduxerat, solus perrexit in hostem. Joannes vel isto animi ardore pene divino excitatus, vel pudore compulsus, vel metu, ne tantum ducem cum fortissimis temere perire sineret, commotus, Nonnum secutus est. Castra iterum juncta sunt ad Thomarium, pugnatumque cum Bæticis ad Aliubarotam A. CIↃ CCC LXXXV.
p. 110. Mira res: a septem hominum millibus magnam partem inermibus, bellique expertibus, triginta armatorum millia, in quibus Bæticæ juventutis & nobilitatis flos erat, superata & concisa sunt. Joannes Bæticus a paucis stipatus fuga se Scalabim recepit, mox cimba ad classem suam delatus, Prætoria nave conscensa, propere Hispalim profectus est. Ita Nonnus sua virtute felicique au-
114. dacia Joannis recens regnum firmavit, Comitis Aurenensis dignitate eo nomine ornatus. Redux ad Transtaganos suos, col-
121. lectis copiis fines hostium ingressus, Extremaduræque Bæticæ agros longe lateque depopulatus, hostibus etiam ad Vallem Viridem fusis fugatisque, incolumis & cum præda insigni ad Helvios reversus est. Interea Joannes Rex Aquas Flavias obsedit, quo cum & Nonnus cum expedita manu venisset, urbs dedita
132. est, & Nonno a Rege in præmium reportatæ apud Extremaduranos victoriæ attributa. Rebus ita Joannis magis quam ante firmatis, de disciplina sollicitus Nonnus e sua legione scorta feminasque omnes expulit, quod licet ægerrime ferrent viri militares, persuasit tamen Nonnus Regi, qui idem in exercitu, quod
134. ille in legione sua, edixit. Regi videbantur res Lusitanæ ita convaluisse, ut ultro Bæticas urbes oppugnatum ire posset; & tentata est Coriæ urbis obsidio, sed absque fructu, forte quod Nonnus, in quem fortuna fere inclinare videbatur, eo bellum geren-
141. di genere non delectaretur. Ea tempestate Dux Lancastrius Joannes ad litus Calaicum appulit, cum quo, ut expediebat, Joannes Lusitanus & consilia, & fœdus, & castra junxit, &, ut firmiora essent novæ amicitiæ jura, Britanni Ducis filiam natu majorem

jorem Philippam sibi conjugem pepigit. Castra mota sunt, obsessum Beneventum, sed re iterum infecta inde discessum est. p. 147.
Paulo post Nonnus evocatus est Bracharam ad Regni Comitia, ubi, dum Nobilium majora & excellentiora jura appetentium causam, sed frustra, apud Regem prudentissimum agit, nuntius affertur de uxoris morte, quam constantissime tulit; cum vero 152.
ad novas easque nobilissimas conditiones in aula urgeretur, naturæ obsecutus abnuit, & ut ingratos sermones evitaret, propere in Transtaganam suam se recepit, oblata statim rem bene gerendi nova occasione. Viticariam diripuerant hostes & prædam omnem ad novum Fraxineti oppidum avexerant; Nonnus cum paucissimis insecutus, in oppidum irrupit, hostes, præter paucos in arcem confugientes, cecidit, omnemque prædam non exiguam numero recepit. Rex Joannes expugnavit Melgassum, & Nonno comite Campum majorem, & post bimestres inducias absque fructu elapsas Tudem urbem, quibus damnis fractus Bæticus tandem in sex annorum inducias serio consensit.

Bello ita prorsus aut saltim in longum tempus confecto, Nonnus nobiles viros, omnesque illos, qui secum bello egregiam operam navaverant, convocavit, collaudatisque ingentem pecuniæ vim, quam ex prædivitis uxoris dote attributisque sibi a Rege vectigalibus & oppidis, in omni vita decenti parsimonia usus, confecerat, quin & præcipuis amicorum ipsa illa oppida & reditus distribuit, qua regia largitione & sui admirationem apud plerosque auxit, & obtrectatoribus novam criminandi occasionem objecit. Rex de Nonni fide plane securus, alium rei modum adhibere statuit, & exsequi cœpit, quæ dudum mente agitaverat restituendæ Regiæ potestatis gratia. Scilicet convocatis Nobilitatis principibus & Præfectis, postulavit, ut vectigalia publica oppidaque sibi pretio redimere liceat, alia immodice donata sponte sibi restituerentur; simul ut ne cui præter Regem milites oppidanosve in sua verba adactos habere liceret. Cum ea re Nonnus unus omnium maxime peti videretur, & a reliqua etiam nobilitate, ut cui Rex & optime cuperet, & plurimum deberet, communis causæ patronus deligeretur, gravi & composita oratione multum agendo, suadendo hortandoque cum Rege collocutus est, 159

 quem

quem tamen,sui consilii certum,a proposito dimovere non potuit. Quod cum perspiceret, insalutato Rege in suam præfecturam se recepit, convocatisque contubernalibus belliorumque sociis Stremotium, profectionem e regno, in qua cum dignitate amplius vivere non posset, Rege nihil læso, suasit; quod consilium cum omnes, uno excepto, comprobarent, distributis lautissimis viaticis iter parare jussit, adornavitque serio ipse. Rex de his rebus certior factus, valde commotus est, quod tanto Viro carere non posset, simul quod vereretur, ne maximorum beneficiorum a Nonno acceptorum parum memor haberetur; quare primum Pontificis Conimbricensis, sodalium principem, mox Magistrum Equitum Avisiensium ad Nonnum misit, & cum nec hic quidpiam proficeret, Pontificem Eborensem, magnæ autoritatis virum, qui tandem effecit, ut Nonnus certos homines ad Regem mitteret, quorum interventu ita tandem transactum est, ut & Rex & Nonnus nonnihil de sua sententia decederent. Regi suum jus servatum est illibatum: Nonnus oppida & vectigales agros, amicis donatos, invitus licet, recepit: Rex fidem interposuit suam, egregiam illorum in bello præstitam operam a se remuneratum iri: Nonnus oppida ad libitum Regis accepta dimisit, donata in perpetuum illibata retinuit. Hoc exemplum alios imitari oportuit, quo ipso tamen multorum e Nobilitate animi sunt alienati, qui, coorto post induciarum finem cum Bæticis bello, ad hos defecerunt, & Dionysii, Petri Regis Filii, regnum a Joanne armis repe-
p. 165. tentis, castra secuti sunt. Sed hanc, quam diximus, a Dionysio excitatam belli tempestatem sui nominis autoritate Nonnus profligavit. Recruduit bellum, sed cum nec Bæticis in Lusitania, nec Lusitanis in Bætica, imprimis ad Alcantaram, res succederent, utrosque serio belli piguit. Joannes Rex Bæticus dudum obierat, obierat & Henricus Filius: cum Joanne adeo impubere Henrici Filio induciæ factæ sunt in decennium A. cIↃ ccccvII, eædemque, annitente imprimis Catharina Bæticæ Regina, Philippæ Lusitanæ Sorore, in pacem A. cIↃ c D xII conversæ.

177. Pacatis in Europa rebus, Joannes magno animo de expeditione in Africam suscipienda cogitare cœpit, de qua quæ fuerit Nonni sententia, non constat. Comitatus tamen est Regem, cum tribus

tribus filiis in Africam tendentem, capta eſt Septa M.CCCCXV, Nonno bellicorum operum ultimum, cum annum ætatis ageret quinquageſimum quintum. Septem inde annos privatus vixit, rebus domeſticis & perficiendo ſumtuoſiſſimo templo Deiparæ Carmelitanæ in urbe Oliſipone intentus; quo perfecto, illud Inſtituti Carmelitani ſodalibus, & ſe ipſum eidem ſodalitati tradidit, in qua per integrum decennium ſanctiſſime vixit mendicantis ſpecie, donec IV Idus Majis A. M.CCCCXXXII diem extremum placidiſſime obiret. p. 183.

Qui hæc a nobis exſangui ſermone tradita, apud eloquentiſſimum Coſtium autem prudentiſſime explicata & conſignata, leget, facile fatebitur, Nonnum fuiſſe Virum omnino magnum, multis & excellentibus virtutibus conſpicuum, & cum omnibus illis, quos vetuſtior ſolet celebrare ætas, componendum; licet indomitam illam virtutem, fontemque illius minus limpidum, fabularum, res heroum ultra fidem humanam tradentium, lectionem non æque laudaverimus. Sed affuit fortuna cœptis & experientia militaris ætasque confirmatior iſtos impetus ignesque coercuiſſe videtur. Unum ſupereſt quod moneamus, excidiſſe prudentiſſimo Viro, ubi de Comitum dignitate diſſerit, ſequentia: *Vulgato vero nomine* (Comitis) *& Gentilibus omnibus in Germania & in Italia communicato, quorum plerisque opes deerant, quibus ſe honeſte tolerarent, nedum ſplendorem tuerentur, cœpit apud eas gentes illuſtriſſimum Comitis vocabulum, ut ſunt res humanæ, obſoleſcere. Non ita tamen apud Hiſpanos præcipueque apud Luſitanos, ſemper enim apud ipſos magnum quid & excellens præferebat.* 116. Nemo eſt inter nos rerum patriarum tam imperitus, qui (ut Italiam ſeponamus) neſciat, Comitis nomen in noſtro Imperio non Illuſtriſſimum modo, ſed ejus dignationis eſſe, quæ proxime ad Principis Imperii majeſtatem accedit; ipſosque Comites iis juribus eſſe conſpicuos, ea autoritate præditos, ut non habeant, in quo aliarum gentium omnium Comitibus concedere debeant. Quare nec opus videbatur iſtud moneri, niſi exiſtimaſſemus, fieri poſſe, ut hæc Oliſipone, & ab ipſo Illuſtri noſtro Scriptore forte fortuna legerentur; quod ſi contingat, ut ſiniſtrum illam de Comitibus Imperii Germanici imminutoque in noſtris regionibus Comitum

honore

honore opinionem sibi eripi a nobis patiatur, quam decentissime rogamus. Petimus etiam a doctis Lusitanis vel Hispanis, ut, si quid in lucem produxerint eximium, de quo Reip. Litterariæ constare intersit, id Viro S. R. *Dominico Capasso*, e S. J. Ulisipone credant, qui pro incredibili literarum propagandarum studio recte ad nos omnia curabit.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES AB A. D ad MD. LUDOV. ANT. MURATORIUS collegit, ordinavit & Præfationibus auxit.

Tomus VIII.

Mediolani, ex typogr. Societ. Palatinæ, 1726, fol. Alph. 6 pl. 21.

POstquam de Tomo septimo diximus nuper in Supplementis, jam de octavo dicendum. Fulget vero hic Tomus in fronte splendida Dedicatione ad modernum Insubriæ Moderatorem, *Wirricum Phil. Laurentium* S. R. I. Comitem & Dom. de & in *Daun, Theani* Principem &c. in quo Fabii patientiam & Scipionis impetum prædicat Cl. Argelatus, cui Dedicationes omnes nomine Sociorum Palatinorum conscriptæ debentur. Sed pergimus ad scripta hic contenta, in quibus exstat *I Gerardi Maurisii*, civis & judicis Vicentini, *Historia de rebus gestis Eccelini de Romano* ab A. 1183 ad 1237, jam antea cum Albertino Mussato a Felice Osio, seu potius (illo jam A. 1631 defuncto) a Dominico Molino Venetiis 1636, iterumque a Leibnitio Script. rer. Brunsv. T. II edita, de qua bene monet Noster, non ideo pro suspecta habendam, quod Autor in rebus Eccelini, quem constat crudelem admodum, maxime in Patavinos, exstitisse, enarrandis ea tantum tradat, quæ in ejus laudem vergunt, cum nondum pervenerit ad ea tempora, quibus virtutis semina abjecit. Succedunt *II Antonii Godi*, Nobilis Vicent. ejusdem fere methodi & argumenti *Chronica*, ab A. 1194 ad 1260; ut & *III Nicolai Smeregi*, Notarii Vicent. *Chronicon*, illis affine, ab A. 1200 ad 1279, cum Anonymi continuatione ab A. 1279 ad 1312; tum *IV* Anonymi *vita Ricciardi*

Comitis

Comitis S. Bonifacii, cui multum cum Eccelinis fuit negotii; *V Laurentii de Monacis Ezerinus III; VI Rolandini Patavini de factis in Marchia Tarvisina Libri XII* ab A. 1180 ad 1260, cum nominibus Episcoporum & Magistratuum Patavinorum; quæ omnia ex Osiana illa Editione descripta sunt, ita tamen ut multa rectius atque auctius edita compareant. Certe & *Godum* & *Smeregum* Cl. Saxius cum MSptis Ambrosianæ suæ conferre ac plurimis locis emendare gravatus non est, qui & de Godio singularia in præfatione collegit; idemque Codices suppeditavit *Rolandini*, a Cl. Argelato collatos, quibus accessit Estensis, subinde, maxime in libris duobus postremis, longe locupletior & a ceteris diversæ multis in locis lectionis, quam diligenter adhibuit Muratorius, qui & inter alia, exemplo hujus Autoris, cujus si primæ syllabæ e libris XII colligantur, hæc emergunt: *Chronica Rolandini facta Padua*, observat, sæpius in usu fuisse veteribus, nomen suum Libris inserere per acrostichos, ut si forte e fronte operis excideret, illud ex ipso opere colligere possent Lectores. Sequitur *VII Chronica parva Ferrariensis*, ab origine Ferrariæ ad A. 1264, quæ nunc primum prodit e Codice Ferrariensi, autore Anonymo, Gibellinis partibus addictissimo, eoque Principibus Atestinis parum æquo. *VIII Historia de rebus gestis Friderici II Imp. & filiorum* ab A. 1210 ad 1258, cum *Supplemento* ab A. 1258 ad 1265, ab Ughello primum Italiæ S. Tomo IX, iterumque ex illo A. 1723 a Cl. Eccardo Tomo I Historicorum medii ævi, & eodem anno a Carusio Bibl. Sic. Tomo II, lacunis quibusdam e Messanensi Codice suppletis, edita. Obtigit vero ea felicitas Cl. Muratorio, ut & *Historiæ* & *Supplementi* autorum nomina detegeret, illam quippe vindicans *Nicolao de Jamsilla*, Gibellinorum partibus dedito, inscriptione Codicis, quem Illustriss. D. Vincentio de Miro debet, confirmatus, hoc vero compilatori ex *Saba Malaspina*, Guelphis addicto, cujus Chron. de rebus Siculis integrum paulo infra dedit, quamvis & hic addere excerpta illa non dubitavit, quod paucula subinde interspersa essent, aliunde petita. *IX Parisii de Cereta Chronicon Veronense* ab A. 1117 ad 1278, quo vita excessisse videtur, ab aliis ad A. 1375 continuatum, quod unicum ex vetustis de rebus Veronen-

ſium, e Codice Eſtenſi nunc protraxit Editor. *X Monachi Patavini Chronicon* de rebus geſtis in Lombardia præcipue & Marchia Tarviſina ab A. 1207 ad A. 1270, primo ab Urſtiſio inter ſcriptores rerum Germ. atque inde ab Oſio cum illa Muſſati hiſtoria editum, & nunc cum Codice Ambroſiano a Cl. Argelato diligenter collatum. Benedictini Ordinis monachum in monaſterio S. Juſtinæ Patavino exſtitiſſe autorem, facile patet; & hanc forte cauſam putat Noſter, quod nomen non expreſſerit, cum hujus ordinis Monachis non paucis in more poſitum ſit, propterea quod humilitati ſtuderent, in libris a ſe compoſitis ſuum reticere nomen. *XI Hiſtoria Sicula ab ingreſſu Normannorum in Apuliam usque ad A. 1282*, autore *Anonymo*, quem *Vaticanum* Noſter vocat, quod & a Caruſio ex Vaticano Codice primum edita Bibl. Sic. Tomo II, & nunc cum alio Vaticano collata prodit. *XII Sallæ* ſive *Sabæ Malaſpinæ*, gravis ſcriptoris, *rerum Sicularum Libri VI* ab A. 1250 ad 1276, a Steph. Baluzio Miſcell. T. VI inſerti, quibus jam Raynaldus cum fructu uſus, qui nomen tamen Autoris, a Baluzio demum detectum, ignoravit. *XIII Ricordani Maleſpini Hiſtoria Florentina* ab initiis urbis ad A. 1281 Italice ſcripta, cum continuatione *Jacbetti*, ex Franciſco fratre Ricordani nepotis, ad A. 1286, pariter Italice. Etenim primum hunc vocat Noſter, qui Hiſtoriam Italica lingua ſcripſerit, quam quidem laudem in Tomo præcedenti, ut monuimus, vindicaverat Spinello. Et prodiit antea liber ille Florentiæ 1568, iterumque 1718, 4, in qua utraque editione omiſſa eſſe ea obſervat Cl. Muratorius, quæ Autor ad A. 1274 notavit, nempe Thomam Aquinatem eo anno, *dum Lugdunum ſe conferret ad Concilium, ut deſtrueret ordinem Carmelitarum*, in Monaſterio Foſſæ Novæ defunctum: forte quod iſta pietati viri præjudicio viderentur, id quod tamen minime metuendum Noſter operoſe demonſtrat. Excipit hæc *XIV Synodus provincialis* A. 1287 habita Mediolani, cum Conſtitutionibus Guifredi Legati Apoſtolici, quæ in nulla hactenus Conciliorum Collectione obvia, e Codice Ambroſiano deſcripſit Muratorius. Tandem exhibetur *XV* Anonymi Regienſis, qui circa A. 1288 vixit, *Memoriale* ſeu Chronicon *Poteſtatum Regienſium* ab A. 1154 ad 1290, prætermiſſis, quæ de rebus inde a N. C. ad

A. 1154

A. 1154 præmiserat, quippe Eruditis parum profuturis; additis vero ex eodem Codice Estensi *versibus Merlini*, opere ridiculo, & *Syllabis Abbatum S.Prosperi* & *Episcoporum Regiensium*.

GRATIANI DECRETORUM LIBRI V, SEcundum Gregorianos Decretalium libros titulosque distincti per JOANNEM A TURRECREMATA, Ord. Prædicat. S.R.E. Episcop. Card. Sabinum. Nunc primum prodeunt ex Codice Bibliothecæ Barberinæ, cum præfatione, scholiis & indicibus, cura JUSTI FONTANINI, Archi-Episc. Ancyrani.

Volumina II.

Romæ, typis & sumtibus Hieron. Mainardi, 1726, fol.

Alph. 13 pl. 9.

REvivifcit ad posteritatem, auspiciis Benedicti XIII Pont. Max. opera Celeb. Fontanini, diligens Gratiani Decretorum interpres & novus Architectus, Joannes a Turrecremata, Hispanus, ex Magistro Sacri Palatii inter purpuratos Patres ab Eugenio IV cooptatus. Maximo olim pretio habiti operosi ejus in Decreta commentarii, quos, dum Romæ Gratianum ab anno 1449 inde ad viginti quinque annos publice interpretaretur, edidit, prius Nicolao V P.M. oblatos, postea Calixto III inscriptos, & qui in V volumina distincti, sed VI tomis comprehensi, primum Lugduni apud Jo. de Jonvelle A. 1519, dein Jo. Bœrii notis summariisque locupletati, ibidem A. 1555 IV tomis ex officina Blasii Guidonis prodiere. Ante vero quam commentarios hos appararet, (non post editos illos, quod Doctiss. Fontanino videtur,) conatu novo, labore improbo, totum Decretorum ædificium ab se resolutum, ad formam & ordinem librorum ac titulorum in Decretalibus Gregorii IX servatum, ex integro egessit & Nicolao V dedicavit. *Cupienti mihi*, inquit, *Pontifex Maxime, ex studiorum meorum laboribus aliquid offerre ac dedicare Sanctitati Tuæ, obtulit se liber Decretorum, nuper a me ex confusione quadam & tu-*

 multu-

multuaria rerum congerie, non sine magna, ut existimo, lectoris utilitate, redactus in ordinem. Nam etsi is liber variis sacrorum Conciliorum canonibus, Pontificum decretis, sanctorum Patrum regulis ac Imperatorum legibus refertissimus sit, ut non modo utilis Ecclesiæ Dei, sed pene necessarius videri possit, nostra tamen sententia, ordine minus recto contextus, plurima incomposita, locisque incongruis continens: quæ inordinatio plurimos a studio ac lectione sui deterret ac retrahit. Cumque Gratianus luculentiorem & libris Decretalium convenientem ordinem induere aliter non posset, quam si rubricæ adderentur, ac subinde immutarentur, & capitula secarentur bene multa, quibus integris ob diversa, quæ complectuntur, sub uno titulo apte locus haud foret; utrumque solertissime præstitit Turrecremata. *Paleas* vero & inter eas quoque *c. 14*, *Constantinus*, *dist. 96* prorsus omisit, manifesto indicio, nullius exstitisse illo tempore valoris & autoritatis, neque Gratiano fuisse adscriptas. Ceterum perfecit hoc opus adhuc Cardinalis S. Xysti, *vexantibus ipsum*, ut ait, *undique ægrotationibus suis*, dicavit & obtulit Pontifici Cardinalis jam factus S. Mariæ trans Tiberim. Haud abs re credimus, eum in publica Decretorum interpretatione hoc ipso opere usum esse, quod post fata laboriosissimi senis (octuagenarius enim sub Paulo II A. 1468 decessit,) manibus excidere & in bibliothecis delitescere cœpit. Ejus exemplar chartaceum, in forma folii scriptum, servat bibliotheca Barbarina, jam a Nic. Antonio commendatum in Bibliotheca Hispana veteri *libro X c. 5 §. 525*. Codex, *Turris aurea Decretorum*, a librario, ut videtur, inscriptus fuit post Turrecrematam ad Episcopatum Sabinum e titulo S. Mariæ trans Tiberim evectum. Cujus codicis notitia olim perlata ad Vincentium Mariam Ursinum, in utroque ordine, Prædicatorum & S. R. E. Cardinalium, Turrecrematæ collegam & fratrem, jam Benedictum XIII P. M. cupido ejus animum incessit Barberinum exemplar in usus juris canonici studiosorum, præcipue inter clerum sedi Beneventanæ, cui præerat, subjectum, publicandi. Doctissimo Fontanini recognoscendi & typis excudendi codicis, annuente Eminent. Card. Francisco Barberino juniore, descripti, data est solicitudo, quam per sedecim menses gessit, ita, ut singulorum

lorum canonum citationes probas a ſpuriis diſcerneret ac ad priſtinos fontes, ubi licuit, ſecundum præſtantiores editiones recenſeret, ad editionem vero Romanam pariter omnes exigeret, & commoditatis ergo partitionem ac numeros vulgatæ editionis Gratiani ad oram ſingulorum canonum adnotaret. Adjecit brevia perſæpe poſt ſingulos canones ſcholia, quæ de ſuſpectis monent, perperam in dubium vocata, non raro adductis autoribus, tuentur. *Pithæorum curæ*, ait, *multa nobis ſubminiſtrarunt. Ex iis non ſine criſi ſelegimus, quæ ad rem noſtram facere videbantur, ſcriptorum, unde teſtimonia proferuntur, expreſſis ætatibus atque epochis certioribus, locorum etiam nominibus, ubi opera, quæ laudantur, conſcripta & quo interdum miſſa.* Quinque Indices appoſiti, primus librorum, titulorum, rubricarum & canonum, alter canonum tantum, principiis eorum ordine literario ita recenſitis, ut & huic & reliquis editionibus accommodetur, tertius rerum, quartus hiſtoricus, poſtremus Geographicus & Hiſtoricus. Neque vulgare addit ornamentum docta Editoris diſſertatio præmiſſa de collectionibus canonum, præſertim illa Gratiani, de autoritatis decretorum cauſis & progreſſibus, de emendatione Gratiani autoritate Pontificum ſuſcepta, de Turrecrematæ demum opera in Gratianum collata. Multum ſibi obſtrinxit Celeb. Fontaninus juris canonici ſtudioſos, quod non in bibliothecarum canonicarum decus ſolum, ſed in commodiorem etiam Decretorum cum Decretalibus collationem, & in uſum accuratæ & præſtantioris Decretorum editionis, hoc opus apparaverit.

SEX. AURELII PROPERTII ELEGIARUM libri IV, ad fidem veterum membranarum curis ſecundis JANI BROUCKHUSII ſedulo caſtigati. Accedunt terni Indices, quorum primus omnes voces Propertianas complectitur.

Amſtelædami, apud Wetſtenios, 1727, 4.

Alph. 3 plag. 10.

DE Observationibus Viri elegantissimi *Jani Brouckhusii* in Sex. Aur. Propertium, cum earum prima editio in lucem prodiisset, in his Actis A. 1702 M. Jul. p. 296 sq. disseruimus. Eam ob causam, & quod non modo Propertius, sed etiam Tibullus, ab eodem ingenio eadem ratione ornatus, diu eruditorum manibus versatus est, otium nobis factum videmus institutum præclarissimi viri pluribus proponendi. Notum est omnibus, quod non minus ex recentioribus, quam vetustis autoribus exempla poeticæ elegantiæ collegerit: quod varii generis observationes in unum corpus redegerit: quod denique paullo audacius receptas lectiones repudiaverit, novasque in contextum admiserit. Igitur de *secundis* tantummodo *curis* dicemus. Debemus eas V. Clar. *P. Vlamingio*, qui Codicem Propertii ex auctione supellectilis literariæ David. Hoogstratani sibi comparavit, cui Cl. *Brouckhusius* ea augmenta adeo nitide adscripserat, ut facile appareret, iterandæ editioni destinata esse. Ea, cum Wetstenii expeterent, publicæ utilitati haud negavit. Et cum ad manum haberet observationes fratris sui in hunc Poetam & alia quædam, nihil tamen, nisi *Brouckhusiana* dedit, eaque per se libro, quod vel ex numero plagularum patet, singulari augmento fuerunt. Quanquam, nemine monente, quilibet secum constituet, longe uberiores futuras fuisse has *δευτέρας φροντίδας*, si ipsi *Brouckhusio* hanc editionem curare licuisset. Id, quod ex prima statim pagina patet, ubi duo additamenta inseruntur. Alterum hoc est: *Super nominibus Poetæ nostri suaviter nugatur Joannes Goropius in Vertumno pag. 30.* Alterum hujuscemodi: *Antimachi Lyde. Parrhasius Epist. pag. 199.* De priore nihil addimus: at posterius additamentum nunquam ita nude, ut erat *Brouckhusius* disertissimus, adjecisset. Ad Lib. I Eleg. 1 princip. duæ notæ ex Barthii Animadversionibus in Statium accesserunt, prior, quod *Cynthia* Propertiana nupta fuerit, quod ad Lib. II Eleg. VI v. 1 pluribus docet *Brouckhusius*; posterior, quod Propertius primus homoioteleuta ejus generis, cujus est: *suis . . . . ocellis* in Elegiam invexerit. Ibidem ad v. 4 observatio de corporibus hostium devictorum conculcatis a victoribus augetur testimonio Valer. Flacci, & deinde accedunt autores, Barthius in Adverſ. lib. III cap. 14,

Longe-

Longepierre *sur la seconde Idylle de Bion* p.50, l'Ariosto XXIII *del Furioso*, 66, & testimonium S.S. ex Josua X, 22 seqq. Ad v. 8 nova comparet annotatio, quæ hæc est: ADVERSOS) Seneca Troad. v. 28: *Testor deorum numen adversum mihi.* Quæ itidem contra morem primi editoris est concepta. At quantivis pretii est annotatio ad v. 13: PERCUSSUS VULNERE RAMI) *nervi* malebat Heinsius in notis nondum editis. Recte. Ovidius II Art. Amat. 191:

Sensit & Hylæi contentum saucius arcum:
Sed tamen hoc arcu notior alter erat.

Notæ super v. 20 nunc subjungitur: *v. Douza schediasm. succid. pro Tibullo p. 62.* Vs. 21 nova observatione ornatur. Citavit enim Valla *Vos agedum . . . convertite*, pro *En agedum*. Eum in libros omnes peccare docet Autor, & exemplis Ciceronis & Valerii Flacci confirmat, *agedum* & *age* cum Plurali numero conjungi: quod in Indicem etiam Annotationum recte relatum est. Notæ ad v. 24 inseritur exemplum ex ipso Propertio. Versui 26 nudus locus ex Seneca adscriptus est: quomodo v. 8 ornatum nunc demum esse, modo diximus. Atque hæ sunt accessiones Notarum in Elegiam I. Non quidem tam larga augmenta omnibus locis animadvertimus: passim tamen similia, aut etiam majora conspicere licet. Ad Lib. II Eleg. XXIV v. 12 Ciceronis autoritas frequentior est, quam olim. Circa quam observationem utinam erudito Autori videre licuisset, quæ postea monuit Jac. Gronovius ad Minucium Felicem! fortasse, isto fremente, plura loca in rem præsentem advocasset. Sic ad lib. III Eleg. II v. 28 Senecæ, Nasonis & præterea Areosti Itali autoritate antiqua observatio de verbo *pendere* in locis exstructis aut altis describendis corroboratur, & Goralli, qui nonnulla ex hac observatione sublegerat, impudentia castigatur, verbis adeo mordentibus, ut facile agnoscas ab ingenio Brouckhusii omnia profecta esse. Ita ad ejusdem libri Eleg. IX v. 53 tres accessiones deprehendimus, ubi nempe additur Solinus, Montfaucon & Vigneul-Marville. Quo loco, ut & aliis aliquot, id simul observamus, si Autor ipse hanc editionem procurasset, eum imagines antiquas, ut in Tibullo factum, fuisse additurum. Interim etiam sine his lenociniis Proper-

pertius hicce gratus erit eruditis atque acceptus, eo magis, quod nitidiſſima & facile atramentum admittente charta, quam hodie in multis Batavorum libris deſiderari videas, ſit expreſſus, & ſatis emendate deſcriptus. Monent præterea bibliopolæ, proſtare apud ſe non modo Tibullum eadem ratione illuſtratum, & *Brouckhuſii* ipſius Poemata eademforma impreſſa, ſed brevi ſeſe etiam daturos *Catullum* ejusdem generis annotationibus ornatum.

M. TULLII CICERONIS ACADEMICA. Recenſuit, Variorum Notis ſuas immiſcuit, & Hadr. Turnebi, Petrique Fabri Commentarios adjunxit JOANNES DAVISIUS, Coll. Regin. Cantabr. Præſes.

Cantabrigiæ, ſumptibus Corn. Crownfield, 1725, 8.
Alph. I.

QUi jam tot præclaris ingenii monumentis ſuam eruditis operam probavit Cl. *Daviſius*, in eo omnium maxime de litteraria re bene mereri videtur, quod tantam expoliendis Ciceronis Philoſophicis curam impendere ſatagat; quippe quæ & pro argumenti difficultate, & nata inde librariorum corruptione, tanti viri manus auxiliatrices vel imprimis deſiderabant. In qua provincia ornanda quam felici ſucceſſu provectus fuerit, alibi Acta noſtra docuere. Reſtare jam videbantur ad pertexendam, quam exorſus eſt Vir Cl. telam, quæ exhibemus, Ciceronis Academica. Ita enim reſtituere inſcriptionem, ex Nonii, Marciani Capellæ, & duorum MSptorum autoritate, Noſtro placuit, cum vulgo ſub Academicarum quæſtionum titulo circumferantur. Textui Tulliano Victorii, Camerarii, Manutii, Lambini, & Urſini integras notas, ſeorſim antea editas, nec non Franc. Guyeti ſtricturas ex ora editionis Gruterianæ, Pariſiis in Jeſuitarum Bibliotheca aſſervatæ, deſcriptas ſubjicit. His ſuas animadverſiones immiſcet, quibus tum hiſtoriam & dogmata Philoſophorum, adhibitis antiquorum monumentis, explicat, tum textum ſuæ integritati reſtituit, duodecim MSptorum copia, & ſuo ingenio abunde adjutus. Ad calcem textus in Acad. primum Hadr. Turnebi

nebi integer Commentarius ex Commelini editione 1597 expressus exhibetur, in quo, cum posthumus fœtus sit, autoris limam Noster desiderat. Hunc excipiunt Petri Fabri in utrumque Academicum observationes, olim Parisiis 1611, jam vero Nostri cura correctius editæ; quæ nimiam in vulgata lectione tuenda sollicitudinem prodere Cl. Davisio videntur. Qua occasione quorundam eruditorum errorem refellit, qui hunc Petrum Fabrum, Arvernum, in Collegio Rupellensi Hebraicæ linguæ Doctorem, circa A. 1615 mortuum, cum Agonisticῶν autore, qui Tolosonus, Senatus patrii Præses, decessit A. 1600, confuderunt, patria adeo, muneribus, & ingenii monumentis facile a se invicem distinguendos. Agmen claudunt addenda, quorum majorem melioremque partem Amico cuidam, cujus nomen reticet, deberi, non sine ejus præconio fatetur. Nos, Cl. Davisio, ejusque Amico, ingenii ubertate Nostri simillimo, quid debeatur, ut comprobemus, aliquot emendationes exhibebimus, unde de reliquarum indole facile lectori judicium erit. L. I C. I: *Atque illum complexi, ut mos amicorum est, satis eum longo intervallo ad suam villam reduximus:* Noster sine Codd. adjumento legit, *ut mos amicorum est* SE VISENTIUM LONGO INTERVALLO, hæc verba interpunctione a subsequentibus divellens, quod longo intervallo Varronem ad villam reducere non licebat, qua se paullum abfuisse, cum eum ad se venientem viderint, superiori commate Cicero dixerat. Idcirco *intervallum*, non loci distantiam sed temporis spatium, quod intercesserat, ex quo se non viserant, hic interpretatur. Circa finem ejusdem cap. *& id studium, totaque ea res longe ceteris & studiis & artibus antecedat:* in addendis cum Amico suo opinatur, sermonem recte non procedere, nisi pro *artibus, rebus*, restituatur. C. II: *Nihil apta interrogatione concludunt:* Amicus in add. *argumentatione* reponit, cum interrogatio nihil unquam concludat. C. IX: *Post argumentis, & quasi rerum notis ducibus utebantur ad probandum*, sola verborum μεταθέσει eleganter refingit Noster, *& rerum notis, quasi ducibus, utebantur*, ut Cic. Fin. l. V c. XXV rerum notas dicit. In add. Amicus ingeniose conjicit, *quasi rerum nodis*, cum argumenta sint quasi nodi, quibus conclusio connectitur. C. XIII: *Ut contra omnium sententias dies jam plerosque deduceret*,

Noſtro hiare oratio videtur, quamvis deducere dies idem ſignificare ac abſumere, concedat. Hinc Lambini conjecturæ ſubſcribens pro *deduceret* legit *diceret* ; & cum *dies plerique* eum quoque offendant, *dies etiam totos diceret*, ſubſtituit. In add. ab Amici conjectura non alienus eſt, qui legit: *ut contra omnium ſententias diebus alternis diceret* ; quæ, quamvis ſequentibus apte ſatis conveniant, ex recepta tamen lectione vix exſculpuntur. L. II C. XV: *Cum animi inaniter moveantur eodem modo rebus iis, quæ nullæ ſint, ut iis, quæ ſint:* voci *inaniter* litem movet Noſter, *frequenter*, reſcribens, cum ſane iis, quæ ſunt, haut *inaniter*, ſed *vere* moveamur; quamvis Chimærarum imagines interdum æque vividas concipiamus. C.XXII: *Et ut ii, qui ſub nube Solem non ferunt, item ille, cum æſtuaret, veterum ut Mænianorum, ſic Academicorum umbram ſecutus eſt*: abſonum eſt, eos, qui ſub nube Solem non ferunt, umbram ſectari, cum apricari potius cupiant. Hinc Noſter cum Joanne Clerico reponit; *qui ſine nube Solem non ferunt.* Aliam, ſed minus nativam conjecturam in add. exhibet: *qui, ſudum dum eſt, Solem non ferunt:* facilior eſt Amici divinatio: *qui ſubinde ſolem non ferunt*. C.XXV: *Maneant illa omnia: lacerat iſta cauſa; veraces ſuos eſſe ſenſus dicit.* Lacero huic & corrupto loco Noſter ita medetur: *blaterat iſte tamen, & veraces ſuos eſſe ſenſus dicit.* C.XXVI: *Sed ut minuam controverſiam; videte, quæſo, quam in parvolis ſitis.* Noſter paullo durius: *quam parum diſſentiatis*, in add. felicius: *quam parva lis ſit.* Hæc Daviſianæ operæ experimenta ad guſtum ſufficiant. Nos exantlatum Cl. Autori laborem, quem Ciceronis Philoſophicis adhuc non ſine eruditorum plauſu impendit, gratulamur.

CATALOGUS PLANTARUM HORTI PISAni, Autore MICHAELE ANGELO TILLI, in Piſano Athenæo Simplicium Lectore, & Horti Cuſtode.

Florentiæ, apud Tartinium & Franchium, 1723, fol.
Alph. 2 pl. 4 Tabb. æn. 52.

Hor-

I.

HOrtum Medicum Pisanum, cujus hic Catalogum exhibemus, condidit A. 1595, ut ex inscriptione ejus discimus, Ferdinandus Medices M. Dux Etruriæ, primosque illi cultores Lucam Ghinium, ejusque magni inter Botanicos nominis discipulum Andream Cæsalpinum constituit, cujus laudes Cl. Autor in præfatione potissimum commemorat, simulque proxime appendicem plantarum synonymarum Cæsalpiniano operi adjungendam exspectare jubet, cui Petrus Ant. Micheli, omnes in nativis locis a Cæsalpino indicatis sollicite perquirens, manum admovit. Plantæ in ipso opere neque ad certas classes sunt revocatæ, neque descriptiones earum adjectæ, sed sola duntaxat nomina maxime recepta una cum usitatioribus autorum synonymis secundum alphabeti seriem collocata, brevibus subinde scholiis subjectis, comparent. E quibus nonnulla notatu digna annotabimus.

Tab. 3 Agaricum squamosum fœtidum superna limbi parte ramosa supra Balenæ ossa adhuc pinguedine referta natum exhibet. Scilicet cum A. 1713 immanis belua per mare Tyrrhenum excurrens in Plumbini ac Populoniæ maritimis interierit, ossaque ejus jussu Ducis Pisas essent translata, ea ad expurgandas carnis & sanguinis sordes in horto terra tegi curaverat, atque super eadem præter expectationem autumnali tempore triginta circiter fungi & ipsi fœtentes tanquam inter se proliferi sunt enati. Inter aurantia aliquod Hierichuntium cortice tenuiore, medulla dulci, rubente & veluti sanguinea, tanquam rarissimum commemorat. Cinaræ speciebus plantam Tunetanam acaulon, ab incolis Tafga dictam, in aridiori utplurimum solo reperiundam, flore magno, suaviter olente, angustis foliis non spinosis annectit, eandemque forte unam ex cinaris orientalibus moschatis Tournefortii cor. 31 esse, suspicatur. De cranio quoque humano crusta lapidea tenuissima æqualiter circumdato, quod inter rariora musei Pisani asservatur, mentionem injicit. Multi tanquam singulare prorsus admirati sunt coralloidem supra illud enatam, quos inter Mangetum in Biblioth. Museum Kircherianum, Donzellum Theatr. Pharmac. Museum Cospianum nominatim recenset. At vero Autori non tam coralloidis excrescentia mira videtur, cum

TAB. I. Fig. 1. p. 4.

21.

41.

48.

corallii matrix fruticoſa facile cum quocunque corpore ſolido
queat concreſcere, ſed illud potius tanquam rarum annotat, quod
petreſcens illa materia totum undiquaque cranium circumde-
derit, quæ dein ſuper ſynciput aliquantulum excreſcens, tandem
p. 64. in coralloidem ſupereminеat. Fungum typhoidem Liburnen-
ſem deſcribit, eundemque ſimili cum Melitenſi virtute in cohi-
bendis humoribus e corpore manantibus gaudere, experimentis
hunc in finem inſtitutis compertum eſſe teſtatur. Qua occaſio-
ne Bocconium notat, qui duplicem facit fungum typhoidem, al-
terum abſque fibris, alterum fibris donatum ligneis; cum tamen
neutrum fibris gaudere inſtituto accuratius examine deprehen-
derit. Quæ vero Bocconio illuſerint, radicum, quas fungus cir-
cumdederat, fuiſſe fibras, quales etiam in hoc Liburnenſi detexe-
rit, utque eo rectius de tota controverſia lectori conſtet, ejusdem
& radici adhærentis & utrorumque a ſe invicem ſeparatorum
TAB. II. figuram Tab. 25 exhibet. Graminum occaſione catalogum eorum
Fig. 2. locupletem a D. Micheli ſibi æque ac multis aliis Botanicis cum
p. 69-76. ſeminibus communicatum inſerit, in quo tum locorum natali-
um notitia tum variæ annotationes & ſynonyma eorum adjecta
97. ſunt. Inter rariora Muſei Piſani, quæ ad regnum vegetabile ſpe-
ctant, non ultimum concedit locum ligno pretioſiſſimo, quod
cum æquali ſæpe auri pondere permutatum eſt, quod Lignum
Aloes ſeu Xylaloe, ſeu Agallochum Indicum, Agallochum Arabiæ
officinarum præſtantia longe ſuperans, dicit, & cum Agallocho
præſtantiſſimo C. Bauhin. Pin. 393 idem eſſe cenſet: deſcribit ve-
ro illud tanquam lignum durum, grave, pingue, ſapore amari-
cante, cum quadam acrimonia aromatica, ſuaviſſimum ſpirans
odorem, inſignique proceritate conſpicuum, quod ultimum in-
ter prima præſtantiæ ſigna in ipſo ſolo natali referri, referunt re-
rum naturalium ſcriptores. Annexa eſt ſub finem Julii Pontederæ,
Botanici Patavini, Epiſtola, in qua de nonnullis ſtirpibus ſuam
explicat ſententiam. Cum Lapathum & Acetoſam nonniſi ſapore
differre crediderint Botanici ad unum omnes, his eas ſejungit ſi-
gnis. „Illæ quatuor foliis oblongis inſtructæ, quas natura in
„fructiferam & ſterilem diſtinctas creavit, Acetoſæ nomine in-
„dicentur. Quæ vero folia ſubrotunda gignentes, flores & ſta-
„mina

„mina apicesque ut Lapatha ferunt, quis prohibet Lapathis adji„cere ac Lapatha nuncupare?„ De ulva itidem, ad quod genus referenda ſit, quærenti Tillio, ad cyperoides pertinere, reſpondet. In hoc enim ab Anguillara & a Caſparo Bauhino ſe diſcedere fatetur, quibus typha veterum ulva eſſe traditur, cum ulvam paluſtrem typham aquaticam fuiſſe, ex autorum, quos allegat, locis pateat; ulvamque potius eandem cum carice eſſe, ex uſu non minus domeſtico communi, quam promiſcuo harum vocum apud Virgilium uſu colligit.

DELL' USO E DELL' ABUSO DELLE BEVANDE e bagnature calde o fredde.

i. e.

ANTONII VALLISNERI, PROF. PUBL. PRImarii Medicinæ Theoreticæ Patavii, & Medici Cameræ Sacr. Cæſ. Cathol. Majeſt. Epiſtola de Uſu & Abuſu Balneorum & Potuum frigidorum vel calidorum.

Mutinæ, typis Antonii Capponi, 1725, 4.

Alphab. 1 pl. 1.

SEx præterlapſi ſunt anni, cum Clariſſ. ***Johannis Baptiſtæ Davini*** de Potu Vini Calidi Diſſertatio latine ſcripta in publicum produceretur, cujus nunc nova conſpicitur Editio, quæ tamen, ſi verum fateri liceat, eadem cum priori eſt, novo ſaltem pallio induta & Epiſtola, quam jam præ manibus habemus, Cl. *Vallisnerii* locupletata. De Davini Diſſertatione ut aliquid dicamus, non attinet, a nobis in Actis A. 1721 Menſ. Martio pag. 124 ſatis laudata; de Vallisnerii vero Epiſtola pauca nunc commemorabimus. Diverſæ ſunt Autorum ſententiæ circa potulentorum & balneorum uſum, aliis frigida, calida aliis commendantibus, utrisque juxta ſuam hypotheſin illis mediantibus valetudinem conſervaturis & adverſam profligaturis. Quibus ſuum interpoſiturus judicium Clariſſ. Valliſnerius primo loco illorum evolvit argumenta, qui frigide, imo frigidiſſime bibere ſanitati

proficuum esse perhibuerunt. Quorum promachus cum fuerit Nicolaus Monardus, Hispalensis Medicus, qui in Tractatu de Nive ejusque efficacia, a Carolo Clusio latinitate donato, aquam frigidam, imo nive & glacie refrigeratam etiam atque etiam commendavit: rationes ejus singulas examinat Noster, easque refutat. Nec tamen negat, dari casus, ubi potus frigidus non solum utilis sed & necessarius judicandus sit, quando scilicet fibræ partium solidarum per diuturnas molestias & calorem vehementiorem ita fuerint relaxatæ, ut tensionem naturalem ac virtutem energeticam amiserint. Et licet potus frigidus ad apoplexiam, paralysin, asthma, malum hypochondriacum, colicam, tympanitidem, vigilias nimias, chylosin læsam, ardores, venena calida & corrosiva, ad præoccupanda mala ex sale & sulphure exaltato metuenda, & ad phrenitidem potissimum laudetur; nullus tamen asserere dubitat, tutius & absque ullius periculi metu efficaciorem effectum in hisce morbis præstituram esse aquam calidam, siquidem in primis viis suam potissimum vim frigidam aquam exerere existimat, per membranarum & nervorum continuitatem interioribus visceribus communicandam, ad massam sanguineam vero delatam sicque tepefactam, nonnisi humiditate sua præstare, quicquid ab ea præstari creditur. Totus igitur in eo est, ut potus calidi, vini potissimum, summam utilitatem deprædicet. Quodsi enim pars resinosa bilis a viscido & tenaci humore ligata & in actione sua propter sal alcali fixum & volatile depressum impedita fuerit, vinum calidum egregiam præstat operam, digestionem juvando, acidum infringendo, & secretionem chyli a fœcibus promovendo. Mediante enim spiritu suo oleoso volatili (bili analogo) per calorem actuato in ventriculo non solum vim suam exerit, sed & profundius penetrat, & bilem quam maxime, non solum quantitatem ejus augendo, sed & principia exaltando, actuat. Observavit siquidem Clar. Vallisnerius, calculos vesicæ felleæ, quæ nihil aliud sunt, quam resinosa & salino-terrestris pars bilis, a nullo spiritu melius quam a vino, terebinthina & similibus dissolvi. Idem etiam statuendum esse putat, si reliqui humores primarum viarum in glandulis, loculis, alveolis suis hæreant, & saporem peregrinum contraxerint, aut si reliquiæ cibo-

ciborum salsaginosorum vel acidorum in ventriculi cavitate fuerint collectæ; sitim etiam sistere pronuntiat vinum calidum, quatenus salivæ portas hactenus obstructas aperit, & subito ad sanguinem pergens lymphæ defectui succurrit. Et cum magna insit vis aquæ calidæ herbis confortantibus infusæ, multo præsentiorem sperandum credit effectum a vino calido, vi corroborante prædito. Et licet objiciatur, Protoplastos aquam, eamque frigidam hausisse, adeoque potum hunc hominibus pariter atque cæteris animalibus maxime naturalem & universalem extitisse; putat tamen, tum temporis mundum in statu juvenili, naturam robustam, cibumque simplicem assumtum fuisse, cum e contrario ille jam ætate prematur senili, natura labefactata sit, & terræ incolæ ciborum varietate & compositione delectentur. Negat autem, frigidum potum reliquis animalibus præ calido esse amicum; siquidem pecora aquas thermales æque ac aquam frigidam hauriant, & animalia carnivora, terrestria pariter ac volatilia, sanguinem calidum & fumantem avide assumant. Et cum juxta diæteticas regulas cibi calidi deglutiendi veniant, cur potus calidus sit interdicendus, penetrare haud potest. Gustu etiam, addit, potus calidi saporem melius dignosci posse, quam frigidi, torporem & stuporem inducentis. Non enim credendum esse, frigus calorem stomachi concentrare, & concoctionem promovere; cum calidi innati, humidi radicalis & antiperistaseos nomina sint vana, calor primaria chylificationis causa haud existat, & frigus caloris gradum potius imminuat. Concedit quidem, Septentrionales populos ob clima frigidius robustiores esse, aliam tamen putat actionem esse frigoris habitum ambientis, ac interiora subeuntis. Sanum igitur corpus conservaturum illum esse pronuntiat, qui mane infusa Theæ, salviæ vel melissæ cum aromatibus dulcibus & saccharo impraegnata sorbillet, prandii vero tempore vinum calidum hauriat; siquidem calidus potus fibras roboret, humores superfluos & noxios dissipet, ac glutinosos resolvat, frigido vero primus horum effectuum saltem competat. Sed ad balnea calida & frigida nunc progredimur, quorum illa his pariter præfert. Quanquam enim Hippocrates & Avicenna aquæ frigidæ usum externum commendaverint,

rint, morem tamen hunc nobis haud imitandum esse inculcat; siquidem aqua in climate eorum tepida potius, in nostro frigida magis existat; metuendum etiam esse, ne si forsan aqua frigida in convulsionibus, cephalalgia, catarrhis, aliquid juvaminis afferat, reliquis sui qualitatibus noxam inducat. Inde etiam esse, quod veteres ægros ex balneo frigido egressos oleo fricari jusserint, donec cutis incalesceret, ut scilicet eo ipso pericula e frigore expectanda arceantur. Concludit tandem, cum potus & usus externus aquæ frigidæ sua habeat commoda, suaque incommoda, generalem aliquam regulam circa hanc Diætetices partem præscribi haud posse, suam potius facit sententiam Celsi: *Ego*, inquientis, *experimentis quemcunque in se credere debere*, *existimo*, *calida potius an frigida utatur*. De cetero methodum, qua utuntur Medici quidam Neapolitani circa aquæ frigidæ usum, describit.

Der aufrichtige ASTRONOMUS.

hoc est:

ASTRONOMUS INGENUUS, DOCENS VARIA ad doctrinam Sphæricam, motum Cometarum & observationes Astronomicas spectantia &c. Autore JOANNE LEONHARDO ROSTIO, Societ. Reg. Boruss. Sodali.

Norimbergæ, apud Petrum Conradum Monath, 1727, 4.
Alph. 2 pl. 2 Tabb. æn. 14.

CL. Autor, rerum Astronomicarum peritissimus, A. 1718 edidit *Manuale Astronomicum*, in quo, præmissa versione Germanica Tractatus Astronomi eminentis *Dominici Cassini* de ortu & progressu Astronomiæ, problemata primi mobilis exemplis veris illustravit, observationibus usus observatoris celeberrimi, *Wurtzelbaueri;* instrumenta præterea Astronomica eorumque usum in observandis stellarum culminationibus, altitudinibus, distantiis, azimuthis, amplitudinibus ortivis & occiduis, maculis Solaribus, Mercurio in Sole, eclipsibus utriusque luminaris atque satelli-

tellitum Jovis, occultationibus fixarum & planetarum a Luna factis, transitu Lunæ prope planetas & fixas, ortu & occasu siderum, Cometis, stellis novis aliisque phænomenis cœlestibus describit; modum quoque computandi beneficio ephemeridum occultationes planetarum & fixarum a Luna & hujus transitum prope planetas atque fixas sub dato meridiano, nec non beneficio Tabularum *Cassinianarum* reformatarum eclipses primi Satellitis Jovis edocet, tandemque usum observationum astronomicarum in Astronomia, Geographia & arte navigandi monstrat. Quoniam vero postea plurima sese obtulerunt, quæ de iisdem argumentis non sine fructu adjici poterant, Supplementum Manualis Astronomici edere constituit, cui Autoris desiderio satisfacturus *Astronomi ingenui* nomen imposuit.

Primo itaque loco problemata quædam primi mobilis per Trigonometriam sphæricam solvit & exemplis veris illustrat, ac in *Manuali* tradita hinc inde emendat atque perficit. Concernunt illa potissimum ortum & occasum verum atque apparentem Solis & planetarum, nec non horum ortum & occasum heliacum, durationem apparitionis & culminationem, initium & finem crepusculorum, altitudines & profunditates Solis atque fixarum una cum Azimutho, conjunctionem planetarum cum fixis secundum ascensionem rectam atque appulsum ad parallelam datæ fixæ, & alia his agnata. Progreditur inde Cl. Autor ad Cometas: ubi, postquam problemata *Jo. Regiomontani* a *Tychone* atque *Hevelio* ad Cometas sui temporis applicata de determinanda longitudine & latitudine ex distantiis a fixis observatis, declinatione & ascensione recta, motu diurno, intersectione æquatoris & eclipticæ ab orbita facta exemplis illustravit, methodum *Cassinianam* declarat prædicendi loca Cometæ ad futuros dies tribus locis per observationem datis, quam sub titulo: *Theoria motus Cometæ anni 1664* publici juris factam *Gaudentius Robertus* Miscellaneis suis Physico-Mathematicis inseruit & *David Gregorius* in Elementis Astronomiæ Physicæ & Geometricæ exposuit, R. P. *Nicasius Grammaticus* in Exercitatione de Cometa A. 1723, Ingolstadii 1724 edita, illustravit. Supponitur in ea methodo cum *Keplero* in libellis de Cometis trajectoria linea recta: theoriam

vero veram, quæ orbitis parabolicis nititur, hac vice ſeponit. Tricis calculi expeditis, in eorum gratiam, qui illius tædia devorare vel non poſſunt, vel nolunt, absque calculo per geometricas conſtructiones ope cujusdam ſcalæ in 1000 vel 10000 partes diviſæ factas problematis de Cometis ſatisfacere docet. Affert deinde problemata varia miſcellanea, quæ in obſervationibus Aſtronomicis uſum habere poſſunt, v. gr. de motu horologii ex obſervationibus Solis atque fixarum rectificando, de vera Lunæ altitudine ad datum tempus determinanda una cum angulo, ſub quo circulus verticalis orbitam Lunarem ſecat, de azimutho Solis atque ſtellarum, de diametro Solis apparente ex tranſitu ejus per meridianum elicienda, de poſitione macularum in diſco Solari, de phaſi Lunæ ad datum tempus delineanda, de linea Solis meridiana per altitudinem Solis unicam quovis anni tempore invenienda. His abſolutis eclipſes Satellitis primi Jovis tum juxta Tabulas *Caſſinianas* correctas, tum juxta accuratiores *Jacobi Pound*, Angli, in Transact. Anglic. num. 361 publicatas, ſola additione computare docet. Totus deinde eſt in illuſtranda nobiliſſima Aſtronomiæ practicæ parte, quæ de eclipſibus luminarium agit. R. P. *Nicaſius Grammaticus* A. 1720 Friburgi Diſſertationem publici juris fecit, in qua propoſuit methodum absque calculo ope regulæ & circini eclipſes Lunares hujus ſeculi usque ad A. 1750 geometrica conſtructione repræſentandi, ut earum phænomena tam accurate innoteſcant, quam tædioſo calculo tabularum theoricarum ſubſidio determinantur. Eam igitur dignam judicavit Cl. *Roſtius*, quam ad captum tyronum perſpicuam traderet. Subjecit præterea methodum aliam eclipſes lunares per geometricam in plano conſtructionem absque calculo repræſentandi una cum calculo earundem eclipſium trigonometrico. Ut igitur methodi mechanicæ hujus, quam vocat, præſtantia appareat, momenta calculi pro eclipſibus Lunaribus A. 1722 per eam determinat & cum iisdem per trigonometriam erutis confert, ubi differentia plerumque nonniſi pauciſſimorum ſecundorum deprehenditur. Solvit deinde alia problemata ad eclipſes Lunares ſpectantia, ſcilicet quomodo loca telluris determinanda, in quibus eclipſis conſpicua erit non minus per calculum, quam ope globi terreſtris &

& quomodo exploretur, num eclipsis Lunaris in dato quodam loco sit conspicua futura. Ab eclipsibus Lunaribus ad Solares transit. Hic denuo primo loco eclipses Solares hujus seculi usque ad A. 1750 absque calculo per projectionem orthographicam determinare docet, quomodo generaliter in superficie Telluris sint appariturae. Eidem subnectit methodum aliam faciliorem, sed quam cum acribia calculi trigonometrici contendi non posse, ultro fatetur. Sequuntur problemata alia ad doctrinam eclipsium Solarium illustrandam necessaria, scilicet quomodo in eclipsi Solari longitudo & latitudo viae centri umbrae in milliaribus Germanicis determinetur; quomodo eclipses Solares ab A. 1721 usque ad A. 1750 speciali delineatione pro dato loco absque calculo trigonometrico exhibeantur; quomodo in disco Telluris situs dati loci pro quolibet temporis momento dato & situs centri penumbrae determinetur; quomodo eclipsis Solis in camera obscura accurate observanda. Explicat quoque methodum uberius, quam *Keillius* in Introductione ad veram Astronomiam proposuit, eclipses Solis computandi absque taedioso calculo parallactico. Docet modum observandi eclipses per micrometra & ex chorda defectus & partibus lucidis observatis phases delineandi. Quamobrem cum *Philippus de la Hire* imperfectam dederit in Tabulis Astronomicis micrometri sui descriptionem, a Cl. *Doppelmeyero* versioni Germanicae Tractatus *Bionis* de instrumentis Mathematicis insertam; frater vero Autoris *Joannes Carolus Rostius*, Astronomus clarus, viderit micrometrum *Labirianum*, quod Cl. *de l'Isle* secum Petropolin attulit, cum per Germaniam iter faceret, sibique artis mechanicae peritissimus simile construxerit, ipse accuratam dedit ejusdem descriptionem. Ultimo demum loco phases Veneris delineare & diametrum planetae in Sole visi vel a Luna tecti per calculum trigonometricum determinare docet.

PHILIPPI DAVIDIS SCHROEDELII, S. S. Theol. & Phil. Prof. Ord. Quaestiones & Responsiones de existentia & virtutibus Dei, in gratiam quorundam Auditorum suorum adornatae.

Hanoviæ, typis Joannis Georgii Winsheimeri, 1726, 4. Alph. 1 plag. 1½.

COmpendium hoc Theologiæ Naturalis methodo erotematica atque facili, ſtylo ſimpliciſſimo & perſpicuo conſcriptum, ut argumenta maxime ardua & intricata lectoris patientiam non fatigent. Præmiſſis prolegomenis de Theologiæ & religionis naturalis definitione, autoritate, utilitate, principio cognoſcendi, ad exiſtentiam Dei demonſtrandam primo loco ſeſe convertit. Etſi enim concedat, omnes homines opinionem habere de Dei exiſtentia; philoſophi tamen eſſe agnoſcit, ut in cauſas aut, ſi mavis, rationes inquirat, cur omnes eam habeant; voluntati divinæ id conforme judicat, quod Deus per multa opera ſeſe nobis manifeſtare voluerit; immo idem neceſſarium eſſe exiſtimat, quod ſubinde inveniantur athei, contra quos robuſtiſſimis pro exiſtentia Dei argumentis opus ſit, quodque ipſimet convicti eſſe debeamus de veritate, quæ fundamentum omnium ſcientiarum, æternæ felicitatis omnisque ad eam ducentis revelationis. Quamobrem cum dubitatio *Carteſiana* de re nondum ſatis clara ideo admitti debeat, ut conquiſitis argumentis opinio in ſcientiam vertatur, Deoque ipſi placeat, ut de exiſtentia ejus convicti ſimus per argumenta certiſſima; de quibusdam argumentis pro exiſtentia Dei afferri ſolitis dubitari poſſe ultro largitur, nec ſollicitam argumenta colligendi curam acerbe exagitandam eſſe pronunciat. Urget ipſe primo loco argumentum *Carteſii* de idea Dei, quam eſſe innatam eamque veram adſtruit: hoc enim admiſſo, neceſſario ſequi, Deum exiſtere, non modo quod ipſa illa idea exiſtentiam neceſſariam contineat, verum etiam quod verus & realis cauſæ effectus exiſtere non poſſit, niſi ejus quoque cauſa exiſtat. Secundo exiſtentiam Dei probat ex intuitu mentis & facultatum ejus. Quamobrem de natura & facultatibus quoque mentis huic inſtituto proficua docet. Voluntatem ad bona per intellectum propoſita deſideranda immutabiliter determinatam agnoſcit, ſeu generaliter ad bonum eſſe determinatum, propria uniuscujusque conſcientia patere defendit, & exinde hominis dependentiam & contingentem exiſtentiam deducere nititur. Imprimis autem ex unione mentis cum corpore exiſtentiam Numinis elucere exiſtimat.

mat. Diſputat hic contra Cel. *Clericum* & ejus ſequaces, qui attributa mentis & corporis eidem ſubjecto ineſſe poſſe defendunt, nec animam in ipſo ſomno actu cogitare concedunt, propterea quod confuſarum perceptionum, ceſſante actu reflexo, non ſit ſibi conſcia. Negat, corpori competere potentiam naturalem commovendi mentem; negat, mentem naturaliter motus in corpore producere poſſe. Utriusque ſubſtantiæ operationes ob naturarum immutabilitatem in conjunctione immutabiles permanere, neque adeo conjunctionem mentis cum corpore collocari poſſe niſi in mutua relatione inter corpus ac mentem & utriusque actiones, ut exiſtentibus in mente talibus cogitationibus, deſideriis voluntatisque decretis, tales & tales in corpore oriantur motus; viciſſim poſitis his illisve corporis motibus, oriantur in mente reſpondentes eis cogitationes. Cum neutra pars hominis admirabilem huncce conſenſum inſtituere potuerit, neutra in hoc fœdere ſui juris ſit; Dei voluntate harmoniam hanc inſtitutam infert. Cum ſic delabatur ad harmoniam præſtabilitam *Leibnitianam*, ſuum de hoc invento, quod a nonnullis pro divino, ab aliis pro *Spinoziſmo* aut ſaltem gradu ad illum haberi ait, judicium interpoſiturus monet, hanc ſibi ſupereſſe difficultatem, cum in iſto ſyſtemate unaquæque ſubſtantiarum independenter ab altera agat, quod ſuum eſt, quomodo noſſe queamus, corpus noſtrum exiſtere re ipſa extra ideam ejus, ſi non ſit mutua operatio partium invicem, aut quomodo ſciamus, alios homines mente re ipſa præditos, ſi corpus easdem actiones exercere poſſet ſine mentis auxilio; *certiſſimum* tamen *eſſe* profitetur, *quod mens non ſubſtantialiter influat in corpus, nec corpus in mentem; ſed fiant actiones & paſſiones reciprocæ, ſola interpoſita Dei voluntate, cujus velle ſit efficere: ſive ergo hæc unio, quæ ſit intercedente voluntate divina, phyſica vocetur, ſive metaphyſica, ſibi perinde eſſe.* Ceterum cum *Leibnitium*, tum *Wolfium* a *Spinoziſmo* quam longiſſime abeſſe, his argumentis probat, quod 1) uterque corpus & mentem conſideret ut ſubſtantias a ſe invicem diſtinctas & diverſiſſimas, 2) actionum corporis & mentis duplicem ſeriem ſtatuat, 3) mentes & corpora ſubſtantias a Deo diverſas affirmet, 4) Deo intellectum & ideas mundorum poſſibilium infinitorum

& liberam unum ex iis eligendi, qui produceretur, optionem tribuat, nec non 5) libertatem, qua ex infinitis rerum ordinibus possibilibus hunc ut optimum elegerit & ad demonstrandas omnes virtutes suas accommodatissimum: cum e contrario *Spinoza* 1) unicam duntaxat fingat substantiam, 2) unicam saltem admittat rerum seriem simul natura existentem, non solo tempore, 3) mentes & corpora habeat pro modificationibus substantiæ divinæ; 4) unicam duntaxat somniet rerum possibilium & futurarum catenam, ita ut alius mundus per ipsum Deum esse nequiverit, quam qui ex infinitis causarum successionibus & bruta fatalitate fluxit, Deoque 5) auferat omnem libertatem. Quod posito semel Dei decreto liberrimo, actionum mentis & corporis eventus necessarii (*hypothetice* scilicet) admittantur; omnes Theologos Reformatos ipse Theologus Reformatus, quod verum sit, fateri observat: perinde vero esse, sive actiones certæ evadant per harmoniam, sive per influxum physicum. Sufficere, quod cum *Wolfius*, tum *Leibnitius* fateatur, actiones fieri libere & imputari posse: quod impudenter neget *Spinoza*. Quomodo libertas voluntatis humanæ, illa scilicet *indifferentiæ*, cum decreto Dei immutabili consistere queat, id hactenus neque per harmoniam, neque per influxum physicum se explicatum vidisse. Monet tandem, se non perspicere, quomodo *Leibnitio* atque *Wolfio* imputari queat subordinatio causarum contingentium in infinitum, qui Deum credunt esse causam liberam, primam & independentem. Provocat ad *Leibnitii* Theodicæam & *Wolfii* scripta varia, præsertim ad Commentationem de differentia nexus rerum sapientis & fatalis necessitatis. Omnia in mundo ita esse concatenata, ut ratione eventus sint maxime necessaria, ab eo negari non posse, qui præscientiam æternam eamque infallibilem in Deo agnoscat. Originem vero idearum, quibus res in organa sensoria agentes repræsentantur, nec vi corporum speciem sui menti imprimentium, nec vi in objecto & organo simul existenti, nec facultati mentis ejusmodi visionem efficiendi, nec effluviis ex objectis egredientibus; sed cum *Cartesio* soli Deo autori tribuit, cujus voluntate nexus ille inter operationes mentis & corporis subsistat. A mente digreditur ad contemplationem structuræ hujus mundi

ac

ac inde argumentum pro existentia Numinis confirmanda petit, cujus excellentissimas virtutes eadem palam loquitur. Finit tandem hanc de existentia Dei pertractationem quæstione, num dentur athei theoretici? Eam se alibi satis superque probasse ait, nunc unico *Spinozæ* exemplo confirmat. Inter attributa Dei primo loco ponit, quod sit spiritus seu substantia cogitans: qua data occasione urget, quam periculosa & perniciosa sit ea sententia, quæ cogitationes mentis vel corporeas facit, vel saltem cogitationis subjectum corporeum esse posse ponit, cum inde via proclivis sit ad errores circa essentiam Dei abominabiles. Ex eo, quod Deus sit mera cogitatio, infert invisibilitatem, impalpabilitatem, ineffigiabilitatem & immobilitatem, atque *Spinozæ* errores perstringit. Infert porro ex eo, quod sit spiritus, vitam Dei, nempe perpetuam actuositatem ex interno principio: ubi quoque de vita mentium agit ejusque a vita Dei differentiam delineat. Sed hic quoque errores *Spinozæ* confutat. Operationes Dei vitales sese exerunt per intellectum & voluntatem. Noster igitur, postquam evicit, Deo intellectum esse tribuendum, objecta ejus considerat, quæ sunt Deus ipse & res omnes, quæ realitatem quandam extra eum involvunt. Derivat rerum possibilium omnium cognitionem in Deo ab idea potentiæ suæ, quæ cum ipsi naturalis sit, illam quoque Deo naturalem esse debere, contra *Poiretum* concludit, a liberrimo & indifferentissimo Dei beneplacito ideas rerum in Deo derivantem. Etsi autem hac ratione rerum essentias seu ideas, ab intellectu divino divelli nescias, æternas & immutabiles esse debere ultro confiteatur; in æternum tamen fieri non posse judicat, ut *fatum* ideo *Stoicum* ex eorum sententia extundatur, qui omnium rerum possibilium ideas Deo naturales statuunt: sufficere enim agnoscit ad arcendum illud, si liberrimum & indifferens in Deo decretum agnoscant, quo ex infinitis illis possibilibus quædam selegit, & in statum simplicis futuritionis tandemque subjectivæ existentiæ seu actualitatis transtulit. Omnes difficultates, quas *Poiretus* nectit, ex falsis suppositis nasci, quod ideas rerum possibilium consideret tanquam a Deo diversas & essentiæ ipsius aliunde supervenientes, atque possibilitatem conceperit tanquam attributum rerum extra Deum. Suppositis istis

istis gratuitis sublatis, cum sponte sua ruant omnia *Poireti* argumenta, ea nullus dubitat Noster, exemplo *Pungeleri*, Theologi *Herbornensis* celeberrimi (quem data opera *Poiretum* confutasse & contrariam essentiis arbitrariis sententiam de ideis rerum omnium Deo naturalibus antecedenter ad decretum in intellectu divino concipiendis solide adstruxisse, commemoravimus Supplem. T. V Sect. XI p. 497 & sqq.) *straminea* & *ficulnea* appellare, ex quibus argui possit, quam fuerit *Poireti* cerebrum *placitis imperiosis* fœcundum. Notandum vero, Cl. Autorem ideam potentiæ divinæ talem concipere, quæ omnium possibilium ideas una comprehendat: unde concludit, Deum non posse se cognoscere tanquam potentissimum, nisi *necessario* cognosceret res omnes per potentiam possibiles. Inter argumenta, quibus futurorum omnium cognitionem Deo vindicat, provocat etiam ad nexum inter omnes res hujus mundi, quo unum semper pendet ab altero & quidem maxima sæpe a minimis, cum a minimis haud raro circumstantiis pullulent fata Ecclesiæ & ingentium regnorum mundi. Multum deinde disputat contra scientiam mediam *Jesuitarum* & contra *Socinianos*, omniscientiam Dei negantes. Disputat etiam contra *Limborchium*, præscientiam ex scientiæ divinæ altitudine repetentem. Dum vero addit: *Nonne multo sapientius naturæque Dei convenientius est statuere, ipsum ab æterno*, per simplicem intelligentiam, *infinitos rerum ordines, nexus & concatenationes infinitas possibiles vidisse, in quibus ipsi non solum bona, sed etiam mala obversata fuere; deinde vero per liberam voluntatis determinationem unam ex illis, virtutibus suis omnibus demonstrandis accommodatissimam elegisse, quam ex statu possibilitatis in statum futuritionis transferre decreverit, & quidem ea ratione, ut nonnulla saltem permittere*, scilicet mala, *nonnulla vero ipse efficere, ut omnia* naturaliter & moraliter bona, *voluerit?* ecquis non videt, quod electionem mundi optimi attributis divinis dignam nec libertati adversam statuat? Ubi de sapientia Dei agit, inter alias rationes, cur Deus sancte permiserit malum, hanc etiam allegat, quod per opus gratiæ multo se perfectius, elegantius & gloriosius exprimit, quam si in solo naturæ opere substitisset. Ab intellectu Dei ad ejus voluntatem digreditur. Post-

quam

quam igitur ostendit, Deo competere voluntatem, & ejus ab humana differentiam exposuit, controversiam expendit, quæ de libertate voluntatis divinæ inter *Wittichium* atque *Roellium* intercessit. Ille scilicet *libertatem spontaneitatis*; hic *libertatem indifferentiæ* quoad res creatas defendit. Dicitur autem *libertas spontaneitatis*, qua quis agit ob certas & evidentes rationes, ut nullam quidem coactionem externam sentiat, tales tamen rationes objectas habeat, quæ determinationem voluntatis ratione eventus necessariam faciunt: *libertas* vero *indifferentiæ*, ubi vel nullæ rationes, vel ab utraque oppositorum parte æquales sunt, quæ non magis in hanc, quam in aliam partem trahunt, adeoque *determinationem* ipsam prorsus *arbitrariam* reddunt. Utriusque partis argumentis in medium prolatis, neutri victoriam concedit, cum uterque non invenerit, quod quæsiverit. Consultius ipse judicat, si quis & *spontaneitatis*, & *indifferentiæ* libertatem Deo simul tribuat, nempe quicquid in utraque perfectionis est, ut voluntas quidem divina motiva habeat, nulla tamen re indigeat. Potentiam Dei duplici modo considerat, *antecedenter* nimirum & *consequenter* ad decretum. Priori respectu *absoluta* dicitur, posteriori *limitata* vel *ordinata*. Illius objectum sunt ea omnia, quorum Deus naturaliter ideas habet; hujus vero nonnisi ea, quæ decreto divino ex statu possibilitatis in statum futuritionis deducta. Quoniam igitur libertas Dei circa res creatas in eo solum consistit, quod quasdam ex iis pro arbitrio ex statu possibilitatis in statum futuritionis & actualitatis traducere potuerit; hinc conceptu facillimum judicat, quomodo Deus res, rerumque modos & accidentia aliter per decretum ordinare non potuerit, quam qualiter in immutabili possibilitatis idea ipsi obversata fuere. Monet hinc, respectu idearum rerum possibilium *impossibile* dici, quicquid contradictionem involvit; respectu vero decreti divini *impossibilia* dici merito, quæ eodem non continentur, & possibilia appellari nonnisi ea, quæ vel olim extitere, vel existunt, vel extitura sunt, quemadmodum factum a *Wolfio* in Cosmologia. Etsi autem Deus decreto suo res omnes futuras certo & immutabili cuidam orbi incluserit, non tamen ideo neganda esse miracula, probat, quod eadem quoque sapiente Dei decreto una

ſint determinata, quando & ubi ea Deus patrare velit. Quæ porro doctiſſimus Autor de Dei ſimplicitate, infinitate, incomprehenſibilitate, beatitate, unitate, exiſtentia neceſſaria, æternitate, primitate, independentia, omnipræſentia, immenſitate, poteſtate, ſanctitate, juſtitia, veracitate, bonitate atque gloria tradit; de iis ut ſpecialiora in medium proferamus, opus non eſſe judicamus.

JO. SALOM. BRUNNQUELL, D. CURIÆ Prov. Saxon. commun. Advoc. ordinar. Hiſtoria Juris Romano-Germanici, in uſum auditorii adornata.

Jenæ, apud Jo. Frid. Ritterum, 1727, 8.
Alph. 1 pl. 20.

STrenuos in Germania noſtra hiſtoriæ & antiquitatum Juris Romani patriique cultores tulit felix illa meliorum literarum cum ſtudio legum conjunctio, quæ noſtra ætate unanimi cordatiorum ſuffragio verum & præſtantem efficit Juriſconſultum. Tamque numeroſa humanioris Juriſprudentiæ monumenta & ſpecimina, quæ vel hoc ſeculo prodiere, & quorum complura in Actis noſtris extant, ſatis comprobant, eſſe noſtratium ingenia, rectis inſtructa præſidiis, acria ſatis aptaque non ad examinanda ſolum atque perpolienda aliorum inventa, ſed ad inveniendum quoque & eruendum, quicquid elegantiorum obſervationum antiquitas recondit. Quo vero ſtudio in Academiis hodie tractetur hiſtoria Juris, documento ſunt, quæ inde ab aliquot annis ediderunt viri docti, eam vel ex inſtituto explicantia, vel partem ejus aliquam, aut argumentum nobilius illuſtrantia ſcripta. Præter Ill. Hofmanni hiſtoriam juris, in uſum auditorum editam, nondum tamen habuimus concinnum aliquod compendium, quod cum prælectionibus Academicis ſubjici, tum juris cultorum induſtriæ privatæ inſervire poſſet; quale nuper dedit doctiſſimus *Brunnquellius*, ſubnatum ſibi in ſcholis, quas cum plauſu aperuit juvenibus ad ſolidiorem Juriſprudentiam adſpirantibus. His ut, quænam ſint genuina legitimæ ſcientiæ ſubſidia, luculenter mon-

monstraret, dissertationem de linguarum, philosophiæ, antiquitatum, & historiarum studio cum Jurisprudentia jungendo, præmisit, docta & accurata Autorum ad has literas pertinentium cognitione apprime commendabilem. Ipsam historiæ juris Romano-Germanici delineationem quatuor distinxit partibus. In prima parte historiam Juris Romani ante Justinianum executus, singulis capitibus egit de Legibus Regiis, de statu Legum Romanarum post ejectos Reges, & sub Decemviris, de conditione Legum XII Tabularum, de interpretatione prudentum & disputatione fori, de Jurisprudentia formularia, de Legibus atque Plebiscitis, de Prætoribus & Ædilibus horumque Edictis, de statu Legum Romanarum sub Augusto ejusque successoribus ad Hadrianum usque, in primis de Lege Regia & Senatusconsultis, de Jureconsultis eorumque responsis, de statu Legum Romanarum sub Hadriano & de Edicto perpetuo, de Constitutionibus Principum, de collectionibus Constitutionum Imperialium, in primis de Codice Gregoriano & Hermogeniano, de Codice Theodosiano, nec non Theodosii & subsequentium Imperatorum Novellis, de fatis denique Jurisprudentiæ Ante-Justinianeæ, in primis Codicis Theodosiani. In secunda parte historiam juris Justinianei, librorumque ad jus illud pertinentium, paulo exactius consideratam, quam vulgo fieri solet, recenset. Dixit proinde de Imp. Justiniano, ejusque in componendo Juris Corpore adjutore Triboniano, de Codice Justinianeo, de Digestis seu Pandectis, de illis, quæ præter meritum & merito in Digestorum libris reprehendi solent, de Pandectarum editionibus, de editione Pandectarum Florentina & MSpto Florentino, de Institutionibus Justinianeis, de Imp. Justiniani L Decisionibus, de Codice repetitæ prælectionis, de Authenticis, Novellis Justiniani, variis harum versionibus & editionibus, aliisque Imp. Justiniani Constitutionibus, de præcipuis Corporis Juris Justinianei editionibus. Tertiam partem in duo divisit membra, quorum primum Juris Justinianei fata in Oriente exponit, & de versione Juris Justin. in linguam Græcam, Theophili paraphrasi Institutionum ejusque variis editionibus, de Constitutionibus Imperatorum Orientis ad Basilium usque Macedonem, de hujus & filiorum Constantini ac

Leonis Constitutionibus, nec non libris Basilικῶν, variisque illorum editionibus, Novellis Leonis Imp. earumque in foris nostris autoritate, de glossis, scholiis, commentariis & compendiis in Basilica conscriptis, de Constitutionibus subsequentium Imperatorum ad eversum usque a Turcis Orientale Imperium, de necessaria conjunctione Juris Græci cum Juris Justinianei studio, tractat; alterum membrum juris Justinianei fata & vicissitudines in Occidente sistit, & quidem primum ante tempora Lotharii II Imperatoris; dein veras restaurati illius juris in scholis Italiæ occasiones atque causas aperit; inde disserit de schola Irneriana seu de doctoribus juris civilis ab Irnerio ad Accursium usque, deque illorum sectis & controversiis, de Legistis & Decretistis, de Franc. Accursio, Glossæ collectore & ordinatore, deque glossæ autoritate & glossatis juris corporibus, de schola Accursiana, Bartolina, Cujaciana, sive doctoribus, qui elegantiores literas cum studio juris civilis conjunxerunt, de schola JCtorum Ramistica: tandem quo tempore, ex qua causa, quomodo & in quantum Jus Justinianeum in foris Germaniæ receptum sit, solide monstrat, & usum pariter atque dignitatem illius juris contra dissentientes & obtrectatores defendit. In quarta parte Legum Germanicarum tam publicarum, quam privatarum series & historia a primis Reip. Germanicæ initiis ad nostra usque tempora enarratur. Hinc secundum distinctas juris Germanici periodos explicatur conditio Legum Germanicarum ante seculum V, & post illud ad seculum usque IX, recensentur Leges Regum Francorum, Capitularia dictæ, Leges Germanicæ a seculo X usque ad famosas Speculi Saxonici & Suevici collectiones; insertum est caput de jure Germanorum manuario, von Faust- und Kolben-Rechte, tum vero *Speculi* Saxonici & Suevici compositio, nævi, autoritas & editiones, item jura civitatum Germaniæ statutaria, vulgo Stadt-Recht, Willkühr, jura statuum Imperii provincialia, Landes-Ordnungen und Constitutionen, exacte indicantur, & brevi tractatione de Recessibus Imperii libro finis impositus est. Singula hujus operis capita eleganti ordine quamvis partem historiæ utriusque juris positionibus brevibus delineatam sistunt, indicatis fontibus, unde haustæ sint, & autoribus, a quibus Noster profecit: & fontium qui-

quidem autorumque notitia textui subjecta est, inspersis hinc inde haud postremæ notæ observationibus. Usus est Vir doctissimus magna diligentia in consulendis florentissimorum nostri ævi JCtorum commentariis & observationibus: ceterum se ad exemplum optimorum historiæ juridicæ scriptorum, qua tractandi methodum, composuit ubique, aliis prætermissa, aut levi digito saltem tacta, studiose collegit & ad modum compendii elaboravit, controversias attigit & dissensiones, judicium tulit modeste, autorum vero & librorum, etiam rariorum, notitiam copiose accurateque suppeditavit. Eadem vero methodo conscriptam juris Canonici atque Ecclesiastici historiam, ac præterea Jurisprudentiam criminalem breve tempus expectare nos jubet.

CHRIST. GODOFR. HOFFMANNI, S. R. BOR. Maj. Consil. intimi & Facult. Jur. in Academia Viadrina Ordinarii, Historia Juris Romano-Justinianei.

Volumen II.

Lipsiæ, apud hæredes Jo. Grossii, 1726, 4.

Alph. 3 pl 7.

POstquam de instituto Ill. Autoris primum Volumen (cujus proxime novam editionem, passim emendatam & Juris publici Romani delineatione auctam, pollicetur) recensentes, diximus in Actis A. 1719 M. Sept. p. 381, par est, ut alterius quoque Voluminis, duabus Partibus divisi, nonnullam mentionem faciamus. Exhibetur vero hic primo in priori Parte loco *Collectio Legum Regiarum & Fragmenta Juris Papiniani*, ubi id egit Noster, ut primo Legem cujusque Regis, deinde Autores idoneos, qui ad legem illam provocant, mox sententiam legis & denique usum ejus in jure posteriori ostendat, eo imprimis fine, ut Juris recentioris origo ex veteri luculenter pateat. Cum vero & multa Romani petierint e legibus Græcorum, hinc secundo loco *Leges Atticæ* e Sam. Petito, & *Lacedæmoniorum* e Nic. Cragio petuntur, quibus Ill. Autor succinctam nec inelegantem *Legum Græcarum, imprimis Atticarum, Historiam* præmisit. Subjecit his tertio

Fragmenta XII Tabularum, quæ post tot alios, quos eleganter recenset, ex restitutione Jac. Gothofredi, notis illustravit, quibus Legum sensus verborumque illis contentorum significatio investigatur, atque cum jure Attico confertur, usus que, quem hæ leges in Jurisprudentia recentiori habent, ostenditur; persuasus quippe, in hac vix ullum aliquod insigne momentum occurrere, quod non ex fœcundissimo XII Tabularum fonte queat derivari. Atque his subjecit ordinem harum Legum, tum e *Lud. Charondæ*, tum e *Franc. Hotomanni, Theodori* item *Manilii* & *Fulvii Ursini* recensione. Denique quarto dedit *Fragmenta Edicti perpetui* in Corpore Juris Justinianei dispersa, & ex *Guil. Ranchini* collectione, adjectis aliorum observationibus, recusa & emendata; quibus etiam seriem librorum Edicti perpetui, prout illam Jacobus Gothofredus concinnavit, addidit. In altera hujus Voluminis Parte duo opuscula exhibet Ill. Editor, quæ rariora hactenus, certe non facile historiæ Juris cupidis parabilia, ac lectu utilissima censuit, nempe *Caroli Breti Ordinem perantiquum Judiciorum Civilium eorumque solennia*, Paris. 1604 iterumque a Cl. Salengre in Thesauro Antiqu. Rom. qui tamen ob molem ab omnibus comparari non potest, editum: qua occasione simul de aliis scriptoribus, qui Historiam fori Romani exposuerunt, docte præfatur; & *Renati Bottereau Hadrianum Legislatorem*, Pictavii 1661 vulgatum. Ceterum spem aliquam facit continuandæ pluribus Voluminibus hujus Juris Historiæ, quibus similes libellos non ubivis obvios, qui ad materiam hanc spectant, addere constituit, quo rem Lectoribus admodum gratam facturum Virum optimum, minime dubitamus.

LA CRITICA D'OGGIDI O SIA L'ABUSO DELla Critica odierna.

i. e.

DE ABUSU CRITICÆ HODIERNÆ DISsertatio, Autore JACOBO LADERCHIO, Congregationis Oratorii Romanæ sacerdote.

Romæ, apud Hieron. Mainardum, 1726, 4.

Plag. 15.

Sæpius

SÆpius jam in Actis nostris de *Jac. Laderchio*, variis ingenii monumentis inter eruditos claro, facta est mentio: ita ipsius *vitam S. Petri Damiani* A. 1703 p. 482, *dissertationem historicam de sacris Basilicis SS. Martyrum Marcellini Presbyteri & Petri Exorcistæ de Urbe*, A. 1706 p. 281; *Acta* denique *passionis SS. Crescii & Sociorum Martyrum asserta & illustrata*, A. 1709 p. 97 recensuimus. Nunc aliud nobis ejusdem Viri *de hodierna Critices abusu* exhibetur meletema, quod jam inde A. 1710 ab Autore compositum, a variis in privatos usus descriptum, eruditorum manibus Neapoli, Mediolani, Bononiæ atque alibi circumlatum est, & a multis avide perlectum. Movit hæc res *Hieronymum Mainardum*, typographum Romanum, ut, quod Neapoli sibi transmissum acceperat, Schediasmatis exemplum prelo suo submissum in vulgus edere institueret, non exiguum, quod sperabat, lectoribus beneficium facturus.

Placuit vero Clariss. *Laderchio* integram scriptionis suæ telam quadraginta paragraphis definire, & quid sibi de plurimorum seculi nostri Criticorum audacia videatur, edisserere. Equidem id sibi minime esse animi subinde inculcat, ut omne plane Critices exercitium sublatum velit; quin probare se ait & commendare vehementer Critices sobriæ ac modestæ usum, illius scilicet, quæ genuinum a spurio, verum a falso sagaciter discernendo pristinum veritati honorem, pristinam lucem restituat, & corrigat circumspecte, quod vel temporum injuria, vel hominum malitia, vel incuria amanuensium corruptum, interpolatum depravatumque sit. Gravem etiam illis dicam scribit, qui eximio judicii defectu laborantes, inconsulto animo omnem plane Criticam contemnunt flocciquefaciunt, dignosque judicat, qui stupiditatis, credulitatis supinæque suæ ignorantiæ pœnas dent. At enimvero cum largus admodum ævo nostro proventus sit eruditorum, qui, ubi Criticos agunt, aureum illud: *ne quid nimis*, neutiquam, uti par erat, in oculis habent; quin potius, de aliorum scriptis, sententiis, rebusve gestis judicandi modeste libertate in pessimi exempli licentiam conversa, quoties ipsis fuerit visum, statuendi, corrigendi quidvis, vel rejiciendi penitus aut in dubium vocandi minimum, potestatem sibi arripiunt, quem abusum

p. 11. 5. 8. 9.

abusum utique graviter reprehendendum duxit. Hanc autem instituti se rationem constituisse sibi affirmat, ut de eo magis sollicitus sit, ut lectoribus suis genuinam Critices, qualis quidem nostris temporibus exerceri utplurimum consuevit, faciem repræsentet,
p. 5. & quantum *in modo*, quantum *in tempore*, quantum etiam *in personis*, quod *nimium* est, plerumque committi soleat, ostendat; quam ut morem hunc data opera impugnet, & quæ in causæ suæ defensionem obtendi communiter consueverunt a Criticis, operose di-
3. 36. luat: cum majorem hæc res industriam, diffusamque magis eruditionem postularet, & ipse persuasus esset, non opus fore ut multa adversus rem dicantur, a qua probatus quisque facile abhorreret. Interim tamen hoc sibi commodi atque emolumenti hac ex tractatione promittit Cl. *Laderchius*, ut, qui quid rei sit Critica, quibusve illa cancellis contineatur, ignorarunt hactenus, edoceantur, mediumque tenere, si volunt, condiscant, ne in alterutram extremarum partium prolapsi, aliud semper statuant de illa quam statuere debebant, & vel cane pejus & angue ipsam aversentur, vel Palladium literatæ civitatis existiment, quo sublato, pessima quæque fata literis imminerent. Abuteremur certe Lectorum otio, si plura ex hoc libro decerpta exhibere institueremus. Cum enim non nisi trita & ab aliis vel centies dicta heic proponantur, merito nos labore hoc supersedere posse credidimus: id tantum notandum duximus, eodem quo *Laderchius* anno, scilicet 1710, operi huic elaborando insudavit, prodiisse etiam Parisiis R. P. *Laubrusselii* eruditam *de abusu Critices in Theologia* commentationem; quam, eleganter quippe conscriptam, libentius forsitan evolvent, qui instrui in hoc eruditionis capite desiderabunt. Tacendum quippe nobis haud est, nimium fuisse Autorem nostrum in conglomerandis Ecclesiæ Patrum, Ciceronis etiam interdum atque Senecæ, allegationibus, quæ dimidiam, vel ultra, scriptionis partem efficiunt, tantoque majori lectoris tædio utraque lingua appositæ leguntur, quanto minus ille sæpissime, licet omnem ingenii nervum intendat, divinare potest, cur factæ eædem fuerint. Et bene admodum habet, quod ipse sive Autor, sive Editor peculiari præfatione monendum hac de re Lectorem esse censuerit.

):(o):(

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXXVII.

WESTMONASTERIUM, OR THE HISTORY and Antiquities of the Abbey - Church of St. Peters Weſtminſter.

h. e.

HISTORIA ET ANTIQUITATES ABBAtiæ & Templi S. Petri Weſtmonaſterienſis; Autore JOHANNE DART. Acceſſit ejusdem Autoris Poema de Abbatia Weſtmonaſterii.

Tomi II.

Londini, apud Jac. Cole, ſculptorem, Joſ. Smith & alios Typogr. fol.

Alph. 3 pl. 18 Tabb. æn. maj. 136.

OPus ſiſtimus ſplendidum & jucundum, quod Principi Walliæ GEORGIO AUGUSTO conſecratum, quamvis annum impreſſionis nuſpiam additum habeat, primum tamen ejus Tomum, cui alter mox ſucceſſit, abhinc fere biennio prodiiſſe conſtat. Uti vero cuncta, quæ ad templum Weſtmonaſterienſe pertinent, antiquitates, capellæ, Epitaphia imprimis, quæ A. 1723 ſive integra ſive paſſim exeſa exſtabant, ſumma arte ad vivum delineata & æri inſculpta hic exhibentur, quæ facile omnium oculos allicere poſſunt; ita nec Cl. Autor, qui & aliis ſcriptis, poeticis maxime, amatoriis, dramatibus inclaruit, ulli labori pepercit, ut & hiſtoriam Abbatiæ, in qua jam olim *Sulgardus*,

Matthaeus West, *Sporley* aliique laborarunt, elucubratissimam daret, consultis imprimis monumentis ineditis Harlejanis; & lapidum sepulcralium inscriptiones, quas *Henr. Keepe* & *Camdenus* admodum imperfectas dederant, integras promeret & ex
p. I. XLII. historia civili & literaria eleganter illustraret. Praemisit Operi Poema heroicum, quo Abbatiae faciem eleganter expressit, inter alia fata Mariae Stuartae, illic sepultae, graviter deplorans, & Elisabethae Reginae minime parcens, libertatemque Anglicae gentis passim extollens. Opus III Libris dividitur, quorum duo priores primi, tertius una cum Vitis Abbatum Westmonaster. secundi Tomi Partem priorem constituunt, epitaphiis utrique Tomo ex aequo Parte II subjectis. Libro I de fundatione templi *C. I*, de ejus instauratione prima sub Eduardo Confessore *C. II*, & de altera sub Henrico III *C. III*; Libro II de reliquiis illic custoditis *C. I*, de Capellis & Altaribus vetustis *C. II*, de missarum solemnibus & anniversariis *C. III*, de veteri consuetudine piscatorum offerendi Ecclesiae salmonem *C. IV*, (quod caput legi imprimis meretur,) de oblationibus (*Shrine*) S. Eduardo factis *C. V*, quibus conspectus architecturae templi modernae annectitur; Libro III de actis vetustis Ecclesiam concernentibus *C. I*, de coronis Regum & coronationibus in illa celebratis *C. II*, de Sanctuario ibidem olim constituto *C. III*, de moderno Ecclesiae statu *C. IV* differitur. His subjunguntur, ut diximus, Vitae Abbatum inde ab *Orbritho*, qui primus A. 604 ad Abbatiam pervenit, usque ad *Franciscum Atterbury*, qui hodie eidem magna cum laude praeest. Cum vero singula recensere nimis prolixum futurum sit, rem non ingratam nos facturos arbitramur historiae litterariae cupidis, si, ne specimen desit, eruditorum virorum dies annosque emortuales, qui in Dictionario Eruditorum Menckeniano, quod omnium hodie instructissimum est, vel omissi vel secus annotati sunt, ex ipsis eorum epitaphiis, certissimis quippe documentis, depromptos, hoc loco indicemus, eo quidem ordine, quo a Cl. Autore nostro exhibentur. Nimirum *Edmun-*
T. I. p. 75. *dus Spencer*, Poeta Anglus, natus A. 1510, obiit 1598. *Wilhel-*
76. *mus Shadwell*, Regum Wilhelmi III & Mariae Poeta & Histori-
79. cus, decessit 1692 d. 20 Nov. anno aet. 55. *Samuel Butler*, qui re-
belli-

bellium sui temporis hypocrisin poemate ludicro, *Hudibras*
inscripto, graphice depinxit, natus 1612, mortuus est 1680, epita-
phium demum nactus 1721. *Matthæus Prior*, Poeta, rebus gra- Conf. T. II.
vioribus a Wilhelmo III & Anna Regina adhibitus, dum sui tem- p. 61.
poris historiam moliretur, rebus mortalibus ereptus est d. 18
Sept. 1721. *Johannes Philips*, qui in Epicis, Georgicis & Lyricis 83.
multum præstitit, n. 1676 d. 30 Dec. e vivis excessit 1708 d. 15
Febr. *Galfridus Chaucer*, pater Poetarum Angl. cujus vitam pro- 86.
lixiorem Noster nuperæ ejus Operum editioni præmisit, natus
Londini A. 1328, denatus est Oct. 25 A. 1400. *Johanni Dryden* 90.
monumentum ad latus Coulæi, illius Pindari, Horatii & Virgilii
Anglici (prout in epitaphio vocatur) anno 1720 poni jussit Jo.
Sheffields, Dux Buckinghamiensis, cum busto ejus & paucis ver-
bis: *I. Dryden, natus 1632, mortuus Maji 1 1700. Thomas Sprat*, 144.
pater, Episcopus Roffensis, cujus sunt eximia in linguam Angli- 147.
cam merita, d. 20 Maj. 1713, anno æt. 77, & filius ejusdem no- Conf. T. II.
minis, Patris æmulus, d. 10 Maj. 1720 anno æt. 41 decesserunt. p. XLIII.
Carolus Comes *Montague*, Marchio de *Halifax*, qui inter eru- 175.
ditos & Mæcenates Angliæ nostro tempore primus exstitit, vi-
tam finivit d. 19 Maj. 1715 anno æt. 54. *Josephus Addison*, de T. II.
cujus operibus, nuper editis, & vita iis præmissa, dicemus alio 54.
tempore, sepultus est in hoc templo d. 26 Jun. 1719. *Johannes* 57 sq.
Spotswood Archi-Ep. S. Andreæ in Scotia, qui historiam Scotiæ
omnium optime descripsit, diem obiit 1640 Londini, quo se re-
ceperat ob motus Scoticos. *Robertus Stapylton*, qui Dramata & 62.
versionem poeticam Juvenalis edidit, d. 11 Jul. 1669, & qui ei
proximus tumulo, *Wilhelmus Outram*, Theologus incomparabi-
lis, Scripturis & Patribus plane immersus, d. 23 Aug. 1679, anno
æt. 54. exspirarunt. *Antonius Horneck*, S. Theol. Professor Regi-
us, libris asceticis clarus, vivere desiit prid. Cal. Febr. 1696 æt.
56. *Thomas Knips*, S. Th. D. in promovenda pietate pariter ac 79.
eruditione indefessus, 8 Id. Aug. 1711 æt. 73, *Henr. Wharton*, Au- 95.
tor Angliæ Sacræ, cujus vitam Noster prolixius exponit, d. 5
Mart. 1694 æt. 31, & *Guil. Sanderson*, qui vitas Mariæ Scoticæ, 125.
Jacobi I & Caroli I Regum Angliæ scripsit, d. Jul. 15, 1676 no-
nagenarius, mundo valedixerunt. *Guil. Johnsoni*, S. T. P. d. 4

Mart. 1666 æt. 57 defuncti Epitaphio adduntur verba: *Imaginem cujus si velis, illius librum consule.* *Aphara Behn*, quæ Dramatibus & poematibus aliis inclaruit, e vita excessit d. 16 Apr. 1689. *Richardus Gouland*, primus Collegii Westmonast. Bibliothecarius, qui & lectissimos libros Bibliothecæ legavit, vitam finivit d. 10 Nov. 1659. Ceterum adduntur ultimo Cromwellius, Ireton, Bradshaw & reliqui infandæ rebellionis autores, qui in hoc templo olim sepulti, sed post restitutionem Caroli II effossi, aliisque in locis minus honoratis, vel infamibus, iterum defossi sunt, e quibus in nostrum censum pertinent *Wilhelmus Twisse*, D. Th. strenuus disputator A. 1641 in Arminiana controversia, defunctus A. 1645, & *Thomas May*, Lucani interpres & variorum carminum Autor, qui a Carolo I, cujus pariter ac regiæ conjugis gratia fruebatur, ad rebelles transiens, & ab his Historiographi munere donatus, obiit A. 1650.

p. 126. 133. 144. 145.

MEMORIE CONCERNENTI LA CITTA DI Urbino, dedicate alla S. R. M. GIACOMO III Rè della Gran Bretagna.

h. e.

COMMENTARII AD HISTORIAM CIVItatis Urbinatis spectantes, JACOBO III R. M. B. inscripti.

Romæ, apud Jo. Mar. Salvioni, Typogr. Vatic. 1724, fol. Alph. 1 Tabb. æn. 148.

PAucæ admodum sunt Italiæ urbes, reliquis vel Principum gloria, vel civium toga sagoque illustrium litterisve ac vitæ integritate celebrium virorum fama, vel ædificiorum, divitiarumque splendore præstantes, quarum non typis publicis vulgata exstet historia, memoriæque posterorum sit commendata. Est inter has Ducatus Urbinatis metropolis, ejusdem cum provincia nominis, Principali olim, jam Episcopali sede nobilis, quæ, duobus licet abhinc, quæ præterlapsa sunt, seculis, uno vel altero gavisa fuerit civium, qui hoc præstiterit patriæ pietatis atque officii, ut data quavis occasione urbem illam vel publicis quo-

quoque scriptis celebraret; perfectam tamen numerisque suis absolutam sui historiam, qua tot aliæ superbiunt civitates, hactenus desideravit. Movit hæc res *Clementem XI*, Pontificem Ecclesiæ Romanæ maximum, cum Urbinati is adhuc Episcopus præesset cœtui, ut sollicito, quo quippe in patriam ferebatur, studio illorum, qui de ipsius rebus ac laudibus scripserunt, Commentarios conquireret, luci aliquando publicæ tradendos. Æri simul is eleganter incidi curavit operum anaglyphorum, machinarum militarium, antiquarum pariter atque recentiorum, instrumentorum itidem varii generis mechanicorum, quæ Principis palatium magnifice ornant, typos. Enimvero & Pontificalis fastigii negotia, & mors deinceps impedimento fuerunt Clementi, quo minus destinata efficeret. Ipsius itaque necessarius ac civis Card. ANNIBAL de Sto Clemente manum operi adjecit, curamque publicandorum, quos diximus, Commentariorum suscepit. Constitutum autem ipsi est quatuor distinctis Tomis syntagma illud scriptorum comprehendere, quorum primus, nunc editus, illos complectatur, qui vel generalem aliquam urbis notitiam suppeditant, vel de situ atque structura commentati sunt civitatis: secundus vitas Principum continebit, qui sedem ibi aliquando fixerunt: tertius eos commendabit cives, quos vel res pace belloque fortiter ac præclare gestæ, vel vitæ innocenter actæ exemplum, vel litterarum studia a reliquo populi grege distinxerunt: quartus denique opera eorundem ipsa referet, quibus nomen illi suum memoriæ perpetuitati addixerunt: copiosum etiam, coronidis loco, illorum indicem exhibebit, qui extra urbem nati, fortunarum ibi suarum sedem constituerunt, suaque arte vel ingenio, æquali cum civibus ardore, famam civitatis amplificare allaborarunt.

Prima hæc est, quam manibus tenemus, operis pars, Jacobo III a Collectore dicata, qui paullo ante quam prelo illud liberaretur, per menses aliquot Urbini in Palatio Apostolico fuit commoratus. Dedicationem præfatio sequitur, cujus præcipua, quæ instituti rationem declarant, momenta modo excerpta dedimus. Ipsi post hæc variorum Commentarii legentium oculis sistuntur. Agmen ducit inter hos *Bernardini Baldi*, Abbatis Gua- p. 1.

Guaſtallenſis, Urbinatis, Encomium patriæ, nativa eloquentia conſcriptum, & coram Principe Franciſco II ultimo Urbini duce, ſeculo decimo ſexto ad finem jam vergente, publice recitatum. Sequitur ejusdem Autoris deſcriptio Palatii Ducalis, a Friderico Principe (cujus vitam peculiari quodam ſcripto daturum ſe p. 40 pollicetur) ad omnem, quæ concipi poteſt, magnificentiam exſtructi, ad Card. de Aragona A. 1587 data, & ſeptemdecim capitibus plenam illius ideam complexa. Tertium occupat locum *Franciſci Bianchini*, Veronenſis, Benedicti XIII & qui illum anteceſſerunt, Pontificum duorum Camerarii, *Spiegazione delle Scolture contenute nelle LXXII Tauole di marmo, e baſſi rilievi collocati nel baſamento eſteriore del palazzo di Urbino.* Latino primum idiomate concepta fuit hæc anaglyphorum marmoreorum deſcriptio, plurium machinarum bellicarum ſive antiquioris ſive recentioris ævi, aliorumque id genus inſtrumentorum imagines exhibentium, ſed Collectoris hujus ſyntagmatis precibus in Italicum ſermonem ab ipſo autore translata eſt. Varia heic, quæ & antiquitatibus lucem commodent eximiam, & Architecturæ civilis ac militaris æſtimatoribus jucunda & utilia ſint obſervatu, reperias licet. Acceſſit denique ejusdem Bianchini *Notizie e Pruove della Corografia del Ducato di Urbino, e della Longitudine e Latitudine Geografica della città medeſima*, &c. ſpecimen Geographiæ Italiæ, quam pridem is meditatur, abſolutioris elegantiſſimum. In eo determinat altitudinem poli Urbinatis ope gnomonis palmorum Roman. 151 unc. $4\frac{40}{100}$ ex obſervationibus ſolaribus 43° 48′ 32″ ex Lucida Lyræ 43 48 34; ut intra 2″ de latitudine conſtet. Longitudinem ex angulis poſitionum ad meridianum Urbinatem captis, & ſuo tempore cum omnibus huc pertinentibus prodituris, elicit talem, ut Romano 6½ mill. Italicis orientalior ſit, cujus poſitionem alibi declarabit; deinde ex obſervationibus Eclipſium Lunæ & Satellitum Jovis intra 50″ temp. verſus orientem a Romano diſtantiam Urbinatis confirmat.

RELAZIONE DELLA STATUA EQUESTRE di Carlo Magno.

h. e.

h. e.

RELATIO DE STATUA EQUESTRI CAROLO M. in porticu Vaticani posita; accedunt carmina quædam Etrusca.

Senis, apud Franciscum Quinza, 1725, fol.

Plag. 12, cum figura statuæ ænea.

POsuerat Alexander VII P. M. gloriosæ Constantini M. Imperatoris memoriæ statuam marmoream, eandemque in porticu templi Vaticani ad dextrum latus collocari jusserat. Hinc Clemens XI, uti erat in hujus generis delitias animo propensissimo, sociam Imperatoris imagini ad lævam portæ partem Caroli M. statuam equestrem poni voluit, sculptorique artis suæ callentissimo Augustino Cornacchini illius effingendæ provinciam demandavit. Perfecta autem illa demum est anno MDCCXXV sub Benedicto XIII & hac epigraphe: p. 2.

CAROLO MAGNO
ECCLESIÆ ROMANÆ VINDICI
ANNO IUB. M. DCC. XXV.

characteribus æneis deauratis insignita. Nummus etiam cusus est hanc in rem, ex omni metallorum genere, cujus altera facies Benedicti Pontificis imaginem, altera statuæ typum refert. Summa hæc est relationis, vix sex paginas implentis. Addita vero sunt a typographo variorum Academiarum Italiæ sociorum epigrammata quadraginta, Pontificum partim, Clementis & Benedicti, partim *Violantæ Beatricis* Hetruriæ Principis, quæ prima scilicet statuam hanc perfectam & absolutam conspexit, honoribus atque laudibus, Italæ gentis more dicata; quæ & ab autorum ingenio & typorum nitore atque elegantia lectoribus se commendant.

PUBLII OVIDII NASONIS OPERA OMNIA, cum integris JAC. MICYLLI, HERCULIS CIOFANI & DAN. HEINSII Notis, & NIC. HEINSII

curis

curis secundis, & aliorum in singulas Partes, partim integris, partim excerptis, Adnotationibus, cura & studio PETRI BURMANNI, *qui & suas in omne opus notas adjecit.*

Volumina IV.

Amstelodami, apud Wetstenios & Waesbergios, 1727, 4. Alphab. 23.

TAnta fuit apud meliorem partem eruditorum visendi *Ovidii Burmanniani* exspectatio, ut solo nuncio, tandem aliquando hoc opus claustra, quibus tam diu coercitum est, perrupisse; lætitiam communem & publicas gratulationes nos excitaturos esse confidamus. Non opus est addere, satisfactum esse tantæ exspectationi. Qui enim Burmannum norunt, quique in aliis ejusdem monumentis viderunt, quam sæpe ad has in Ovidium adnotationes lectorem remittat, erudita omnia & elaborata non possunt non animo & opinione præcipere. Inanissima illa obtrectatorum natio, qui nihil, nisi quod ipsi fecerunt, rectum putant, quorumque mens nugis, aut invidia obsessa, tenebrisque oppleta veram litterarum majestatem non recipit, adspiciat, &, nisi plane periit pudor, erubescat. Gaudeant amici, & litterarum cultores, arripiant thesaurum, in quo pleræque omnes elegantioris litteraturæ observationes, & quidquid in secretiori doctrina est admirabile, non tam reconditum, quam diligentia Celeb. Burmanni communi usui est expositum. Batavi singulatim colant ac observent venerandum hoc caput, quod solum fere, cum duobus aut tribus aliis, & dignitatem litterarum, & gloriam, qua olim iste terrarum tractus ad sidera sese extulit, tuetur. Sed & nos familiarem lætandi causam habemus. Non pauci enim, qui adhuc inde ad nos perlati sunt libri per quorundam non optimæ notæ pædagogorum, pæne dixerim, ineptias adeo corrupti fuerunt, ut Hercules tertium decimum laborem sibi venisse putare potuisset, si ex eorum adnotatiunculis aliquid dignum hac charta & lectoris patientia in medium proferendum esset. In hoc vero Ovidio tot egregia singulis paginis nobis occurrunt, ut nullo negotio, nulloque habito selectu, plu-

plurimas observationes, emendationes, illustrationes lectori afferre possemus, quibus de opera ab Cel. Burmanno optime collocata convincatur. Verum res postulat, ut per partes enumeremus, quid nova hæc editio contineat: deinde pauca eruditionis Burmannianæ specimina dabimus: tandem, quid lector in hoc opere, sine ulla doctissimi editoris culpa, desiderare possit, subjungemus. Primum quidem in universum opus habemus integras notas *Jacobi Micylli*, *Herculis Ciofani*, *Dan.* & *Nicolai Heinsiorum*. Et Micylli quidem adnotationum in solam Ibin excerpta, ob nimiam Commentatorum copiam, in reliqua opera integræ, ut diximus, exhibentur: Nicolai autem Heinsii ex curis ejus secundis minimum tertia parte auctiores apparent. Deprehendet autem lector, virum illustrem hæc observationum augmenta non modo ex vetustioribus, sed etiam recentioris ævi scriptoribus, v. gr. Gunthero, aliisque depromsisse, &, qui mos ejus erat, sæpe membranarum, non editionum lectiones repræsentasse beneque multos autores obiter emendasse. Ex aliorum autem commentariis accessere ad *Epistolas Heroidum* Jo. Baptistæ Egnatii adnotationes; ad *libros Amorum* & ad *Medicamina Faciei* selectæ ex commentario Dominici Marii Nigrini; ad *Halieuticon* Conradi Gesneri Scholia, qui hoc poema illustravit in libellis tribus novis de piscibus & aquatilibus, sive in progymnasmatibus in historiam aquaticûm; adduntur etiam, quæ Janus Vlitius in Venatione novantiqua ad hoc scriptum attulerat. In *Epicedion Drusi Cæsaris* non omissa sunt, quæ Pithœus, Scaliger & Lindenbrogius notarunt. *Nux Elegia*, præter alias, Georgii Fabricii notis illustratur; sed *Sabini Epistolæ* nullo novo augmento, nec reperiebantur digna, honoratæ sunt. Hæc de primo Tomo. Tomus secundus complectitur libros *Metamorphoseon*, illique, præter communes illas observationes, Jacobi Constantii Fanensis & Henr. Lor. Glareani integras notas, selectas autem Raphaelis Regii, Pontani aliorumque additas habent. Deinde non modo *Series Compendiosa Metamorphoseon* ex Guilielmi Canteri novis lectionibus, quam & in Heinsiana editione legimus, præmittitur; sed etiam singulis Fabulis *Argumenta Lactantii*, notis Munckeri & aliis quibusdam illustrata, præfixa sunt: & fini in-

tegræ *Jo. Guilielmi Capoferrei Animadverſiones* adjiciuntur. In tertio Tomo ad libros *Faſtorum* non magnam rationem habuit Cl. Editor Fanenſis & P. Marſi, ſed integram Car. Neapolis Anaptyxin ceteris obſervationibus inſeruit. Ad libros *Triſtium* nihil ſingulare ceteris obſervationibus eſt adjectum: ſed ad libros *Epiſtolarum ex Ponto* acceſſiſſe videmus quædam obſervationes Georgii Fabricii, & Autoris Electorum Etonenſium, qui ſelecta quædam Ovidii poemata, in uſum Scholæ Etonenſis in Anglia, eruditis adnotationibus illuſtravit. Et cum hæ curæ paullo ſerius in manus Celeb. Editoris pervenerint, his quidem Epiſtolis ſtatim ſubjungi potuerunt, reliquæ vero in Addenda conjectæ ſunt. In quarto Tomo primo occurrit *Ibis*, cui multorum aliorum notæ, & integer commentarius Dionyſii Salvagnii Boeſſii ſubjungitur. Sequuntur pauca quædam fragmenta Ovidii: deinde *Appendix*, in qua primum *Vita Ovidii* a variis autoribus conſcripta legitur, ſed omnium optime per *Joannem Maſſon* ordine Chronologico digeſta: cui ſubnectitur ejusdem Maſſonii *Diſſertatio de antiquo Veidii Pollionis Nummo*, quem viri docti Ovidio Naſoni adſcripſerant. Mox excipiunt *Dedicationes & Præfationes* eruditorum, qui Naſonem ediderunt, & *Teſtimonia* atque *Judicia* veterum. Poſtea Addenda & Emendanda locum habent. Agmen claudunt Indices, tam rerum in adnotationibus expoſitarum autorumque ibidem emendatorum aut vindicatorum, quam omnium, aut potiſſimarum locutionum Ovidii, quem poſtremum *H. Dreux* confecit, & longe meliorem illo a Maittairio confecto judicat Celeb. Burmannus. De opera Celeb. Editoris hoc teſtamur, quod non modo omnia iſta eleganter diſponi & ordinari curaverit, ſed etiam, præter memoratas obſervationes, paſſim *Naugerii*, *Merulæ*, *Bersmanni* aliorumque, & ineditas adhuc *Jani Douzæ & Petri Francii* notas ſubjecerit. Deinde judicium ſuum de his omnibus interpoſuit, neque tantum de illis, qui ex inſtituto in Ovidium ſcripſerunt, ſed etiam qui obiter in aliis autoribus illuſtrandis, aut aliud agendo Naſonem tentarunt, citarunt aut illuſtrarunt. Quo loco omittere non debemus, illa etiam, quæ in his Actis A. 1717 & alibi in Ovidio tentaverunt viri docti, probe ab Celeb. Editore expenſa & docte plerumque con-

confutata esse. In contextu Poetæ secutus est quidem editionem Heinsianam A. 1668, sed ita secutus est, ut libere ab Heinsio recedat, veteremque lectionem præferat, ubicumque ille nimia novandi libidine abstractus est. In notis ipsis pluribus sæpe exemplis, pro diffusa sua eruditione, rationem reddit lectionis suæ, dubia confirmat, obscura illustrat, aut conjecturas suas de locis dubie sanis profert, aut etiam obiter, quod in aliis suis operibus paullo rarius fecit, varios autores emendat, atque adeo in omnem partem officio boni Critici satisfecit. Sic ad 1 statim Epist. Heroid. v. 3 pro vulgato:

Troja jacet certe *Danais invisa puellis*,

ex sola conjectura melius putat, si legatur:

Troja jacet per te *Danais i. p.*

& v. 9 ex duobus MSS.

— — Spatiosas *fallere* noctes,

pro *spatiosam noctem*, moxque ad v. 24 demonstrat, quando Poetæ singulari numero, pro plurali, utantur. Deinde ad v. 25 ritum, quo ob felicem reditum & victoriam ubique altaria disponebant & diis sacrificabant, illustrat. Ad v. 28 de *fatis majoribus* & *minoribus*, de *fatis victis* & *victricibus* erudite & copiose egit. Ad v. 41 repetitionem illam *nimium nimiumque oblite* illustrat, & v. 42, melius Heinsio, *tangere castra* interpretatur. V. 75 elegantem pro vocabuli *qui* usum cum aliis agnoscit, & illustrat. V. 86, ubi bene de verbo *frangere*, mallet Criticus:

— *& vires temperat* inde *suas*,

Vulgo: *ipse suas*; Heinsius: *ira suas*; Francius:

— *&* voces *temperat ipse suas.*

V. 104 *curam* accipit, pro eo, qui curam gerit, & v. 111, *Est mihi, sitque*, illud *sitque* explicat *sitque diu*. Ad v. 114 de verbo *sustinere* proba habet. Hæc & plura ad unam eamque breviorem Epistolam. Similiter se gessit in reliquis. Lib. 1, Amor. Eleg. III v. 8 legit:

— si *nostri sanguinis autor eques*,

ubi male Heinsius ediderat: nec *nostri s. autor eques*. Ovidius enim ex equestri stirpe erat. Ad lib. II Amor. II v. 29 ostendit, quid sit *versare domum*, cum Heinsius frigidiuscule, *servatque*

domum, pro *verſatque* reponere tentaſſet. Ad lib. II Art. Amat. v. 81 obſervationem Heinſii, quod ſæpe verbum plurale præmittatur, cui ſubjungantur duo nomina ſingularia, inſigniter auxit. In Remed. Amor. v. 593 verbum *referre* vindicat. In Elegiam de morte Druſi per imperitiam nuperi Editoris plures egregiæ obſervationes ſubnatæ ſunt Celeb. Burmanno, quæ illis, qui genuinum verborum ſenſum amant, & ad interiora penetrare cupiunt, non poterunt non eſſe gratiſſimæ. Sed neque aliis locis Clerici peccata impunita omiſit, ut ad lib. II Triſt. v. 507; Remed. Amor. v. 383, & alibi. Ad Metamorph. lib. II, v. 220, cum in uno MS. reperiſſet:

Ardet in immenſum geminatis viribus *Aetne*,

pro vulgato: *ignibus Ætna*, elegantius illud τῷ πάνυ viſum, quam quod ab librario proficiſceretur, quia apud Ovidium & de Ætna, & de igne *vires* ſæpius dicuntur. Ad lib. VII Metam. v. 90 recte Regium reprehendit, qui *ſummiſſa voce* acceperat pro *ſuppreſſa*, oſtenditque *ſummiſſa* eſſe hic ſupplici: verſu autem 129 *effecta*, pro *perfecta*, probe tuetur. Sed finis non eſſet, ſi animo noſtro obſequi vellemus, & eas in medium ex Burmanni obſervationibus proferre, quæ eruditionis ejus ſingularis ſunt egregia ſpecimina. Pauca ſufficiant, eaque, uti diximus, ſine delectu ex tanto theſauro deſcripta. Reſtat, ut de his, quæ lector in hac editione deſiderare poſſet, quædam dicamus, quæ vero omnia illis, quorum ſumtibus liber exſcriptus eſt, tribuenda eſſe, res ipſa docet. Primum enim eorum rixis, & deinde voluntate, permotus breviſſimam tantummodo Præfationem præmiſit Celeb. Editor, cum longiſſimam haberet paratam, quam vero iſti homines publici juris fieri noluerunt, quia in ſe quædam durius viderent dicta. Et qui ingenium Burmanni norunt, aut Præfationem ejus eruditiſſimam in Valerium Flaccum legerunt, ii profecto hunc defectum ægerrimo animo ferent, ſi inde conjecturam capere volent. Ita ſane multi lectores, ut alia taceamus, ignorabunt, quos MSS. Codices ipſe Burmannus contulerit, & quid de earum fide & ætate ſit ſtatuendum: ignorabunt etiam multa de Hubertino, Aarone Battaleo aliiſque autoribus, quorum notæ & emendationes paſſim proferuntur. Deinde nec typis, nec

char-

chartæ ea cura eſt adhibita, quam olim Batavi in libris ſuis deſiderari non patiebantur; præſertim Tomis poſterioribus. Sed, quod vix timere quisquam potuiſſet, operarum ſphalmata tanto numero occurrunt, ut non modo ſenſum ridicule ſæpe pervertant, ſed tædium legentibus & odium creent. Pædagogus enim Amſtelodamenſis, cui operarum emendatio permiſſa fuit, tam ſomnolenter & ſtupide officio ſuo functus eſt, ut Celeb. Editor ne monere quidem debuiſſet, alius hanc provinciam fuiſſe & Amſtelædami opus excuſum eſſe, cum & tirones hoc facile deprehenſuri ſint. Ea fortaſſe cauſa fuit, cur Burmannus ſecundas curas, & quæ alia in Præfatione monenda fuerint, occaſione magis favente, ſeſe cum eruditis communicaturum promiſerit. Fatetur etiam, de quibusdam locis ſeſe nunc aliter cenſere: quamobrem ea, quæ dubia nobis viſa ſunt, memorare merito ſuperſedimus. Sufficit, Celeb. Burmannum vel ſic monumentum exſtruxiſſe ære perennius, & de re litteraria optime eſſe promeritum. Nos longum & tædii plenum laborem ipſi exantlatum gratulamur, exſpectantes interim avide non modo quæ de Ovidio promiſit, ſed & Phædrum, Catalecta Pithœi, Claudianum, hunc quidem curis tertiis Heinſii, omnes novis ipſius ornatos, quosque partim affectos habere Virum diligentiſſimum, fama ad nos pertulit.

THE WORKS OF WALTER MOYLE.

h. e.

GUALTERI MOYLII, BAKA-CORNUBIenſis, Armigeri, Opera poſthuma.

Volumina II.

Londini, apud J. Darby, A. Bettesworth, &c. 1726, 8.

Alph. 2 pl. 7.

QUod Lucianus in Hæreſibus de Phidia ſtatuario narrat, eum inſpecto leonis duntaxat ungue, quantus eſſet totus leo, perpendiſſe, totumque ex indicio unguis effinxiſſe; idem facile continget æquo ingeniorum æſtimatori, quicunque hæc Moy-

lii opera perlustraverit. Pauca ea sunt & miscellanea; sed quæ Autorem non minore animi virtute, quam vegeto ingenio & acri judicio præditum, tum plurimarum rerum scientia & varia lectione ornatum produnt. Vir probus optimusque civis, antiquitatum tam Græcarum quam Romanarum maxime peritus, tum etiam artis Criticæ, Historiæ, Chronologiæ, rei numismaticæ, Politices, Physices & Botanices gnarissimus ubivis Moylius apparet, ut merito doleamus, hoc reipublicæ literariæ lumen in ipsa meridie ætatis, cum vix annum 49 implesset, d. 9 Junii 1721 occidisse. Sed opus, quod præ manibus habemus, recensere aggrediamur.

In *Volumine I*, post epistolam dedicatoriam, quæ Josepho Moylio, Autoris fratri, ab Editore, *Thoma Sergeant*, inscripta est, postque tabulam contentorum utriusque Voluminis, conspicitur elegans Discursus politicus, *de Imperio Romano;* quo eruditionis & civilis prudentiæ specimine Autor imprimis causas internas, cur Imperium Romanum, a statu Monarchico limitato in Aristocratiam, ab hac in gubernationem popularem, & hinc in tyrannidem delabi oportuerit, investigat & demonstrat. Sequitur Autoris pia ac morata *Oratio*, qua gloriosissimæ quondam Annæ Reginæ de excitanda virtute, supprimendis vero vitiis, impietate & malis moribus, *Proclamationem*, summis judicibus juratis (*the Grand-Jury*) Lescardiæ, A. 1706 aperuit & commendavit. Porro continentur hoc Volumine sedecim Epistolæ varii argumenti, ad Guilielmum Musgravium a Moylio datæ, quarum *prima* & *secunda* inscriptionem quandam Balneis (*at the Bath*) inventam, quæ *Julii Vitalis Fabriciensis* cujusdam epitaphium est, explicat & a mendis lapidicidæ restituit. *Tertia* & *quarta* Cippum in Cornubia, prope oppidum *Fowey*, in medio agro stantem, cum hac inscriptione: *Cerusius hic jacet Cunomori filius*, graphice describit. Epistola *quinta*, cum duabus sequentibus, columnam sepulcralem in parochia Maddernensi humi jacentem, cui hæc verba insculpta sunt: RIOLOBRAN-CVNOVAL-FIL-depingit. *Octava* maniam illam epidemicam, circa A. 1713, per seditiosas *Sacheverelii* prædicationes in Angliam invectam, cum morbo Abderitarum, cujus Lucianus memi-

meminit in exordio Regularum ſcribendi hiſtoriam, & cum poſſeſſione dæmonica, quæ omnem populum Ægypti quondam exagitavit, ſi Victori Tunetenſi fides habenda, facete comparat. In epiſtola *nona* & *decima* lis erudita Musgravium inter & Cuperum orta, *de materia Aquilarum Romanarum*, an ſcilicet ex ſolido auro vel argento conflatæ, an vero his metallis tantum obductæ fuerint, expenditur: & quidem in epiſtola nona Autor noſter contra Cuperum demonſtrat, vocabulum *aureus* non ſemper apud antiquos ſcriptores ſignificare rem quandam ex auro puto puro confectam, eumque in finem adducit diſtichon *Ovidii* de arte amandi l. 3:

Aurea quæ pendent ornato ſigna theatro,
Inſpice quam tenuis bractea ligna tegat.

In decima autem epiſtola non tam minutas Aquilas, ut intra baltei latebras a ſignifero geri potuerint, ceu *Florus* lib. 4 c. 12 referre videtur, ſed ingenti mole conſpicuas fuiſſe, ex ſcriptis nummisque veterum docte evincit. Huic epiſtolæ adjunguntur notæ quædam in *Getam Britannicum* Musgravii, qui hanc diſſertationem, priusquam in publicum ederet, cum Moylio communicaverat. Eædem notæ continuantur per epiſtolam *undecimam*, ubi ſtatuas illuſtrium virorum, licet publica autoritate deſtrui juſſas, non raro tamen ſervatas & reſtauratas eſſe, exemplis Saturnini, Caſſii, Bruti, Pompeji, Syllæ, Neronis aliorumque probatur. Duæ epiſtolæ ſequentes, *duodecima* ſcilicet & *decima tertia*, iterum quasdam inſcriptiones antiquas in Cornwallia obvias repræſentant. Epiſtola *decima quarta*, veneratione & affectu in GEORGIUM Regum optimum plena, de rebellione Preſtonienſi agit, quam A. 1715 Jacobitæ excitaverant. *Decima quinta* in Musgravii *Belgium Britannicum*, *ultima* vero in Haymii *Theſaurum Britannicum* ſive collectionem numismatum veterum, Britanniam concernentium, obſervationes exhibent, quæ de Autoris notitia haud vulgari antiquitatum reique numismaticæ abunde teſtantur. Sequitur in eodem Volumine Diſſertatio epiſtolica ad Dn. K—— *de vera ætate Philopatridos*, Dialogi, vulgo Luciano attributi, quem nec Luciani eſſe, nec ſub Neronis, nec Trajani, nec Antonini, nec Severi, ſed ſub Dio-

cletia-

cletiani imperio, & quidem anno Christi 302 conscriptum, contra Marcilium, Micyllum, Bullium & Dodwellum docte, & nisi omnia nos fallunt, solide Autor comprobat. Juncta est huic dis-
p. 312. sertationi alia Dodwelli de eodem argumento, sententiæ quidem diversæ, dum hunc Dialogum sub Gallieno A.C. 261 compositum esse statuit, eruditione autem & profundis meditationibus Moyliana minime inferior. Sed & hanc Noster modeste
367. examinat, & solita eruditione refutat. Corollidis loco huic volumini primo additur fasciculus Epistolarum ad familiares, quibus diversa argumenta tractantur, præsertim ad historiam naturalem spectantia, e. g. de Aurora boreali, de Meteoro quodam insueto, quod M. Mart. 1718 in aere visum & auditum est, de ave quadam marina, vulgo *Petrel* vocata, de nonnullis avibus & plantis rarioribus, quæ in Anglia, præsertim vero in Cornwalliæ provincia, inveniuntur. Tandem, ne dubitemus, quin Autor noster in historiæ Ecclesiasticæ adyta quoque penetraverit, elegantissima ejus Epistola ad Neylorium, *de origine Fanorum vel templorum inter Christianos*, suadet. Atque hæc de Volumine primo sufficiant.

Volumine II duo tantum Tractatus continentur, quorum alter animadversiones quasdam in *Humphridi Prideaux Connexionem V. & N. Testamenti* exhibet, alter de *Legione fulminatrice* agit. Prior sex epistolis Autoris & quatuor Pridæi (liceat ita nomen inflectere) responsionibus conficitur. Pridæus Part. I L. I, *omne rerum commercium*, inquit, *quod regiones mundi occidentales, ab eo tempore* (quo Ptolemæi prævalebant in Ægypto) *cum Persia, India & Arabia, cumque oris occidentalibus Africæ, habebant, per mare rubrum & os Nili unice gerebatur.* Huic sen-
3. tentiæ Moylius in Epistola prima contradicit, non tantum quod Strabo, a Pridæo citatus, addit: ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, sed quia Appianus, Marcellinus, Plinius & Tacitus contrarium quoque referunt. Verum Pridæus se *de commercio maritimo* solum, non de terrestri, loqui respondet. In Epistola secunda ea, quæ Pridæus P. I L. 4 *de Zoroastre* narrat, Moylius impugnare aggreditur, illumque, vel diu ante regnum Darii Histaspis vixisse, vel duos Zoroastres fuisse, tanto rationum & autoritatum cumulo de-

mon-

monſtrat, ut Pridæus, poſtquam diu repugnaverat, tandem ſe in Autoris noſtri ſententiam non ire, ſed rapi, jamque credere fateatur cum Plinio Lib. XXX C. I, duos fuiſſe Zoroaſtres, alterum fundatorem ſectæ Magicæ, reformatorem alterum, huncque ultimum eſſe Perſarum *Zerdusht*, & tempore Darii Hyſtaspis floruiſſe. Inter multa alia Pridæus P. I Lib. V in *Joſepho* & hoc reprehendit, quod Artaxerxem Longimanum pro penultimo Perſarum Rege habuerit, qua occaſione & reprobat emendationem Iſaaci Voſſii, qui in Joſephi Antiqu. Lib. XI C. VII pro: τȣ̃ λαȣ̃ Ἀρταξέρξȣ, legendum eſſe putat: τȣ̃ ἄλλȣ Ἀρταξέρξȣ. Moylius vero in *Epiſtola* hujus tractatus *tertia*, ſepoſita Voſſii lectione, locum Joſephi nihilominus mendoſum, & ϛρατηγὸς τȣ̃ λαȣ̃ Ἀρταξέρξȣ, non Græcam, ſed barbaram phraſin, & Joſephi elegantia indignam, exiſtimat: legendum ergo credit: Βαγώσης ὁ ϛρατηγὸς τȣ̃ Ὤχȣ Ἀρταξέρξȣ. *Bagoſes* autem ipſi eſt Bagoas, famigeratiſſimus Artaxerxis Ochi amicus. Hanc correctionem ſibi in mentem veniſſe confitetur, cum in Scaligeri Συναγωγῇ ἱϛοριῶν p. 379 legeret: ϛρατηγὸς τȣ̃ Ἄχȣ &c. quæ lectio, neſcio in quo MSto a Scaligero reperta, ſenſu caret, unius autem literulæ mutatione convertitur in ϛρατηγὸς τȣ̃ Ὤχȣ. Ad hæc Pridæus nihil reſpondet; fortaſſe, quia in *Connex. V. & N. T. l. c.* jam dixerat, verba Joſephi nec de Mnemone, nec de Ocho Artaxerxe commode poſſe intelligi. In *Epiſt. quarta* Autor celebrem illam narrationem de Alexandri M. *itinere Hieroſolymitano*, quam Pridæus P. I L. VII multa verborum gravitate profert, una cum duplici ſomnio Alexandri & Jadduæ, explodit & inter *ſacras fabulas* numerat. Pridæus quidem Plinii autoritate ſe tueri contendit: at in *Epiſt. ſexta* Moylius fortius adhuc inſiſtit, & neque Plinium adventum Alexandri in urbe Hieroſolyma affirmare, neque Alexandrum in ullam regionem Judææ, ſtricte ſic dictæ, unquam veniſſe, compluribus argumentis probat. Tandem in P. II Connex. L. VII, *edit. primæ*, Pridæus dixerat, *Octaviani poſteritatem nunquam imperaſſe:* ſed Moylius, Agrippinam filiam Juliæ, filiæ Auguſti, fuiſſe matrem *Caligulæ* & Agrippinæ, matris *Neronis*, adeoque Caligulam neptis Auguſti filium, Neronem vero neptis ejus ne-

p. 22.

26.

64.

65.

76.

 potem

potem fuisse monet. Hunc errorem in sequentibus editionibus
p. 77. correctum esse putamus; Pridæus certe in literis ad Moylium, quæ hunc tractatum claudunt, senilis capitis sui vitio se errasse ingenue fatetur. Sed & in eo erravit optimus senex, quod se istam hiemem pervivere non posse, confidenter hic asserit, cum tamen tredecim annis post adhuc superstes fuerit. Obiter enim notamus, ex hac Pridæi epistola, quam d. 6 Sept. 1711 exaravit, veram ejus ætatem posse cognosci. Namque scribit, se tunc annum vitæ suæ septuagesimum finiisse: igitur cum d. 13 Nov. 1724 ex hac vita excederet, 83 annos, 3 menses, 7 dies natus fuit. Tra-
81. ctatus hujus Voluminis secundus, ad Dn. K --, per quem & hic, & supra Vol. I p. 285 *Kingium* intelligi, ex Epistola quarta Moylii ad Musgravium suspicamur, narrationem illam Eusebii Hist. Eccl. V, 5, *de Legione* Marci Antonini Pii, quam in bello contra Quados suis precibus tempestatem & fulgura in hostes concitasse, atque hinc *fulminea* vel *fulminatricis* nomen retulisse perhibent, examinat. Rem totam quinque articulis Autor noster conficit, quorum argumenta tantum dabimus. Art. I. *In Antonini exercitu non fuisse integram Legionem Christianorum, imo vero paucos vel nullos plane Christianos sub hoc Imperatore militasse.* Art. II. *Legionem fulminatricem nomen hoc non accepisse ab isto miraculo.* Art. III. *Antoninum nunquam hoc miraculum precibus Christianorum tribuisse.* Art. IV. *Post hoc miraculum Antoninum nunquam publicasse ullum edictum in favorem Christianorum; sed potius gravi persecutione eos vexasse.* Art. V. *Liberationem exercitus Romani, quantumlibet verissimam, non fuisse miraculum.* Singula hæc argumenta doctissime ab Autore pertractantur, singulis pari eruditione a Kingio respondetur, responsiones istæ a Nostro discutiuntur, discussæ a Kingio defenduntur, defensæ a Moylio denuo impugnantur, ita ut nihil docta hac disceptatione possit esse lectu jucundius.

OF THE THUNDERING LEGION.

h. e.

TRACTATUS DE LEGIONE FULMINAtrice,

trice, sive de miraculosa liberatione exercitus Marci Antonini per preces Christianorum; nec non de Alexandro M. summo Pontifici Judæorum obviam eunte; occasione operum Moylii nuperrime editorum conscriptus a GUILIELMO WHISTONO, M. A. Mathematum quondam in universitate Cantabrigiensi Professore.

Londini, apud J. Senex, W. Innys J. Osborn &c. 1726, 8. Plag. 8½.

QUasi non satis de *Legione fulminatrice* Moylium inter & Kingium disputatum esset, post pugnam pugnatam Whistonus quoque in arenam descendit, & clypeo & gladio instructus.

Præmittit scilicet complura testimonia & monumenta veterum ad hanc rem spectantia, sicuti 1) Marci Antonini Imperatoris *Epistolam* ad S. P. Q. R. ex Justini Martyris Apologia in fine; 2) *Nummum* eodem anno, quo hoc miraculum contigit cusum, caput Antonini laurea cinctum cum epigraphe: MARCUS. ANTONINUS. AUG. facie altera autem Mercurium, qui dextra calicem, sinistra virgam tenet, repræsentantem, cum lemmate: RELIG. AUG. 3) *Apollinarii* testimonium ex Eusebio & Nicephoro; 4) *Columnam* striatam in honorem Antonini erectam, res gestas hujus Imperatoris, interque eas hoc miraculum referentem; 5) historiam martyrii Apollonii sub Commodo, ex *Euseb. Hist. Eccl. V, 21*; 6) *Tertulliani* testimonium *Apolog. §. 5, 40 & ad Sap. §. 4*; 7) *Dionis*, historici, narrationem ex Xiphilini Lib. LXXI; 8) testimonium *Lampridii* in *Heliogab. §. 9*; 9) testimonium *Julii Capitolini* in *vit. Aurel.* §. 24; 10) *Eusebii* testimonium in Chronico ex versione Hieronymi, nec non ejusdem Eusebii testimonium in *Eccl. Hist. V, 5*; 11) *Gregorii Nysseni* testimonium in oratione ad 40 Martyres *Op. Vol. III p. 505, 506*; 12) testimonium *Themistii* in oratione ad Imp. Theodosium *ap. Vales. Not. in loc. Euseb.* 13) *Claudiani* testimonium in *VI Consulat. Honorii*; 14) *Orosii* testimonium Hist. VII, 15; 15) testimonium *Suidæ* in *Arnuphis & Julianus*; 16) testimonium *Xiphilini* in *Lib. 71 Dionis*; 17) testimonium *Zo-*

nara, *Annal. in Marc.* 18) Denique *Nicephori Callisti* testimonium, *Hist. Eccl. IV*, 12.

Hac testium nube Whistonus, uti credit, satis munitus, historiam secundum genium suum adornat, & pro veritate hujus miraculi, quod plagis Ægypti Exod. IX, 23, 24, ac pluviæ Eliæ, 1 Reg. XVIII, 41, 46 æquiparat, cum Moylio, jam vita defuncto, conflictat. Hac ergo causa, tantis utrinque patronis, usque ad *quadruplicas* deducta, nunc jam licebit judicibus Reip. literariæ competentibus, discessione facta dinumeratisque sententiis, quæ pars major videatur, pronunciare.

Ut vero Alexandrum M. Hierosolymas pervenisse & summum Judæorum Pontificem ibi salutasse probet, eadem fere methodo Autor noster procedit. Primo enim adducit celebratam illam relationem *Josephi Antiq. Lib. XI*, 8 suis parenthesibus & interpolationibus ornatam; tum *Origenem* contra Celsum V p. 265; porro *Eusebii Chronicon* secundum versionem Hieronymi; tandem quoque Judæorum Talmud, Josephum *Ben Gorion* & recentiores *Rabbinos* in partes suas vocat, neque Alexandri M. vitæ scriptores, *Curtium*, *Diodorum*, *Arrianum* & *Plutarchum*, qui hujus rei nullam mentionem faciunt, adeoque nec contradicunt, prætermittit. Ex hisce testimoniis, tum etiam ex fide Judæorum erga Alexandrum, ex Alexandri clementia versus Judæos, ex more Pontificum Judæorum monstrandi Regibus ethnicis (e. g. Cyro, 2 Chron. XXXVI, 23) vaticinia Scripturæ S. ex more itidem Alexandri Diis peregrinis sacrificandi, tandem etiam ex crudelitate Samaritarum in Andromachum, *Curt. Lib. IV*, 8, conventum Alexandri & Jadduæ verum, nec somnia utriusque ficta esse, concludit, Moyliumque & omnes, qui istam Josephi narrationem *sacris fabulis* annumerant, vel Judæos illius temporis hujuscemodi fabulis addictos fuisse ajunt, *stultitiæ*, *credulitatis* & *enthusiasmi* arguit: quam bilem, per imputationem *Quixotismi*, Moylius Cl. Autori in nares concivisse videtur. *Vid. Op. Moylii Vol. I p. 371, 374.*

JO. LAUR. MOSHEMII, ABBATIS VALL.

Mar.

Mar. S. Theol. D. & P. P. Ord. Institutiones Historiæ Ecclesiasticæ N. T.

Francof. & Lipsiæ, ex offic. Meyeriæ, 1726, 8.

Alph. 2.

QUam acri studio nostra ætate exculta sit Historia Ecclesiastica, vel ex eo patet, quod integrum magnæ molis opus habemus *Sagittario - Schmidianum*, quo Scriptorum hujus historiæ rite digestus exhibetur catalogus. In hoc vero pelagus cum inconsultum sit immittere tirones hujus disciplinæ, omnino rudimenta quædam ipsis proponenda sunt ac primæ quasi lineæ, integrumque esse debet unicuique ejus professori, eam sequi methodum, quam ipse judicaverit optimam. Jure igitur Summe Rev. Autor in *Præf.* contendit, non sibi verti oportere vitio, quod novam concinnarit Historiæ Ecclesiasticæ epitomen. Imo vero studiosa juventus multum ei debere censenda est, quod ex optimis hujus generis scriptoribus disertissimum confecit Breviarium. Nos ea, quæ eruditis etiam cognitu jucunda fore credimus, hinc excerpturi, generatim primo observamus, tam nervose, argute ac nitide conscriptam hic in compendio esse historiam ecclesiæ, ut doctiores quoque cum voluptate remensuri videantur hoc duce campum istius historiæ: prætereaque de hæresium originibus probabiles afferri conjecturas, de scriptoribus cujusque seculi ecclesiasticis plerisque breve addi judicium, denique de ritibus sacris critice non minus, quam historice agi. Ut singularia nonnulla attingamus argumenta, *p. 33* statuit, narrationem Eusebii de Abgari & Christi mutuis literis veram esse, illas vero, quas profert Eusebius epistolas, esse suppositititias. *P. 66 sq.* dirimit controversiam inter clarissimos viros agitatam de jure episcopali, censens, Apostolorum certe quidem tempore Episcopos fuisse superiores Presbyteris, sed hinc non sequi, hoc esse juris divini ac perpetui. *P. 74* de disciplina arcani ita judicat, eam ex prudentiæ lege in ipsis ecclesiæ initiis jam locum habuisse, sed diversam fuisse a tertii sequentiumque seculorum disciplina arcani, exacta quippe ad normam mysteriorum ethnicorum. *P. 82 sqq.* systema exhibet errorum Gnosticorum, quos

non ex Platonis philosophia, sed ex dogmatibus orientalium derivandos censet. *P. 110 sqq.* de legione fulminatrice disserens, tandem concludit, sibi nec negandum videri, miraculosam fuisse hanc pluviam, neque confidenter affirmandum. *P. 309* dubitat de veritate narrationis, quæ perhibet, quosdam in persecutione Africana seculi quinti excisis linguis locutos esse : ac recordamur, nos quoque in his *Actis A. 1714 p. 338 sq.* eam repudiasse. *P. 356* narrat, se possidere Aprigii Pacensis, seculi sexti scriptoris, MS. commentarium in Apocalypsin, quem periisse adhuc creditum est. Sed addit, nil bonæ frugis in eo inesse, meritoque eum carere luce publica. *P. 470* historiam de Joanna Papissa relinquit in medio.

Ceterum quatuor in Libros divisit hoc opus Celeb. Autor, *primo* progressus ab ortu nostræ religionis ad Constantinum M. *secundo* ad Carolum M. *tertio* ad Lutherum. *Quartum*, quippe tironibus maxime necessarium, brevi subsecuturum esse, speramus. Ipse in Præfatione pollicetur, se editis accessionibus suis ad Spanhemii *Introductionem in Hist. eccl.* quæ jam sub prelo esse dicuntur, quartum quoque librum illum exhibiturum. Ultimo loco ut methodum Nostri indicemus, historiam singulorum seculorum dispescit in externam & internam, priore loco cum prospera, tum adversa ecclesiæ fata persequens, posteriore describens primo statum eruditionis, hinc historiam doctorum, tum historiam doctrinæ, post historiam hæresium, denique historiam rituum. Illud dolemus, tam pulchrum corpus tot tantosque habere nævos typographicos, ut ne Præfationi quidem verus subscriptus sit annus. Ac vix criticum acumen suffecerit ad menda quædam tollenda, ut cum *p. 667* occurrunt *puriorita*, & *p. 475 Rhetiani.*

PETRI FRIDERICI ARPE, JCTI, FERIÆ æstivales, sive de Scriptorum suorum historia Liber singularis.

Hamburgi, impensis J. C. Kisneri, 1726, 8.
Alph. 1 pl. 7½.

Cl. Au-

CL. Autor, præmissa ad *Præsidium & dulce decus suum* Dedicatione, in qua rationes exponit, quibus permotus de scriptis ipse suis librum edat; ordine recenset libros a se cum editos, tum edendos, variaque inspergit lectu haud injucunda, simul indicans, etiam editos a se libros magnis auctibus amplificatos futura editione comtiores esse prodituros locupletioresque. Omnium primum nomine suo non satis clare expresso A. 1711 Guelferbyti edidit *Epistolarum Decadem sive Brevem delineationem Musei scriptorum de divinatione, majoris operis prodromum*; eodemque anno *Pyrrhonismi historici argumentum*; ac sequenti *Theatrum fati seu notitiam scriptorum de providentia, fortuna, & fato*, Roterod. 1712 Quæ tria scripta non solum Clericus in *Bibliotheca* sua selecta T. XXIV p. 451 sqq. commemoravit, sed nos quoque in his *Actis* A. 1711 p. 235 sq. & A. 1712 p. 525. Hinc A. 1717 edidit librum *de prodigiosis naturæ & artis operibus, Talismanes & amuleta dictis*, quem tamen dolet mendis typographicis turpiter deformatum esse. Summaria suo quæque capiti præfixa hic repetit subinde auctiora. Nos brevissima recensione defuncti sumus eodem anno p. 79 sq. Pari modo deinceps recognoscit modo memoratum *Theatrum fati*: progressus hinc ad ἀνωνύμως editam & a nobis non sine ἐπικρίσει commemoratam A. 1713 p. 173 sq. pro *Jul. Cæs. Vanino Apologiam*; denique producens suum *de Jure Pontificali utriusque Romæ* libellum, itemque librum *de jure laicorum, præcipue Germanorum, in promovendo religionis negotio*. Horum postremorum scriptorum hunc se narrat cepisse fructum, ut in Acad. Kilon. Professor Juris publici & patrii constitueretur. Sed *jam*, inquit, elapso lustro, *urgentibus Academiæ fatis, cum viris optimis, collegis carissimis, alia incunda est vitæ ratio*. Venimus *P. II* ad libros edendos, inter quos primo loco sistitur *Hierophantes sive de hierologia & hierographia sive variis occulta animi sensa tegendi & detegendi modis*. Apparet ex hujus operis recensione, Cl. Autorem diligenter acturum de fabularum & ænigmatum scriptoribus, de literis hieroglyphicis, de symbolis & ænigmatibus, de notis sive figlis librariorum, de steganographia, similibusque argumentis. Sequitur supplementum operis Naudæani percelebris,

p. 42.

Conf. p. 45.

bris, inscriptum a Cl. nostro Autore *Apologia pro viris illustribus de magia falso postulatis*: quorum hic exhibentur cumulate nomina. Recenset hinc *Bibliographiam* suam *physiologicam*, quale opus adhuc desideravit Resp. literaria; itemque duos *Fortuitorum* libros, quorum priore *de rebus scitu dignis*, posteriore *de codicibus MSS. bibliothecæ suæ* differet. Scilicet *lib. I cap. I* aget de harmonia philosophiæ mysticæ, antiquæ & novæ; *Cap. II* de lite & amicitia, firmissimo universi vinculo; *Cap. III* de illiciis amoris & erotomania; *Cap. IV* de censura libidinis in libris, statuis, numismatibus & picturis; *Cap. V* de mutatione hominum in bestias, tam physica, quam morali; *Cap. VI* de superstitione, maximo veritatis impedimento; *Cap. VII* de numero mundorum; *Cap. VIII* de somniis vigilantium; *Cap. IX* continebit Sermones convivales; *Cap. X* inscriptum erit Aristarchus literarius; *Cap. XI* aget de bibliothecarum sacris pignoribus; *Cap. XII* de locustis Apocalypticis sive de calumniatoribus. *Libro secundo* sequentes recensebuntur MSS. libri: 1 Fr. Benzonis de rebus ad historiam Henrici IV Imp. pertinentibus libri septem: 2 Trithemii Clavis omnium rerum abstrusarum: 3 Pelagii Eremitæ libri duo pro anacriseos operatione cum sancto numine, & libri tres de prænotionibus hypnoticis: 4 Abrahami Wormatiensis, Judæi, liber de vero veteris Magiæ usu: 5 Theophr. Paracelsi libri novem Magiæ: 6 Jo. Bodini Colloquium de rerum sublimium arcanis: 7 Godofredi Vallæ liber de arte nihil credendi: 8 Frid. Wilh. Stossii Apologia pro sua Concordia rationis & fidei: 9 Corn. Duplicii Scepperi Epistolæ: 10 Olai Rudbeckii Apologia Atlantices: 11 Hamiltonii liber in aureas sententias Horatii: 12 Borboniana. Hactenus Pars hujus operis secunda. *Tertia* Cl. Autor recenset suum *Pyrrhonem*, hoc est, opus *de historicorum veterum dubia & incerta fide* pluribus capitibus, quorum hic argumenta repræsentat copiose, acturum. Denique *quarta Parte* commemorat Juridica sua opera edenda. Primum inter ea locum tenet *Historia Juris Cimbrici*; secundum *Institutiones Juris Cimbrici*; tertium *Codex Juris Cimbrici repetitæ prælectionis*, & hic quidem aliquot impleturus Volumina. Primi ex his operis, *Historiæ* scilicet *Juris Cimbrici*, hic statim Compendi-

pendium exhibet Cl. Autor satis succulentum, quippe a p. 197 procedens ad p. 406, adeoque ad finem totius hujus operis. Apparet, Cl. Autorem totum esse addictum literis curiosis, adeoque non dubitamus, eos, quos modo promisit orbi, libros eximio applausu exceptum iri.

JOHANNIS DANIELIS SCHOEPFLINI, Hist. & Eloq. in Acad. Argent. Prof. Publ. de sacris Galliæ Regum in Orientem expeditionibus Commentatio historica.

Argentorati, apud J. R. Dulseckerum, 1726, 4.
Plag. 10.

UTriusque sui muneris ratione habita Cl. Autor & eloquentiæ & historicæ diligentiæ specimen hic edere constituit, idque tam feliciter exsecutus est, ut & accuratus & disertus historicus jure maximo sit dicendus. Quatuor capitibus totum Opus absolvitur, quorum *primo*, præmissa causa sacrorum bellorum, quæ *cruciatas expeditiones* vocant, Godefridi Bullionii res gestas persequitur; *altero* Ludovici VII Galliæ Regis expeditionem ad tuendum novum regnum Hierosolymitanum susceptam describit; *tertio* Philippi Augusti Regis facta in Oriente & fata exponit; *quarto* Ludovici Sancti historiæ eam partem, quæ huc pertinet, exhibet. Singula, quæ narrat, in imo cujusque paginæ margine affirmat præcipuorum scriptorum testimoniis. Nostrum est, omissis notioribus excerpere ex nitido hoc libello singularia. *Cap. I* observat, cum sacræ illius expeditionis primum consilium captum fuerit in regno Francorum, cumque ducum militumque maxima pars Franci essent, hinc evenisse, ut Christiani Europæi omnes in Oriente vocati sint & adhuc vocentur *Franci*. Judicat etiam, Latinos scriptores in describendo Imp. Alexio affectui suo indulgere: non esse quidem eum prorsus absolvendum a perfidiæ crimine, sed nec reticenda esse, quæ Alexium vehementer irritarint, cruciatorum militum flagitia. *Pag. 13* eorum refellit errorem, qui Godefridum Bullionium perhibent præfuisse toti cruciatorum exercitui & sum-

 mum

mum gessisse imperium. *P. 15* suspicatur, fabulam de lancea tum reperta, qua Christi latus apertum, ideo effictam fuisse, ut labantes militum animi revocarentur ad fortitudinem: nec male pium hunc dolum inventoribus successisse. *C. II p. 40 sq.* pro falsa fabula habet, quod recentiores historici communiter tradunt de Ludovico VII Rege, fuisse scilicet illum in reditu in patriam a Græcis in mari captum, ac paulo post a Siciliæ Regis legato, illud mare forte pervagante, liberatum: silentibus enim τοῖς συγχρόνοις a solo id referri Roberto Montensi, Sigeberti continuatore, integro fere post seculo. *Cap. III p.* 47 Fridericum Barbarossam scribit in quodam Ciliciæ fluvio, in quem lavandi refrigerandique sui causa descenderit, vel certe ex morbo inde contracto periisse. *P. 53* Saladinum censet maximorum heroum numero accensendum esse. *Cap. IV p. 61* suspectus ipsi & fabulis commixtus videtur Tartaricæ gentis in castra Christi hoc tempore transitus, narratus licet a pluribus. Denique *p. 74, 75, 76* rationibus rite subductis judicium fert de expeditionibus hisce cruciatis accuratissime collectum, & omnia eorum puncta laturum, qui horum historiam temporum cognitam habent ac perspectam.

JO. ALBERTI FABRICII, SS. THEOL. D. ET Prof. Publ. Delectus argumentorum & Syllabus Scriptorum, qui veritatem Religionis Christianæ lucubrationibus suis asseruerunt: præmissa sunt EUSEBII CÆSARIENSIS Prooemium & Capita priora Demonstrationis Evangelicæ, hactenus desiderata.

Hamburgi, sumtu Theod. Christoph. Felginer, 1725, 4.
Alph. 4 pl. 6.

POstquam multis modis de litteris immortaliter meritus est Celeb. *Fabricius*, rursus novo eoque duplici eadem opera beneficio, non literatum modo, verum Christianum in universum orbem, sibi obstrinxit. Nam & per tot secula desiderata Eusebianæ demonstrationis Capita priora cum Procemio & paucis in fine operis, primus tandem e Celsissimi Valachiæ Principis

cipis MAUROCORDATI Bibliotheca; obstetricantibus *Joanne Scarlati*, Archicamerario & cognato ejusdem, & *Stephano Berglero*, Græce pariter & Latine protraxit in lucem; & Scriptores pari opera plurimos qui religionis Christianæ veritatem contra Atheos, Epicureos, Deistas seu Naturalistas, Idololatras, Judæos & Muhammedanos (Socinianos & hujus furfuris alios parcius tangit) asseruerunt, eorumque argumenta, eximio eruditionis apparatu collegit, ea paulo fusius deducens, quorum primas lineas duxerat Bibl. Græcæ Volumine VII, adeo ut nostrum opus Tomi illius vel Commentarius vel Supplementum dici queat. Et ut *Eusebium* lectoribus relinquamus; L omnino Capitibus argumentum suum complexus est Cl. *Fabricius*, quæ vel strictim commemorare lubet. Ubi eos recenset *C. I*, qui de scriptoribus pro veritate Christiana commentati sunt, commendat *Houttevillium*, cujus Differt. Hist. Critica Gallice prodiit Parif. 1722, 4, & imprimis *Henricum Ludolphum Benthemium*, eximiis scriptis inclytum, sed A. 1723 d. 9 Jul. vivis ereptum, qui de simili materia librum vernaculum reliquit, nuperrime, ut hic spes facta, editum. *C. II*, quo de Patribus, qui hanc rem aggressi sunt, agit, inter alia nuntiat, editionis *Montfauconii* operum Chrysostomi jam quatuor Tomos, I & II 1718, III & IV 1721, Parisiis prodiisse. Subjungit & de scriptis Græcis Judæorum & Ethnicorum, veritati Christianæ suffragantibus, appendices, ut & *C. III & IV* scripta Græca & Latina deperdita. Quibus succedunt *C. V* Scriptores Latini veteres, qui ad nostram ætatem pervenerunt, iisque docte percensitis & nonnullis inde in rem suam delibatis, Autor ad argumenta contra Atheos convertitur, & commendatis iis, qui maxime necessarium religionis studium docuerunt; *C. VI* argumentum producit ab eo quod est tutius; *C. VII* a rerum natura, motu & finibus, quæ autorem optimum demonstrant, adductis scriptoribus, qui eo ex professo usi sunt; *C. VIII*, quod admodum lectu dignum, a consensu omnium gentium, & quod athei theoretici nunquam exstiterint, qua occasione eos producit, qui veterum gentilium de Deo sententias proposuerunt; *C. IX* ab eo, quod sine religione consistere Respublica non possit, additis iis qui contra Machiavellistas

p. 31. 32 sq.

93.

de Principe pio &c. scripsere; *C. X* ab idea Dei Cartesiana, & alia argumenta Metaphysica, de quibus, num sint alicujus ponderis, inter Autores, Nostro memoratos, disputatur; denique *C. XI* argumentum a pugna & inconstantia ipsorum Atheorum petitum, ubi simul, Atheismum neutiquam tolerabiliorem superstitione, probat. Hinc ad Scripturæ assiduam lectionem provocans, *C. XII* Scriptores alios, qui contra Atheos aliquid commentati sunt, ordine Chronologico, quo in lucem prodiere, recenset, *C. XIII* contra Spinosam de mundo æterno, allegatis, qui origines mundi Mosaicas excusserunt, *C. XIV* contra Epicurum, de vita hominis sine religione haud suavi & Epicureis pœnis coercendis, *C. XV* de origine mali & scriptis huc facientibus, Bælianis imprimis, Leibnitianis & Wolfianis, & *C. XVI* de libertate contra fati, Astrologici imprimis, necessitatem & vitæ terminum, autoribus idoneis, & controversiis etiam Jansenii ac Malabranchii memoratis, disputat. *C. XVII* de divina providentia & cur bonis viris mala fiant, disquirit, & inter Scriptores de Julio Cæsare Vanino etiam agit, quemadmodum *C. XVIII* de animorum humanorum immortalitate scriptorum Græcorum & Latinorum veterum, Judæorum item & Christianorum recentiorum magnam nubem producit, quibus accedunt scriptores de origine animæ, contra animorum præexistentiam, contra Metempsychoseos fabulam, & de natura animæ & conjunctione cum corpore. Subjunguntur nonnulla *C. XIX* de divina justitia & pœnis; hinc *C. XX* Theologiæ naturalis scriptores, ut & de cognitione naturali, sive ideis, quas vocant, innatis, *C. XXI* scriptores contra Ethnicos & Idololatras, *C. XXII* contra Naturalistas & Deistas, *C. XXIII* contra Scepticismum, Indifferentismum & Libertinismum, producit, & *C. XXIV* de concordia rationis & fidei conscriptum est. Tum *C. XXV* scriptores de necessitate revelationis, *C. XXVI* de veritate & divina autoritate Scripturæ S. *C. XXVII* de Canone ejus & integritate, *C. XXVIII* de V. T. in Novo allegato ac Prophetiarum sensu, *C. XXIX* de Harmonia S. Scriptorum, *C. XXX* de veritate religionis Christianæ, *C. XXXI* adversus Judæos, vaticinia Prophetarum de Christo detorquentes, *C. XXXII* de testimoniis Ethnicorum religioni naturali, Judaicæ & Christianæ suf-

suffragantium, *C. XXXIII* de factis veritati fidem facientibus, *C. XXXIV* de felicitate, quam religio Christi præstat hominibus, *C.XXXV* de religionis hujus præ ceteris omnibus excellentia, *C. XXXVI* de caufis incredulitatis & impietatis, speciatim inter Christianos. Ad calumnias adversus Christianos & blasphemias in Christum *C. XXXVII* progressus, *C. XXXVIII*, vitam impiam multorum Christianorum & diffidia non posse veritati religionis officere, licet Judæis Ethnicisque sint scandalo, Muhamedismo portam aperuerint, & jam diu fuerint in mora, quo minus totus, qua patet, orbis Christianus factus sit, *C.XXXIX*, non indignam rem esse Deo, hominem induere, *C. XL*, Christum tempore idoneo natum esse, *C. XLI*, salutem in Christo nostram pulcherrimum esse misericordiæ, sapientiæ & justitiæ divinæ specimen, *C. XLII*, non iniqua esse, quæ a Christianis officia exiguntur, & jus naturale cum præceptis Christi probe conspirare, optimorum Autorum testimoniis probat, & *C.XLIII* de Christi miraculis, *C.XLIV* de ejus resurrectione, *C. XLV* de resurrectione mortuorum, *C.XLVI* de fine mundi & extremo judicio, *C. XLVII* de præmiorum pœnarumque æternitate, *C.XLVIII* de Angelis & Dæmonibus, *C. LXIX* de propagatione Christianismi, denique *C. L* de scriptoribus contra Mahumedanos differit. Quibus omnibus accessit duplex Appendix, 1 de salute speranda vel non speranda gentium a Christo alienarum, 2 de gravioribus suppliciis manentibus Christianos, qui malitiosa impietate sua conculcare, quo redemti sunt, sanguinem & nomen Christi blasphemare scelerata vita sua non dubitant. Habes hic Bibliothecæ Theologicæ specimen exquisitum, cui præter scriptorum titulos, & judicia de illis, passim etiam prolixa Autorum loca & propria meditata inseruit. Optandum vero esset, ut adduci se patiatur Celeb. Autor, ut integram Bibliothecam Theol. simili methodo edat, cui scribendæ neminem tanto Viro aptiorem futurum, nobis persuademus.

PHILOSOPHICAL TRANSACTIONS &c.

h. e.

TRANSACTIONES PHILOSOPHICÆ, IN

quibus referuntur molimina, studia & labores Virorum ingeniosorum nostri temporis in variis orbis partibus. Volum. XXXI, pro annis 1720, 1721.

Londini, apud W. & J. Innys, 1723, 4.

Alph. 1 pl. 13. Tabb. æn. 9.

TRansactiones Philosophicæ, quæ a Secretariis illustrissimæ Societatis Regiæ Londinensis editæ huc usque fuere, natalem suum habuere ante Acta nostra. Cum A. 1705 Cl. *Lowthorpius* viginti & unum volumina, quæ usque ad annum 1700 prodierant, in compendium misisset & in iis contenta per generalia capita disposuisset; tria operis præclari ac utilissimi Volumina recensuimus *Supplem. Tom. IV* p. 290, 362, 494, ut constaret lectori, quænam in 21 istis voluminibus *Transactionum Anglicanarum* sint quærenda. Similiter cum A. 1721 Cl. *Mottius*, opus *Lowthorpianum* continuaturus, duobus Voluminibus in ordinem digesta comprehenderet, quæ novem voluminibus ab A. 1700 usque 1720 editis continebantur; eadem quoque in *Actis A.* 1723 *p.* 89, 242 enarravimus, ut non minus constaret lectori, quænam imprimis in istis voluminibus quærere debeat. Quoniam igitur historia litteraria nobis curæ cordique est, ad quam haud exiguum momentum conferunt *Transactiones Anglicanæ*; singula in posterum Volumina eodem instituto commemorare decrevimus, quo Historiam & Commentarios Academiæ Regiæ Scientiarum perlustrare hactenus suevimus. Initium itaque in præsenti facimus a Volumine trigesimo primo, propterea quod trigesimum ultimum eorum fuit, quæ compendio suo complexus est *Mottius*. Non integra Volumina simul in lucem prodeunt; sed potius partes sigillatim publici juris fiunt, in volumina colligendæ, quam primum molem constituere judicantur. Numerantur partes a prima origine usque ad præsens tempus continuo ordine, atque ideo Volumen trigesimum primum, quod hic sistimus, incipit a *Numero* 364.

Numerus hic 364 pro mensibus Januario, Februario, Martio & Aprili A. 1720 datus primo omnium loco exhibet, quot animadversiones *Halleji* in *Cassini* junioris tentamen parallaxin &

& magnitudinem *Sirii* per obſervationem determinandi, propoſitum in Commentariis Academiæ Regiæ Scientiarum A.1717, quemadmodum indicavimus in Actis A. 1721 p. 192. *Caſſinus* diametrum *Sirii* ſtatuit 5 vel 6 ſecundorum: *Hallejus* dubitat, quod tanta eſſe poſſit, cum *Aldebaran* & *Spica Virginis* in occultatione a Luna facta in inſtanti diſpareant & emergant, utut earum diameter ſuppoſita obſervatione *Caſſiniana* tanquam vera quatuor circiter ſecundorum eſſe debeat, quam ne unius quidem ſecundi eſſe aliunde certum ſit. Inquirere igitur eum jubet, annon ſenſibilis magnitudo apparens ſit fallacia optica a nimis contracta vitri objectivi apertura profecta. Differentiam declinationis maximam per totum annum *Caſſinus* deprehendere ſibi viſus eſt ſex ſecundorum, quam radio trium pedum, quo is uſus, dirimi haud poſſe oſtendit *Hallejus*, quod ſubtenſa 6 ſecundorum non ſit niſi $\frac{1}{1000}$ unius digiti. Denique ex *Hauksbeji* experimentis coram Societate Regia iteratis oſtendit, quod ob variationem denſitatis aeris refractio variari poſſit 7 circiter aut 8 ſecundis, quæ variatio tota parallaxi 6 ſecundorum major. Suadet igitur, ut obſervationem in Lucida Lyræ inſtituat *Caſſinus*. Glandulas externas maxillares & alias ſalivales una cum inſertionibus vaſorum lymphaticorum in venas accurate deſcribit *Richardus Hale*, propterea quod Autores illas vel plane omittunt, vel de iisdem veritati minime conſentanea tradunt. *Emanuel Timonius*, qui per multos annos *Conſtantinopoli* Medicinam fecit, de peſte *Conſtantinopolitana* commentatur, quam ad amuſſim reſpondere monet peſti *Noviomagenſi* annorum 1636 & 1637 a *Diemerbræckio* deſcriptæ. Carnem porcinam in peſte præſentaneum venenum eſſe, & nil magis ad eam diſponere quam animi pathemata, mœrorem præſertim intenſum ac terrorem inopinatum. Commendat ſuffumigia ex baccis juniperi, pice, ſulphure diu noctuque continuanda, odoramenta ex aceto, oleum ſuccini naribus illitum, vinum moderate ſumtum, hilaritatem animi, bonam victus rationem, pro præſervatione: damnat vero phlebotomiam & ſcarificationem in infectis, quibus prodeſſe ait vomitoria levia, non fortia, cum purgantia ſtatim enecent. Solam ſpem ſupereſſe in ſudore bezoardicis promovendo

vendo & summum remedium haberi oleum naphthæ seu petroleum albicans ad duas usque drachmas epotum in vehiculo ad libitum. *Philippus Percival* d. 12 Januarii A. 1720 *Dublini* phænomenon quoddam luminosum observavit, auroræ boreali non absimile. Varias successive induit figuras & cum per amplum spatium extenderetur, lumen in colores iridis degeneravit; contractum vero rursus in lumen rediit. *Hallejus* infinitudinem sphæræ fixarum probat, quia alias stellæ in extima superficie in eas, quæ centro sunt propiores, motu accelerato ruerent, ut tandem omnia corpora mundi totalia coalescerent, cum contra in spatio infinito subsistere possit æquilibrium fixa qualibet a viribus contrariis attracta. Addit alia, quæ ex hac hypothesi consequuntur, quod Sol sit fixarum una, de numero, ordine & lumine fixarum. *Paulus Dudley* describit modum parandi saccharum ex succo aceris. *Patricius Blair* singularem describit casum, quo juvenis quidam Scotus 15 annos natus a tertia Februarii 1716 usque ad d. 9 Jun. 1719 aliquoties incidit in febrim, omni autem tempore sive æger, sive sanus ab omni prorsus cibo ac potu abstinuit, nec per omne illud tempus vel alvi fæces deposuit, vel urinam emisit. Idem contendit, virtutes plantarum beneficio structuræ externæ detegi posse, cum similis structura sit indicium ejusdem virtutis. Commendat quoque infusionem in menstruo conveniente, quemadmodum Senna particulas salinas aquæ, Jalappa resinam spiritui vino, utraque vero hac ratione vim purgativam menstruo communicat. Tandem *Colini Mac Laurin* Geometria organica recensetur, de qua nos diximus in Actis A. 1722 p. 323.

Num. 365 pro mensibus Majo, Junio, Julio & Augusto A. 1720 *Deverel* chirurgus casum singularem describit, quem pro fractura patellæ communiter falso haberi contendit. *Wilhelmus Becket* in antiquitatem luis venereæ inquirit, & probat, jam aliquot seculis ante in Anglia talem morbum fuisse familiarem, quam illa lues in oras Europæas delata fertur. E. gr. ex MSC. *Thomæ Gascoigne* adducit hæc inter alia verba: *Novi ego — — qui hæc scripsi & collegi, diversos viros, qui mortui fuerunt ex putrefactione membrorum suorum genitalium & corporis sui; quæ corruptio*

ruptio & putrefactio, ut ipsi dixerunt, causata fuit per exercitium copulæ carnalis cum mulieribus. Nominat ex iis *J. de Gount*, Ducem, qui magnus fornicator fuerit & *Richardo* II Regi Angliæ ægrum invisenti putrefactionem ostenderit, atque *Willum* quendam, sibi notum, qui A. 1430 hac lue extinctus. Citat quoque remedia *Joannis Gadisden*, Medici celebris, qui circa annum 1340 floruit, ex *Rosa*, quam vocat, *Anglica*, ubi, postquam de infectione ex coitu leprosæ vel leprosi verba fecit, jubet virgam statim a coitu lavari cum aqua mixta aceto, vel urina propria, ut membrum ab omni corruptione servet, qui a muliere de immunditie suspecta recedit. Fœminis commendat decoctum in vino ex plantagine & rosis statim a coitu hauriendum, ne inficiantur. De eodem contagio ex coitu contracto adducit testimonia *Gilberti Anglici* & *Bartholomæi Glanvile*, qui circa A. 1360 floruere. *Rogerius Cotes* d. 6 Mart. 1716 observavit auroram borealem, de qua plurima dicta sunt a nobis in Actis A. 1716 p. 357 & seqq. *Joannes Quinus* in operationes medicamentorum inquirit, imprimis purgantium. *Steigerthalius* duos casus Chirurgicos extraordinarios communicat. *Desagulierius* experimento vacuum disseminatum probare conatur, quod deprehendit eandem quantitatem Mercurii in aqua calida calefacti majorem gradum caloris thermometro communicare, quam aquæ eodem modo calefactæ. Denique *Michelotti* Tractatus de contagio boum anni 1711 recensetur.

Num. 366, pro quatuor postremis mensibus, primo loco occurrit historia portionis intestini coli ex vulnere per 14 annos propendentis, ab *Abrahamo Vatero* communicata. Succedunt *Leeuwenhœkii* observationes de ossibus & periosteo, quibus evincitur, ossa maximam partem componi ex minutissimis vasculis a spongiosa substantia ortum trahentibus & per substantiam corticalem periosteum ingredientibus, ac inde tandem ulterius in corpus continuatis. Hic autem vasculis istis assignatur usus, quod fluidum oleosum ex ossibus ad singulas corporis partes, ipsas digitorum extremitates vehant. Observationem *Ruyschianam* de spina bifida novo exemplo confirmat *Ruttyus*. Observationes duas hortenses communicat *Henricus Cane* de mutatione coloris

in uvis & Jessamino. *Stephanus Grayns* experimenta quædam electrica describit. Detexit electricitatem in pennis avium, pilis animalium, filis sericeis, linteis, lana, charta, cute, ligno, membrana pergamena, quæ per affrictum calefacta non modo a digitis fuere attracta, verum etiam ipsamet materias alias leves attraxerunt. Quodsi ad ignem calefiant, antequam affrictu incalescant, non modo vim attractivam fortiorem sortiuntur, verum etiam ad affrictum digitorum instar tubi vitrei vacui & hermetice sigillati lumen emittunt. *Wilhelmus Becket* in epistola ad *Hallejum* historiam de antiquitate luis venereæ ab objectionibus nonnullis vindicat. *Desagulierius* experimento accurate instituto determinat rationem libræ Parisiensis ad Londinensem ut 576 ad 476, nempe uncia Parisina 576 granorum est æqualis granis Londinensibus 476. *Hallejus* monet nonnulla de methodo observandi differentias ascensionum rectarum & declinationum mediantibus crinibus seu filis in foco telescopii sese mutuo intersecantibus. Hac methodo *Poundius* & ejus nepos *Bradlejus* in oppositione Solis & Martis, præsente *Hallejo*, parallaxin Solis determinarunt, quod non sit major 12, nec minor 9 scrupulis secundis. *Patricius* usum scalæ ampliatæ in barometris commendat in dimetiendis altitudinibus. Utitur eum in finem tubo in parte superiori graciliori, in inferiori autem ampliori absque vasculo. Pars superior ad inferiorem inclinatur. Etenim cum per tubum exigui orificii seu luminis Mercurius non effluat, qui ponderi atmosphæræ æquilibratur, pondere atmosphæræ aucto in partem graciliorem truditur, ut columna longior evadat, eadem semper existente Mercurii quantitate. Longitudo tubi inflexi est quinque circiter pedum. *Wilhelmus Sandersonius* A. 1720 in mari Baltico observavit declinationem acus magneticæ sub latitudine boreali 58° 58′ versus occasum 14° 53′, sub latitudine 58° 21′ vero 14° 56′, differentia longitudinum locorum existente 1° 50′. Observatio prior facta mense Junio, posterior Julio. Mense vero Octobri sub latitudine 56° *Bornholmiæ* eandem deprehendit 14° 44′. *Derhamus* observationem describit a *Robio* sibi communicatam de ingente quantitate salis alcali ex ligno quercino putredine infecto extracti. Id singulare notatur, quod

quod, dum lignum combureretur, sal in massas duras, candidas & perspicuas conflueret. Cetera quæ Partem II hujus Vol. atque adeo Acta A. 1721 spectant, vide in Supplem. Tom. IX Sect. VI p. 255.

DESIDERATA MEDICA, AUTORE D. JOHANNE HERMANNO FURSTENAU, Medicinæ Professore Ordinario in Academia Rintelensi.

Lipsiæ, apud Johannis Friderici Gleditschii B. Filium, 1727, 8.
Alph. 1 plag. 10½.

QUæ in scientiis in genere desiderantur, post *Henricum Cornelium Agrippam*, *Franciscus Baro de Verulamio*, Anglus quidam, nomine *Wosse*, & alius insuper in Mercurii Francofurtensis P. IV monuerunt; in arte vero salutari, præter laudatum *Verulamium*, *Georgius Hieronymus Velschius* primus & solus exstat, qui desiderata Medicinæ per summa veluti capita in *Somno Vindiciani* indigitavit, quem imitatus est *Johannes Daniel Major* in *Genio Errante*. Postquam etiam nostro ævo non defuerunt Medici eruditi, & de incremento artis solliciti, qui desiderata Medica passim & quasi aliud agendo recensent, ingemiscunt, & medelam optant, *Thomas*, puta, *Sydenhamius*, *Georgius Baglivius*, *Bernardinus Ramazzini*, & *Bartholomæus de Moor*, ac Clariss. *Furstenau* a Præceptoribus suis, quos in Academiis Saxonicis audivit, varia in variis artis partibus occurrere desiderata, in quibus posterorum industria semet possit debeatque exercere, comperit, incitamento hæc ipsi fuerunt, primamque suppeditarunt occasionem, desiderata Medica paulo accuratius investigandi. Inde factum, ut anno seculi hujus nono desiderata Anatomico-Physiologica publice & pro Licentia summos in arte salutari honores adipiscendi in Academia Halensi ad disceptandum proposuerit. Secuta sunt A. 1712 desiderata Pathologico - Semiotica, quæ Dissertationis forma Epistolaris ad Theodorum Jansonium ab Almeloveen, & A. 1720 desiderata Practica, quæ ad Godofridum Thomasium, Medicum Norimbergensem primarium, exaravit. A Serenissimo Hassorum Principe hinc ad munus Professorium obeundum Rintelium vocatus, anno post in Actu solenni Doctorali

rali desiderata Physico - Chymica exposuit, & sequenti anno desiderata Chirurgica Dissertatione publica & solenni comprehensa vulgavit. Quæ vero circa Materiam Medicam occurrunt desiderata, A.1724 oratione, qua magistratum Academicum auspicatus est, enarravit, demumque anno sequenti desideratis suis, habita de desideratis Medico - Forensibus Oratione, colophonem imposuit; prout Autor in Præfatione Epistolari ad Celeb. Collegam nostrum inde a multis annis plane indefessum, D.Mich. Ernest. Ettmullerum Prof. Publ. testatur. Has igitur schedas in unum fasciculum collegit Clariss. Furstenau, ut uno obtutu paterent Lectorum oculis, & IX Partes exhibuit, quarum I desiderata Anatomico - Physiologica, II Pathologica, III Semiotica, IV Practica, V in Materia Medica, VI Physico - Chymica, VII Chirurgica & IIX Medico - Forensia exhibet, quibus addita est IX de docta Medicorum Ignorantia. Et cum priora desiderata, sub Dissertationum aut Epistolarum forma divulgata, vel ex hoc capite se commendaverint, quod Historiam Literariam variis in capitibus simul exhibeant, & in omnium jam versentur manibus, de illis plura addere non attinet, de ultima solummodo monemus, quod agat illa de docta ignorantia Medicorum tam in genere, quam quoad τὸ θεῖον in morbis & causam proximam, pulsus ad mentem medicorum Sinensium contrectationem, uroscopiam promiscuam, panaceas, speciatim adversus senectutis vitia, visus hebetudinem, & mortem, quibus adjecti sunt scriptores de docta ignorantia. Et quemadmodum Clariss. Autor in omnibus hisce desideratis summorum in arte virorum verbis potius quam suis usus est, ne scilicet sibi occinatur: tu, quod nescis, & in desideratorum serie collocas, aliis forsan te doctioribus dudum cognitum atque perspectum est; ita & hanc Partem claudit verbis Lactantii: *Alii putarunt, sciri posse omnia, hi sapientes utique non fuerunt; alii nihil, neque hi sapientes fuerunt; illi, quia plus homini dederunt, hi, quia minus. Utrisque in utramque partem modus defuit. Ubi ergo sapientia est? ut neque omnia te scire putes, quod Dei est, neque omnia nescire, quod pecudis; est enim aliquid medium, quod sit hominis, scilicet scientia cum ignorantia conjuncta & temperata.*

THEO-

THEODORI CRUGERI ORIGINES LUSAtiæ, historiam Geronis primi Lusatiæ inferioris Marchionis complexæ. Fasciculus primus.

Lipsiæ & Lubenæ, apud Georg. Voss, 1726, 4.
Alph. 1 pl. 5 & fig. æn. 1.

SOlertiam suam in disquirendis historiarum antiquarum monumentis jam probavit Vir Clariss. Lycei Luccaviensis Rector, per Stricturas, quas vocat, disquisitionis Historico-moralis, quinquennio abhinc Wittebergæ evulgatas, de martyriis falsis, præsertim atheis pseudomartyribus, contra Petrum Bælium aliosque. Cujus etiam *schediasmatis* continuationem, si quidem exspectare velint Eruditi, per certas classes instituendam, imprimis autem atheorum pseudomartyrium, justo aliquo volumine pro evincenda religionis Christianæ veritate consignandum, in se recepit. Hæc itaque quemadmodum historiam ecclesiasticam maxime illustrabunt, ita descriptio Lusatiæ, pluribus libris persequenda, historiæ politicæ amplificandæ cumprimis inserviet. Certe liber iste primus, qui jam prodiit, memorabilia non solum Lusatiæ sed & Germaniæ totius continet, rebusque obscurissimis seculi post Christum natum decimi lucem aliquam affundit. Ab hoc nimirum seculo orditur Autor rerum Lusaticarum historiam, in eoque gentis suæ originem exquirit, quatenus Germanici primum facta est juris. Ita vero in argumento suo pertractando & nunc versatus est, & postea versabitur, ut per singula secula Lusatiæ Principes & res ab iis domi militiæque gestas enumeret primo, deinde in reliqua gentis memorabilia, sacra præsertim & literaria excurrat, simulque scriptores rerum Lusaticarum omnes justa serie recenseat. In quibus tamen cum pauci fide digni ipsi videantur reperiri, & plenaria adhuc desideretur Lusatiæ, præsertim inferioris, historia; hac potissimum causa induci se passum esse tradit ad lacunam istam Germanicæ historiæ tandem supplendam. In primo igitur hocce fasciculo vitam magni illius Geronis, Marchionum Lusatiæ omnium primi, exponit, secutus quidem in ea colligenda non *Poppenrodii* fidem dubiam, nec *Hroswitha* fœminæ fidem poeticam, sed autoritatem potius scriptorum

coævorum, *Vitichindi* Corbejenſis, *Ditmari*, cujus tamen Chronicon ab illuſtri Leibnitio nondum penitus emendatum reſtitutumve arbitratur, & *Odilonis*, Abbatis illius Cluniacenſis ſeculo X celebratiſſimi. Veritatis ſcilicet adeo tenacem ſe profitetur, ut nihil pro certo aſſumat, niſi quod diplomatibus authenticis, qualia magno numero per totum opus in notis afferuntur, teſtimoniisque ſcriptorum æqualium poſſit confirmari; rogans hiſtoriarum amantes, ut, ſi quæ diplomata & cujuscunque generis documenta rerum Luſaticarum poſſideant, benevole ſecum communicare velint. Cap. I de ortu & fatis Geronis, antequam Marchionis titulum adipiſceretur, agitur. Hic in patria, natalibus, proſapia &
p. 5. parentibus Geronis deſignandis, cum certi quid ex hiſtoriarum monumentis colligere non liceret, conjecturis indulgere neceſſum habuit Autor. Id autem pro certo habet, eum rerum in
9. militia fortiter feliciterque geſtarum gloria tanto magis floruiſ-
11. ſe, quanto majorem gratiam Ottonis M. Imp. demeruerit, a quo nova dignitate auctus dicitur Marchionis Luſatiæ, cap. II dili-
16. gentius explicata. Cum vero Gero antea Comes fuerit, Autor oportunam hic nactus eſt occaſionem de Comitibus, quo modo, quove ordine & officio ſeculo IX & X in Germania originem ceperint, diſſerendi. Uti vero in dubium vocat adverſus Schurzfleiſchium & Meibomium (quo jure alii viderint) an Marchio-
25. natus Germaniæ plures, uti re ipſa quidem, ita etiam nomine ſint conſtituti ab Henrico Aucupe; ita Goldaſtum recte erroris arguit, quando ab eodem leges illas tredecim ludis equeſtribus impoſitas arceſſit. Id etiam recte aſſeritur, non ab Henrico, ſed
27. ab Ottone I Luſatiam, tanquam Marchionatum novum, regendam accepiſſe Geronem. Num vero idem Burggravius Magdeburgi-
34. cus dicendus ſit, integro capite III diſputat Noſter, tandemque in negativam concedit. Atque hinc ad ea, quæ præcipue ſibi expendenda ſumſit, tranſit Autor, enumerans cap. IV res a Gerone, poſtquam obtinuerat jam Luſatiæ inferioris Marchionatum, geſtas,
58. ſane maximas & præclariſſimas. Ita v. g. una aliquando nocte trucidaſſe triginta Slavorum Duces, eorundemque exſtirpatione
61. Germaniæ fines per Marchiam Brandenburgicam multum ampliaſſe; funeſtum illud & atrociſſimum bellum, quod patrem in-

ter

ter & filium, Ottonem M. & Ludolfum, gerebatur, cujusque causa & eventus accurate hic describitur, sua potissimum virtute composuisse; omnem quoque Poloniam, Miescone duce bis acie victo, tributariam Germaniæ reddidisse, docetur. Jamque equidem per multa lustra Lusatis Marchionis nomine præfuerat, cum denuo rebelles expertus, acerrimo conflictu, qui graphice hic depingitur, & victoria maxime cruenta de illis reportata Lusatiam tandem in provinciæ formam redegit, servitute tum quoque illa Slavis superinducta, quæ vel hodie in isto terrarum tractu superest. Sequuntur tandem cap. V Geronis fata suprema, quibus priusquam defungeretur, ætate ingravescente, cœnobium Gerenrodense, quod hodie ditionis Anhaltinæ est, in quo etiam sepultus jacet, fundavit & nurum suam, tum viduam, primam illi præfecit Abbatissam. Romam quoque antea eo consilio profectus est, unde redux factus a monachis Sangallensibus in transitu socius & frater pro pecunia numerata cooptatur, *in remedium* scilicet *animæ*; quæ formula frequens erat istis temporibus, quibus avaritia clericorum late grassabatur, prout hic ex Joachimo Vadiano, apud Goldastum, annotatur. Cujus viri integerrimi, qui Consulis apud Sangallenses seculo XVI officio functus, scripta quævis tum historica tum exegetica, quibus imprimis Scripturæ sacræ Geographia illustratur, ut tandem in lucem protrahantur, merito optamus. Sed ut & cetera Nostri capita strictim percenseamus, cap. VI de insignibus Lusatiæ ante seculum X usitatis, singulatim num Gero jam rubicundi bovis insigni usus sit, disquiritur; ubi jucunda simul fit digressio de gryphe alite ejusque in signum a gentibus pluribus adhibiti hieroglyphica ratione. Nec utile magis quam jucundum caput VII, inscriptum de originibus Lusaticis proprie ita dictis, videlicet de nomine, gente & incolis, titulis, limitibus, urbibus, situ & habitu Lusatiæ inferioris seculo X. Antagonistam hic se præbuit Autor celeberrimo *Jo. Hubnero* & Illustri *Jo. Petro de Ludewig*, quo jure, ipsi viderint. Nobis interim mire placent, quæ de duplici Marchia orientali, in titulis Principum Saxonicorum veteris ævi nominata, & de utriusque discrimine afferuntur, consensu quoque magni Leibnitii probata, quas demonstrationes verius quam conjecturas

p. 64. 83. 98. 101. 106. 110. 114. 134. 143. 152 & 175. 180.

ras

ras dixeris, ad ea quæ superiori Mense Febr. p. 79 & 80 observavimus, referendas. Ceterum ut supersedere posset Cl. Autor nonnullis hic denuo recoquendis, provocavit ad beati antecessoris sui, *Godofredi Hechtii*, Viri quondam doctissimi, binas dissertationes de gente & Ducatu Geronis, easque cum Supplemento & notis suis sub finem hujus operis annectere voluit quidem, sed propter impedimentum aliquod non potuit, unde eas Fasciculo secundo Originum Lusaticarum reservavit.

POLYCARPI LYSERI, JUR. MED. ET PHIL. Doctoris, Poeseos P. P. in Acad. Helmstadiensi, Commentatio de Contrasigillis medii ævi, justo operi de re Diplomatica Germanorum præmissa.

Helmstadii, literis Seb. Bucholtzii, 1726, 4.

Pl. 5½.

p. 3. CUm Opus Mabillonianum Francicas cumprimis res respiciat, in Germania vero usus diplomatum satis patescat, penitior utique artis diplomaticæ cognitio utilis habenda est. Multas vero in hac re lacunas explendas superesse, hæc de Contrasigillis tractatio luculenter docet. Sigilla plurimum diplomati-
6. bus robur adjiciunt, digna, de quibus *Joh. Mich. Heineccius* peculiari libro ageret, quamvis, judice Cl. Autore nostro, in multis a vero tramite abscedat, in plurimis jejunus nimis & mancus sit. Eandem auctoritatem habent Contrasigilla, quæ raritate sua præ-
7. cipue commendantur. Contrasigillum vero est, quod aversæ sigilli principalioris majoris aut ordinarii faciei imprimitur. In his sunt, quæ perpetuum contrasignandi usum habent, nec alia ratione usurpantur; sunt & quæ non nisi ob magnitudinem diversam imprimi sueverunt, seorsim non raro adhibita, & plerumque *Secretorum* nomine notata. Alia itaque ex re ipsa & per se, alia ex accidenti & usu Contrasigilla sunt. Per se talibus accensentur I illa aversæ faciei impressa sigilla, quæ Contrasigilli nomen in ipso sigillo habent expressum. Exempla
9. plura ex Oliv. Vredii Sigilli Comitum Flandriæ proferuntur. II. Quæ sine prævio majori alio sigillo adhiberi non potuissent,

nexum

nexum itaque cum primario habent expressum, ita ut continuatio
alterius dici debeant. Sic in majori sigillo apud Vredium: *Si-
gillum Philippi Comitis Flandrie;* in minori vero: *& Viroman-
die.* III Sigilla aversa, qualia sunt Bullæ plumbeæ Pontificum p. 10.
Romanorum. Qua occasione tria plumbata sigilla Episcopi vel
potius Concilii alicujus Halberstadiensis cum contrasigillis pro-
ducuntur. IV quæ nullum quidem cum primario sigillo nexum 16.
habent, seorsim tamen adhiberi nequeunt: quale producitur
Volradi Episc. Halberstadiensis, cum triplici contrasigillo singu-
lis liliis ornato. Altera classis Contrasigillorum ab usu consti- 19.
tuitur. Hinc V sequuntur ea, quæ etiam extra Contrasigillatio-
nem adhibita fuerunt, inque his sigillatim occurrunt *Sigilla mi-
nora;* VI *Secreta;* VII quæ fere eandem faciem aut epigraphen 20.
sistunt, quam primarium habet. Hic producitur Sigillum Rudol- 30.
fi Ep. Halberst. quod cum Contrasigillo suo ipsi membranæ im-
pressum erat. VIII quæ prorsus ad verum & primarium sigillum 35.
non pertinent, sed alius cujusdam, cujus ne quidem inter testes
mentio fit, sigillum exhibent. Appendicis loco additur Contra- 39.
sigillum, quod ad nullam præcedentium classium referri potest.
Est enim Contrasigilli Contrasigillum, cujus raritas vel ideo satis
est conspicua, quod annum æræ Christianæ exhibeat, quem alias
sigilla medii ævi ignorant.

Figuræ Sigillorum & Contrasigillorum æri incisæ & suo lo-
co insertæ variæ adsunt, & integra quoque diplomata, quæ vero
Lectoribus parvo admodum erunt usui, quia nomina persona-
rum & locorum omissa sunt. Sub finem Autor Cl. promittit *Usum
Historiæ Medii ævi in dijudicandis & decidendis controversiis fori,* 42.
& aliud opus, quo *Advocatiæ,* cujus sæpius in Diplomatibus men-
tio fit, natura fere obscura & ignota evolvetur.

AMOENITATES LITTERARIÆ, QUIBUS variæ Observationes, scripta item quædam anecdota & rariora opuscula exhibentur.

Tomus VI.

Francof. & Lipsiæ, apud Dan. Bartholomæi, 1727, 8.
Plag. 20.

TOties jam de hoc laudabili instituto *Cl. Schelhornii* diximus, ut jam modo simplici enarratione eorum, quæ *Tomo* hoc *sexto* contineantur, defungi possimus. I leguntur *Analecta ad historiam Confessionis Tetrapolitanæ*, in quibus simul haud pauca Reformationis Ecclesiæ Memmingensis historiam concernentia exhibentur. Sistit nempe ecclesiæ patriæ faciem a primis repurgatorum in ea sacrorum initiis ad exhibitam usque confessionem; confessionis fata describit, ejusdem historiam litterariam adjicit, inspersis passim eximiis documentis, quæ ex publico tabulario Memmingensi cum Cl. Autore communicata sunt. II sequitur *Appendix, sistens quædam documenta ad superiorem commentationem pertinentia*, eaque omnia ex autographis descripta sunt, si excipias libellum supplicem a legatis Argentin. Norimberg. Constant. Ulmens. &c. Cæsari oblatum, qui littera G. insignitur. In his primum est, & littera A notatur *Vibani Regii Consilium &* Responsum de colloquio Memmingæ sub Magistratus auspiciis a D. Christ. Schappelero A. 1525 cum Pontificiis habito. B. *Jo. Eccii ad Senatum Memmingensem Epistola*, cum de Missa abroganda consilia agitaret. C. altera *Eccii epistola* ejusdem argumenti. D. *Rationes, ob quas Jo. Kellerus*, Memmingensis aliarumque civitatum ad fœderis Suevici conventum legatus, *a consessu repudiatus fuit*, ex ipso confœderatorum decreto descriptæ. E. *Excerpta ex Apologia civitatis Memmingensis* ad fœderis Suevici socios post repudiatum a consessu Kellerum missa. F. *D. Martini Lutheri litteræ* ad magistratum Memmingensem scriptæ, cum rumor ad eum perlatus fuisset, prorsus ibi locorum Eucharistiæ usum sublatum esse. G. *Libellus supplex* Cæsari in Comitiis Augustanis A. 1530 exhibitus a civitatum Protestantium legatis. H. *Ulrici Zwinglii* ad Senatum Memmingensem litteræ. Hæc documenta III excipit *Discipuli de Temporibus monitum de præjudicio Hermeneutico*, accuratiorem Apocalypseos explicationem etiamnum impediente. IV *Notitia rarissimæ versionis Germanicæ libri Psalmorum* a D. Ottmaro Nachtigallo sive Luscinio confectæ, exhibita a *Jacobo Bruckero*. V *de ejusdem Luscinii Latina Psalterii Versione*

ne æque rara, *aliisque scriptis* Commentatiuncula, quam Cl. Schelhornius studio illo Bruckeri sui excitatus, concinnavit. VI Specimen *Supplementorum Ge. Hier. Welschii* ad bibliothecam Gesnero-Simlero-Frisianam, quod Specimen Cl. Editor ex Supplementorum exemplo descripsit, quod servat M. Georgius Ruprechtus, verbi divini in Ecclesia Augustana minister. VII *Julii Cæsaris Scaligeri Epistolæ nonnullæ*, ex MSto bibliothecæ Zach. Conradi ab Uffenbach. VIII *Epistolæ quædam ineditæ Henrici & Hadriani Valesiorum* ad Jo. Alb. Portnerum, Camerarium quondam & Proto-Scholarcham Reip. Ratisbonensis, quas communicavit cum Cl. Editore S. R. D. Gust. Georg. Zeltnerus, & sunt illæ non modo facundissimæ, sed & multa eruditione refertissimæ. IX *Epistolæ quædam ineditæ* Theologi de Christi ecclesia meritissimi, *B. D. Phil. Jac. Speneri*, ad Jo. Schilterum, JCtum & Polyhistorem quondam Argentoratensem celeberrimum, desumtæ ex bibliotheca D. Jo. Christ. Simonis, JCti & Syndici Campidonensis. X *Elogium Thomæ Lansii*, Autore B. Theophilo Spizelio, quod inter reliquias MSStorum bibliothecæ Spizelianæ, cum aliis in posterum vulgandas, a Cl. Editore inventum, forsan Autor inserere voluit Corpori vitarum selectarum, seu Theatro Litteratorum universali. XI. Ejusdem *Elogium J. B. Schuppii.* XII. Ejusdem *Elogium Hartmanni Creidii.* XIII. Agmen claudunt *varii generis Observationes*, Autore Cl. Schelhornio, quibus tam alibi dicta auget atque illustrat, quam nova quædam in medium profert memorabilia.

ULYSSES LITERARIUS, SIVE ORATIO DE singularibus & novis quibusdam ex orbe literato, JOACH. NEGELINI, Æd. D. Mar. Antistitis. Additur CASP. DORNAVII Ulysses Scholasticus, cum CASP. HOFMANNI Oratione de barbarie imminente.

Norimbergæ, ex officina Endteriana, 1726, 8.

Plag. 18.

 Quan-

QUantum per breve Orationis inauguralis ſpatium licuit, hic Max. Rev. Autor luſtratis animo literati orbis regionibus præcipua refert, quæ memoratu laudatuque digna ipſi occurrerunt. Hodiernam igitur Græciæ faciem miſeratus, in Italia fervere literarum ſtudia jucunde obſervat, in Gallia literatas Academias perpetua ſcientiarum incrementa polliceri gaudet, in Hiſpania frigentes Muſas vitam nuper recepiſſe in vicina Luſitania, ipſo Rege in earum ſalutem intento, commemorat: in Britannia beatiſſimam eſſe omnis generis diſciplinarum ſedem; in Belgio ſummos literatores certatim augere commoda literatæ reip. Nec Daniam Sueciamque carere laude eruditionis, imo Ruſſiam auſpice Petro ſuo caput efferre cœpiſſe inter regiones literarum ſtudiis claras: denique Germaniam noſtram animadvertit nulli Europæ parti cedere gloria ingeniorum omni literarum genere excultiſſimorum. Hæc poſtquam ornatiſſime ediſſeruit, oculis lectorum ſubjicit duas *Dornavii* diſſertationes *de erroribus ſcholarum trivialium*: quarum, quippe jam olim editarum, argumenta paucis enarrabimus. Exponuntur ſcilicet hic non tam errores, quam cauſæ corruptarum ſcholarum. Et Oratione quidem *prima* graviter reprehendit Dornavius magiſtratus eos, qui ſcholarum curam in poſtremis habent, iisque Caroli M. exemplum proponit, Principis Scholaſticæ rei curioſiſſimi. Hinc, quod pietatis cultura in ſcholis vulgo negligitur, inter maximos earum nævos refert. Tum incongruum exiſtimat, quod pueri tribus quatuorve continuis horis ſedere cogantur in ſubſelliis, ſuadetque, ut ſingulis horis acroamaticis ſuccedat hora otioſa ad prævertendum tædium. Nec illud non in vitio ponit, quod nobilium plebejorumque liberi iisdem inſtituuntur modis. Maxime in eo errari ſtatuit, quod nec diſcentibus tribuantur præmia, nec ſatis docti præficiantur ſcholis magiſtri, nec iis, ſi f rte ſint electi, digni honores tribuantur dignaque ſalaria. Hæc poſtquam ſine ulla diſſimulatione metuque offenſionis ornate perſecutus eſt, *ſecunda* Oratione vitia virtuteſque docentium ſigillatim deſcribit, tantumque ſcholaſticæ ſapientiæ oſtendit, ut laudandus ſit Cl. Negellinus, qui hoc par Orationum reduxerit in lucem, dignarum profecto, quæ non perfunctorie legantur a

ſcho-

ſcholarum ſive magiſtris ſive curatoribus. Nec *Hoffmanni* Oratio, quæ ultimum locum tenet, nova luce indigna eſt: quanquam ejus recenſione ſuperſedemus brevitatis ſtudio.

HISTORIA MANUSCRIPTA PRIMORUM quadraginta ſex Patriarcharum Alexandrinorum, e lingua Coptica in Arabicam verſa.

UT inter reliquas Eccleſias Orientales, cum ob antiquitatem, tum ob doctiſſimos, qui ei præfuerunt, Patres, Alexandrina caput maxime effert, ita hiſtoriam illius paulo accuratius noſſe, permultum refert. Etiamſi enim variis jam monimentis tradita, virorumque & linguarum peritia, & omnis doctrinæ cultu excellentium, *Seldeni*, *Pocokii*, *Vanslebii*, *Renaudotii*, opera, dudum explicata fuerit, attamen ad ſtatum illius plene ac perfecte cognoſcendum, haud pauca ſuperſunt. Quam ob rem, poſteaquam Illuſtris Dominus *ab Uffenbach*, pro mirabili ſuo in literis juvandis provehendisque ſtudio, Codicem Arabicum eo pertinentem, ultro nobiſcum communicavit, de eo publice nonnulla diſſerere, operæ pretium eſt. Scilicet Codex ille, quem ex Bibliotheca *Salomonis van Til*, clariſſimi apud Batavos olim Profeſſoris, poſſeſſor celeberrimus emit, ut ex illius Catalogo p. 154 n. 16 patet, trecentis quinquaginta foliis, in forma paulo minore quarta, conſtans, ſimplici nec adeo eleganti charactere exaratus eſt, ductu literarum pingui & craſſo, linearumque interſtitio ſatis amplo, at cum punctis diacriticis literæ ubique fere careant, lectorem acutum, attentum, ac linguæ Arabicæ valde gnarum ejusque notitia haud leviter tinctum requirit. Autor nec initio nec fine libri nominatur, ſectam vero ſi ſcire velis, eum Monophyſitam, ſeu ut Arabes hiſtorici appellant صاحب الطبيعة واحدة i. e. *unius naturæ in Chriſto aſſertorem*, fuiſſe videtur, quia Dioſcorum, in Synodo Chalcedonenſi, ob conſenſum cum Eutyche, damnatum, ſanctis in vita ejus accenſet, aliter ac hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Orientalis Scriptores facere ſolent, qui illum & Eutychem, ac Jacobum Baradæum hujus aſſeclam, non قديس ſanctum, ſed مخالف *hæreticum*, كافر *abnegantem* ملعون *maledictum* vocare conſueverunt. Titulus autem in fronte

 libri

libri rubro colore notatus hic eſt: *Liber ſanctorum Patriarcharum, quæ prima pars eſt, continens quadraginta ſex Patriarchas.* Et foliis aliquot interjectis, eas ex Patris Macarii, ubi fixa Jacobitarum cathedra fuit, aliisque Thebaidos monaſteriis collectas, & quasdam a Diacono quodam Michaele filio Nadiri ex Coptica lingua in Arabicam verſas eſſe, dicitur, ac in ultima pagina, ſcriptionem ejus die Sabbathi, decimo quarto Menſis Meſchri A. DCCCCLXXX æræ martyrum, ſeu Diocletiani, abſolutam eſſe annotatur. Series autem Patriarcharum non a Marco Evangeliſta, Eccleſiæ Alexandrinæ fundatore, incipit, cujus vitam ſe alio commentario deſcripſiſſe Autor perhibet, quæque ab *Saido Ebn Batrik* ſeu ut poſt promotionem ad Cathedram Patriarchalem appellatus fuit, *Anba Eutychio* in *Annalibus* ſub titulo نظم الجوهر *Nodhm algiaubar*, i. e. *Contextionis gemmarum* ſcriptis p. 329 ſeqq. memoratur. Secundus igitur eorum eſt Anianus, Batricidi Hananias dictus. III Melius, Elmakino Abilianus, Batricidi Philetius. IV Cardanus Elmakino Gordianus, Eutychio Gordius. V Abrimius ſeu Primus, in Nicephoro Scaligeri Priamus. VI Juſtus. VII Ammonius ſeu Eumenes. VIII Marcianus. IX Cladanus, Eutychio Clarius, niſi forſan Rhe pro Dal poſito legendum Cladius, Celadion. X Agribius ſeu Agrippas. XI Julianus. XII Demetrius. XIII Heraclas & Jeraclas. XIV Dionyſius. XV Maximus. XVI Theonas, Eutychio Neron. XVII Petrus, ubi textus mutilus eſt. XIX Alexander. XX Athanaſius ubi textus etiam mancus eſt, ſed poſt Sectionem 46 infra Sectiones occurrunt hic inſerendæ. XXIII Theophilus. XXIV Cyrillus. XXV Dioſcorus. XXVI Timotheus. XXVII Petrus. XXVIII Athanaſius Junior. XXIX Johannes. XXX Johannes Solitarius. XXXI Dioſcorus Junior. XXXII Timotheus. XXXIII Theodoſius. XXXIV Petrus. XXXV. Damianus. XXXVI Anaſtaſius. XXXVII Andronicus. XXXVIII Benjaminus. XXXIX Agathas. XL Johannes Samnudenſis. XLI Iſaacus. XLII Simeon. XLIII Alexander. XLIV Cosmas. XLV Theodorus. XLVI Chajilus. Et primæ quidem horum Patriarcharum Vitæ breviores, ceteræ autem prolixæ ſunt, ac merito optamus, ut qui neceſſarios ſumtus ad præſtantiſſimi hujus libri ſolam verſionem elargiri velint, liberaliter ſeſe offerant, aut per modum ſubſcriptionis ea promoveri queat. NOVA

NOVA LITTERARIA.

QUi tot Scriptis historicis fide dignissimis jam dudum immortalem famam meritus est, Celeb. *de Vertot*, novam nuper Historiam Equitum Melitensium Gallice IV Voluminibus in 4 vulgavit. Quam cum relegisset, non parum miratus est, Typographos id sibi sumere ausos, ut aliqua deleverint, plura corruperint aut ad extollendos imprimis quorundam, qui meritis clarere non poterant, natales, addiderint. Is ergo a vili ista adulatione magnopere abhorrens, e re sua putavit, ut se minime suam agnoscere hanc editionem, in Diario Trevoltiensi Mense nupero Februario publice profiteretur. Enimvero cum Autores hujus Diarii, a Typographis, ut videtur, conducti, protestationem illam Vertoti e plerisque exemplis rursus postea exemerint, & superiore Mense Majo ejusdem Diarii palam testati fuerint, se nescire, quo pacto eadem in M. Februarium irrepserit, Autorem potius probare editionem & in fide Typographorum nihil desiderare, asseverantes; vel per nos mature innotescere Orbi erudito voluit Cl. Autor, se adhuc serio editionem illam detestari, & in eo esse, ut novam eamque genuinam propediem procudat. Ceterum doctissimus *Camusat* in Diodoro Siculo, quem cum variis MSSptis contulit, eoque lacunas non unas supplevit, plura etiam subsidia ab eruditis aliis sibi promittens; & Abbas *Capperonerius* in Rhetoribus Latinis, tum editis tum hactenus ineditis, vulgandis occupantur.

Duisburgi S. R. *Daniel Gerdesius*, S. Theol. D. & Ecclesiastes quondam Wageringanus, postquam anno superiori Professionis Theol. munus ibi Oratione *de docta in Theologia ignorantia* auspicatus est, nuper die X Martii *de Particulari Judicio animarum a corpore separatarum* edidit disputationem, publice sub ejus præsidio defensam, ubi & multa in genere de statu animarum a corpore separatarum adversus Socinianos aliosque Psychopannychitas traduntur, Patrumque sex priorum imprimis seculorum sententiæ inter se conferuntur, & Rev. Doctoris Angli, *Guil. Sherlocki*, de judicio particulari sententia propius ad examen revocatur, atque argumenta ipsius adversus

hoc

hoc judicium excutiuntur & refutantur, variaque Scripturæ loca, imprimis vero Ecclesiast. XII, 9 & Eccles. III, 21 explicantur. Ejusdem *Gerdesii* Tractatus, sub titulo *Vesperarum Vadensium*, sive *diatribarum Theologico-Philologicarum DE HYPERBOLIS EX SCRIPTURA SACRA ELIMINANDIS* &c. propediem edetur Trajecti ad Rhenum. 4.

Apud nos Mauritius Georgius Weidmannus, qui nuper nobis *Kehvenhülleri Annales Ferdinandeos* integros incredibili sumptu dedit, nuper *Corpus Scriptorum de Augustissima Bibliotheca Vindobonensi*, jussu & auspiciis CAROLI VI Imp. edendum, prelo submisit, quo ea continebuntur, quæ *Zellerus*, *Tengnagelius*, *Lambecius* & *Nesselius* de hac Bibliotheca edita dedere, immani hactenus pretio vendita. Imprimetur hoc Corpus V Tomis, subscriptionis lege, ab indigenis usque ad finem hujus anni, ab exteris vero ad finem Julii anni sequentis admittendæ. Constabit vero opus in charta ordinaria 24 Imperialibus, cujus summæ pars una tempore subscriptionis, altera editis tribus prioribus, tertia absoluto opere numerabitur; chartæ regiæ altero tanto, mediæ parte tertia majus erit pretium. Spem quoque facit idem Weidmannus, se opere absoluto (absolvi vero posse sperat vergente Anno MDCCXXVIII) ea quæ plurimis Voluminibus operi adjecit nuperus Bibliothecarius, *Jo. Bened. Gentilot ab Engelsbrunn*, pariter typis commissurum.

Prostat Actor. Er. Supplem. Tomi IX Sectio VI, qua continentur sequentia: 1 Lud. Ant. Muratorii *Rer. Ital. Scriptores, Tomus VII;* 2 Leonh. Bohneri *Institutiones Catechetica;* Casp. Brantii *vita Jac. Arminii, it. Ejusd. ed. altera, per* J. L. Moshemium; 3 Sam. Frid. Lauterbach *Historia Ariano-Socinismi in Polonia;* 4 Jo. Bapt. Mazini *Mechanices morborum Pars I & II;* 5 *Transactiones Philosophica, seu Recensio Partis II Vol. XXXI;* 6 Jo. Bernoulli *Continuatio materiæ de Trajectoriis præcipuis, imprimis de Pantogonia &c.* 7 Petri Zornii *Bibl. Antiquaria & exegetica in Script. S. Tomi I Pars IV-X.* Nuntiamus quoque proxime & ante quam M. Julius prodire possit, comparituram Supplem. Sectionem VII.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno MDCCXXVII.

DANUBIUS PANNONICO-MYSICUS, Observationibus Geographicis, Astronomicis, Hydrographicis, Historicis, Physicis, perlustratus, & in SEX TOMOS digestus, ab ALOYSIO FERD. COM. MARSILI, Socio Regiarum Societatum Parisiensis, Londinensis, Monspeliensis.

Hagæ Com. apud P. Gosse, R. Chr. Alberts, P. de Hondt.
Amstelod. apud Herm. Vytwerf & Franc. Changuion.
Ex Typographia & Iconographia Rutg. Christ. Alberts, 1726.
In forma maxima, const. 407 foliis & 288 tabb.
æneis majoribus.

OPus hoc loco exhibemus oppido magnificum atque excellens, cujus quidem Prodromum jam in Act. A. 1701 p. 84 recensuimus; & quamvis ab Illustriss. Autore, propter adversa fata, quibus jam diu conflictatus & tantum non oppressus est, prorsus ex voto perfici atque expoliri minime potuerit, tot tamen ac tam egregias res complectitur, ut universo orbi litterato rem factam gratissimam esse nihil dubitemus, quod tandem eo se adduci passus est Vir summus, ut illud e pulvere ac tenebris, in quibus plusquam viginti annos jacuit, extractum publicæ nunc luci exponeret. Cum jam alia singularis ejus ingenii & incredibilis solertiæ monumenta, quæ maximo cum applausu ab eruditis sunt excepta, in Actis nostris recensuerimus, longiori in præsentia proœmio facile supersedere, statimque nos accingere ad tradendam laudatissimi operis œconomiam licet. Distributum illud est in *Tomos sex;* quorum primus *tribus Parti-*

bus abſolvitur, Geographica, Aſtronomica, & Hydrographica. In *parte Geographica* primo quidem Tabulæ ſive Mappæ viginti occurrunt; quarum una totum Danubium, cum fluviis, qui in eum ſe exonerant, complectitur: alia partem integram hujus amnis ſiſtit, quæ inter montem Cætium ſive *Kalenberg*, paullo ſupra Viennam, & inter Jantram fluvium, infra Nicopolim in Bulgaria, interjacet (hanc enim ſibi potiſſimum illuſtrandam ſumſit Excellentiſſimus Comes noſter:) reliquæ eandem partem, in minores tractus diviſam quam diſtinctiſſime exhibent. Succincta deinde addita eſt totius Hungariæ, ejusque originis, provinciarum, limitum, & regiminis deſcriptio, cum Topographia Danubii, in qua de Danubii etymo, de Cætio monte, de regionibus & locis cum inſignioribus tum etiam minus inſignibus, circa partem hujus fluvii commemoratam ſitis, de nationibus denique & inſulis, in tractu iſto reperiundis, accurate diſſeritur. In *Parte Aſtronomica* obſervationes nonnullæ extant altitudinis fixarum & Solis meridianæ, Satellitum Jovis, Mercurii ſolem transeuntis, & phaſium lunarium. Quas cum in lucem proferre Comes illuſtriſſimus identidem dubitaſſet, inter caſtrorum quippe ſtrepitus & militaria incommoda peractas, celeberrimus tamen *Caſſinus* Senior, a quo ſe habitum loco filii commemorat, ipſi conſtanter autor fuit, eas ut haudquaquam aboleret, ſed, etiamſi Danubiale opus typis non committeretur, ſeparatim ederet, cum, quod nunquam conſtet, habitas in Pannonia fuiſſe hujusmodi obſervationes, tum, quod a milite, rebus omnibus ad earum perfectionem neceſſariis deſtituto, tantum expectari nequeat, quantum ab aliis majori commoditate gaudentibus. Rem non ingratam lectoribus nos facturos arbitramur, ſi ipſas obſervationes circa altitudines ſtellarum meridianas exhibeamus.

Et *VIENNÆ* quidem, die 17 April. A. 1696, cœlo ſereno, obſervata eſt altitudo meridiana *Lucidæ in dorſo Leonis* (Bayero δ) 63 gr. 58 min. *caudæ Leonis* (Bayero β) 48°, 4′: die 20 ejusdem menſis, aere ſereno ſed flatibus irrequieto, altitudo merid. *Lucidæ in dorſo* ♌ 63°, 59′, *caudæ* ♌ 58°, 4′: eodem die altitudo merid. minima ſtellæ *Polaris* (Bayero α) 45°, 53′: die 21, cœlo puro,

ro, flante Zephyro, altitudo merid. *Lucidæ in dorso* ♌ 63°, 58', *caudæ* ♌ 58°, 6', *Polaris* 45°, 53'.

BUDÆ, die 27 Maji ejusdem anni, aere dispersis hinc inde nubeculis maculato, reperta altitudo merid. *spicæ virginis* (Bayero α) 33°, 2'; *Arcturi* (Bayero *Bootis* α) 36°, 26'; stellæ *Polaris* 45°, 6'. Ibidem, d. 27 Aug. anni commemorati, cœlo serenissimo, altitudo merid. *ultimæ in cauda serpentis* (Bayero θ) fuit 46°, 29'; *Lucidæ in cauda Aquilæ* (Bayero ζ) 56°, 4'; *Lucidæ in scapulis Aquilæ* (Bayero α) 50°, 43'. Die 28 ejusdem mensis, cœlo iterum sereno, *ult. in cauda serp.* 46°, 28'; *Lucida in cauda aquilæ* 56°, 5'. Die 29, aere etiamnum sereno, *ult. in cauda serp.* 46°, 29'; *Lucid. in cauda Aqu.* 56°, 0'; *Lucid. in scap. Aqu.* 50°, 44'.

BAIÆ, die 2 Jun. cœlo admodum sereno, fuit altitudo merid. *Arcturi* 64°, 40'; *Lancis libræ Austr.* (Bayero α) 29°, 9'; *Humeri Ursæ min.* (Bayero β) 60°, 44'. Die 6 ejusdem mensis, cœlo sereno, fuit altitudo mer. *Arcturi* 64°, 38'; *Lancis libræ Austr.* 29°, 6'; *Humeri Ursæ min.* 60°, 45'.

Ad *CONFLUENTES DANUBIUM ET DRAVUM*, d. 12 Jun. aere defæcatissimo, inventa fuit alt. merid. *Arcturi* 65°, 13'; *Humeri Ursæ min.* 60°, 11'; *manus sinistræ Ophiuchi Bor.* (Bayero *Serpentarii* δ) 41°, 35'; *Lucidæ in collo serpentis* (Bayero α) 51°, 50'. Die 13 ejusdem mensis, aere ventoso & pluviosis nubibus inquinato, fuit alt. merid. *humeri Ursæ min.* 60°, 9'; *Lucid. in collo serp.* 51°, 49'. Die denique 14, cœlo nubibus maximam partem obvoluto, fuit alt. mer. *Arcturi* 65°, 13'.

SEGEDINI, d. 15 Jun. ejusdem anni, cœlo serenissimo, deprehensa fuit altitudo merid. *capitis Herculis* (Bayero α) 58°, 31'; *capitis Ophiuchi*, (Bayero *Serpentarii* α) 56°, 36'; *cordis Scorpii* (Bayero α) 18°, 7'. Die 4 Jul. cœlo itidem serenissimo, altitudo *capitis Herc.* 58°, 26'; *capitis Ophiuchi* 56°, 34'. die 9 ejusdem mensis, cœlo sereno, flante Circio, altitudo *cordis* ♏ 18°, 9'; *capitis Hercul.* 58°, 31'; *cap. Ophiuchi* 56°, 38'. Die 11, cœlo purissimo, flante Circio, *cap. Herc.* 58°, 33'; *cap. Ophiuchi* 56°, 34'. Die 12, cœlo purissimo, silentibus ventis, *cap. Oph.* 56°, 36'. Denique d. 13,

cœlo pulcherrimo, ſpirante leniter Nothapeliote, *cap. Herc.* 58°, 33′; *cap. Oph.* 56, 35′.

In *Caſtris*, prope *TITUL*, in angulo confluxus Danubii & Tibiſci citeriori poſitis, d. 18 Jul. cœlo ſereno, obſervata eſt altitudo merid. *capitis Herc.* 59°, 27′; *capitis Ophiuchi* 57°, 29′. Die 20, aere ex heſterna pluvia impuritatis aliquid fovente, *cap. Herc.* 59°, 31′; *cap. Oph.* 57°, 32′; *manus Ophiuchi Auſtr.* (Bayero μ) 35°, 1′. Die 21, cœlo ſereniſſimo, *cap. Herc.* 59°, 27′; *cap. Oph.* 57°, 31′; *Serpentis caudæ penult.* (Bayero η) 41°, 46′.

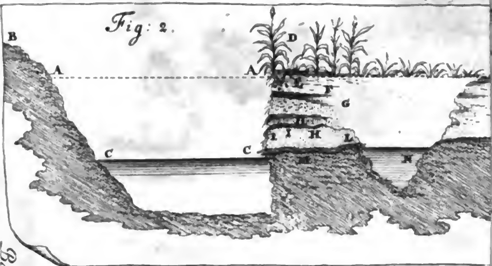
SOLNOCI, d. 9 Aug. cœlo ſereno, inventa fuit alt. mer. *Lucidæ in cauda aquilæ* 56°, 19′. Die 10, nubibus undique diſperſis, alt. mer. ejusdem ſtellæ iterum fuit 56°, 19′. Die 11, nubibus poſt imbrem largiſſimum relictis, altitudo ejusdem ſtellæ denuo reperta fuit 56°, 19′; *Lucid. in ſcap. Aquilæ* 50°, 58′.

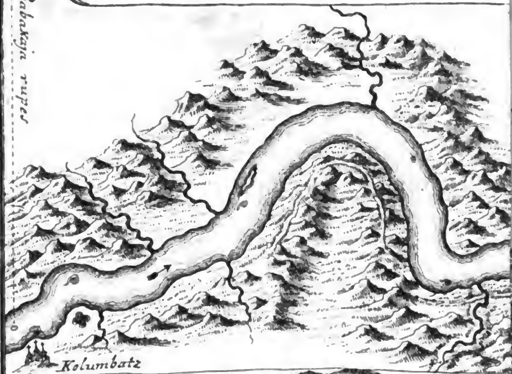
AGRIÆ ſive *Erlæ*, d. 18 Aug. cœlo nubiloſo, altitudo *ultimæ in cauda ſerp.* definita fuit 45°, 56′; *Lucid. in cauda Aquilæ* 55°, 28′; *ſtellæ in extremitate alæ aquilæ ſiniſtræ* (Bayero δ) 44°, 39′. Die 19, aere nubibus non plane vacuo, flante valide zephyro, *ult. in cauda ſerp.* 45°, 53′; *Lucid. in cauda aquilæ* 55°, 30′. Die 20, aere puro, *ult. in cauda ſerp.* 45°, 53′; *Lucid. in cauda aquilæ* 55°, 28′.

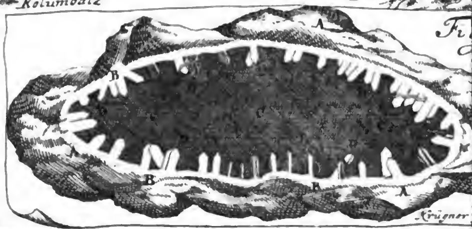
Ex collatione harum obſervationum, aſſumtis fixarum declinationibus ex Hevelio, ſupputavit Ill. Auror *latitudinem* ſive *Elevationem Poli VIENNÆ* 48°, 14′; *BUDÆ* 47°, 29′; *BAJÆ* 46°, 10′; ad *CONFL. DANUB. & DRAV.* 45°, 36′; *SEGEDINI* 46°, 16′; in *Caſtris* 54°, 20′; *SOLNOCI* 47°, 9′; *AGRIÆ* 48°, 0′.

Obſer-

TAB. III. ad Ao. 1727 M. Jul. p. 293

Obſervatas altitudines merid. Solis ſequens oſtendit Tabula:

Nomina locorum.	Menſes & dies.	Alt. merid. Gr.	min.	Nomina locorum.	Menſes & dies.	Alt. merid. Gr.	min.
VIENNÆ	1696, Maji 10	59.	42	SEGEDINI.	1696, Jul. 4	66.	23
	15	60.	54		5	66.	27
	16	61.	6	IN CASTRIS.	13	65.	27
	1697, Febr. 7	26.	46		19	65.	26
	23	32.	21		2[illegible]	65.	13
	28	34.	14		21	65.	0
	Martii 1	34.	36		22	64.	47
BAIÆ.	1696, Jun. 3	66.	18		25	64.	10
AD CONFLUX.	13	67.	42	SOLNOCI.	Aug. 10	58.	10
	14	67.	44		11	57.	48
	23	67.	10		12	57.	31
SEGEDINI.	24	67.	9	AGRIÆ.	13	57.	14
	25	67.	8		20	54.	11
	26	67.	4	BUDÆ.	21	53.	52
	27	67.	0		28	52.	0
	29	66.	54		29	51.	39

Situm ſatellitum Jovis & diſtantias eorundem a Jove, quas diverſis in locis iterum ac ſæpius obſervavit, & Schematiſmis etiam expreſſit Autor, itemque phaſes Lunares, quoad marginem potiſſimum, quo tunc creſcebat vel decreſcebat Luna, eleganter depictas, ne longi ſimus, prætereundas arbitramur. Obſervatio vero Mercurii Solem transeuntis, quam Viennæ, 1697, die 3 Novemb. ſt. n. mane, cœlo ſereno, habuit Illuſtr. Comes noſter, quamque jam alibi in peculiari deſcriptione latius expoſitam brevi ſaltim tabula hoc loco & ſchemate exhibet, omittenda non videtur. Ea eſt hujusmodi: TAB. III. Fig. 1.

Series Obſervationum.	Altitudo Solis, ſubtracta refractione juxta Ricciolum.		Tempora ex altitudinibus ſupputata.			Intervalla Temporum.	Diſtantiæ ☿ a limbo ☉, in partibus, quarum radius eſt 10000.
	Gr.	Min.	Hor.	Min.	Sec.	Min. Sec.	
1	8	49	8	12.	24	8–36	3070
2	9	58	8	21.	0	9–8	2625
3	11	11	8	30.	8	9–20	2300
4	12	23	8	39.	28	6–32	1850
5	13	11	8	46.	0	5–20	1550
6	13	50	8	51.	20	5–20	1350
7	14	26	8	56.	40	7–40	1100
8	15	22	9	4.	20	2–20	700
9	15	39	9	6.	40	12–16	550
10	17	0	9	18.	56		Exitus.

Igitur
ex conſequentia tabulæ:

	Hor.	Min.	Sec.
1 Mercurius ſuperatis vaporibus notanter in oculos incurrens in Sole morabatur, - - - - -	1.	6.	32
acto autem calculo ab ortu Solis, - -	2.	8.	53
2 Tota in diſco ſolari mora erat - -	4.	44.	26
3 Egreſſus vero totalis contingebat - -	9.	18.	56

Et quidem

4 Circa gradum peripheriæ 77, numerando a Nadir.

Memſ-

Meminit quidem Ill. Autor, in præfatione huic Parti præmissa, tabulæ declinationum quatuor diversarum acuum magneticarum, in diversis locis observatarum, quam addere in fine hujus ipsius Partis voluisse videtur; sed ea deest. Neque etiam satis nobis constat, an inter observationes hactenus commemoratas illæ omnes comprehendantur, quas statim post jacturam Belgradi, A. 1690, se aggredi constituisse asserit, misso ea re exercitato in his studiis Juvene, *Jo. Mullero*, cum Quadrante Astronomico orichalceo (cujus radius erat 2¼ ped. Noric.) in loca varia insigniora, ut ibi fixarum altitudines meridianas dimetiretur. Sed nunc quidem ad *Partem tertiam*, sive *Hydrographicam*, nobis progrediendum est.

Hic primum locum occupat Mappa Potamographica, in qua fluvii ac fluvioli nominatiores fere omnes, qui in Monarchia Hungariæ ad Danubium, sive immediate sive mediate, confluunt, lacus item ac paludes, idea generali repræsentantur. In hac mappa, quatuor lineis rectis, a montibus australibus ad septentrionales transversim ductis, totidem respondent in sequenti tabula sectiones sive *Profila* integrarum regionum, quibus ostenditur, quanta depressione Danubius aliique insigniores quidam fluvii, respectu unius lineæ horizontalis terrarumque & montium circumjacentium, alveo suo decurrant. Addita etiam est tabula synoptica fluviorum, qui a monte Cætio ad Jantram *fl.* in Danubium illabuntur, cum provinciis & locis ostiorum atque originum, itemque magnitudine eorundem. Sequitur de alveo Danubii, de diversis ejus solis ac ripis, nec non de variis secundum latitudinem hujus & aliorum majorum fluminum sectionibus; porro de diversis horizontibus in superficie aquarum Danubii, de constitutione paludum Danubialium, harumque cum paludibus Tibisci subterranea communicatione; denique de variis motibus, incrementis, decrementis, vorticibus, qualitatibus & mixturis aquarum Danubii, de fontibus ad metallifodinas, & iis quæ sulphureo-venenatæ creduntur, deque aquis thermalibus & balneorum circa Budam. Exempli gratia hoc loco tabulam exhibemus, varias declivitates superficiei Danubii, inter oppidum *Columbaz* & *Banul* Inf. repræsentantem, ac duabus potissimum constantem partibus; TAB. III.

tibus; quarum altera, sive superior, ostendit, quomodo aqua a tribus cataractis sustentata & de iisdem præcipitata, in majorem semper, respectu lineæ horizontalis A A, declivitatem delabatur; altera, sive inferior, ipsum Danubium, cum flexibus ejus naturalibus, & claudentes ac coarctantes eum montes; lineæ vero B B B, cataractarum in Danubio loca demonstrant. Ubi notandum, hanc nostram tabulam ex pluribus tabulis Illustr. Autoris contractam esse, scilicet ut uno obtutu aspici possint, quæ circa hæc Danubii loca imprimis notatu digna videntur.

TAB. III. Fig. 2. Exprimendam etiam curavimus, in adjecta figura secunda, sectionem aliquam Danubii, tempore depressionis aquarum, ut constitutio paludum intelligi exinde queat. In hac figura litterarum adjectarum sequens est explicatio:

A. Horizon Danubii in magna excrescentia.

B. Elevatio ambarum riparum, nempe unius penes vivum decursus fluminis, alterius habentis paludem quæ eam separat a Danubio.

C. Altitudo aquarum Danubii, tempore ipsarum depressionis.

D. Arundines palustres in solo, quod primum exsiccatur.

E. Foramina cancrorum. F. Terra nigra fœtida.

G. Terra cretacea mollis, per quam transeunt aquæ ad Danubium, per lacrimationes &

H. Canales, dictos *Foch*.

I. Notandum est pari modo eas lacrimationes fieri per planities, ad replendas paludes in iis existentes.

L. Terra cœrulea humida, per quam transit alter

M. Canalis major, qui defluit a lacu N.

Si aqua Danubii decresceret plus quam sit altitudo C, denuo alter canalis *Foch* fieret, & sic usque ad finem profunditatis lacus, magnaque copia piscium periret, cum universali aeris infectione. Ceterum hujusmodi paludes, quippe satis amplæ, profundæ & frequentes, in causa sunt, tum ut illuvies Danubii in provinciis inferioribus non statim persentisci queant, (replendæ enim antea sunt paludes;) tum ut amnis iste non adeo subitum aquarum decrementum patiatur, deficientibus nivibus ac pluviis; restituunt enim, quod abstulerant aquarum, paludes.

Jam

Jam quod attinet ad velocitatem Danubii, ea variis locis, in ſuperficie, in medio, & prope fundum, examinata eſt, idque ope quadrantis, in extremitate navis collocati & aquæ imminentis, ex cujus centro funem cum bolide demiſſum a vario undarum impetu varie propelli atque inclinari neceſſe fuit. Deprehenſum autem eſt hac ratione, tam quoad profunditatem, *undas, quo viciniores ſint fundo, eo agi velocius*, quam quoad diverſas ſtationes (quibus, eadem fluminis latitudine, eædem obſervationes repetitæ ſunt) *aquas, quo litoribus ſint propiores, eo tardiori motu, citatiſſimo autem in media fluminis latitudine, defluere:* id quod clarius patet ex ipſis tabulis harum obſervationum, quæ in *Tomo ſexto* reperiuntur.

Ex iis, quæ circa incrementum & decrementum Danubii experiri licuit, concludit Autor, *fontes ordinarium quoddam alimentum, ſive per circulationes Oceani, ſive aliunde per vias ſubterraneas, de grandi illa maſſa elementi aquæ habere, illasque reſervationes nivium ac pluviarum, quæ per occultos meatus inter ſaxa montium decurrant, alimentum illud augere potius quam dare.*

Et hactenus de *primo Tomo* magni hujus operis. *Altero* de Antiquitatibus Romanorum, in Pannonia, Dacia, Miſia, & imprimis ad ripas Danubii, ſatis frequentibus copioſe atque eruditiſſime tractatur. Harum Antiquitatum pleræque, judicio Illuſtr. Autoris noſtri, de Romanorum olim prudentia, tam in debellandis hoſtibus, & imperii ſui limitibus proferendis, quam his ipſis, circumſpecta admodum & ſollicita muniminum diſpoſitione, contra illos defendendis, clariſſime teſtantur. *Is,* inquit, *cui militiæ artibus inſtructo de his judicium ferre fas eſt, haud fieri poteſt quin hæc videns demiretur ſummopere. Nec aſſerere refugiam, Cæſareos exercitus in iis habere quod addiſcant, quod imitentur. Nec enim in hac parte Antiquitatem ita rudem ac ſimplicem exiſtimemus, quin utplurimum non modo ad eum, ad quem ſeculi noſtri prudentia extollitur, apicem pervenerit, ſed etiam frequenter altius aſſurrexerit, & huic quodammodo facem prætulerit. Propria id nos docuit experientia, quandoquidem haud raro evenit, ut cura noſtra faciendum aliquid ex-*

Pp *truen-*

truendumque commissum fuerit, quod idem a Romanis olim fuisse præstitum, fidem vestigia faciebant. Hæc Noster; qui deinceps, ut anquitates illas recte a se Romanis adscribi doceat, id partim ex adjunctis inscriptionibus, partim ex conditis in illis locis numismatibus Romanis, ex ipso etiam ordine & constructione operum, aliisque argumentis demonstrat. Divisus autem est hic *Tomus* in *Partes duas;* quarum altera Antiquitates militares, altera miscellaneas complectitur. In priori Fortalitia, Valla, Aggeres, Castrametationes, & alia quæ huc referri possunt; in posteriori Inscriptiones, monumenta, ornamenta, lateres hieroglyphicis inscriptos, Metas, Scapos columnarum, & horum similia, reperire licet. Priorem partem ita rursus divisit Illustr. Autor, ut primo, ad modum itinerarii, ea commemoret, quæ ad utramque ripam Danubii existunt, ipsique proxime adjacent; deinde mediterranea, quæ in continenti longius distant, tum cis Danubium tum etiam ultra. Inter hæc primas merentur, agger ille altissimus longissimusque, qui a Danubio ad Tibiscum ultra sex milliaria integra excurrens, angulum ab utriusque fluminis confluxu factum includit, *die Ræmer - Schantz* a militibus Cæsareis vulgo appellatus; & celeberrimæ Trajani pontis ruinæ, quæ secundum omnes circumstantias depictæ, & luculenta descriptione illustratæ exhibentur; nec non vestigia pontis lignei, a Constantino, multa milliaria infra pontem Trajani, constructi. Ultimum inter has antiquitates locum occupant diversa genera viarum, per descriptas provincias olim stratarum; de quibus, tum quod ad formam, tum etiam quod ad materiam pertinet, erudite ab Illustr. Autore differitur.

Pergimus ad *Tomum tertium Mineralogicum*, qui *octo Partes* habet. In *prima* de arenis, maxime Danubialibus, quæ partim pro limatura lapidum, partim etiam pro petrificationis quibusdam inchoamentis habentur, de variis earum generibus, de magnitudine cum naturali tum per microscopium visa, de figura, colore, sapore, & proportione ad commixtum lutum; deinde de ipsis quoque lapidibus, tam nobilioribus & quasi pretiosis, quam minus nobilibus atque arenosis, in hoc fluvio & prope illum obviis, deque eorum forma, duritie, & anatomia, exponitur.

tur. In *altera* tabulæ mineralographicæ ac metallographicæ, fodinas fere omnes Hungariæ, variasque earum sectiones luculentissime exhibentes, cum succinctis descriptionibus afferuntur. *Pars tertia* de organica montium structura, de cortice terreo, superpositis stratis, interstitiisque cum glutine illo humido atque arenoso, (dicto *Klufft*) nec non de venis & lineis metallicis, harumque rerum situ & figura tractat. *Pars quarta*, quæ est de mineralibus mediis, tribus sectionibus absolvitur. Harum una de sale fossili communi agit; ubi sub finem annexa est descriptio aquæ salsæ amaræ, quæ scaturit in Transilvania, ad pedes collium vitibus refertorum. Neque vero salsedo & amaritudo hujus aquæ tantum affert admirationis, quantum alia ejus proprietas, ardendi, igne admoto. Hi mirabiles fontes sunt in sede Saxona, aut districtu *Megyes*, inter utrumque fluvium *Cocul* majorem & minorem. Distant 1½ hora a territorio *Bastra*, suntque principium rivuli fluentis per vallem. Solum collium & vallium vitibus & frumentis fertile; collibus textura de marmore, nec sine Gypso: aqua nuncupatur a Saxonibus *Saltz-Wasser*, a Wallachis *aqua ardens*. Fons constat duobus receptaculis, majore & minore, per quæ exit aqua, quæ cursu 400 passuum immiscetur duobus aliis rivulis, qui scaturiunt a vivo silice. Receptaculum majus habet diametrum palmorum 3½, & sua majori profunditate 6 palmos æquat: minus & diametro & profunditate palmos 1½ æquat. Minori unum, majori duo sunt orificia, per quæ sine interruptione fit ebullitio, quæ perpendiculariter a fundo ad superficiem, cum stridore ascendit. Aqua limpida & tactu frigida est, sed nihil obstante universali gelu non erat conglaciata per tota receptacula, sed confluens deinde in rivulum succubuit vi glaciei. Dimidia hujus aquæ amphora, post evaporationem, in fundo vasis deposuit sal crassum amarum, quod projectum in accensos carbones nequaquam arsit. Affuso spiritu vitrioli nihil fermentationis observatum; per oleum Tartari vero exigua quædam detecta fuit conturbatio in aqua, unde orta est præcipitatio coloris albi: ex quo colligere licuit, acido potius quam alcalico accedere. Parvam facem e palea composuit Illustr. Comes noster, qua accensa & superficiei fontis impo-

impoſita, poſt aliquot momenta plures elevatæ fuerunt flammæ, æquantes longitudine digitum & crepitantes ad inſtar pulveris projecti in accenſos carbones: poſt 4 aut 5 alias vibrationes evanuerunt & paullo poſt in conſpectum rediere. In minori receptaculo experimentum promtius & facilius fuit, dum fax aquæ admota, atque etiam palmo uno cum dimidio diſtans, in cauſa fuit, ut ſurgerent deſcriptæ flammæ, quæ ſpatio 60 pulſus vibrationum perſtiterunt, & admota rurſus face pariter aſſurrexerunt. Experimenta hæc molitus fuit Autor menſe Januario, magno frigore & multa nive rigente; qui cum tractaret facem paleæ, decideretque forte in terram modica palea accenſa, continuo flamma ſurrexit & elevata fuit ultra digitum unum cum dimidio, perſtititque 120 vibrationibus. Quo loco, remota diligenter nive, novum perexiguum in ſolo receptaculum detectum eſt. Quod cum ad latitudinem duarum unciarum per quadratum eſſet productum, ita ut aqua cum impetu ebulliens atque effluens appareret, tum igne rurſus admoto, flamma quidem exorta, ſed non diutius quam 40 vibrationibus perſtitit. Quo experimento intellectum eſt, latitudinem receptaculi contrariam eſſe vi flammæ. Ceterum aqua, tempore deſcriptarum flammarum, nec augetur nec imminuitur, nec mutat naturalem frigoris gradum, nec colorem; niſi quod interdum ſpuma prope effluxum obſervata fuit, præſertim in majori receptaculo, cum ignis admoveretur. Flamma in aqua coloris eſt ſimilis colori paleæ, & naturæ conſiſtentis, quandoquidem & ipſa accendit alia corpora, quæ ei admoventur. Denique aqua extracta e ſuo receptaculo confeſtim ardendi virtute deſtituitur. Deſcriptionem fontis non diſſimilis, in Polonia reperti, vide in Actis noſtris A. 1684 Menſ. Jul. p. 326. Sectio altera *Partis* hujus *quartæ* de corporibus agit petrefactis, atque imprimis de radicibus arborum prope ripas fluminis *Unnæ* in Croatia; quas radices cruſta lapidea, ex granulis conſtante nonnihil mollibus, albis ac friabilibus, obductas ferme omnes, quin & ipſas arbores penitus aridas, fractisque earum nonnullis, ſubſtantiam ligneam abſumtam notavit Autor, relicto duntaxat pulvere in tubulis petrificatis: id quod ex eo fieri arbitratur, quod undæ hujus fluminis, quantumvis aſpectu limpi-

limpidæ, multas minutiores arenulas, a ſaxis mollioribus, per quæ fluant, abraſas, ad arbores illas earumque radices & poros continuo deferre conſueverint. Omiſſa ſectione tertia de vitriolo, ad *quintam* hujus Tomi *Partem* progredimur, quæ rurſus in Sectiones quatuor diviſa eſt. In prima tractatur de lapidibus minus pretioſis majoribus mollibusque, Gypſo, Amiantho, Talco; in altera de minoribus ac duris, Magnete, lapide Lazuli, Aetite, Saponario; in tertia de lapide pretioſo majore, Cryſtallo, qui nihil eſſe aliud docetur, quam ramificatio ſeu propagatio duriſſimi ſilicis *Quartz*, cujus puriores ac tenuiores partes, ubi interius in ipſo ſilice aliquid vacui ſortitæ ſint, ibi tanquam in proprio nido concreſcere, atque adeo in anguloſas illas & acuminatas cryſtallos ſeſe explicare ſoleant, ſicut in adjecto ſchemate oſtenſum eſt, TAB. III. ubi A A A exteriorem rudioremque ſilicis corticem deſignat, Fig. 3. B B B interiorem ac magis candicantem, intra quem dum vacuum, ſive ſpatium aliquod C C C nanciſcitur ſilex, ibi vegetat cryſtallus, in anguloſos apices D D D deſinens, quam comitantur nonnunquam & ambiunt, tanquam tenerioris muſci filamenta, fibræ purioris argenti E E E. In *quarta* denique ſectione de lapidibus pretioſis minoribus, ſive gemmis, de Granato, Hyacintho, Turcoide, Opalo, diſſerit Illuſtr. Autor; quos quidem lapides, perinde ut cryſtallos, ex ſilice *Quartz* oriri, atque inde aquarum alluvionibus, vel etiam aliter divelli, coloribus autem diverſis ab halitibus cinnabaris, vitrioli, & forſan auripigmenti, imbui exiſtimat. *Pars ſexta* ſectiones habet duas: quarum altera eſt de metallis veris atque perfectis, auro & argento; altera de imperfectis, ære ſive cupro & ferro. Aurum non modo in fodinis, ſed & extra eas in fluminibus inter arenas, & annulorum ſpecie circa arbuſta & culmos triticeos, imo in acinis uvarum aliquando reperitur. De cupro notabile eſt, quod ferrum in illud transmutari videtur, ope aquæ, a magiſtris fodinarum *Ciment* nuncupatæ. Scaturit hæc aqua a certis fontibus, originem & curſum per cuprifodinas *Gerrn-Grund* vel *Neuſol* babentibus. Purum ineſt vitriolum, ex quo alias notum, totam fere ſuam ſubſtantiam trahere cuprum. Colligi in fodinis aqua illa magno ſtudio in receptacula quædam aſſervatoria ſolet, non alio fine, niſi ut laminæ fer-

reæ ipſis immerſæ haud quidem patiantur ridendam illam vulgo creditam transmutationem unius metalli in alterum, puta ferri in cuprum, ſed ut ferri ſaltim auxilio (quod eſt cupri veluti magnes) habeatur ſegregatio particularum cuprearum, una cum aquis defluentium, & quæ facile ibi cum ferro ſocietatem ineunt ipſique affiguntur. Porro in hac naturæ operatione ſequentia obſervavit Illuſtr. Autor: laminæ ferreæ rubra aut lutea pellicula operiuntur, quæ 3, 4, vel etiam plurium hebdomadum ſpatio conſolidatur, conſtans granulis ſubrotundis, & figuram illius ferri quod inveſtit aſſumens; idcirco ſolent identidem artifices ferrum figuratum illi aquæ immergere ad curioſorum oblectamentum. Perfecta dicti corticis conſolidatio non fit, donec ferrum fuerit penitus conſumtum; etenim aqua iſta, inſtar aquæ regiæ, permeat ferri fibras, & ferrum penitus ſolvit: qua fermentatione ſeu ſolutione durante, incaſſum ſolida coagulatio expectatur: durat vero ea longius vel brevius, juxta majorem minoremve ferri diſſolvendi craſſitiem; nec lamina craſſitiem unius digiti æquans minus quam 6 vel 8 hebdomadas requirit. Porro obſervatum eſt, tacta illa cuticula, cum adhuc ferrum cum aquis iſtis fermenteſceret, eam ſtatim diffluiſſe, inſtar pulveris diſperſam, totumque opus perturbatum fuiſſe. Affuſo fluido alcalico ſuborta fermentatio in aqua; qua durante, quædam fruſtula concreverunt, & ſe ad fundum præcipitarunt: verum aqua ipſa, poſt demiſſum ſedimentum, alba evaſit, cujus etiam moles plus aut minus intumeſcebat, prout plus vel minus aciditatis ſortiebatur. Denique nec artificialem hujus humoris compoſitionem pertentare intermiſit Illuſtr. Comes. Aquam quippe ſimplicem in vaſe vitreo cum ferro ſociavit, & cum vitriolo e ſodinis extracto, ubi aqua *cimenti* defluit: quo facto obſervavit, floccos ſeu metallicam lanuginem ferro adhæſiſſe, quoad analogiam atque effectus omnes antea expreſſos ſimilem. Aquarum hujuſce generis copia fluit etiam intra viſcera fodinarum *Deſelmnitz*, in Sepuſienſi Comitatu, quæ ferro affuſæ ſimiliter particulas cupreas deponunt: imo ibi major aquarum ubertas, viribus tamen minus potentium: id quod Autor tribuit negligentiæ tegendi locum illum, ubi eſt receptaculum aſſervatorium pro ferro immergendo, quandoquidem ſpi-

ſpirituoſiores Vitrioli particulæ aquis immiſtæ, uberius ac facilius evolant. Hinc quod in Newſoll tribus quatuorve hebdomadis, id hic loci non niſi trimeſtri ſpatio perficitur. De cetero nec iſtud prætermittendum, quod, ubi ferri aliqua pars non fuerit aquis illis obtecta, tunc cortex puri vitrioli, albi coloris, eam ſuperius involvere obſervatur, quia ſcilicet tenuiſſimi ac defæcatiores halitus vitriolici copioſe per ambientem aerem eo loco diſſeminati, dum in partem ferri aquis non obtectam impingunt, facile illi adhærent, & ſimul in formam cruſtæ colliguntur.

Pars ſeptima hujus Tomi de metallis agit improprie ſic dictis ſive ſpuriis, de Biſmuto ſeu Marchaſita argentea, Antimonio, & Minio ſeu Cinnabari nativa; de Mercurio item & plumbo, quod quidem in Hungaria invenitur, ſed propter mineræ paupertatem non effoditur. *Parte* denique *poſtrema* de ſeminio ac generatione metallorum ad hunc fere modum philoſophatur Excellentiſſimus Comes Marſili: Halitus, inquit, ſeu metallici ſpiritus, in montibus non tam facile perviis irretiti ſiſtuntur, in metallum progreſſu temporis coagulandi; quod fit auxiliante humore, argilloſæ terræ inſito, & magna ex parte communicato a pluviis, nec non ab aere vaporoſo, poros terræ *Klufft* jugiter ſubeunte: quo ſane humore, ope hujusmodi terræ aliquatenus præparato, indeque in lapides montium, retinentes metallicum ſpiritum, ſe inſinuante, tandem halitus ac ſpiritus illi ita digeruntur atque coagulantur, ut metallum ipſum reſultet. Et paullo poſt, quod vero halitus, inquit, ſeu metallicus ſpiritus in metallum denique digeratur, hoc valde comprobat aurum, metallorum omnium puriſſimum; ſiquidem hoc vel in puncta ſeu granula, vel in ſtrata, ibi ſolum ordinaria naturæ lege coagulari cernimus, ubi duriſſimus habitat lapis, metallorum foſſoribus *Quarz* appellatus; quoniam inſignis volatilitas partium tenuiſſimarum, ad compagem auri neceſſariarum, ſatis retineri ac denſari non potuiſſet, niſi denſiſſimo hujusmodi ſilice terram iſtam, *Klufft* dictam, circumambiente, & ita ſpiritui metallico apta vincula injiciente. Confirmationem dictis ſuggerit mons Juniperinus, prope civitatem *Alt-Sol*, ubi aurum non intra montem, ſed ſupra terram, circa triticeos culmos atque arbuſta interdum coagulatur in craſſiuſcula fila-

filamenta, ſpiralis aut parum abſimilis figuræ; idque ob defectum, (ut Autor judicat) duriorum lapidum montem ipſum componentium, cum mons tantummodo lapidibus conſtet arenoſis maximeque poroſis, quemadmodum diſcere licuit ex fodina ab incolis aperta, ſpe inveniendi ingentes auri theſauros, qui radix eſſent aureorum corpuſculorum ſupra terram ſe elevantium; veruntamen ſpe infeliciter fruſtrati non niſi purum vitriolum cum ferri fruſtulis ac talco invenerunt. Ceterum veriſimile putat Vir illuſtriſſimus, in ipſo aere, ſuperficiem hujus montis ambiente, licet nullum ibi ſit *Quarz*, ſpiritus metallicos ſiſtens, latere tamen aliquid, quod idem efficere valeat. Id autem quale ſit, aliis inquirendum relinquit.

Nunc ad *quartum* & *quintum Tomum* hujus operis progrediendum eſſet, ubi piſces atque aves, in aquis Danubii, & circa eas, viventes ſiſtuntur. Sed ne longi ſimus, lectores qui his rebus delectantur, ad ipſum incomparabilem Autorem ablegare, ſtatimque ad *poſtremum Tomum* accedere conſtituimus. Comprehenduntur eo obſervationes miſcellaneæ, quæ partim circa priora magis illuſtranda, partim etiam circa res plane novas verſantur; quarum ſingulas ſi fuſius tractaſſet Excellentiſſimus Comes noſter; quod ipſe quidem tot curis negotiiſque vetantibus facere non potuit, compluribus adhuc Tomis augendum opus fuiſſet. Et primo quidem loco de veris Danubii fontibus disquirit, quos perperam vulgo in *Doneſchinga* arce, paullo infra *Villingen*, aſſignari docet; quippe multo altius, prope *Brukelrein*, in ſummitate montis *Abnobæ*, nunc *Schvvartz-Wald* dicti, a ſe ipſo repertos. Ceterum præter tabulas, quibus hanc rem luculenter ante oculos ponit, etiam aliam adjecit mappam, qua *Æni fluminis* origo, ſimul cum duplici illa Danubii origine (falſa ſcilicet ſeu Doneſchingiana, & vera) exhibetur, ut ex utriusque comparatione cuilibet proclive ſit judicare, *annon forte Ænus, qui ſatis longum decurſus ſui ſpatium emenſus, tandem Danubio, æquali circiter cum hoc aquarum copia auctus, miſcetur, fontes vero multo altiores habet* (nempe in excelſo illo Helvetiæ monte *Septimo*) *jure magis naturali pro ipſo Danubio reputari poſſit*; ut adeo ſummitas montium totius Europæ maxima, omnes etiam

maxi-

maximos Europæ fluvios emitteret. Sequuntur Observationes quædam Anatomicæ, in Aquila potissimum, Onocrotalo, Husone & Lutra factæ, tabulisque æneis accurate atque elegantissime expressæ. Porro experimenta afferuntur, quibus velocitas Danubii ad pontem Petrowaradini, itemque velocitas Tibisci ad pagum *Sabbia* atque ad pontem *Betz*, ope Quadrantis, de quo supra dictum, explorata fuit. In majori profunditate Danubii, quæ loco commemorato 7 orgyas æquavit, deprehensa est velocitas superior 12, media 26, inferior 30 graduum; unde colligitur, tanti fluminis velocitatem paullo minus triplo majorem esse in inferiori quam superiori parte. In Tibisco, ad pontem *Betz*, ubi major profunditas sex orgyas æquavit, velocitas inferior superiorem sexies superare inventa est. Posthæc de varietate aquarum fluentium, stagnantium, putealium, mineralium, glacialium, pluvialium, thermalium, quæ multoties Danubio immiscentur, ea ratione agit Illustr. Autor noster, ut primo quidem experimenta ipsa compluribus tabulis exhibeat, ac deinde annotationes quasdam & conclusiones subnectat. In tabulis experimentorum, præter loca & tempora habitarum observationum, colores, sapores, odores, fermentationes, mutationesque post decoctionem, evaporationem ac destillationem, itemque pondera istarum aquarum quam curiosissime definit. Ex observationibus circa aquas fluviatiles factas colligit:

1. Nullam esse pejorem aqua Tibisci circa Segedinum, in ripa Septentrionali, utpote quæ odorem valde terreum reddebat, & saporem virosum, obscurique erat coloris: contra nullam meliorem esse aqua fluminis Marusii, circa *Makort*, in ripa quoque Septentrionali, utpote coloris clari columbini, nullius odoris, saporis optimi:

2. Advertit, aquas ripæ Septentrionalis (excepta illa Marusii circa *Makort*) esse impuriores ac deteriores meridionalibus. Meridionales autem & septentrionales nuncupantur aquæ fluviorum, respectu Danubii.

3. Annotat, nullas aquarum illarum, tam ripæ meridionalis quam Borealis fermentationem fecisse, affuso ipsis vel Alkali Tartari vel Acido Vitrioli, exceptis solum aquis ipsius Danubii circa

Viennam & Briam; quarum illa, ſaporis pinguiter amari, cum acido vitrioli viſa eſt excitare parvulos globulos, hæc, ſaporis itidem pinguiter amari & terrei, cum Alkali Tartari excitavit quid ſimile albidæ nubi.

4. Obſervat, nullum dictarum aquarum ſedimentum, evaporato humore, paſſum eſſe accenſionem, ob inopiam fortaſſe particularum ſulphurearum, vel quia hæ nimis a terreſtribus obrutæ.

Ex præmiſſis circa aquas puteales experimentis concludit:

1. Eas, utpote omnes coloris clari, nullius odoris, ſaporis vero dulcis, longe meliores eſſe ac defæcatiores, quam vel aquas fluviatiles vel ſtagnantes ad ripas Danubii.

2. Obſervat, nullam iſtarum aquarum, affuſo acido vitrioli, paſſam fuiſſe fermentationem ſenſibilem, at vero omnes, affuſo Alkali Tartari, excitaſſe nubeculas albas, ad fundum deſcendentes, quod indicare videtur, particulas ſalium acidorum teneriores, ſeu ſpirituum hujus generis, deliteſcentes in ipſis.

3. Annotat, ſedimentum hujusmodi aquarum, poſt evaporationem, nullam ſenſibilem flammam concipere, at fumare tamen, ſtridere, & pinguedinem ex ſe præbere. Quoad ſaporem vero, tametſi aqua putei ad Arborem viridem Budæ ſit dulciſſima, & dulcis etiam ad molendinum Bajæ, nihilominus prioris ſedimentum ſaporem habet valde nitroſum, poſterioris autem ſapor quoque nitroſus eſt, ſed non adeo intenſus.

Ex obſervationibus circa aquam nivalem, ad ripas Danubii habitis, colligit:

1. Eam habere ſaporem acrem, linguam mordicantem (ſedimento erat ſapor cinerum) forſan a particulis nitro-ſalinis excitatum, quæ prius coagulationem nivis genuerunt.

2. Tam ipſam aquam, quam ejus ſedimentum odorem nullum præbere; quod refundi poſſit in particularum ſulphurearum defectum; quamvis ſedimentum ſuſciperet accenſionem ſine fumo, forſan quia non niſi particulas ſalino-nitroſas ſuggerebat.

3. Aquam illam, affuſo ſive Alkali Tartari, ſive Acido Vitrioli, nullam excitaſſe fermentationem.

Circa aquam glacialem Danubii obſervat, eam in multis quidem

dem convenire cum aqua nivali, ceterum discrepare tum sapore, qui in aqua glaciali terreus Alkalicus vel amaricans fuit, tum quoad sedimentum, quod tentata accensione fumum ex se statim dedit, odoremque vini habuit. Porro ut aqua nivalis levior aqua pluvia, sic glacialis levior aquis omnibus reperta est.

Post observationes hactenus commemoratas sequitur catalogus satis copiosus plantarum, quæ circa Danubium, in nemoribus, insulis, collibus, aliisque finitimis locis sponte proveniunt, quasque, pro temporum ac graviorum munerum conditione, observare potuit Illustr. noster Marsilius. Hunc catalogum excipit brevis tractatio de Quadrupedibus ad ripas Danubii. Proximæ sunt observationes habitæ cum Barometris & Thermometris. Ubi primo quidem tabulæ exhibentur, quæ qualitatum aeris variationes, a mense Decembr. 1696 ad Augustum 1697, quam luculentissime repræsentant; ac deinde annotationes quædam subjiciuntur, minime profecto negligendæ: exempli causa, quod Mercurius in barometro meridionali, tota hyeme, & magna veris parte, nempe a mense Decemb. ad d. 8 Maji, semper altior, contra sub finem veris, & æstatis progressu, semper depressior fuit, quam in barometro septentrionali; quod, non quidem semper, at sæpius tamen accidit, ut Mercurius in uno atque eodem barometro plures attingeret gradus ante, quam post meridiem; quod identidem evenit, ut, crescentibus ante meridiem, & decrescentibus post meridiem graduum particulis, in barometro meridionali, eodem die in barometro septentrionali, plane contrario modo, particulæ istæ ante meridiem decrescerent, & crescerent post meridiem; quod barometrum singulis diebus, licet inter se aeris conditione similibus, hoc est, quibus singulis Sol splendebat, vel cœlum erat nubilum, vel ningebat &c. quod, inquam, barometrum, diebus illis similibus, similem altitudinem graduum minime servavit; quod interdum cœlo sereno altitudo barometri major fuit quam nubilo, & cadente nive, interdum plane contra; quod cum frigore intensissimo ac remisso non semper conjuncta fuit diversa altitudo Mercurii in barometro; quod in Thermometro orientali altitudo graduum semper major fuit quam in occidentali, habita in utroque eadem hora observatione; quod in thermometro me-

ridionali, a die 23 Jan. ad diem 23 Martii, constanter altitudo graduum major observata fuit quam in septentrionali, cum postea contrarium usu veniret, atque altitudo illa major reperiretur in thermometro septentrionali quam meridionali; quod frigus intensissimum nec pendere a peculiari vento, nec absolute ab ullo vento compertum est, quanquam flante Africo fere semper in aere aut nullum frigus aut exiguum fuit; quod neque serenitas aut nubes, nec calor ipse in aere ambiente connexionem servavit cum particulari vento, imo nec absolute cum vento; ut alias hujus generis annotationes nunc prætereamus.

Sed & judicium nonnunquam suum interponit Excellentissimus Autor noster, de causis observationum commemoratarum. Verbi gratia, de contraria excessuum altitudinis permutatione in Barometro meridionali ac septentrionali, ad hunc modum sententiam suam exponit: Cuinam causæ, inquit, sit tribuenda ista mutatio, mihi non videtur tam promtum statuere, nisi forsan variationi ortus Solis, in diurnis circumlationibus, quæ scilicet hyeme & post veris initia fiunt propius plagam meridionalem; unde hæc magis forsan a Sole alteratur, tuncque major est altitudo in Barometro meridionali, respectu septentrionalis; at vero appropinquante veris fine, & succedente æstivo tempore, tunc Solis exortus, diurna circulatione, fiunt magis prope plagam Borealem; unde hæc magis forsan a Sole alteratur, tuncque major evadit altitudo in septentrionali Barometro, respectu Meridionalis. Veruntamen admodum hæsitanter sint dicta; oportet enim animadvertere, an cetera bene consentiant.

Postremus in egregio hoc opere locus tributus est insectis; quorum alia sunt terrestria, quæ ad ripas Danubii & Tibisci reperiuntur, alia circa aquas vagantia, alia denique in ipsis aquis degentia. Horum omnium variæ species oculis exhibentur; nonnulla etiam, prout per microscopia apparuerunt, sunt delineata. Atque ex his universis satis superque constare arbitramur, quanta industria, eruditione, atque ingenio, quanto etiam ad posteritatem fructu, Illustriss. Autor res propositas pertractaverit.

Schau-

Schau-Platz der Brücken und Brücken-Baues &c.

hoc eſt,

THEATRUM PONTIFICIALE, AUTORE JACOBO LEUPOLDO, Mathematico & Mechanico, Conſiliario Pot. Regis Poloniar. & Elector. Saxon. diverſarum Societatum Regiarum Membro.

Lipſiæ, ſumtibus Autoris, 1726, fol. Alph. 1 pl. 21 Tabb. æn. 57.

AUtor induſtrius & ingenioſus, qui initio hujus anni diem ſupremum obiit, antequam opus cœptum abſolvere potuit, in præſenti Tomo Theatri machinarum, quem *Theatri pontificialis* nomine inſignivit, conſueta induſtria collegit, quicquid de pontibus eorumque ſtructura reperire licuit. Poſtquam igitur inſtitutum ſuum aperuit & pontes in ſua genera diviſit, hæc vero denuo in ſuas ſpecies ſubdiviſit; varios exponit modos flumina trajiciendi. Occurrunt hic inter alia *Franciſci Keſleri* hydraſpis una cum cingulo & caligis aquaticis; campana urinatoria, cujus ex *Lorini* Architectura militari figuram duplicem, ex *Georgii Sinclari* autem Arte magna & nova gravitatis & levitatis figuram emendatam deſcribit, non neglecto *Sturmii* experimento in ipſius Collegio curioſo, factaque mentione eorum, quæ *Nicolaus Wiſten* in opere Belgico de Architectura navali & celeberrimus *Hallejus* in peculiari tractatu Anglico de arte ſub aquis vivendi eam in rem moliti ſunt; duo genera cingulorum, lorica, ocreæ, lectus & alia machinamenta in eandem uſum excogitata. Deſcribit quoque Autor inventum *Borelli*, de quo diximus in his Actis A. 1683 p. 75, & quæ in iisdem p. 553 *Jacobus Bernoulli* eidem oppoſuit, fideliter recenſet; modum, quo utuntur piſcatores in Braſilia ad flumen trajiciendum, ex *Frezierii* Itinerario; inventum recentiſſimum, quod potentiſſimo Regi noſtro obtulit artifex quidam, facto apud nos A. 1724 d. 28 Jan. experimento, cui ipſe Autor interfuit, atque *Wagenſeilii* hydraſpidem ex Actis A. 1691 p. 40 & ſeq. Digreditur inde ad ſtructuram pontium & gene-

C. 1. C. 2. C. 4.

C. 4. generalia quædam præmittit Architecto observanda: & mox specialiora tradit, veluti de distantia pilarum & altitudine arcuum in pontibus lapideis, de distantia palorum in ligneis atque de anteri-
C. 5. dibus. Exponit artificia ad eludendum impetum aquarum excogitata, ubi, ut & in sequentibus, duce utitur *Gautierio* in opere
C. 6. Gallico de pontibus. Eidem accepta referenda sunt, quæ de aquis
& seqq. ex flumine aliorsum deducendis, ubi pons condi debet, de lignorum usu, qualitatibus, mensuris; & de aliis in struendis pontibus necessariis in medium profert, quamvis hinc inde quædam interspergat aliunde hausta. Generalibus absolutis, ad singula ponti-
C.13 & seqq. um genera pergit, nec hic Ducem suum deserit. Primo igitur loco sistit pontes ligneos, ubi pensiles quoque delineat, omnium sane artificiosissimas. Pontium ligneorum pensilium genera viginti duo describit passim vel extructa, vel apud autores obvia.
C. 17 & sqq. Similiter postquam regulas quasdam architectonicas de structura pontium lapideorum proposuit, eorum octodecim genera delineat, sive ipso opere extructa, sive apud Autores, qui de Archite-
C. 19. ctura civili argumenta particularia attingunt, obvia. Accidit sæpissime, ut pontes ab aquis, imprimis autem a glacie damnum patiantur: quamobrem Noster ex *Gautierio* atque *Furtenbachio* docet, quomodo reparatio fieri in isto casu debeat, sive pontes li-
C.20 & sqq. gnei fuerint, sive lapidei. Accedit ab hisce ad pontes sublicios, quales communiter portis urbium præstrui solent, & his ductarios jungit una cum iis, qui navibus imponuntur, & quorum in bello
C. 23. usus esse solet, ubi plurima inventa describuntur. Agmen denique claudunt inventa quædam de pontibus singularia, quæ aliis locis commode inserere non licuit. Comparet hic *Gærtneri*, nuper quoque rebus humanis exemti, pons pensilis ad 400 pedum intervallum extendendus, una cum aliis nonnullis ejusdem artificis inventis agnatis. Et ex *Fischeri* opere augusto architectonico, de quo diximus in Actis A. 1723 p. 326, repetitur pons Sinarum ex catenis structus.

DAVIDIS GREGORII M.D. ASTRONOMIÆ Professoris Saviliani Oxoniæ & Regalis Societatis Londinensis sodalis, Astronomiæ Physicæ & Geometricæ Elementa.

Secun-

Secunda editio revisa & correcta. Accesserunt præfatio Editoris; Cometographia Hallejana in modum Appendicis; brevis ad calcem Horologiorum Sciotericorum tractatus, & duplex Index, primus Sectionum & Propositionum, alter rerum & verborum copiosus.

Tomi II.

Genevæ, apud Marc. Mich. Bousquet & Socios, 1726, 4, chart. maj.

Alph. 5 pl. 16 Tabb. æn. 47.

CUm opus præclarum primam lucem in Anglia adspexisset, de eo fuse diximus in Actis A. 1703 p. 452 & seqq. Rarissimum cum esset, extra Britanniam præsertim, *Bousquetus*, bibliopola Genevensis, de rerum Astronomicarum cultoribus bene meriturus cum Sociis, novam ejus dedit editionem. Inscripsit eam Serenissimo Principi *Ludovico* Aurelianensium Duci, cujus imago æri nitide incisa operi præfigitur, & in Dedic. fatetur, quod eam Germanis imprimis destinaverit, apud quos studia Matheseos acrius vigeant, quam ubicunque terrarum. Cl. Editor, cujus opera usus *Bousquetus*, nomen suum post præfationem profitetur: est nimirum C. *Huartus*, qui Mathesin & Philosophiam colit. Secutus is est editionem Oxoniensem A. 1702, quam in his Actis *loc. cit.* commendavimus; correxit errata, quæ in eam irrepserant & schemata, quæ ligno erant incisa, textuique inserta, in Tabulas retulit atque ut ea æri eleganter inciderentur, autor fuit editoribus. Promiserat annotationes aliquot in totum opus distribuendas, sed cum per typographorum in adornanda hac editione, ut ait, diligentiam stare non posset, ne suas cum auro *Gregorii* quisquilias misceret, aliqua tantum in prolixa præfatione adjecit tyronibus ad intelligendas *Gregorii* propositiones utilia & ad corrigendas assertiones nonnullas, in quibus *Gregorium* a vero aberrasse censet Noster. *Gregorius* opus cum Sole & Luna duraturum daturus a numeris abstinuit, quos continuata per secula secutura observatorum industria immutare solet. Quamobrem ut tyrones demonstrationes ipsius geometricas & physicas cum Astronomorum recen-

recentium observationibus & rationibus arithmeticis comparare possent; hunc defectum Cl. *Huartus* supplevit. Brevem igitur totius mundani systematis conspectum exhibet, numeris ex optimis autoribus, *Commentariis* scilicet Academiæ Regiæ scientiarum *Parisinæ, Keplero, Philippo de la Hire, Cassino, Nevvtono, Hugenio & Keillio* in theoriis planetarum, eorumque revolutionibus, distantiis item atque magnitudinibus veris definiendis transcriptis. Subjungit conspectum totius operis Gregoriani, qui Introductionis loco inservire potest tyronibus, tum illis etiam satisfacit, qui historicam operis profundi notitiam anhelant, immo historicam Astronomiæ notitiam expetunt. Explicat denique anomalias planetarum non minus in hypothesi circulari, quam elliptica in eorum gratiam, qui calculi Astronomici ideam quandam animo concipere gestiunt. *Astronomiæ Cometicæ* synopsis Astronomi celeberrimi *Halleji*, quæ in Appendice primo loco comparet, desumta est ex Transactionibus Anglicanis A. 1705 *Num. 297*, & legitur in Actis A. 1707 p. 218 & seqq. Brevem horologiorum sciathericorum tractatum, qui alteram appendicis partem absolvit, Editor composuit; quatuor ejus sunt capita, quorum primo faciliora quædam Gnomonices problemata continentur; secundo modus horologia regularia in plano delineandi declaratur; tertio modus describendi horologia declinantia, inclinata & mixta exponitur; quarto denique horologia solaria per angulorum calculum describi docentur. Praxi contentus Autor demonstrationes prætermittit.

THE NATURAL HISTORY OF THE EARTH, illustrated &c.

i. e.

JO. WOODWARDI HISTORIA NATURAlis Telluris, illustrata, aucta, defensa; atque nunc ex Latino in Anglicanum sermonem conversa, addita demonstratione physica existentiæ & providentiæ divinæ, aliisque schedis *Wood-*

Woodwardianis antea nunquam impressis, *a* BENJ. HOLLOWAY, *L.L.B. & Societatis Regiæ Sodali.*

Londini, apud Thom. Edlin, 1726, 8.

Alphab. 1.

TRedecim jam præterlapsi anni sunt, ex quo *Historiam Naturalem Telluris illustratam & auctam* in lucem edidit celeberrimus *Woodvvardus:* in quo libro, lingua latina conscripto, id potissimum egit, ut doctrinæ, in elaboratissimo suo *Tentamine* propositæ, præcipua quædam capita & luculentius explicaret, & ab objectionibus Cl. *Eliæ Camerarii* defenderet. Hoc scriptum in sermonem Anglicanum nunc convertere, introductionemque præmittere satis amplam, operæ pretium judicavit Vir Nobilissimus, *Benj. Hollovvay*. Nec dubitare licet, quin rem gratissimam fecerit iis omnibus, qui Philosophiam Naturalem rite colunt, & quid in ea illustranda præstiterit Cl. *Woodvvardus*, non ignorant. Agit autem in laudata Introductione cum de hoc ipso, tum & de aliis, partim jam editis, partim nondum editis operibus *Woodvvardianis*. Imprimis ex opere illo majore, de Historia Naturali Telluris, quod jam diu ab eruditis desideratum etiamnum premit celeberrimus *Woodvvardus*, præclara quædam loca, ipsius Autoris verbis, & bona cum ejus venia, transscripsit. Unus horum locorum demonstrationem physicam complectitur existentiæ & providentiæ divinæ, ex mutata ac renovata rerum natura post diluvium, itemque ex gravitate corporum naturalium, hoc est ex nisu eorum ad certum centrum, atque ex ipsa denique animalium admirabili fabrica desumtam: ubi imprimis de generatione differit doctissimus Autor, hypothesinque *Leeuvvenhœkianam* de vermiculis seminis masculini coarguit, atque prima futuri fœtus stamina in systemate vasorum sanguineorum, cum corde, consistere docet, ita ut universæ reliquæ partes pedetentim, & primo quidem cerebrum, oculos, medullam spinalem, novissime musculos atque integumenta formari contendat. Alius locus narrationem de Diluvio Mosaicam, justam, sinceram, non ab imaginatione, non a traditione, non ab observatione naturæ, sed a

ſola revelatione ortam evincit. Tertio de anathemate, quod telluri, poſt lapſum primi hominis, dictum fuit divinitus, deque veſtigiis hujus anathematis in univerſo mundo vegetabili obviis, de carduis & tribulis, itemque de iride, tanquam ſigno fœderis cum Noacho icti; ac tandem quarto de dogmate Moſis, quod vita animalium in ſanguine eorum conſiſtat, diſputatur. Poſt de tribus aliis tractatibus Woodwardianis, ſua opera in lucem producendis, cum jam per annos pluſculos apud optimum Autorem, nimiis negotiis impeditum, latuerint, mentionem facit doctiſſimus Holloway. Uno Annotationes continentur in caput primum Geneſeos, de creatione mundi; alter eſt de origine gentium Americanarum; & tertius de ſapientia Ægyptiorum. Poſtremo etiam quatuor Epiſtolæ additæ ſunt, quas ad Dom. *Robertum Southvvell* ſcripſit Cl. Woodwardus. Harum duabus prioribus agitur de mutationibus Barometri, & de aſcenſu ac deſcenſu hydrargyri propter immutatam tempeſtatem: quam quidem rem ita explicat, ut halitus illos e tellure identidem, ac præcipue ante ortum pluviarum, inſigni copia & vi ſurſum ejectos, aeremque pari directione impellentes, hujus preſſionem atque gravitatem notabiliter imminuere exiſtimet. Tertia Epiſtola de œconomia ingentis abyſſi, in viſceribus terræ latentis, deque perpetua communicatione atmoſphæram inter & abyſſum; ac quarta denique de diſſolutione & vaſtatione telluris, tempore diluvii, disquiritur. Atque ut aliquid ſpeciminis loco afferamus, ex hac ipſa poſtrema epiſtola nonnulla hic excerpere placet. Negat in ea Cl. Autor, ſe in abſurda illa opinione verſari, quaſi totus terrarum globus vel ſolis aquis diluvii, vel neſcio quo menſtruo diſſolutus fuiſſet, atque adeo de iis magnopere conqueritur, qui ejusmodi ſibi ſententiam affingere haud dubitaverint. Deinde cum multi concipere non potuiſſent, quomodo lapides, metalla, & duriſſima quæque corpora foſſilia, tempore diluvii, omnino diſſoluta fuerint, ſalvis animalium vegetabiliumque partibus etiam ſatis teneris, primo quidem ita reſpondet, ut, cum ſufficienter demonſtraverit, rem ipſam non aliter ſe habere, tum quidem demonſtrationem modi, quo iſtud factum ſit, a ſe jure poſtulari poſſe neget. Deinde nec illum ipſum diſſolutionis modum adeo diffi-

difficilem atque incomprehensibilem judicat, ut plerisque videtur. *Jam olim*, inquit, *indigitavi rationem, qua partes fossilium cohærent, oppido distare a cohæsione partium in animalibus ac vegetabilibus. Hæc tota fibris constant, mirifice implicatis atque inter se contextis. Illa non nisi particulis contiguis componuntur, quas aer, æther, atque ambiens atmosphæra, pressione & gravitate sua continet. Ergo ad dissolutionem corporum fossilium nihil aliud requirebatur, quam ut causa soliditatis eorum, hoc est, gravitas, divina voluntate, cessaret. Quo facto universa illa corpora sponte & absque auxilio menstrui aut vis externæ, in partes minimas dilabi necesse erat. Non item vegetabilia atque animalia; quorum implicatæ fibræ, quamvis causa gravitatis cessaret, ipsa a dissolutione facile præstare potuerunt secura.* Hæc Vir præstantissimus: in cujus explicatione perquam ingeniosa illam unicam superesse difficultatem arbitramur, an non fibrarum, quamvis hæ ex minoribus fibris, atque hæ iterum ex minoribus componantur, tamen postremas ac minutissimas partes, perinde ut partes corporum fossilium, sola pressione atque gravitate subtilissimi fluidi circumfusi contineri statuendum sit. Sed hæc difficultas fortassis tanta non est, quin expeditam responsionem doctissimus Autor habeat in promtu.

AUGUSTINI LEYSERI, IN MAGNÆ BRItanniæ Regis & Brunsvicensium Ducis Aulis Consiliarii, in Tribunali Guelphico Assessoris, & in Academia Julia JCti, Meditationes ad Pandectas, quibus præcipua Juris capita ex antiquitate explicantur, cum Iuribus recentioribus conferuntur, atque variis celebrium Collegiorum Responsis & rebus judicatis illustrantur.

Volumina III & IV.

Lipsiæ & Guelpherbyti, apud Joh. Christoph. Meisnerum, 1725, 4. Alphab. 7, pl. 14.

Volumina V & VI.

 Ibidem,

Ibidem, apud eundem, 1727, 4.
Alph. 7 pl. 5.

DE Consultissimi Autoris instituto methodoque dictum, dum Volumina duo priora in Actis nostris A. 1723 Mens. Octobri pag. 444 laudabamus. Prodiere inde, Volumen tertium, quod a *Lib. XIII Pand. Tit. II*, ad *Lib. XIX Tit. II* pertingit, & Volumen quartum, quod in *Tit. V Lib. XXII* finit, annexa dissertatione *de iniquitate & recto usu exspectantiarum.* Nuper vernalibus nundinis accepimus Volumen quintum & sextum, quorum posterius meditationes ad *Librum XXXIX* integrum claudunt. Atque sex Voluminibus destinaverat Noster omnem harum commentationum laborem absolvere, ut in Dedicatione ad Illustriss. Bernsdorffium Voluminibus IV & V præfixa spem fecit. Sed jam, currente rota, amplius exit opus, unique adhuc & alteri fasci materia superest. Nihil vero mutavit Autor de veteri libere, quod sentit, profitendi more, atque opinationibus vulgo receptis, seque vel magnorum nominum autoritate, vel doctrina & assensu communi tuentibus, alia omnia opponendi studio. *Equidem suaserunt mihi nonnulli*, ipse inquit, *ut viris eruditis & illustribus, qui passim contra me scripserunt, atque aliquot ex prioribus meditationibus meis refutarunt, accuratius responderem, sententiamque meam tuerer. At ego mihi hoc persuaderi non sum passus, nec patiar imposterum.* Nos etiam more, cujus studiosi sumus, nonnihil recentium Nostri meditationum strictim indicabimus. Volumine IV, specimine 141, de jurejurando suppletorio, docet contra *Mevii* opinionem, illud ob præsumtiones quaslibet, non solum juris, verum & hominis decerni posse; impugnat vulgarem DD. regulam: *in causis arduis, & ex quibus ingens ad actorem perventurum est lucrum, jusjurandum suppletorium decernendum non esse, sed purgatorium:* & ostendit, personarum causæque expendendas esse qualitates, secundum has statuendum fore. Asserit ibidem porro usum jurisjurandi suppletorii in causis matrimonialibus, etsi plus quam semiplene probatum non sit, confutata vulgari *c. 34 X, de jurej.* applicatione: asserit quoque jurisjurandi suppletorii de credulitate usum in omnibus negotiis contra *Brunnemannum, Strykium* & *Lauterbachium.*

chium. Specimine sequenti, de jurejurando purgatorio, defendit, inquisito de perjurio suspecto loco purgatorii egressum e civitate recte imperari; posse enim civem noxium, etsi delicti nullius convictum, a magistratu municipali expelli; quam in rem memorabilem JCtorum Helmstadiensium sententiam subjicit. Specimine 144, de morte vim jurisjurandi habente, tria constituit ad hoc, ut jusjurandum a judice impositum propter mortem pro præstito habeatur, integritatem vitæ, seriam oblationem, & impeditionem adversarii: ibidem casum proponit, quo jusjurandum ob mortem ejus, cui impositum fuit, pro deserto habetur, scilicet, cum senex morbidus callide moras nexuit, & in lucrum heredum, expectatione mortis, elusit præstationem jurisjurandi, quibus potuit artibus. Specimine 147, de condictione ob turpem causam, contra sententiam *Ill. Thomasii* probat, Condictioni huic in debitis pecuniariis esse locum, per *L. 9. §. 1. ff. de condict. ob turpem*, item condictioni eidem exceptionem transactionis non obstare. Eodem specimine, enarrato facto, quod D. Augustinus *lib. 1 de sermone Domini in monte, cap. 16* refert, Noster defendit, turpe non esse uxori, consentiente marito, pro servanda ejus vita cum alio concumbere. Specimine 148 inter alia asserit, quamvis debitori, usuras indebitas solventi, condictio recte denegetur per *l. 26 pr. ff. de condict. indeb.* creditores tamen usuras a debitore obærato indebite solutas repetere, per *L. 6 §. 1 ff. quæ in fraudem creditor. j. l. 10 & 17 de condict. indeb. & L. 10 §. 12, quæ in fraud. credit.* Volumine IV, specimine 216, adstruit, conductorem prædii, cui jurisdictio adnexa est, jurisdictionem, etsi de ea nihil in contractu dictum, consequi; conductorem, qui jurisdictionem simul conduxit, ei jurisdictioni, cui reliqui incolæ ejus provinciæ subsunt, subjici; conductorem vero, qui jurisdictionem simul non conduxit, locatori extra causas locationem concernentes subjectum fore. Specimine 235, de creditore in alienationem pignoris consentiente, contra JCtorum Vitembergensium sententiam evictum it, Magistratum, qui alienationem rei sibi oppignoratæ confirmat, jus pignoris remittere. Specim. 255, de probatione negativa, contra *Coccejum* veritatem regulæ, *quod negantis per rerum naturam nulla probatio sit,*

 asserit,

afferit, nec probare negativam illum, qui in ea fe fundat, teneri, nec probationem negativæ, etfi aliquando poffibilis fit, imponi debere. Ceterum notabile eft fpecimen 283, de arbitrio judicis, unico doctrinæ de teftibus fundamento, confpicuis exemplis illuftratum. Accedimus ad recentiora duo Volumina V & VI. Specimine 289, de ignorantia & errore, improbato difcrimine inter ignorantiam juris & facti, mavult potius in decidendis caufis fequi difcrimen inter ignorantiam vincibilem & invincibilem. Specim. 290, de confenfu fponfalitio, contra JCtos Halenfes difputat, confenfum fimpliciter declaratum, das Ja-Wort, perfecte obligare, etfi non acceffserint fponfalia folennia. Specim. 292, de fponfalibus inter confanguineos, memorabile refponfum affert & confirmat, quo ftatuitur, Equitem Imperii immediatum, eumque Principis miniftrum, cognatam fuam, vel affinem uxorem ducere fine difpenfatione poffe. Specim. 293, de Actione ex fponfu, novum nomen hujus Actionis ex fponfalibus defcendentis profert e Gellii *Noct.Attic.lib.IV cap.4*, ubi de hoc nomine teftatur Servius Sulpicius, idque Nofter præ alio nomine, quo *Actio matrimonalis* dicitur, commendat. Ibidem proponit, quibus cafibus ex fponfalibus non ad confummationem matrimonii, fed ad intereffe agatur, & quibus judex, etfi in libello confummatio matrimonii petita, poffit tamen in fententia ab eo recedere, atque reum in pecuniam condemnare. Specim. 302, de difcrimine bonorum uxoriorum, oftendit, difcrimen inter bona dotalia, paraphernalia & receptitia nec in jure Romano, nec in prifco Germanico fundari, fed deberi moribus hodiernis: indeque jura fingulorum bonorum diftincte exponit. Specim. 308, de pactorum dotalium per modum contractus & ultimæ voluntatis difcrimine, commonftrat, doctrinam de pactis dotalibus in vim ultimæ voluntatis conditis liberaque eorum revocatione, nec juri Romano, nec Germanico convenire; pacta dotalia in dubio per modum contractus inita cenferi, in iisque voces *hereditas, fucceffio*, item *legitima* adhiberi poffe, vocem erblich contractum magis indicare, quam ultimam voluntatem; claufulam codicillarem adjectam nil operari ad mutandam pactorum dotalium inter vivos naturam, nec folam quin-

quo

que testium adhibitionem, nec dispositionem de omnibus omnino bonis, nec mortis mentionem, & verba auf den Todes-Fall; denique pacta dotalia inter vivos, etsi nullus testis adhibeatur, valere. Sed satis erit hæc hactenus degustasse.

ELOGIOS DOS REYS DE PORTGAL COM OS mais verdadeyros Retratos.

h. e.

ELOGIA REGUM LUSITANIÆ, CUM VERISSIMIS EORUM, quæ inveniri potuerunt, imaginibus, in ordinem disposita a FRANCISCO BERNHARDO DE BRITO, Historico Generali & Monacho Ordinis S. Bernhardi, novis supplementis aucta a JOSEPHO BARBOSA, Clerico Regulari & Historico Serenissimæ domus Bragantinæ; oblata Serenissimo Principi Lusitaniæ, D. JOSEPHO, a DIOCO DE MENDONZA, Secretario Status Regio.

Ulyssipone Orient. ex officina Ferreyniana, 1726, 4.

Alph. 1 pl. 7½ Icon. Tab. 25.

INter eos, qui Icones Regum Lusitaniæ dedere, maxime se omnibus hactenus probavit Antonius Vasconcellius, qui Anacephalæosin suam Regum Lusitan. non modo elegantibus, verum & genuinis Regum iconibus exornasse fertur. Nec multum ab iis abludunt in hoc opere repræsentatæ imagines, quamvis paulo rudiori Minerva exprimantur, ultimis tantum *Alphonso VI*, *Petro II* & moderno Rege *Johanne V* exceptis, quos Belgas artifices habuisse proclive est. In hoc libro vitæ Regum Lusitanicorum ab *Henrico* Comite Lusitaniæ usque ad Johannem V succincte per modum elogiorum enarrantur, quas breviter percurremus. Elogio primo *Henricus*, patria Bisantinus, &, cum ejus natales controversi sint, secundum meliorem sententiam, filius Comitis Varnonensis & Johannæ, filiæ Geroldi Ducis Burgundiæ, p. 1.
fuisse dicitur. Matrimonio junctus Theresiæ, Alphonsi VI Regis Castellæ filiæ, Lusitaniam sub Comitatus nomine accepit. 3.

Ad

Ad ſacrum bellum irrito per Imperatoris Alexii Comneni fraudes
p. 11. molimine cum Hugone Comite Luſignano, affine ſuo, & aliis
14. Principibus Borealibus profectus eſt. II Elog. *Alphonſus I*, pedibus
diſtortis natus, miraculoſe per preces, quas Egas Moniſius
Pædagogus ad ædem Mariæ de Carquere, ut appellant, miſerat,
ſanatus eſt. Scutum, quo Reges Luſitaniæ utuntur, Chriſtus in
prœlio Orichienſi contra Mauros ipſi oſtendit, ac ut titulum Regis
aſſumat, jubet. Oliſſiponem Mauris eripit. III Elog. *Sanctius I* eum
Saracenis undique irruentibus ac eum divexantibus inducias
per quinquennium facit, quas inuſitata Solis defectio cum
24. horrendis terræ motibus crebroque imbrium defluxu ſecuta fuit.
IV Elog. *Alphonſus II*, Luſitanice *O gordo* dictus, i.e. obeſus, cum
fratribus & ſororibus ingens diſſidium habuit, Pontificis opera
29,30. ſopitum. Mauros ex Salacia ſeu Alcacer Do Sal ejecit. V Elog.
31. *Sanctius II Capello*, hoc eſt, Cucullus dictus eſt, quod more Canonicorum
Regularium S. Auguſtini in Cœnobio ſanctæ Crucis voto
Matris, ob valetudinem eius concepto, adſtrictus, usque ad
35. XII ætatis annum linteatus cucullatusque incederet. Ex inconſulto
matrimonio afflictis Regni rebus, Alphonſus frater in
ejus locum ſuffectus eſt, ac ipſe interim Toleti exulavit. VI Elog.
Alphonſus III Turdetaniam a Rege Caſtellano ſub certis conditionibus
accepit, ac Luſitaniæ ac Turdetaniæ Regem ſe ſcripſit,
hinc Regii inſignis oræ bracteata ex auro caſtella ceu vetera
46. Algarbiæ inſignia addidit, ac Mauros ex ea omnes expulit. VII
49. Elog. *Dionyſii I* mira in litteras humaniores ac Poeſin propen-
50. ſio laudatur, Matrem ad regni ſocietatem admittere noluit, dicens:
viro ignominioſum eſſe, ſi ab undecimo anno aliena mo-
51. deratione egeret. Cum Sanctio Caſtellæ Rege ob fidem violatam
in his, de quibus in liberorum nuptiis inter eos convenerat, bellum
52. geſſit. Regis Caſtellani & Arragonii lites compoſuit. Summa
56. ejus liberalitas prædicatur, ac tanta felicitas, ut in proverbium abierit,
El Rey Diniz fez tado que quiz, hoc eſt, Rex Dionyſius
omnia, quæ voluit, fecit. Uxor ejus Eliſabetha ſancta & miraculis
clara fuit, cujus vita ex Vasconcellio ſupplenda. Ordo Templariorum
ejus tempore ſublatus & novus Equitum Chriſti
58. conſtitutus fuit. IIX Elog. *Alphonſus IV*, *O bravo* i. e. fortis
dictus,

dictus, venationi maxime deditus, libero Consiliariorum monito ab ea destitit. Contra Regem Marrocanum Haliboazem & Granatensem Hispanias invadentem Castellano auxilium eventu felici tulit, quæ celebris pugna *de Salado* a flumine prope quod gesta est, vocatur. p. 61. IX Elog. *Petrus I*, rigidus justitiæ satelles & liberalitatis amans adeo fuit, ut laxius se vestiri juberet, quo liberius brachia ad donandum extendere posset, ac neminem Regem appellari posse dixit, nisi eo die quo beneficia contulisset. 68. Mortuus jam, S.Bartholomæi precibus, quem maxime coluerat, in vitam revocatus est, ut peccatum aliquod, quod vivo memoria exciderat, confiteretur. 69. X Elog. *Ferdinandus*, Castellæ Regnum hæreditario jure ad se pertinere prætendens, bellum contra Henricum Regem Castellanum temere suscepit. Quod Pontificis opera compositum, postea recruduit, Anglis etiam in auxilium advocatis. 74. Henrico mortuo, Johanni ejus filio ad pacem firmandam Beatricem in matrimonium dedit. 76. Olisipponem & Eboram muris cinxit. XI Elog. *Johannes I*, bonæ memoriæ (*de boa memoria*) quod nomini ejus ob insignes virtutes adjectum est, cum Rege Castellano, Lusitaniam subigere parante, cruentum bellum gessit & prœlio ad Albigarrotam (*Aliubarrota*) Castellanorum Cannas, illum superavit ac in ejus victoriæ memoriam singulare Monasterium, *de Batasha* i.e. prœlii, dictum, exstruxit, cujus rudera hodienum supersunt. 83. Septam quoque Mauris eripuit. Leges utiles sanxit & Codicem Justiniani in linguam vulgarem transferendam curavit. 86. XII Elog. *Eduardus I* Judæi cujusdam Astrologi prædictiones in auspiciis inaugurationis contemnit. 91. Tingitana expeditio male ei cessit, & Ferdinandus frater Mauris obses datus inter eos obiit. Philosophiam moralem & civilem maxime excoluit & varios libros politicos conscripsit. 93. XIII Elog. *Alphonsus V* urbem maritimam munitissimam Alcacer Seguor in Africa expugnavit, quam recuperaturus Fessæ Rex frustra obsedit, ac postea Arzillam nobilem & antiquam Africæ urbem ac Tingin cepit. 103. Cum Johanna Henrici Regis Castellani filia dotis loco jura in Castellæ & Legionis regna accepit, magno Lusitaniæ incommodo: ipse ea tueri conatus, prœlio memorabili apud Taurum victus est, & ad Regem Galliæ Ludovicum

cum XI profectus, frustra auxilium petiit. XIV Elog. *Johannes II* Patri, ex Gallia reduci, titulum Regis, quem obtinuerat,
p.114. summa modestia concessit. Famosum illud promontorium, Caput bonæ spei, detexit. Scutum Lusitanicum ad eam qua hodie conspicitur, reduxit formam. XV *Emanuel I*, boni ominis caussa dictus, quod Eucharisticæ pompæ præ foribus Palatii ductæ
127. tempore natus esset, felicissimus Regum, fines imperii per Indi-
131. am plenius detectam & Æthopiam dilatavit. XVI Elog. *Johannes III* sacrum quæstorum hæreseos tribunal primus instituit. Ac ejus cura Evangelii lux per Orientis regiones late dispersa
132. fuit. Academiam Conimbricensem, a Dionysio fundatam & postea Ulyssiponem translatam, Conimbriæ restauravit, videns, ut Autor ait, Musis quietem amantibus cum strepitu aulæ & mercatorum ob negotia ibi confluentium non bene convenire, ejusque
139. reditus plus triginta millibus aureorum adauxit. XVII Elog. *Sebastianus I*, die S. Sebastiani natus, Principes Orientis, Lusita-
143. nos India ejecturos, bello felici aggressus est. In Africa autem cum Rege Maurocano Muley Abdolmelecho, qui Muley Mohammetem, ejus auxilium implorantem, expulerat, infeliciter manum conseruit. XIIX Elog. *Henricus I*, Regni Gubernator impubere Sebastiano constitutus, & tandem eo extincto ad fastigium re-
150. gni evectus est, at variis competitoribus ortis, postquam annum
156. regnaverat, tabe obiit. XIX Elog. *Philippus I*, Emanuelis ex majori filia nepos, Lusitaniæ hæres, occupavit eam & Antonii
166. funestos conatus oppressit. XX Elog. *Philippus II* nova regna, Peguanum & Canadense, suo adjecit. Leges Lusitanicas in unum volumen contrahi jussit, ac cum Regum Persiæ & Congi legatis
170. belli contra Turcas & religionis caussa egit. XXI Elog. *Philip-*
171. *pus III* Principem Anglicanum de Gales Madriti pompose excepit. Bahiam a Batavis obsessam liberavit. Catalaunos & Lusitanos
179. rebelles habuit. XXII Elog. *Johannes IV*, Dux Bragantiæ, Rex
181. proclamatus, Castellanos variis prœliis fugavivit. A morte, in sacra processione publica ipsi intentata, miraculose liberatus, Batavos a
196. Pernambuco repulit. XXII Elog. *Alphonsus VI* Regno exutus
197. fuit, fratre Petro surrogato. XXIV Elog. *Petrus II* Carolum Regem Hispaniæ magnifice excepit & magno exercitu Castellam intravit.

intravit. Monetam in Sabaudiæ Ducis nuptias memorabilem cudi jussit. XXV Elog. *Johannes V* Academiam Historiæ Ecclesiasticæ & Civilis A. 1720 die 8 Decembr. instituit.

SYNOPSIS TOMI QVINTI DE ACTIS Sanctorum Julii, collectis, digestis & illustratis a JOAN. BAPT. SOLLERIO, JOAN. PINIO, GUIL. CUPERO, PETRO BOSCHIO, Societatis Jesu Presbyteris.

Antwerpiæ, prostat apud Jacobum du Moulin, 1727, 4, pl. f.

TRigesimus hic ordine est accrescentis indies operis tomus, Sanctos centum & undeoctoginta nominatim referens, anonymos centum sex & viginti, præter manipulos alios, quorum numerus non exprimitur. Dies quinque, ut bini præcedentes, continet, a vigesima ad vigesimam quartam. Sancti porro, de quibus agitur, in solitas hic classes distribuuntur; viri primum juxta triplicem Ecclesiæ statum, *Ecclesiasticum, Monasticum* & *Secularem*, servato regionum ordine; feminæ autem, cujuscunque status aut conditionis sint, quartam & postremam classem constituunt. Antiqui fœderis Sancti *Elias* & *Daniel* extra hunc ordinem positi, non minori tamen quam ceteri gloria in Ecclesia Catholica illustres sunt: & Sanctus quidem ille, arisque sacris admotus, tametsi in vita, nescitur quo modo, superstes; cujus cultus apud Græcos æque ac Latinos receptus, templa & oratoria ei dicata, nec non miracula recensentur, totaque vitæ ex sacro textu series accurate deducitur, ad raptum usque, de quo palliique ejus reliquiis satis fuse disceptatur. Neque ipso minus celebris est *Daniel*, Propheta in paucis mirabilis, de cujus captivitate, sanctitate, virtutibus, sapientia, auctoritate apud reges ethnicos, deque visionibus, somniorum interpretationibus, prophetiis, sepulcro, epitaphio, statuis, cultu sacro, reliquiis & sacris ædibus nil prætermissum est.

EX STATU ECCLESIASTICO.

Ætate & spectata sanctitate præcipuo *Josepho*, alias *Barsabæ*, utpo-

utpote in ipsa Scriptura sacra *Justo* declarato, primus debetur locus; is vero cum Barnaba confundendus non est, nec cum Jose, aut Justo Hierosolymitano Episcopo. De gestis pauca memoriæ tradita sunt. Neque de *Cyrillo* patriarcha Antiocheno multo plura dici potuere, quam quæ in ipsa serie Patriarcharum dedimus, ut cujus Acta scripta non videntur; ipse vero in sacris Fastis vix notus, neque a Baronio in Actis Claudii, Nicostrati & sociorum satis apte repertus. Breviora longe sunt, quæ de *Zotico*, Comanæ in Armenia Episcopo, ex Eusebio eduxit Romanum Martyrologium.

Paulo ampliorem materiam præbuit *Apollinaris*, Ravennæ Proto-episcopus, S. Petri Apostoli discipulus; non quod miranda ejus Acta sincera censuerimus, sed quod longe illustrior sit gloria ejus posthuma per dilatatum solennissime cultum & miracula, per historiam inventionis corporis seculo XII factam, & per ejus possessionem Classensi monasterio pluribus argumentis assertam, unde acceptas oportet sacras reliquias, alibi venerationi expositas, de quarum translationibus satis operose differitur. Temporibus nostris vicinior est *Joannes*, a loco natali *Taussinianensis* dictus, ex Jesuatorum Ordine Ferrariensis Episcopus, non sine miraculo electus; stupenda in pauperes misericordia aliisque prodigiis inclytus, ad cujus cultum probandum, aliaque monumenta procuranda, quibus gesta ejus illustrarentur, non parvo labore, nec minori diligentia opus fuit. *Hieronymus* Episcopus ad Papienses pertinet, *Lucanus* in eadem dignitate præfuit Sabionensibus, *Severus* Cassini depositus est.

Liborius, Cenomanensis Episcopus, translatione Paderbornensi atque innumeris signis quam rebus gestis illustrior, singularissimus est adversus calculum patronus, non Westfalis solummodo sed & Italis aliisque gentibus mire propitius, ex quo sacræ ejus exuviæ, bello Suecico a furioso Halberstadensi Lutherano Episcopo surreptæ, sed postmodum restitutæ, in alias orbis partes & in Belgium nostrum transfusæ sunt, ubique, etiam Romæ, in summa veneratione. *Pavacii*, Cenomanensis itidem Episcopi, sacra pignora, non in sede episcopali, sed alibi quoque miraculis clara sunt, præsertim in Vastinensi Castro Rainardi,

quo

quo quando aut quomodo pervenerint, ſatis incertum eſt; Hugonotorum furori feliciter ſubtracta, tota ea vicinaque regione præſens morbis variis medela cenſentur. De *Urſicino* Senonenſi & *Valerio* ſeu *Valeriano* Nicienſi pauca, quæ dici poſſent, ſubminiſtrata ſunt.

Arbogaſtum, Argentinenſem Epiſcopum, Franciæ an Germaniæ adſcribas, parum intereſt: ſub Francis Regibus floruiſſe, imperante in Auſtraſia Dagoberto II, cujus filium Sigebertum vitæ reſtituit, atque ab eo poſſeſſiones multas eccleſiæ ſuæ aliisque impetraſſe, compertum eſt. De patria certant Hiberni & Scoti, quorum rixas compoſueris, ſi Aquitanum fuiſſe, melius aſſeras: Epiſcopatus tempora, annus obitus & controverſa alia recte explicantur. *Bernardi* Hildeſienſis Præſulis cultus extra dubium poſitus eſt, Acta & varia ejus miracula illuſtrata. *Dictinus* Aſturicenſis Epiſc. felici caſu locum inter Sanctos obtinuit. *Declanus* Ardmoriæ in Hibernia ſtupenda geſſit, ſi Actis fides haberi poſſit. Veriora ſunt, quæ de *Paulo* Cordubenſi diacono inclytoque martyre retulit S. Eulogius.

EX STATU MONASTICO.

Claſſem hanc ducit *Joannes* anachoreta in Palæſtina, & propriis virtutibus & eo nomine laudatus, quod famoſiſſimi Symeonis Sali ſocius fuerit, ut ejus geſta in alterius Actis I Julii quærenda ſint. *Antonius* ex Ordine Eremitarum S. Auguſtini Aquilam in Veſtinis non parum illuſtravit. Fruſtra quæſita eſt ejus Vita Latina, fuitque adeo ex verboſiori Italica Latine vertenda & contrahenda, cum longiori multorum miraculorum ſerie. In Gallia Abbates celeberrimos exhibet hic tomus, *Ioannem Caſſianum* imprimis, ſcriptis ſuis & peregrinationibus per Orientis Ægyptique aſceteria, tum vero præclaris virtutibus & exemplis Maſſiliæ atque in finitimis regionibus æſtimatiſſimum, ibique a ſeculis eccleſiaſtico cultu donatum. Vita, hactenus nunquam ſcripta, ex libris ejus operoſe colligi debuit: ab erroribus autem, quos nonnulli perperam ipſi impegerunt, ex aliorum apologiis probe vindicatus eſt, quemadmodum & patria, huc usque ſatis dubia. *Wandregiſilum*, Fontanellenſis in Normannia cœnobii conditorem, cujus pretioſis reliquiis ditatum olim fuit Blandini-

ense apud Gandavum cœnobium, satis ferme est nominasse; usque adeo vulgata sunt præclara ejus gesta & merita, ex duobus scriptoribus a nobis recensita, cum copiosis signis & translationis historia. Neque de *Ansegiso*, in eodem cœnobio postmodum Abbate, multa hic memoranda sunt: notissimus & ipse est æque ac *Vulmarus* in Picardia, *Meneleus* apud Menatenses in Arvernia, atque etiam *Euspicius* monachus in monasterio Miciacensi: sic nec recentior *Francisci Solani* ex Ord. Minorum, nuperrime Sanctis adscripti, memoria hic prædicanda: sufficiat, dixisse, Americæ ipsum & Peruani præcipue regni apostolum & thaumaturgum fuisse.

EX STATU SECULARI.

Plato Ancyranus M. apud Græcos potissimum celebris, multisque ornatus elogiis, ædes sacras plures sibi dicatas habet, innumeris clarus miraculis, ut ejus sepulcrum miserorum perfugium appelletur. Fidei etiam insigne testimonium dedit *Theophilus*, dictus *junior*, ordinis senatorii & dux strenuus, qui ab Arabibus captus, sanguinem fundere quam eorum promissis acquiescere maluit. Sebastenos MM. S. Athenogenis discipulos, non recte distinctos ostendimus. Non adeo noti sunt *Hymenæus* & *Capiton*; *Cyrillus* & socii Antiocheni; *Trophimus* item, *Apollonius*, *Miniscus* cum suis: tum Melitinenses, Chalcedonenses, Bulgari, Corinthii atque Ægyptii. In Africa clariores MM. *Maxulitani*, deinde & *Victor* cum variis sociis. Romam præcipue ornat *Vincentius* M. nisi forte Tiburtinis debeatur; Amiternum *Victorinus*: adde MM. *Cæsenates* & *Siculos*, & confessorem *Fantinum* in Calabria haud sane ignobilem. Inter Galliæ martyres illustrissimus est *Victor* Massiliensis cum sociis; de quorum reliquiis, gestis & miraculis fusius agitur. *Arnulfus* Mosomensis a synonymis distinguitur, vix aliunde quam ex signis notus. *Rasiphus* M. non unus, sed *Ravenni* socius, cum ipso a Normannis honoratur; *Wulfadus & Ruffinus* in Anglia. Gratiæ miraculum fuit *Josephus comes*, ex Judæo confessor egregius, cujus conversionem & adversus Arianos constantiam S. Epiphanio acceptam referimus. In Italia habes *Gualterium* Laude Pompeja; *Oddinum Barottum* Fossani in Pedemontia: in Gallia *Serenedum* apud Cenomanos.

EX

EX SEXU FEMINEO.

Syntyche Philippensis præclariori elogio ornari non potuit, quam quod, teste Apostolo, cum ipso laboraverit in Evangelio. *Margarita* diffusissimo in Ecclesia cultu longe nobilior quam rebus gestis, saltem quæ ad nos sincere scriptæ pervenerint. *Niceta* & *Aquilina* ex S. Christophori Actis desumptæ sunt; *Anna* apud solos Græcos nota. *Praxedes* V. Romæ, cum sorore Pudentia, nominatissima est. *Christina* V. M. Margaritæ haud multum absimilis, utpote cultu ubique & miraculis celebratissima, verum cujus Acta aut varias Passiones frustra expurgare conatus est, qui magno volumine id nuper tentavit. De *Primitiva* V. M. paucis agi potuit; *Romulam*, *Redemptam* atque *Hirundinem* laudavit magnus Gregorius. *Maria Magdalena*, Provinciæ asserta, in signum posita videtur, cui a seculis contradicitur: nos eam & Lazari sororem, & peccatricem, & a septem dæmoniis liberatam cum Ecclesia Catholica agnoscimus. *Julia* V. M. cum nescio quo *Claudio* imperatore & aliis MM. Trecensibus debetur; *Segolena* vidua Albigensibus: *Mera* V. Lectoræ colitur; *Severa* apud Treviros. *Wilgefortes* seu *Liberata* cujas fuerit, quando vixerit, quid egerit, ignoratur: hoc scitur, ut a multis malis liberatricem passim invocari. *Columba* apud Lusitanos innotuit. *Christina* V. Belgica *mirabilis* nomen merito consecuta est; eo mirabilior, quo stupendissima Acta solidiori auctoritate nituntur. *Levvinna* M. Angla apud Bergenses in Flandria miraculis claruit: *Vastrada* vidua, Sanctorum mater, Susereni ad Mosam. *Kingam* seu *Cunegundem* virginem maritatam, ex Poloniæ duce sanctimonialem, admirabili sanctitate vitæ ac miraculis vere regni istius prodigium dixeris.

Atque hi sunt præcipui Sancti quorum Acta aut breviora etiam elogia hoc tomo illustrantur: quo autem die quibusve paginis quærenda sint singula, docet index alphabeticus eorumdem, toti volumini præfixus; ætatem porro chronologicus; cetera in subjunctis aliis indicibus quærenda sunt.

Erunt fortasse, qui a nobis apologiam exspectent adversus ea quæ non ita pridem vulgavit Odoacer *quidam* Ilbachius, *in Actis Sanctorum discernendis aut vindicandis ut minimum* *sum-*

summe peregrinus. Odiosas is controversias, ab annis fere triginta exstinctissimas, laevo prorsus sidere renovavit: ipsum nos, dum longe utilioribus occupamur, ad tunc abunde dicta probataque remittimus. Quae si sufficere non existimet; adeat, obsecro, Librum apologeticum *ab Eminentissimo Card. Baronio, sub Antonii Gallonii nomine, A.* MDCIV *Romae editum & Clementi P.P. VIII inscriptum, ad Constantinum Cajetanum,* EX BREVIARIO S. Gregorii monachatum Benedictinum *adstruentem: ubi quid de Breviario, & consequenter de S. Catharinae contractis in eo Actis censendum, nisi volens caecutiat, apertissime perspiciet.*

D. JOACHIMI LANGII, S. THEOL. PROF. ORD. in Acad. Fridericiana, Causa Dei ac religionis revelatae, & quidem Christianae adversus Judaeos, nec non Evangelicae adversus Socinianos & Pontificios, methodo demonstrativa asserta.

Halae, impensis Orphanotrophii, 1727, 8.
Alph. 3.

TErtius hic est & ultimus Tomus Causae Dei, quam Ven. Langius Tomo I adversus atheismum & deismum pseudophilosophorum, Tom. II adversus naturalismum vindicaverat, quamque hoc III Tomo adversus Judaeos, Socinianos ac Pontificios defendit. Tomum *primum*, qui nunc auctior luculentiorque prodit, in Actis nostris A. 1723 p. 454; Tomum *secundum* A. 1726 p. 412 recensuimus; nunc *tertii* quoque Tomi argumentum eo libentius exhibendum putamus, quo digniorem judicamus librum, qui ab omnibus rerum sacrarum cupidis cum cura legatur.

Tractationi praemittitur *protheoria*, quae continet 1) *postulata XX*, de digna inquisitione in veritatem religionis Christia-
p. 1--13. nae, scholiis illustrata, 2) *theoremata III*, de libris sacris novi foe-
13--20. deris, eorumque aetate, auctoribus & auctoritate canonica, integritate, collectione & receptione in canonem.

Protheoriam excipit *tractatio*, cujus *Liber I*, isque dogmaticus,

ticus, in veritate historiæ rerum Christianarum asserenda versatur, uti Tomi secundi initium in historiæ Mosaicæ ac Judaicæ veritate extra dubium ponenda occupatum fuerat. Huic deinde superstruitur demonstratio præstantiæ ac divinitatis, qua religio Christiana radiat, & adversus Judæorum exceptiones triumphat.

Libri I pars prior *historica* tribus capitibus constat. Caput I
agit *de veritate historiæ Christianæ*, quæ 1) per duodecim ar- p.20–25.
gumenta insita & propria asseritur, 2) per Judæorum testimonia 45–78.
ipsasque calumnias confirmatur, 3) per hominum paganorum, 78–115.
imprimis philosophorum, testimonia ac obtrectationes corro-
boratur. Caput II agit *de præstantia religionis Christianæ*,
12 characteribus evicta, ubi *propositio 1*, tractat de religionis chri- 117. 118.
stianæ antiquitate & veritate historica; *prop. 2*, de eo, quod re- 120–122.
ligio Christiana religionem naturalem continet, & defectus ejus
supplet; *prop. 3*, de ejusdem universalitate & rituum simplici- 122–126.
tate, universo generi humano accommodata; *prop. 4*, de scri- 126–129.
ptorum sacrorum ἀξιοπιστίᾳ & de sermonis dignitate; *prop. 5*, 129–132.
de doctrinis fidei & vitæ, & de utrarumque harmonia, perfe-
ctione ac sublimitate; *prop. 6*, de interna conscientiæ libertate, 134–164.
& de externæ disciplinæ æquitate. Caput III denique agit *de* 164–170.
divinitate religionis Christianæ, in 12 characteribus aliis, per
sex propositiones deductis. *Prop. 1*, de veritate & eventu tum 170–174.
prophetiarum de persona, officiis & duplici statu Messiæ, tum
typorum; *prop. 2*, de religionis propagatione ac conservatione; 174–184.
prop. 3, de insigni rel. Christ. habitu ad vitam præsentem & fu- 184–197.
turam; *prop. 4*, de religionis Chr. capitibus duobus præcipuis,
lege & Evangelio, mere divinis; *prop. 5*, de confessione marty- 184–197.
rum cruenta, & de viva quorumvis aliorum Christianorum ex-
perientia; *prop. 6*, de prophetiarum, ipsi religioni Christianæ 197–203.
in libris N. T. propriarum, eventu; nec non de Christi & ejus
Apostolorum miraculis, ubi 1) de eventu prophetiarum, 2) 203–246.
de θαυματουργίᾳ Christi & Apostolorum sex propositionibus
agitur.

Libri I pars posterior *dogmatica* præcipua sistit religionis Christianæ capita, eorumque harmoniam cum doctrinis V. T.

luculentiſſime ob oculos ponit. Sectio I, agit *de myſterio S. Tri-*
nitatis ac ſimul de perſona Chriſti, & quidem cap. I, *de myſte-*
248–254. *rio Trinitatis generatim*, ubi *prop. 1*, de locis XXV, primariis;
254–274. *prop. 2*, de locis XXV, ſubordinatis aliis, cui vindiciæ aliquot
274–278. locorum anti-Socinianæ ſubjiciuntur; *prop. 3*, de locis quam
pluri mis, quæ de divinitate Chriſti & ſpiritus ſancti agunt. Cap.
II, agit *de divinitate Jeſu Chriſti* per ſeriem decem propoſitio-
279. num. *Prop. 1*, de illis L. & amplius oraculis, cap. I citatis quæ
in N. T. de myſterio S. Trinitatis, atque ita ſimul de divinita-
279–282. te filii Dei, agunt; *prop. 2*, de illis locis, in quibus Chriſtus
283–343. promiſiſſe & miſiſſe dicitur ſpiritum ſanctum *prop. 3*, de VII
locis, in quibus Chriſto nomen *Deus* expreſſe tribuitur, cum vin-
343–348. diciis Anti-Socinianis; *prop. 4*, de illis ſcripturæ locis circiter
349–354. D. in quibus nomen Κύριος de Chriſto adhibetur; *prop. 5*, de
355–362. CVII locis, in quibus Chriſtus vocatur Dei filius; *prop. 6*, de il-
362. 363. lis locis, quæ ipſius divinitatis deſcriptionem habent *prop. 7*, de
locis, in quibus Chriſto attributa mere divina adſcribuntur; *prop.*
363–366. *8*, de locis, in quibus Chriſto opera mere divina aſſignantur;
366–369. *prop. 9*, de locis, in quibus Chriſto cultus mere divinus tribui-
369. 370. tur; *prop. 10*, de locis V. T. e quibus divinitas Chriſti jam To-
372–376. mo II, demonſtrata eſt. Cap. III, probat *divinitatem ſpiritus*
ſancti, ubi VII locorum & argumentorum claſſes exhibentur,
377–381. tandemque demonſtratio de vera ſpiritus ſancti perſonalitate
ſubjicitur.

Sectio II partis poſterioris tractat reliquas relig. Chr. do-
ctrinas, præcipue ad *Chriſtologiam* pertinentes: ubi cap. I, agit
de officio Chriſti *ſacerdotali*, & in eo de ſalutis noſtræ funda-
382–483. mento & acquiſitione; cujus membrum 1, agit de ſatisfactione
484–533. forenſi, XXXIV propoſitionibus tractata, membr. 2, de juſtifi-
catione, tanquam ſatisfactionis applicatione. Cap. II, de officio
Chriſti *prophetico*, & in eo de partæ ſalutis promulgatione, & ſic
536–549. de ſalutis ordine, ubi membr. 1, de regeneratione, 2 de fide, quæ
549–628. juſtificat. 3 De fide quatenus juſtificat. Cap. III, de officio
628–686. Chriſti *regio*, & in eo de applicatæ ſalutis poſſeſſione, amplifi-
686. catione & conſummatione; ubi membr. 1, *de juribus ac bene-*
ficiis, quibus Chriſti cives in regno gratiæ ac ſalutis fruuntur, re-
feren-

ferendis partim ad Deum *patrem*, ut ſunt adoptio, cura Dei pa- 690–696.
terna, curatorum hereditas æterna; partim ad Dei *filium*, ut ſunt 696–711.
juſtitia, pax & libertas ſpiritualis; partim ad *Spiritum* ſanctum, 711–729.
ut ſunt illuminatio, lætitia & rectio Spiritus ſancti: quibus ſub- 729–742.
junguntur alia chariſmata & beneficia, ad *Deum trinunum* refe-
renda, ut ſunt unio cum Deo, robur ſpirituale & certitudo ſalutis,
quorum omnium complexus eſt in unctione, & inde oriente di-
gnitate ſacerdotii ſpiritualis & regalis. Membrum 2 agit *de of-* 242.
ficiis civium in regno Chriſti, ubi ſepoſita ipſa officiorum tra- 748–784.
ctatione, agitur de criteriis, quibus opera gratiæ ab operibus
naturæ ſunt diſtinguenda, tum V generalibus, tum VII ſpe-
cialibus.

Liber II eſt argumenti *elenchtici*, ejusque Pars I *Anti-Judai-*
ca, ubi cap. I. exhibet Iſagogen generaliorem in elenchum An- 767–783.
ti-Judaicum & in dialyſin objectionum Judaicarum, cap. 2 dialy- 783–798.
ſin ſpecialem objectionum adverſus Chriſti Genealogiam. Pars 800.
II *Anti-Sociniana*, ubi cap. I agit 1) de *myſterio S. Trinitatis*, 804–845.
2) de divinitate *Filii*, 3) de divinitate *Spiritus S.* disjectis ubique
Socinianorum objectionibus, Cap. II de *ſtatu* Chriſti duplici; 846–856.
Cap. III de *officio* Chriſti triplici; Cap. IV de aliis circa ſalutis 856–912.
ordinem Socinianorum erroribus. Pars III, *Anti-Pontificia*, ubi 912–987.
errores Pontificiorum disponuntur ſecundum officium Chriſti
triplex, adeoque agitur de erroribus, 1) qui officio *ſacerdotali* 987–1027.
repugnant, ut de ſatisfactione Chriſti, de ſacrificio Miſſæ incru-
ento, de purgatorio, de invocatione Sanctorum, de cultu reliquia-
rum & imaginum religioſo, de poteſtate indulgentias diſpen-
ſandi, de re monaſtica, de pœnitentia, fide, juſtificatione & bonis
operibus; 2) qui officio Chriſti *Prophetico* repugnant; ut de 1028–1060.
Scriptura ſacra, de ſtatu integritatis ac imagine Dei, de peccato,
de libero arbitrio, de ſacramentis, de miniſterio eccleſiaſtico;
3) qui officio Chriſti *regio* repugnant, ut de vicario eccleſiæ ca- 1061–1075.
pite & notis eccleſiæ.

Tantam rerum copiam, mirum profecto eſt, quomodo Ven. Autor tanta brevitate complecti potuerit, ita tamen, ut illorum omnium, quæ alias in integris voluminibus diffuſe tractantur, nervos omnes, cum in confirmanda theſi, tum in refel-

lendis dissentientium argumentis & objectionibus, præmisso controversiæ cujusvis statu, exhibeat. Statuerat secum, elenchum *Anti-Muhammedanum* adjicere, sed indignos judicavit absurdos errores, qui operose refutarentur. Tractationem vero controversiarum, quæ nobis cum ecclesia *Reformata* intercedunt, quo minus adjecerit, tomi mensuram, quæ plura non ceperit, impedivisse, in præfatione profitetur. Demonstrationis, quam singuli causæ Dei Tomi conjunctim exhibent, summam his quinque positionibus Ven. Autor includit. 1) *Datur religio naturalis.* 2) *Et hæc nos deducit ad revelatam, traditam in Scriptura sacra.* 3) *Scriptura sacra, & doctrina in ea contenta, est divina.* 4) *Systema doctrinæ evangelicæ est Scripturæ sacræ conforme, ideoque verum.* 5) *Systema Theologiæ Judaicæ hodiernæ, nec non Socinianæ ac Pontificiæ, Scripturæ sacræ repugnat, ideoque falsum est.* Sub finem præfationis Autor indicat, se, hoc labore absoluto, ad labores *exegeticos* reverti, cœptasque *commentationes in singulas N. T. epistolas Apostolicas*, una cum *Isagoge in lectionem & anacrysin Apocalypseos*, uno volumine majori edendas, sedulo pertexere; ad quod opus feliciter absolvendum largam divinæ gratiæ mensuram ipsi apprecamur.

J. C. S. EXPLANATIO INSCRIPTIONIS cujusdam veteris.

NOta est Inscriptio illa Bononiensis:

D. M.
ÆLIA LÆLIA CRISPIS
NEC VIR, NEC MULIER,
NEC ANDROGYNA,
NEC PUELLA, NEC IUVENIS,
NEC ANUS,
NEC CASTA, NEC MERETRIX,
NEC PUDICA,
SED OMNIA,
SUBLATA
NEQUE FAME, NEQUE FERRO,

NEQUE

NEQUE VENENO,
SED OMNIBUS.
NEC COELO, NEC TERRIS,
NEC AQUIS,
SED UBIQUE IACET.
LUCIUS AGATHO PRISCIUS,
NEC MARITUS, NEC AMATOR,
NEC NECESSARIUS,
NEQUE MOERENS, NEQUE GAUDENS,
NEQUE FLENS,
HANC
NEC MOLEM, NEC PYRAMIDEM,
NEC SEPULCHRUM,
SED OMNIA,
SCIT, ET NESCIT, CUI POSUERIT.

II Satis celebres ſunt interpretationes Richardi Witii, Joannis Turrii, Franciſci Scoti, Nicolai Barnaldi, Andreæ Neſmondii, Joannis Caſperii Gevartii, Octavii Boldonii, Marci Zoerii Bocks-hornii, Fortunii Liceti, Ovidii Montalbani, Aldrovandi, Achillis Voltæ, Zachariæ Pontini, Caroli Cæſaris Malvaſiæ, Heumanni, Franciſci Maſtrii, & multorum aliorum. Sed nihilo minus novæ conjecturæ erit locus. III Nos quidem nihil addubitamus, quin *Ælia Lælia Criſpis* ſit Eccleſia, qualis fere his in terris eſſe ſolet. Nam cœtus Chriſti, qui uno capite a Deo eſt ornatus & corporis Chriſti nomine honeſtatur, de ſententia ipſius Pauli *nec vir eſt, nec mulier*, Galat. III, 28, ſed ex viris tamen & mulieribus & puellis & juvenibus conjunctus. IV Autor inſcriptionis fœminæ nomen dedit eccleſiæ, quia ſponſa Chriſti eſt Eccleſia. Caſta tamen non eſt, nec pudica hæc ſponſa, ſi veterem ejus conditionem ſpectes, & eam identidem propter imbecillitatem humanam a ſponſo deſciſcere memineris. Meretrix tamen non eſt, quia ſponſo reconciliata per ejus exuperantiam caſtitatis & honeſtatis condecoratur, ut ipſa quoque caſtiſſima eſſe videatur. V Cœtus hujus membra alia aliis ſuppliciis excruciata occiderunt, & poſt mortem alia alibi ſuum ſortita ſunt locum. Nullum quidem mortis genus eſt, quod non alios Chriſtianos alibi

ſuſtulerit. Eorum autem corpora cum miſere fuerint dilacerata & diſperſa: *ubique* jacere vere dicuntur. VI *Lucius Agatho Priſcius* Autor hujus inſcriptionis exiſtimandus eſt, ſive verum hoc ejus nomen fuit, ſive commentitium. Dicitur autem nec *maritus* eſſe, nec *amator*. Maritum quidem eccleſiæ nemo ſe dixerit ſanus. Neque magis amatorem ſe quiſquam appellaverit. Cum enim eccleſiæ his in terris degentis membra multa ſæpe ſint peccatis contaminata, peccatis autem nemo non recte ſit offenſus & infeſtus: amatorem talium perſonarum nemo ſe temere profitebitur. VII Idem Priſcius nec *mærere* nec *gaudere* nec *flere* dicitur. Cum enim ſingula cœtus Chriſtiani membra vitæ rationibus mirifice diſcrepent: profecto nec amoris nec gaudii nec mœroris materia queunt eſſe promiſcue. VIII Monumentum autem quod cœtui illi Chriſtiano poſuerat autor, moles fuit pyramidis ſpeciem quoquo modo imitata, quæ ſepeliendi, item ut pyramides Ægyptiæ, locum daret. Magnifica quidem moles illa non fuit, ſi artem ſpectares: magnifica tamen ſatis, ſi ſitum ac naturam loci. Moles autem de operibus artis potiore quodam jure vulgo dici putatur. Multa quidem loca & opera ex alio atque alio loco conſiderata vel moles vel pyramides videantur, quæ ipſa tamen per ſe & aliis rurſus e locis ſpectata nihil molis nec pyramidis habere videntur. IX Et quia monumentum idem, cum hæc inſcriptio confingebatur, nondum cadavera hominum ſepulta continebat, & aliis item uſibus ſacratum erat, uti templa noſtra fere ſacrata ſunt: fidenter ſepulcrum eſſe negatur, quamvis etiam ſepulcrum eſſet, & eſſe deberet. X Sed Priſcius cum neſciret, qui tandem forent ii, qui huc inferrentur aut mole illa uterentur, quanquam hominum uſum facile prævidere poterat & eum ipſe ſpectaverat: belle ait ſe & *ſcire* & *neſcire, cui monumentum iſtud poſuerit*. Scienter quidem loquitur tam inſcienter, uti inſcienter fecerat monumentum illud & ſcienter. XI Neque vero quenquam offendi velim literis *D. M.* quæ gentilium monumenta tam crebro inſigniunt. Certum eſt enim ex libris Fabretti, Gruteri & aliorum qui inſcriptiones collegerunt, easdem a monumentis Chriſtianorum non magis abeſſe ſolere. Et quoniam illæ *Deum Magnum* ſignare poſſunt, ſaltem in Chriſtianorum monumentis cum

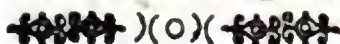
cum unum signare debent, propterea quod religio illorum præter unum Deum nihil augusti nec summo honore digni agnoscit: non poterunt ex hic certe in aliam sententiam detorqueri. XII Nam quod caput causæ nostræ est, inscriptio hæc a Christianis profecta est, & eo quidem tempore proponi cœpit, cum jam dudum orbis terræ & præsertim etiam Italia religioni sibi duxisset, religionis non esse Christianæ. Insculpta est quoque templo, cui convenientissima erat & jure suo debita. Et quia *ecclesiæ* nomen jam eo tempore ad *templa* quoque adhæserat: Autori Inscriptionis utraque vocabuli hujus vis ante oculos obversata videtur. XIII Ita igitur consilium quoque scriptoris perspectum nobis est & exploratum. Quando ergo nihil est totius inscriptionis, ad quod non quadret nostra interpretatio: eruditi judicent, satisne fecerimus operæ pretium.

NOVA LITTERARIA.

CUm nuper in manus nostras inciderit scheda Typographi Veronensis, qua liber novus nuntiatur, eam hoc loco describere non gravabimur: est vero hæc: *Officii mei esse duxi, ego Albertus Tumermannus, Typographus Veronensis, ut omnibus significarem, intra proximum Januarii mensem proditurum e typis meis Marchionis* Scipionis Maffeji *Opus, cui titulus: Ars Critica Diplomatica, seu ejus specimen duobus libris prioribus comprehensum, in quibus Historia continetur documentorum cujuscunque generis. Ex iis satis apparebit, quam erroris plena hactenus fuerit eorum opinio, qui rem hanc operibus in lucem præterito seculo editis exhaustam omnino & absolutam putant. Etenim quæ ferme omnia duobus hisce libris continentur, nova sunt, quæque nemo alius animadverterit, etsi ab iis reliqua omnia tanquam a radice sua oriantur. Veruntamen, cum & libro primo pateat, instrumentorum usum vel apud Etruscos invaluisse, addita est de primis antiquissimis Italis Dissertatio, qua Autor idem ignotam adhuc Etruscorum originem pandit, Etruscæque linguæ vestigia ostendit, quæ Bochartum, Scaligerum ceterosque omnes hactenus latuere. In eadem*

eadem Dissertatione ostenditur, quaenam prima fuerit Latina lingua, ac linguae ejusdem monumenta a nemine hactenus agnita ostenduntur. Cum autem eodem in opere monumentorum series utilissima promittatur, idcirco & specimen quoddam hujus rei hic exhibetur, ex duobus ineditis Historicis, itemque instrumentis tribus seculi sexti, quorum authentica servantur in philyra. Cum vero liber Sardiniae Regi inscriptus sit, in calce nuncupatoriae Epistolae icon Arcus collocatur, qui Secusiae est, cum sculptili ejus opere universo, cumque ejus integra plenaque inscriptione, in qua complura ignotarum gentium nomina insunt, veteri Geographiae nondum comperta, aliaque scitu dignissima. Eam inscriptionem complures eruditi, qui ad invisendam se contulerunt, hactenus frustra exscribere conati sunt. In libri fine placuit opusculum aliud addere Autoris ejusdem, quod ferme ineditum dici potest, adeo pauca ejusdem exemplaria excusa fuere: qua de re, ab iis qui ultra montes degunt, quotidie efflagitatur: id est Epistola S. Jo. Chrysostomi ad Caesarium, prout in codice Florentino visitur, cum fragmentis duobus ex Graeco originali noviter repertis, & animadversionibus tam celebrem quaestionem demum enodantibus. Veronae Kal. Dec. A. 1726.

Prodit cum hoc Mense Supplem. Tomi IX Sectio VII, qua exhibentur: *1 Eustachii Manfredi* Mercurii Solis congressus observatus, Bonon. 1724, 4; *2 Jo. Rizzetti* Diss. de Lunae defectu; *3 Ejusd.* Ludorum Scientiae Continuatio; *4 Frid. Sim. Laesleri* Specimen Exegeseos sacrae in explanatione parabolae de Patrefamilias & operariis in vinea. Lips. 1726, 4. *5 Maximil. Wietrowsky* Historia de magno Schismate Occidentis, Vetero-Pragae 1724, fol. *6 Jac. Paul. a Gundling* Atlas Brandenburgicus, Potsdami 1724, 8; 7 *Ejusd.* Atlas Pomeranicus, ib. 1724, 8; *8 Jo. Gottlieb Heineccii* Elementa Juris Civilis &c. Amstel. 1725, 8. it. eadem Elementa cum Animadv. *Jo. Georgii Estor*, Giessae 1727, 8. *9 Morelli de Mautour* Observatio de Ara Apollinis Colmariae nuper reperta &c.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno MDCCXXVII.

HISTORIÆ COELESTIS BRITANNICÆ Volumina tria; Autore JOANNE FLAMSTEDIO, Astronomo Regio.

Londini, apud Henr. Meere, 1725, fol. maj.

Alph. 13.

JOannes Flamstedius, hujus libri Autor, natus *Derbiæ* A. 1646 d. 19 Aug. & defunctus *Grenovici* A 1719 d. 31 Dec. primum in patria sua, deinde ab A. 1676 Grenovici, prope Londinum, observationibus Astronomicis, annis fere 50, auspiciis & sumtibus regiis vacavit. Cujus quanto majora sunt in astrorum scientiam merita, tanto etiam hic, qui nunc prodit, collectarum tam longe tempore observationum thesaurus magis a rerum peritis æstimabitur. Opus integrum *Flamstedius* ipse quidem absolvit, sed cum magna ejusdem pars typis jam exscripta esset, eidem immortuus est.

Volumen primum continet stellarum fixarum & planetarum omnium observationes, sextante & micrometro peractas, subjunctis locis, quæ ex observationibus deducta sunt. Partibus constat septem. Pars I observationes Derbienses, P. II Grenovicenses habet, quæ quidem spectant ad stellarum fixarum distantiam. Pars III refert observationes cometarum & planetarum primariorum. Narrat ibidem de cometa A. 1677, quod caput ejus, diametri unius minuti, telescopio consideratum, non rotundum sed asperum apparuerit, caudamque traxerit, latam ¼ diam. lunaris, & 6 gradus longam. Parte IV appulsus Lunæ ad fixas, P. V satellitum Jovialium, P. VI macularum Solarium, P. VII al-

titudinum & diſtantiarum Solis a vertice, itemque diſtantiarum Veneris a Sole, obſervationes, ab A. 1676 ad A. 1689 factas, comprehendit.

Volumen ſecundum complectitur fixarum ſtellarum & planetarum omnium tranſitus per planum arcus meridionalis, & diſtantiis eorum a vertice, nec non Solis, Lunæ & ſatellitum Jovis obſervationes arcu meridionali habitas, & loca planetarum inde derivata, ab A. 1689 ad A. 1720.

In *Volumine tertio* occurrunt ampliſſima prolegomena, catalogo ſtellarum præmiſſa. In iis uberius diſſerit Autor de hi-
p. 1. ſtoria Aſtronomiæ. Putat igitur, ex hiſtoria Moſaica apparere,
quod Patriarchæ annos ſolares, ab exordio mundi computatos, &
præterea menſes lunares habuerint, quos absque aliqua motuum ſolarium & lunarium notitia definire haud potuerint, & inde colligit eos Aſtronomiam coluiſſe. A Patriarchis, ſecundum
9. Flamſtedii ſententiam, pervenit hoc ſtudii genus ad Iſraelitas, a
quibus, cum inter Babylonios captivi tenerentur, Chaldæi eandem ſcientiam didicerunt. Eodem fere tempore Pythagoram in Babyloniam veniſſe, & a Judæis principia Aſtronomiæ accepiſſe,
16. arbitratur. Ptolemæi Catalogum eſſe Hipparcheum, traductum
ad initium regni Antonini, addendo Hipparchi longitudinibus 2 gr. 4 min. ſed erraſſe Ptolemæum, quia annis 265 motus fixa-
19. rum antrorſum eſt 3 gr. 41 min. De armillis Eratoſthenis ex Pro-
cli hypotypoſ. Aſtron. C. II colligit, diametrum earum 3 pedum,
20. & gradus in 5 minuta diviſos fuiſſe. Arabes tales non ſolum ar-
millas habuiſſe, ſed eas ampliores feciſſe, & quadrantes quoque
34. & ſextantes eſſe fabricatos. Regem Alphonſum, cum novas ſuas
tabulas componeret, id tantum propoſitum habuiſſe, ut eas conformaret Ptolemaicis, & obſervationibus notatu dignioribus fuiſ-
36. ſe deſtitutum. Obſervationes recentiorum, Joannis Regiomon-
tani, Bern. Walteri, & Nicolai Copernici, vel proterea meliores eſſe cenſendas, quia regulis parallacticis, quæ armillis multum
43 ſq. præſtant, factæ ſunt. Agit etiam copioſius de Tychonicis in-
ſtrumentis, & totam fere Aſtronomiæ inſtauratæ mechanicam a Tychone editam, inſertam prolegomenis ſuis, repetit, nec veretur Tychonicis inſtrumentis ſuum ſextantem & quadrantem, inſtru-

structum duabus cochleis perennibus, & duobus semicirculis dentatis, praeferre. Hinc exponit de suis observationibus. Anno nimirum 1676 ingressus est observatorium regium Grenovicense, adhibuitque coeli spectaculis sextantem, cujus limbus erat cochleatus, & duo pendula, hisque primum fixarum distantiam, inde etiam planetas mensurare est auspicatus. Sextantem & quadrantem meridionalem, muralem, postea paratum, uberius describit. Tandem de catalogo suo fixarum, & harum figuris speciatim disserit, & monet, se debuisse recedere a Bayeri mappis, in Uranometria exhibitis, tum, quoniam figuras ex Catalogo Tychonico desumsit, quasdam etiam visu tantum aestimatas addidit, tum etiam quia omnes formas humanas, praeter Bootem, Andromedam & Virginem, depinxit, partibus posterioribus ad nos conversis, qua ratione astra, quae veteres Astronomi collocarunt in partibus dextris, cadunt secundum eum in sinistras. Putat autem, Bayerum deceptum esse lexicographorum interpretatione vocum ἐν νώτῳ, in dorso, & ἐν μεταφρένῳ, in interscalpilio, quae apud Ptolemaeum leguntur. Flamstedius νῶτον costas, μετάφρενον spatium inter lumbos & scapulas interpretatur, & quidem non solum a posteriore, sed etiam ab anteriore parte.

p.102 sq.
107 sq.
154 sq.
156.

Prolegomenis hisce pars prima voluminis absolvitur. *Pars secunda* continet praecipuos Catalogos fixarum ante se editos: *Ptolemaicum* ex MS. correctum, *Ulugbeighii*, *Tychonis*, *Guilielmi* Hassiae Landgravii, & *Hevelii*, nec non *Abr. Sharpii* indicem fixarum australium, in nostro hemisphaerio haud conspicuarum. *Parte tertia* sequitur *Catalogus Britannicus*, ad A. C. 1689, a Flamstedio elaboratus. Et subjunguntur eidem separatim longitudines & latitudines stellarum fixarum, quas Luna & planetae tegere possunt. Additur etiam appendicula tabularum astronomicarum a *Sharpio* constructarum.

THE RELIGION OF NATURE DELINEATED.

i. e.

RELIGIO NATURALIS DELINEATA.

Londini, apud B. Lintot, W. & J. Innys & rel. 1726, 4.
Alph. 1 plag. 6.

OCcasio hoc scriptum elaborandi Cl. Autori, *Wilhelmo Wollaston*, qui nomen in titulo omittens, adscripsit tamen in fine operis, suppeditata fuit, cum Vir quidam illustris ab eo quæreret, an detur religio naturalis? & si talis existat, quidnam sit? ac quibus mediis homo aptus fieri queat, ut de variis religionibus rectam ferre sententiam, quidve de controversis dogmatibus sit judicandum, solide cognoscere & hoc modo vera animi tranquillitate frui possit, ita ut neque aliis sit molestus, neque ab aliis suam sibi tranquillitatem eripi patiatur? Ut ad hasce quæstiones Autor accurate responderet, totum Systema suum certis sectionibus ac propositionibus inclusit, quas in textu subjuncto fuse explicat; sub singulis autem paginis notæ conspiciuntur, testimonia ex Philosophis Græcis, Romanis & Hebræis continentes, ita tamen ut neque in sermonem vernaculum transferantur, neque loca, ex quibus deprompta sunt, indicentur. Prima Sectio agit de bono & malo morali. Nam fundamentum religionis Autor collocat in discrimine inter actiones vel moraliter bonas vel malas vel indifferentes intercedente, & ad talem actionem requiri ait, ut ab agente intellectus ac liberæ voluntatis compote suscipiatur. Ubi imprimis ceu certum axioma ponit: hominem æque factis ac verbis veritati contradicere ac negare posse, quod res sint id, quod tamen revera sunt; nullam vero actionem hominis rationalis, cui bonum vel malum morale imputari potest, pro bona haberi posse, quæ veritati contradicat, aut neget, rem esse id, quod reapse est. Quæ cum ita sint circa actiones cum veritate pugnantes, exinde manifestum est, idem dicendum fore de quacunque omissione, qua res homini rationali agenda negligitur: nimirum per hujusmodi omissionem veritas itidem læditur, nam tum homo ita se gerit, ac si falsum esset, rationem ac legem naturalem tale quid præcipere, quod tamen revera præcipit, & tum tales omissiones ex eodem fundamento paulo ante allegato sunt moraliter malæ & injustæ, siquidem bonum & malum morale cum justo & injusto sint unum idemque. Hinc actiones cum veritate pugnantes esse vitandas ceu moraliter malas, & e contrario actiones veritati convenientes esse suscipiendas ceu moraliter bonas. Ex hisce principiis fuse

fuse deductis, nimirum existentia boni & mali moralis, jam Autor concludit, dari omnino religionem, quæ proprie dici queat naturalis. Per religionem autem se intelligere dicit obligationem, vi cujus teneamur illud facere, quod non est omittendum, ac omittere ea, quæ non sunt facienda. Omne igitur Ens intellectu ac libera voluntate præditum se ita gerere debet, ut in nulla actione contradicat veritati, sed de quacunque re veritati ac naturæ rei convenienter sentire, loqui & agere pro virili satagat, id quod Autor multis testimoniis Ethnicorum, Judæorum & Christianorum confirmat, & simul ad objectiones respondet, quæ contra hæc principia, omnia religionis naturalis officia, quin etiam discrimen essentiale inter bonum & malum morale continentia, afferri possent. Quo facto in Sect. II inquirit in naturam ac indolem veræ felicitatis, ubi capita primaria eo redeunt, veram felicitatem nulla re, quæ veritati sit contraria, effici posse, & veritatem ejusque exercitium homines non posse reddere infelices, adeo ut genuina via ad veram felicitatem & constans veritatis exercitium sint unum idemque; cumque doctrina de religione naturali nitatur discrimine boni & mali in ipsa rerum natura fundato, quandoquidem, Cicerone teste L. I de legibus, honesta & turpia in opinione, non natura posita existimare dementis sit: omnino religio naturalis exacte convenit cum ea doctrina, quæ veram hominis felicitatem pro scopo habet præfixam, quatenus ea quoque nititur hoc discrimine, quod inter delectationem aut tranquillitatem & dolorem aut anxietatem deprehenditur. Quapropter cum omnia ad veritatem redeant, in Sect. III disquiritur, quid sit ratio, & quibus mediis veritas obtineri queat. Ubi per rationem intelligit facultatem Entis intelligentia præditi, cujus beneficio veritates ignotæ ex magis notis ac perspicuis eliciuntur ac deducuntur. Hic Autor supponit ideas generales, immediatas, neutiquam ope sensuum acquisitas & abstractas, cujusmodi multas ad Logicam, Metaphysicam & Mathematicam pertinentes in nobis deprehendimus, de quarum certitudine nobis intime sumus conscii, & quarum beneficio ratiocinationes ac demonstrationes fiunt, qua occasione contra Scepticos & Pyrrhonios rectam rationem ac veri-

ritatem evertere satagentes disputat, & vanissimos eorum conatus esse ostendit. Etenim a falsis ratiocinationibus hominum, facultatibus a Deo concessis propter negligentiam vel pravos affectus male abutentium, inepte concludi, nullam dari rectam rationem. Hinc Propos. X Autor observat, quod rectæ rationi convenienter agere, & secundum veritatem actiones humanas informare, reapse sint unum idemque. Quicunque igitur sequitur rectam rationem, cujus est verum a falso discernere, ille necessario est assecla veritatis, eidemque convenienter agit. Hæc autem est lex generalis, quam Autor naturæ omnibus creaturis, quarum excellentissima facultas est ratio, præscripsit, ut sedulo auscultare rationem, eidemque obedire debeant, utpote cujus decisiones in casibus particularibus sint leges particulares, quæ ipsas obligent. Unde iterum manifesto elucescat, dari omnino religionem, quæ sit naturalis. Nam obedire legibus autoris naturæ suæ rationalis, est sine dubio quædam religio: ac obedire legi, quæ exinde nobis innotescit, quod facultatibus naturalibus recte utamur, nil aliud est, quam habere religionem naturalem, adeoque veritati addictum esse, viam veræ felicitatis ingredi, eaque facere, quæ rationi conveniunt, sunt revera unum idemque. Hinc religio naturalis fundatur in triplici eodemque arctissimo nexu *veritatis*, *felicitatis* ac *rationis*. Quæ sunt res ad eundem finem tendentes eademque methodo utentes ad debitam perfectionem naturæ humanæ conciliandam. Ac proinde religio naturalis appellari potest inquisitio felicitatis beneficio rationis ac veritatis. Quam ob causam Autor quoque agit de criterio veritatis, id est certa cognitionis nostræ nota, quæ nos plene convincit, quod hæc vel alia doctrina sit vera, ubi omnia redeunt ad evidentiam idearum internam earundemque nexum, uti & consequentiarum exinde deductarum. Ceterum in hac doctrina de certitudine quoque sensuum, nec non probabilitate, quatenus hominum actiones dirigere possunt, Autor agit Propos. XIII & sqq. Cum vero dubium moveri possit, an homo sufficientibus sit instructus viribus secundum veritatem actiones suas instituendi, quamvis concessum fuerit, eum veritatem satis & abunde cognoscere: hinc Autor Sect. IV agit de obligatione Entium imperfectorum

ctorum ratione virium agendi, quibus sunt instructa, ubi Autor, uti alias sæpe, rem altissime repetit & talia haud raro affert, quæ instituto parum inservire posse videbantur. Quo pertinet sine dubio prima propositio in hac Sectione, qua Autor pronunciat, Non-Ens haud esse capax ullius obligationis, addita hac ratione: nam obligare Non-Ens idem est ac non obligare. Sic etiam frustraneum videtur, peculiari propositione indicare, obligationem in Entia vita ac sensu destituta cadere non posse. Quod autem ad Entia intellectu prædita attinet, illa tenentur facere, quantum vires permittunt, ea, quæ rationi conveniunt, ita ut neque verbis neque factis veritatem lædant. Ubi non necessarium esse putat de libertate hominis multa disputare, cum ipsa experientia homines, si serio agere, neque studio nugas agere velint, satis convincat, voluntatem ipsorum neutiquam absolute esse determinatam ad faciendum illud, quod faciunt, neque hac in parte prædestinationem esse, neque fatalem necessitatem, sed pleraque ad agendi rationem spectantia hominis arbitrio esse omnino relicta. Postquam igitur Autor hactenus ostenderat, in quo natura boni & mali moralis consistat, nimirum in convenientia vel pugna cum veritate, ac rebus eodem pertinentibus, ratione scilicet ac felicitate, item quomodo veritas ab hominibus acquiratur, nimirum vel per rationem, vel per sensus, vel per utrumque simul: jam de illis veritatibus speciatim agit, quæ in vita humana sunt maximi momenti, ac respiciunt potissimum vel Deum, vel nosmet ipsos, vel alios. De prioribus igitur agit Sectione V, in quem finem ante omnia demonstrat existentiam Dei, ejusque providentiam, & summam perfectionem. Existentiam Dei probat argumento notissimo, jam ab Aristotele in hoc negotio quam optime adhibito, & a subordinatione causarum desumto. Unde hanc primam format propositionem: ubi est subordinatio causarum & effectuum, ibi necessario est prima causa, prior reliquis omnibus, nullamque aliam causam agnoscens; vel hoc modo: ubi est series, in qua existentia unius rei dependet ab alia, hujusque existentia iterum ab alia, & sic porro, ascendendo demum deveniendum est ad causam primam independentem, a qua omnes reliquæ causæ dependent. Hæc probat

bat ac deducit Autor methodo Algebraica, & confirmat locis variis non Ariſtotelis ſolum & Simplicii, verum etiam Philoſophorum Judæorum, & ad dubia, quæ opponi poſſent, itidem reſpondet. Ex qua prima propoſitione jam prono alveo ſequitur altera, ut nimirum cauſa, quæ non habet cauſam ſuperiorem in natura, ſit per conſequens independens ac per ſe exiſtens, i. e. exiſtentia ipſi eſſentialis ſit neceſſe eſt, vel natura ejus ita comparata eſt, ut non poſſit non exiſtere: nam omne Ens exiſtit vel per ſe, vel non exiſtit per ſe. Omne quod non exiſtit per ſe, originem trahit ab alio, & ab eo per conſequens dependet. Hinc tertio ſequitur, neceſſario eſſe Ens, quod omnibus reliquis Entibus exiſtentiam dederit; nam niſi tale Ens exiſteret, nullum Ens unquam exiſtere potuiſſet. Etenim nulla res neque hoc univerſum neque ulla ejusdem pars ſemet ipſam producere potuit, nam hoc idem foret, ac ſi quis diceret, rem extitiſſe, antequam extiterit, vel rem vi agendi præditam fuiſſe prius, quam extiterit, id quod manifeſtam involvit contradictionem & abſurditatem. Hanc eſſe rationem Autor dicit, cur Deus Moſi nomen ſuum ab eo quærenti reſponderit אהיה אשר אהיה *ero qui ero*, vel uno verbo אהיה, quod in ore alterius, qui de Deo loquitur in tertia perſona, eſt יהיה vel יהוה, neque aliud quid ſignificaſſe nobilem illam templi Delphici inſcriptionem Ἐῖ *Tu es*, quam hoc ipſum Dei nomen, quo in ſecunda perſona compellatur, unde Plutarcho dicitur *αὐτοτελὴς τȣ̃ Θεȣ̃ προσαγόρευσις καὶ προσφώνησις*. Tale Ens, prout hactenus deſcriptum fuit, quarto non ſolum neceſſario eſſe æternum, ſed etiam infinitum, adeoque etiam quinto eſſe ſupra omnia Entia, quæ ſub noſtram cadunt cognitionem, & perfectiſſimum & unicum, nam ſi Deus perfectus eſt, non poteſt eſſe niſi unus, id quod VII propoſitione deducitur. Hoc Ens unicum, ſupremum, perfectiſſimum eſſe Autorem naturæ, a quo exiſtentia & proprietates reliquorum Entium originaliter dependeant, ac uno verbo, nimirum nomine Dei exprimi, quod propoſitione VIII, IX, X probatur. De Deo porro probat, eum neque eſſe corporeum, vel materiam infinitam, quod in materia talia ſint, quæ naturæ divinæ penitus repugnent, neque ſpatium infinitum, Propoſ. XI, XII,

nam

nam ſpatium nihil aliud eſſe quam ſimplex vacuum, & ſi quis dixerit, infinitum ſpatium eſſe Deum, vel Deum eſſe infinitum ſpatium, idem eſſe ac ſi dicatur, Deum eſſe infinitum vacuum, quam propoſitionem maxime abſurdam imo blaſphemam eſſe Autor cenſet. Quomodo enim ſpatium, quod nil aliud eſt, quam vaſtum vacuum, ac potius idea negativa, quam poſitiva, poſſet eſſe prima cauſa omnium rerum? quorum attributorum, ſi extenſionem & penetrabilitatem excipias, quarum quæſo perfectionum eſt illud capax? Quando autem Rabbini Deum מקום appellant, quamvis etiam Cabbaliſtica ratio ſubeſſe videatur, imprimis Dei omnipræſentiam & immenſitatem hac appellatione exprimere volunt. Quo itidem ſpectat locus Act. XVII, ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν. Propoſ. XIV & XV, ex diſpoſitione mundi, ejusque ſtupenda magnificentia, variis item phænomenis, quæ ibidem conſpiciuntur, &c. nec non ex vita, ſenſu, cogitatione & omnibus facultatibus animæ noſtræ rationalis probat Autor exiſtentiam Entis ſupremi, omnipotentis, omniſapientis, nimirum Dei, qui hæc omnia condidit, ubi rejicit eorum opinionem, qui animam corpoream vel materialem eſſe cenſent, id quod vel exinde elucefcat, quod de materia ſatis convicti ſimus, in ea nihil eſſe, quod cum facultate cogitandi conveniat. Hinc neceſſario ſequi, aliud genus ſubſtantiarum præter corporeas dari, nimirum Spiritus, in quorum claſſem anima omnino noſtra ſit referenda. Poſtquam Autor exiſtentiam Dei, omniaque Entia a Deo producta eſſe probavit, providentiam quoque Dei probare aggreditur Propoſ. XVIII, ubi, quod ad providentiam ſpecialem circa homines attinet, oſtendit, præſcientiam Dei libertatem hominis neutiquam tollere. Nimirum Deus actiones liberas præſcit, quoniam a Creaturis rationalibus in tempore ex libera voluntate ſuſcipientur, ſed non propterea fiunt, quia Deus præſcit; ſi creatura rationalis aliter actiones ſuas determinaret ſive ad bonum ſive ad malum, Deus pro infinita ſua ſcientia aliter quoque prævidiſſet. Sicut tu, inquit Auguſtinus, memoria tua non cogis facta eſſe, quæ præterierunt; ſic Deus præſcientia ſua non cogit facienda, quæ futura ſunt. Neque hæc præſcientia Dei preces hominum fru-

ſtraneas aut irritas reddit. Nam Deus hoc quoque prævidit, fore ut homines pœnitentes ac fideles in tempore precibus ſuis devotis gratiam ac miſericordiam ſuam ita ſibi conciliaturi ſint, ut bona ſpiritualia ac temporalia ipſis clementiſſime impertiturus, varia itidem mala averruncaturus ſit. Hanc providentiam Dei Autor quoque a valde communi objectione vindicat, quod nimirum boni ſæpe in hac vita cum magnis conflictentur calamitatibus, mali e contrario haud raro inſigni floreant felicitate. Autor imprimis oſtendit, haud facile eſſe juſtam ferre ſententiam de virtute ac vitiis, nec non felicitate ac infelicitate hominum. Multi videntur & non ſunt, multi ſunt, & non videntur. Ceterum Autori, circa providentiam Dei, qua omnia gubernat, illud a veroſimilitudine abhorrere non videtur, multas res in hoc mundo geri per ſecretas ac ſubitas inſpirationes mentibus hominum a Deo ſuggeſtas. Saltem Ethnicos huic ſententiæ fuiſſe addictos, quemadmodum Homerus Deos ſuos hoc ipſum facientes ſæpiſſime introducat:

Τῷ δ' ἄρ ἐπὶ φρεσὶ θῆκε Θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη.

Quem & alios hujusmodi locos quamplurimos Poetæ Plutarchus ita explicat, ut Poetam ſignificare velle dicat, quod Deus homines in rebus magnis gerendis adjuvet: *τῆς ψυχῆς τὸ πρακτικὸν καὶ προαιρετικὸν ἀρχαῖς τισι, καὶ φαντασίαις καὶ ἐπινοίαις, ἐγείροντες, ἢ τοὐναντίον ἀποστρέφοντες, καὶ ἱστάντες.* Id quod Cicero his fere verbis confirmat: *Fuit profecto quibusdam ſummis Viris ad res magnas bene gerendas divinitus adjuncta fortuna.* Sic etiam fieri poſſe & valde probabile eſſe etiam ſecundum lumen rationis, Autor exiſtimat, quod exiſtant ſubſtantiæ inviſibiles & ſpirituales noſtra natura longe ſuperiores & excellentiores, quas alias Spiritus vel Angelos appellamus, quorum opera ac miniſterio providentia Dei in gubernatione hujus orbis terrarum, & ſingulorum quoque hominum ſæpiſſime utatur. Nam affirmare, tales omnino dari ſubſtantias, nullam prorſus implicare contradictionem vel abſurditatem: e contrario maximam adeſſe rationem credendi, dari creaturas rationales nobis longe excellentiores ac perfectiores, cum de noſtra imbecillitate ac imperfectione abunde convicti ſimus, & quamvis ſubſtantiæ ſpirituales

ſub

ſub noſtram imaginationem cadere non poſſint uti corporeæ: nihilo ſecius tamen ſuperiori ac rationali parti mentis humanæ ideam ſubſtantiæ ſpiritualis, æque ac corporeæ, claram & perſpicuam eſſe, illosque, teſte Platone, eſſe Philoſophos admodum ineptos, omnisque veræ ſapientiæ expertes, qui nihil exiſtere putant, niſi quod manibus contrectare, vel oculis uſurpare queant.

Exiſtentia igitur ac providentia ſummi Dei certo demonſtrata, neceſſario ſequitur, ut homines Creatorem ac gubernatorem ſuum rite colere teneantur. Hic cultus autem veritati ac ipſius Dei naturæ debet eſſe conveniens. Hoc Propoſ. XIX ab Autore tractatur. Ergo non debemus Deum ſub ulla imagine vel figura picturave, quæcunque demum ſit, nobis repræſentare, nam hoc ipſo negaremus naturam ejus incorpoream ac incomprehenſibilem. Ergo etiam de Deo ejusdemque attributis divinis cogitare ac loqui debemus cum maxima reverentia ac modo, quoad ejus fieri poteſt, Deum decente, ita ut quando de Deo talia dicimus, quæ hominibus quoque competunt, in ſenſu longe ſublimiori ac excellentiſſimo hæc intelligamus, certo perſuaſi, Deum omnes noſtros conceptus de eo longiſſime ſuperare. Quando laus honor & gloria Deo tribuitur, vel ipſe dicitur propter manifeſtationem gloriæ ſuæ omnia feciſſe, item quando noſtras actiones ad Dei gloriam promovendam ceu ultimum finem dirigimus, hæc non eo ſenſu accipi debent, quo accipiuntur inter homines, ubi de gloria, honore & applauſu loquuntur, quæ a multis tanto molimine affectantur. Quæ tamen gloriæ ſitis, ſi nimirum ab homine quæratur tantum propter ſe ipſum, ambitionem & vanitatem ſpirat, ac reapſe eſt ſomnium & phantaſia, id quod pluribus Autor probat. Adeoque ubi Deus dicitur omnia feciſſe propter gloriam ſuam, ſententia eo redit: quod ſumma naturæ divinæ excellentia ejusque ſapientia ac potentia infinita abunde eluceſcat ex forma hujus mundi omniumque rerum gubernatione, item ubi gloriam omnium, quæcunque a nobis facta ſunt, Deo adſcribimus, hoc ipſo ſignificare volumus, nobis nullam deberi gloriam, qui nulla potentia inſtructi ſimus, ſed toti ex Deo pendeamus, & ſi quid boni in nobis fuerit, hoc Deo ut vero autori penitus in acceptis referendum eſſe. Neque tamen

Deum quisque solum pro se intra privatos parietes, verum etiam publice colere vi religionis naturalis tenetur. In Sect. VI, VII & VIII Autor agit de veritatibus sive officiis, quibus homines inter se obligantur in statu naturali prius, quam leges humanæ in statu civili conditæ fuerunt. Item de veritatibus, quæ tum ad primas generis humani societates vulgo simplices dictas, nimirum conjugum, parentum & liberorum, Dominorum ac servorum, tum ad societates compositas & maximas civitates nimirum pertinent. Sectione tandem IX eæ veritates proponuntur, quæ alias officia hominis erga se ipsum dici solent, quæ singula Autor methodo hactenus observata pertractat, imprimis etiam Propos. VII & VIII immaterialitatem & immortalitatem animæ rationalis demonstrat, ita ut multa omnino egregia hic occurrant, quæ tamen specialius recensere velle, nimis longum & ab instituto alienum foret. Quam ob causam eadem ipsis Lectoribus talium cupidis perlustranda relinquimus. Ceterum notamus, librum hunc jam antea, A.1722, sed in gratiam fere amici A. F. ad quem scripsit, paucissimis exemplis editum, & jam demum publici juris factum tanto omnium plausu exceptum esse, ut & Ill. *Fridericus Christianus Weberus*, M. Brit. Regis Consil. ac Cel. *Jo. Laur. Mosheim*, Theol. Prof. Helmstad. Germanicam ejus versionem cum notis uberrimis moliantur, & nova ejus versio Gallica A. 1726 Hagæ Comitum 4 prodierit satis elegans, sub tit. *Ebauche de la Religion naturelle, par Mr. Wollaston, avec un Supplement & autres Additions considerables*, in qua nihil omisit Interpres, quod ad ornandum illustrandumque opus pertineret. Nam & a Cl. Viro *de la Faye*, Linguar. Orient. Hagæ Professore, loca Hebraica ad Græca omnia, paulo negligentius ab Autore citata, evolvi magna cura & accurate indicari curavit, verum & ipse novas notas passim subjecit, & sub finem addidit Supplementa, ubi 1) de Systematis hic propositi genuina ratione exponit, & cur ipse in Notis nonnullis ab Autore dissentiat, indicat, 2) quid Critici in hoc opere desideraverint, enarrat, & 3) de actione Dei in creaturas & de præmonitionibus physicis ingeniose disquirit. Ex eodem etiam interprete didicimus, Autorem paulo post editum librum e vivis excessisse, dolendumque adeo, hunc

opus

opus alterum de religione relevata, quod molitum fuisse censet Interpres, perficere non potuisse. Quanquam inventus sit in Anglia, qui librum non inelegantem *The Religion of Jesus delineated*, Londini 1726, 4 eadem methodo edidit, de quo proxime in Actis nostris dicemus.

AN INQUIRY INTO THE ORIGINAL OF OUR Ideas of Beauty and Virtue &c.

hoc est,

DISQUISITIO DE ORIGINE IDEARUM, quas de pulchritudine & virtute habemus, in duos Tractatus divisa, quorum prior de pulchritudine, ordine, harmonia & consilio, posterior de bono & malo morali agit. Editio secunda, correctior & auctior.

Londini, apud J. Darby, A. Bettesworth, F. Fayram &c. 1726, 8, chart. aug.

Plag. 22.

AUtor duplicis hujus Tractatus est *Franciscus Hutcheson*, Hibernus, qui sub finem dedicationis nomen suum profitetur. In notionem pulchritudinis, inquisiturus definitiones quasdam Tract. I. & observationes præmittit, quæ perceptiones nostras concer- Sect. I. nunt, *sensationum* nomine venientes & actiones mentis inde consequentes. Per *sensationes* intelligit ideas, quæ oriuntur in mente præsentibus objectis, in organa sensoria corporis externa agentibus. Observat, menti competere facultatem ideas separatim receptas componendi & in complexis involutas sigillatim perpendendi. Nos non alias habere substantiarum ideas, quam compositas ex variis simplicibus una menti impressis, dum eidem ipsæ substantiæ præsentes sistuntur. Quodsi instructio, educatio vel præjudicium quoddam excitare debeat desiderium vel aversionem objecti, opus esse opinione de perfectione vel defectu illarum qualitatum, quas in eo percipimus. Sensationes quasdam immediate animum voluptate perfundere, vel tædio affi-

cere. Ideas ſimplices ab eodem objecto in diverſis ſubjectis ortas probabiliter differre, immo differre in eodem ſubjecto diverſo tempore, pro diverſa imaginationis diſpoſitione. Voluptatem vulgo quæri nonniſi in ideis ſimplicibus, ſed majorem offerri in complexis objectorum, quæ pulchra, regularia, harmonica appellantur. Sumit autem vocem *pulchritudinis* pro idea in mente exorta, *harmoniam* pro ideis, quæ placent, ortis ex compoſitione ſonorum. Pulchritudinem enim ad viſum, harmoniam ad auditum refert. Facultatem percipiendi illas ideas *ſenſum internum* appellat, propterea quod etiam pulchritudinem deprehendamus in objectis ſenſui non obviis, veluti in theorematis & cauſis generalibus. Senſum appellat, quia ex confuſa oritur voluptas ideæ pulchritudinis adhærens, non ex diſtincta cognitione. Ideas vero pulchritudinis & harmoniæ cum voluptate neceſſario eſſe conjunctas, quæ differat a gaudio ex utilitate, quam ab objectis ſperamus, percepto. Dividit pulchritudinem in *originariam* ſive *abſolutam* & *comparativam* ſive *relativam*. Illa oritur abſque comparatione objecti percepti cum re aliqua externa, quam referre ſupponitur; hæc vero, dum objecta quædam tanquam aliorum

Sect. II. imitamina ſeu imagines conſideramus. Inquirit deinde in qualitates objectorum, quæ vel excitent, vel ſint occaſio pulchritudinis & harmoniæ idearum. Primo loco hic producit figuras regulares, quæ placeant ob uniformitatem varietati admixtam, ut major ſit pulchritudo, ſi major varietas cum æquali uniformitate vel major uniformitas cum æquali varietate occurrat. Digreditur inde ad naturæ opera, ubi itidem ex varietati infinitæ admixta uniformitate pulchritudinem oriri probat. Ad pulchritudinem originariam, de qua hic agit, refert quoque harmoniam ſeu ſoni pulchritudinem, quam etiam ex uniformitate varietati admixta deri-

III. vat. Theorematum ſeu veritatum univerſalium demonſtratarum pulchritudinem deducit ab unitate infinitatis objectorum in iis incluſa, qua infinite varia ad canonem generalem reducuntur. Axiomata minus pulchra haberi, propterea quod unitas pæne non advertatur ob vagam determinationem eorum, quæ ad eam reducuntur. Propoſitiones obvias & faciles minus placere a cognitione noſtra magis remotis. Et theoremata imprimis placere, quæ in-

gen-

gentem corollariorum numerum suppeditant. Pulchritudinem phantasticam appellat, quam *Cartesius* ex principio, *cogito ergo sum*, Scholastici ex principio contradictionis, *Leibnitius* ex principio rationis sufficientis, *Pufendorffius* ex principio juris naturæ, socialitate, percepere. Placere quoque theoremata, quæ distincte cognita vera deprehenduntur, cum confuse agnita viderentur falsa. Exempli loco affert *asymptotas* curvis continuo appropinquantes, nunquam tamen ipsis occurrentes. Pulchritudinem operum artis ab uniformitate seu unitate derivat, quæ a ratione partium inter se & ad totum pendeat. *Pulchritudinem comparativam* a conformitate seu unitatis quadam specie inter prototypon & ectypon arcessit, ut adeo in hoc casu nulla pulchritudo inesse possit prototypo. Exempli loco profert descriptiones poeticas, metaphoras, similitudines, intentiones artificum in operibus artis, ubi quoque pulchritudinem considerat, quam intentioni Dei in operibus naturæ acceptam refert. Considerat deinde nostra ratiocinia de fine & sapientia causæ a pulchritudine & regularitate effectuum petita. Stabilire nititur principium, quod, si in systemate aliquo, ad alias formas indifferente, regularitas deprehendatur, causa destinato consilio egerit. Multus est in eo, ut ostendat, casui regularitatem tribui non posse ex lege vel probabilitatis, quod irregulare ad regulare sit ut infinitus numerus ad unitatem. Concludit tandem, si effectus aliquis sæpius recurrat, quam per legem casus determinari potest, præsumi consilium agentis, & combinationes, quæ per vim absque intentione agentem explicari non possunt, idem probare; probabilitatem vero esse tanto majorem, quanto magis multitudo casuum, in quibus contrarium contingere potest, superat omnes casus, in quibus aliquid fieri posse concipitur. Similitudinem quoque individuorum probabilissime arguere causam destinato consilio in mundo producendo agentem. Nec minus huc facere dissimilitudinem individuorum ejusdem speciei. Unde Hypothesin *Epicuri* atque *Cartesii* absurditatis redarguit, quod formam universi deducant a vi citra directionem causæ destinato consilio agentis materiæ infinitæ impressa. Etsi autem contendat, ex regularitate probari posse destinatum consilium agentis, negat tamen ex irregularitate argui posse

Sect. IV.

V.

posse ejus defectum. Inquirit tandem, quando sapientia & prudentia per pulchritudinem operis probari possit. Intelligit autem per sapientiam prosecutionem finis optimi per media optima. Huc refert mechanismum, quo plures partes invicem complicatæ ad eundem finem tendunt, quemadmodum Cl. *Wolfius* in Metaphysicis demonstravit, mundum & corpora ideo fieri opus sapientiæ divinæ, quod sint machinæ. Huc refert porro plurium effectuum utilium seu pulchrorum dependentiam a causa generali, ut adeo generales leges motus & causæ universales in natura rerum loquantur sapientiam Numinis.

Sect. VI. Hunc sensum pulchritudinis omnibus hominibus competere ostendit. E contrario autem contendit, sensum doloris esse externum, non perinde ac sensum pulchritudinis internum. Universalitatem sensus pulchritudinis a posteriori probat, & dubia quædam removet, quæ suboriri poterant.

VII. Docet deinde, sensum pulchritudinis objecto inhærentis dari in hominibus ante omnem consuetudinem, educationem & exemplum.

VIII. Et ultimo denique loco removet præjudicium nonnullorum, qui sibi persuadent, inter steriles nugas referri debere sensum pulchritudinis internum. Omnium enim hominum molimina eo tendere, ut sensui interno, qui voluptate nos perfundit, satisfaciant. Hunc esse primarium finem, cur homines divitias appetant atque potentiam. Ceterum Autor sibi imaginatur, sensum istum pulchritudinis esse arbitrarium quid respectu Dei, ita ut Deus efficere potuisset, si libuisset, ut non placerent, quæ nunc placent, aut ut prorsus displicerent. Ac ideo in causas finales hujus sensus inquirit.

Tract. II. Sect. I. Progredimur ad Tractatum alterum, in quo Cl. Autor inquirit in originem idearum virtutis & boni moralis. Per *bonum morale* intelligit qualitatem actionum, ob quam eas approbamus & in eo laudamus, qui nullam inde utilitatem recipit; per *malum* vero *morale* actionum qualitatem contrariam, ob quam eas aversamur. Primum igitur probat, sensum quendam moralem competere homini, quo bonum & malum morale percipit, diversum prorsus ab eo, quo percipit bonum & malum naturale: id quod exinde probat, quod ex actionibus aliorum bonis percipiamus voluptatem, etiamsi nulla inde in nos redundet utilitas; quodque dete-

deteſtemur hominum ante plurima ſecula mortuorum actiones malas. Provocat quoque ad diverſos mali phyſici atque moralis in animo hominis effectus. Refutat eorum ſententiam,qui actionum honeſtatem ex utilitate metiuntur. Senſum moralem non pendere a religione contendit, propterea quod honori, fidei, generoſo animo, juſtitiæ ingens pretium ſtatuatur ab hominibus, qui vix ullam Dei notionem habeant, aut de præmio poſt hanc vitam obtinendo cogitent, & e contrario ab eo,quod eſt injuſtum, ſceleſtum atque crudele, abhorreant, etiamſi pœnam poſt hanc vitam metuant nullam. Imprimis urget,quod nullis præmiis pœnisque nullis adduci quis poſſit, ut aliorum laudet atque reprehendat actiones, quæ ipſum prorſus non tangunt. Oſtendit denique, ſenſum moralem nec conſuetudini, nec educationi, nec exemplis, nec ſtudio tribui poſſe, conſequenter Deum determinaſſe mentem noſtram, ut ex actionibus aliis voluptatem, ex aliis tædium percipiamus, quamprimum eas obſervamus, antecedenter ad commodi vel detrimenti opinionem, quod inde in nos redundare valet, perinde ac figura regularis primo adſpectu nobis in Geometria placet, etſi nullum inde in nos redundet commodum. Præter hunc ſenſum moralem agnoſcit quoque in homine determinationem quandam naturæ ipſius ad promovendum bonum aliorum, antecedenter ad omnem rationem utilitatis inde expectandæ. Atque in ea immediatum actionum virtuoſarum motivum conſtituit, rejectis aliis, quæ ab amore ſui ac utilitate ducuntur, locum habiturum, etiamſi non attendas ad ſtatum futuri ſeculi. Principium itaque virtutis ſtatuit benevolentiam ſeu ſtudium felicitatis aliorum, ita ut omnes actiones judicentur moraliter bonæ, quia benevolæ erga alias, nequaquam autem aliis pernicioſæ. Hinc ipſam derivat religionem ſeu devotionem naturalem, cum non evidentius demonſtrari poſſit benevolentia adverſus benefactorem, quam ſincera laude & gratitudine, ſincero ſtudio agendi, quicquid a nobis requirit, inſucata inclinatione ad deſideria ejusdem complenda & animo contento ſorte, quam noſtram eſſe voluit. Monſtrat porro, quomodo benevolentia ſit principium virtutis ſocialis. E contrario ſummum vitii gradum eſſe defendit malitiam minime lucroſam, ſeu

Sect. II. (beside line "commodum. Præter hunc ſenſum moralem agnoſcit quoque in")

III. (beside line "tum futuri ſeculi. Principium itaque virtutis ſtatuit benevolen-")

lætitiam ex alterius infelicitate perceptam. Fontem vitiorum ordinariorum esse amorem præposterum sui ipsius, adeo violentum, ut benevolentiam superet. Amorem sui in sensu morali esse indifferentem, ubi alios non respicit. Hominem fieri objectum benevolentiæ propriæ, quatenus se ipsum consideret tanquam partem systematis rationalis, quæ utilis esse potest toti. Pulchritudinem moralem non alterari per morales qualitates objecti, nisi quatenus benevolentia actionis vel bonum publicum ea intentum augetur: inde nimirum esse, quod amor inimicorum iniquissimorum inter summas virtutes numeretur. Ubi ex pluribus actionibus virtuosis una eligenda, hæc observari theoremata sensui morali conformia. 1) Si a pluribus actionibus idem felicitatis gradus expectandus, virtutem esse ut numerum personarum, ad quas sese felicitas extendit. 2) Si numerus hic personarum fuerit idem, virtutem esse ut quantitatem felicitatis ab actione procedentis. 3) Virtutem adeo in genere esse in ratione composita quantitatis boni & numeri personarum, quæ ejusdem participes fiunt. Quodsi bono sive felicitati substituas malum seu infelicitatem; habebis theoremata, quæ condit Autor pro æstimando vitii gradu. Quodsi actiones fuerint mixtæ, partim aliis proficuæ, partim noxiæ; dignitatem personarum & gradum felicitatis vel miseriæ compensare numerum personarum. Hinc concludit, electionem esse maxime virtuosam, quæ tendit ad maximam plurimorum agentium rationalium felicitatem. Ad dispositiones morales seu habilitates ad virtutem refert omnes animi dispositiones naturales atque habitus acquisitas, quibus homo redditur potens ad aliorum felicitatem promovendam. Et ad computandam moralitatem actionum sequentes canones commendat. 1) Quantitatem boni publici ab agente productam M esse in ratione composita benevolentiæ B & habilitatum A, hoc est, $M = B . A$: 2) Momentum boni privati I esse in ratione composita amoris proprii S & habilitatum A, hoc est, $I = S . A$: 3) Habilitatibus igitur duorum agentium existentibus iisdem, esse M ut A: 4) Benevolentia existente eadem, esse M ut A: 5) Virtutem adeo agentium seu benevolentiam B esse ut M directe & ut A reciproce, seu $B = M : A$. Inde porro deducit Noster, esse 6)

B=

B=(M–I):A, quando amor proprius & benevolentia conspirant; sed 7) B=(M+I):A, quando actio bona cedit in detrimentum agentis. Porro 8) quoniam benevolentia seu virtus agentis est ut M:A, velut (M ± I):A, nec agens potest agere ultra vires seu habilitates suas, perfectionem virtutis fore summam, si M=A, consequenter cum in hoc casu virtus sit ut unitas, si vel maxime A=∞, qui casus in Deo obtinet; hinc patere ait assertum Stoicorum, quod creatura innocens, tota vi, qua pollet, virtutem persecuta, sit virtute Deo æqualis. Non absimiles canones condit ad computandum malum morale ac ex utrisque varia corollaria deducit. Sensum moralem, quem Noster virtutis principium esse statuit, universalem esse probat, quod omnis homo interrogatus, cur actionem aliquam laudet, perpetuo alleget utilitatem publicam, in quam cedit, nunquam vero utilitatem privatam; defensurus autem actionem, hanc rationem reddat, quod in neminem sit injuria. Si quis ostendere velit, dari homines sensu morali carentes, is, Nostro judice, afferre debet exempla actionum crudelium & malitiosarum, quas in aliis probamus, etsi nullum inde expectemus commodum, sive verum, sive apparens, aut exempla hominum, quibus perfidi, crudeles & ingrati in eodem censu sunt ac generosi, fidi, humani atque grati. Respondet deinde ad unam alteramve objectionem, quæ contra universalitatem illius sensus in medium afferri poterat. Homini ideo rationem a Deo datam esse agnoscit, ut de actionum suarum tendentia ad publicum bonum judicare possit, nec in eo, quod primum apparet, acquiescat. Ulterius confirmat, naturæ hominis implantatas esse dispositiones practicas ad virtutem. Huc refert amorem parentum erga liberos, nec non amorem erga agnatos, quem universalem esse affirmat, nisi privata quædam utilitas obstet. Huc porro refert animum gratum erga benefactores, amorem honoris & pudorem. Universalem illam benevolentiam erga omnes homines comparat cum gravitate universali *Nevvtoniana*, vi cujus omnia corpora versus se invicem tendunt. Multus quoque in eo est, ut ostendat, quantum momentum ad felicitatem præsentem afferat sensus moralis & quomodo in negotia humana influat. Provocat ad voluptatem, quam inde percipimus, ceteris volupta-

Sect. IV. V. VI.

luptatibus omnibus longe anteferendam, & multis argumentis stabilitam.

Sect. VII. Ultimo tandem loco notiones quasdam morales ex suo sensu morali derivat, veluti obligationis, juris cum perfecti tum imperfecti &c. Facile vel divinare licet, Nostrum admittere obligationem naturalem antecedenter ad legem vel voluntatem alicujus superioris. Atque ideo urget, ad promovendum virtutis studium incumbere philosopho, ut ostendat, quomodo benevolentia universalis tendat ad felicitatem benevolentis. *Jus* vocat facultatem aliquid faciendi, postulandi vel possedendi, quod ad bonum commune tendit, & gradus juris constitui per majorem minoremve tendentiam ad bonum publicum existimat. *Jus perfectum* appellat, sine quo vita humana foret intolerabilis, admissa scilicet universali violatione: *Jus imperfectum* ipsi est, quo universaliter violato, genus humanum non fit miserum.

BIBLIOTHECA JURIS IMPERANTIUM, quadripartita, sive Commentatio de Scriptoribus Jurium, quibus summi Imperantes utuntur, Naturæ & Gentium, publici universalis & Principum privati.

Norimbergæ, apud Petr. Conr. Monath, 1727, 4.
Alphab. 2 pl. 2.

FElicitatem seculi Bibliotheca hæc ultro jubet agnoscere. Rari olim nantes in gurgite vasto. Jam tantus extat Autorum de juribus, quibus summi Imperantes utuntur, proventus, ut Bibliothecam conficiant. Vix ullum restat jurium illustrium, quod non scriptorem nactum sit, argumentum. Itaque fieri nunc potuit felici successu, ut ordine systematico & secundum methodum, qua hodie singula Jura, Publicum jus universale, jus Gentium & jus Principum privatum proponi tractarique solent, insigni cum apparatu Commentatores potuerint recenseri. Institutum est nobile, utilissimum & quavis laude dignum, cujus conscientia & publico plausu fruatur, qui latere maluit, Autor doctissimus, ni conjectura fallit, librorum juridicorum & historicorum censuris, per aliquot fasciculos editis, clarus. Quatuor illa, quibus hæc commen-

mentatio absolvitur, capita, vel ut rubrum, quod supra adscripsimus, indigitat, singulorum capitum methodum & argumenta succinctæ positiones constituunt, quas specialius exequuntur subjecti paragraphi, & sub his distinctim recensiti singuli scriptores, ut omnia in oculos statim incurrant tædioque sublevent Lectorem. Imitatur liber bibliothecam bene instructam, quæ voluminibus per forulos, loculosque accurate dispositis, auget usum suum, Eruditorum suspensis iconibus & Elogiis additis docet simul & delectat. Nam & majorum gentium scriptores in hac Bibliotheca cum cura laudati, eorum vitæ repræsentatæ, doctorum hominum de ipsis judicia addita. Caput I complectitur *scriptores Juris Naturalis generaliores*, scilicet Historiæ & Bibliothecarum juris Naturæ, de juris Nat. existentia, principio & certitudine, desideratis, systematibus *Mevii, Græningii, Thomasii*. Recensetur opus *Grotianum*, præmissa *Grotii* vita, & enumeratis reliquis ejus scriptis, referuntur de eo judicia, indicantur ejus editiones, versiones, commentatores, epitomatores. Sequuntur *Pufendorfii* vita, scripta, adversarii, commentatores & enucleatores, parique cura de *Thomasio, Seldeno* & *Hobbesio* dicitur. Demum promiscui scriptores juris Nat. ordine Alphabetico recensentur, itemque Dissertationes de Jure Nat. singulares. Capite II comparent *scriptores Juris Publici universalis*, & quidem primo systematici, scriptores jurium Majestaticorum, ubi sigillatim enarratur *Bodinus*, succedunt dissertationes de Majestate, subditis, Principibus, eorumque sanctitate, officiis & juribus, regalibus. Sequuntur *Machiavellista, Monarchomachi*, & singulorum refutatores. Sistuntur deinde scripta de origine Majestatis & modis constituendi eam, successione, pactis successoriis, inauguratione & homagio, de limitibus Majestatis & potestate summorum Imperantium in Jus Divinum & Naturale, legibus fundamentalibus, de modis amittendi Majestatem, abdicatione & depositione, de Tyrannis, de emigratione, de juribus Principum personalibus, de Crimine læsæ Majestatis & de Principum delictis, de juribus circa sacra, ubi & singulorum horum jurium & scriptorum Belgarum, Gallorum, Anglorum, Germanorum distincta ratio habita, de jure Pontificis Romani in Principes, ubi itidem de Pontificiis, præser-

tim Bellarmino, ejusque adverſariis & defenſoribus, Principum denique contra uſurpationem Pontificis vindicibus. Hinc exhibentur ſcriptores de poteſtate Legislatoria, jurisdictione, jure puniendi, torquendi, multandi, privilegia concedendi, diſpenſandi, aggratiandi, aſyla conſtituendi; ſcriptores de jure Majeſtatis circa dignitates, de fama, nobilitate, hujus origine, ſpeciebus, de jure civitatis & nundinarum, Academiarum, quarum alii catalogos, alii originem, alii jura & privilegia recenſuerunt; ſcriptores de dominio eminenti extraordinario, de alienatione & oppignoratione ſubditorum, de jure Regio Ebræorum, de dominio eminente ordinario, in ſpecie de jure tributorum, fiſci & ærarii, domaniorum, venationum, metallifodinarum, monetarum, viarum publicarum & poſtarum, reſidentiarum & Palatiorum, Archivorum, Diplomatum & ſigillorum. Caput III agit *de Scriptoribus Juris Gentium*, quorum extant labores de dominio maris & de legibus nauticis, de commerciis, in ſpecie maritimis & bellicis, de pactis Gentium expreſſis & tacitis, v. c. moribus Gentium, derelictione, præſcriptione, clientela, de legationibus & de his, quæ ad Legatorum jura vel officium ſpectant, de juribus belli ſingulis, de duello, de pace, amneſtia, induciis & obſidibus, arbitris, mediatoribus, de neutralitate & aſſecuratione, de jure ceremoniarum, de dignitatibus, de præcedentia Eccleſiaſtica & ſeculari, de prærogativa Hiſpanorum, Gallorum, Anglorum aliorumque, Apanagiatorum, Legatorum, fœminarum. Capite IV colliguntur *Scriptores Juris Principum privati*, de jure illuſtrium perſonarum, in ſpecie ſœminarum, Miniſtrorum Principis, conjugiis Principum, ſpeciatim iis ad Morganaticam, de dote, dotalitio & viduitate illuſtri, de foro cauſarum matrimonialium, de patria poteſtate Principum, de liberis naturalibus, adoptione illuſtri, unione prolium, emancipatione & tutela illuſtri, de Principum dominio & hereditate, tum ab inteſtato, ubi de obligatione ſucceſſoris illuſtris, jure Senioratus, primogenituræ, apanagii, tum ex teſtamento, vel pacto ſucceſſorio, Confraternitatis, Ganerbinatus, de Principum pactis, ſtipulationibus, contractibus, delictis, denique de principum judiciis & foro, proceſſibus, prætenſionibus, deque jurium illuſtrium deductionibus. Ceterum, cum nobiliſſima

hæc

hæc pars jurisprudentiæ, jus privatum Principum, adhuc desideret idoneum interpretem, neque præter Generosum Dn. de Ponikau, qui ad mentem Præceptoris sui G. G. Titii primas lineas duxit in Dissertatione *de conditione Statuum Imperii privata*, quisquam ambitum hujus disciplinæ, distinctæ a reliquo jure publico & privato, complexus sit, operæ erit pretium exhibuisse methodum jurisprudentiæ privatæ Principum, quam Autor hujus Bibliothecæ in tabula repræsentat. Primum spectandum *Jus Personarum Illustrium*, quæ considerantur vel ratione sexus, ubi agitur de jure fœminarum Illustrium, vel ratione status & Societatis, in qua vivunt, herili, seu dominica, ubi de ministris Principum; conjugali, ubi de matrimoniis Principum; paterna, ubi de liberis naturalibus, adoptione, unione prolium, modis solvendi patriam potestatem, v. c. emancipatione, morte parentis, & tunc loco patriæ potestatis est tutela, quæ iterum solvitur venia ætatis impetrata. Deinde expendendum *Jus in re*, quale est dominium, quod & acquiritur præscriptione, & donatione; hæreditas, quæ acquiritur ab intestato, ubi de successione, obligatione successoris illustris, Senioratu & Majoratu, jure Primogenituræ & Apanagio; ex testamento; per pacta successoria, Confraternitatis, Ganerbinatus, dotalia & feudalia. Sequitur *Jus Principum ad rem*, quod est obligatio, quæ oritur vel ex pacto & contractu Principum, quales sunt stipulatio, emtio, locatio, mandatum; vel ex delicto, v. c. duello. Denique agendum de *actionibus & judiciis personarum Illustrium*, ubi de earum foro, modo in eo procedendi & prætensionibus illustribus.

JURISPRUDENTIA RESTITUTA; SIVE Index Chronologicus in totum Juris Justinianei corpus, ad modum JAC. LABITTI, ANT. AUGUSTINI & WOLFG. FREYMONII. Accesserunt opuscula IV &c. In usum Auditorum animadversiones passim adjecit ABRAHAM WIELING, J. U. D. & Pro-Rector Amstelædam.

Amstelædami, apud Janssonio-Waesbergios, 1727, 8, chart. maj. Alph. 2 pl. 22.

Egre-

EGregie consuluit Cl. Editor masculæ & interioris jurisprudentiæ studiis, dum illos Triumvirorum aliosque in juris Justinianei corpus Indices, quorum ope omnis jurisprudentia vetus in libris juris reliqua restitui novaque optime illustrari potest, methodo commodiore adornatos & multa luce circumfusos, reddidit in manus studiosorum, quibus illi, si Labitti indicem, paucis abhinc annis in Germania recusum, excipias, antea frustra commendabantur, ob raritatem & pretium minime parabiles. Nihil in luculentissima hac editione prætermissum, quod usum Dædalei illius inventi, Indicum inquam juris, vel commendatiorem, vel amœniorem, vel faciliorem, vel uberiorem denique juris cultoribus præstare possit. Ad commendationem faciunt & præfatio Doctiss. Wielingii, &, quæ præmissa sunt, *Jacobi Labitti dedicatio Indicis sui ex editione prima Parisiensi 1557, præfatio editionis Genevensis 1585, dedicatio & præfatio Guil. Schmuccii ex editione Lipsiensi 1616*, porro, *judicia* virorum eruditissimorum *de usu Indicis Legum Chronologici, Ludov. Russardi, Franc. Balduini, Franc. Duareni, Joan. Mercerii, Georg. Beyeri, Anton. Schultingii, Nic. Hier. Gundlingii, Jo. Salom. Brunquelli.* Amœnitatem conciliant non solum externus voluminis totius nitor & elegantia, sed potissimum doctæ, quas Cl. Editor passim adspersit, notæ, ad *jurisprudentiam historicam*, cujus ipse meditatur Systema, spectantes. Commoditatem in evolvendo affert facilior, quæ nunc adhibita, methodus; quippe indices & Pandectarum & Codicis, nunc Alphabetico, secundum nomina Jurisconsultorum & Imperatorum, ordine sunt digesti, quorum olim alter sequebatur Indicis Florentini, alter temporum seriem. Uberiorem denique usum efficiunt cum Indices noviter inserti, quos infra singulos enumerabimus, tum præstantissima *quatuor opuscula*, quæ partem voluminis posteriorem conficiunt, numeris nunc primum distincta & summariis aucta, scilicet *usus Indicis Pandectarum per Labittum, cum notis Wilh. Schmuccii, Henr. Hahnii oratio, de usu Chronologiæ in Jure, Henr. Brencmanni dissertatio, de Legum Inscriptionibus*, & *Bern. Henr. Reinoldi oratio, de Inscriptionibus legum digestorum & Codicis*; quibus singulis vel lucem, vel emendationem, vel spicilegium præstant,

ſtant & notulæ cum aſteriſco contextui ſubjectæ, & *auctaria* atque *prætermiſſa* ſeparatim in calce opuſculorum adjecta. Sed indicandum eſt plenius, quæ priore & præcipua voluminis parte contineantur. Partis hujus ſectiones ſunt duæ. Prima *Indices* ſiſtit *Pandectarum*, puta 1) Indicem *Florentinum*, 2) Indicem veterum Jurisconſultorum Chronologicum, 3) Alphabeticum Librorum Veterum, ex quibus fragmenta Pandectarum decerpta ſunt, 4) Alphabeticum Jurisconſultorum, eorumque Librorum, etiam citatorum, cum notis, 5) Indicem Legum omnium Pandectarum, & Jurisconſultorum in iisdem laudatorum, ſecundum Alphabeticam inſcriptionum ſeriem digeſtum, 6) Indicem Alphabeticum Autorum veterum, ex quorum libris nulla legum capita deſumta ſunt, ſed qui tantum nomine citantur, 7) Indicem Regum Romanorum, qui in digeſtis laudantur, Chronologicum, 8) ſimilem Conſulum, cum quibusdam notulis, 9) ſimilem Imperatorum, 10) Alphabeticum legum veterum, quæ in digeſtis citantur, 11) ſimilem Senatusconſultorum, 12) ſimilem Actionum, 13) Cautionum, 14) Decretorum, 15) Edictorum, 16) Interdictorum, 17) Poſſeſſionum, 18) Regularum, 19) Stipulationum, 20) ſimilem Autorum Græcorum, 21) ſimilem denique Autorum Latinorum in Digeſtis laudatorum. Sectione ſecunda comparent *Codicis, Novellarum, Edictorum & Inſtitutionum Indices*, 1) Index legum *Codicis* ſecundum Alphabeticum Imperatorum ordinem, 2) Chronologicus *quinquaginta Deciſionum* Juſtiniani, cum notulis 3) Alphabeticus Jurisconſultorum veterum, qui in Codice laudantur, 4) Index legum Codicis per Novellas Conſtitutiones mutatarum, 5) Index Alphabeticus Notarum, ſive potius Siglarum, in inſcriptionibus quæ & ſubſcriptionibus legum Codicis conſpiciuntur, 6) Chronologicus Imperatorum, quorum in Codice extant Conſtitutiones, 7) ſimilis *Novellarum*, cum animadverſionibus nonnullis, 8) Alphabeticus JCtorum veterum, qui in Novellis citantur, 9) Chronologicus *Edictorum* Juſtiniani, 10) Index *Deciſionum*, quarum fit mentio in *IV Inſtitutionum Libris*, 11) Conſtitutionum Græcarum Juſtiniani in iisdem libris laudatarum, cum aliquot annotationibus, 12) Conſtitutionum Latinarum Juſtiniani ibidem citatarum, adjectis quibus-

dam notulis, 13) Index Chronologicus Conſtitutionum aliorum Imperatorum, quæ in iisdem Inſtitutionum libris referuntur, cum animadverſionibus nonnullis, 14) Alphabeticus legum veterum, quarum ibidem fit mentio, 15) ſimilis Senatusconſultorum, quæ in iisdem libris memorantur, 16) ſimilis JCtorum, cum notulis, 17) ſimilis aliorum Autorum, ibidem laudatorum, 18) Index locorum ſingularium, quibus ſimiles in Jure alii, præterquam in libris Inſtitutionum, non reperiuntur, 19) Index Novellarum, atque excerptarum inde Authenticarum, quibus nonnulla Inſtitutionum loca emendata ſunt. Sequuntur *Auctaria* ad Indices Codicis, Novellarum & Inſtitutionum, in quibus & prætermiſſa quædam notarum ſuperioribus Indicibus adjectarum, & ſingularis Index Conſulum, quorum in Inſtitutionum libris fit mentio, cum annotationibus, exhibentur. Claudit volumen Index Legum, quæ in laudatis ſupra quatuor opuſculis emendantur, vindicantur atque illuſtrantur.

CHRISTIANI ULRICI GRUPEN TRACTAtio de Uxore Romana, cum ea, quæ in manum convenit, farre, coemtione & uſu, tum illa, quæ uxor tantummodò habebatur.

Hanoveræ, apud Nic. Fœrſterum & fil. 1727, 8.
Alph. 1 pl. 2 cum fig. ær. inciſ.

NObile multaque laude condignum eſt Conſultiſſimi Autoris, Conſulis Hanoverani, utramque Romanarum uxorum formam, unde permultis veterum jurisque noſtri locis egregia lux accenditur, nova diligentia repræſentandi ſtudium, ſingulari hoc libello navatum. Enimvero dictum & tractatum erat hoc argumentum ſummis Viris, *Pithœo, Ræevardo, Balduino, Hottomanno, Sigonio, Briſſonio,* ſed ita, ut non ſpicilegio, verum integræ tractationi, vel potius retractationi locus relictus videretur. Multis implicarunt Viros doctos erroribus commenta Servii Boethiique, adeo, ut a juris etiam ratione ſubinde in hac doctrina defecerint, amplexi parum ſolida, & quæ nec veterum ſtant autoritate. Vidit hoc *Illuſtr. Thomaſius*, remque diligentia Jurisconſulto-

rum

rum magis obſcuratam & intricatam, quam in luce poſitam, in ordinem redigere tentavit, Diſſertatione *de uſu practico circa Nuptias*, qua de judicat Noſter, quamvis in ea multa docte ſint diſputata ac plurima diligenter collecta, quæ alibi fruſtra quæſiveris, non potuiſſe tamen ſibi cum Viro egregio convenire, aliter conſtitutis conventionis in manum modis, forma, vi atque poteſtate. Cl. *Heineccius* de uxore, quæ farre, coemtione in manum convenit, & de illa, quæ uſucapta, docte diſſeruit in *Syntagmate* ſuo *Antiquitatum Romanarum*, *Juriſprudentiam illuſtrantium*. Verum nec cum eo in omnibus conſpirat Noſter, & quoniam nimis ſero, jamque abſoluta præſenti commentatione, illum inſpexerat, notavit in præfatione capita illa, in quibus a Viro doctiſſimo diſcedit, additis diligenter diſſenſus rationibus. Namque primum *Heineccio* viſum, jam ante Romuli tempora molæ ſalſæ uſum in ſacrificiis in Latio fuiſſe receptiſſimum, ducto argumento ab *immolandi* verbo ex loco *Varronis* apud *Servium Æneid. IV. 541.* Noſter quidem probat, confarreationem a Romulo inſtitutam, ſic tamen, ne fides *Plinii* damnetur, qui *Lib. XIIX cap.2* Numam refert, inſtituiſſe mola ſalſa ſupplicare, atque far torrere. *Immolare* eſt, farre molito hoſtiam aſpergere, imo idem, quod ſacrificare, quippe *Varro II de Re Ruſtica*, Græcos, qui integras nec molitas fruges libationibus affundebant, *porcam immolaſſe* dixit. Et fuerit licet ante Romuli tempora farris uſus receptiſſimus, farris torrendi, atque molæ ſalſæ conficiendæ ratio haud dubie Numæ debetur. Non magis placet Noſtro, quod Vir egregius dixit, in farreatis nuptiis eam neceſſariam fuiſſe domum deductionem, ut, quia fixa fuerint Penatium ſacra & hæreditaria, nemo per confarreationem uxorem accipere potuerit, niſi cui eſſet domus ac lararium, in quo uxor cum eo communibus ſacris uteretur. Noſter enim deductionem quibusvis nuptiis communem docet, ſic tamen, ut ſolo conſenſu ſine deductione matrimonium conſtet. Eum effectum omnis conventionis in manum & generatim omnis patriæ poteſtatis fuiſſe, ut quotque perſonæ unius parentis ſubjectæ eſſent poteſtati, Deorum aras uno eodemque communi ſacrificio honorarent, & in univerſum publice privatimque iiſdem ſacris adſtringerentur, quibus teneretur familiæ

 prin-

princeps. Nihil certe domum atque lararium five ad conventionem in manum perficiendam, five ad faciendas nuptias vulgatas potuiſſe attinere. *Ducere domum* eſſe ducere eo, ubi maritus habitat, *l. 203. ff. de V. S.* & deductionem factam in mariti domum, quaſi in domicilium matrimonii, *l. 5 ff. de R. N.* Domicilium ut ubique conſtitui, ita Lares ad illud conſtituendum ubique collocari potuiſſe, *l. 7 C. de incolis*, inde habuiſſe quemvis domum, ubi Larem matrimonio collocaſſet, *l. 1 §. 2 ff. de agnoſc. & alend. lib.* Difficile ſane, ſine domicilio eſſe quenquam, *l. 27 §. 2 ff. ad municip.* ſed quod ſi is, qui eſt ſine domicilio, puta qui domicilio relicto navigat, vel iter facit, quærens, quo ſe conferat, atque ubi conſtituat Lares, rerum & fortunarum ſummam, potuit habere juſtam uxorem, & liberos ex eadem natos in poteſtate, quod nemo negaverit, quidni & ei, qui ſine domicilio eſt, conveniri in matrimonium & manum ſimul, five poteſtatem potuiſſet? Neque vero apud Romanos ſacra Penatium ædibus affixa, ſed ex jure Pontificio iis perſonis adjuncta fuiſſe, ad quas morte patrisfamilias pecunia perveniſſet. Denique & filio uxorem in manum conveniſſe, quamvis neque domum, neque Lararium ſibi habuiſſet, ſed eſſet in domo atque ſacris parentis. Quæ porro autumavit Heineccius, ſponſum coemtum æque eſſe ac ſponſam, *Nonium XII, 50* & *Cic. de Orator. I, 56* de coemtione uxorum ſenſiſſe, & in ſolennibus hujus coemtionis verbis mulieres *Cajas* vocatas, autore *Cicerone pro Murena II, 12*, procul dubio ad formulam: *ubi tu Cajus, ibi Caja*, reſpiciente; ſenes coemtionales in coemtione adhibitos fuiſſe teſtes, libripendem, & qui alias in mancipationibus adeſſe ſolerent; coemtionem in confarreatione adhibitam, tanquam ritum acceſſorium, & poſtremis temporibus, neglecto primario confarreationis ritu, retentum ſolum acceſſorium i. e. coemtionem; uſu denique omnino in manum uxores non conveniſſe: hæc etiam ſingula aliter propoſuit Noſter, docuitque, in conventione in manum per coemtionem ſponſum nunquam coemtum; loca *Nonii* & *Ciceronis* ad coemtionem nuptialem prorſus non pertinere: *Caji* quoque & *Caja* appellationes minime fuiſſe proprias coemtionis ſolennitati; ſenes coemtionales nihil omnino ad hanc coemtionem facere; conventionem

nem in manum usu, confarreationem & coemtionem distinctos utique conveniendi in manum modos esse semperque mansisse, neque hanc successisse illius in locum. In alia quoque omnia abit Noster a Viro Celeberrimo, in coemtione sponsam juxta *Nonium* statuente, primo asse, quem manu teneret, virum, secundo, quem in pede haberet, & in foco Larium poneret, Lares & Deos Penates coemisse, tertium viro assem, quem in marsupio condidisset, tum demum resignasse, cum in compito vicinali, (quod interpretatur cum *Ill. Gundlingio* maceriam in horto,) in domum mariti transiret & materfamilias efficeretur. Prorsus, eam explicationem Varroni aptam esse, dubitat. Nihil enim apud eundem dici de coemtis Laribus, eo asse, quem in pede haberet, & in foco Larium poneret; primum assem emendi causa dedisse sponsam, an emendi mariti causa? non expedire Varronem; secundum assem in foco Larium posuisse, quem in finem, emendi, an supplicandi causa? non adjectum esse: deductam vero aliquando in quibusvis nuptiis in hortos fuisse sponsam, ibique separata diæta sive maceria egisse, antequam nuptiæ fierent, & in domum ipsa deduceretur, ex *Terentio Adelph.* & *L. 66 §. 2, ff. de Donat. int. V. & U.* recte quidem colligi; sed eandem deductionem in hortos deductioni in domum præcessisse semper & debuisse præcedere, non inde evinci, neque significari uspiam, maceriam idem fuisse, quod compitum vicinale. Compita quippe, monet Noster, fuisse viarum concursus, loca in quadriviis, quasi turres per omnes quatuor partes patentes, in urbe viisque publicis, ubi viæ competebant, in quibus sacrificatum Laribus vialibus, ex instituto Servii Tullii, a vicinia, singulis familiis liba conferentibus. Diætam, docet, esse habitationem, sive mansionem in hortis, quæ dicatur *diæta separata, d. l. 66 §. 1*, *diæta amœna, l. 13 §. 8 ff. de usufr.* *diæta in uxoris hortis*, quos in dotem acceperat, *l. 43 §. 1 ff. de Leg. 1.* Confer. *Plin. II Epist. 17*, de diætis in hortis villæ Laurentinæ, *Anton. Velseri epistola de Diæta, apud Solerium de Pileo, pag. 571. Noodt I de usufr. 2.* Maceriam autem, autore *Varrone*, esse fabrile sepimentum, factum e lapide, aut lateribus coctilibus, vel crudis, aut ex terra & lapillis compositis. Maceriam positam ductamve *l. 17 ff. comm. præd.* circa hortos, *Liv. XXIII, 9*, monu-
 men-

menta & ſepulchra, *l. 73 §. 7 ff. de contr. emt. Sueton. in Neron. c. 33.* Dirutam horti maceriam fuiſſe, cum ex ſeparata horti diæta virgo domum ducenda eſſet, ex verbis Demeæ, apud *Terentium* ad conſequentias non producendum fuiſſe, ſiquidem peculiaris diruendæ maceriæ ratio ab eodem addita: *multo rectius eſt*, inquit Demea, *quam illam puerperam huc nunc duci per viam ægrotam.* Igitur, cum aſſem tertium, quem in ſacciperio condiderat ſponſa, in compito vicinali ſoleret reſignare, i. e. deponere, magis intelligendum id fore de compitis a vicinia extructis, in quibus Laribus ſacrificabatur, & conſueverant aliquando poni & alia, v. c. juga, à ruſticis, finita agricultura, neque id fingendum eſſe de horti diæta aut maceria, ſive ſepimento. Hæc hactenus Noſter, ut diximus, in præfatione. Ipſe libellus ſeptem conſtat capitibus, quorum argumenta ſigillatim indicabimus. *Cap. I*, agit *de uxore Romana, ejusque duplici forma*, in quo hæ duæ uxorum formæ probantur ex *Cicerone*, *Quintiliano*, *Gellio*, *Livio*, ex juris autoribus, ex *Servio*, *Nonio*, *Boethio*; commonſtratur deinde, invaluiſſe eas jam ætate Romuli; indicantur matrisfam. & matronæ variæ appellationes, item promiſcua matrisfam. & matronæ, pro notæ autoritatis fœmina, nuncupatio; denique matremfam. eſſe ſuæ poteſtatis fœminam. *Caput II* eſt *de conventione in manum generatim, & quibus modis fiebat.* Dictum ibi, quid convenire in manum; patriæ poteſtatis eſſe varias, & in uxorem easdem appellationes; conveniri in manum tribus modis, confarreatione, coemtione & uſu, qui poſterior modus aſſeritur contra opinionem *Ill. Thomaſii*. *Servii* & *Boethii* commenta de conventione in manum, quaſi ea fieret per ſolam coemtionem, tres vero illi modi non eſſent conventionis in manum, ſed nuptiarum, refelluntur, oſtenſa utriusque obſcuritate & inconſtantia in hoc argumenta, variæque doctorum ſententiæ de conventione in manum recenſentur. *Cap. III* explicat *effectum conventionis in manum, cum uſu, tum confarreatione, tum coemtione:* effectum conventionis in manum non recte ſoli coemtioni à quibusdam adſcribi, conventione in manum veniri in poteſtatem, examinata *Thomaſii* ſententia, negantis, uxores confarreatione patrio jure exiiſſe inque viri poteſtatem tranſiiſſe, excepta

ſaltem Flaminica Diali, quæ olim ante Tiberii legem patrio jure exierit, poſt eam legem tantum ſacrorum cauſa in poteſtate viri, in reliquis, ut ceteræ uxores, a non Flaminibus ſine confarreatione ductæ, in poteſtate patris manſerit. Aſſeritur porro marito jus occidendi uxorem, quæ in manu erat, & quæ ſine conventione in manum uxor habebatur, quamvis limitatum, & in duobus tantum delictis, adulterii & ſi vinum bibiſſet, adhibito cognatorum judicio, idque marito Lege Julia ademptum, patri in filia adultera tributum. Jus vendendi vero, quod patri in liberos erat ex lege Romuli, marito negatur. E contra jus omnia acquirendi per uxorem eidem vindicatur, adeo, ut nec opus ei fuerit ſucceſſione; unde nulla marito cum uxore actio, nec inter conjuges donatio; uxori, quæ in manu ſcripti hæredis, ſub conditione legatur, ipſi vero non eſt jus teſtamenti faciendi; Conventionem in manum eſſe capitis diminutionem, quia mutatur familia: jus ſui hæredis in inteſtatorum ingenuorum hæreditatibus uxori in manu exiſtenti & in civis Rom. liberti hæreditate legitima, item in cauſa teſtati quale fuerit, jusque conſanguinitatis uxoris, quæ in manu eſt, luculentiſſima patriæ poteſtatis mariti in uxorem talem argumenta, explicantur. Elegans ſequitur conjectura de optione tutoris a marito uxori in manu teſtamento data, deque jure legitimarum hæreditatum & tutelarum manumiſſori ſive marito ſive parenti fiduciario in uxore remancipata, competente, quam in rem hujus remancipationis ratio, vis & effectus exponitur. Jus ſacrorum & ſepulchri non uxori, quæ in manu, ſoli, ſed & ei, quæ uxor tantum, diſpari tamen cum obligatione aſſeritur. De nomine uxorum in manu, cenſas eas maritorum gentilitiis nominibus & modo maritorum, modo parentum cognominibus nuncupatas, ſententia *Reineſii*, argumento ab adoptione ducto, probatur, brevique tandem juris dotium & rei uxoriæ actionis illuſtratione caput hoc finitur. *Capite IV* ſigillatim enarratur *modus conventionis in manum confarreatione.* Præmiſſis autorum de confarreatione teſtimoniis, de Legum Romuli & Numæ ſenſu, & quid in illis per *ſacratas leges* intelligatur, de farris uſu in quibusvis ſacrificiis & de ſacrificiis in quibusvis nuptiis, deque farris uſu in confarreatione diſſeritur.

Ipſa

Ipsa confarreationis forma non adeo perspecta esse potest, cum requisita illa, quæ memoravit *Ulpianus*, certa verba, decem testes præsentes & solemne sacrificium nusquam veterum monumentis explicata reperiantur. Quæ in *Servio Danielis* ad confarreationis formam referuntur, sunt omnibus matrimoniis, etiam sine conventione contractis, plane communia, id quod per singulas solennitates eundo confirmat Noster, adjectis quoque illustrationis causa duobus nummis Aurelii & Commodi, item parte monumenti sepulchralis inferiore, ex *Boissardo*, in quo maritus & uxor ad aram dextras jungere, virque manu sinistra tabulas tenere nuptiales visitur. Origine conventionis in manum ex sacris LL. sive per confarreationem, ad Romulum relata, sententiæ de confarreatione *Huberi*, *Thomasii*, *Bachovii*, *Nic. Abrami*, *Greg. Tholosani*, *Rævardi* & *Mercerii*, quibus plerumque confarreatio & coemtio miscentur, confutantur. Singularis confarreationis effectus, ut Patrimi & Matrimi inde nascantur, ejus contrarium, diffarreatio, successio jurium apud Romanos circa divortia, & ratio divortiorum in conventione in manum diligenter illustrantur ac recensentur. Colophonem huic capiti imponunt observationes *Laur. Begeri* de nuptiis confarreatis, ex ejusdem *contemplatione Gemmarum Dactyliothecæ Gorlæi*, scriptæ ad gemmam, in qua oblatio primitiarum, ut & ad Marmor Romanum, in quo solennitates nuptiales, a *Jac. de Rubeis*, *Casp. Bartholino* & *Begero* editum, adjectis Nostri animadversionibus, quibus non confarreatas, sed vulgatas nuptias utrobique repræsentari, docet; utrumque vero antiquitatis monumentum, & posterius quidem bifariam, æri incisa ob oculos ponuntur. Succedit *Caput V*, *de conventione in manum coemtione*. Rara hujus apud scriptores veteres & juris Autores mentio, nec si a *Cicerone*, *Festo*, *Arnobio*, *Servio*, *Boethio*, *Isidoro* discesseris, apud alterum unum obvia. Nec ipse *Cicero* ejus meminit sæpius, quam uno loco, *pro Flacco cap. 34*. Quæ vero a *Servio* eo referuntur loca, & a Viris doctis eam in rem citari solent, ex *Ciceronis de Orat. I c. 56*, *Orat. pro Muræna cap. XII*, ex *Varrone* apud *Nonium*, ex *Gregorio Nazianzeno*, *Euripide*, *Stobæo*, *Chrysostomo*, ex inscriptione Patavina, & de *Caji* & *Cajæ* appellationibus in sacris nuptialibus usur-

pari

pari ſolitis ex *Plutarcho, Plinio, Quintiliano,* autore de nominibus apud *Valer. Maximum lib. X* atque *Feſto*, aut ad coemtionem nihil videntur attinuiſſe, aut certe dubia ſuſpectaque debent haberi. Cavendumque ſedulo, cum *coemtionis* & *coemendi* verbum, *coemtoris* nomen, mulieres atque *ſenes coemtionem facere* leguntur, ne hæc ſtatim ad conventionem in manum coemtione referantur. Coemtio ipſa fiebat per nuncupationem: unde de mancipationis forma, de nexu, de mancipationis uſu vario diſſerendi occaſio ſumta. Coemtionis ritus non magis in luce poſitus, quam ſuperior confarreationis. Id conſtat, coemtionem, ſive patre ſive tutoribus autoribus, expeditam fuiſſe, nihil quidem habuiſſe nuncupationi ſimile, ſed ſolo conſenſu perfectam, licet ad ejus impletionem mancipatio, tanquam legitima traditio ad effectum conſequendi dominii ex jure Quiritium adhibita fuerit, non fuiſſe mutuas emtiones, interceſſiſſe vero rogationes. Ceterum nihil ad coemtionem donatio ante nuptias, nihil taxatio dotis, utut *Iſidorus* & *Servius* aliter doceant, nihil quoque ad eam faciunt ſenes coemtionales, contra opinionem *Ræ????di, Manutii, Hottomanni, Alciati, Gronovii.* *Caput VI* tractat *de conventione in manum uſu.* Productis hic iterum veterum autoritatibus, ipſe conveniendi in manum modus explicatur. Convenit enim uxor in manum uſu, autore ſive patre, ſive tutore, cum matrimonii cauſa anno cum viro, licet ſine legibus i. e. ſolennitate coemtionis vel confarreationis fuiſſet & ſic annali uſu capta in manu ſive mancipio & poteſtate viri eſſe cœpit, niſi trinoctium, quod abeſſe a viro uſurpandi cauſa ex XII tabb. deberet, uſurpatum iſſet, *Gell. III, 2, Cicero pro Flacco, c. 34, Serv. I, Georg. ad v. Teque ſibi generum.* Uſus variæ ſignificationes; in conventione in manum uſus eſt poſſeſſio, varie tamen uſus, quo uxores factæ, intellectus doctis. Sed uxores, tanquam res mobiles mancipi, annuo uſu, ſive continuata anni poſſeſſione ex juſta cauſa animoque dominii ſive b. f. captæ atque mancipatæ. Poſſeſſio uxoris apiſcenda erat corpore, puta matrimonii conſuetudine & ſimul animo ſibi habendi. Quare traditio facta, autore patre vel tutoribus, marito, ut ſibi haberet. Juſta cauſa aderat, *matrimonii cauſa*, quam ſuggerit *Mucius*

apud *Gellium*. Usucapionis effectus, acquisitio dominii pleni, legitimi & Quiritarii, obtenta marito a patre, si uxor in ejus mancipio, ab ipsa uxore, si sui mancipii fuerit. Mire de usurpatione uxorum ad locum Gellianum discrepant eruditorum sententiæ. Vera *Conani*, de uxore, interrumpendæ usucapionis causa, per trinoctium usurpatum eunte, sive usucapionem interruptura. Annus in hac uxorum, ut in alia usucapione, computatur. Suntque hoc capite singula demonstrata, quæ Ill. *Thomasius*, usucapionem uxorum negans, a doctis sibi demonstrari postulavit. Superest *Caput VII de uxore tantum*. Hæc vulgo confundi solet sæpe cum uxore, quæ confarreatione usu in manum convenit, sæpe cum uxore injusta, concubina, & pellice. Uxor tantum convenit in matrimonium, intercedente connubio, quo interveniente liberi patrem sequuntur. Hæ sunt nuptiæ *vulgatæ*, sive *nuptiæ tantum*, de quibus sunt *tituli* in libris juris de *ritu Nuptiarum*, neque in his libris alia uxorum species, quam uxorum tantum occurrit, excepto conventionis vestigio, quod inadvertente *Triboniano* remansisse videtur in *l. 195 ff. de V. S.* Matrimonii verbo omnia matrimonia demonstrantur, *l. 13 §. 1 ad L. Jul. de adulter.* cum ea, quæ jure Gentium, tum illa, quæ ex jure Quiritium fiunt, quæque sunt proprie juris civilis, *legitimæ*, sive *justæ nuptiæ*, quas inter se cives Romani contrahunt connubii jure. *Connubium* est uxoris jure ducendæ facultas, quod habent cives Romani cum civibus Romanis; cum Latinis autem & peregrinis ita, si concessum sit. Differunt uxor tantum & quæ in manu est forma & effectu, quam differentiam vel ipsa particula *tantum* a *Cicerone* & *Gellio* notanter addita indigitat. Forma distant: nam illa fit solo consensu atque declaratione *liberorum procreandorum causa*, sive expressa sive tacita, etiam sine solennitatibus nuptialibus: hæc vero fit non per nuptias tantum, sed requiritur solennitas confarreationis aut coemtionis, aut forma usurpationis. Distant effectu: illi nulla familiæ jura, sed tantum jura connubiorum possunt accommodari, estque *matrona*: huic applicantur omnia familiæ jura, supra indicata, estque *materfamilias*. Differunt quoad dotem & parapherna, jureque successionum. Hactenus utraque justarum uxorum forma plene descripta, juraque

que earum examinata: paucis jam dicitur de *uxore injusta*, *concubina* & *pellice*. Injusta uxor est, quæ *contra Leges* nupta, *l. 24 ff. ad L. Jul. de adult. l. 17 ff. de Act. rer. amot.* licet liberorum procreandorum causa habeatur. Contra Leges ducta est uxor, si ætas nuptiis conveniens, aut parentum consensus, aut consensus contrahentium deficiat, aut cognatio, affinitas aliave causa, puta dignitas, tutela, curave, it. metus potentatus impedimento sit. Cessant ergo omnes effectus justarum nuptiarum. Concubina ab uxore *solo dilectu* separatur & *sola animi destinatione* æstimatur, *Paul. II Sent. 20 l. 31 ff. de donat. l. 4 C. de concub.* In uxore est *destinatio liberorum procreandorum* & consuetudo matrimonii causa: in concubina conjunctio solum consuetudinis causa: neque hæc in muliere honestæ vitæ & ingenua libere permissa, *l. 3 ff. de concub.* Pellex est, quæ corpus miscet cum illo, qui uxorem sive in manum, sive sine in manum conventione habet, *Gell. IV, 3, l. 144 ff. d. V. S.* neque enim eodem tempore, quo uxorem quis haberet, concubina potuit haberi, *Paul. II Sent. 20.* Sed ohe! jam totius libelli compendium dedimus.

Ruhe des jetzt-lebenden Europä, dargestellet in Sammlung der neuesten Europäischen Friedens-Schlüsse rc.

h. e.

QUIES EUROPÆ MODERNÆ, SEU COLLectio Instrumentorum Pacis fœderumque sub Imperio Imp. CAROLI VI inde a Pace Ultrajectina usque ad A. 1726 compositorum, cum remissionibus, notis & indicibus.

Pars I & II,

Gallica & Hispanica complectentes.

Coburgi, apud Paulum Guntherum Pfotenhauerum, 1726, 4.

Alph. 5 pl. 20.

Pars III & IV,

ea exhibentes, quæ ad pacem in Oriente & Septentrione ſpectant; Autore JOHANNE JACOBO ZINCKE, Conſil. Aulico Ducali Saxon.

Ibid. apud P. G. Pfotenhauerum & Fil. 1727, 4.
Alph. 5 pl. 14.

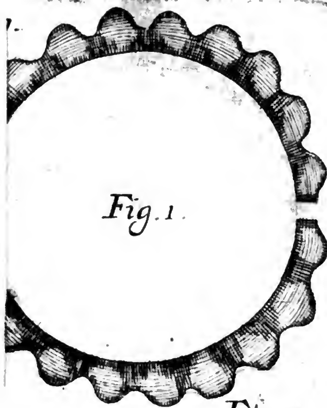
COnſtat hoc maximæ utilitatis opus quatuor Partibus, quarum duæ priores uno volumine A. 1726 absque autoris nomine prodierunt; poſteriores autem, quæ hoc anno lucem aſpexerunt, ſecundumque volumen conſtituunt, Autorem produnt *Joh. Jacobum Zinckium*, Conſiliarium Saxonicum, Virum in rebus publicis admodum verſatum. Et prioris quidem Voluminis, præter collectionem, non omnem ſibi adjudicat laborem, cum ob iter, quod Principum nomine inſtituere debuit, & alia negotia, cura atque reviſio horum magno labore multisque ſumtibus collectorum documentorum alii commiſſa fuerit. Ceterum prima operis pars fœdera cum Gallis; altera cum Hiſpanis; tertia cum Porta Ottomannica, & quarta cum regnis, quæ circa Septentrionem jacent, ſancita, continet; quibus coronidis loco additum eſt Supplementum, quod varios tractatus, fœdera, conſtitutiones & documenta, præſentem imprimis ſtatum concernentia, exhibet, quibus nemo paulo curioſior carere poterit, uti exemplo eſt ſanctio illa pragmatica, qua ſucceſſio domus Auſtriacæ, deficiente ſexu virili, definita, & Bruxellis 1724 publicata eſt; item privilegium illud, quod Imperator Societati, quæ Oſtendæ floret, A. 1722 dedit; tum amicitiæ fœdus Imperatorem inter Rom. & Hiſpaniarum Regem Viennæ 1725 concluſum, aliaque inter *Angliæ*, Sueciæ, & Poloniæ Reges A. 1719 & 1720 concluſa, quæ omnia maximam hiſtoriæ ſeculi noſtri afferre lucem nemo dubitabit. Præmiſit Nobiliſſ. Editor cuique Volumini, præter præfationem, ſeriem accuratam ſeu ſyllabum tabularum & inſtrumentorum ibidem contentorum, quorum in IV Tomis & Supplemento CXXX reperiuntur. In quibus colligendis laudanda utique ſingularis ejus ſollicitudo, qui ut undique hæc ex archivis colligeret, nulli operæ aut ſumtibus pepercit. Præterea non ſolum cuilibet paragrapho ſummam ejus præfixit, ſed etiam omnia fere inſtrumenta

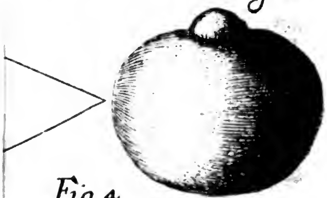
menta lingua, uti dicitur, originali seu primaria & simul accurate in vernaculam linguam translata exhibuit. Quædam quidem fœderibus adjecta, quæ ad illa primario non pertinent, faciunt tamen ad illorum illustrationem accuratioremque historiarum seriem; imo quædam, quæ in Supplemento occurrunt, alio commodiori loco inseri potuissent; quas tamen objectiones ipse Nob. Autor in præfatione secundo Volumini præmissa removit. Notas quod attinet, quas Cl. Autor passim operi subtexuit, etsi multæ earum omitti potuissent, præsertim quæ priori Volumini adjectæ (illæ enim sæpe in præfatione aut textu jam dicta recoquunt) multæ tamen ex illis magnam præstant utilitatem, & ex antiquitatibus historiam illustrant. Quod denique ad ordinem, placuit Autori secundum regna procedere, nec sine ratione, cum id ad historiam cujuslibet regni facilius addiscendam faciat. Universo demum operi Autor indicem subjecit locupletissimum, personas non solum & res, quarum in opere fit mentio, sed provincias etiam, urbes, castella, ceremonias, jura aliaque indicantem, unde operi non exigua utilitas accedit. Nos merito operam Autoris Nobilissimi deprædicamus, eumque, ut in instituto utilissimo strenue pergat, etiam atque etiam hortamur.

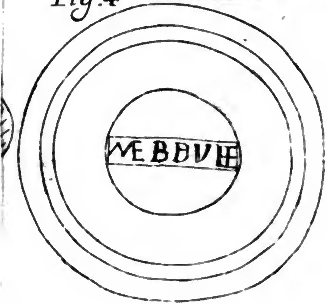
D. JOH. GEORGII LIEBKNECHT, IN ACAdemia Giessensi P. P. Ordinarii, Observationes de antiquitatibus quibusdam Solmensibus, VVetteraviam subterraneam, quam meditatur, illustrantibus, ex Epistola ejus ad Virum Doctissimum N. N. excerptæ.

UTi compluribus abhinc annis *Wetteraviam subterraneam*, multis ac variis rebus notabilibus, a natura, vel arte, vel quomodocunque relictis, abundantem, promisi publice: ita interea temporis hujus generis non pauca, antiquam & medii ævi Geographiam imprimis illustrantia, monumenta collegi; ab illo præsertim tempore, quo arbor in mineram ferri mutata in Salmio - Laubacensi Comitatu eruta, mihi clementissime exhibebatur examinanda. Quo studiosius igitur promtiusque huic

me tunc operi accingebam, eo plura occurrebant, adeo ut observationes solæ in integrum excrescerent tractatum, quem A. 1714 publicavi. Ubi quidem Cap. I §. XXVII inter alia indicavi, fossores urnam quandam in primo superficiei strato deprehendisse; unde mox Capite IV §. XII p. 337 conjicere cœpi, extra dubium esse, hanc urnam testari de sepulchrali loco, seu busto quodam communi, in quo gentilium corpora combusta & sepulta fuerint: nec dubitandum esse, quin complures ejusmodi urnæ in hacce regione inveniri possint. Quæ sane conjectura vana non fuit. Multæ enim urnæ eo ipso A. 1714 fuerunt detectæ ad pagum *Villingen*, parum a Laubacensium oppido distantem. Et sicuti has, prout memini, egregie descripserat Generosiss. Vir *de Galliardi*, Gallicis de hac materia literis ad Illustriss. Comitem Solmio - Braunfelsensem datis: ita & ipsæ mihi clementissime exhibitæ fuerunt, una cum speciali regionis & urnarum quoad altitudinem & latitudinem delineatione. Quæ singula ulteriori consideratione digna reputavi, cum præsertim A. 1718 mihi Geometricum exercitium cum auditoribus meis instituenti occurrerent in sylva quadam prope Giessam nonnulli tumuli & colles ordine dispositi: quos ego protinus sepulchra gentilium antiquissimo tempore has regiones incolentium, ossa continentia, pronuntiabam. Quibus dictis & simul antiquarum rerum cupiditate moti nonnulli studiosi, die sequenti unum alterumve collem perscindunt, itaque tandem in fundo quodam urnam studiose dispositam offendunt. Nec multo post omnes fere tumuli effossi, pluresque inventæ urnæ fuerunt, publica imprimis succurrente militum opera. Qua de re peculiare schediasma Celeberrimus, dum viveret, *Weberus*, Academiæ quondam hujus Cancellarius meritissimus, publicavit. Sed cum has urnas beatus Vir solis adscriberet Romanis, me quidem & Celeb. Academiæ hujus Professorem *Ayrmannum* semper dissentientes habuit. Nam quæ de nonnullis nummis Romanis prima studiosorum opera erutis narrat, parum certitudinis habent: quia hi nummi a studiosorum uno alterove primum fuerunt injecti, ut fortassis reliqui ad majorem excitarentur laborem, ceu mihi confessi sunt aliqui. Neque tales nummi in reliquis effossis collibus fuerunt inventi. Quare puta-

Fig. 1.

Fig. 3.

Fig. 4.

putarem, tales colles a Cattis, vel Tencteris, Usipiis, aliisque indigenis gentibus, Romanorum quidem armis semper vicinioribus, olim erectos fuisse. Etsi vero cuilibet in rebus ejusmodi conjectandi sentiendique libertatem relinquam, placuit tamen nonnulla cum eruditis communicare, partim ut nostra ab illis studia adjuventur, partim ut suis ipsi inventis accommodent, quæ forsan aliquam cum illis convenientiam habere videbuntur. Primo loco annulum æneum repræsentamus, quales quatuor in urna Laubacensi A. 1719 reperti sunt, omnes ejusdem formæ & magnitudinis, ex una parte nodosi, ex altera plani: de quibus Vir præclare doctus *Jo. Mich. Heusingerus*, Illustrissimæ Juventutis Solmio-Laubacensis tunc temporis formator, ac studiorum moderator, nunc Scholæ Laubacensis Rector, in Epistola ad me data egregie exponit. In eadem urna duo conditi fuerunt orbiculi, subrubri, pari magnitudine, conulum detruncatum imitantes, circa centrum autem concavi & perforati, qualem exhibemus: quorum alter igne exploratus odoramenti genus videtur referre, vel ex thure, vel ex succino factum; alter vero durior, nec ferro, nec igni cedens, calefactus sulphureum odorem emisit. Subjeci proxime urnæ Villingensis, operculo tectæ, schema, cujus altitudo unius pedis est, materia nigra & friabilis. Et sane regionem, ubi hujusmodi urnæ inventæ sunt, si respiciamus, notabilis admodum est, quippe ubivis fere ejusmodi tumulos exhibens: quorum explicationi supra allegata epistola Generosissimi *de Galliardi* multam potest lucem addere. Continet nimirum isthæc regio vicum *Inheiden* dictum; in cujus agro etiam diversis temporibus variæ inventæ sunt antiquitatis reliquiæ, imprimis versus molendinum *Riedmühle* dictum. Est autem vicus *Inheiden* ad Wetteraviæ propriæ limitem in Comitatu Solmensi situs, ad radices jugi *Vogelsbergensis.* Locus ipse paululum ac leviter ex cetera planitie undique editus, & ab ortu hiberno in occidentem æstivum porrectus est, quem ab oriente angusta atque uliginosa, a meridie vero spatiosior vallis, æque tamen palustris, quippe in quam nivibus atque imbribus auctus amnis *Horlof* sæpe exundare solet, ab imminentibus altioribus montibus dividit; ab occidente vero rivus, e subjectis pratis aquosissimis collectus, præterfluit. Ac-

TAB. IV. Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Accolarum seniores referunt, toto hoc fere tractu paludes quondam fuisse, quæ unicum a Septentrione aditum reliquerint: quod verum esse, altius ductæ passim fossæ confirmant, quibus superfluus humor nunc quidem temperatur, sed nec siccioribus æstatibus plane exhauritur. Multa in hoc colle dirutorum murorum rudera, integraque ædificiorum incendio deletorum fundamenta esse audio, in quæ agrestes, cæmentorum quærendorum causa altius terram rimantes, incidunt; atque aliqua in summo solo adhuc exstantia conspici possunt: unde forsan is tractus jam dudum auf der Mauer dici consuevit. *Inheidam*, oppidum quondam satis celebre, hic situm fuisse, vetus fama est: quam antiqui scriptoris testimonio probatam, ex beato Cancellario *Hertio*, istarum rerum peritissimo, Illustrissimus Comes CAROLUS OTTO in SOLMS audivisse se aliquando meminit, & ea, quæ ab agricolis subinde eruuntur, magis confirmant. Videas enim hic magnam coctilium lapidum & tegularum vim, testas insusitati plane operis ac coloris per agros sparsas, vasculorum a vulgatis usu abhorrentium fragmenta, ossa, ni fallor, humana: audias hic erui sæpe ferramenta vetera, clavos, nummos, multaque alia ruinarum veterum vestigia. Ad pedem quoque hujus collis, qua Austrum spectat, defossa fuit urna satis capax, tres nimirum pedes alta, quæ sola fere illæsa mansit. Circumpositæ, si inventoribus credimus, patellæ fictiles fuerunt coloris rubri: quarum fragmenta plura habeo (nulla enim integra servata est) uniusque basin ab interiori parte literis antiquis eminentibus inscriptam, quas adeo forma aliqua impressas esse apparet. Quales autem hæ literæ sint, quidve significent, aliis quidem dijudicandum relinquo. Proxime ab hac piscina in agro ejusdem collis, eodemque fere tempore *tauri signum* illud æneum inventum est, quod in vera sua magnitudine heic exhibeo. Qualem usum habuerit, & quid significet, varia prostant judicia: & quia pes ille posticus dexter deficit, quem punctulis solum indicamus, ut & caudæ pars media, sunt, qui pro ornamento quodam, armis forte antiquorum annexo, habent. Materia ex vulgari ære est, ceu quidem hydrostatica prodit, & gravitatem 7 semiunciarum refert. Artificium signi rude quidem, sed tamen ex omni parte curate fusum

TAB. IV. Fig. 4.

Fig. 5.

fusum conspicitur. Hæc & similia ibidem quotidie eruuntur. Habet enim laudatus Illustrissimus Comes etiam minutum gladium, quem se mecum communicaturum promisit; & superiori demum mense inter adventantes rusticos quidam calcaris rotulam ferream mihi roganti dedit; ut alia taceamus. Inter talia quoque ferramenta non immerito *sagittarum* & *telorum* reliquias referimus, qualem in Fig. 7 exhibemus. Quod *nummos* attinet, quos vulgo *Heydenkøpfe* vocant, vix memini ullum in Germania esse locum, qui plures det, quam nostra Wetterauia; hosque, si ænei fuerint, a plebecula ut plurimum pueris crepundiorum loco dari, sin argentei, aut aurei, ad Judæos deferri, vulgarique moneta permutari, certo certius est. Et quia inter varios usus, quos olim *Spanhemius* in conquirendis nummis antiquis annotavit, meo quidem judicio minimus non est, si regiones, ubi eruuntur, probe connotentur, dubium non est, quin & Wetterauiæ antiquæ faciei, istiusque fatis singularibus, ex tali collectione nummorum, ibidem inventorum, maxima lux addi queat. Libet in præsentiarum illos saltem nominare quos idem ille Illustrissimus Comes, ex prædicto Wetterauiæ tractu non adeo multis abhinc annis collectos, pro sua in me gratia inspiciendos concessit. Sunt autem argentei sequentes:

TAB. IV. Fig. 6.

Fig. 7.

1) ANT. III. VIR R.P.C. Triremis.
LEG. VII. Aquila legionaris inter duo signa miliaria.

2) CÆS. VESP. AUG. Laureatus.
AUGUR. TRI. POT. Instrumenta auguralia.

3) IMP. CÆS. NER. TRAIANO OPTIMO HIS. GER. DAC. PARTHICO. Effigies laureata.
P. M. TR. P. COS. VI. P. P. S. P. Q. R. Mars gradiens.

4) ANTONIUS AUG. PIUS. Laureatus.
COS. IV. Salus ad aram stans & sacrificans.

5) ANTONINUS AUG. PIUS. P. P. IMP. II. Laureatus.
TR. POT. X. COS. IIII. Victoriæ sedentis imago.

6) FAUSTINA AUGUSTA. Uxoris Antonini effigies.

JUNONI REGINÆ. Juno ſtans. Eſtque hic nummus ideo notabilior, quia ſubæratus apparet.

7) M. COMM. ANT. P. FEL. AUG. BRIT. Laureatus.

P. M. TR. P. XI. IMP. VII. COS. V. P. P. Æquitas ſtans.

8) L. SEPT. SEVER. – – – – – – – –

HERCULI DEFENS. Hercules ſtans cum clava, arcu & leonis exuviis.

9) JULIA AUGUSTA - - - Sinceri uxor. Caput reticulo ornatum.

JUNO REGINA. Stans.

10) IMP. MAXIMINUS PIUS AUG. Laureata effigies.

PAX AUGUSTI. Stans ramum prehendens.

11) M. ANTONINUS AUG. Radiatum caput.

- - - XXI IMP. V - - - - S. C. Alata effigies.

12) DIVA FAUSTINA.

ÆTERNITAS velata cum Sceptro S. C. Hic ſolus alio in loco, Münzembergæ ſcilicet, duarum horarum ſpatio diſtante, eſt inventus.

13) IMP. ALEXANDER PIUS AUG.

MARS ULTOR. Sagatus cum haſta & clypeo.

15) Numulus æneus plane detritus, ſed tamen Imperat. Rom. effigiem monſtrans.

15) SALL. BARBIA ORBIANA AUG. Caput reticulo ornatum.

CONCORDIA AUGG. Hic nummus eſt argenteus, *Inbcidæ* ante aliquot dies inventus, elegantiſſimus.

Ceterum cum inter hos ſæpiſſime etiam inveniantur nummi argentei, & ex auro, licet non ex obryzo illo maxime pretioſo, facti, concavi & ſolidi, quos cum *Wedelio* in Med. Philolog. Dec. IX exercit. X *Gothicos* vocant, vel cum aliis *Germanos:* nos duos nunc tantum, qui cum Romanis ſimul inventi, producemus, quorum alter Fig. 8 exhibitus argenteus eſt, concavus, ſolidus, ſolitoque craſſior, utrinque ſignatus, ponderis ſeſqui drachmæ vul-

TAB. IV. Fig. 8.

vulgaris; alter ejusdem soliditatis & formæ, quem itidem terra Solmensis in Wetteravia nuper dedit, in Figura 9, aureus est, decem florenorum pretio & pondere æstimatus. De quibus ut & reliquis Wetteraviæ antiquitatibus mox plura. Scr. Giessæ Mense Nov. 1726. TAB. IV. Fig. 9.

J. C. S. INTERPRETATIO NUMMI CUJUSdam veteris.

I. VAillantius in Numismatibus æreis Imperatorum, quæ in coloniis cusa sunt, Tomo I pag. 5 habet nummum, qui caput Julii Cæsaris ostentat, circumscriptis hisce literis: C. ARRI. A. F. C. AQ. C. JUL. T. ANC. In altera ejusdem nummi parte conspicitur aratrum circumfusis literis illis: II VIR. QUINQ. EX. D. D.

II Has literas Vir literatissimus ita interpretatus est: *Caio Arrio, Auli filio, Caio Aquilio, Caio Julio, Tito Anchario, Duumviris quinquennalibus ex decreto Decurionum.*

II Porro fatetur Vir eruditissimus, se nescire, cui tandem Coloniæ nummum hunc attribuat. Neque animadvertit, se peccare in eo, quod cum nummus Duumviros prædicet, ipse quatuor nobis obtrudat nomina, &, quod ei consequens est, quatuorviros.

III Nos, bona literatorum venia, utramque nummi partem conjunctim ita legi malimus: *Caio Arrio, Auli filio, Caio Aquilio Duumviris quinquennalibus ex decreto Decurionum. Colonia Iulia Togata Ancona.*

IV Nam Anconam coloniæ nomine insignitam fuisse, diserte memoriæ prodidit Plinius Histor. Natur. lib. III cap. XIII.

V Plura quæ ad nummi hujus interpretationem pertinent, proposuimus in *Monumentis ingeniorum* Tomo II p. 65.

THREE DIALOGUES, BY GEORGE BERKELEY &c.

hoc est,

TRES DIALOGI INTER HYLAM ET PHIlonoum, quibus veritas & perfectio humanæ cognitionis, incorporea animæ natura, & immediata Dei providentia,

 contra

contra Scepticos atque Atheos plane demonstratur, novaque methodus pro majori scientiarum facilitate, usu & compendio aperitur; Autore GEORGIO BERKELEIO, *Magistro Artium & Collegii Trinitatis Dublinensis Socio.*

Londini, apud Wilhelmum & Joannem Innys, 1725, 8.
Pl. 11½.

SUmmus Aristoteles, si Berkelejo credimus, male rerum cacumina trutinavit, cum, quicquid in orbe est, in duo divideret. Tribus enim his Dialogis hoc unum agitur, ut negetur, dari *sub-*
p. 3. *stantiam*, quam Philosophi vocant *materialem*. Hanc opinionem nec phantasticam, nec sensui communi adversam, nec Scepticismi matrem filiamve esse; sed *realitatem rerum sensibilium* earumque naturam longe melius demonstrare atque explicare, quam communem philosophorum de *existentia materiæ* doctrinam, confidenter Autor affirmat.

In *Dialogo I* ergo sequentia axiomata constabilire instituit.
7. I) *Omnes res sensibiles non mediate, sed immediate a sensibus percipiuntur;* cum *concludere* & *inferre* non sit *sensuum* sed *rationis:* adeo ut visu, præter lucem & colores, auditu, præter sonum, palato, præter gustum, olfactu, præter odores, tactu præter qua-
9. litates tangibiles, nihil percipiamus. II) *Realitas objectorum sensibilium in hoc solo consistit, ut percipiantur*, nec differunt inter se *τὸ existere* & *τὸ percipi*. Dolor igitur & voluptas, cum in materiam, tanquam ens nec sensibile, nec cogitans, cadere non possint, nullo modo distinguuntur ab *idea* vel *sensatione*, inque
16. sola *mente* existunt. Hinc Autor concludit, calorem non magis esse in igne, quam dolor est in acu, qua digitus compungitur; saccharum non esse dulce, absinthium non amarum; nec odorem vel fœtorem in materia odorifera, nec sonum in corpore sonoro, vel in aere, aerisve motu esse; colores denique corporibus externis non inhærere; sed omnia isthæc in sola *mente, sensatione*
32. & *idea* existere. Concludit porro: ipsas *qualitates primarias*, extensionem, figuram, gravitatem, motum, & quietem in corporibus non quærendas, nec quidquam nisi totidem *sensationes* at-

que

que *ideas* eſſe, nullibi niſi in *mente* exiſtentes. III) *Objecta non* p. 44
differunt a ſenſationibus, tum quod in objecto e. g. tulipa, præter
colorem, figuram & extenſionem, nihil videmus; hujusmodi ideæ
autem, vel potius combinationes idearum in ſubſtantia non co-
gitante & ab omni mente remota non poſſunt exiſtere; tum quia
perceptio nihil *actionis* habet, ſed lumen, color, guſtus, ſonus &c.
nil ſunt, niſi meræ *paſſiones*, ſeu *ſenſationes* animæ. IV) *Non da-* 49.
tur ſubſtratum materiale nec ſubſtantia, cui qualitates ſenſibiles
inhæreant, vel quæ ſubjaceant accidentibus; cum tale ſubſtratum
talisque ſubſtantia non differat ab *extenſione*, quam ideam eſſe, nec
extra mentem exiſtere, Autor ſupra aſſeruit.

In *Dialogo II* initio reprobatur ſententia modernorum, qui 68.
ſtatuunt, objecta externa, dum organa ſenſuum tangunt, nervis-
que certos motus vibrativos communicant, varia veſtigia cerebro
imprimere atque ſic animam ideis afficere; id quod Autori no-
ſtro nihil aliud eſt, quam *ideas* in rebus ſenſibilibus, i. e. *in ideis*,
collocare. Tunc abſurdum eſſe demonſtratur, tot rebus in ſenſus 71.
cadentibus, ſylvis, ſpeluncis, fluminibus, oceano, cœlo denique
& aſtris omnem *exiſtentiam realem* denegare, atque ſic in craſ-
ſiſſimum Scepticiſmum velle delabi. Cum tamen hæc entia a
mentis noſtræ cogitatione nequaquam dependeant, ſed exiſtenti-
am habeant a *perceptione* noſtra plane diſtinctam, hinc certiſſime
concludendum: *oportere eſſe mentem aliam, in qua hæc omnia*
exiſtant, atque hanc mentem, hunc ſpiritum infinitum & omni-
præſentem, qui continet & ſuffulcit omnia, eſſe *DEUM*. Dire- 75.
ctam hanc & immediatam ait Autor eſſe demonſtrationem *exi-*
ſtentiæ divinæ, ab evidentiſſimo principio deductam. Cum enim
vulgus Philoſophorum ſic ratiocinetur: *Deus eſt, ergo percipit*
omnia; Berkelejus argumentum invertit: *Entia ſenſibilia vere*
exiſtunt, quæ ſi vere exiſtunt, a mente quadam infinita percipiun-
tur; eſt ergo mens quædam infinita, ſive *DEUS*. Porro, cum o- 79.
mnia, quæ immediate percipiuntur, ſive ideas vocare velis, ſive
ſenſationes, a mente quadam vel ſpiritu producantur; nos vero
harum idearum non ſimus autores, utpote in quorum facultate
poſitum non eſt, dum aures oculosve aperimus, quibus ideis veli-
mus affici, argumentatur, *eſſe mentem*, *quæ omnibus impreſſioni-*

bus sensibilibus, quas percipimus, continue nos afficiat. Ex varietate, ordine & modo autem harum impressionum concludit, eas habere autorem *sapientiæ, potentiæ* atque *bonitatis* incompre-
p.80 hensibilis. Reliqua pars hujus Dialogi secundi nova argumenta contra *existentiam materiæ* expromit, quam nec *causam*, nec *instrumentum*, nec *occasionem* idearum esse, imo plane existere non posse, Autor disputat.

107. *Dialogo III* Berkelejus probare allaborat, 1) *sententiam, quam hactenus defendit, ab omni Scepticismo esse alienam.* Se enim de ente incognito, quam materiam vocant, minime solicitum, cum vulgo sensibus fidere, entiaque vera putare ea, quæ videmus, sentimus, percipimus. Se nivem albam, ignem calidum, cum simplicissimis credere. Rem quandam vere percipi, & simul non vere existere, videri sibi plane contradictorium; adeoque se non esse Scepticum, sive naturam rerum spectes, sive existentiam; sed
113. *cognitioni humanæ* jura sua sarta tecta servare. *2) Cum sensui communi, tum Christianismo, examussim convenire hanc sententiam*, quippe cujus hæc summa sit: *Omne ens vel percipit, vel percipitur*: sive: *Omne ens cogitationis expers necessario, & per naturam existentiæ suæ, percipitur ab ente quodam cogitante, seu mente, si non finita & creata, certe tamen infinita*
130. *sive Deo, in quo vivimus, movemur & sumus.* 3) *Sententiam hanc non esse novam;* sed opponi potius novitatibus & paradoxis Scepticorum, e. g. quod objecta non habeant qualitates, quas percipimus; quod sensibus non sit credendum; quod materia, h. e. res stupida, cogitationis actionisque incapax, possit operari in
144. spiritum, &c. 4) *Hanc sententiam Scripturæ S. & historiæ creationis non contradicere;* cum Moses nullibi dicat, Deum creasse *quidditates ignotas, substantias corporeas, occasiones, substrata*,
155. verbo, *materiam* in sensu philosophico. 5) Tandem maximam utilitatem, quæ ex doctrina *Immaterialismi*, tam in *religionem*, quam in *scientias humanas*, redundet, Autor commendat. Quippe Dei existentiam, spiritualitatem, omnipræsentiam, providentiam, omniscientiam, infinitam potentiam & bonitatem, neque minus incorruptibilitatem animæ, clare, conspicue & evidenter hoc modo probari, tum intricatas quæstiones, obscuritates, & contradi-

traditiones *philosophiæ naturalis*, circa continuitatem, homogeneitatem, gravitatem, divisibilitatem materiæ, per suppositionem Immaterialismi, ceu nodum Gordium, uno ictu dissolvi, affirmat, aliosque hujus doctrinæ usus in *Moralibus*, *Metaphysicis* & *Mathematicis* subjungit. Atque ita Berkelejus paradoxon suum de *non-existentia materiæ* speciose satis defendit, de cujus veritate alii judicent; de origine, quicquid Autor dissimulet, sic sentimus, ex *Cartesii*, *Malebranchii* & *Spinosæ* philosophiarum mixtura prognatum hoc λυβικὸν θηρίον. Cæterum ea, quam sub manibus habemus, horum Dialogorum editio altera est; prior jam prodiit A. 1713, cujus amplam doctamque recensionem Lector inveniet in Diario Gallico *le Journal literaire Tom. I art. 16.*

NOVA LITTERARIA.

PRodiit Neapoli superiori anno vergente liber admodum elegans, cui titulus: *Camilli Eucherii de Quintiis, e Soc. Jesu, Inarime seu de Balneis Pithecusarum Libri VI, Sereniss. Lusitaniæ Regi Joanni V dicati*, in 4 minori. Carmen est heroicum, ad Lucretii fere morem compositum, notisque historicis ac physicis eruditis illustratum ac figuris aliquot bellissimis exornatum. Prodiit & ibidem nuper liber sub tit. *Principi d'una nuova Scienza*, 8. Cujus libri Autor quamvis nomen suum eruditos celet, certiores tamen facti sumus per amicum quendam Italum, esse eundem Abbatem Neapolitanum, cui nomen *Vici* sit. Agitavit Autor in isto libello novum Juris Naturæ Systema aut figmentum potius, ex aliis longe, quam hactenus sueverunt Philosophi, principiis deductum, magisque ad ingenium Pontificiæ ecclesiæ accommodatum. Multo labore contra Grotii & Pufendorffii doctrinas & principia disputat, ingenio tamen hic magis indulget quam veritati, longaque conjecturarum mole tandem sibi ipsi deficiens ab ipsis Italis tædio magis quam applausu excipitur.

Genevæ Perachon & Cramer, Typographi, in duobus Operibus, altero Juridico, altero Medico, recudendis valde occupantur. Illa sunt rara hactenus *Joannis del Castillo Sotomajor* Opera, una cum *Jo. Pauli Melii* Additionibus & Observationibus, & *N. Antonii* J. U. Doct. & Prof. Repertorio generali, X Tomis

Tomis diſtributa, quæ ut nunc emendatiora & ad uſum magis accommodata, ita & ad calcem additionum Melianarum recentiſſimis S. Rotæ Romanæ Deciſionibus, hactenus ineditis, aucta prodibunt. Hæc vero ſunt *Richardi Morton* Opera omnia, quæ jam olim una cum ſcriptis aliorum, *Gualtheri* nempe *Harris*, *Cole*, *Liſteri*, *Sydenham*, praxin pariter & materiam Medicam concernentibus, iidem Typographi ediderant, nunc aliis inſuper ſcriptis, *Caroli Leigh* Phthiſiologia Lancaſtrienſi, *Gualtheri Harris* ultimis Operibus, *Vinc. Kattelaer* M. D. Commentario de Aphthis, & Diſſertationibus quorundam de nova methodo inoculationis & transplantationis Variolarum aucta; quæ quidem Opera hoc ipſo anno proditura ſperamus.

Londini Cl. *Edmundus Chishull* novum opus promiſit, publico programmate propoſito, quo inter alia hæc refert: *Titulum feret:* Antiquitatum Aſiaticarum Reliquiæ: *ſive nobiliores quædam ab Aſia Minore Inſcriptiones Græcæ. Opus in tres Partes diviſum.* Prima *dabit Inſcriptionum duarum Sigearum, cum commentario & notis, editionem novam. Accedent eidem Latina Monumenta duo: unum Ancyranum, ex autographis ſchedis Tournefortianis, longe quam antea auctius & emendatius: alterum Stratonicenſe, ex Itinerario Sherardiano nunc primum in lucem datum.* Secunda *complectetur Inſcriptionum Græcarum ſeriem, numero circiter trecentarum, partem longe maximam hactenus ineditarum, a Teo, Lebedo, Epheſo, Mileto, Stratonicea, Magneſia ad Meandrum, Trallibus, Aphrodiſiade, Laodicea, Hierapoli, Philadelphia, Sardibus, Thyatiris, Pergamo, Lesbo Inſula, Smyrna, aliisque Urbibus Aſiaticis. Adjicientur paſſim breves notæ criticæ, cum non paucis, de ſingulari quarundam Inſcriptionum materia, & locis ubi repertæ ſunt, Proœmiis.* Tertia *exhibebit Alphabeticum ad rariora & difficiliora Inſcriptionum Commentarium; variosque, ſecundum methodum Scaligeranam & Reineſianam, Indices.* Ceterum quod ad ſpecimen, huic programmati ab Autore ſubjunctum, attinet, eo deſcribendo facile ſuperſedemus. Evolvant, qui legere cupiunt, Diarium Hagienſe *Hiſtoire Litteraire de l'Europe* M. Jun. 1727 p. 180.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXXVII.

FLAVII JOSEPHI, QUÆ REPERIRI POtuerunt, Opera omnia, Græce & Latine, cum Notis & nova Versione JOANNIS HUDSONI. Accedunt nunc primum Notæ integræ D. Eduardi Bernardi, Jacobi Gronovii, &c. ut & ineditæ Joannis Cocceji, Ezechielis Spanhemii, Hadriani Relandi & rel. Autore SIGEBERTO HAVERCAMPO, Linguæ Græcæ, Histor. & Eloquent. Profess. in Academia, quæ Lugduni est, Batava.

Tomi II.

Amstelædami, apud R. & G. Wetstenios,
Lugd. Batav. apud Sam. Luchtmans,
Ultrajecti, apud Jacobum Brœdelet, 1726, fol. maj.
Alph. 22 pl. 18, cum tribus Tabulis æneis.

FLavium Josephum tandem post diuturnas eruditorum cunctationes in lucem prodire, lacunas, quibus antiquiores ejus editiones scatebant, Codicum MSS. ope suppleri, veramque Græci, ubi aut luxatus, aut plane corruptus erat, textus lectionem restitui, quorum intererat, gratum iis acceptumque omnino erit, illustris adeo Scriptoris, elapso nondum decennio, bis vulgata fuisse, quotquot habentur, Opera, tanto molimine elaborata, ut vix in iis sit, quod jure desiderare possint intelligentes hujus rei æstimatores. Priorem illarum editionum quæ Oxoniensis est, Cl. *Hudsono* debemus, posteriorem *Sigeberto Haver-*

campo, Linguæ Græcæ, Historiarum & Eloquentiæ in Academia Lugdunensi Batava Professori. Et de Hudsoniana quidem diximus in Actis A. 1722 M. Majo, quæ cum pretiosa esset pro more gentis, nec facile comparanda omnibus, præclaro utique instituto laudatissima Bibliopolarum apud Batavos Triga de revocandis ad suos Josephi Operibus typos cogitavit, suumque illa consilium aperuit Cl. *Havercampo*, qui id a studii officiique sui ratione alienum haud fore, ratus, præsentem nobis post nonnullorum annorum labores Josephi editionem dedit, quæ cum denuo ad Codices MSS. castigata, novis accessionibus & doctissimorum Virorum curis auctior prodeat, suam etiam præ cœteris dignitatem præstantiamque facile tuebitur. Quibus autem subsidiis instructus, ad opus accesserit, ipse edisserit in Præfatione præmissa Cl. *Editor*. Inter Codices MSS. quibus usus est, principem locum merentur Codices duo, qui in Bibliotheca Lugduno-Batava habentur, scripti in charta, sed notæ valde bonæ & antiquæ, quos olim possedit *Isaacus Vossius*. Prior Antiquitatum Libros novem posteriores integros continet; posterior septem de Bello Judaico Libros omnes complectitur, in initio tantum & fine paululum mutilus. Horum Codicum copia facta non fuerat Cl. *Hudsono*, præter quædam ex iis excerpta: diligenter vero eos inspexit Cl. *Havercampus*, passimque varietatem eorum, ubi a lectionibus *Hudsonianis* discrepabant, literis *L. B.* notavit in subjectis animadversionibus. Usui deinde ejus inserviit, quod in Græcis ante defuit & in eadem Bibliotheca asservatur, Fragmentum Josephi ex Libro Antiquitatum XIV, descriptum ex priori illo, Antiquitatum nimirum Codice Lugduno-Batavo. Comprehendit Decreta Romana & Asiatica pro Judæis ad cultum divinum per Asiæ minoris urbes secure obeundum, quæ cum Emendationibus quibusdam in Suidam singulari libello duodecimo Seculi præsentis anno primus vulgavit *Jacobus Gronovius*. Ingentem hanc lacunam in editione Oxoniensi suppleverat quidem *Hudsonus*, sed pauca in adjectis animadversionibus sua fecerat ex illis *Gronovianis*, quæ suis insertæ locis integræ in hac nova editione comparent. Ad hæc reperta ipsi fuit Agrippæ Regis, Judæos a bello cum Romanis gerendo dehortantis, Oratio, &

Tom. I. p. 706.

& quas ab editis discrepantes in Codice lectiones invenit eas inter addenda Tomo II retulit. Unam quoque & alteram p. 181.
Josephi editionem ab *Isaaco Vossio* multis in locis cum MSS. suis, & ab aliis collatam, ob oculos habuit, Basileensem nimirum & Genevensem editiones, quem apparatum universum in præstantissima illa Lugduni Batavorum Bibliotheca servatum in usus suos convertit. Et hæc propius adeo ad manum fuerunt Cl. *Editori*. His vero auxiliis, quamvis egregiis, adjutum esse, cum nondum satis haberet, de plurimorum Eruditorum votis bene merendi studio ductus, doctos ubique Viros, a quibus opis quid sibi latum iri, existimavit, laudando sane consilio, quod & successu non caruit, literis solicitavit. Possedit *Fred. Rostgardus*, Nobilissimus Danus, præstantissimum, quadringentorum circiter annorum, de Bello Judaico, Codicem MS. Græcum, eundemque integrum & nullo modo interruptum, in cujus calce adjectum fuerat illustre illud Josephi de Jesu Christo testimonium. Ad hoc MS. exemplar edita contulerat *Joannes Grammius*, Linguæ Græcæ in Academia Hafniensi Professor, & quas in illo varias lectiones notaverat, manu sua descriptas ad nostrum transmiserat, una cum iis in Josephi contra Apionem Libros. Priores sub Codicis Rostgardiensis, sub Hafniensis nomine posteriores citantur, & harum nonnisi paucissimas, illarum nullas ad *Hudsonum* pervenisse, collatis invicem utriusque Editionis libris, unicuique facile apparebit. Mox in immensum auctus fuit ille variantium lectionum numerus, ex quo nonnullos Josephi libros, ad Codices MSS. in Bibliotheca Christianissimi Regis recognitos e Gallia transmisit ad Virum Cl. *Jacobus Philippus d'Orville*. Feracissima est lectionum illarum in molem vix tolerandam fere excrescentium seges, quæ cum serius venissent, adjectæ sunt Tom. II additionibus. I.
Complectuntur de Bello Judaico Libros ad septem Codices MSS. collatos, inter quos Regius seculi undecimi & insigne Bibliothecæ Coislinianæ exemplar; librum porro de Maccabæis & vitam 157.
Josephi. Ordo tum sequitur & lectio Capitum Librorum Josephi 171.
de Bello Judaico, cum fragmentis quibusdam, ex Regiis quoque 176.
Codicibus. His accesserunt variæ lectiones in Antiquitates Judai- 180.
cas, ex quatuor Codicibus Regiis descriptæ, quarum magna parte

usus fuit *Bigotius*. Excerpta illa *Bigotiana* in plurimorum Eruditorum manus & Bibliothecas pervenerant, quo etiam nomine passim in *Hudsonianis* memorata leguntur, verum sine ulla Codicum, unde depromtæ fuerant, autoritate. Ultimam hanc lectionum farraginem, notatis ubique Codicibus, qui eam subministraverant, Parisiis misit *D. Sallierus* ad Cl. *Editorem*, qui, cum
p 424. conspectum illius invidere Lectori noluit, in Tomum II totum
479. conjecit, quo præter Antiquitatum Libros, ii simul, quos de vita sua & contra Apionem scripsit Josephus, cum MSS. collati exhibentur.

Tot subsidiis instructus, tandem opus aggressus est Cl. *Havercampus*, & ad Codices cum impressos, tum MSS. præcipue Lugduno-Batavos, Græca Josephi recensuit, præclaro certe conatu, sed qui, ut verum fateamur, valde simul adjutus fuit ope & auxilio, quod illis tulerat *Hudsonus*, qui suas aliquando manus afferre Josepho velint. Quantum enim in Literarum Græcarum scientia excelluerit *Hudsonus*, quanto ingenii judiciique acumine polluerit, quam in discernendis lectionibus veris a falsis aut suspectis sagacem, quam in vertendo ex Græco in Latinum fidelem & doctum se præstiterit, supervacaneum foret, hic multis repetere. Quare etiam Græca Josephi ad illa *Hudsoniana* ita imprimenda curavit doctissimus Editor, ut ubique fere utriusque Editionis consensus atque concentus, rarissime dissensus appareat. Scilicet cum plures Codices inspiciendi data fuisset Cl. *Havercampo* copia, prima ipsi cura fuit, Græca Josephi cum illis conferre præcipue Lugduno-Batavis, qui etiam utramque fere in hac nova Editione paginam faciunt. Hinc quando lectionum, quas genuinas *Hudsonus* agnoverat, ab illis in Codicibus nulla erat varietas, studiose hoc notatum Cl. Viro in animadversionibus. Si qua deinde erant in *Hudsonianis*, quæ a MSS. leviter variabant, sensum vero nec corrumpebant, nec in adversa detorquebant, Græca Josephi ob leve illud discrimen castigare, religioni quidem sibi duxit, differentiam tamen iterum indicavit in Notis. Tandem cum in Codicibus, imprimis Lugduno-Batavis, lectiones comparerent significantiores utique & ab editis illis *Hudsonianis* valde discrepantes, quæ magis ad mentem Josephi accederent,

rent, addita interdum voce, quam librarii manu temere adjectam fuisse, suspicandum non erat, tum illas gravioris momenti lectiones textui etiam inserere, haud dubitavit, hujusque suæ castigationis causas & rationes sufficienter in animadversionibus exposuit. Notandæ hinc lectiones, quas perlustrantibus nobis Græca Josephi obviam inter legendum factas speciminis loco damus Lectori Benevolo. Antiquitat. Judaicar. Libr. XII Cap. IV §.9 lin. 38 editis *Hudsonianis* in editione præsenti ex Codice Lugduno-Batavo accesserunt illa πρὸς ἕκαςον, quæ ob præcedentium similitudinem ex aliis Codicibus excidisse videbantur, longe significantius, quando coram singulis simulasse dicitur Hyrcanus. Libr. XVI Antiquit. Cap. X §.1 lin. 20 τιμώμενος legitur pro νικώμενος, & Libr. XVIII Cap. IX lin. 2 προχωρεῖν πρὸς αὐτὸν, cum in ante editis προσχωρεῖν; optima conjectura *Hudsoni*, qui ad hunc locum in subjecta animadversione, *forsan* προσχωρεῖν πρὸς αὐτὸν, scribit; cui lectioni cum faveret Codex Lugduno-Batavus, Textui eam inseruit Cl. *Editor*, sicut & ibidem lin. 31 nomen Ἀνιλαῖον cum Articulo τὸν, ejusdem Codicis autoritate ductus. Sic porro Libr. IV, de Bello Judaico, Cap. I lin. 25 edita habebant πολλȣ δέȣς συνεργήσαντος, lectione quidem non contemnenda, sed dubio procul elegantiori, πολὺ τȣ δέȣς συνεργήσαντος, qua etiam priorem illam emendavit Cl. *Editor*, cum præter Codicem Lugd. Bat. eam Rostgardiensis exhiberet, ad quorum autoritatem etiam illa in editis, ἣν παρ' αὐτῶν ἐπλήγησαν ἀπόντος Ῥωμαῖοι, castigata, nunc emendatiora leguntur ibid. lin. 30, ἣν παρ' αὐτὸν ἐπλήγησαν ἀπόντα Ῥωμαῖοι. Nec prætere possumus, quæ ad finem Capitis hujus observata sunt Viro doctissimo. Nimirum Gamalæ urbis obsidionem & excidium hoc Capite describit Josephus; tandem ad finem ejus victricibus Titi Vespasiani armis horrendam Judæorum stragem in urbe editam fuisse, neminemque præter duas mulieres, easdemque Philippi sororis filias, interitum effugisse, refert. Jam de Philippo dicturus, quis fuerit, ait: Ἀυτὸς δ' ὁ Φίλιππος Ιακίμȣ τινὸς ἀνδρὸς ἐπισήμȣ ςραταρχήσαντος Ἀγρίππᾳ τῷ βασιλεῖ, quæ quidem ultima verba in editis omnibus inepta hæc sequebantur. φίλος τυγχάνων, ut adeo juxta sensum eorum Philippum fuisse

Tom. I, p.605.

814.

908.

Tom.II. 268.

269.

oporteat amicum Jacimi illius, qui Agrippæ, Regis, exercitui præfuerat. Et ita quoque visum Cl. *Hudsono*, qui lectionem eandem exhibet, simul tamen infra observat, illa φίλ⊗ τυγχάνων a *Bigotianis* abesse & *Vossianis*, nec ea agnoscere veterem Interpretem, *Rufinum*; nec tamen deleverat Vir doctus. Subintelligenda autem necessario est in iis Josephi vox υἱός; Philippum enim Jacimi illius filium fuisse, Autor est ipse Josephus Antiquitat. Judaicar. Libr. XVII Cap. II §. 3: καὶ Ἰάκειμ⊗ ἐν γήρᾳ τελευτῶν, Φίλιππον ἄνδρα χεῖρας ἀγαθὸν κατέλιπε τὸν υἱόν. Quare cum præter Rostgardiensem, etiam Codices Parisini illa φίλος τυγχάνων, ut ab inepto Glossatore profecta, haud agnoscerent, recte omnino ea expunxit, &, quæ ad mentem Josephi probe accedit, *filii* vocem versioni Latinæ inseruit Cl. *Editor*. Atque in hunc modum etiam in reliquis ad Codices suos Græcam Josephi dictionem castigavit, rarius tamen, nec nisi cum illorum lectiones magis ad rem accommodatæ, atque adeo dignæ essent, quæ editis *Hudsonianis* præferrentur.

Non omnis vero in iis labor versatur, quem suo Josepho impendit Cl. *Havercampus*. Quod enim præclaro ejus de præstantissimo Scriptore bene merendi studio debemus, exhibentur etiam nobis Doctorum Virorum curæ, animadversiones & notæ, editæ & ineditæ, quibus tot novæ huic Editioni factæ sunt accessiones, ut longe ea auctior, illa *Hudsoniana*, prodiisse omnino dicenda sit. Quanto conatu, quam varia instructus doctrina ad edendum Josephum animum applicuerit *Eduvardus Bernardus*, Vir undecunque doctissimus, & linguarum præcipue Orientalium callentissimus, norunt omnes, & abunde exposuit, qui Josephi Bernardini, veluti abortivi fœtus, Historiam in vita ejus libro peculiari complexus est *Thomas Smithus*. Editæ autem fuerant in quatuor Archæologiæ Judaicæ Libros & partem quinti *Bernardi* annotationes & scholia, quorum nonnisi pauca, quæ ad lectionis varietatem facerent, in usus suos *Hudsonus* transtulerat; in hac vero Editione integra comparent, ea nimirum, quæ Græcam Josephi dictionem, aut Historiam ejus illustrant; quæ enim indoctam illam & Græco Textui in quamplurimis parum congruam interpretis veteris versionem latinam spectabant animadversiones;

ſiones, nullum ex hic locum merebantur, quia novam eamque elegantem *Hudſonianam* ſuam etiam fecerat Cl. *Editor*. Præter illa *Bernardi*, *Henrici* quoque *Aldrichii* in librum primum & partem ſecundi de Bello Judaico animadverſiones leguntur. Fuit *Aldrichius* Rector in Ædibus Eccleſiæ Chriſti Oxonii, literarum humaniorum ſtudiis egregie excultus; & ſuccinctæ ſunt ejus notæ & breviores *Bernardianis*, ſed multiplici doctrina refertæ, quæ ex antiquioris recentiorisque ævi Scriptoribus lucem ſæpiſſime fœnerant iis, quæ obſcura videri poterant in Joſepho. Librum de Maccabæis Commentario quondam illuſtraverat *Franciſcus Combeſiſius*, cui nec ſuus in præſenti editione defuit inter notas doctorum locus; quibus tandem *Jacobi Gronovii* in locum illum hiantem & primum ab iſto expletum, ſcilicet Decreta Romana & Aſiatica pro Judæis, adjectæ ſunt animadverſiones integræ.

Adeo utiles & doctas ſummæ exiſtimationis Virorum curas, quæ ſparſim editæ fuerant, uno jam faſce collectas exhibuiſſe, multum ad operis commendationem faciebat; verum longe majorem huic dignitatem conciliabit, legi ſimul, quæ lucem nondum aſpexerant, ac tantum in Bibliothecis, ad quas non facilis æque acceſſus patebat, hucusque delituerant. Hujus generis ſunt *Johannis Cocceji*, *Hadriani Relandi* & *Ezechielis Spanhemii*, in omnia Joſephi Opera notæ & ſcholia, jam pridem votis doctorum expetita, quibus nunc, quaſi e pulvere extractis, primum exornata procedit hæc nova editio. *Johannis Cocceji* exemplar, quod jam ante magno pretio ſibi comparaverant laudatiſſimi ſupra Bibliopolæ, ad oras ubique habebat MSS. collationes, *Bigotianas* ex duobus optimæ notæ Codicibus ad X priores Antiquitatum Libros; *Voſſianas* ad reliquos, ut & de Bello Judaico Libros. Multa inſuper ad marginem *Coccejus* ſcripſerat, quæ non Codicum autoritate nitebantur, ſed conjecturis, quorum omnia, quot & quanta fuerunt, ſumma fide ſub celeberrimi Viri nomine in notis publicavit Cl. *Havercampus*. Non minora ſunt *Hadriani Relandi* in Joſephum merita. Notas ille ſuas & animadverſiones, charta pura exemplari inſerta, ubique ſeminaverat, in majorem dubio procul numerum augendas, niſi acerbiora fata adeo præclaros

tanti

tanti Viri, qui omnem, qua patet, Musarum orbem eruditionis
laude nobilitavit, interrupissent conatus. Interim cedant in Le-
ctorum usus, quæ conservatæ nobis sunt in hoc opere ejus curæ;
sunt enim tales, quæ scribentis doctrinam mirifice commenda-
bunt, & quod doctissimis suis scriptis sibi paravit nomen, plane ab
oblivione vindicabunt. Præter hæc magnam ineditorum partem
constituunt elaboratissimæ in Josephum notæ *Ezechielis Spanhe-
mii*, Viri meritorum in rempublicum civilem æque ac literariam
amplitudine illustris; asservabatur exemplar Josephi in Biblio-
theca Potentissimi Borussiæ Regis, manu Spanhemii notatum &
emendatum, quod ex gratiosa indulgentia *L.B. de Printzen* trans-
missum fuit ad nostrum a Cl. Viro *Maturino Veyssiere la Croze*,
Regiæ Majestati a Bibliotheca. Breves plerumque sunt Viri illu-
stris Notæ, sed elegantes; etenim Josephi dictiones & narratio-
nem ubique inter se contulit, rariora deinde verba & voces signifi-
cantiores, quarum multæ in nobili scriptore occurrunt, ex *Home-
ro, Æschylo, Euripide, Sophocle, Hesychio*, aliisque illustravit, excre-
scentibus in magnum numerum istis *Spanhemianis* animadversi-
onibus, quibus sane tantum dignitatis attulit huic editioni Cl. *Edi-
tor*, quantum quidem detracturus ipsi fuisset, si carere illa debuis-
set tam egregio omnifariæ eruditionis thesauro. Particeps vero
illarum factus est, ubi typi jam pervenissent ad finem Libr. V Ar-
chæologiæ Judaicæ, nec prius inter aliorum notas locum iis dare
potuit, nisi ad Libri VI Antiquitatum initium; quæ autem nota-
p. 416. ta fuerant ad Libros V priores, ea inter Tomi II Addenda retulit.
Exemplari *Spanhemiano* adjectæ fuerant chartæ solutæ, manu Vi-
ri doctissimi scriptæ, quæ præter Indicem Geographicum alios-
que, comprehendebant Stemma & Prosapiam Herodis Magni,
Chronologica Josephi, Æras apud Josephum in Historia sacra &
externa observatas, Syriæ porro & Judeæ Rectores, Præsides Judeæ
& Procuratores, nomina quoque aliorum Præsidum in Josephi
scriptis occurrentia, observationes de Josepho ipso, loca & verba
in Josepho suspecta & notanda, verba denique Josephi apud Hesy-
402. chium observata, quæ omnia exhibentur Tomo II.

Selectioribus his doctorum Virorum animadversionibus,
quæ ante ineditæ in usus paucissimorum pervenerant, omnibus
inter

inter *Hudsonianas* locum dedit in opere præsenti Cl. *Havercampus*, easdemque suis subinde notis & correctionibus auxit, adjecto ubique Autoris nomine, cui unaquæque illarum debetur. Quibus additum nomen non est, ea *Johannis Hudsoni* sunt, *Hudsoniana* enim omnia in hanc novam editionem recepta sunt, una cum scholiis *Ibbetsoni* & *Lauthii*, quorum nomina hinc & inde ille laudaverat. Ad finem quoque primi Antiquitatum Libri *Johannis Sibrandæ*, Franequerani, & in patria ibidem Academia Literarum Græcarum quondam Prælectoris, leguntur Notæ postumæ, quæ tamen ultra primum Antiquitatum Librum non pergunt. Tom. I. p. 60.

Ex iis, quæ diximus, abunde apparet, quanta a Viro doctissimo cura requisita fuerint, quæcunque ad Josephi aut dictionem, aut Historiam illustrandam factura esse, existimavit. Neque vero in his posita est omnis operis hujus dignitas. Quæ enim commode ad scriptionem Josephi trahi poterant, ea etiam solicite collegit, & in Tomum posteriorem, ut sua priorem mole æquaret, conjecit. Unde præter eas, quas nominavimus, varias Codicum lectiones, ibi sistuntur *J. Wasse* specimen examinis V. L. *Hudsonianarum*; & mox excerpta e *Joh. Alberti Fabricii* Bibliotheca Græca de Flavio Josepho, longe auctiora, quam edita fuerant. Sequuntur *Arnoldi Peraxyli Arlenii* ad *Diegum Hortadum de Mendoza*, apud amplissimum Senatum Venetum olim Legatum Cæsareum, in Josephi Opera Præfatio, editioni Basileensi præfixa, aliarumque simul subsequentium editionum Præfationes, inter quas *Thomæ Ittigii* doctissima in Josephum Prolegomena, omnium consensu dignissima, quæ in hac nova editione locum invenirent. Appendix deinde ad Fl. Josephi Opera; Autore Cl. *Fabricio*, qua continentur Aristeas de LXX interpretibus; fragmentum ex Libro περὶ παντὸς, sub Josephi nomine quondam a *Davide Hæschelio* editum, *Stephano le Moyne* interprete: tum præterea habetur excerptum de Josepho ex *M. Andreæ Franckenbergeri*, in Academia Wittenbergensi olim Professoris, Institutionibus Antiq. & Histor. quod excipiunt *Caroli Daubuz* pro Testimonio Josephi de Jesu Christo Libri duo, quorum posteriori γνησιότητα testimonii hujus probare & ab aliorum objectionibus vindicare conatus est Autor ejus Cl. Versantur hi Libri circa nobile argu-

Tom. II. 51. 57. 72. 78. 99. 182. 189.

 men-

mentum, de quo gravis jam dudum agitata eſt inter doctores concertatio, aliis ſpurium, aliis ab ipſo Joſepho locum hunc ſcriptum eſſe, contendentibus. Multorum igitur commodis conſuluit Cl. *Havercampus*, quod, quæ utrinque de hoc argumento ab eruditis prolata fuerunt, præter illos *Caroli Daubuz* Libros, ſimul in hoc opere exhibeat. Huc referendæ ſunt *Reine-*
p.235. *ſii*, *Snellii*, *Gronovii*, *Wagenſeilii*, *Bœcleri*, aliorumque celebriorum in literis Virorum XXX de Teſtimonio Joſephi Epiſtolæ Philologicæ & Hiſtoricæ, quæ ſeculo ſuperiori Norimbergæ junctim quidem vulgatæ fuerant cura *Chriſtophori Arnoldi*, ſed eruditorum uſui minus patebant. Ad ſententiam eorum, qui hunc locum ipſius Joſephi eſſe, affirmant, Noſter accedit, memoratque peculiarem de hoc argumento ſcriptam a ſe Diatribam, ad finem Tomi II adjiciendam, quo etiam in nota ad hunc locum
Tom .I. Antiquitat. Jud. Libr. XVIII Cap. III, §. 3. brevitatis ſtudio Lecto-
p.876. rem remittit. Sed, ut verum fateamur, attente licet totum opus perluſtrantibus nobis obviam ea facta non eſt, neque in Syllabo, primo Antiquitatum Libro præmiſſo, mentionem illius factam fuiſſe, deprehendimus. Inter addenda Tomi II porro occurrit
290. *Petri Brinch*, Collegii Medicei apud Danos Inſpectoris, Chronologiæ & Hiſtoriæ Fl. Joſephi Examen, quo univerſa V. T. Chronologia a mundi creatione ad mortem usque Herodis M. qualis in ſcriptis Joſephi impreſſis hodie extat, examinatur, ſimul ex ejusdem Antiquitatibus notantur & examinantur, quæ ſacris V. T. ſcriptoribus parum conſentanea, vel certe illis memorata non ſunt. Eſſe enim nonnulla in Joſepho, quæ Scriptoris aſtutiam prodant, eruditis jam pridem eſt obſervatum, imprimis *Blberto Albertbomæ*, Eccleſiæ Lugd. Bat. quondam Paſtori, qui Joſephum manibus diligenter verſaverat, & ad frontem libri animadverſiones nonnullas apprime huc facientes adſcripſerat; Operis Præfationi eas ordine ſuo inſeruit Cl. *Editor* Selectiores cum ſint & multa nonniſi Joſephi lectione paratæ, potiores illarum & hic adduxiſſe, non pœnitebit, ut ſciant, quid animadvertendum ſibi ſit, qui ad lectionem Joſephi accedunt. *Joſephus varia Hiſtoriæ Sacræ adtexuit, quorum ſola fides penes Autorem eſt. Imprimis notandum eſt, Joſephum ſolicite caviſſe, ne narrationes de rebus*

ſacris

ſacris minus placeant gentilibus. Hinc miracula a Deo olim edita, ad captum ethnicorum vulgo exponit. Eo ſpectat formula, ſæpe ab Autore uſurpata; ſed de his, ut cuique licet, ita ſentiat. Porro ſomnia, quæ Viris quibusdam ſanctis divinitus contigerunt, interpretatur fere (ut videtur) ex regulis Oneirocriticis veterum. Divina oracula (quæ Romanum Imperium ſpectant) ita vulgo exponit, ne ingrata queant eſſe Romanis. Reliqua apud *Editorem* videnda in Præfatione. Ejusdem fere argumenti ſunt *J. B. Ottii* in Joſephum animadverſiones, quæ omiſſa varia a ſcriptore continent, & Centuriam locorum N. T. cum Flavianis vel Phraſibus vel Hiſtoriis aliquid commune habentium; quibus additum eſt ſpecimen Lexici Flaviani eodem Autore *Ottio*. Ottiana hæc ſequitur Cl. Viri, *Chriſtophori Cellarii*, contra *Johannem Harduinum* Diſſertatio, qua Fl. Joſephi de Herodibus Hiſtoria a νοθείας ſuſpicione juſtis vindiciis aſſeritur & nummis antiquis conciliatur; quam tandem excipit *Chriſtiani Noldii* Hiſtoria Idumæa, ſeu de Vita & Geſtis Herodum Diatribe. Univerſum opus V Indices claudunt, I Autorum, quorum teſtimonio utitur Joſephus. II Vocum Græcarum, quæ obſervatu digniores apud eundem occurrunt. III Geographicus, Regionum, Urbium & Locorum, multum ex ſchedis *Spanhemianis* ſuppletus & emendatus. IV Hominum rerumque memorabilium. V Autorum, qui in Notis illuſtrantur, notantur & emendantur. Tomo priori præmiſſa leguntur editionis *Hudſonianæ* Dedicatio & Præfatio; veterum teſtimonia de Joſepho ejusque ſcriptis; Syllabus eorum, quæ in integro Opere continentur: ad hæc duæ Tabulæ æneæ *XLI Nummorum*, pro illuſtrandis variis Joſephi locis: Nummi inter eos haud vulgares occurrunt & nonnulli, qui nunc primum ex Cl. *Editoris* Muſæo, vel incogniti antea, vel integriores prodeunt, quibus brevem ſed eruditam interpretationem addidit. Ceterum nullis pepercerunt Bibliopolæ ſumtibus, quibus ſplendorem conciliari poſſe exiſtimarunt Operi, quod ſua ſe dignitate oppido commendat, quodque ſingulari plauſu ab eruditis exceptum iri, cur dubitemus, cauſam habemus plane nullam.

p. 305. 319. 324. 333. 17.

JOANNIS FRIDERICI SCHANNAT DIOEcesis Fuldensis, cui annexa sua Hierarchia &c. omnia ex monumentis authenticis historice dilucidata.

Francof. ad Mœn. apud Jo. Benj. Andreæ & Henr. Hort, 1727, fol. Alph. 4 pl. 14 cum mappa Geogr. ut & Tabb. æn. 3 & figuris passim insertis.

PErgit bene mereri de Fuldensibus suis Celeberrimus *Schannatus*, & Corpori Traditionum, Clientelæque beneficiariæ, hanc Diœcesin cum Hierarchia sua succenturiat. Volumen tribus partibus constat, Diœcesi, Hierarchia, & probationum Codice, locupletissima & utilissima Operis parte, utpote quæ monumentis omnis ætatis centum nonaginta quinque superbit. Diœcesis Fuldensis capitibus explicatur duobus, quorum alterum de Diœ-
p. 1. cesis Fuldensis origine, incrementis, fatis ac denique statu etiam
37. moderno, alterum de Abbatum Fuldensium exemtione omnimoda, nec non Jurisdictione quasi Episcopali in Clerum ac populum
Præfat. tractat. Diœceseos vocabulum novum videri poterat, cum non Abbatibus sed Episcopis Diœcesanum Jus competat: verum enimvero & Gregorius XIII ista voce usus est, dum Abbatis calamitatem & miserum *ejus diœcesis* statum Cæsari Rudolpho II exposuit, & novissime Reverendissimus Abbas Adolphus, obtinendarum anni Jubilæi 1725 gratiarum ac indulgentiarum causa, Benedicto XIII supplicans, his verbis usus est: *Beatissimo Padre, L'Abbate e Prencipe di Fulda* Nullius, Provinciæ Moguntinæ *desiderando, che il suo* populo e Diœcese *di Fulda venghi a participare delli Tesori di santa Chiesa* &c. Curia Romana tacente & consentiente. Hoc autem ita, invitis Præsulibus vicinis, obtinuit: ipsi jam Sturmioni cum Lullo Archi-Episcopo Moguntino fuit dimicandum, de decimis cum Lulli successoribus variæ ortæ lites, Episcopi etiam Herbipolenses Jus suum diœcesanum in Fuldense territorium extendere præsumserunt; sed & illi dudum ab injuriis antiquis abstinuerunt, & cum his novissime, post varias Rotæ Romanæ pro Fuldensi sententias A. 1722, Carlstadii ad Mœnum per legatos transactum est. Ad hanc Diœcesin adeo pertinent, præter Basilicam, Præposituræ Regulares VIII, Parthenon I,

Eccle-

Ecclesiæ Collegiatæ tres, Parochialium autem Ecclesiarum in V Decanatus Rurales distributarum LX, cum filiabus XCIV. Multum autem debent Abbates cum Imperatorum benevolentiæ, tum Pontificum favori, quo factum, ut Abbas Fuldensis habeat Ecclesiam, nullius alterius Ecclesiæ Jurisdictioni subjectam, & præter mitram & baculum, aliaque Pontificalia ornamenta, jus primatus, sedem & suffragium decisivum in generalibus ac œcumenicis conciliis, facultatem convocandi Synodos, absolvendi subditos suos ab hæresi, ad Apostolicam sedem Episcoporum more appellandi, accipiendi Chrisma a quocunque Antistite Catholico, illiusque opera utendi tum ad consecrandas Ecclesias, tum ad conferendos ordines sacros: nam ipse Fuldensis Abbas a solo Romano Pontifice ordinandus est, ejusque Diœcesis a nemine, præterquam ab hoc aut a Nuntiis Apostolicis ad id specialiter deputatis perlustratur. p. 372.

In Hierarchia Fuldensi primum Templum Fuldense primarium seu Basilica S. Salvatoris, post varia eaque gravissima incendia novo luxu constructa & A. 1712 perfecta, deinde sacrarium Fuldense describitur, repetitis iis, quæ de antiquissimis Bonifacii Codicibus in Vindemiis literariis dicta sunt. Succedunt Monasteria Virorum Ecclesiæ Fuldensi immediate ac pleno jure subjecta. Quibus proxima Monasteria Virginum, tum Ecclesiæ Collegiatæ; Religiosi Ordines in diœcesin Fuldensem liberaliter admissi, eosque inter principe loco Societatis Jesu Sodales, non tamen absque difficultate Fuldæ recepti, agmen claudunt. Addidit ubique Celeberrimus Autor Ecclesiarum Monasteriorumque fata, Abbatissarum, Præpositorumque Catalogos, & quæ ei memoratu digna visa, ea quidem diligentia, ut diligentissimi Broweri lapsus 135.
& defectus subinde correxerit suppleveritque. Erunt & passim, 216.
quæ in rem suam vertere poterunt Viri docti. Non injucunda nobis visa est memoria officii claustralis, Magistræ Fidelium, vulgo *Seelgeretherin*, quæ in Monasterio S. Mariæ in Blanckenau Ord. Cisterc. oblationes pro defunctis factas suscipere fuit solita. Alia privato cujuslibet studio relinquimus. Observavimus autem, in hoc scripto immitius nobiscum agere Autorem, & *nefanda hæ-* 44.
reseos, dira hæreseos passim mentionem fieri, quod eo magis mi- 178.

 ramur,

ramur, tum, quod ad hæc in lucem edenda utatur opera Bibliopolarum Francofurtanorum, nefandorum, si diis placet, hæreticorum, tum quod Abbates ipsi Principes modestioribus nostros homines compellare soleant nominibus, ut ex Abbatis Joachimi diplomate intelligere est. Hoc equidem monere voluimus, non tam nostri causa, qui in Controversistis hæc impotentis animi indicia suaviter ridere dudum sumus edocti, quam ipsius doctissimi Schannati gratia, quem æqui moderatique Historici nomen, quo nobis laudatus est, in posterum quoque tueri non dedecebit.

p. 204.

ACTA PHYSICO-MEDICA ACADEMIÆ Cæsareæ Leopoldino-Carolinæ Naturæ Curiosorum, exhibentia Ephemerides sive Observationes, Historias, & Experimenta a celeberrimis Germaniæ & exterarum Regionum Viris singulari studio collecta.

Volumen I, cum Appendice.

Norimbergæ, prostat in officina W. M. Endteriana, & apud Julium Arnoldum Engelbrecht, 1727, 4.

Alph. 4 pl. 7, cum fig. ænear. tabulis 18.

ILlustris Naturæ Curiosorum Academia, quæ superioris seculi anno 52 fundata, quadringentos fere numerat Collegas, postquam Observationes, Historias, Experimenta & Inventa sua Decuriis primum tribus, hinc Centuriis decem cum orbe literato communicavit, Acta nunc sistit Physico-Medica, ut omnes atque singuli ejusdem Collegæ palam demonstrent, se nunquam otiosos esse. Hoc certe Volumen, observationes 250 continens, multa exhibet, quæ Historiam Naturalem, Chymiam, Physiologiam, Anatomiam, Pathologiam, & Praxin egregie illustrare possunt. *Historiam Naturalem* quod concernit, obs. 26 cœli ardentis phænomena in Hassia observata, & obs. 233 effectus radiorum solarium loco phosphori scotophororum producentium recensentur. *In* specie

pecie ex *Regno Vegetabili* obſ. 24 Cheiritis coralloidis albi Americani, 29 radicis Mexicanæ Contrayervæ novæ, 70 Hyſſopi Ratisbonenſis e maceria creſcentis, 101 Arboris Caffée Lipſiæ florentis, 219 fungi querni in inſula Mœna monſtroſi, 129 graminis abſciſſi, radice in loco natali relictâ, filo in faſciculum collecti, in hypocauſto calido inverſo modo ſuſpenſi, omni aqua & terra deſtituti, media hyeme augmentum capientis, 135 Carlinæ in Haſſia inventæ, 175 roſæ triplicis, rex roſarum dictæ, & 219 regenerationis roſarum rubrarum ſpontaneæ in aceto roſarum, mentio ſit. Ex *Regno Minerali* obſ. 115 Turſum Batavum, 118 Cryſtallus Islandica in Amethyſtum mutata, 156 Oſteocolla figurata Gieſſenſis commemoratur. Quemadmodum & 6 D. Johannes Friedericus Henckelius de thermis artificialibus, ſcoriarum dictis, uberius loquitur, tabulamque de aquis mineralibus factitiis Freybergenſium ſubnectit, ac 167 D. Antonius Vallisnerius fontem mirabilem in regno Neapolitano deſcribit, qui quibusdam horis diurnis penitus ſiccatur, & hinc absque ordine modo ſubito, modo tarde eadem aquæ abundantia, quam antea habebat, repletur. Ex *Regno Animali* obſ. 5 phocæ, 131 ardeæ ſtellaris, 157 & 210 veſpertilionis anatome ſuppeditatur, cujus & latibula majora in montium ſpeluncis 211 inveſtigantur. Præterea 21 calva ſerpentis Americani diademata, 22 penna anſerina duplici caule prædita, 73 manus in ſepulcro ultra ſeculum ab omni putredine conſervata, 117 naturæ luſus in ovis gallinaceis, 132 cuculus a rubecula enutritus, 185 pediculi ſeu pulices muſcarum & 218 hippolithus ſiſtuntur. In *Phyſiologicis* obſ. 31 menſes in vetula, 77 gemellæ, quarum nigra altera, alterâ alba fuit, commemorantur, 143 venenoſitas ſanguinis menſtrui probatur, 183 uterus in gravidis craſſior quam in non-gravidis aſſeritur, 184 communicatio ſanguinis matrem inter & fœtum ſtabilitur, 186 ſanguinis circulum veteribus cognitum fuiſſe, ex loco veteris Scholiaſtæ Euripidis & Plutarchi deducitur, & c. 212 de ſanguine & ſero lacteo diſſeritur. Ad *Anatomica* ſpectat, quando obſ. 82 de appendice præternaturali cœca inteſtini ilei, 90 de veſica urinaria per intermediam membranam in duas cavitates diviſa, 177 de glan-

dulis

dulis labii superioris, 178 de glandulis linguæ, & 179 de laryngis facie interiori & ventriculis ejus sermo est. Suum etiam obs.178 D. Laurentius Heister interponit judicium de ductibus linguæ salivalibus a Vatero, Coschwizio, & Walthero detectis, putatque, ductum a Vatero descriptum magnum illud esse linguæ foramen, quod ante 40 annos Collinus, Anatomicus Anglus, in sua Anatomia sub nomine foraminis cœci descripsit, creditque, glandulosum illud corpus, circa radicem linguæ situm, si adest, (nam in omni lingua non reperitur) liquidum aliquod per hoc orificium in os effundere. Coschwizii ductus pro venis potius linguæ habet, quam pro canalibus salivalibus. Waltheri vero ductus a Verheyen & Morgagno jam indicatos esse docet. Obs. 224 D. Joh. Heinricus Schulze modum, quo ductus thoracicus facile inveniri possit, communicat, dum intestinis tenuibus a nexu mesenterii liberatis & extra abdomen protractis, mesenterium, qua parte colo in dextro latere adhæret, levi prius facta incisione digitis separatur, & removetur, tum ductus chyliferus, qui in conspectum se dat, cera rubra repletur, quæ ad ductum usque Pecquetianum penetrat. Ex *Chymicis* commemorandus venit obs. 71 Pulvis Acherontis ab aere flammam concipiens, sequenti modo parandus. Aluminis roch. unc. ij. farin. secal. unc. semis, sulphur. citr. drachm. j. subtilissime pulverisata miscentur, & in sartagine torrentur, agitando materiam continuo cum spatula, ne cohæreat. Calcinatione peracta massa subtilissime pulverisatur, & hoc pulvere impletur phiola vitrea ad collum usque & igni arenæ subjicitur, massaque tamdiu calcinatur, donec ruffescat. Quo viso orificium phiolæ clauditur, & post refrigerationem cera obturatur. Monetur simul, si solo alumine rupeo paretur pulvis, mox eum suas perdere vires, nova calcinatione restituendas. Describitur etiam obs. 72. Pulveris fusorii compositio, quo nomine insignitur ob virtutem, qua pollet, maxime fusoriam. Monetam enim quamcunque interpositam argenteam & cupream in momento liquat in globulum, ad quam fusionem nec candela nec carbone opus est pro accensione, modo pulvis Acherontis ad manus sit. Paratur hic ex nitri unciis ij, scob. min. & sulph. citrin. ana unc. semis. Quodsi ergo ovi putamen ad medietatem

usque

usque pulvere ſuſorio repleatur, groſſius ſuperponatur, & eodem pulvere tegatur, ſupra hunc particula pulveris Acherontis charta bibula involuta ponatur, hac ab aere accenſa pulvis ſuſorius mox flammam concipiet & moneta una cum ovi putamine liquabitur igne fortiſſimo. Denique obſ. 210 ſpiritum vini tartariſatum haud aptum eſſe pro extrahenda ex antimonio tinctura demonſtratur. Plures proſtant obſervationes, quæ *Pathologiam* reſpiciunt. Sic deſcribuntur obſ. 1 febris epidemica Lipſienſis A. 1720 graſſata, 3 gravida tonitru perculſa, fœtu mortuo & rigente; obſ. 4 cachexia incurabilis, 7 hydrophobia tardius enata, 12 falſa plethoræ conceptio, 13 polypus pendulus cum urina excretus, 14 labiorum coalitus ex variolis, 15 tumor cruris monſtroſus, 16 tumor brachii œdematoſus & ſcirrhoſus, 17 fiſtula ſcroti a calculo veſicæ, 18 pedes melancholici ex cera putati, 23 calculi renum octaedri, 25 epilepſia hyſterica cum amauroſi, 27 arthritis ex dyſenteria, 30 enema per os rejectum, 32 febris ſurda, obſ. 34 urina frigida in febre maligna, 35 lacrymæ ſanguineæ ex metu & triſtitia, 36 mania ex vulnere capitis, 37 ex levi percuſſione mors, 38 quartana in ſurditatem converſa, 39 pus ex parotide per urinam emiſſum, 41 ophthalmia contagioſa, 42 hæmoptoe anniverſaria, 45 cephalalgia æquinoctialis, 55 tumor præcordialis internus, 63 ſternutationes in tertiana continua lethales, 64 calculi in ventriculo reperti, 90 ex obeſitate fœminæ ſeptuagenariæ aſthma lethale, 95 dolor capitis quartanus, 96 icterus a morſu felis; 107 lacerta aquatica per vomitum reddita, 108 ſcroti, penis & pedum ſcirrhi ex eryſipelate contracti, 109 mictus cruentus per octiduum affligens, 110 ulcus cancroſum in faucibus, 111 ex polypo cordis dependens plenaria cachexia, 112 aphonia ſex hebdomadum poſt variolas, 120 excreſcentia carnoſa in dorſo infantis circa vertebras lumbares enata, 124 pſeudoiſchuria periodica, obſ. 136 mictus & vomitus magici, 137, 193 & 197 faſcina, 141 mors repentina ex ſubitanea profuſione ſanguinis in cavum thoracis, 149 dolor lumbaris cum motu femoris abolito ex abſceſſu interno & carie vertebrarum, 150 ulcus in dorſo magnum ad pleuram penetrans cum carie

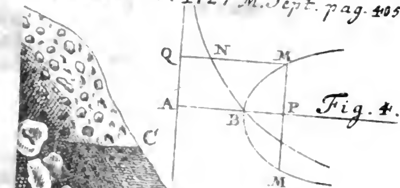
costarum, obs. 151 asthma grave cum hernia umbilicali, 154 vesicula fellis insolitæ magnitudinis, 162 tussis Epidemica Augustana puerilis, 163 difficultas mejendi ex prostatis tumefactis, 164 mors ex ischuria ob tumorem prostatarum glanduliformem, 166 partus vesicularis, obs. 170 dubia hydropis pectoris & pericardii diagnosis, 172 lumbrici in cavo abdominis reperti propter perforata intestina, 176 ruptura uteri in partu difficili, 181 calculus in vesicula fellea juglandis magnitudine, obs. 189 nævi materni hæreditarii, 195 massa polyposa per alvum rejecta, 196 massa carnosa instar venæ cujusdam per tussim excreta, 201 ex renis exulceratione & tumore urethræ adnato hectica & ischuria, 202 ambustio pedis chartæ lusoriæ folio sebo illito facta, 203 hæmorrhoides consolidato gingivarum ulcere pristina relegentes vestigia, 205 scabies manuum primo mensium erupturorum conatu, singulis denuo mensibus contingens, 207 vasorum umbilicalium ruptura in partu, obs. 209 ureteres utrique a calculis obturati, 213 hydrops pulmonum, obs. 215 transformatio febrium una serie facta, 217 hæmorrhoides menstruæ in puero decenni, 220 polypus ἄπεϛ circa divisionem venæ cavæ in ramos iliacos, œdematis pedum & exulcerationis cum copioso lymphæ effluxu, causa, 227 urinæ stillicidium perpetuum post partum difficilem, non ex urethra, quæ clausa erat, sed foramine colli vesicæ, 229 anevrisma verminosum in arteria mesocolica equæ, 230 equisetum abortuum in integro grege crebriorum causa, 235 pædarthrocace pro luxatione falso habita, 247 urina chylosa ex ventriculi debilitate, 248 motuum serosorum multiplices valde & proteiformes successus alternationesque a prima infantia ad 50 usque annum, 250 syncope convulsiva pro ecstasi habita. Spectat & huc, quando 223 surditatis causam in ove invenit D. Joh. Henr. Schulzius membranam tympani utraque sui superficie verrucis quasi, capitula acicularum minimarum æquantibus, & manifeste vasorum quorundam implicationes & conglomerationes præ se ferentibus, obsessam. Præterea *Curationes felices* delineantur obs. 2 anasarcæ post convulsiones, 8 leprosi, obs. 33 hydropici per abstinentiam a potu; 43 vertiginis per tubarum soni-

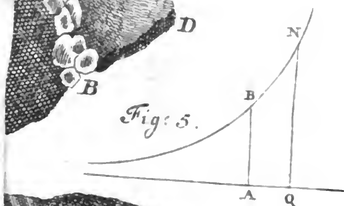
fonitum, obf. 52 noxarum a radicum cicutæ efu variis inducta-rum, melancholiæ puta, fomni profundi, abdominis cruciatuum, maniæ &c. per emeticum, 56 hydropis, 60 mictus cruenti, obf. 61 & 62 afthmatis, 65 ophthalmiæ per urinæ fotum, 66 colicæ per nivem, 67 cæcitatis ex impetigine, 89 hemicraniæ vehementis & inveteratæ per corticem Peruvianum, 91 affectus hyfterici per urinæ potum, 100 cachexiæ ad afciten tendentis, 202 maniæ per gelidum balneum, 103 menfium fluxus nimii per lintea frigida & aceto imbuta, 104 capitis doloris contumaciffimi per veficatoria, 125 rupturæ internorum, paffionem Colico - Iliacam mentientis, per arnicam, 139 ex colica hypochondriaca tumoris inflammatorii inguinis finiftri cum inteftinis incarceratis in abfceffum abeuntis cum feptem lumbricorum exitu, 140 paralyfeos palpebræ fuperioris poft morbillos, 141 diabetis fpuriæ in variolis & morbillis, 143 vomitus, tumoris abdominis & furoris ex fanguine menftruo philtri loco propinato, 159 amaurofis, 161 doloris acerbiffimi maxillæ finiftræ partes occupantis & per paraxyfmos recurrentis, 192 phthifis per acidulas, & 244 inflationis tympaniticæ pertinacis per venæ fectionem. Nec minus legi merentur, quæ hinc inde in *Praxi Medica* fuerunt obfervata, dum obf. 10 methodus Timæana febrem quartanam per purgantia, quinque vel fex horis ante paroxysmum propinanda, curandi confirmatur, 11 empirica hæmorrhoidum per emetica curatio defcribitur, 50 & 51 arthritis a lumbricis terreftribus impofitis infolentior, a catello fuccumbente remiffior facta, 101 ex tertiana continua cortice Peruviano expugnata magna & pertinax nervorum diftenfio obfervata, 123 pfychrolufia variolis funefta, 130 felis a frigore hyemali congelata fub fimeto vitam recuperans, 168 uteri inflammatio cum aucta febre, inteftinorum lævitate, & lochiorum fuppreffione per diarrhœas foluta, 190 venæfectio, purgatio, acidularum internus & externus ufus in gravida falutaris, 214 deformitatis in variolis præcautio dubia, obf. 216 fcirrhus uteri ftupenda & fœtida uteri hæmorrhagia folutus, 238 melancholia hypochondriaca paralyfi judicata perhibetur, 75 de infitione variolarum Londini inftituta differitur, 175 ne

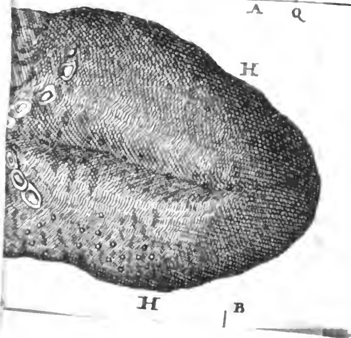
 gra-

gravidæ mortuæ terræ mandentur, donec fœtus exſciſſus fuerit, monetur, & obſ. 249 variolarum malignarum Francofurti ad Mœnum 1723 graſſantium deſcriptio & curatio ſubjungitur. Phœnomena etiam deſcribuntur in *ſectionibus* obſ. 49 tympanitici, 53 rhachitici cum alba oſſium carie, 59 hectici, 76 nephritici, 78 hydrope thoracis, 86 abſceſſu ſpinæ dorſi a caſu ab alto, 87 abſceſſu meſenterii denatorum, 98 hydropici, 160 hydrope ſaccato, 171 amauroſi, 173 phthiſi ex hæmoptyſi, 174 empyemate laborantium, & 226 puellæ cum hernia umbilicali natæ obſervata. *Virtutes* porro *medicinales*, obſ. 40 olei olivarum anodyna, 44 caffæ potus in diarrhœa ſalutaris, 48 lupinæ carnis antepileptica, 57 Chenopodii folio triangulari Tournefortii, vulgo boni Heinrici, hydragoga & traumatica in ſcabie, 61 decocti raparum ad reſpirationem difficilem, 69 ſaponis in dyſtocia, 97 lactis caffeati, 126 eſſentiæ dulcis Halenſium in epilepſia infantum meſenterica periodica, 127 lactis in podagra, 128 corticis Peruviani adſtringens, 133 ſeminis petroſelini antiphthiriatica, 134 narciſſo-levcoji radicis emetica, 191 decocti viſci querni in arthritide, cachexia, colica, & acrimonia bilioſa, ſyſtema nervoſum roborans, 194 corticum ulmi in hydrope, 222 æthiopis mineralis in glandularum colli, maxillarum, parotidumque tumore inveterato & fiſtula pone aurem, admodum deprædicantur. Ex Compoſitis obſ. 58 in dyſenteria epidemice 1719 Gieſſæ graſſante Pilulæ probatæ fuerunt Philippo Eberh. Dillenio, quæ Rec. rhab. el. unc. j. extr. aloes, drachm. iij, theriacal. angel. ana drachm. ij ſem. tinct. alexiph. Stahl. q. ſ. F. l. a. Pilulæ grani ponderis, conſpergendæ cum antim. diaph. D. omni veſperi 25, præmiſſo ex infuſo rad. ipecacuanhæ vomitorio, & 153 ſequens unguentum ophthalmicum a D. Joh. Georg. Brebiſio commendatur: Rec. butyri caprini recentis libr. iij. herbæ loti odorati florentis, minutiſſime conciſæ Manip. IV, rutæ hortenſis conciſæ, Manip. j ſemis, frixentur in ſartagine ferrea lento ignis gradu, donec omnis humiditas conſumpta fuerit, cujus ſignum eſt, quod non amplius ſtridet, quo facto transcolentur per pannum lineum. Porro ad *Chirurgica* refertur obſ. 17 calculus veſicæ ex pueri ſcroto exulcerato protractus,

B. V ad Act. Er. 1727 M. Sept. pag. 405.

ctus, 28 tumor magnus ingens osseoque folliculo inclusus, feliciter ablatus, 55 phlegmone brachii scarificatione curata, 80 uteri prolapsi resectio non lethalis, 158 vulnus abdomen utrinque penetrans sanatum, 165 polyporum narium rara species curata, 182 digitus enormiter cancrosus seu cariosus resectus, & 208 percussio bregmatis cum sanguine extravasato trepanatione curata. Ad *Medicinam forensem* denique spectat obs. 188, in qua incertum infanticidii signum ex pulmonis fœtus innatatione vel submersione declaratur. Sed nec possumus cum L. B. aliquot figuras non communicare ex D. Laur. Heisteri relationibus desumptas, qui obs. 177 glandulas labri superioris a nullo hactenus Anatomicorum exhibitas, 178 linguam humanam, & præsertim ejus glandulas in superficie positas, & o. 179 interiorem laryngis faciem, imprimis ejus ventriculos depictos dat.

EXPLICATIO FIGURARUM TAB. V. TAB. V.

Fig. 1. Sistit maxillam superiorem. Fig. 1.

A A Palatum.

B B Dentes maxillæ superioris.

C C C Labii superioris facies interna, ubi membrana oris ablata glandulæ figuræ & magnitudinis variæ conspiciuntur.

D D Labii hujus partes posteriores, seu potius pars genarum membrana oris adhuc tecta, ubi tales glandulæ non amplius reperiuntur, & hinc male a quibusdam oris membranæ adscribuntur, quæ vix in genis demonstrari poterunt.

Fig. 2. Linguam humanam & præsertim glandulas in superficie ejus positas, prout se in subjectis, quæ vel laqueo suffocata fuerunt, vel aliqua faucium inflammatione laborarunt, offerunt, delineat. Fig. 2.

A Foramen, Collino cœcum dictum.

A B C D Glandulæ in hoc spatio conspicuæ.

D Ligamentum anterius epiglottidis, cujus ope linguæ jungitur.

E Epiglottis, quomodo linguæ cohæreat.

F Ligamentum epiglottidis laterale.

GG Os hyoides seu linguale.

HH Papillæ linguales.

TAB. V. Fig. 3. Fig. 3. Interiorem laryngis faciem, & imprimis ejus ventriculos repræsentat.

AA Cartilago scutiformis.

BB Cartilago cricoides.

C Cartilago epiglottis a facie posteriori.

D Aritænoides cartilagines cum incumbentibus glandulis aritænoideis Morgagni.

EE Ligamenta lateralia epiglottidis.

FF Sinus sive ventriculi laryngis, aut potius eorum orificia.

Circa EE & FF itemque in epiglottide parva conspiciuntur foraminula, quæ excretorii sunt ductuli glandularum subjectarum, quibus liquidum pro laryngis humectatione excernitur.

De cetero in Appendice hujus Voluminis leguntur: I Canellæ sive cinamomi cujuscunque generis, arborumque hoc cortice obductarum Historia curate scripta a Procuratore id genus mercium primario, operisque ad hujus aromatis selectionem conductis Præfecto, ex Germanico sermone Latine reddita. II Historia Epidemica Hungariæ, conscripta ab Andrea Löw, Nobil. Sempron. Hung. Phil. & Med. Doctore & Physico Semproniensi, nunc vero communicata a filio, Carolo Friederico Löw, Regiæ Legationis Suecicæ Medico ordinario. III Biga Disquisitionum Physiologicarum de humanitate, seu, cur homo sit? qualisque humanæ naturæ sit destinatio & indoles in genere, Autore Johanne Kanoldo, M. D. IV L. Immánuelis Henrici Garmanni Epistola ad illustrem Præsidem Academiæ Naturæ Curiosorum, qua pro Receptione gratias agit. V M. Johannis Ernesti Grundleri Medicus Malabaricus, seu brevis Relatio de statu artis Medicæ inter gentes Malabaricas. VI D. Michaelis Schendi R. C. Equ. van der Beck Epistola de quibusdam rarioribus Indiæ utriusque Exoticis, imprimis de Terra Sinica Bezoardica Tanzuè dicta. VII Ejusdem Status Russiæ literatæ. VIII D. Gottlob Schoberi Dissertatio de Mumia Persica. IX Memoria D. Georg. Christoph. Petri ab Hartensels & X D. Rudolphi Jacobi Camerarii.

F. E. BRUCK-

F. E. BRUCKMANNI, MED. DOCT. ACAD. Cæsar. Leopold. Carol. Nat. Curiosf. Collegæ & Practici Brunsuicensis, Historia Naturalis Curiosa Lapidis τ8 ἀσβέςȣ.

Brunsuigæ 1727, 4.

Plag. 6.

IN lapidum Historiis Naturalibus consignandis admodum studiosum esse Clariss. Bruckmannum, de Oolitho, Arachneolitho, Lapide violaceo & nummali hactenus edita ejus specimina abunde testantur. Postquam igitur ante hos tres annos fodinam Amianthi in Hungaria investigandi copiam nactus est, hunc lapidem, si quem alium, solidiori contemplatione dignum agnoscens, præsentem ejus Historiam Naturalem Curiosam pertexere & cum orbe erudito communicare constituit. Exposita itaque Etymologia, Synonymia & Homonymia Amianthi seu Asbesti, definitionem ejus format sequentem: *Est lapis mineralis opacus, non adeo durus, albo-gryseus, nitens, fibrosus, e fibris rectis, plus minus longioribus, argenti instar splendentibus, constans, omni igni s flammæ resistens, nec a menstruis resolubilis, flagrans, & materiam, ligno vegetabili analogam, præbens pro ellychniis, panno linteo, & charta; quæ res ex lapide parantur, de ejus in combustibilitate participant, & igni haud secus ac lapis ipse fortiter & sine noxa resistunt.* Addita paraphrasi hujus definitionis, explosaque de Salamandræ pilis fabula, ex quibus Amianthus oriri creditur, in patriam ejus inquirit, & differentiam a talco exponit. Proprietates hinc lapidis explicat, dum ignis vehementiæ resistit, materiam præbet chartæ conficiendæ aptam, & instar lini in fila subtilissima duci se patitur; qua occasione modum chartam incombustibilem ex charta sic dicta grysea bibula parandi docet. Quanquam autem ex lapide hoc ellychnia, quæ affuso oleo lumen de se fundunt splendidum, parentur, talia tamen ad lucernas veterum sepulchrales adhibita fuisse negat, cum Asbestus sine pabulo oleoso non ardeat, sed eo deficiente extinguatur, & in loco clauso circulationi aeris liberæ non exposito flammam haud retineat, sed mox suffocetur; existi-

existimat potius, multos deceptos fuisse a flamma quadam ex sepulchris clausis & post longum demum annorum cursum apertis eructante, quam pro ardente lucernæ flamma habuerunt, præsertim quando simul lampada invenerunt, quam veteres Romani ex superstitiosa religione in honorem animæ immortalis sepulchris suorum indiderunt. Usum in Medicina Amiantho nullum adscribit, qui ei ab autoribus tribuitur, de alumine plumoso potius interpretandum ratus, operam etiam illos atque oleum perdere, qui oleum incombustibile ex eo destillare allaborant, perhibet.

LEONHARDI EULERI, A. L. M. METHODUS inveniendi Trajectorias reciprocas Algebraicas.

QUum temporis spatium, quod Anonymo illi Anglo ad aperiendam, quam invenire potuerit, trajectoriam algebraicam illam tertii ordinis sequentem, concesseram, elapsum sit, meam hujus quæstionis solutionem, una cum aliis insuper ad algebraicas trajectorias reciprocas pertinentibus inventis cum publico communicare constitui. Cum primum istud problema examinare atque de solutione ejus meditari animum subiit, præcipue eam, quam commendavit Celeb. D. Joh. Bernoullius, Præceptor meus hisce in rebus atque Patronus summe colendus, selegi viam per rectificationes curvarum; & strenuam, quantam potui, navavi operam in indagatione ejusmodi curvarum algebraicarum, quæ rectificari possent, ut exinde æquationes algebraicas pro trajectoriis reciprocis eruerem. Hoc in negotio occupatus, in istam incidi æquationem, $yy + \frac{2}{3}aa = a\sqrt[3]{axx}$, quæ est ad curvam, diametro & vertice in diametrum normali gaudentem, ac insuper rectificabilem. Ut itaque ex ista æquatio algebraica pro trajectoria reciproca inveniri possit, sit (Fig. 4) MBM ista curva, ABP diameter & A initium abscissarum, ut scilicet AB sit $a\sqrt{\frac{8}{27}}$, atque est AP $= x$. PM $= y$. Sit curva BM $= S$. & ex M ducatur diametro parallela MQ, occurrens lineæ AQ normali in diametrum in Q, assumaturque in ea MN $=$ BM erit N in trajectoria quæsita. Sit AQ $= t = y$, & QN $= z = x - s$.

TAB. V. Fig. 4.

Est

Eſt autem per æquationem $x = \frac{(yy + \frac{2}{3}aa)^{\frac{3}{2}}}{aa}$ ideoque $dx = \frac{3ydy\sqrt{yy+\frac{2}{3}aa}}{aa}$, ergo $ds^2 = dx^2 + dy^2 = \frac{9y^4dy^2 + 6aa\,yydy^2 + a^4dy^2}{a^4}$, ergo $ds = \frac{3yydy + aady}{aa}$, conſequenter $s = \frac{y^3}{aa} + y$ poſito loco y, t, invenietur ſubſtituendo in iſta æquatione $z = x - s$, pro x & s valores inventos, habebitur $z = \frac{(tt + \frac{2}{3}aa)^{\frac{3}{2}}}{aa} - t - \frac{t^3}{aa}$. Ergo $aaz + aat + t^3 = (tt + \frac{2}{3}aa)^{\frac{3}{2}}$ & reducendo ad rationalitatem reperietur iſta æquatio pro trajectoria reciproca, $a^4zz + 2a^4tz + 2aat^3z = \frac{1}{3}a^4tt + \frac{8}{27}a^6$; quæ dividendo per aa reducitur ad hanc $aazz + 2aatz + 2t^3z = \frac{1}{3}aatt + \frac{8}{27}a^4$, ſeu ponendo $aa = \frac{3}{2}bb$, ad hanc, $12t^3z + 18bbtz + 9bbzz - 3bbtt - 4b^4 = 0$). Quæ eſt æquatio ad quarti ordinis curvam. Ad iſtam ergo æquationem perventum eſt ope rectificationis curvæ, quæ ſolutio proinde ſoli fortunæ eſſet adſcribenda, niſi comperta mihi fuiſſet peculiaris methodus inveniendi curvas algebraicas rectificabiles, unde & æquatio illa, quam ad conſtructionem iſtius trajectoriæ reciprocæ ſelegeram, promanavit.

Poſtmodum vero problema iſtud inveniendarum trajectoriarum algebraicarum reciprocarum, ex immediata earum natura diſcutiens, in iſtam incidi æquationem, (Fig. 5) appellando AQ, x; QN, y. $dy = dx(x + \sqrt{xx+1})$ denotante, n, numero quocunque. Quæ æquatio, ut facile patet, eſt ad trajectoriam reciprocam, ponendo enim in expreſſione ipſius dy. pro x, $-x$. invenietur $dy = -dx(-x + \sqrt{xx+1})^n$. quæ duæ æquationes reſpective invicem ductæ dant $dy^2 = -dx^2$, id quod eſt de eſſentia trajectoriarum reciprocarum. Eſt autem iſta æquatio $dy = dx\,(x + \sqrt{xx+1})^n$ generaliter integrabilis, exceptis duobus caſibus, ubi n eſt vel 1 vel -1, quibus in caſibus integratio dependet a logarithmis. Antequam vero integretur iſta æqua- TAB. V. Fig. 5.

Fff tio

tio, monendum eſt, ſive, n, ſit affirmativum ſive negativum, æquationem ad eandem eſſe curvam, una quippe obtinet, cum abſciſſæ A Q cis axem converſonis A B ſumuntur, altera cum illæ trans A B accipiuntur. Conveniens ſcilicet deprehendetur hæc æquatio, $dy = dx\,(x + \sqrt{xx+1})^{-n}$ cum iſta $dy = dx\,(-x + \sqrt{xx+1})^{n}$. Ideo vero iſtud præmoneo, ne quis ſubſtituendo pro, n, valores negativos, ſe problematis ſolutionem ulterius promoviſſe exiſtimet. Integretur jam æquatio iſta $dy = dx\,(x + \sqrt{xx+1})^{n}$ id quod facile fieri poterit ponendo $x + \sqrt{xx+1} = t$ ut habeatur $x = \frac{tt-1}{2t}$ & $dx = \frac{dt}{2} + \frac{dt}{2tt}$ ut adeo eſſet $2dy = t^{n}dt + t^{n-2}dt$. Quocirca erit $2y = \frac{1}{n+1}t^{n+1} + \frac{1}{n-1}t^{n-1} = \frac{1}{n+1}(x+\sqrt{xx+1})^{n+1} + \frac{1}{n-1}(x+\sqrt{xx+1})^{n-1}$.

Quæ æquatio generalis pro trajectoriis reciprocis ad caſus ſpeciales applicata ſuppeditat ex quolibet curvarum ordine, exceptis ſecundo & tertio, ad minimum unam trajectoriam reciprocam. Si enim pro n ponatur, 2, reperietur hæc quarti ordinis æquatio, conveniens cum jam inventa $12yx^{3} + 18xy - 9yy + 3xx + 4 = 0$. Si ſubſtituatur loco n, 3, reperietur iſta quinti ordinis trajectoria reciproca, $128yx^{4} + 192yxx + 48y - 64yy - 8xx - 9 = 0$. Sit $n = 4$, reperietur iſta ſexti ordinis $720yx^{5} + 1200yx^{3} + 450yx - 225yy + 15xx + 16 = 0$. Si $n = 5$, reperietur æquatio ſeptimi ordinis, & in genere quicunque numerus loco n ſubſtituatur, curva inde generata erit ordinis $n+2$, ſi n ſit numerus integer, ſin vero ſit fractus, $n+2$, reducitur ad fractionem in minimis terminis, & indicabit numerator fractionis ordinem curvæ inde natæ. Ex. gr. ſit $n = \frac{1}{2}$ invenietur iſta ordinis 5, cum ſit $\frac{1}{2} + 2 = \frac{5}{2}$. $72yyx^{3} - 81y^{4} + 144x^{4} - 216yyx - 96xx + 16 = 0$. Hinc itaque colligi poteſt, quot, beneficio iſtius æquationis generalis, ex quovis ordine trajectoriæ reciprocæ inveniri queant. Scilicet ex 4 unam, ex 5 duas, ex ſexto unam, ex 7 tres, ex 8 duas, &c. Supereſt mihi præterea alia

alia methodus inveniendi trajectorias reciprocas algebraicas, ex qua quidem difficilius æquationes pro illis eruuntur, verum hoc ea ſe commendare poteſt, quod ſit univerſalis, & omnes, quotquot exiſtunt, curvas ſatisfacientes algebraicas ſuppeditare queat. Eſt illa quidem affinis methodo per rectificationes, a Celeb. D. Joh. Bernoullio detectæ, & non difficulter exinde elicitur. Dependet ſcilicet ea ab inventione curvarum diametro & cuſpide in vertice gaudentibus; quas curvas poſſibiles omnes cujusvis ordinis cum invenire in promtu ſit, omnes trajectoriæ reciprocæ algebraicæ poſſibiles inde elicientur. Cum enim omnes trajectoriæ algebraicæ inveniri queant, ex curvis rectificabilibus diametro & vertice in diametrum perpendiculari præditis, ejusmodi vero curvæ omnes ſint evolutæ totidem curvarum algebraicarum cuſpidatarum & diametro inſtructarum, hinc quoque trajectoriæ reciprocæ reperientur, hoc nempe modo. (Fig. 6) Sit C A M curva ejusmodi cuſpidata, A B ejus diameter, ducatur A Q eidem normalis, & ſumtæ pro lubitu abſciſſæ A P ducatur reſpondens applicata P M, ducatur radius M S circuli oſculantis curvam in M, erit punctum S in evoluta A S, eritque M S = curvæ A S. Si itaque radius M S circa centrum S moveatur in S N ita ut fiat diametro A B parallelus, erit punctum N in trajectoria reciproca, cujus axis converſionis erit linea A B. Sequenti vero modo æquatio pro ea reperietur, data æquatione ad curvam A M. Dicantur A P, x. P M, y. A Q, t, & Q N, z. Sit brevitatis gratia $ds = \sqrt{dx^2 + dy^2}$, invenietur inſtituto calculo, poſito elemento dy. conſtante, quod ſit A Q, $t = x + \frac{ds^2}{ddx}$ & Q N, $z = y + \frac{ds^2 . \overline{ds - dx}}{dy\,ddx}$ unde data relatione y ad x, reperiri poterit æquatio inter t & z, ſeu coordinatas trajectoriæ reciprocæ.

TAB. V. Fig. 6.

Sunt autem æquationes ad curvas ejusmodi cuſpidatas ex quovis ordine ſequentes. I. Ex ordine tertio, $\overline{a + by}.\ xx = y^3 + cy^2$. II Ex ordine quarto, $\overline{ax^4 + b + cy + eyy}.\ xx = y^4 + fy^3 + gy^2$. Sunt ſcilicet in æquationibus generaliſſimis ad cujusvis ordinis curvas omittendi ſequentes termini. Primo illi termini

 in

in quibus continentur potentiæ ipsius x imparium exponentium. Secundo terminus in quo meræ constantes, & tertio terminus in quo y unius tantum est dimensionis. Cum autem ex istis æquationibus difficulter ad æquationes pro trajectoriis reciprocis perveniatur, etiamsi eæ admodum faciles atque simplices reperiantur, operæ pretium esset, si quis ad ulteriorem rei analyticæ promotionem, perpendat, quomodo minori negotio æquationes pro trajectoriis reciprocis, determinatis t & z in x & y, dataque insuper relatione inter x & z, erui possent, quomodo exterminata alterutra x vel y, altera quoque exterminanda sit, atque æquatio, quam nonnisi t & z una cum constantibus ingrediantur, inde elici possit.

JO. HENR. A SEELEN, SS. THEOL. LIC. ET Gymn. Lub. Rect. Selecta Litteraria, quibus varia Sacra, Civilia, Philologica, Philosophica ac alia continentur, libri MSS. rarissimique accurate recensentur, & præ reliquis notabilia ex iisdem suppeditantur. Editio secunda, novorum speciminum Pentade multisque accessionibus aliis aucta.

Lubecæ, sumpt. Petr. Bœckmann, 1726, 8.
Alph. 2 pl. 8.

CL. Autor, apum ad instar, quotidiana diligentia ex rarioribus monumentis, quasi ex optimis floribus, loculos suos complere annisus, in communes quoque usus, quæ prodesse judicat, liberalissime effert. Selecta hæc maximam partem sunt Programmata in Gymnasii Lub. solennioribus actibus edita, totusque horum numerus XXV observationibus continetur. Alteri huic editioni se multa inseruisse, in nova Præfatione fatetur, quam altera, quam priori editioni præmiserat, excipit, de moderato rei litterariæ studio. Primum locum in Selectis his concessit pleniori notitiæ Bibliothecæ Hispanicæ *Nicolai Antonii*, Equitis S. Jacobi Regiique Consiliarii, cujus vitam & scripta recenset, & eun-
p. 4. dem 1617 natum & 1684, contracto multo ære alieno, denatum esse, commemorat. Inter scripta ejus eminet, quam Seelenius hic recenset, Bibliotheca illa, quam in veterem & novam distinxit,

qua-

quarum hæc quidem Autore adhuc superstite, illa vero demum 1696, Autore jam fatis functo, lucem adspexit. De hac quidem nos quoque diximus in Actis, nec est, ut repetamus cum Nostro specimina e Bibliotheca Nova depromta, laudes nempe immodicas Ximenii Cardinalis & Ariæ Montani vitam & scripta, quæ recenset, ut alia taceamus. Sequitur *II* recensio rarissimorum librorum *Mich. Serveti* de Trinitate. Præmissis variis testimoniis de raritate libri hujus, de vita & fato Serveti Noster varios affert Autores, annumque supplicii 1553 non 1555 fuisse, docet, & de ipso ut blasphemo, non ut hæretico, mortis pœnam esse sumtam, judicat. In libro de Trinitatis erroribus, 1531 edito, Servetus contra Trinitatem, duas item naturas in Christo, aliaque sanctæ fidei dogmata insurgit, imo Cl. Autor autumat, ipsum Servetum *fol. 86* jam prælusisse Christophoro Sandio, quod Spiritus S. sit chorus angelorum; quod tamen non adeo liquidum arbitramur. Recenset & eadem quasi opera Serveti Dialogos de Trinitate 1531 editas, in quibus Servetus eadem, quæ in præcedenti libro, propugnat. An liber *Thesaurus animæ Christianæ*, Serveti nomen præferens, & a Mennonistis magno in pretio habitus, hujus vel alterius cujusdam Serveti fœtus sit, in dubio relinquit Noster, alterius etiam rarissimi Servetiani libri, *Christianismi restitutio* dicti, mentionem faciens. *III* de *Hermanni Korneri*, M. Theol. & Lubec. Sec. XV in cœnobio Dominican. lectoris, Chronico MS. differit, in quo historia Biblica, Romana & recentior exponitur. Inter alia libere Kornerus fatetur, Johannem VIII Papam fœminam fuisse, & H. de Hervordia id ideo silentio præteriisse, *ne forte seculares literas scientes scandalizentur*. Hic vero Noster cum eruditis communicat specimen variantium lectionum hujus MS. quas cum editione Cel. Eckardi contulit. Sic *IV* e *Mſ. Detmar. Chron. Lubecensi* excerpta sistit: qui Detmarus quidem non satis indicavit, quis fuerit, cum Cl. Mellio tamen Noster conjicit, eum Lectorem ad D. Catharinam fuisse, & circa A. 1387 hoc Chronicon conscripsisse. Cl. Seelenius hac occasione varias variorum de nomine *Lubecæ* conjecturas promit: & deinde, præmissis nonnullis generalioribus, varia Ecclesiastica ex illo MS. recenset. Inter alia de secta *Pastorum* 1251 Lubecæ clero Pa-

p. 34. sqq.
52.
57.
64.
66. sqq.
70.
77. sqq.
88. sq.
99. sq.
134. sqq.
142.
135. sq.
149. sq.

præo se opponentium, & de Flagellantibus nonnulla hic exponit.
Ex historia quoque Literaria de Richardo de S. Victore, Bernhardo, Lombardo, Joachimo Abbate Calabriæ, it. Academiis, Erfur-
p. 157. tensi & Gryphica, quædam refert. In quibus memoratu dignum est, quod Joachimus ille asseruerit, tempus durationis mundi respondere literis Alphabeti, ut quælibet litera centum comprehendat annos: ex qua hypothesi cum Joachimus asseruerit, Christum sub H esse natum, Autor MS. colligit, se vivere sub X; vi-
160 sqq. xit autem Detmarus Sec. XIV, ut terminus mundi, a Joachimo constitutus, jam præterierit. *V* de rarissimo Codice Bibliorum Luthe-
184 sqq. ri, dialecto Saxon. inferior. 1533 impresso, agit. Ex his Bibliis multa producit loca, ubi vel Germanicæ voces clarius, vel pressius Ebræus textus exprimitur, quam in nostris, e. gr. *Lev. XVI, 29*, תענו את־נפשתיכם schôle gy juwe Seelen demodighen, i. e. *animas vestras humiliabitis*. *Coh. V, 5*, secundum fontes: ne permittas ori tuo, (dat du dyn Flesch sündigen latest) *ut carnem*
201 sqq. *tuam peccare sinas*. Contra loca non pauca, in quibus Saxonicus interpres, male Lutherum deserens, erraverit, subnectuntur. Inter singularia hujus editionis refertur, quod *Jer. XII, 6, XV, 10*,
202 sq. vox *Tyodute* occurrit, unde Noster occasionem arripit, de *Jodut*, qua voce Saxones in inquisitionibus criminalibus utuntur,
204 sq. differendi. Dictum *1 Joh. V, 7* in hac quoque editione desiderari,
211 sqq. notatur, & de similibus codicibus differitur. *VI* de rarissimo Codice Bibliorum glossatorum, lingua Sax. Lub. 1494 fol. edito, differitur, & hac occasione de Lyræ Judaismo, aliisque varia adducuntur judicia. Profert etiam Vir Cl. farraginem dictorum, in quibus versio hæc Lutheri versionem collustrare queat; e. gr. *Gen. XXX, 14*, Dudaim vertuntur Alrunen, *Ruth II, 1*, איש גבור חיל ein weldig Mann van groten Rieckdagen, i. e. *vir divitiis potens*, &c. E singularibus autem glossis affert illam ad *Gen. III, 16*, qua subjectio uxoris exponitur, dy vackene to pynegbende und to slande, i.
241 sq. e. *ut sæpe te excruciet & verberet*; id quod jam Sec. XII *Hugonem de S. Victore* fere docuisse, Noster notat. *VII Caroli M.* Homiliarium Spir. 1482 in f. excutiens, longe plurima de Caroli M. meritis in literas affert, quæ lectu sunt jucundissima. *VIII A-*
310 sqq. ***drianum Turnebum*** veritatis testibus accensendum esse, ex testa-

men-

mento ipſius probat, quod integrum exhibet, variaque ſimul de
Grotii aliorumque religione obiter tangit. *IX MS. Chron. Dith-
marſicum Jo. Detlefi*, cui ſcribendo is 1634 initium fecit, recen-
ſet Cl. Seelenius, multa hic Civilia, Eccleſiaſtica, & Litteraria eno-
tans. *X Hippolyti Marraccii Bibliothecam Marianam* curatius p. 354 ſqq.
delineat, Autorumque, qui in B. Mariæ Virginis laudem quicquam
ſcripſerunt, nomina & ſcripta huc ſpectantia ſedulo annotat.
XI Bibliorum lingua infer. Sax. Halberſtadii 1522 vulgatorum no-
titiam exponit, cujus verſionis Autor, ſacris licet Romanis initia- 398.
tus, ſæpe admodum Ebræum textum preſſit, e. gr. *Gen. XXIV, 53*,
כלי זהב gülden Gerethe, *vas aureum*, vertitur, *Gen. XXXIV, 25*,
בטח trüwelicken, fidenter, &c. Fatetur tamen Noſter, quod hæc
editio cum ſuperius recenſita Lubecenſi valde conveniat, ut *Con-
ringius* non male judicarit, Halberſtadienſem e Lubecenſi eſſe
expreſſam. *XII Ottonis Sperlingii Comm. MS. de antiquitate* 427 ſqq.
Stadæ recenſet, in quo ſunt varia memoratu digna, quamvis non
neget Noſter, vera urbis initia adhuc ignorari. *XIII de ador-* 555 ſqq.
nanda Bibliotheca Chriſtiana, ſive notitia ſcriptorum de Chriſto,
conſilium aperit, & Alphabethico ordine varios citat Autores, qui
de Chriſto ex profeſſo quædam pertractarunt. *XIV Maximilia-* 488 ſqq.
ni I Cæſ. Aug. *Diploma* de inſtaurandis ſtudiis humanitatis do-
ctis illuſtrat notis. *XV MS. Ludolphi Naamani*, varia Theolo- 519 ſqq.
gica, Juridica, Medica complexum, deſcribit. Et Theologica
quidem facile Papiſtam produnt, ubi e. gr. Evangelium, ut
Evangelicos feriat, Egenw ſhon appellat, qua occaſione Au-
tor ſcommatis Rabbinorum meminit, qui Evangelium vocant
vel עון גילין, vel און גלין, quaſi librum peccati aut perver-
ſitatis. *XVI, XVII, XVIII, XIX, Supplementa ad Michaelis Mai-
taire Annales Typographicos* ex libris Lubecæ ante Sec. XV edi-
tis ſuppeditat; quæ hic repetere velle, nimis eſſet prolixum.
XX Petri Calannæ Philoſophiam Seniorum, Sacerdotiam & Pla- 693 ſqq.
tonicam, Panormi 1599 editam, recenſet. Hic liber, ut vel titulus
docet, Platonicam Philoſophiam Ariſtotelicæ longe præfert, at-
que adeo homini animam, ſpiritum & corpus tribuit, & ex aqua
& igne hominem regenerari, evincit. *XXI Præcocis ingenii* 719 ſqq.
pueri Lubecenſis, Ch. Henr. Heineken, ſiſtit elogium, de cujus pue-

ri A. 1721 nati, & 1725 denati, vita cum alias satis constet, non est, ut multa hinc excerpamus. *XXII de Casparis Ammani Psal-*
p. 732 sqq. *terio* rarissimo agitur. Hæc Psalterii versio ex Ebræo facta, prodiit Aug. Vind. 1523, ex qua h. l. nonnulla specimina exhibentur, v. c. *Ps. I, 2*, sondern yn dem Gesatz Gottes ist sein Begerung; *Ps. II*, 7: Ich wird erzölen das Gesatz Gottes, Gott hat gesagt zu mir, mein Sun bistu, ich hab heut geadelt dich, ubi *adeln* pro *gignere* dici,
748 sqq. Noster observat. *XXIII MS. quoddam Alchymisticum*, repetitis contentorum titulis, brevissime Noster recenset, ac contra eos, qui vel *Apoc. II, 17*, vel in *Cantico Canticorum* philosophice explicato, quod MS. exstat in Bibliotheca Krafftiana Ulmensi, lapidem Philosophorum describi putant, item qui Symbolo Apost. abusi, Symbolum Philosophorum super lapide ipsorum inde conficiunt, in-
759 sqq. surgit. *XXIV Jo. Malderi Anti-Synodicorum*, seu animadversionum in decreta conventus Dordraceni, *Notitiam* Autor nobis impertit, Malderi responsiones ad præcipua Dordracenorum argumenta refert, & inter alia indicat, *Wolfburgum* in Observ. ad N. T. fateri, quod, ut locus *Ebr. V*, 7, ubi Malderus vocem *εὐλα-*
777. *βείαν metum* vertit, interpretandus sit, ignoret. Denique *XXV*
799 sqq. *de Conrado Vorstio* nonnulla disserens, orationem *R. Winwoodii*, R. Angliæ ad Belgas legati, qua errores Vorstianos, ab ipso Rege ex ejus scriptis collectos, proponit, integram exhibet, una cum epistola R. Angliæ ad Winwoodum, qua eam comprobat. Hæc, ut putamus, B. L. salivam movere poterunt, ut Seelenii librum ipse evolvat, & ejusdem confutationem Hypotheseos Ænigmatico-Biblicæ, quam ipsum parare scimus, avide exspectet.

JO. HENR. A SEELEN, SS. THEOL. LIC. ET Gymn. Lubec. Rect. Selecta Nummaria, quibus variæ res, Sacræ, Civiles, ac Litterariæ, imprimis Lubecenses, illustrantur.

Rostochii, sumtu M. C. Schwechtenii, 1726, 8.

Plag. 6½.

CONjunxit hoc libellulo Cl. Seelenius sex Programmata scholastica, quæ separatim antea emiserat ad illustrandos aliquot

quot nummos. *Primo* ſcilicet decem exhibet nummos in totidem Conſules Lubecenſes cuſos inde ab A. 1636 usque ad A. 1717. *Secundo* diſſerit *de ſtudio conſervandi religionem per nummos*, non ſolum ethnicorum nummos memorans illos, in quibus Deorum ſit mentio, ſed etiam Hebraicos, in quibus cum perſonæ religioſæ, tum etiam res ſacræ & loca ſacra repræſentantur. Ad nummos Chriſtianæ religioni dicatos progreſſus, poſtquam adulterinos illos, qui Chriſtum exhibent, rejecit, commemorat nummos *Huſſi* memoriæ conſecratos, itemque *Lutheri*, addito promiſſo, ſe alio tempore id argumenti expoſiturum eſſe uberius. *Tertio* pro ſpecimine *Hiſtoriæ literariæ ex nummis illuſtratæ* producit & illuſtrat tres nummos in honorem Ariſtotelis, Hugonis Grotii, & Joannis Hevelii cuſos: ſimul tamen docens, primum horum nummorum inter adulterinos rejectum fuiſſe a Cl. noſtro Collega, Heumanno, in *Actis Philoſ. T. III p. 70 ſqq. Quarto* exhibetur nummus in honorem Nicolai a Brœmſen, Conſulis Lubecenſis, A. 1537 cuſus. *Quinto* illuſtratur nummus A. 1710 cuſus, quatuor Lubecenſium Conſulum facies exhibens. *Sexto* denique occaſione ſimilis nummi Cl. Autor, cujus ſingularem induſtriam jam plures libri in his *Actis* laudati loquuntur, ſiſtit inſcriptiones nummorum, memoriæ M. Jo. Caſp. Schadii, Theologi, & Jo. Alb. Fabricii, Polyhiſtoris, dicatorum, cognitu haud ſane indignas. Una ex hujus libelli plagulis pleroſque hic tractatos nummos æri inciſos exhibet admodum eleganter.

CHRISTOPH. AUG. HEUMANNI POECILE, ſive Epiſtolæ miſcellaneæ.

Tomi II Liber III.

Halæ, in officina Rengeriana, 1727, 8.

Plag. 1. o

PRima hujus libri Diſſertatione, quis ſit ille Ezechielis prophetæ *Gogus* & *Magogus*, inquiritur, ſtatuiturque, capite hujus prophetæ trigeſimo octavo exhiberi excidium reip. Judaicæ per Romanos, & capite ſequenti excidium religionis Romanæ ſive ethnicæ per Chriſtianos factum. Addit Cl. Autor, vetuſtiſſimos

jam Theologos per *Gogum* significari indicasse *Romanorum imperium*, idque recte fieri, e *Genes. X* docet. *Diss. II* illustrat verba Christi Joan. X, 8: *Omnes, qui ante me venerunt, fures sunt & latrones*, eorumque confirmat sententiam, qui hunc in modum ea interpretantur: *Omnes, qui ante me venerunt & pro Messia voluerunt haberi.* Commendat hac occasione & pluribus exemplis illustrat distinctionem propositionum in *absolutas & relativas*. Hinc locum illum *Actor. II, 3*, considerat, de quo nuper tres prodierunt disputationes, Soleichtii, Wokenii, Eckhardi: statuitque, hunc inesse verbis Lucæ sensum, *ante descensum Spiritus S. in Apostolos his contigisse divinitus ecstasin, eaque correptos eos vidisse linguas veluti igneas per conclave sparsim volitantes: tandemque ignem illum, qui antea dispersus circumvolitare videbatur, resedisse in capitibus Apostolorum, tanquam symbolum demissi in eos sancti Spiritus, ipsosque impertituri dono linguarum.* Ultimo loco integritatem vindicat loci *Joan. XI, 35*, ubi quidam putarunt excidisse voculam καί. *Tertia* Dissertatio exhibet *Hieronymi* inclytam illam ad *Magnum oratorem epistolam*, tum ex codicibus partim manuscriptis, partim ultimæ vetustatis excusis emendatam, tum annotationibus aliquot philologicis illustratam. Qua occasione etiam *ignotum* Pauli *Deum Actor. XVII, 23*, Cl. Autor contemplatur, non solum versionem Germanicam ita corrigens: einem unbekannten Gotte, sed etiam eos refellens, quibus visi sunt autores illius inscriptionis in animo habuisse verum illum & unum Deum. *Quarta* Dissert. exhibentur emendationes aliquot Prudentii, Basilii M. & Hieronymi: & appendicis instar eruditis interpretanda proponuntur hæc verba Lutheri: *Liber hic mihi fuit everberatus a linguis tertiis.* *Quarto* loco particula *itaque*, hoc est, *& ita*, Tursellino ejusque commentatoribus prætcrita, illustratur exemplis non solum perspicuis, sed etiam difficilioribus, ad quæ hæserunt Viri doctissimi. Adjungitur *vita Gottfridi Gleitsmanni*, Lycei Cizensis Rectoris optime meriti, non ita pridem defuncti. *Sexta* Differt. de serpente Paradisiaco agens, primo ostendit, Mosem satis perspicue significare, eum fuisse Satanam: deinde solvit quæstiones illas duas: *cur non tota cohorruit Eva ad alloquium*

ser-

serpentis? cur sermones cum eo miscuit? Genes. IV, 23, 24, nova interpretatione illustrat. *Septima* Diss. plura Virgilianæ *Æneidos* loca partim emendantur, partim explicantur. Accedit emendatio Livii *lib. I cap. 34*. *Octavo* loco *Justini* perobscurus locus *lib. II, 3, 8*, emendatur, simulque, quod in præstantissimo illo Fabri Lexico omissum est, multis & Græcis & Latinis exemplis docetur, *legatos* dici consuevisse *legationes*. *Nona* Diss. aliquot hymni sacri Germanici illustrantur, ac simul statuitur, *Ephes. V, 14*, (qui locus tantas interpretibus offudit tenebras,) exhiberi tres versus Anacreonticos ex cantico quodam ecclesiastico. *Decima* Diss. docet, duas exstare editiones *Fastorum Academiæ Lovaniensis* Valerii Andreæ: ac gaudet Cl. Autor, sibi in sententia de Nicolaitis ex hæreticorum catalogo expungendis Celeb. Janum, Theologum Wittenbergensem; ac in interpretatione loci *Rom. IX, 15 sqq*. Celeb. Buddeum, Jenensem Theologum, assensisse, novasque istas sententias suo muniisse suffragio. Postremo quis sit Autor libri sub titulo *Lutheri ante Lutheranismum* emissi, manifestum facit. *Undecimus* locus dicatus est Excerptis ex Berneggeri epistolis exaratis ad Lud. Lucium, Mart. Opitium, Frid. Spanhemium, Glaserum, Forstnerum, Hohenfelderum, Vossium, Marescotum, Rebhanium, Schickardum, Jac. Gothofredum, Gronovium, Freinshemium, Diodatum, Lingelshemium, Rauscherum, Hug. Grotium. Pari modo sequuntur excerpta ex epistolis ad Boeclerum scriptis a Jo. Val. Andreæ, Buxtorfio, Freinshemio, Gronovio, Boxhornio, Buchnero, Jo. Rhodio, Loccenio, Schradero, Heinsio, Styrzelio, Scheffero, aliisque. *Decima tertia Dissertatio* docet, in secunda Joannis Apostoli Epistola per ἐκλεκτὴν κυρίαν describi Christianam mulierem, nomine *Cyriam*. Demonstratur igitur, non solum apud Græcos id nominis in usu fuisse, sed etiam inter Romanorum nomina propria reperiri *Dominos* & *Dominas*, idemque apud Germanos fieri ac Syros. *Decimum quartum* locum occupat Disputatio Academica *de miraculis Imp. Vespasiani*, qua contenditur, ea deberi soli solertiæ cum ipsius Vespasiani, tum etiam sacerdotum Ægyptiorum. *Ultima* in hoc ordine est Dissertatio de noto illo *Petri Lotichii* poetæ somnio, quod non propheticum, sed mere poeticum fuisse, eique occasionem esse præbitam

tam a Magdeburgensi obsidione seculo XVI facta, satis perspicue ostenditur.

SUMMA BREVISSIMA UNIVERSALIS Theologiæ, Speculativæ, Dogmaticæ, Positivæ, Moralis, &c. assertiva locutione composita a CACCIATURO ARACHIEL, *Missionario Apostolico Armeno.*

Romæ, typis Hier. Mainardi, 1726, 4.

Alph. 1 pl. 15.

REv. Autor in Dedicatione ad Cardinales sacræ Congregationis de propaganda fide scripta docet, se Romam ab iis vocatum esse ad prædicandum anno Jubileo verbum Dei in lingua Armena, & ad docendos Christianam doctrinam Armenos, hoc Jubileo Romam confluentes, eorumque audiendas confessiones pœnitentiarias. Id dum fecit strenue, simul composuit Theologiam hanc Scholasticam, simplicissime ejus dogmata cum speculativa, tum moralia, proponens, & verboso dicendi genere lectoribus inculcans. Totum opus exscriptum est literis admodum minutis, alterum tantum foliorum impleturum, si mediocris magnitudinis literis uti libuisset typographo. Ceterum cum non eruditis scriptus sit hic liber, sed Scholasticæ Theologiæ tyronibus, non est, quod ejus descriptioni diu immoremur. Ut tamen methodus Autoris cognoscatur, tria decerpemus capitula, non dubitantes, his lectis nostros lectores secum cogitaturos esse: *Obe, jam satis est.* En igitur primi Capitis primum paragraphum: *Theologia est sermo & locutio de Deo. Instruit hominem in iis, quæ spectant ad Deum. Sicuti scientia naturalis est ea, quæ tractat de natura, & de eis, quæ spectant ad naturam; ita Theologia est scientia, quæ tractat de Deo, & de eis, quæ spectant ad Deum. Desiderabilior est Theologia, quam scientia naturalis, quia desiderabilius est, scire de Deo, qui est creator noster & finis noster; quam scientia, quæ est de creaturis. Desiderabilior est domina, quam serva. Theologia domina: scientia naturalis quærenda, ut serviat Theologiæ. Theologia quærenda, ut serviamus Deo. Hæc efficit, ut lux Evangelica clarius illucescat nobis. Hæc sapientia sapientiæ.* Primus para-

paragraphus Capitis LXXII, *de locutione cum Maria* inſcripti, ita fluit: *In hoc Capite ſermonem tecum habeo, o ſacratiſſima virgo Maria. Summopere deſidero te una vice videre. Felicem me haberem, ſi te una tantum vice viderem. Non vidi te in tua ſpecie, ſed pretioſitatem tuam novi ex ſacris literis de te loquentibus, ex ſancta matre Eccleſia, te mirifice magnificante, ex ſanctis Patribus, te magnis elogiis, encomiis & laudibus efferentibus, & ex Sanctis ſpecialiter te diligentibus. Ex his omnibus formavi ſpeciem, te pretioſiſſimam mihi repræſentantem. Secundam hanc meam imperfectam de te formatam ſpeciem, inveni te ita amabilem, ut verbis exprimere non poſſim. Suavitas mea, quam guſto ſecundum hanc meam debilem & imperfectam ſpeciem, ita magna eſt, ut non poſſim ſignificare, niſi ei, qui guſtat talem ſuavitatem, ut per ſuavitatem, quam guſtat, agnoſcat ſuavitatem meam. Ita magna eſt ſuavitas tua, ut valeam dicere: Tu ſuavitas mea, tu dulcedo mea, tu cibus meus, tu potus meus, tu hortus meus, tu divitiæ meæ, tu honor meus, tu theſaurus meus, tu ſolatium meum, tu gaudium meum, tu lætitia mea, tu jubilum meum, tu refugium meum, tu protectio mea, tu mater mea, tu filia mea, tu ſoror mea, tu conſolatio mea, tu fiducia mea, & tu hæreditas mea.* Denique centeſimi ejuſdemque ultimi Capitis, quod *de Paradiſo* agit, hoc eſt exordium: *Paradiſus eſt ſtatus includens omnia deſiderabilia & optabilia bona, & excludens omnia formidabilia mala. In paradiſo poſſeſſio omnium bonorum, & excluſio omnium cruciatuum & omnium tormentorum. Paradiſus contrarius inferno. In inferno damnati privantur bonis. In Paradiſo beati poſſident bona. In inferno torquentur & cruciantur iniqui. In paradiſo lætantur & exultant juſti. In inferno captivitas, in paradiſo libertas. In inferno vincula, in paradiſo ornamenta. In inferno tenebræ, in paradiſo ſplendor. In inferno ſtridor dentium, in paradiſo nullum tormentum. In inferno fœtor, in paradiſo ſuaviſſimus odor. In inferno fames & ſitis, in paradiſo ſaturitas. In inferno inquietudo, in paradiſo requies. In inferno turbatio, in paradiſo pax & tranquillitas. In inferno confuſio, in paradiſo ordo. In inferno vermis mentes crucians, in paradiſo viſio beatifica delectans. In inferno ignis crucians, in paradiſo lux lætificans. In in-*

inferno supplicium æternum, in paradiso vita æterna. In inferno semper nox, in paradiso semper dies. In inferno desperatio boni, in paradiso nullus timor mali. In inferno fletus, in paradiso gaudium. In inferno dolor, in paradiso deliciæ. In inferno miseriæ, in paradiso felicitas. In inferno dæmones immanissimi, sævissimi & crudelissimi tortores, in paradiso sancti Angeli, suavissimi & amabilissimi socii.

GODOFREDI HOFFMANNI, D. ET PROfessoris Tubingensis, rel. Commentarius in Augustanam Confessionem ceterosque Ecclesiæ nostratis libros symbolicos.

Tubingæ, apud Theod. Mezleri viduam, 1727, 4.
Alph. 2 pl. 4.

CUm libri Ecclesiæ Evangelicæ Symbolici, atque inter eos Augustana maxime Confessio, non sine singulari Numinis directione conscripta, puriorem doctrinæ cœlestis veritatem e sanctioribus litteris haustam exhibeant, sedulaque eorundem lectio, iis præsertim, qui ad munus aliquod publicum in Ecclesia olim obeundum formari atque præparari debent, necessaria admodum sit atque utilis; non abs re futurum existimavit S. R. Autor, si post alios succinctam ipse in Aug. Conf. Commentationem luci publicæ exponeret, inque ea typum veræ doctrinæ in LL. Symbolicis comprehensæ cultoribus Theologiæ tanto plus inculcaret, *quanto magis*, ut ipse in dedicatione scribit, *novaturienti hoc seculo venerabile piis mentibus Orthodoxiæ nomen vilescere & ludibrio fere haberi videmus*. Institutum vero, quod sibi sectandum in hoc opere proposuit Cl. Autor, non hoc est, ut prolixum in Ecclesiæ nostræ Symbola Commentarium conscriberet, quod pridem egregie præstiterunt Viri de puriori cœtu meritissimi, Arcularius, Balduinus, Calovius, Gerhardus, Grauerus, Schmidius, Pappus, Osiander, Hutterus, Menzerus, alii; sed ut ea, quæ ab illis fuse elata sunt, in concinnum aliquod Compendium redigeret, facemque adeo sacrarum litterarum Cultoribus in illorum lectione occupatis præferret. In Prolegomenis Autor, præmissis iis, quæ de LL. Sym-

Symbol. autoritate, necessitate, subscriptione aliisque id genus tradi solent, ad ipsam tractationem de Symbolis Apostolico, Nicæno & Athanasiano descendit, atque Augustanæ imprimis Confessionis historiam paucis pandit, eaque, quæ de variis ejusdem editionibus atque versionibus notatu digna se offerunt, breviter edisserit. Ubi tamen, ut de recentioribus A.C. editionibus nihil jam memoremus, vetustissimam ejusdem & Apologiæ editionem, *Tubingæ* A. MDXXXV typis exscriptam, itemque *Conventum Naumburgensem* ab Ordinibus Protestantium A. MDLXI institutum, in quo de genuina A. C editione, quam *invariatam* dicunt, servanda, nec *variata* tamen reprobanda, actum fuit, Autorem silentio præteriisse vidimus. Circa ipsam denique LL.Symbol. expositionem hanc methodum servat, ut, leviter tactis quæ ex historia ad inlustrandum titulum atque præfationem A. C. repetenda veniunt, singulos ejusdem articulos ordine percurrat, ea, quæ de uno eodemque doctrinæ argumento in LL. Symb. sæpius diversis locis repetita occurrunt, in unum colligat, præcipua fidei dogmata dilucide exponat, & vel maxime difficultates passim forte occurentes tollat, dubiaque a dissentientibus, *Laurentio* imprimis *Forero, Joanne a Daventria*, Card. *Bellarmino, Th. Henrici* aliisque mota solide solvat, ita quidem, ut in allegandis Concordiæ paginis editionem *Rechenbergianam*, quæ scilicet omnium manibus versatur, utique sequatur. Præterea id quoque sibi negotii impositum esse credidit Autor clarissimus, ut mutationes in A. C. a Philippo Melanchthone factas in Reformatorum, quos vocant, gratiam, quæ tamen, paucis exceptis, magni ut plurimum momenti haud sunt, cum cura annotaret, succinctamque nonnullorum veteris Ecclesiæ hæreticorum, a quibus LL. Symbolici abhorrent, notitiam tironibus suppeditaret, atque egregiam imprimis *Augustanam Confessionem* inter atque *Wirtembergicam*, quæ peculiare Wirtembergicæ Ecclesiæ Symbolum est, atque nomine illustrissimi Wirtembergiæ Ducis Domini CHRISTOPHORI A. MDLII, a d. XXIII Januarii Congregationi ad Tridentinum Concilium præsenti oblata fuit, harmoniam, adductis ipsis ejusdem verbis ostenderet. Cum vero in Confessione, quam diximus, Wirtembergica vel ejus Apologia de nonnullis doctrinæ capitibus vel plane nihil,

vel

vel pauca saltim annotata sint, Cl. Autor excerpta quædam ex scriptis *Joannis Brentii* articulis quibusdam subjunxit, quæ de doctrina Ecclesiæ Wirtembergicæ, cujus is interpretem egit, luculenter satis testari possunt. Superessent singularia non nulla passim in hoc libro obvia, a quibus tamen recensendis propter instituti brevitatem jam abstinemus; id unum adhuc notantes, Cl. Autorem in explicandis prioribus A. C. articulis prolixiorem fuisse; in reliquis vero expediendis certis, ut ipse ait, de causis brevitati studuisse.

THEODORI HASÆI, SS. THEOL. D. ET PROF. itemque Ecclesiæ ad D. Virg. Pastoris, Dissertatio historico-theologica de monumento Paneadensi.

Bremæ, typis H. C. Jani, 1726, 8.

Plag. 10.

TRibus Capitibus Max. Reverendus Autor complexus est, quæ dicenda habuit de monumento Paneadensi, commemorato ab Eusebio *Hist. eccl. lib. VII cap. 18. Primo* scilicet, postquam ipsam historiam ex Eusebio recitavit, nominatim producit veteres, qui post Eusebium idem retulerunt, ponens etiam ob oculos tot narrationum diversitates. Meminit item epistolæ, quam fœmina ad Herodem regem scripsisse fertur ad impetrandam libertatem ponendæ statuæ: quam quidem epistolam νοθείας convincit abunde. Nec illos præterit, qui dejectam a Juliano Imp. fuisse illam statuam, perhibent. Ultimo loco copiose agit de urbe Paneade & pluribus ejus nominibus, observans, nullam occurrere urbem tot insignitam nominibus. *Secundo Capite* hanc narrationem severe examinat, præmissis de ea sententiis cum Pontificiorum, tum Lutheranorum & Reformatorum. Ac illos quidem ostendit uno ore eam defendere & propugnare: e Lutheranis paucos, e Reformatis multos eam e censu verarum narrationum ejecisse, docet. Quod si vel maxime vera esset hæc narratio, tamen inde male à Pontificiis probari cultum sacrarum imaginum, manifestum facit. Tum, nullam ab illa fœmina Christo positam fuisse statuam, ex eo evincit, quod nec potuerit id facere, quippe pau-

per-

percula; nec voluerit, quippe Judæa, gentis suæ more imagines aversans. Addit, nec Judæos i l passuros fuisse, nec ethnicos in eam statuam non fuisse sævituros. Observat etiam, neminem hujus rei mentionem fecisse ante Eusebium, qui tamen & ipse loquatur dubie; & post Eusebium perpaucos injecisse illius statuæ mentionem. Illud tamen concedit, imo defendit, talem statuam, qualem descripsit Eusebius, Paneade exstitisse. Ad miraculosam herbam quod attinet, quæ statuæ illi accrevisse dicitur, statuit Cl. Autor, vix quidem potuisse ei non accrescere herbam, sed vulgi fabulam, non veritatem, tradere Eusebium, cum miraculosas ei vires tribuit. *Capite tertio* originem fabulæ eruit, ostendens, in honorem Hadriani Imp. positam hanc fuisse ab ethnicis statuam. Hoc fine demonstrat plurimis exemplis, similes Paneadensi illi statuas ponere consuevisse civitates Principibus εὐεργέταις. Eam in rem e nummariæ rei scriptoribus plurimos profert nummos, in quorum multis etiam titulus *Restitutoris* occurrit. Speciatim nummos Hadriani gloriæ dicatos adducit, in quibus vocatur *restitutor Achajæ, Africæ, Arabiæ, Asiæ, Bithyniæ, Galliæ, Hispaniæ, Italiæ, Macedoniæ, Mauritaniæ, Nicomediæ, Phrygiæ, Siciliæ*: ostendens simul, quantam in plurimas urbes benignitatem expromserit hic Hadrianus, quantisque idcirco affectus fuerit honoribus. Nec proinde mirandum putat, ei idem accidisse a Paneadensibus, præsertim cum notum sit, eum sæpius in Syria & Palæstina fuisse, & in ipsa urbe Paneade. Observat præterea, forma, barba, & vestitu similem Christo fuisse Imp. Hadrianum: ut adeo facile imago Hadriani pro Christi haberetur effigie. Cum etiam Hadriano cognomen σωτῆρος, itemque *Dei*, fuerit tributum, hinc factum esse credit, ut, deleto Hadriani nomine, statua illa Christo videretur esse posita. Id quo minus dubites, similium errorum, qui circa veteres contigerunt statuas, exempla producit. Denique ingenii experiundi gratia & Latinas exhibet & Græcas inscriptiones, quarum una quo minus illi statuæ incisa fuerit, nil obstare existimat. Imo aliam quoque Latinam inscriptionem ab se contextam profert, quam censet a muliere illa Paneadensi non inepte inscribi potuisse statuæ Christo dicatæ. Illud neutiquam prætererire debemus silentio, quod *Cap. III §. 2* tradit, Dallæum pri-

mum fuiſſe tam acutum, ut videret, illam ſtatuam non fuiſſe a muliere Evangelica poſitam, ſed ab ethnicis; Jac. Gothofredum vero longius provectum animadvertiſſe, ſtatuam hanc exhibere ipſius urbis Paneadis ſimulacrum, cui ab Imperatore aliquo ſalus ſua reſtituta fuerit. Colophonem itaque felicibus hiſce conjecturis impoſuit Cl. Autor, ipſum illum Imperatorem nominans, eamque ſententiam tantis doctrinæ variæ luminibus illuſtrans, ut gratiæ agendæ videantur Euſebio, qui errore ſuo occaſionem præbuerit effundendis tantis reconditæ eruditionis opibus.

AN HISTORICAL AND CRITICAL ACCOUNT of the Life and Writings of Mr. William Chillingworth &c.

h. e.

RECENSIO HISTORICO-CRITICA VITÆ & ſcriptorum GUILIELMI CHILLINGWORTHI, *Eccleſiæ B. Mariæ Sarumenſis Cancellarii.*

Londini, apud Thomam Woodward & Joh. Peele, 1725, 8.

Alph. 1 pl. 3.

GUilielmus Chillingworth, Gulielmi filius, Oxonienſis, anno ſalutis 1602 natus, & a Guilielmo Laud, qui Archi-Epiſcopus Cantuarienſis poſt hæc evaſit, e ſacro fonte ſuſceptus eſt. A teneris literis innutritus, cum Græcis, tum Latinis, tanta facilitate Claſſes Logices, & Philoſophiæ transcurrit, ut ſub finem A. 1623 Magiſter in Artibus, & d. 10 Junii 1628 Collegii Trinitatis Socius crearetur. Sacris ſe imprimis myſteriis dicaverat, in quorum ſtudio adeo profecit, ut celeberrimus ſui temporis Anglicanæ Eccleſiæ Theologus fuerit habitus. Sed intra ſolius Theologiæ fines ægre ſe continens, Mathematica quoque tractavit, nec ſpernendus Poeta fuit. Amicis uſus eſt Lucio Carÿo, Comite Falcklandiæ, Johanne Haleſio aliisque, præ cæteris autem Gilberto Sheldono, qui Juxono in ſede Cantuarienſi ſucceſſit. Strenuus, pro more ejus ſeculi, Diſputator, puer adhuc cum condiſcipulis, adultior cum Romanæ factionis emiſſariis, qui ſub Jacobo & Carolo I licentius quam fas erat, Angliam pervaga-

vagabantur, congredi gestiebat. Erat inter hosce famosissimus Jesuita, Johannes Fisherus, industrius proselytorum suæ religionis venator, qui cum multum Oxonii versaretur, præstantissimum quemque studiosæ juventutis, & inter hos quoque Chillingworthum, disputando aggrediens, tanta subtilitate gravissimum Romanistarum locum topicum *de necessitate judicis infallibilis viventis* in rebus fidei, juveni commendabat, ut is, quod ad Sophistæ argumenta reponeret, statim non inveniens, supposita semel hac necessitate, facile induceretur, ut crederet, judicem istum infallibilem in Ecclesia Romana inveniri, adeoque hanc veram esse Ecclesiam. Quanta animi alacritate Chillingworthus ab Anglicanæ Ecclesiæ communione ad castra Romanæ religionis transfugerit, quantaque persuasione doctrinam Jesuitæ susceperit, satis apparet ex literis ejus ad amicum suum Gilbertum Sheldonum tunc scriptis, cui inter alia has duas quæstiones serio pensitandas proponit: 1) *An non ex Scriptura S. ex Patribus, ex sana ratione, tum etiam ex bonitate Dei & necessitate hominum, evidens sit, quod oporteat esse Ecclesiam quandam in rebus fidei infallibilem?* & 2) *An ulla societas mortalium, præter Ecclesiam Romanam, certa autoritate, vel quovis alio modo, privilegium infallibilitatis in rebus fidei possit sibi attribuere?* Interim Fisherus, quo prædam suam tutius servaret, Chillingwortho persuaserat, ut in Artesiam ad Collegium Jesuitarum, quod Duaci habent, se reciperet, ibique *Causas & Rationes*, quibus permotus religionem Romanam amplexus erat, publico scripto exponeret. Hæc cum audiret Laudus, tunc temporis Episcopus Londinensis, intimis sensibus afflictus, literas tam efficaces ad Chillingworthum hac de re dedit, ut is, perspecta ratiuncularum, quibus seductus fuerat, levitate, Collegium Jesuitarum subito relinqueret, & in patriam A. 1631 reverteretur: ubi a Laudo summa humanitate acceptus, Oxonii, cum proposito in religionis veritatem libere inquirendi, consedit. Diu animo suspensus, re tandem dextro judicio ponderata, clare perspexit, principia Protestantium & Scripturæ & rationi optime convenire, adeoque ad pristinam fidem rediit, quam publice iterum professus, & colloquiis & scriptis contra Pontificios

mascule defendit. In his eminet tractatus, quo demonstrat, doctrinam de infallibilitate, quam tanti faciunt Romani, neque veritatis evidentia, neque certitudine rationis, nec ulla Scripturæ authoritate niti. Porro duo alii, quibus probat, Ecclesiam Romanam quondam erraſſe: primo ſcilicet, cum admitteret infantes ad Sacramentum Euchariſtiæ, ſtatueretque, eos alias ſalvari non poſſe; tum etiam, cum publice tueretur Chiliaſmum, quam utramque doctrinam Eccleſia Romana, ut falſam & hæreticam, hodie damnat. Scripſit præter hæc multa alia, & in his quædam hactenus ἀνέκδοτα, ut *Reſponſionem ad quinque quæſtiones Peakii, de natura fidei & reſolutione ac conſequentiis fidei Proteſtantium*; 2) *diſcurſum de natura fidei*; 3) *quod abſurdum ſit ab Eccleſia Anglicana diſcedere, ob defectum ſucceſſionis confeſſorum viſibilium, per omnes ætates*; 4) *brevem reſponſionem ad quosdam textus Scripturæ, hunc in finem allegatos, ut probetur, Eccleſiam eſſe unam, viſibilem, univerſalem, perpetuam & infallibilem.* Anno 1635 vero majus opus noſter aggreſſus eſt, quo & principia Romanæ Eccleſiæ funditus ſubrueret, & Proteſtantium religionem vindicaret. Lis orta erat A. 1630 inter D. Potterum Collegii Oxonienſis, quod Reginæ vocatur, Præpoſitum, & Eduardum Knottum Jeſuitam, de quæſtione: *Num Catholici agant contra charitatem, dum ſtatuunt, Proteſtantiſmum ſeu fidem Proteſtantium deſtruere ſalutem æternam?* Hanc quæſtionem Knottus negabat, edito libello ſub rubro: *Charity miſtaken*, i. e. *Charitas erronea*; Potterus affirmabat, in reſponſione, cui titulus: *Want of Charity*, i. e. *Defectus Charitatis, jure Romaniſtis imputatus*, &c. Cum vero Jeſuita non adquieſceret, ſed libro Potteri alium iterum opponeret, quem inſcripſerat: *Mercy and Truth*, i. e. *Miſericordia & veritas, ſeu Charitas a Catholicis propugnata*, &c. Chillingworthus, tum Comitis Falcklandii, amici ſui, doctiſſima opera, tum lectiſſimorum librorum armario adjutus, hanc litem ſuam facere, & Knotto fuſe pariter ac ſolide reſpondendo, cauſam pro religione Proteſtantium contra Pontificios accurate dicere conſtituit. Quisnam fuerit hujus conaminis eventus, paulo poſt videbimus. Accidit eodem anno, cum beneficium quod-

quoddam Ecclesiasticum in Anglia vacaret, ut Chillingworthus commendaretur ab amicis Thomæ Coventrio, Magni Sigilli Custodi. Nihil huic accidere poterat gratius, quam occasio hominem, cujus virtutes perspectas habebat, cuique maxime favebat, seu opibus, seu honore augendi: cum a subsidiis omnibus, quibus virtus & cultus acquiritur, videretur tunc maxime destitus. Sed subscribenda erat Ecclesiæ Anglicanæ confessio *triginta novem Articulis* comprehensa, & promittendum, se *Libro communium precum*, quod nihil eo contineatur verbo divino adversum, in publicis precationibus uti velle. Hic aqua hærebat. Insertum scilicet communium precum libro Symbolum, quod vulgo Athanasio tribuitur, & suppositititium & verbo revelato contrarium Chillingworthus credebat. In eodem libro præceptum decalogi, quod nobis tertium, Anglis quartum est, cum integra illa appendice, qua in Deuteronomii capite vigesimo a commate 8 usque ad 12 exstat, populo prælegi, populusque, *Domine inclina corda nostra, ut hanc legem observemus*, respondere jubetur. Hoc instituto Christiani ad observantiam Sabbathi Judaici obligari; adeoque nec Librum communium precum verbo & voluntati divinæ convenire, nec 39 Articulis, conscientia salva, subscribi posse videbatur. Tunc Chillingworthus animo angi, dubia cum Sheldono suo communicare, ad amici solutiones respondere, objectiones objectionibus cumulare, usque eo, ut tandem Sheldonus tantæ obstinationis pertæsus plane, rescriberet: *Se quidem nemini, ut contra conscientiam, quamlibet erroneam, agat, velle persuadere, nec tamen pruritum contradicendi honorifico conscientiæ titulo posse appellare; vereri denique, ne amicus hic se ipsum perdat, & pro altera vita parum proficiat.* Dum hæc agebantur, Eduardus Knottus, fama certior factus, Chillingworthum præparare responsionem ad Librum suum contra Potterum, & causæ diffidens, & judicium publicum de utroque opere metuens, vili atque infami libello, sub titulo *Directionis prævia* &c. intervenire decrevit, hoc maxime instituto, ut odium & contemtum Chillingwortho conciliaret. Quamobrem imprimis *Socinianismi* maculam ipsi adspergere,

tum religionis mutationem objectare, tum quod causas & rationes, cur olim Catholicismum amplexus fuerit, nondum refutarit, vitio vertere, tum etiam quod 39 Articulis Ecclesiæ Anglicanæ subscribere ambigat, exprobrare non erubuit; denique diversa postulata & conditiones circa modum, quo sibi responderi vellet, subjunxit. Interim Chillingworthus, Jesuitæ intempestiva dicacitate & calumniis minime deterritus, in opere cœpto gnaviter pergit, quod sub initium A. 1637 jam proxime ad finem perduxerat. At Laudus, qui tunc Archi-Episcopatum Cantuariensem tenebat, non permisit, ut in publicum prodiret, priusquam a consummatissimis Theologis, Pridæo, *Baylæo* & Fellio diligenter esset examinatum. Tandem circa finem A. 1635 liber iste Oxonii impressus, publice comparuit, titulum præ se ferens: *The Religion of Protestants a save Way to Salvation*, i. e. *Religio Protestantium tuta via ad salutem : sive Responsio ad librum, qui inscribitur :* Misericordia & veritas, seu Charitas propugnata a Catholicis, *quo contrarium probari intenditur; Autore Guilielmo Chillingworth, Artium Magistro in Universitate Oxoniensi.* Ex epistola dedicatoria ad Jacobum I manifestum est, ipsius Regis jussu Chillingworthum hanc operam suscepisse. Quanto vero plausu defensio ista purioris religionis excepta fuerit, vel inde apparet, quod, licet grandi volumine, *in Folio* vocamus, comprehensa, nihilominus intra primos quinque menses altera vice typis fuit excudenda. Neque Jesuitarum Floydii & Lacæi, neque ipsius Knotti, qui pro duce & coryphæo ceterorum se gerebat, infamationes & cavilli, quos in hunc librum evomuerunt, obstitere, quin octava vice hactenus in Anglia fuerit editus. Post publicationem Rex Jacobus & Archi-Episcopus Laudus, excellentissimi tanti operis judices, dignum arbitrati sunt ejus Autorem, cui conferrent munus quoddam Ecclesiasticum cum magna dignitate & amplo reditu conjunctum. Anno igitur 1638 die vigesimo Julii, ad *Cancellariatum Beatæ Mariæ Sarisberiæ*, una cum *prabenda de Brixworth, alias Brikleswortb, in Comitatu Northamptonii, Petriburgensis Diœceseos, Cancellariatui annexa*, admissus & institutus est. Neque tunc amplius dubi-

dubitavit omnibus Ecclesiæ Anglicanæ Articulis, & singulis in eisdem contentis, volens & ex animo subscribere, ceu patet ex formula, quam Libro subscriptionum Ecclesiæ Salisberiensis eodem die 20 Julii 1638, subscripsit. Circa idem tempus etiam Magister Xenodochii de *Wygstans*, nec non veteris Burgi *Leycestriensis* renunciatus est. A. 1640 ad Convocationem Cleri, quæ eodem tempore cum summo regni concilio, quod Parliamentum vocant, convenerat, *Procurator Capituli Salisberiensis* ablegatus, Regi fidem suam dextre probavit, quam & in tristibus illis ac turbidis temporibus, quæ paulo post & Regnum & Ecclesiam affligebant, usque adeo non fefellit, ut scriptis non solum & publicis orationibus, sed manu quoque atque opera rem Principis contra perduelles adjuvarit. Interea cum intestino bello omnia flagrarent, nonnulli rigidiores verbi Ministri, parliamenti protectione fulti, aliud pugnæ genus ciebant, non tantum contra Episcopatum & Liturgiam, sed contra optimos quosque Theologos Ecclesiæ Anglicanæ, quos omnes, imprimis vero Laudum, Potterum, Halesium & Chillingworthum, ut in vulgi odium adducerent, *Arrianismi*, *Socinianismi* & *Papismi* postulabant. At Chillingworthus in zelo versus Ecclesiam, vel fide erga Principem, nihilo remissior, castra Regis constanter sequebatur; donec sub initium A. 1644 Castello Arundeliano a Wallero, exercitus Parliamentarii duce, expugnato, & ipse in potestatem hostium veniret, morboque & frigore pœne consumtus, Cicestriam abduceretur: in qua captivitate circa finem mensis Januarii prædicti anni decessit.

Ceterum quod ad ipsum libellum, ex quo hanc Chillingworthi vitam contraximus, attinet, is *Petro Kingio*, Magnæ Britanniæ hodie Cancellario, dedicatus, & secundum methodum, quam Bælius in Dictionario Historico-Critico tenet, ab editore *P. des Mazeaux* concinnatus est, ex quo pauca insuper, hactenus dicta illustrantia, memorabimus. Pag. 5 & 44 in *Notis* ex *Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu* demonstratur, Johannis Fisheri & Eduardi Knotti nomina fuisse adscita, illumque vero nomine *Johannem Perseum*, hunc autem *Matthiam*

am Wilsonum appellari. Pag. 49 seq. in *Textu* legitur epistola Chillingworthi ad amicum anonymum, quæ doctrinæ Arrianorum nimis favet. Pag. 86 alia epistola ad Sheldonum textui inserta est, ex qua apparet, Chillingworthum eo tempore, quo 39 Articulis subscribere dubitabat, ære alieno obrutum & patre avarissimo usum fuisse. A pag. 104 usque ad p. 265 scripta eristica Knotti & Chillingworthi prolixe magis, quam accurate, recensentur. Pag. 280 legimus, Chillingworthum in obsidione Glocestriæ Regi Carolo I suasorem & autorem fuisse, ut machinæ quædam bellicæ, ad modum *Testudinum cum pluteis*, quorum usus apud Romanos frequens erat, exstruerentur. A pag. 315 usque ad p. 366 libellus sarcasticus: *Chillingworthi novissima*, quo orthodoxus nimium *Cheynellius* mortuo leoni insultavit, satis operose recensetur. Tandem Autor finem suæ narrationis facturus, conqueritur, Virum tanta virtute, pietate & moderatione præditum, *Pontificiorum* æque ac *Protestantium* injuriis fuisse lacessitum, ab utrisque *Socinianismi* nota ipsi impacta. Sed hanc communem excellentissimorum ingeniorum sortem esse observat, inque ejus rei testimonium pag. ultima in *Textu* Tillotsonii notabile effatum, in *Notis* vero *Cl. Clerici* verba, *Art. Crit. Vol. III Ep. X p. 272, 273* adducit. Finitur opusculum Indice satis locuplete.

R. MOSIS MAIMONIDIS CONSTITUTIONES de Siclis, quas Latinitate donavit & Notis illustravit JOANNES ESGERS, Amstelo-Batavus.

Lugd. Bat. apud Jo. Arn. Langerak, 1727, 4.
Plag. 20.

Librum hunc in *Actis* nostris *A. 1720 p. 41 sq.* recensuimus, & vel paginarum collatio docere videtur, eandem esse editionem, novo tantum titulo exornatam, in quo alterius Bibliopolæ fit mentio. Quoniam itaque nil novi hic deprehendimus, nova recensione non est opus. Monemus tantum nunc, quod non semper in versione totus exhauriatur sensus, cum v. c. *Cap. 2 §. 1 p. 33* omittantur voces כמין שופר *ad instar tubæ*.

✱):(✱):(✱

ACTA
ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Octobris Anno MDCCXXVII.

JO. FRANCISCI BUDDEI, THEOL. D. ET P. P. Isagoge Historico-Theologica ad Theologiam universam singulasque ejus partes.

Lipsiæ, ex officina Thomæ Fritschii, 1727, 4.
Alph. 10 plag. 12.

QUamvis cum inter nostros, tum a religionis nostræ placitis dissentientes Theologos haud defuerint, qui de ratione ad cognitionem litterarum sacrarum perveniendi, sive de methodo Studii Theologici sunt commentati; gratissimam tamen Summe Reverendus Autor litteris operam præstitit, quod hanc Isagogen historico-theologicam juris publici fecit, hocque novo ingenii præstantissimo monimento singularem eruditionis laudem ac famæ decus non mediocriter auxit. Namque uti post fata doctissimorum virorum, qui in argumento hoc explanando jam versati fuerant, omnium litterarum, eoque nomine illarum quoque, quæ ad eruditionem sacram pertinent, insignis facta est mutatio, quæ Autori nostro occasionem dedit, quam plurima capita ab aliis aut plane prætermissa, aut leviter exposita, egregie ac copiose illustrandi; ita & aliam Isagogen hanc tradendi tenuit rationem. Non solum enim de indole singularum disciplinarum, quibus Theologia absolvitur, deque modo discendi illas accurate disseruit; verumetiam eundo per omnia secula ad nostra usque tempora, quæ in hoc doctrinæ genere ac singulis illius capitibus contigerunt mutationes, enarravit, præcipuosque simul autores eorumque scripta ita recensuit, ut quæ laudanda ac vituperanda sint, moneret, aliosque, quæ debeant imitari, quæque rursus evita-

re, condoceret. Hac ratione Iſagoge hæc pleniorem hiſtoriam litterariam totius Theologiæ comprehendit, omniaque diligenter, quæ cum ad fata omnium eruditionis ſacræ diſciplinarum, tum ad libros illarum pertinent, commemorat. Ipſum opus diviſum eſt in duas partes, quarum prior quatuor capitibus de fine Studii Theologici: de Theologiæ cultore ejusque indole ac virtutibus: de mediis, quibus Theologiæ habitus comparatur, ac de propædevmatibus theologicis exponit. In hiſce argumentis rite explicandis ad id præcipue Autor operam ſuam contulit, ut & eruditionis ac ſapientiæ nexum arctiſſimum demonſtraret, ac diligenter incul-caret; ubi autem verba fecit de propædevmatibus theologicis, ſingulas partes cum humanioris, tum philoſophicæ doctrinæ ita perſecutus eſt, ut quid ex illis a Theologiæ cultoribus diſcendum ſit, indicaret, ac multa, quæ hiſtoriam harum diſciplinarum illuſtrant, moneret. In poſteriori Parte hujus Iſagoges deſcendit ad ſingulas Theologiæ diſciplinas, & primo loco poſuit Theologiam theticam, ſive dogmaticam, quo nomine & catecheticam comprehendit. Enarravit illius originem, progreſſus & fata per ſingula fere a Chriſto nato ſecula ad noſtram usque ætatem: nec nævos & incommoda, a doctoribus ſcholaſticis invecta & interdum repudiata, mox iterum recepta, prætermiſit. Eadem ratione ſequenti capite de Theologia, quam vocant, ſymbolica expoſuit, ubi veterum pariter ac recentiorum ſymbolorum hiſtoriam, eamque variis obſervationibus illuſtratam, juſta ſerie exhibuit. Capite tertio egit de Theologia Patriſtica, nec tantum hiſtoriam & fata illius deſcripſit, ſed etiam haud paucas obſervationes de Patrum lectione recte inſtituenda, deque juſto, quod illi ſtatuendum ſit, pretio, adjecit. Cum ſe capite quarto ad Theologiam moralem contuliſſet, de Patrum quoque doctrina morali differit, ſimulque de Theologia myſtica & jurisprudentia divina, prudentia item chriſtiana & paſtorali, verba fecit. De jurisprudentia eccleſiaſtica capite quinto ejusmodi tractationem inſtituit, quæ & illis, qui prima tantum principia illius cognoſcere volunt, & eis, qui ulterius progredi cupiunt, inſervire poteſt, quoniam itidem hiſtoriam illius diligentiſſime proſecutus eſt, multasque controverſias, quæ hodie inter viros eruditos agitantur, illuſtravit. Sed cum ex iſtarum,

quas

quas hisce capitibus enarravit, Theologiæ partium, præsertim Jurisprudentiæ ecclesiasticæ, consideratione abunde pateret, quam eximius in his omnibus Historiæ Ecclesiasticæ sit usus, pro boni ordinis ratione statim subjunxit, quæ de ista fuerunt observanda. Capite septimo egit de Theologia polemica, ubi pro multitudine controversiarum theologicarum amplissimum differendi campum invenit, multaque momenta, quæ in hac parte historiæ litterariæ adhuc confusa & perturbata fuerunt, perspicue ac distincte proposuit. Nam quamvis non defuerint, qui nostrorum Theologorum scripta polemica recensuerunt, id tamen plerumque factum est perfunctorie, ita ut haud observaverint, quænam illorum fuerit occasio, an & qua ratione ab adversariis, quos sibi oppugnandos sumserunt, fuerint refutata? an & quid iterum his responsum sit? & quæ reliqua sunt ejusdem generis. Proinde in nostratium scriptis polemicis recensendis maxima quidem Autori nostro suborta est difficultas; quam tamen, quantum fieri potuit, feliciter superavit, omniaque copiose satis ac justo ordine proposuit. Ultimo loco pertractavit Theologiam exegeticam, in qua ita versatus est, ut primum textus originalis, tum versionum, tandem Commentatorum, quos vocant, veterum pariter ac recentiorum, historiam traderet, nævos pariter ac virtutes illorum, qui in hoc sanctioris doctrinæ genere vires suas exercuerunt, itemque vicissitudines, quæ hic se offerunt, indicaret, regulasque simul iis, qui & heic recta via incedere volunt, præscriberet. Quumque ab eo tempore, quo opus hoc typis exscribi cœpit, non tantum novi libri, sed etiam novæ editiones prodierint, ea quæ hoc loco erant prætermissa, Autor in addendis & supplendis, quæ extremo operis hujus subjecta sunt, observavit.

Hæc est ratio & summa operis hujus generatim a nobis indicata. Verum præstantia illius postulat, ut ex tanto scientiæ theologicæ & litterariæ apparatu lectori nostro specimina quædam exhibeamus. Capite igitur *primo* Libri prioris *de fine Studii Theologici* accurate recenset scriptores methodi theologicæ, atque inter alios imprimis commemorat *Institutiones Theologicas Patrum antiquorum* Josephi Mariæ Tommasi: *Bibliothecam selectam de ratione studiorum* Antonii Possevini: Petri Annati *Methodicum* p. 5. 10.

p. 11. *ad Theologiam poſitivam apparatum:* Joannis Mabillonii librum
de *Studiis Monaſticis*, quorum ſcriptorum non ſolum ſummam
exhibet, ſed etiam de iis judicat, atque imprimis controverſiam
20. & attingit, quæ Mabillonio cum Armando Joanne Bouthillerio Ran-
1797. ceo, Abbate Trappio, ſuper quæſtione: an monachis litterarum
14. ſtudia conveniant? interceſſit. De Hyperio obſervat, quod poſſet
dubitari, quo jure reformatæ Eccleſiæ doctoribus annumeretur,
cum Academiam Marpurgenſem, in qua docuit, eo tempore no-
ſtræ eccleſiæ ſacra ſecutam eſſe conſtet, ſimulque libri, quem de
ratione Studii Theologici ſcripſit, capita ſedulo recenſet. In eodem
capite diſſerit Autor de uſu & abuſu eruditionis in theologicis, at-
25. que imprimis explicat uſum & abuſum vocis *Theoſophiæ*, monet-
que, quod Theologia ſive accipiatur de doctrina, ſive de habitu,
utroque modo recte Theoſophia appellari poſſit: quamvis haud
negandum ſit, inter Theoſophiam & Theologiam hoc diſcrimen
conſtitui poſſe, ut per hanc aut cognitio ipſa rerum divinarum, aut
doctrina de iisdem deſignetur, per illam autem facultas ſive vir-
tus bona a malis diſcernendi & illa amplectendi, hæc fugiendi.
Hiſce expoſitis, addit quoque abuſum hujus vocabuli, atque ex hi-
ſtoria vetuſtiori & recentiori originem illius oſtendit. In capite
tertio libri hujus prioris, in quo tractat de *mediis*, *quibus Theolo-*
85. *giæ habitus comparatur*, deprehendimus copioſum indicem ſcri-
ptorum, ex quibus ſpeciatim librorum ſtudio theologico inſervi-
92. entium notitia haurienda, itemque characteres, quibus libri boni
a malis ſunt diſcernendi, cujusmodi ſunt: ſi argumentum, quod
Autor aliquis tractandum ſibi ſumſit, utile ſit, magnique momen-
ti; ſi plene illud tractaverit, nihilque eorum, quæ de illo ſcitu ne-
ceſſaria ſunt, omiſerit; ſi ſolide illud tractaverit, hoc eſt, ſi circa
principia & fundamenta rite conſtituenda ſollicitus potius fuerit,
quam circa ea, quæ curioſitati hominum blandiuntur; ſi *ἀλλότρια*
non admiſcuerit, & a digreſſionibus, nihil ad rem facientibus, ſe
abſtinuerit; ſi denique perſpicue & ſermonis genere puro, quan-
tum res ipſa permittit, & eleganti cuncta propoſuerit. Hiſce cha-
74. racteribus, qui illuſtrantur, additæ ſunt regulæ in librorum lectio-
ne obſervandæ, quæ ſequentes ſunt: quidam libri plane non ſunt
legendi; quidam non niſi ab iis legendi ſunt, qui cuncta rite diſcer-
nere

nere atque dijudicare possunt; legendi sunt, qui cujusque ingenio, & scopo, quem sibi constitutum habet, conveniunt; lectioni modus ponatur, ne aut memoria obruatur, aut vis judicii suffocetur; lectio semper cum meditatione & *δοκιμασίᾳ* sit conjuncta; ita denique instituatur, ut quæ usui nobis esse possunt, seligantur, diligenterque retineantur Caput *quartum de propadevmatibus theologicis* maxime copiosum est, de quo generatim monemus, quod in isto Autor historiam non solum litterarum humaniorum, artis criticæ, oratoriæ, poeticæ, ipsius historiæ civilis ac litterariæ, sed etiam disciplinarum philosophicarum strictim tradiderit. Speciatim notatu digna sunt, quæ habet de controversiis ad linguam p. 117. Græcam atque Hebræam & utriusque necessitatem spectantibus: neque non de certamine inter Conringium & Wasmuthum agi- 125. tato. Namque cum autoritate Augusti, Ducis Brunsuicensis & Luneburgensis, administro Joanne Sauberto, consilia de nova Scripturæ sacræ versione Germanica adornanda caperentur, Conringius, socer Sauberti, institutum hoc probavit, atque arbitratus est, de versionibus ad textum Hebræum exigendis & corrigendis non adeo laborandum esse, cum mediocris etiam versio, eaque in multis a textu Hebræo discrepans, sufficiens sit, ut fideles Christiani ad vitam æternam deducantur. Punctis etiam vocalibus accentibusque non multum tribuit, atque affirmavit, nullum saluti creari periculum, si quis vel maxime contendat, codicem Hebræum corruptum hinc inde & depravatum esse. Huic igitur Conringio Wasmuthus se opposuit, quorum virorum scripta in hac controversia edita heic recensentur. Ubi Autor progreditur ad artem oratoriam, 157. maxime commendat Quinctilianum, ac judicat de eo, quod, licet ethnicus fuerit, longe tamen rectius de eloquentia senserit, quam plurimi Christianorum, etiam eorum, qui omnino de eloquentia sacra præcipiant. In tradenda historia Poeseos copiose illustravit 161. originem artis hujus, atque multa attulit, quæ ad Poesin sacram per- 168. tinent. Quæ habet de Historia civili, de qua copiosissime dictum 176. est, ad tria capita possunt revocari: primum tractat de methodo studii historici ordineque legendi historicos ac scriptores, qui methodum studii historici tradiderunt, recenset: deinde viam monstrat, quomodo notitia historicorum sit comparanda, ac denique

characteres boni historici significat. Historiam litterariam di-
p.199. stribuit in tres classes: in historiam litteratorum, historiam librorum & historiam artium & scientiarum, de quibus singulis itidem fuse dictum est.
217. Ad ultimam classem etiam refertur historia philosophica, de qua ita agitur, ut non tantum scriptores, qui generatim de ea commentati sunt, indicentur, sed & speciatim de singulis sectis tum scriptores præcipui, tum alia observatu digna commemorentur. Quando de ipsa Philosophia tractatio instituitur, regulæ quædam præmittuntur ab illis observandæ, qui rite hic
237. progredi cupiunt. Istæ sunt sequentes: utilia & profutura ubique consectanda sunt, nec vanis inanibusque inhærendum speculationibus; ex ipsa naturæ consideratione sapere, hoc demum est philosophari; naturæ interpretes, seu philosophi, ita audiendi, ut nullius in verba juremus, sed, cunctis accurate consideratis ponderatisque, retineamus, quæ veritati maxime consentanea deprehendimus; recentiores ita consulendi, ne contemnamus veteres; non statim id pro optimo habendum est systemate, in quo cuncta bene cohærent, sed quod phænomenis præcipuis explicandis sufficit, dubiaque non secat, sed solvit; falluntur, qui, omnium omnino rerum se reddere posse rationem, existimant, &, ejusmodi systema se invenisse, jactitant, in quo rationi nihil ignotum aut impervium relinquatur; cavendum, ne rationi plus, aut minus, quam decet, tribuamus; de sententia Philosophi cujusdam tum demum judicandum, si integrum ejus systema perspectum habeamus; notio-
241. nes unius disciplinæ caute ad aliam sunt transferendæ. Ipsa quoque singularum Philosophiæ partium historia traditur, ubi impri-
246. mis multa erudite dicta sunt de Theologia naturali, ejusque scriptoribus, cum de illis, qui de spiritibus creatis eorumque operationibus exposuerunt, ubi & vetustiores & recentiores de hoc argumento controversiæ occurrunt; tum de ipso Deo tractarunt, quibus additi sunt, qui Theologiam hanc naturalem methodo, uti dicitur, systematica exhibuerunt.

Nunc accedimus ad Librum posteriorem Isagoges hujus, cujus caput *primum* exponit de *Theologia thetica*, sive *dogmatica*. In principio illius Autor explicat nomina hujus Theologiæ, cum modo *dogmatica*, modo *thetica*, sive *positiva* appellatur, simul-

que

que differit de diſcrimine inter Theologiam poſitivam & ſchola- p. 336.
ſticam ex mente Pontificiorum. Fuerunt enim nonnulli, qui inter
Theologiam poſitivam & ſcholaſticam hocce conſtituerunt di-
ſcrimen, quod poſitiva nitatur tantum Scriptura ſacra & traditione
Conciliorum & Patrum; ſcholaſtica vero his addat humanæ men-
tis ratiocinia, & quæ Philoſophia aliæque ſcientiæ ſuppeditant.
Ubi progreditur ad hiſtoriam Theologiæ theticæ rite tradendam,
obſervat, quod Symbolum Apoſtolicum pro compendio quodam
aut theologico, aut catechetico, ab ipſis Apoſtolis condito, haud
haberi poſſit, ac varia notatu digna monet de *Libro didaſcalia-* 341.
rum; itemque cum oſtendit, quod in doctoribus eccleſiæ ſeculi
ſecundi & tertii ſyſtematicæ methodi veſtigia haud deprehendan-
tur, de Clementis Alexandrini libris ὑποτυπώσεων & Origenis li- 345.
bris quatuor περὶ ἀρχῶν. De ſcriptis doctorum eccleſiæ ſeculi 377.
quarti & quinti obſervatur, quod in quibusdam lineamenta qui-
dem inſtitutionum doctrinæ ſacræ occurrant, ſed tamen id, quod
in methodo ſyſtematica præcipuum ſit, nondum inveniatur; qua
occaſione copioſe dictum eſt de Cyrilli Hieroſolymitani cateche- 348.
ſibus, quæ obſervationes in addendis augentur. Cum in orientali 812.
eccleſia Joannes Damaſcenus ſeculo octavo eam tractandi Theo-
logiam ingreſſus eſt rationem, quæ proxime accederet ad ſchola-
ſtico-ſyſtematicam, copioſe heic Damaſceni hujus libri de *fide*
orthodoxa recenſentur, ac de illis judicatur, quod, quamvis in ope- 355.
re hocce contineantur, quæ minime ſint contemnenda, occur-
rant tamen, quæ omnibus placere nequeant, imprimis quod ſuo
exemplo alios invitaverit, ut in doctrina ſacra ſimplicitatem Chri-
ſtianam migrarent & Theologiam ſubtilibus interdum, vanis &
otioſis ſpeculationibus corrumperent. Addidit Autor ſententia- 357.
rum collectores, & cum perveniret ad tempora recentiora, differuit
de Philippo Melanchthone ejusque *Locis communibus:* de diver- 383.
ſis illorum editionibus harumque diſcrepantia: porro de fatis 388.
Theologiæ ſyſtematicæ inter Lutheranos: de ſtudio quorundam 404.
ex Pontificiis Theologiam ſcholaſticam emendandi; neque non
de fatis Theologiæ hujus inter Reformatos, quarum obſervatio-
num doctiſſimarum ſummam ſi vellemus exhibere, nimis eſſet co-
pioſum. Quocirca convertimus nos ad caput *ſecundum* libri hu-
jus,

jus, quod agit *de Theologia ſymbolica*, atque itidem refertum eſt ſingulari apparatu doctrinæ theologicæ & litterariæ. Recenſet Autor ſymbola eccleſiæ cum vetuſtiora, tum recentiora, iſtaque diligenter illuſtrat. Quod ad vetuſtiora attinet, deprehendimus
p. 44. heic multa notatu digna de Symbolo Apoſtolico, de quo probat, quod ab ipſis Apoſtolis conditum haud ſit, ſed ex formula baptiſmi ſolemni enatum, ſimulque adducit copioſe ſcriptores de hocce
448. ſymbolo. Cum magni momenti ac celebritatis ſit ſymbolum Nicænum, illius quoque hiſtoria accurate exhibetur, quam & habe-
451. mus de ſymbolo Athanaſiano, de quo Autor luculenter ac ſolide oſtendit, quod illud Athanaſio perperam tribuatur. Sequuntur ſymbola, quibus controverſiæ cum Arianis occaſionem dederunt, quæ omnia juſto ordine recenſentur, item Symbolum Conſtan-
455. tinopolitanum, Symbola Pelagianorum, quorum nonnulla ab il-
463. lis edita ſunt; ſed maximam partem ad fallendos incautos comparata. Poſtquam hæc de ſymbolis vetuſtioribus copioſe fuerunt expoſita, Celeberrimus Autor ad ſymbola recentioris ætatis progreditur, quæ recenſet hoc ordine, ut primum de Auguſtana Confeſſione, ceterisque eccleſiæ noſtræ ſymbolis, deinde de ſymbolis eccleſiæ Romanæ propriis, tum de eccleſiæ Græcæ ac denique de Reformatæ eccleſiæ ſymbolis diſſerat, nec quidquam, quod ad hiſtoriam & eccleſiaſticam & litterariam horum ſymbolorum pertinet, prætermittat. Caput *tertium* tractat de *Theologia Patriſtica*.
537. Heic notatu digna ſunt, quæ Autor habet de ſcriptoribus Patrum
189. notitiam ſuppeditantibus. De Patrum eruditione cenſet, quod iſta minime quidem contemnenda, ex iſtius tamen, quo vixerunt, temporis ratione æſtimanda; atque probat, quod nonnulli illorum hiſtoriarum & antiquitatis non fuerint imperiti, in gentilium
552. quoque ſcriptorum lectione haud perfunctorie verſati. De Philoſophia illorum ſpeciatim judicat, quod, quamvis Platonem quidam præ reliquis laudent ejusque approbent placita, reliquos tamen non plane contemnant Philoſophos: unde dicendum ſit, eos eclecticos potius, quam Platonicos fuiſſe, id quod exemplis diſerte comprobat. Addit rationem, cur hiſce doctoribus Phyſica diſpli-
562. cuerit, eam quippe, quod, qui Phyſicam ex gentilium Philoſophis tractabant, eorum ſimul Theologi cenſebantur, & in libris, in qui-

bus

bus rerum naturalium principia explicabantur, ſimul de rebus divinis, de providentia, de immortalitate animæ, de quibus omnibus gentilium Philoſophi plerumque longe aliter, quam Chriſtiani
ſentiebant, agebatur. Poſt hæc copioſe explicat originem Theo- p. 566.
logiæ Patriſticæ atque notitiam ſuppeditat de Dionyſii Petavii *do-* 579.
gmatibus Theologicis, quod opus maxime laudat, ſimulque cenſuras, quas varii c[illegible]iti contra illud ſuſceperunt, commemorat, quasdam illarum examinans, in quibus eſt judicium Huetii, qui judicaverat, quod ipſemet ex operis hujus lectione incertus dubiusque evaſerit. Monet Autor noſter, dubitandum eſſe, num Petavio, cui ad ἀκριβίαν nihil defuerit, an potius Romanæ Eccleſiæ, quam ſecutus ſit, de traditione, ceu fidei principio & fundamento, ſententiæ hoc tribuendum ſit. Nec minorem laudem merentur, quæ Autor ſingulari ſtudio collegit atque obſervavit de illis,
qui Auguſtini Theologiam exhibuerunt: de editionibus Patrum: 582.
de bibliothecis illorum. Id tantum ex capite hoc addimus, quod 589.
longiorem atque eruditam ſimulque modeſtam diſputationem 593.
inſtituerit adverſus Honorium de Sancta Maria, qui in *animad-* 599.
verſionibus ſuper regulas & uſum artis criticæ id occulte egit, ut artis criticæ uſum in iis præcipue, quæ ad hiſtoriam Eccleſiaſticam, Theologiam Patriſticam & traditionem ſpectant, ſuſpectum redderet. Ad ea igitur, quæ objecit Autor, Noſter heic reſpondet,
& legitimum artis criticæ uſum vindicat; & de hoc argumento in 822.
addendis copioſius dictum eſt. Ordo nos ducit ad caput *quartum* de *Theologia morali*, Libri poſterioris. In hoc capite pleniorem Theologiæ moralis hiſtoriam deprehendimus. Primum Autor diſputat de Theologia morali Patrum; antequam vero ipſa Patrum, quæ huc ſpectant, ſcripta recenſet, diſſerit de Barbeyracii præfatione Puſendorffiano operi præmiſſa, in qua iſtum de morali doctrina Patrum non adeo præclare ſenſiſſe conſtat. Adverſarium nactus eſt Remigium Cellierium: quorum ſcripta Autor noſter ita examinat, ut interdum Barbeyracius contra Cellierium defendatur, interdum vero & corrigatur. In hac tractatione de doctrina morali Patrum imprimis copioſus eſt in exponenda
Theologia morali Auguſtini, cujus ſcripta, quæ huc pertinent, 636.
diligenter recenſet; ſummam illorum exhibet, eumque, ubi ſalva

 veri-

veritate fieri poteſt, ab accuſationibus Barbeyracii defendit. Hac parte hiſtoriæ Theologiæ moralis abſoluta, progreditur cum ad
p.823. doctores ſcholaſticos, ſpeciatim ad Abælardum, de quo in addendis multa dicta ſunt; tum ad ſcriptores recentiores, ubi ea, quæ
652. beatus Lutherus de moribus Chriſtianorum præcepit, egregie illuſtrantur, ac iſta quoque obſervantur, quæ in Theologia morali
667. Reformatorum a nonnullis fuerunt deſiderata. Horum enim doctorum ſcripta moralia quibusdam ſuſpecta ſunt, quod ejusmodi principia foveant, quæ prima genuinæ doctrinæ moralis fundamenta evertere prorſus videntur, cujusmodi cumprimis illorum doctrina de abſoluto prædeſtinationis decreto eſſe cenſetur. Ea de cauſa ab utraque parte nonnulla ſcripta fuerunt edita, quæ Au-
672. tor noſter memorat. Exhibet quoque Hiſtoriam Theologiæ myſticæ, in qua lectu digna occurrunt, de Dionyſio Areopagita, de Thoma Kempiſio, de Joanne Arndtio, de Poireto, de Fenelonio, de libris pœnitentialibus. Subſequitur caput *quintum de Jurisprudentia eccleſiaſtica* Heic primum Autor conſiderat, quænam
742. Eccleſiæ a Chriſto inſtitutæ ſub ipſo Servatore & Apoſtolis fuerit indoles, qua occaſione differit cum de canonibus Apoſtolorum, atque ea tradit, quæ de numero, tempore atque autoritate illorum diſputata fuerunt; tum de conſtitutionibus Apoſtolicis, quarum
746. hiſtoriam litterariam itidem exhibet. Progreditur ad diſciplinam Eccleſiaſticam ſeculi ſecundi & tertii, ubi Conciliorum canones & horum collectiones in cenſum veniunt, inter quas ea, quæ Codicem canonum Eccleſiæ univerſæ exhibet, eminet, quam aliæ de-
750. inceps in Eccleſia orientali ſubſecutæ ſunt. Igitur Autor exponit de Codice canonum Eccleſiæ univerſæ atque non ſolum originem illius, verum etiam ſummam atque autoritatem cauſamque, cur
753. vocetur Codex canonum Eccleſiæ univerſæ, oſtendit. Ab hoc codice ſedulo diſtinguendus eſt Codex Eccleſiæ orientalis, de quo etiam multa dicta ſunt, ut & de origine & ſcriptoribus nomo - ca-
757. nonum. Quum in occidentali Eccleſia poſt Innocentii I Romani Epiſcopi tempora ſtudium colligendi Eccleſiæ Canones invaluerit, atque hac in re maxime enituerit diligentia Dionyſii Exigui; ſeculo vero nono impoſtor quidam ſub Iſidori nomine novam collectionem figmentis plenam orbi obtrudere auſus ſit, hæc capi-
ta

ta itidem ab Autore nostro multum sunt illustrata, qui & differit de Collectione Canonum a Dionysio Exiguo instituta, & de Pseudo-Isidoro, & productis ab eo primum veterum Episcoporum Romanorum Epistolis decretalibus. Ad reliqua secula dum se confert, lectu digna proponit de Reginone, Abbate Prumiensi, qui primus in occidente canonibus conciliorum & decretis Pontificum adjunxit sententias Patrum & leges Codicis Theodosiani: p. 770.
porro de jure Canonico a Luthero combusto: de præcipuis autoribus, qui Acta Conciliorum collegerunt; de provocationibus, seu appellationibus, quas vocant, ad sedem Romanam, de quo postremo momento orta est disceptatio. Nonnulli enim antiquissimis etiam temporibus usitatum fuisse, ut ad Episcopos Romanos provocaretur, contendunt, quibus tamen alii & quidem cordatiores ex ipsis Romanensibus repugnant. Controversiæ hujus causa varia scripta ab utraque parte edita sunt, quæ Autor noster recenset. 780. 1827. 772.
Hisce addidit defensores libertatis Ecclesiæ Gallicanæ, ac speciatim egit de scriptis ac controversiis Natalis Alexandri, Petri de Marca, Edmundi Richerii, simulque ostendit, quæ inter Venetos & Paulum V Pontificem de limitibus sacerdotii & imperii acriter sint disputata, ut taceamus de iis, quæ differit ac suppeditat de limitibus potestatis Ecclesiasticæ inter Reformatos; de Hierarchia Ecclesiastica; de antiquis Pontificum Catalogis; de Philippi Mornæi *Mysterio iniquitatis*. Caput *sextum* tractat de *Historia Ecclesiastica*, in quo Autor agit primum de fontibus Historiæ Ecclesiasticæ veteris Testamenti, speciatim de Flavio Josepho; de scriptoribus, qui singulas Historiæ Ecclesiasticæ veteris Testamenti partes illustrarunt, ubi seorsim quædam dicit de Spenceri opere de *Legibus Hebræorum ritualibus*, atque illos adducit, quos hac in re præeuntes sibi quodammodo habuit, quique istum refutarunt. Deinde accedit ad scriptores Historiæ Ecclesiasticæ novi Testamenti, ac primo loco illos recenset, qui Historiam Ecclesiasticam novi Testamenti justis operibus complexi sunt, quam in rem accurate tradidit Historiam Centuriarum Magdeburgensium, easque contra Antonium Pagi defendit. Neque non illustravit originem & Historiam Martyrologiorum; indicem exhibuit scriptorum Hæresiologicorum veterum & recentiorum & antiquitatum Ecclesia- 818. 828. 835. 843. 846. 868.

ſticarum. Hiſce dictis præcipua Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ novi Teſtamenti intervalla ſpeciatim conſiderat, fonteſque ac documenta, ex quibus lux illis affundi queat, indicat. Primum, quod conſtituit, intervallum progreditur a Chriſto nato usque ad tempora Caroli M. ſecundum a Carolo M. usque ad Eccleſiæ reformationem, a Luthero ſuſceptam, tertium ab hac emendatione Eccle-
p. 943. ſiæ ad noſtra usque tempora. Scriptores, qui ad reformationis hujus hiſtoriam pertinent, revocavit ad tres claſſes. Recenſuit enim primum eos, qui ipſam reformationis hiſtoriam tradiderunt, aut quædam, quæ eo ſpectant, peculiaribus expoſuerunt commentationibus, tum eos, qui vitam resque geſtas beati Martini Lutheri, aliorumque, quorum miniſterio Deus in Eccleſia emendanda uſus eſt, deſcripſerunt; porro eos, qui generatim iſtorum, ut & ſequentium temporum, hiſtoriam ita condiderunt, ut ad res Eccleſiæ ſimul reſpicerent; quibus denique & illos adjunxit, qui Hiſtoriam Eccleſiaſticam ad noſtra usque tempora deducere aggreſſi ſunt.

Caput *ſeptimum* agit de *Theologia Polemica.* Poſtquam Autor recenſuit concertationes Apoſtolorum virorumque Apoſtoli-
967. corum cum variis hæreticis, commemorat Apologias veteris Ec-
993. cleſiæ doctorum pro Chriſtianis, ubi multa diſſerit de Ignatio, Juſtino Martyre ejusque Dialogo cum Tryphone Judæo, ac quæ ſuper iſto exortæ ſunt, diſceptationibus eruditorum virorum: de Athenagora, Theophilo aliisque cum ſecundi, tum reliquorum ſeculorum ſcriptoribus Apologeticis. Poſt hæc diſſeritur de Phi-
1007. loſophis, qui Chriſtianæ religionis veritatem impugnarunt, iisque, qui Philoſophos quosdam gentilium Chriſto oppoſuerunt. Dum in hæreticis ſeculi tertii verſatur atque errores Manichæorum explicat, inter alia multa lectu digna obſervat de Archelao,
1027. Carrharum Meſopotamiæ Epiſcopo, qui gentilium Philoſophos judices in controverſia cum Manichæis eſſe voluit, id quod haud reprehendi poſſe Autor noſter putat, ſi ex principiis rationis, ſecundum quæ Philoſophi iſti tantum judicare poterant, diſputatio fuiſſet inſtituta, quemadmodum & omnino inſtitui poſſet. Quum vero præcipue Scripturæ ſacræ dictis utrinque pugnatum ſit, gentilium Philoſophi heic munere judicum haud fungi potuiſſe.

Ad-

Addit alia de hoc Archelao, de ejus indole mentis, deque, quos litteris consignaverat, libris. Quando ad reliqua secula progreditur, copiose exponit de Athanasio ejusque scriptis polemicis atque observat, quid nonnulli desiderent in ejus methodo tractandi controversias. Ipse putat, quod concertationes cum Arianis feliciori successu processissent, nisi Hebreæ linguæ ignorantia obstitisset, quo minus Athanasius in dictorum Scripturæ, quæ Arianis opponebat, explicatione semper satis feliciter versaretur. Eadem diligentia persequitur, quæ dicenda erant de Hilario Pictaviensi, aliisque, qui Arianos refutarunt: de Epiphanii Theologia Polemica: de Augustino ejusque methodo disputandi: de Vincentio Lerinensi, de quo varia observatu digna heic occurrunt: deque controversiis Pelagianis. Imprimis legenda sunt, quæ hac occasione de Augustino & certaminibus de ejus sententia ortis dicuntur. Augustinus enim gratiam adversus Pelagianos asserendo non potuit omnem suspicionem evitare, quo minus in contrarium quodammodo prolapsus errorem & absolutæ prædestinationi plus, quam decet, tribuere censeretur. Sed cum magna ejus semper in Ecclesia fuerit autoritas, disputatum acriter ad nostram usque ætatem fuit, aliis eum accusantibus, aliis defendentibus. Quæ igitur hac in causa ab utraque parte scripta edita sunt, horum indicem exhibet Autor noster, atque addit, quomodo in certamine contra Pelagianos Pontificum Romanorum enituerit industria, quæve sint incommoda Theologiæ Polemicæ in controversiis cum Pelagianis vel maxime conspicua, cujusmodi etiam de certaminibus cum Nestorianis observat. Ex illis, quæ tradidit de scriptoribus polemicis seculi octavi & noni, imprimis commendanda sunt, quæ habet de Joannis Damasceni scriptis polemicis; de Agobardo, de quo ostendit, cur ille contra Judæos scripserit; de Paschasio Radberto; de Berengario eorumque controversiis. Cur seculo decimo tertio acrius, quam in præcedentibus, cum Judæis pugnatum sit, hanc causam indicat atque illustrat: apud Judæos quippe, per varias gentes dispersos, post Talmudis compositionem seculo sexto finitam subsecuta esse tempora sterilia; at cum in media ista nocte apud Arabes nova lux bonarum artium orta fuerit, ex Judæis quoque haud paucos ad litterarum studia tractanda se accinxisse.

Marginal references: p.1033. (beside "copiose exponit de Athanasio"); 1037. (beside "nebat, explicatione"); 1045. (beside "gentia persequitur"); 1049. (beside "que, qui Arianos"); 1062. (beside "de Augustino"); 1071. (beside "nensi, de quo"); 1075. (beside "fuit, aliis eum"); 1098. (beside "Joannis Damasceni"); 1106. (beside "stendit, cur ille"); 1143. (beside "de Berengario").

Hinc ſeculo decimo & ſequentibus præſtantiſſimi in omni doctrinæ genere inter eos exſtiterunt doctores. Quumque hactenus in oriente maximam partem commorarentur; ſeculo undecimo contigit, ut Babylone expulſi, ſcholisque ſuis ſpoliati, magno agmine in Europam, præſertim in Hiſpaniam, ſeſe reciperent. Novam hinc paſſim certaminum cum Judæis occaſionem ſuppeditatam fuiſſe Chriſtianis, Autor obſervat. Explanat quoque rationem
p. 1147. controverſiarum inter Eccleſiam Orientalem & Occidentalem ſe-
1157. culo decimo tertio & decimo quarto, atque adducit lepidam pro-
1175. bationem Joannis de Raguſio, quod ſacra Cœna ſub una tantum
1172. ſpecie ſit adminiſtranda, quoniam in oratione dominica a Deo panem noſtrum quotidianum petamus; per panem autem intelligatur corpus Chriſti, quod in Sacramento Altaris accipiamus, & quum Chriſtus nullam mentionem fecerit potus & vini, manifeſtum ſit, quod ſufficiat panis; alioquin inſufficienter Chriſtus ſuos diſcipulos docuiſſet orare. Quæ diſſerit de ſcriptoribus ſeculi
1182. decimi quinti, inter alia de Hieronymo a Sancta Fide, quædam obſervatu digna continent. Quum ſe contulerit ad tempora recentiora, primum enarravit ſcripta polemica noſtratium Theologorum, imprimis beati Lutheri & Philippi Melanchthonis; deinde Pontificiorum, ubi multa collegit de Roberto Bellarmino, de Jacobo Perronio, de Jacobo Benigno Boſueto, de Antonio Arnaldo: de autoribus, qui Eccleſiam Romanam cum noſtra conciliare voluerunt, deque methodiſtis: denique Reformatorum, in qua parte commemorata ſunt diligenter ſcripta polemica Joannis Calvini, Theodori Bezæ, Jacobi I Angliæ Regis & præcipuorum tum in Belgio, tum in Anglia Galliaque Theologorum, ut taceamus de iis, quæ ſpeciatim ad controverſias cum Pontificiis, Reformatis, Socinianis, Fanaticis aliisque ſpectant, & heic fuſe propoſita ſunt. Reſtat ultimum caput ſive *octavum* de *Theologia exegetica*. Heic
1443. copioſe diſputatur de libris Canonicis veteris Teſtamenti eorumque autoribus: de lingua eorum originali: de præcipuis Codicis Hebræi editionibus ac de omnibus eruditorum controverſiis,
1480. quæ de hiſce capitibus ſunt exortæ. Pari ratione de Codice Græco novi Teſtamenti agitur & cumprimis Hiſtoria conſtituti Canonis
1509. traditur: præcipuæ veteris & novi Teſtamenti verſiones enarran-

tur,

tur, ac cumprimis versiones Græcæ, quæ septuaginta Interpretum dicitur, Historia exhibetur, & cum inter Latinas *vulgata*, quæ vocatur, emineat, quæ ejus ratio sit, exponitur, ac denique fuse differitur de translatione Germanica beati Lutheri. Hisce præmissis, Autor labores exegeticos virorum eruditorum enarrat. In hac Historia primum commemorantur scripta exegetica Patrum, præsertim Origenis, Eusebii, Augustini, Hieronymi, Cassiodori, quibus adduntur, qui librorum quorundam Biblicorum metaphrases dederunt, & simul agitur de catenis Patrum. Sequitur Historia Theologiæ exegeticæ apud Judæos, ubi varia tradita de Karaitis. Recentiori ætate insignia sunt merita beati Lutheri in hanc Theologiæ partem, quæ ut & Joannis Brentii aliorumque Ecclesiæ nostræ Theologorum Autor prædicat, seque, postquam hoc labore feliciter perfunctus est, convertit ad recensendos libros exegeticos Pontificiorum, ubi cumprimis differit de Cornelio a Lapide, item Reformatorum, ubi speciatim multa dicta sunt de Bibliis criticis. Quo pacto apud Reformatos per Joannem Coccejum alia exorta sit Theologiæ exegeticæ facies, ac qualis Theologiæ Propheticæ a Coccejanis maxime cultæ sit ratio, itidem fuse declaratur, quod & in aliis argumentis factum est, de typica Scripturæ explicatione, itemque de Hugonis Grotii & Joannis Clerici laboribus exegeticis. Denique in hoc capite deprehendimus elegantem atque accuratam Historiam scriptorum harmonicorum, præsertim quoad quattuor Evangelistas, ac Concordantiarum Biblicarum. Prout ex hisce speciminibus, quæ ex Isagoge hac, opere sane præstantissimo, dedimus, facili negotio colligi potest, quantus apparatus doctrinæ divinioris ac Historiæ litterariæ aliarumque scientiarum in ista sit collectus; ita omnia ea scribendi ratione sunt tradita, quæ celeberrimi Autoris est propria, id est pura, perspicua atque eleganti. Præterea tam nitide atque accurate opus hocce impressum est, ut vix in illo quædam operarum errata deprehendantur. Meritorum igitur, quibus S.R. Autor noster jam per plures annos & Ecclesiam puriorenque religionis nostræ doctrinam ac rem litterariam egregie exornavit, ut & celebritatis nominis per Isagogen hanc insignis facta est accessio.

p.1517. 1543. 1624. 1635. 1672. 1720. 1727. 1738. 1765.

PHÆDRI,

PHÆDRI, AUGUSTI LIBERTI, FABULArum Æsopiarum Libri V, cum novo Commentario PETRI BURMANNI. Accessit Epistola Critica Anonymi de BENTLEJI Emendationibus Phædri.

Leidæ, apud Sam. Luchtmans, 1727, 4.
Alph. 2 pl. 12.

POst tres editiones Phædri, quas diversis temporibus in lucem emisit Celeb. *Burmannus*, haud facile novum hunc Commentarium adornare in animum induxisset, nisi ortæ haud ita pridem Criticorum duorum in Anglia concertationes & in Phædro tentatæ emendationes eum excitassent. Vix ediderat Vir summus *Rich. Bentlejus* Phædrum suum, Terentio annexum, cum Anonymus quidam, quem *Franciscum Harium* esse nonnulli suspicantur, Epistola Critica omnes Bentleji notas & emendationes expenderet, plerasque rejiceret, earumque loco alias substitueret. De utroque scripto, & Phædro Bentleji, & Anonymi Epistola Critica, (quæ & novæ huic Burmannianæ editioni subjuncta est, sed nunc a nobis silentio transmittetur) diximus in Actis hujus anni M. Jan. p. 18 & 22. In utroque autem audacter nimis Phædrum suum emendatum videbat Celeb. Burmannus. Indignabatur, vulgatam lectionem toties sine causa rejectam esse, ipsas conjecturas tam nudas proponi, denique MSptorum Codicum, & olim impressorum nullam fere rationem haberi, sed ab utroque Viro docto conjecturis nimium quantum tribui. Hac re impulsus novum hunc Commentarium concinnavit, quo veterem lectionem contra novas conjecturas late tuetur ea modestia, quæ debetur summo Critico & amico veteri Bentlejo, eaque eruditione, quæ jam pridem litterarum elegantiorum cultoribus nota est. Et ne forte exemplum hoc Anglorum Criticorum in magnum Reip. litterariæ detrimentum vergeret, eruditam Præfationem præmisit, qua & consilium suum pluribus tuetur, & contra Criticam temeritatem egregie disputat: quam ut omnes ferociores & audaculi hujus artis alumni legant, optamus. Rumor quidem fuit, Celeb. Bentlejum, facto Burmanni vehementer accensum, multa illi mala minari: sed humani-

manitas & modestia optimi Burmanni, qua in examinandis aliorum conjecturis usus est, eum satis munire videntur: neque adeo verosimile est, Bentlejum hanc operam Amici in pessimam partem posse accipere. Aliud etiam meritum eruditæ Præfationis memorare debemus. Absoluto jam Phædro nunciatur Celeb. Editori ab erudito Batavo, in Italia cum maxime degente, *Jacobo Philippo Dorvillio*, repertum illic esse codicem Perotti, cui Fabulæ quædam Phædri, licet mutilæ, insertæ sint. Triginta fere erant, quas omnes una cum aliis eodem codice comprehensis descriptas ad Burmannum misit Dorvillius. Harum varias lectiones Præfationi subjunxit, quæ multas emendationes Heinsii, Gudii, Gronovii aliorumque confirmant. De Commentario ipso hoc dicimus, eum vere novum, ut Celeberr. Autor nominat, esse: adeo parum aut nihil potius cum observationibus, quas olim vulgavit, commune habet. Non autem tantum ad loca, tentata ab aliis & sollicitata, multa contulit; sed etiam ubi aliæ dictiones singulares, aut obscuriora quædam, quæ ad ipsas Fabulas pertinent, occurrebant, operam suam desiderari non passus est Burmannus, quin ex antiquis Latinis Græcisque scriptoribus lucem fœneraretur. Ad genus posterius annotationum ea imprimis pertinent, quæ principiis Fabularum plerarumque ex diversis scriptoribus adjecta sunt, ut Lib. IV Fab. II, III, VII, VIII, & passim: nec non quæ Lib. III Fab. XIV v. 4 de *Derisore*, Fab. III v. 1 de *usu perito*, & aliis infinitis, ut & de sensu historico aliquot fabularum hic illic notantur. Hoc etiam addendum est, hic illic conjecturas suas eruditissimum Editorem attulisse, quæ non improbandæ videntur: obiter etiam semel atque iterum aliorum autorum loca emendasse. Sed id non agimus, ut omnia laudabilia hujus editionis conquiramus: cum inter omnes jam abunde constet, qualia a politissimo ingenio in hoc litterarum genere proficisci soleant. De priore tamen notarum genere, quibus vetus scriptura contra novas sollicitationes vindicatur, necessario quædam dicenda sunt, ut appareat, quam bene hæ vindiciæ cesserint. Lib. I Fab. I v. 3 Bentlejus cum Rittershusio maluit: *tunc* fame *improba Latro incitatus*, sed rectissime Burmannus MS. lectionem: *fauce improba incitatus* tuetur, quam diversa ex ratione defendebat Anony-

 mus.

mus. Fab. II v. 14, *vadi motu*, & v. 22, *alium* rogantes *regem misere ad locum*, pro Bentleji *vadis* & *rogatum* servat. Fab. IV v. 4 non improbat Bentleji emendationem, quam & suam facit Anonymus: *Aliamque prædam ab alio* cane *ferri putans*; meliorem tamen putat eam, quam Cl. Cuninghamius ex Nilantiano scriptore hausit:

Aliamque prædam ab altero *ferri putans.*

Fab. V v. 7 scribebat Bentlejus: *Ego primam tollo* nomine hoc, *quia* sum *leo*; at Burmannus ex Nilantiano Anonymo, unica tantummodo littera addita, succurrit vulgatæ: *Ego primam tollo partem, quia* dominor *leo*: Gudii conjecturam alteram: *nominor quia Creon*, plane rejicit, & applaudit alteri: *nominor* Rex *quia Leo*. Fab. VI ineunte emendabat Bentlejus: *Vicini* ut *furis celebres vidit nuptias Æsopus*, sic *continuo narrare incipit*. Hoc displicuerat Anonymo Bentleji censori, & Burmannus probe docuit, neque Phædri concisum naarrandi modum, neque Ovidii aliorumque mores has particulas admittere, sed recte vulgatam habere: *Vicini furis c. vidit. n. Æsopus*, & *continuo narrare incipit*. Fab. XI princ. Bentlejus reposuit: *Virtutis expers, verbis jactans* gloria *Ignotos fallit*; sed interpretatione vulgatum: *verbis jactans gloriam*, tuetur Burmannus. Fab. XIII v. 2 malebat Bentlejus ex MS. & edd. primis: *Fere dant pœnas turpi pœnitentia*, sed Burmannus aliorum: *Seræ dant pœnas turpes pœnitentiæ*, præfert, & bene ipsam pœnitentiam pœnam esse ait, sed exempla: *pœnas oppetere superbiæ, pœnas pendere erroris* &c. diversa omnino sunt a Phædri locutione, & sensu, quem notavit Cl. Editor. Lib. II Fab. I v. 12 emendabat Bentlejus: *Verum* hodie *aviditas dives est, pauper pudor*, sed id nulla specie factum esse, affirmat Burmannus, qui vulgatum: *Verum est aviditas dives, & pauper pudor*, servat. Fab. IV princ. malebat Bentlejus: *Aquila in* suprema *quercu nidum fecerat*, quia sequitur *media & ima* quercus. Sed Burmannus vulgatam: *in sublimi quercu*, defendit. Verum enim vero non adeo occupatus est amore vulgatæ lectionis Cl. Burmannus, ut nunquam eam vitiosam judicet: sed hic illic etiam emendationes Bentleji aliorumque laudat. Præterea & de reliquis interpretibus, eorumque curis, ut de Jac. Gronovio, Gudio, Hoogstratano,

tano, Richtero aliisque judicium suum attulit, adeoque in omnem partem, ut solet, optime de Phædro suo promeritus est.

TIBULLUS CORVINIANUS, SEU ALBII TIBULLI Triumviri Poetices, quæ supersunt. E Codice MS. Matthiæ Corvini Regis Hungariæ recensuit SAM. KOELESERIUS a KERES-EER.

Claudiopoli, impressit Samuel Pap Telegdi, 1727, 8.
Plag. 5.

INter illas causas, quæ Illustrem *Kœleserium* impulerunt, ut hunc Tibullum luci exponeret, primaria fuit, quod inciderit in MSptum Codicem Tibulli, ex libris, qui quondam Matthiæ Corvini Regis Hungariæ fuerunt. Hunc quia ab editione principe Veneta, quam solam tunc in manibus habebat, multum discrepare animadvertebat, operæ pretium se facturum credidit, si Tibulli contextum ita, ut in dicto codice exstat, eruditis repræsentaret. Inde & appellatio *Tibulli Corviniani* fluxit: quanquam & propter Corvinum Messallam, in cujus contubernio Tibullus aliquando fuit, Poetam hoc veluti cognomen mereri, censeat Illustr. Editor. Aliam inscriptionem, quæ erat in codice: Tibulli *equitis Regalis*, recte errori tribuit librarii, qui forte nullos, nisi Regales noverat equites, & litteram R, quæ *Romani* notabat, non melius, quam per *Regalis* interpretari poterat. Ejusdem inventum est titulus: *Triumviri Poetices*; cum fortasse Triumvirum Amorum vocare voluisset. Codicem ipsum Corvinianum non valde vetustum, sed ipsa editione Veneta viginti circiter annis juniorem esse, ex Præfatione discimus. Nihilo minus scripturæ ejusdem, & maxime ordo versuum, qui mirum quantum ab recentioribus editionibus passim diversus est, non semper rejicienda videntur. Nempe jam Jos. Scaliger de turbato versuum ordine in Tibullo conquestus est, & multum sibi placuit, quod confusionem istam ipse primus, in prima potissimum Elegia, sustulerit. Ex hoc genere quædam afferre, institutum nostrum non patitur: at lectionum aliquot diversitates, speciminis causa, adscribemus. Eleg. I v. 74 Codex Corvinianus habet: *Et tenear moriens deficiente*

 manu;

manu; ſed melius vulgatæ edd. *te teneam moriens deficiente manu.* Eleg. II v. 54 ille: *ter dictis* exſpue *carminibus;* at vulgatæ: *deſpue.* Eleg. III v. 34 ille: *maſcula tura*, more Maronis: quod etiam Brockhuſius ex duobus MSS. annotavit, vulgato tamen *menſtrua tura* non prætulit. Eleg. IV v. 7 ille: *Bacchi reſpondit ruſtica pubes;* vulgo: *reſpondet r. proles.* Verſ. 38 habet *picea ferrugine*, non *picta:* illud in quatuor MSS. etiam Heinſius reperit. Eleg. VI v. 4, quæ tamen Elegia in MS. ſuperiori quintæ, ut in Scaligeri, Grævii aliisque edd. factum eſt, annectitur: *Admonuit domina* deſtituit*que Venus*, pro vulgato: *deſeruitque Venus*, quæ verba perpetuo a librariis confunduntur: qualis & illa varietas eſt Eleg. VII v. 46: *Et fluit effuſo cui toga laxa ſinu*, ubi editiones: *Effluit.* Eadem Eleg. v. 78 memorabilis lectio occurrit: *propria proripiarque manu*, ubi vulgatæ: *properus proripiarque vias*, Brockhuſius ex conjectura Heinſii: *pronas per rapiarque vias.* Ex his jam ſatis apparet, non male collocaſſe operam ſuam Illuſtr. Editorem, cum ſcripturam Corviniani Tibulli publici juris fecit, omnesque, qui interiores litteras amant, vel propterea ſtudio illi favebunt, quod Virum illuſtri dignitate conſpicuum, in ultima Dacia rebus agendis aliquod tempus ſubtrahere videant, quo de politiore litteratura bene mereatur; multo magis ſibi devincturum harum literarum ſtudioſos, ſi Catullum quoque & Propertium Corvinianum, ut ſpem fecit, pari modo in publicum emittat.

MISCELLANEA BEROLINENSIA, AD INcrementum Scientiarum ex Scriptis Societati Regiæ Scientiarum exhibitis edita Continuatio II, cum figuris & Indice materiarum.

Berolini, ſumptibus Ambroſii Haude, 1727, 4.
Alph. 1 pl. 21.

PRimam hujus Operis Continuationem recenſuimus in Actis noſtris A. 1723 p. 521 & ſeqq. Prodiit nunc ſecunda, in tres partes diſtributa; quarum una continet res Phyſicas & Medicas, in priori Continuatione omiſſas; altera Diſſertationes Mathematicas

ticas & Mechanicas, tertia literarias. In Parte prima primum locum occupant *D. Aug. Buddei* Obſervationes Anatomicæ ſelectiores quatuor; de Fabrica Sinuum Cranii, eorumque aperturis in Cavo Narium; de ſectione Maniacæ & in ea reperto Ovario intus Steatomatoſo-piloſo; de Excreſcentia ſcirrhoſa piriformi adhærente externæ ſuperficiei fundi uteri; de Colica lethali ex rupto Apoſtemate ſub Diaphragmate, convexam hepatis partem occupante. Sequitur *J. H. B.* Med. Doctoris Annotatio de polline plantarum, ex epiſtola ad Amicum, cum Excerpto ex Reſponſione. *J. L. Friſchius* novam rationem proponit ſolvendi quatuor poſteriores verſus ænigmatis Baſilii Valentini, cujus Tomo I horum Miſcellaneorum mentio facta eſt. Idem ſingularem & antea inauditum oſtendit modum, quo renovare corticem arborum fructiferarum ſolitus eſt cum optimo ſucceſſu Vir Generoſiſſ. *de Hünneken*. Is, inquit, ſi quam pomorum aut pirorum videt cortice aſperiore, aut ceraſum reſinam exſudantem & tuberibus deformem, vel alia quacunque ratione ſuſpectam, qua fœcunditas arboris propter corticis defectus impeditur, aut ſequentibus annis impediri, vel ſtipitis pulchritudo maculari poſſit, non vulgari modo de ſanitate earum ſollicitus eſt; non partem aliquam exterioris corticis ſolvit & aufert; non reſcindit nodulos & emplaſtris vulnus curat; non venas ſecat; ſed, quod mireris, totius ſtipitis corticem, a primo ſive inferiori ramo, vel a corona primorum ramorum, quam inferiores ſcienter cultarum arborum rami formant, usque ad terram detrahit. Et quidem non tantum exteriorem & duriorem, ſed & interiorem & ſubtiliorem fibram, ita ut album lignum, ablatis etiam tenuiſſimis & viridioribus fibris, ubique æque appareat. Circa quam curandi methodum ſequentia notari debent: 1) *Tempus ſolſtitii æſtivi obſervetur*, quo tempore ſuccus arboris liquidior & copioſior fluit; habita ſimul ratione ſitus horti vel loci arborum, quia in ſitis verſus meridiem citius fluere incipit ſuccus, alibi tardius. 2) *Cortex omnis in ſtipite detrahatur;* inæqualitas enim manentis & renaſcentis partis arborem valde deformem redderet. 3) *Succus exſudans penna anſerina æquetur, ubicunque ſtagnat, & adſpatia nondum tecta trahatur.* 4) *Ne Solis æſtus hæc ſucci effluvia impediat, umbra*

 ſtipiti

ſtipiti nudato fiat; potiſſimum in parte meridionali, expanſis linteis, vel connexis & erectis arundinibus, vel quocunque alio modo pro loci commoditate; eodemque pacto etiam ventorum impetus arceatur, ne pulvere vel arena noceant. 5) *Abſint denique omnia, quæ tactu quocunque novum & adhuc mollem corticem maculare poſſint*, cujus teneritas tanta eſt, ut vel minima frictone lædatur. Idem *J. L. Friſchius*, qui Deſcriptionem Inſectorum Germaniæ ſuſcepit, & imprimis Marchiæ Brandenburgicæ, jamque Partes V hujus laboris edidit, Indicem hoc loco Hiſtoriæ ſuæ Inſectorum exhibet. Sequuntur ejusdem Autoris Obſervationes variæ, de Eruca Canalicola, & de Papilione qui ex ea fit; de Inſecto, quod foliorum pediculos, gallice *pucerons*, vocant; de Iſpida ſive Halcyone; de tæniis in anſerum inteſtinis, itemque in piſcibus, avibus & muribus; de Anatomia lumbricorum in viſceribus, ad confirmandam hypotheſin, lumbricos illos eſſe larvas ſeu (ut vocant) nymphas tæniarum. Has Obſervationes excipiunt nonnullæ relationes & meditationes *G. Holſtii*, *Caſp. Neumanni*, & Autoris anonymi, de aqua per putrefactionem rubra, vulgo pro tali in ſanguinem verſa habita. Sequentes paginas occupant, *Ern. Conr. Holzendorffii* Obſervatio Practico-Chirurgica, de inflammatione oculi, cum carie orbitæ; Excerptum ex *M. D. Jobrenii* Diſſertatione inedita, de novo hygroſcopio, quod ex ſemine Geranii mediæ magnitudinis & cauda dotato (quale eſt Geranium Cicutæ folio moſchatum) confecit; *Caſp. Neumanni* Diſquiſitiones de camphora, de experimento perquam uſitato ſed plane falſo, probandi ſpiritum Vini Gallici, (infunditur ſcilicet ſolutio martis in acido vitriolico, quo facto flavus color ſpiritus vini in cœruleum mutatur, quod idem in ſpiritu frumenti effici poſſe docet Autor, ſi illi antea color flavus ſpiritus vini, ope vegetabilis adſtringentis, imprimis ligni quercini, fuerit conciliatus) & de ſpiritu urinoſo cauſtico; *N. Spieſſii* Eductio ſalium vegetabilium magis Eſſentialium, per ſpiritum vini rectificatiſſimum; *Jo. Henr. Pott*, *M. D.* Hiſtoria Experimentorum & *φαινομένων* in ſolutione calcis vivæ cum ſpiritu nitroſo occurrentium; tandemque *Jo. Jac. Scheuchzeri* Obſervationes Meteorologico-Medicæ.

In

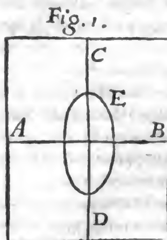
In Parte secunda primo loco comparent Observationes *Jac. Hermanni* in schediasma, quod Dom. *Rolle* cum hac Inscriptione: *Eclaircissements sur la Construction des Egalitez*, in Commentariis Academiæ Regiæ Scient. 1708 edidit. His proxima est *C. G. Hertelii* methodus, alibi & peculiari libro ab Autore jam exposita, qua lentes parabolicæ, hyperbolicæ & ellipticæ, facili negotio elaborari atque poliri possunt. *Christfried Kirchius* de Diametro Jovis apparente, de antiquissima Observatione Astronomica, scilicet notabili illa Conjunctione Planetarum, sub Chuen-hio Sinarum Imperatore facta, de variis Conjunctionibus & occultationibus stellarum, de latitudine Brandenburgensi & Hamburgensi, de declinatione magnetis A. 1725 Mense Jun. observata, de Cometa, qui apparuit A. 1718, deque illius longitudine, latitudine, declinatione, ascensione recta, culminatione, ortu & occasu, velocitate, distantia a terra, perigæo, & parallaxi, tandemque de Eclipsi Lunæ totali A. 1725, diligenter atque accurate disserit. *Phil. Naudæus*, Senior, Collectionem notarum quarundem affert, Geometriæ practicæ facilitatem afferentium. Junior vero *Naudæus* sequentia tria theoremata demonstrat. Primum ad Geometriam practicam seu rectilineam spectans atque ab Ozanamo sine demonstratione exhibitum ita sese habet: *Additis in unam summam quatuor Quadrilateri circulo inscripti lateribus, de dimidia summa seorsim tollatur quodvis latus, & in se invicem multiplicentur quatuor illi excessus, ut in producti illius planoplani radice quadrata obtineatur area quæsita.* Longam hujus propositionis demonstrationem excipiunt duæ breviores duorum theorematum ad Arithmeticam infinitorum pertinentium: quorum alterum hoc est, *summam seriei infinitæ quartarum potentiarum numerorum naturalium a cifra incipientium, se habere ad totidem terminos maximo æquales ut 1 ad 5:* alterum istud, *summam seriei infinitæ quintarum potentiarum se habere ad totidem terminos maximo æquales ut 1 ad 6.* Hæc duo theoremata nec geometrice nec algebraice, sed eodem fere modo, quo usus est Celeb. Wallisius pro potentiis inferioribus, per inductionem demonstrat Clariss. Autor; scilicet ostendendo, quo plures seriei termini sumantur, eo propius illorum summam, respectu summæ totidem ter-

terminorum maximo æqualium, ad rationem commemoratam accedere; id quod ſubducto rite calculo ante oculos ponit. Atque *ſic tandem*, inquit, *patet veritas Propoſitionis Walliſianæ pro potentiis quartis & quintis, quam in Tractatu ſuo de Arithmetica Infinitorum tradidit, opere ſane omni laude majori; etenim vero eſt ſimillimum, huic potiſſimum deberi nunquam ſatis demirandum opus Illuſt. Newtoni de Quadratura Curvarum, - - - Tractatum autem illum de Quadratura Curvarum* (ita pergit Cl. Naudæus) *quem ſummum quendam humani ingenii apicem vere dixeris, paucis extra Angliam rite perſpectum intellectumque fuiſſe, multa ſunt quæ mihi perſuadent. - - - Docet enim peregregius libellus, quantitatum integrabilium omnium Integrales reſtituere, cum interim videam, maximi nominis Mathematicos tantum deſudaſſe circa illam materiam, nec dum alium dari quempiam, qui completum calculi integralis Tractatum ediderit.* Ceterum *quod ad illas differentiales attinet* (ſunt etiamnum verba *Naudæi*,) *quarum Integrales terminis numero finitis Algebraicis exprimi nequeunt, nonnullarum quidem docet laudatus liber reddere atque exprimere Integrales, per areas ſectionum conicarum; hic autem, ubi deſinit Illuſt. Newtonus, incepit invito nimis atque immaturo fato præreptus Cl. Rogerus Coteſius, in aureo illo ſuo de Harmonia menſurarum tractatu. Cujus perinde ut prioris Tractatus mihi nuper explicationem conſcribere contigit, olim forte, ſi qua tulerit occaſio, publici juris faciendam.* Hæc Vir doctiſſimus; qui deinceps, ne forte nimiis laudibus horum Tractatuum præſtantiam extuliſſe videatur, aliquo id exemplo comprobare ſatagit, dum ſcilicet, coronidis loco, Problema quoddam proponit, univerſaliter ac ſerie transſcendentali ſolutum, cujusque ſolutionem omni alii integrandi viæ vix perviam, atque illi de *Quadratura Curvarum* Tractatui potiſſimum eſſe debitam, pronuntiat. Eſt autem Problema hujusmodi: *Quæritur arcus rectificatio, ſive recta linea, geometrice æqualis arcui Parabolico, ab axis vertice ad quamlibet usque ordinatim axi applicatam intercepto, cujus quidem Parabolæ natura hac æquatione poſſit exprimi,* $x^m = a z^{m-1}$, *ubi* m *deſignat integrum numerum quemvis imparem; id eſt, parabolarum omnium, in quarum æqua-*

æquatione Index dignitatis ordinatim applicatæ ſit integer numerus quilibetcunque impar, abſciſſæ autem dignitas ſit idem ille numerus unitate minutus. Solutio hæc eſt: Si ponatur $P = \frac{mm - 2m + 1}{mm}$; $Q = \frac{x}{a}$; $n = \frac{m-3}{3}$; $r = \frac{2}{m-1}$; F æquale producto terminorum omnium poſitivorum in ſe invicem ductorum, m; m − 2; m − 4; m − 6 &c. atque A æquale producto terminorum omnium negativorum in ſe invicem ductorum, 3-m; 5−m; 7−m &c. erit ſemper linea recta propoſito cuicunque arcui parabolico geometrice æqualis, $-\frac{Am}{F} a \times P^{m:2} + \frac{1}{2} am\, r$ $(P + Q^r)^3$ ductum in $\frac{2AP^n - \frac{3}{2}BP^{n-1}Q^r - \frac{5}{4}CP^{n-2}Q^{2r} - \frac{7}{6}DP^{n-3}Q^{3r} - \frac{9}{8}EP^{n-4}Q^{4r}}{F}$ &c. Illa autem ſeries, quæ ſemper converget, eatenus eſt Newtonianis ſeriebus ſimilis, quod hic quælibet quantitas B, C, D &c. ſemper deſignet coefficientem integrum termini immediate præcedentis, atque ita $B = 2A$; $C = -\frac{3}{2}B$; $D = -\frac{5}{4}C$ &c. At contra hæc ſeries a Newtonianis in eo differt, quod cum in iis ſemper evaneſcat terminus, in quo occurrit A vel B = o, hic contra ille terminus manere debet, citra ullam per A vel B multiplicationem. Poſtremo notandum, quod hic æque ac in Newtoniana illa ſerie, in qua expreſſit cujuscunque gradus potentiam quamlibet perfectam imperfectamve omnis Binomii, obſervari debeat, quod ille terminus, in quo ipſius P index dignitatis n, vel $n-1$, vel $n-2$ &c. fuerit nihilo æqualis, debeat eſſe terminus ultimus, in quo quidem ſeries deſinit atque convergit. Sed nunc ad ſequentem *Olai Ræmeri* epiſtolam progrediendum eſt, quam ſcripſit ad *G. G. Leibnitium*, de Inſtrumento Aſtronomicis obſervationibus ſerviente, a ſe invento. Et quidem non modicum ſe recedere ait Vir incomparabilis ab eorum ſententia, qui hucusque Obſervatoria adornarunt, ad pompam magis quam ad uſum, & inſtrumenta potius ædificio, quam ædificium inſtrumentis accommodarunt. Pariter ſe abire ab aliorum opinione in ordinandis inſtrumentis commemorat, cum Quadrantum & Sextantum uſum plane abrogandum cenſeat, magis fidens

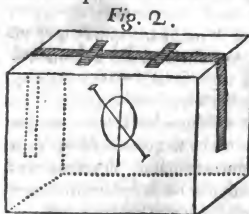
integro circulo 4 pedum, quam Quadranti circuli decempedalis. Divisiones instrumentorum, inquit porro, nec per transversales nec per cochleas rite fieri posse autumo, imo ne in gradus quidem, seu determinatas circuli partes, effingere allaboro, sola æqualitate, exiguitate punctorum, & æquabilitate intercapedinum contentus. Et paullo post, ex magna proinde, inquit, cogitationum farragine hac vice desumam articulum de instrumento, cui uni aptum ædificium jam per 25 annos exoptavi, sed nunquam obtinere licuit, omni ex parte voto satisfaciens. Instrumentum est

Fig. 1.

axis meridiani sex pedes longus, volubilis circa polos A, B, muris solidis innixos, in medio portans firmiter affixum circulum E, meridianum 4 vel 5 pedum diametri, cum tubo C D, 6 vel 8 pedum, qui volutus in axi A B totum meridianum prosequitur ad ipsos horizontes, ut 4 vel 5 gradibus non absit. Ipsum instrumentum inclusum esse debet Cameræ tectæ, cujus latitudo 6 pedum, quæ murorum est distantia; longitudo secundum meridianum 30 vel 25 pedum ad minimum; altitudo non infra 20 pedes. Ut vero tubo circumvoluto meridianus totus pateat, & tectum & parietes rimam continuam habebunt 4 pollicum, partibus Cameræ ita fere bisectæ saltem per aliquot trabeculas ferreas cohærentibus. - - - Usus instrumenti erit in determinandis Ascensionibus rectis & Declinationibus omnium punctorum visibilium in cœlo; istis quidem per horologia, his per circulum axi tuboque cohærentem.

Fig. 2.

Quæ hanc Epistolam sequuntur disquisitiones mathematicæ hæ sunt: *M. Gothofr. Teuberi* Conamen ad probandam Lunæ atmosphæram; *Petri Varignonii* Schediasma de dimensione superficiei coni ad basin circularem obli-

obliqui, ope longitudinis curvæ, cujus, (licet non ordinariæ sed transſcendentis) conſtructio a ſola circuli quadratura pendet; additio *G. G. L.* oſtendens explanationem ſuperficiei conoidalis cujuscunque, & ſpeciatim explanationem ſuperficiei coni ſcaleni, ita ut ipſi vel ejus portioni cuicunque exhibeatur rectangulum æquale, interventu extenſionis in rectam curvæ, per Geometriam ordinariam conſtruendæ; denique *Jo. Wilh. Wagneri* Obſervationes & Annotationes quædam circa Eclipſes Solares & Lunares.

Reliquum eſt, ut de Parte tertia horum Miſcellaneorum nonnulla commemoremus. Continet ea res litterarias. Et primo quidem loco *J. P. L. B. D. G.* monetam antiquam Regis Pribislai perluſtrat, in qua lupus, gentis Sclavorum ſignum, inter duas ſtellas conſpicitur, cum his verbis in ambitu: *Moneta Regis P. Sclavorum.* Idem de tropæis Druſi, Ptolemæo, Dioni, Vellejo, Tacito & Suetonio memoratis, atque ad Albim collocatis, diſſerit, eosque refellit, qui de veritate hujus rei, & de armis Romanorum ad Albim perlatis dubitant, cum diverſarum Villarum ac Vicorum in Marchia veteri appellationes etiamnum durent, Druſi caſtra ſatis indicantes, ut Druſtede, Druſedan & Trupizhoſen. Idem fluvium *Itargum*, cujus meminit Autor carminis ad Liviam, in veteri Marchia quærendum, & forte *Itam* ſive *Izam* eſſe arbitratur. Poſtremo de Obotritarum Regibus, Miſtevojo, Billō, Mislao, Udone & Godoſchalco, eorumque numis diſſerit. Sequitur *I. L. Friſchii* Explicatio Tituli *Hormeſta*, qui Oroſii libro inſcriptus invenitur; porroque *M. Jo. Eliæ Hederi*, de Lingua Herulica ſeu Lituanica & Samogitica, tum Pruſſica, deinde Lettica & Curlandica, hinc Werulica, & tandem Sireenorum in Woluſt-Usgi Ruſſiæ magna provincia, eruditum ſchediasma. Hoc excipit *Car. Andr. Henningii* Obſervatio, de Ludovico Bavaro, non per litteras adulteratas legati Woldemari, Electoris Brandenburgenſis, ſed per ipſum Electorem præſentem electo. Ultimæ exiſtunt duæ interpretationes plane contrariæ gemmæ elegantis, quæ extat in cimeliarcho Regio Berolinenſi, & cujus etiam hoc loco exprimendam Figuram curavimus. Alteram harum explicationum in peculiari diſſertatione (cujus hic excerptum exhibetur) germanico idiomate A. 1717 publicavit *J. C. Schott*; alterius

Fig. 3.

Autor est *J.G. Wachterus*. Et juxta Schotti quidem sententiam, *optimi Principis eximiæ pace belloque, circa religionem & rempublicam, virtutes*, eo symbolo designantur. Caput senile *maturi consilii* imago est: caput vero equinum *bellum* denotat, quod post maturam deliberationem initur. Laurea, quam ore tenet equus, *victoriam* atque *immortalitatem*; caduceus *Pacem*, quæ victoriam sequitur; caput vervecinum, spicam ore tenens, *rei agrariæ & pecuariæ curam*, atque inde porro *rerum omnium ubertatem*; spica *annonæ copiam*; & pedes denique gallinacei, quibus tota moles sustinetur, *alacritatem, præsagitionem*, atque imprimis *vigilantiam & magnanimitatem*, designant. Contra hæc Wachterus Larvam illam scenicam, quam pro capite senili habuit Schottus, *simulationis* symbolum interpretatur; equus *belli* typus est, laureola autem, quam inhiat equus, *gloriæ & proferendi imperii cupiditatem injusti tyranni* significat; caduceus apud Poetas non modo pacis sed & *summæ violentiæ* insigne est, atque viperæ se mutuo mordentes perpetuam illam sollicitudinem designant, qua urgentur & verberantur tyranni; aries *luxuriam*, & galli denique pedes (non caput, cujus virtutes pedibus neutiquam transscribendæ) *impietatem* notant, nam gallus pedibus matrem salit & unguibus patrem aggreditur. Itaque Tyranni, non boni Principis, judice Wachtero, imaginem exhibet gemma proposita.

PRINCIPIA PHILOSOPHIÆ NATURALIS, in usum scholarum privatarum conscripta & captui studiosæ juventutis accommodata, a JACOBO ODE, A.L.M. & Philosophiæ Doctore ejusdemque Facultatis in Academia Trajectina Professore ordinario.

Partes II,

Trajecti ad Rhenum, apud Johannem Visch, 1727, 4, chart. aug. Alph. 3 pl. 6 Tabb. æn. 42

Cl. Au-

CL. Autori propositum est res corporeas a Deo creatas exponere, ut auditores sui divinas perfectiones, ex hoc mundo adspectabili ubivis elucescentes, perciperent atque ad virtutem & pietatem instigari possent. Ex optimis adeo Autoribus, cum veteribus, tum recentioribus imprimis, quos constanter laudat, *Boylæo, Francisco Bayle, Cartesio, Clarkio, Borello, Keillio, Whistono, Sturmio, Gravesandio, Francisco Tertio de Lanis, Guerickio, Hallejo, Mariotto, Perraltio, Keplero, Gassendo, Verulamio, Leibnitio, Newtono, Wolfio, Thümmigio* aliisque ea collegit, quæ in rem suam esse judicavit & ad captum tyronum exposuit, omnia more Mathematicorum in definitiones, hypotheses, propositiones, observationes & scholia redigens, neglecta tamen intrinseca methodi demonstrativæ forma, quam instituto suo parum commodam judicavit.

Præmissis Philosophiæ naturalis prolegomenis de Philosophiæ ortu ac progressu, nec non de methodo & fine philosophandi, ipsam Philosophiam naturalem in duas partes dividit. Earum prima generalis est atque in duos libros subdividitur. Primus horum agit de ortu mundi, causa nempe efficiente; modo, tempore & fine, quo is fuit productus; ejus finitate, unitate & figura; conservatione denique & gubernatione; secundus vero de corporibus in genere consideratis, eorum nempe essentia & attributis, formis, elementis, qualitatibus, motu & quiete, loco & spatio (ubi simul mechanica, hydrostatica & hydraulica tractantur) atque de sensibus, tactu, visu, auditu, gustu, odoratu. Pars altera specialis est & pariter in duos libros subdividitur. Eorum primus de corporibus mundanis, Sole, Mercurio, Venere, Tellure, Luna, Marte, Jove, Saturno, stellis fixis, Cometis, Astrologia divinatrice differit, &, cum Cl. Autor Tellurem comtemplatur, ea quoque considerat, quæ sunt in Tellure, & tum intra, tum supra eandem. Secundo vero libro systemata mundi, Ptolemaicum, Copernicanum & Tychonicum in conspectum producuntur. Sed agedum! videamus nonnulla specialiora, ut, quomodo scopum sibi præfixum Cl. Autor fuerit consecutus, judicare detur. Methodum philosophandi eclecticam defendit, quod 1) & veteres, & recentiores Philosophi celebrioris nominis eam fuerint se-

cuti, 2) impossibile sit, ut prisci omnia naturæ arcana investigaverint, nec ullus recentiorum veritatem in omnibus assecutus, 3) hac methodo Philosophorum quorumvis sententias ad examen revocare licet, ne temere receptis opinionibus subscribamus, & 4) ea, quæ priorum seculorum Philosophi invenerunt, noscere, errores emendare atque ex iis nova subinde in lucem protrahere possimus. Finem philosophandi constituit mentis nostræ ad Dei perfectiones conformationem, ejus cultum ac virtutum exercitium, atque superstitionis & idololatriæ fugam. Mundum non esse æternum, probat per ejus durationem & conspicuum in eo ordinem, profanæ historiæ originem & artium recentem inventionem, mundi inhabitationem, convenientiam historiæ profanæ cum Mosaica, quam certum initium sumsisse ex revelatione constat, & perfectionum divinarum cum æternitate mundi repugnantiam. Modus creationis cum per rationem definiri nequeat, *Cartesii* in eo explicando conatum reprehendit & inutilem operam consumsisse censet *Amerpœlium* atque *Morum* in hypothesi *Cartesiana* cum historia creationis *Mosaica* concilianda. Finem ultimum creationis mundi constituit demonstrationem perfectionum divinarum & subordinatum usum, qui ex eo in hominem redundat. Essentia corporis, judice nostro, in extensione impenetrabili consistit, cum hoc istud deprehendatur, quod corporibus omnibus ita commune, ut salva eorum natura abesse nequeat, iisque semper atque primum insit. Jungit extensioni impenetrabilitatem, ne cum *Cartesianis* spatium cum corpore confundat. Ex ipsa Dei atque mundi natura patere ait, quod Deus eum conservet atque gubernet. Spatium disseminatum probat, quod alias motus foret impossibilis, & in omni medio eadem resistentia, pondusque corporum omnium in eadem a terra distantia idem. Probat argumenta *Keillii*, quibus in adstruendo spatio vacuo usus, & *Andala* tria argumenta rejicit, quibus is sententiam *Cartesii* contrariam defendit. Disputat etiam contra *Raphsonum*, qui spatium pro attributo primæ causæ, ejus nimirum immensitate, venditat. Arte humana spatium vacuum effici posse, phænomenis antliæ pnevmaticæ ac tubi *Torricelliani* evincere conatur. Rejectis *Aristotelis*, *Chymicorum*, *Cartesii* de elementis opinioni-

bus

bus tandem concludit, illos naturæ rerum convenientius ac cautius philosophari videri, qui unicum statuunt omnino corporum commune elementum vel principium, substantiam extensam impenetrabilem. Definit autem elementa, quod sint corpora quædam naturalia completa & perfecta, ex principiis orta ac confirmata, peculiarem naturam habentia, ex quorum congerie & varia concretione totus mundus & singulæ illius partes exortæ sunt atque confectæ, & in quæ resolvi iterum possunt. Qualitates corporum manifestas ex varia particularum dispositione deducit: præter eas vero alias agnoscit a Deo certo fine materiæ inditas, qualem cum Anglis nonnullis modernis gravitatem esse defendit. Unionem particularum in corporibus duris a vi attractrice, quæ itidem qualitas impressa est, cum *Newtono* derivat: vim tamen elasticam a causis mechanicis, quam a vi illa attractrice, deducere mavult, probans *Sturmii* de hypothesi posteriori sententiam, quod mutua illa partium attractio & vis contraria se invicem fugandi non sint nisi alia nomina elasticæ virtutis vocabulo receptiori surrogata. Scholasticorum qualitates occultas e Philosophia naturali eliminandas esse decernit, quod autores ignorantiæ suæ latebras in iis quæsiverint, quam ingenue profiteri consultius judicat. Causam motus primam & universalem Deum agnoscit, eumque ab eodem conservari statuit. Gravitatem universalem *Newtonianam* speciosam & valde probabilem vocat hypothesin pro lege naturæ habendam, *Gravesandii* rationum fiducia, quas pro vi attrahente & repellente primitiva in Philosophiæ *Newtoniana* Elementis adduxit. In Mechanica, hydrostatica & hydraulica Mathematicorum propositiones explicat, atque *Wolfii* Elementa Matheseos, *Keillii* introductionem ad veram Physicam, *Gravesandii* Elementa Philosophiæ & *Francisci Tertii de Lanis* Magisterium naturæ & artis cum *Rohaulti* Tractatu de Mechanica & *Clarkii* in ejusdem Physicam notis commendat. Sensus omnes ad tactum referri posse censet, quod omnia corpora nonnisi per contactum agant in organa sensoria externa. Potentiam particulis igneis tantam indidisse Deum pro sapientia & bonitate sua pronunciat, ut corporum durissimorum nexum dissolvere valeant, nec opus esse censet alias ejus quærere causas naturales.

Ubi

Ubi de qualitatibus factilibus agit, multus quoque eſt in thermoſcopiis eorumque phænomenis deſcribendis: de viſu vero cum differit, opticorum dogmata explicat, & circa microſcopiorum conſtructionem ad *Wolfii* imprimis Elementa lectorem remittit, atque in tuborum conſtructione eidem *Graveſandium*, *Hartſækerum*, *Hugenium* &c. jungit. De coloribus tractans, *Newtoni* inventis applaudit, quæ in ſingulari Opticæ opere orbi erudito impertitus eſt vir ſummus. Quodſi cui, quæ a *Newtono* docte & ſubtiliter diſputata ſunt, paulo obſcuriora videantur; eos ad *Graveſandium, Clarkium, Wolfium* & *Lotharium Zambach de Kœsfeld*, Mathematicum Caſſellanum, qui nuperrime rebus humanis ereptus Cl. *Thümmigium* ſucceſſorem nactus eſt, in ſingulari de eſſentia colorum apparentium & natura iridis diſſertatione ablegat. In auditu illuſtrando dum verſatur, refert, *Leusdenum*, Collegam ſuum, in capite humano detexiſſe membranam tympani foramine perviam, quemadmodum a *Rivino* noſtro primum fuit repertum. Tubæ ſtentoriæ inventionem *Morlando*, Equiti Anglo, tribuit, & *Sturmii* de ejus phænomenis rationes probat. Solem eſſe corpus igneum largitur, & maculas ſolares eſſe nubes ſolares, quemadmodum cenſent *Hookius* atque *Wolfius*, omnium probabiliſſimum noſtro videtur. Explicat quoque methodos Aſtronomorum de inveſtiganda diſtantia Solis a terra, & circa difficultates, quæ lectori ſupereſſe poterant, lectorem ad *Whiſtonum* atque *Wolfium* remittit. Singulorum planetarum phænomena, quæ recentiorum præſertim Aſtronomorum obſervationibus debentur, curate deſcribit. Diſſenſum recentiorum, *Newtoni* præſertim atque *Caſſini*, aut, quem ipſe laudat, *Childrei* de figura telluris in medio relinquit: *Burneti* vero opinionem tanquam falſam rejicit, utpote Moſi adverſam, cum montibus, maribus atque fluminibus ante diluvium nullum relinquat locum. Ceterum ubi de Tellure in genere agit, ea una recenſet, quæ in Geographorum libellis traduntur: hypotheſin autem *Ivonis Gaukeſii* de diluvio, Bibliothecæ Bremenſi inſertam, ceteris probabiliorem judicat, quas dedere alii. Inter ea, quæ ſunt in tellure, bruta, plantas & aquam, refert: unde ipſi naſcitur occaſio differendi de quibusdam generalibus brutorum & plantarum phænomenis, imprimis autem

de

de aquæ qualitatibus, de æſtu & ſalſedine maris, origine fontium atque fontibus medicatis. Brutis animam a materia diverſam denegat, quod machinæ, cujus eædem ſunt, quæ brutorum functiones, conſtructio non excedat potentiam & ſapientiam Dei, quodque ipſum corpus humanum non modo motus naturales, verum etiam plurimos ſpontaneos ſola mechanica ratione producat, immo homines integras orationes recitare poſſint, non cogitantes, an loquantur. Admittit tamen in animalibus principium quoddam, quod captum noſtrum ſuperat, qualicunque cognitione inſtructum. Plantas terreis æque ac aqueis particulis nutriri, *Woodwardi* experimentis comprobat. *Carteſii* de æſtu maris ſententiam minus probat, tantum non penitus falſam pronunciat: quamvis autem magis arrideat *Newtoniana*, non tamen eam ab omni difficultate liberam exiſtimat. Quorundam fontium originem vaporibus, aliorum pluviis & nivibus reſolutis tribuit; quorundam vero originem ex mari per meatus ſubterraneos ducit. Calorem thermarum ab admixtione particularum ſulphurearum, bituminoſarum, carbonum foſſilium & aliorum mineralium derivat. Intra tellurem primo terræ motus conſiderat, in quorum phænomenis deſcribendis multus eſt. Ignes ſubterraneos pro habitibus pinguibus in terræ cavernis a particulis igneis incenſis habet. Singularem *Woodwardi* de metallis & mineralibus ſententiam rationi ac experientiæ contrariam pronunciat, nec aliorum hypotheſes tutas judicat. In hoc igitur argumento in hiſtorica cognitione acquieſcere quam nondum exploratis aſſentiri mavult: quamobrem & *Carteſianæ* de magnetis phænomenis hypotheſi calculum ſuum minime adjicit. Supra Tellurem aerem contemplatur, ubi experimentis ejus proprietates hodie notiſſimas confirmat atque baroſcopiorum conſtructionem & phænomena deſcribit una cum hygroſcopiis. In aere contemplatur meteora, veluti ventum, halones, parhelia, iridem, una cum ceteris aqueis & igneis. Rationem dimetiendi altitudines nubium *Jacobi Bernoullii* atque *Thümmigii* commendat. Ventorum geneſin æolipilarum experimento illuſtrat. De parrheliis *Gaſſendi* ſententiam *Carteſianæ* præfert; *Hugenianam* ſilentio præterit. Iridis cauſas cognoſcere deſiderantes ad *Sturmium*, *Hambergerum*, *Newtonum* & *Gra-*

vesandium remittit. Lunam esse corpus telluri simillimum, agnoscit. De ejus autem incolis nihil certi definire audet, magis tamen in partem negativam propendet cum *Sturmio*. Illius motum vertiginis menstruum a *Newtono* repertum probat, rejectis adeo *Cartesii* atque *Sturmii* de motus libratorii causis conjecturis. Cometas esse corpora instar planetarum solida, *Wolfii*, *Thümmigii* atque *Newtoni* rationibus stabilit: monet tamen, haud diffiteri *Thümmigium*, scrupulum quendam movere Cometam A. 1723, qui nucleum habuit in capite instar fixæ scintillantem, cum, qui A. 1718 apparuit, instar nubeculæ a Sole illuminatæ visus fuerit. Probabile quoque ipsi videtur ob rationes a triumviris laudatis adductas, Cometas esse corpora mundo coæva. De caudis *Newtoni* sententiam suam facit. Astrologiam divinatricem inter artes vanas refert, nec Cometas calamitatum futurarum causas & signa esse, concedit. Systema *Ptolemaicum* mundi tanquam observationibus & rationi contrarium damnat: in eundem censum refert *Tychonicum*, & *Copernicanum* ceteris probabilius esse censet, cœlo tamen deturbatis vorticibus *Cartesianis*, contra quos ex ipsis *Cartesii* principiis disputat. Hypothesin *Newtonianam* de causis motuum cœlestium physicis ex notis *Clarkii* describit, plura desiderantes ad ipsum *Newtonum, Gregorium, Whistonum, Keillium, Gravesandium, Clericum* & *Joannem Oosterdyck Schacht* in Dissertatione de motu planetarum in orbitis ellipticis, ablegat, suum vero de ea judicium non interponit: quemadmodum etiam *Copernicano* systemati prorsus subscribere adhuc veretur, cum argumenta, quibus motus Telluris diurnus & annuus stabilitur, exceptionibus adhuc nonnullis obnoxia sint, apud *Niewentitium* videndis.

Schauplatz der Rechen- und Meß-Kunst.

hoc est,

THEATRUM ARITHMETICO-GEOMETRICUM, Autore JACOBO LEUPOLDO, Mathematico & Mechanico, Potent. Polon. Regis & Elect. Sax. Consiliario & Commissario rei metallicæ, diversarum Societatum Regiarum Membro.

Lipsiæ,

Lipsiæ, apud hæredes Autoris & Joh. Frid. Gleditschii Filium. 1727, fol.

Alph. 2 plag. 8½ Tabb. æn. 43.

Sistimus hic opus posthumum Viri ingeniosi atque industrii *Leupoldi*, cujus de Mechanica merita nemo ignorat, qui Acta hæc Eruditorum evolvit. Continentur in hoc volumine instrumenta & machinæ in usum Arithmeticæ & Geometriæ practicæ inventa. Postquam nimirum Cl. Autor Dactylonomiam & Manuloquium *Bedæ venerabilis* ex *Aventino* descripsit, atque exposuit, quomodo *Joannes Belwerus*, Anglus, qui integrum de hoc argumento tractatum conscripsit, eandem perfecerit, & incidenter prolixe enarravit, quo pacto manibus utamur ad certa animi sensa significanda; instrumentum arithmeticum Sinarum exhibet, quo ab antiquissimis temporibus utuntur. Eidem ob similitudinem jungit *Tabulam arithmeticam Romanam*, a *Claudio Molineto* in libro Gallico delineatam, qui A. 1692 Parisiis in forma majore sub titulo: *Cabinet de la Bibliotheque de S. Genevieve*, prodiit. Progreditur inde ad Arithmeticam calculatoriam, & abacum ei destinatum una cum ejus usu prolixe declarat, magno numero adductis autoribus, qui hoc Arithmeticæ genus lingua nobis vernacula docuerunt. Huic jungit instrumentum quoddam ad operationes Arithmeticas facillime absolvendas serviens, cujus inventionem Arithmetico Parisiensi tribuit *Harsdærfferus* in Continuatione Delitiarum mathematicarum & philosophicarum a *Schwentero* editarum. Usum potissimum habet in multiplicatione atque divisione: quamobrem Noster simul exponit tabulas, quas in usum additionis & subtractionis dedit *Schottus* in Organo mathematico. Inde pedem promovet ad *Rhabdologiam Neperi*, qui ope bacillorum multiplicationem, divisionem & radicum extractiones expedit, & *cistulam arithmeticam* producit, quam ex *bacillis Neperianis* in cylindrulos mobiles conversis suaque additionis & subtractionis tabula *Schottus* composuit, additis inventis affinibus, quorum alterum sibi, alterum vero *Grilleto* debet, desumtum ex libro Gallico, A. 1678 Parisiis in 4 edito sub titulo: *Nouvelle Machine d'Arithmetique*. Repræsentat etiam structuram machinæ Arithmeticæ Cel. *Poleni*, cujus in Actis A. 1711 p. 79

Cpa. 1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

mentionem injecimus, & alterius a *Leibnitio* inventæ, cujus ibidem facta eſt mentio p. 9, obiter meminit, cum accuratam ſtructuræ internæ deſcriptionem nanciſci non potuerit: ubi ſimul alterius inſtrumenti arithmetici *Leibnitiani* meminit, cujus imperfectam deſcriptionem dedit editor Theodicææ *Leibnitianæ* in
C. 11. Latinum verſæ, quæ A. 1726 prodiit. Prolixior eſt Noſter in de-
12. ſcribenda machina arithmetica proprio ingenio reperta atque in *Pede Mechanico*, quem vocat, a *Michele Scheffelt*, Ulmenſi, invento & in peculiari Tractatu A. 1699 deſcripto: in quo inſtrumento ope circini operationes arithmeticæ expediuntur. Pes ille mechanicus, circino proportionum ſuccenturiatus, eundem cum eodem habet uſum, atque adeo iſti omnes lineæ inſcribuntur, quæ
13. huic inſcribi ſolent. Pedi huic mechanico affine jungit inſtrumentum, ex MSC. anonymi deſumtum & ab eodem *ſcalæ proportionum* nomine inſignitum, una cum altero, quod A. 1696 Jenæ
14. publici juris fecit D. *Joh. Matthæus Biler* & cujus ope absque omni calculo problemata arithmetica, geometrica, trigonometri-
15. ca &c. expedite ſolvuntur: nec ſilentio præterit inſtrumentum *Nicolai Voigtelii*, viri in Geometria ſubterranea verſatiſſimi, cui ad exercendam hanc Geometriæ practicæ partem tabulas Sinuum
16. compendioſe inſcripſit. De circino proportionum, inſtrumento utiliſſimo & hodienum uſitato, prolixiſſime agit. Hiſtoriam inventionis, a *Wolfio* in Lexico Mathematico traditam, repetens, primam inventionis laudem tribuit *Juſto Byrgio*, Mechanico & Mathematico *Wilhelmi* Haſſiæ Landgravii, variis inventis claro. Cum tamen forma & uſus circini *Byrgiani* differat a forma & uſu *Galilæani*; Noſter primo *Galilæanum* deſcribit, cum is hodie-
17. num ſit receptus; deinde quoque *Byrgianum*, qui hodie in deſuetudinem abiit. Prolixum quoque ſubjungit Catalogum Autorum,
18. qui de hoc inſtrumento commentati ſunt. Circino proportionum agnatum eſt inſtrumentum, quod *Benjaminus Bramerus*, Architectus Marburgenſis Haſſiacus, ſub nomine *regulæ Proportionum, eines Proportional-Lineals*, A. 1618 peculiari tractatu deſcripſit, cum A. 1615 in Tractatu de diviſione inſtrumentorum mathema-
19. ticorum jam appendicis loco illius uſum declaraſſet. Poſtquam Cl. Autor hinc deprompſit, quæ in rem ipſius ſunt, ad inſtrumenta

com-

communia deſcribenda ſeſe conſert, quibus in Geometria habe-
mus opus. Comparent hic circini omnis generis, de quibus No-
ſter plurima tradit artificia in iis parandis utiliter adhibenda, cum
propria ipſum multa docuerit experientia. Circinis ſuccedunt re- C. 20.
gulæ, quas inter etiam *parallelismi*, ſeu inſtrumenta ad lineas pa-
rallelas deſcribendas inventa, & *inſtrumentum polygraphicum*
Joh. Chriſtophori Bornickelii, ab eodem peculiari Tractatu A. 1724
Lipſiæ lingua vernacula edito, illuſtratum, comparent. Ejus enim
potiſſimus uſus eſt in lineis parallelis absque circino, norma, pa-
rallelismo, & inſtrumento transportatorio deſcribendis. Sequun- 21.
tur deinceps *ſcalæ*, quæ vocantur, *Geometricæ* lineis in charta di-
metiendis inſervientes, ubi ſimul ex Elementis Geometriæ *Wolfii*
tabulam repetit Autor, qua proportio pedis in celebrioribus Euro-
pæ locis uſitati ad pedem Regium Pariſinum exhibetur, & menſu-
ras in campo lineis metiendis deſtinatas conficere docet. Poſt- 22.
quam inſtrumenta deſcripſit, quibus in ducendis lineis utimur,
una cum norma atque ſic dicto inſtrumento transportatorio, quo 23.
angulos in charta dimetimur; inſtrumenta quoque majora re-
præſentat, quibus ad angulos in campo metiendos quondam uſi 24.
Geodætæ, una cum omni fulcimentorum & dioptrarum apparatu,
nec dioptris teleſcopicis neglectis, quas ad libellas primum appli-
carunt *Picardus*, *Rœmerus* atque *Hugenius*. Inter inſtrumenta 25.
geodætica Noſter præ ceteris commendat *menſulam Prætoria-*
nam, ab inventore *Joanne Prætorio*, Mathematum quondam Pro-
feſſore in Academia Altorfina, ita dictam, una cum agnatis inſtru-
mentis *Brameri* & *Zubleri*, quorum poſterius coincidit cum pan-
tometro, quod multo poſt ſub hoc nomine tanquam ſuum inven- 26.
tum evulgavit *Kircherus*. Alia inſtrumenta geodætica, hodie impri-
mis uſitata, capite tandem ultimo affert, ubi imprimis varia vario-
rum artificia inſtrumenta dividendi exponit. Atque hic ſubſiſtit
Autor, cum rebus humanis eriperetur, ut nec huic Volumini ulti-
mam manum imponere potuerit, nec iis Voluminibus conſcriben-
dis atque in publicum proferendis ſuffecerit, quæ præcipuam at-
que deſideratiſſimam Mechanicæ partem conſtituunt. Promit-
tunt hæredes in præfatione ſupplementum ad octo Volumina ab
Autore edita, ex ſchedis ipſius digerendum, quamprimum licue-

 rit.

rit. Ceterum cum B. Autor in conficiendis instrumentis mathematicis & physicis excelluerit atque curiosorum naturæ scrutatorum desiderio satisfecerit; operam quoque dedit, ut officina *Leupoldiana* post fata sua celebris existeret. Ea igitur fini agnatum suum *Cottam* tempestive instruxit, ut eundem vivus adhuc laboratorio suo mechanico utiliter præficeret.

Neue und deutliche Anleitung zur practischen Sonnen-Uhr-Kunst ꝛc.

hoc est,

NOVA ET PERSPICUA INTRODUCTIO ad Praxin Gnomonicam, Autore JOANNE JACOBO SCHÜBLERO.

Norimbergæ, apud Joan. Christoph. Weigelium, 1726, 8 maj. Plag. 14 Tabb. æn. 44.

INgeniosus Autor varia hactenus edidit specimina, quibus praxis Architecturæ Civilis specialissima illustratur, non sine applausu artis peritorum excepta. Horologia majora Solaria subsidio calculi trigonometrici describi solent, ut fiant accurata: quem in finem in his Actis A. 1695 p. 129 *Picardi*, A. 1719 p. 127 *Gruberi* & A. 1720 p. 23 *Doppelmayeri* opera commendavimus. *Schüblerus*, cum praxin accurata industria exerceret, observavit, fieri posse, ut absque calculo trigonometrico per constructiones geometricas & ope instrumenti sinuum, tangentium atque secantium, horologia sciaterica tam accurata obtineantur, quam calculi trigonometrici beneficio obtineri possunt. Methodum igitur, qua usus est, fideliter exponit. Explicatis scilicet terminis & principiis quibusdam Astronomicis, sine quibus praxis Gnomonica intelligi nequit, omnium sciatericorum horologiorum fundamentum, *Clavii*, *Brameri* & *Sturmii* Senioris exemplo, ex cylindro deducit, simulque ostendit, quomodo hinc *Bierumii* parallelepipedum gnomonicum fundamentale, de quo diximus in Actis A. 1712 p. 35, deducatur. Monstrat præterea, quomodo idem fundamentum ex prismate triangulari, quod est parallelepipedi dimidium, derivetur. Antequam eodem utitur in horologiis solaribus describendis,

dis, lectorem docet, qua ratione chordarum, tangentium, secantium & sinuum ope anguli in charta delineentur ope instrumenti, in quo hæ lineæ in ratione ad radium datum sunt descriptæ. Cumque horologium in plano fixo delineari nequeat, nisi data linea meridiana, varias quoque exponit methodos eam inveniendi. Et quoniam *Holtzhejus* quidam prætendit, se invenisse methodum, dato quovis tempore, Sole lucente vel cœlo nubilo, lineam meridianam facili negotio accuratissime ducendi; eam quidem omnibus ceteris anteponendam fore judicat, si vitio careat, sed quod promissis stare possit inventor, valde dubitat. Fundamentis explicatis, omnis generis horologia cum in planis mobilibus, tum fixis delineare docet, non neglecta praxi reliqua gnomonica. Id autem singulare habet, quod horologia majora in parietibus ædificiorum delineata convenientibus terminis circumscribat, quibus intuentium oculi pascantur. Excellit enim Noster in hoc genere, quemadmodum specimina architectonica modo laudata loquuntur. Denique cum Artis pictoriæ peritissimus sit, id quoque singulare in ejus institutione occurrit, quod doceat praxin horologia in tectorio udo depingendi, ubi singula tradit, quæ in hoc pingendi genere observanda sunt. Promittit Artem pictoriam mathematicam, a Perspectiva diversam, quam jam olim peculiari opere illustravit.

TABULÆ ASTRONOMICÆ, LUDOVICI Magni jussu & munificentia exaratæ & in lucem editæ, Autore PHILIPPO DE LA HIRE; *secunda Editio.*

Paris. apud Montalant, Typogr. & Bibliopolam, 1727, 4.
Alph. 1 pl. 6 & 4 Tabb. æneis.

GRata sine dubio erit Astrophilis hæc præstantissimarum rarissimarumque Tabularum nova Editio. In qua tamen nihil fere a pristina forma aut numeris discrepat, nisi forte excipias Tabulam XXVI, quæ inscribitur, *Inclinatio Orbitæ Lunæ cum circulo latitudinis.* Hæc enim Tabula, ob certa versus finem sphalmata, quæ in priori Editione irrepserant, revocata iterum ad calculum & co-

lumna

lumna una est adaucta. Ad calcem porro adjecta est Tabula nova *Æquationis Altitudinum, ut vocant, respondentium, pro latitudine observatorii Regii Parif.* quam construxit *D. Godin*, Regiæ Sc. Acad. Socius. Atque is etiam usum docuit ac methodum computandi similem tabellam ad quamvis aliam latitudinem. De cetero pollicetur Bibliopola, se propediem in lucem daturum *Introductionem;* in qua mens tota Autoris in condendis hisce Tabulis aperietur, processus calculi enucleabitur, plurimis exemplis illustrabitur, atque ad nitidiorem longe formam reducetur.

ADDITAMENTA AD OBSERVATIONES de Ductibus salivalibus sublingualium Glandularum, Exercitatione de Lingua Humana, & in his Actis Mens. Jul. A. 1724 traditas; Autore AUGUSTINO FRIDERICO WALTHERO, *Archiatro Regio, Anatomes & Chirurgiæ Professore Publico Lipsiensi.*

Irrigant os atque linguam ductus, quos Exercitatione peculiari sic exposuimus, ut canalibus, qui ante innotuerunt, adjiceremus plures, quos sublinguales promunt glandulæ, quosve olim deteximus, tum describere plenius & enumerare suscepimus. Laborem inter inveniendum abbreviare solet eorundem orificiorum in tractu sub lingua positus, quem Exercitatione annotavimus; ac ipsa natura varias glandulas, variosque excretorios ductus impertivit, & nonnunquam omnes, aut saltem plurimi sine tædio temporisque dispendio investigantur; nec ægre mediocrem stylum aliquando admittunt. Quare ad observationes, quas de ductibus sublingualibus antehac conscripsimus, nunc addere liceat, quod sectionum usu & exercitio porro deprehendimus ac confirmavimus. Ab illo enim tempore permultorum publice sectorum cadaverum humanorum, pluriumque privatim inspectorum, ac linguarum quidem glandularumque connexarum examine cognovimus, admodum frequenter ex una glandula sublinguali quatuor provenire excretorios ductus, nec pauciores haberi: tamen interdum, & maxime in amplis ac elatis in ore glandulis singulis, eorum numerum

uno

uno alteroque augeri; quod ubi accidit, tum non positu, sed amplitudine ac longitudine plurimum variare ductus solent. Naturæ minime consuetum est, ad alterutrum & laterale linguæ in ore vinculum superaddere duos & solitis ampliores, aut ita aperiri in utroque latere numero dispares, quales hyeme anni præteriti vidimus, & ut illustretur de ductibus sublingualibus doctrina, nunc recensemus. Erant in cadavere senis, publice secto, admodum insignes sub lingua glandulæ. Quarum excretorios ductus cum Auditoribus demonstraremus, sine multo labore sex a parte sinistra, octo a dextra nec pares numero, omni quamvis adhibita diligentia invenire nobis dabatur. Ex his sex anteriores ordine & positu in utroque latere satis inter se conveniebant; nihilominus ceteris conditionibus quodammodo diversi: at a dextra apertos duos posticos ductus, linguæque laterali vinculo vicinos, cum numerum excederent, & ab amplitudine *Warthoniani* ductus parum uterque abesset, stylumque digiti altitudine, nec ægre versus maxillarem glandulam ferret, ideo nostra investigatione accurata dignissimos hos existimavimus; præsertim cum in permultis cadaveribus & a pluribus annis nullum sublingualis glandulæ ductum cum maxillari glandula aut ejus excretorio ductu communicasse, experimentorum olim factorum memores, persuaderemur. Quam ob rem stylis in hosce canales illatis, ipsos & illæsos ab ostiis ad insertionum loca denudavimus, & totos plenius in conspectum produximus. Ingrediebatur autem uterque insignis baccæ uvæ instar crassam, & tenuioris productionis glandulæ sublingualis appendicem inconsuetam; quæ glandulæ maxillari, & reliquæ sublinguali cum interjecta esset, nihilominus dimidio digito ab ista finibus suis distabat; quanquam ambitu suo superius contegeret ductum *Warthonianum*, mersum cellulosa radicis linguæ fauciumque membrana, quam exercitatione nostra annotavimus. Hoc corpus glandulæ nostræ appositum, & loco superadditum, quo in aliis subjectis ea finiri consuevit, & ubi loco consimili sinistra glandula desinebat, mole duas tertias partes ponderis reliquæ glandulæ ferre videbatur. Nunc aerem per tubulum in utrumque immisimus ductum, & modo anteriorem, modo posteriorem appendicis partem inde succuti & intumescere, more in aliis glandulis usitato animadvertimus. Nec solum hi ductus ita

diſtincti, ſicut & glandulosum corpus, omnem aerem illatum in ſe continuerunt; ſed & ipſi varios liquores & mercurium vivum, quæ non ita multo poſt injecimus, prorſus concluſerunt. Idem erat experimentis eventus, ſive in ſitu nexuque hujus appendicis integro, ſive cum ea reclinata, & a nexu cum vicinis, maximeque cum *Warthoniano* ductu ſeparata eſſet, rerum periculum faceremus; quare nihil ex injectis nec ad maxillarem glandulam, nec ad *Warthonianum* ductum penetravit. Inſignior & erat, ſolitaque forma major hujus lateris maxillaris glandula. Etiam notabili ab hacce glandula globoſa intervallo, ad excretorium ductum accedebat mediocris magnitudinis ramus; qui, cum varia in truncum injiceremus, aliquid ex iis recipiebat. Et hoc obſervatu perrarum eſt, ac in ſtrumoſis ſæpius cognoſcitur. Nam mox pari modo alterum & oppoſiti lateris *Warthonianum* ductum exploravimus; & ipſum aliter ut experiremur, juxta papillam ligavimus: inde in altero ejus extremo & ad glandulæ corpus incidendo ipſum aperuimus, loco, ubi is ordinarie in ramos dividitur, & glandula mergitur. Hinc tubulo ad inciſionem applicato, aereque immiſſo, totum ductum & usque ad vinculum diſtendimus ſuccuſſimusque: poſt infudimus aquam tinctam; tandem mercurium vivum injecimus; quæ cum moliremur, ſecus res cecidit, ac cum talia in altero ductu ante experi●nur. Omnia enim, quæ ſic repetitis vicibus illata fuerunt, ductus *Warthonianus* prorſus ſervavit, & intra ſe continuit, ſine eo, ut minor aliqua propago, aut, qui aliunde accederet ductus, ſigillatim qui ad ſublingualem glandulam pertineret, aliquid inde reciperet. Quæ modo retulimus experimenta, ea & ante anatomen illam ſæpius, & pari cum ſucceſſu tentavimus, maximeque cum in pluribus linguis humanis glandulisque connexis, ut inſolitam eſſe communionem pateret, alios *Warthonianos* ductus cera liquata injectaque plenos, alios Mercurio repletos, & ab omni commercio nexuque cum glandulis vaſisque excretoriis ſublingualibus aliisque ductibus liberos, in uſum demonſtrationum publicarum, aſſervandos curaremus. Hæc ita ad confirmandam amplificandamque de ductibus excretoriis diſtinctisque glandularum ſublingualium doctrinam protulimus; quos ductus alii in brutis, & aliter ac nos egimus, demonſtrarunt atque delinearunt, *nonnulli*

ob-

obſcure & obiter eos notaverunt. Nam cum *Stenone* aut cum *Verheyeno* de hominis ductibus ſublingualibus ſentire, ex una parte falſum, ex altera ambiguum vexatumque eſt: "vaſcula ſibi invicem "parallela a lingua verſus gingivas recedere, & ſub intervallo digi- "ti a dentibus oſtiis ſuis per tunicam hiare"; imo ad hanc doctrinam addere perinde erit: "vaſcula ab exterioribus glandularum "lateribus ad gingivas in transverſum recedere, & non ita magno "a glandulis intervallo peculiari quodque oſculo hiare." Nam iſta digiti intercapedo totam ſublingualem glandulam complectitur, & medietatem linguæ in ore humano aſſequitur; oſtiaque excretoriorum noſtrorum verorumque ductuum ad dentes propius accedunt; contra, ſub lingua levata glandula pro altitudinis ſuæ modo ſituque tantum admittere ſpatium omnino videtur, cum ea partim ad dentes & ad gingivas, partim ad maxillam inferiorem, ac omnium denique altitudinem accommodatur. Ut igitur clarior res fiat, diſcernimus glandulæ utriusque & oblique poſitæ latera. Nam pro externis lateribus meritò habemus, quæ ſub involucro oris condita cum ſunt, maxillæ inferiori, nunc ampliori factæ, adnaſcuntur: at internis & ſuperioribus ſuis lateribus, quidem in ore, tanquam anguſtiori ſpatio glandulæ prominent, linguæque ſequuntur motum, & facile ad dentes aſſurgunt; ſimul verſus linguæ frenum excurrunt, ac, nonnihil hoc loco inflexæ, quaſi angulum conſtituunt. Proinde hæc latera, in ore hominum diſtincta, noſtrorum ductuum orificia videnda præbent; quæ ut explorentur in naturali omnium ſitu, atque in demortuorum linguis, ex ore reſectis, id, inter alia, exercitatione citata docuimus. Unde tandem ab exterioribus glandularum lateribus ad gingivas in transverſum quodque recedere ſublinguale vaſculum, & non ita magno a glandulis intervallo peculiari hiare oſculo, quidem in brutis, icones teſtentur, quas *Steno* & *Diemerbrock* delinearunt. Ceterum ad obſcuros in re Autores *Bourdonus* atque *Dionis*, imo inter antiquos *Oribaſius* accedere poſſunt: ſin hujus verba, ad noſtram doctrinam accommodare, & interpretari utcunque quis voluerit; quando hic præ ceteris Lib. 24 Collect. Medic. ſcribit: "Ad "linguæ vinculum, utrinque ex obliquis partibus ora vaſorum, "quæ ſalivam excipientia dicuntur, invenies, in quæ deſcendere "ſtylus poſſet. Initium ducunt hæc vaſa ab radice linguæ, ubi ejus-

"dem quoque glandulæ ſunt. Quare minus evidentem paucorum opinionem reliqui Anatomici ſcriptores neglexerunt, doctrinamque amplexi fuerunt, in homine licet minus probatam, de ſingulo ſublingualis glandulæ excretorio ductu *Rivini* & *Bartholini*, ſive diſtincto, ſive cum *Warthoniano* connexo: ut videre eſt apud *Ruyſchium, Bidlooum, Munnickium, Taurium, Drackium, Welſchium, Cheſeldenium, Keilium, Heiſterum, Noguëſium*, & reliquos.

Hiſtoriſcher Schauplatz der Anſprüche und Streitigkeiten hoher Potentaten und anderer regierender Herrſchafften in Europa ꝛc.

h. e.

CHRISTOPHORI HERMANNI SCHWEDERI Theatrum Hiſtoricum Prætenſionum & Controverſiarum illuſtrium ex Hiſtoricis, Actis publicis, Deductionibus & aliis ſcriptis concinnatum; nunc ſuppletum & continuatum a D. ADAMO FRIDERICO GLAFEY, JCto.

Volumina II.

Lipſiæ, apud Maurit. Georg. Weidmannum, 1727, fol. Alph. 18.

CUm de inſtituto Autoris dictum ſit in Actis A. 1712 M. Jun. p. 285, jam operæ pretium fuerit de nova hac editione, quæ multum emendata & plus quam altera parte auctior prodit, nonnihil hoc loco memorare. Nam etſi pleriſque ſe probaſſet Autor, ita ut hauddifficulter liber diſtraheretur, fuere tamen, qui optarent, paulo plures in hoc ſyſtemate controverſias fuiſſe excuſſas, qua in re defectum aliquem ipſe quoque Autor agnoverat. Itaque librum revidit, multas controverſias denuo ſollicitavit, noviſque Capitibus magno numero additis, librum longe, ut diximus, auctiorem dedit Conſ. *Glafey*, hodie Potentiſ. Regi & El. Sax. a Conſiliis aulæ & juſtitiæ ut & ab archivis, qui cum in Academia noſtra viveret, hoc opus abſolvit. Quamvis vero ad archiva adeo noſtra nondum eſſet admiſſus, attamen cum jam tum aliquot Imperii Statuum, imprimiſque Potent. Regis Sardiniæ juſſu, deductionibus quibuſdam concinnandis adhibitus eſſet, multa nactus eſt documenta, quibus *in*

hoc

hoc opere felici successu usus est, quo spectant, e.g. quæ Noster T.I p.45 de lite inter Imperium & Regem Sardiniæ de feudis Langharum, de feudo Marchionatus Novelli & Montisfortis p.531, de juribus ordinis Johannitici p. 165, 390, 754 sq. accurate admodum tradidit. Et prolixum foret, vel sola capita, quæ nunc accessere, enumerare, ut taceamus ea, quæ vel reconcinnata hic prorsus, ut maxime in Saxonicis factum, vel subinde saltem, imprimis quod ad statum modernum, aucta ac suppleta sunt. Pauca tamen ut ex multis memoremus, accessere Libro I Caput II, de lite quæ Imperatori & Imperio intercedit cum Principibus quibusdam Italiæ de oneribus publicis & exactionibus, C. IX de Juribus Imperii in Regnum Armeniæ, X in Cyprum, XI in Florentiam (quæ jura ex nuperis imprimis scriptis accurate deduxit) XII in Pedemontium &c. XXVII in Abbatiam S. Galli & Comitatum Toggenburgensem, XXIX in Ducatum Lothringiæ, XXXIV de eo quod Imperio adhuc competat defensio circuli Burgundici, XXXVIII de jure Imperii in Belgium, ut & XLVI in regna Dalmatiæ &c. Atque ita reliquis quoque Libris, de juribus exterorum Regum ac Principum, Pontificis item & Episcoporum atque Abbatum, tum Rerumpubl. ac urbium Imp. liberarum, denique Comitum, tum Imperii, tum aliorum extra Germaniam, longe plurimæ nunc quæstiones accessere, in quibus ventilandis & utriusque partis argumenta cordate producit Cons. *Glafeyus*, & statum, qualis nunc deprehenditur, libere exponit.

JOH. VINCENTII LUCCHESINII, Patritii Lucensis, Historiarum sui temporis ab Noviomagensi Pace Tomus I.

Romæ, ex Typographia Petri Ferri, 1725, 4.
Alph. 3 pl. 12.

OPus hoc, singulari ut plurimum in rebus seligendis & tractandis candore & prudentia, præstantique & ingeniosa facundia pleno sermone conscriptum, & Benedicto XIII, Pontifici Maximo, devote dicatum, scriptorem prodit, qui celeberrimos Græci Latinique idiomatis Historicos felicissime videtur æmulatus. Or-

ditur Tomus I, in VI libros distinctus, ab A. 1678, & in rebus A. 1688 gestis desinit, unde potiora quædam, ipsis potissimum Autoris verbis, depromere nunc lubet. Ludovicus XIV, Belgas fœderatis
p. 4. A. 1676 abducere cupiens, magistratus Batavorum clam per internuncios sollicitabat, qui vel tædio belli durissimi, vel implacabili in Arausionensem odio, in suam mox sententiam universam
42. Rempubl. traxerunt. A. 1680, dum in Germania pestilentia grassaretur, frequens veneni usus clandestina morte domos, illustres præsertim rerum opulentia, funestabat in Gallia. Tandem horrendum scelus apertum est, dum mulier quædam patricii generis, patrem duosque fratres sustulisset ope adulteri, qui & ipse haud ita multo post letifero afflatus vapore, moritur, obæratoque res cuncta domestica obsignatur. Mulier secreti conscia, sibique metuens, arculam, quam suam affirmabat, adeo vehementer repetere, ut Prætor in suspicionem adductus, dari jusserit resignatam. Tunc inventa dira medicamina, & adulteri literæ, quæ scelus prodidere; quare vincta illa & parricidium professa gladio punitur. Inde creati a Rege, ad cohibenda scelestorum facinora admodum fervido, Judices, qui de veneficiis inquirerent. Habitis quæstionibus anus sacrilega reperiebatur Parisiis, efferatæ artis magistra, cujus domum, relaxandi animi obtentu, plures frequentaverant, vaticinantem (fatidica enim videri voluit) audituri. Convicta maleficii, nomen detulit nobilissimorum virorum ac fœminarum, quibus præsto se fuisse arte sua fateretur, vere, an falso, incertum. Ipsa, prius ignito ferro perfossa, obtruncataque infami dextra, viva fuit combusta; aliorum necati plures cæteris imposterum exemplo fuerunt; pauci, iique splendidiores, dimissi, vel innocui, vel crimi-
67. ne suppliciosque suo Rempubl. perturbaturi. Tekelii indolem descripturus Autor, nullam in eo fidem fuisse asserit, nullam certi honestique rationem, fraudem plus quam Punicam, & obtento pacis desiderio, stragium & belli amorem: cæterum consilii potentem eum, itemque strenuum agendo, quæ consilio explicasset, tanta vero solertia fuisse, ut dum quidpiam ageret, alia moliretur, nulli fidens fortunæ, qua ut prospera sic uteretur, ut adversæ meminisset, sic adversa, ut prosperæ se reservaret, & crederet, non defuturam.
194. Opinio apud multos, graves quoque rerum æstimatores, invaluit, Visi-

Visirii avaritia stetisse Viennam, a Turcis oppugnatam, quam intactam voluerit a militum præda, neque adeo vi eam capere, sed lenta obsidione in deditionem adducere, sibique integram, spoliandam opibus, reservare; datum proinde auxilii ferendi tempus, præteritamque absolvendæ rei occasionem. Verum quisquis animo reputabit, tricies septies dilaceratas a barbaris vi pulveris nitrati, caveis conclusi, munitiones; in eas semel ac tricies acie instructa illatum impetum; ferro aut morbo absumtos, quod ex Visirii schedis apparuit, tres provinciarum præfectos, sedecim Janizarorum chiliarchas, 27000 militum, 6000 machinalium libratorum, cunicularioruin, calonumque sedecim millia: contra vero quindecies facto agmine Germanorum milites erupisse, horum ad undecies mille plerumque ferro, dysenteria quoque ac morbo cecidisse, totidem, qui arma gestassent, oppidanorum; existimabit profecto, nec vehementius oppugnari urbem, nec diligentius defendi potuisse, illamque opinionem falsi redarguet. De Jacobo, Johannis III Poloniarum Regis filio adolescente, narrat Noster, quod eum, Cæsari, diu ac modeste renuenti, manus exosculantem, complexus ei quidem, ornatissimisque verbis prosecutus sit, non tamen illi detexerit caput; quod Rex suæ soboli recentibusque meritis concedi potuisse arbitratus, negati honoris diu pressit vulnus, animo exulcerato. Tandem iter fœderati susceperant in Hungariam, præter Saxones, domum confestim ab Octoviro suo dimissos, irato, ut fama tenuit, quod ipsis Viennensi prælio primas discriminis, postremas prædæ partes dedissent; enimvero huic rei graviores subfuisse causas, alii subodorati sunt. Ludovicum Gallorum Regem in Genuenses 1684 maxime concitavit altius hærens menti cogitatio, posse urbem opulentissimam, ni ab æmulo, Hispaniæ Rege, abduceretur, illum pecunia, qua tum maxime indigebat, juvare, idoneumque reddere ad gerendum bellum. Dum Angliæ Regum, Caroli II & Jacobi II, fata Autor delineat, ipsum religionis suæ studio adeo deprehendimus fascinari, ut in ipsa veritatis luce, a Viris perspicacioribus eisdem sacris addictis dudum agnita, caligare penitus videatur. Quæ æque ac alia, quæ de doctrina Michaelis Molinos, voluptatum quoque illecebris commendata, refert Autor, apud ipsum legi malumus. Quod Sarmatum Rex copias A.1688 a Camenæci obsidione repente revocasset, id odio Cæsaris factum, nonnullos conjectasse testatur. Nimirum per ea tempora Radzivilia, Carolo

p.190.

200.

235.

367 &c.

Carolo Neoburgensi, Cæsaris Leviro, nupta, fefellerat spem Jacobi, Princi-
p.558. pis Regii; qui & ipse illam tum ambiebat, quod eo matrimonio sibi iter ad successionem Regni parari posse speraret. Hac suspicione itaque, quod Cæsaris artibus repulsa illa tribuenda sit, commotum Regem, admonitumque, ut fama fuit, uxoris literis, ne ad Cæsarem, qui tantam filio injuriam fecisset, Turcici belli onere sublevandum, sese in discrimen daret, præpropere ex-
618. ercitum dissolvisse. Ceterum Alba Græca subita impressione capta, frequentioribusque turbis Byzantii excitatis, concussum graviter Ottomannorum Imperium, Vizirii tamen virtute artibusque, ac internecino Christianorum Principum bello orto, stetit; cujus causas proximo, quem meditatur, Tomo se expositurum, Clar. Autor pollicetur. In calce, præter Indicem rerum, Index vocum Italicarum ad bellicam artem spectantium, in opere ipso Latine expositarum, exhibetur, qui cum ab Indicibus similibus, a Boxhornio Historiæ obsidionis Bredanæ & a Dan. Heinsio Historiæ rerum ad Sylvam Ducis &c. subjectis, non raro abludat, non gravabuntur delitiarum linguæ Latinæ cupidi, eum totum hoc loco transscribi. 1) Militares Præfecturæ: *Generalissimo*, Imperator, supremus exercitus Dux, *Marescialло*, Legatus, *Generale dell' Artiglieria*, Præfectus Fabrum, *Tenente Maresciallo* vel *Luogotenente Generale*, pro Legato, *Sergente Generale*, Instructor exercitus, *Colonnello*, Tribunus militum, *Tenente Colonnello*, pro Tribuno, *Sergente maggiore*, Instructor Legionis, *Capitano*, Centurio, *Tenente*, pro Centurione, *Sergente*, Instructor Cohortis, *Dragone*, Eques sagittarius, *Granatiero*, Pyrochitrophonns, *Alabardiere*, Hastatus, *Reggimento*, Legio, *Brigata di Cavalli*, ala equitum, *Compagnia di Fanti*, Cohors, *Compagnia di Cavalli*, Turma, *Compagnia di Cavalli Leggieri*, Turma levis armaturæ, *Ammaraglio e Capitan generale*, Præfectus classis aut maris. 2) Instrumenta militaria: *Artigleria*, major Machina, majus Tormentum, Catapulta, Aries, *Moschetta* vel *Archibugio*, Pyroscorpio vel Pyrobalista, *Pistola*, manuale Tormentum, *Bomba*, olla incendiaria, *Granata*, Pyrochitrum, *Mortaro*, Pyrolmum, *Palla di Canone*, Telum, *Palla di Moschetto*, Jaculum, *Picca*, Sarissa, *Alabarda*, Hasta, *Cavallo di Frisia*, Histrix, *Sciabla*, ensis Scythicus. 3) Munitiones earumque partes: *Balvardo*, Propugnaculum, *Faccia*, it. *Fianco & Piazza bassa del Balvardo*, Frons, Latus & inferior Area Propugnaculi, *Feritoria*, Fenestella, *Muraglia*, Lorica murorum, *Parapetto* Loricula, *Banchina*, Scamnus, *Strada coperta*, via tecta, *Rivellino*, Triquetra Munitio, seu Parma promuralis, *Mezza Luna*, opus Semilunare, *Opera a Corno*, opus cornutum, *Opera coronata*, opus coronarium, *Bonetto*, Castellum, *Terra piena delle Mura*, Agger interior, *Ponte levatoja*, Pons sublicius, *Palizzata*, sepes Vallorum, *Linea di Circonvallazione*, Vallum, *Approcci* Vineæ seu Agger militaris. 4) Navium genera: *Nave da guerra*, bellica Navis, *di Mercanzia*, oneraria, *di Trasporto*, Actuaria, *Palandra*, Pyrolmophora, *Galea*, quinqueremis, *Galea bastarda*, Hexeris, *Galeazza*, Hepteris, *Galeotta*, Biremis, *Battelli*, it. *Barche* &c. Lintres, vel Cymbæ, aut Lembi.

)(❀)(

ACTA
ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ,
Calendis Novembris Anno MDCCXXVII.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES AB A. D ad MD. LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS collegit, ordinavit & Præfationibus auxit.

Tomi II Pars altera.

Mediolani, ex Typogr. Societ. Palat. 1726, fol. Alph. 7.

Laudandum utique eſt Cl. *Muratorii* conſilium, qui cum initio quædam vetuſtiora monumenta omittere cogeretur, quod eorum copiam non haberet, ea, poſtquam jam tandem nactus eſt, una cum ſupplementis & variis lectionibus librorum jam editorum, Parti alteri, ut nuper Tomi primi, uti alibi diximus, ita nunc ſecundi inferat, ut hoc modo ætati cujusque Scriptoris & ordini conſulatur, nec ultimo loco legantur, quæ primum ſibi in tam præclaro opere vindicare videbantur. Neque minus, quam reliqui Tomi omnes, ſe commendat hæc altera Pars Tomi II, quippe quæ ſcripta inſignis vetuſtatis, eaque pleraque hactenus in ſcriniis latitantia, complectitur. Exſtat enim I *Ermoldi Nigelli*, *Abbatis*, ut videtur, *Anianenſis*, & Autoris ſynchroni *de rebus geſtis Ludovici Pii Auguſti* ab A. 781 ad 826 Carmen Elegiacum, hactenus in Bibliotheca Vindobonenſi Cæſarea delitescens, quod a Voſſio, Hallervordio, Grutero item, & imprimis Marqu. Frehero, qui illud ſcriptoribus ſuis inſerere valde optavit, tum & Mabillonio, Caveo, Leibnitio, Eccardo deſideratum, a *Lambecio* vero & *Neſſelio* liberaliter promiſſum, tandemque a *Gentilotto* prelo paratum, nunc demum cum integra hujus

præfatione, annuente Auguſtiſſimo Imp. CAROLO VI, & opitulante Ill. Bibliothecæ Præfecto & Archiatro Cæſareo *Pio Nicolao Garellio*, in lucem protrahit Celeb. *Muratorius*, perpetuis notis, iisque longe doctiſſimis, a ſe illuſtratum. Qui ſcriptor quanti ſit momenti, facile intelligunt, qui non ignorant, hiſtoricos illorum temporum res tantum præcipuas paucis tetigiſſe, cum contra noſter, more Poetis ſolenni, etiam minima perſequatur, moresque aulæ & viros in ea illuſtres graphice depingat, ita ut ex eo conſuetudines ejus ævi præcipuas cognoſcere liceat. *Ermoldum* vocari Autorem, prologus diſerte docet, acroſtichis conſcriptus, quorum initialibus æque ac finalibus cujusque verſus literis computatis, hic verſiculus conficitur:

Ermoldus *cecinit Ludovici Cæſaris arma*;

Nigellum vero fuiſſe cognominatum, verſiculo ſub finem ejusdem Prologi expreſſit ipſe Poeta:

Suſcipe gratanter, profert quæ dona Nigellus;

obſervatque Cl. Muratorius, alterum nomen, *Nigelli* nempe, haud immerito pro agnomine habendum, pro more illius temporis, quo *Flaccus Albinus*, quem *Alcuinum* dicimus, *Amelarius Fortunatus*, *Lupus Servatus*, *Walafridus Strabo*, *Rabanus Maurus* aliique memorantur; non adverſatus interim multum Sirmondo, qui media ætate nobiles tantum pluribus nominibus uſos cenſuit, quorum poſtremum tantum proprium eorum nomen fuerit; quæ præcederent, aſcititia ac veluti prænomina fuiſſe: quæ tamen ad Caroli M. tempora aptari poſſe negat, verique ſimilius putat, Albini, Strabonis, Nigelli, aliaque ejusmodi agnomina fuiſſe addita poſt proprium nomen. Ceterum uti ex ipſo Poemate probat, Autorem ob crimen in rem politicam a Ludovico Pio exilio, quod Argentorati imprimis toleravit, multatum fuiſſe, atque ideo tot laudibus placare Regem voluiſſe, ut exilii finem impetraret: ita per ingenioſe evincit, hunc Ermoldum eundem fuiſſe, quem alii *Hermenoldum Abbatem Anianenſem* vocant, A. 834 a Ludovico Auguſto ad filium Pipinum Legatum miſſum; quæ argumenta hic repeti brevitas vetat. Sequuntur *II Annales, Lambeciani* Mabillonio, Pagio aliisque, qui ad eos ſubinde provocant, dicti, quoniam a Lambecio Commentariis in Bibl. Cæſar. Vindob. non

uno

uno quidem in loco, atque adeo ſparſim inſerti, quos de rebus Francicis ab A. 717 ad A. 803 conſcriptos, nunc junctim, ad Codicem reviſos, Noſter cum ſuis & Lambecianis notis & epicriſi Cl. *Gentilotti*, qui Autorem Caroli M. ætati æqualem cenſuit, magno Lectorum, eorum maxime, quibus hactenus Lambeciani operis copia non fuit, commodo recudit. Quibus ex Bibliothecæ Cæſareæ Codice, a Gentilotto pariter in opere nondum edito recenſito, adjecit Annalium Fuldenſium Supplementum, A. 894 & 895 geſta complexum. *III Breve* ſuccedit *Supplementum ſeu Fragmentum Concilii Romani habiti A. 863*, nunc primum editum e Codice Bibl. Ambroſianæ, capita nempe a ſexto ad duodecimum exhibens, cum Labbeus & Harduinus priora quinque tantum viderint; cui ſubjungitur mox *IV* ex eadem Bibliotheca *Oratio anonymi in Concilio Romano* anno, ut Noſter putat, *864 habita*, quæ, Teutbergam, Lotharii, qui Ludovici II Imp. frater erat, uxorem injuſte repudiatam, aliaque ejus temporis memoratu digna memorat. *V Acta Concilii Ticinenſis A. 876 habiti pro electione Caroli Calvi in Regem Italiæ*, qualia etſi jam antea a pluribus fuerint edita, hic tamen primum integra ex Ambroſiana, cum notis Cl. *Saxii*, producuntur. *VI Anonymi Salernitani Paralipomena*, ut Cl. Editor vocat, ſeu reliqua pars Hiſtoriæ nondum edita ab A. 760 ad 960, quam nunc demum integram dedit Noſter ex MSpto *Euſtachii Caraccioli*, Clerici Regularis. Enimvero Cl. Muratorius jam A. 1723 in Parte I Tomi hujus II p. 281 excerpta hujus ſcriptoris, qualia antea Camillus Peregrinus dederat, cum aliis ejus Collectaneis Hiſtoricis, recuderat. At quoniam tandem integrum Codicem ipſi comparavit Vir bonis literis promovendis natus, *Nic. Carminius Falco*, a quo Dionem Caſſium (cujus libros poſteriores nuper in lucem protraxit) integrum exſpectamus, utique e re duxit, Scriptorem tam vetuſtum, quippe Seculi X, credulum licet, in rebus maxime Caroli M. & Erchemperti compilatorem, non truncatum, ad poſteros transferri, quamvis, ut chartæ parceret, ea hic omiſerit, quæ jam loco ſupra citato impreſſa erant. Ceterum Noſter non contemnendis rationibus evincit, Autori nomen fuiſſe *Arderici*. Ejusdem *Falconis* beneficio, e *Caraccioli* penu Noſter obtinuit *VII Chronicon Farfenſe* ab anno circiter 681 ad 1104, Autore *Gre-*

gorio, Monacho & chartophylace ejusdem monasterii, quod etsi unico fere hujus monasterii (quod fuit olim tantæ opulentiæ, ut in variis provinciis possederit ecclesias & cœnobia 683, urbes duas, Centumcellas & Alatrium, Castaldatus 5, Castella 132, oppida 16, portus 7, salinas 8, villas 14, molendina 82, pagos 315, complures lacus, pascua, decimas, portoria ac prædiorum immanem copiam) res exponat, ob insignem tamen, quæ continet, diplomatum numerum luce dignum Nostro deprehensum, cum paucula tantum inde excerpta dederit Duchesnius Script. rerum Franc. T. III p. 650. Sequuntur *VIII* tria vetusta, sed exigua opuscula, *de Mediolano*, cum hymno S. Ambrosii, *Rithmus in obitum Caroli M.* & *Descriptio Mutinæ;* tum *IX Chronici Monasterii Novaliciensis Fragmenta*, quæ præter illa, quæ laudatus Du Chesne L. c. T. II p. 223 & T. III p. 635 jam publicaverat, hic repetita, adhuc in Codice Malaspineo superfuerunt; & *X Chronicon Monasterii Casauriensis*, in Insula Aprutii ulterioris siti, a fundatione seu A. 866 ad 1182, quo Autor, *Joannes Berardi*, floruit, e Codicis, quo Diplomata Monasterii continentur, quodque Carolus VIII Galliæ Rex, ex Italica expeditione redux, secum in Galliam adduxit, & Bibliothecæ Regiæ Paris. intulit, margine descriptum, cujus partem jam ante dedere Du Chesne T. III & Ughellus T. VI, quodque integrum cum pluribus diplomatibus primus vulgavit Dacherius Spicil. T. V, a Nostro adeo hic recusum, sed longe diplomatibus auctius, quorum copiam, annuente Rege, & Viro Cl. Jo. Boivinio, primo Bibliothecæ custode, libentissime ministrante, Noster impetravit. Subjiciuntur his *XI Kalendaria duo pervetusta*, alterum ex Ambrosiana, alterum apud Camillum Sitonum, Mediolani, quorum usum dum erudite docet in Præfatione Cl. *Muratorius*, inter alia simul explicat, quid per *dies Ægyptiacos*, quorum in utroque hoc Calendario & præterea in alio vetustissimo, Constantii I tempore scripto, subinde fit mentio, indicetur, dies nempe pro infaustis jam olim ab Astrologis Ægyptiacis habiti, quorum superstitionem, insuper habita Ecclesiæ prohibitione, Christiani tanta pertinacia secuti sunt, ut Noster testetur, eosdem dies etiam in Missali Ambrosiano A. 1522 typis edito annotatos fuisse, & adhuc vix quenquam inveniri apud suos & vicinos, qui ex. gr. per integrum men-

mensem Majum, superstitiosa opinione ab ipsis usque gentilibus derivata, uxorem ducere audeat. Cumque duo potissimum quovis mense dies, & in his certæ quoque horæ præ aliis habitæ fuerint funestæ, hinc ex altero Codice Ambrosiano sexcentorum fere annorum versiculos producit, rudes quidem & incomptos, quos huc transscribere lubet. Sunt vero hi: p. 1024.

Jan. *Nona pro te Jani væ sibilat hora diei.*
Septima fine dies, in quinta parvulus est serps.
Febr. *In quarto Februi fas est octava timeri.*
Tertia lux decima de cuspide lædit in hora.
Mart. *Prima notat primum lux Martis mordicus horam.*
Quarta dies nequam damnat de fine secundam.
Apr. *Lux parit Aprilis decimam primam velut anguis.*
Clamat in undecimo de cuspide nona nociva.
Maj. *Tertius est Judas in Majo, sextaque Elisas.*
Septimus in decima serpens est lividus hora.
Jun. *Juni dena dies, in quinta constat Osites.*
Quindenus quarta vocat horam fine sagitta.
Jul. *Terdecimo Juli stat linea dena timeri.*
In nona decimus de cuspide fit basiliscus.
Aug. *Cernitur Augustus primæ nepa prima diei.*
Est in septena lux noxia fine secunda.
Sept. *Tertia Septembris, in quinta quæritur hostis.*
Et pede dena dies, in quarta funeris hospes.
Oct. *Tertius Octobris, in quinta quæritur hostis.*
Nititur undecimo fore pestis linea nona.
Nov. *Est acus octava lux quinta Novembris in hora.*
A pede terna manet, cui pessima quinque cohæret.
Dec. *In prima Cancri lux est septena Decembris.*
Sic nocet undecimus, septaque mortalibus hora.

Agmen claudunt *XII* duplex *vita S. Athanasii Episc. Neapol.* a *Johanne* Diacono & *Petro* Subdiacono scripta, & e Tomo IV Actor. Sanctor. Julii die XV cum præfatione & notis Guil. Cuperi Soc. J. huc translata, & *XIII Variantes Lectiones ad Historiam Luitprandi*, Tomi II Parte priori editam, e tribus Codicibus MSS. Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, ope primi Custodis Nic. Forlosiæ, depromptæ.

FACIES RERUM SARMATICARUM IN Facie Regni Poloniæ, Magnique Ducatus Lituaniæ expressa per R. P. ADAMUM IGNATIUM NARAMOWSKI, Soc. Jes. AA. LL. & Philos. in alma Universitate Vilnensi Doctorem,

Libri II.

Vilnæ, typis Universit. Soc. Jesu, L. I 1724 & L. II 1726, 4.
Alph. 5 pl. 20.

HAud leviter instructus ad Historias has scribendas accessisse videtur Rev. Autor: præterquam enim quod passim ad idoneos Scriptores provocat, monumenta quoque inedita, ut *Sapiehana, Szpottana, Petri Dunin, Dominici Podolec*, S. J. aliorumque, speciatim *Stanislai Tobarski Vitam Radivilii*, Historias item anonymorum, *Smolensci, Collegii S. J. Vilnensis, Varsaviensis* item, *Nesviensis, Pultaviensis, Rigensis & Orsensis*, subinde consuluit. Nec barbaro utitur sermone, sed ingenioso & sententiis picto, qualem amat fere gens ista. Libris duobus opus partitus est, non uno tempore editis, quorum primum Illustriss. S. R. I. Comiti Stanislao Donhoff, Palatino Polocensi &c. alterum Celsissimo Regni Poloniæ Tribunali ejusque Assessoribus inscripsit. Et in illo quidem, Capitibus XVII diviso, agit de gestis heroicis Regum Regnique memorabilibus, de rebus aliis notabilioribus Poloniæ & Lituaniæ, speciatim prodigiosis, de pœnis aliquando Regno divinitus illatis, de monstris, aliisque extraordinariis, ut Cometis, de initiis rerum notabilium & consuetudinum, de origine & nomine Regni, provinciarum & urbium, earumque insignium, de dictis Principum argutis, de fœderibus inter indigenas & cum vicinis factis, de religionibus, Abbatiis & Academiis, de prærogativis nobilitatis & ordinis equestris, de origine hæresium, de avulsis a Polonia provinciis, aliisque singularibus. In altero vero Libro, qui multo prolixior, succinctam Regum Poloniæ & Ducum Lituaniæ, tum Archi-Ep. Gnesnensium, Leopoliensium & Cracoviensium, nec non Episcoporum Crusvicensium, seu Uladislaviensium, Posnaniens. Vilnens. Plocens. Varmiens. Luceoriens. Pre-

mislienſium, Samogitiæ, Culmenſium, Chelmenſ. Kovienſ. Camenæcenſ. Smolenſcenſium, & Livoniæ, ſeriem exponit. Nos unum alterumve, quod memoratu dignum viſum, ex utroque Libro decerpemus. Cum ex Lege Ludovici Ungari & Uladislai Lib. I. Jagellonis nobiles propriis impenſis Regnum defendere & hoſti p. 269. occurrere teneantur, inde factum Noſter putat, quod antiquitus fœminæ in bona nobilium non ſuccederent, nec magnam caperent dotem, ad ſummum quippe centum marcas, ſi opulentiores fuiſſent poſſeſſiones, quia per ſe non poterant concurrere ad tuendam Remp. De Sigismundo Auguſto refert, eum ſectæ Luthe- 279. ranæ viſum fuiſſe obnoxium, quod in Lithuania imprimis Regias patrocinii litteras illis conceſſiſſet, qui amplas Eccleſiæ poſſeſſiones partiti ad eam convolaſſent; obſervatque, Lutherum etiam ipſum ſua illi Biblia dedicaſſe, quæ viſa fuerint in Bibliotheca Collegii & Academiæ Vilnenſis Soc. Jeſ. holoſerico & argento compacta, usque ad bellum Johannis Caſimiri Regis cum Suecis & Moſcis habitum, quo tempore a Regiomontanis, dum illuc ob belli metum translata erat Bibliotheca, cum alia ſupellectile, erepta ſint, teſtibus Collegii Actis. Et quamvis fateatur Noſter, tunc in Li- 282. tuania vix milleſimam partem Catholicorum, in Samogitia vero A. 1576 non niſi ſex ſacerdotes Cathol. ſuperfuiſſe, nec neget, poſt mortem Sig. Auguſti jurejurando Regio inſertam fuiſſe formulam: *Pacem & tranquillitatem inter diſſidentes de religione tuebor* &c. Vilnenſi tamen Collegio ſuo adſcribit, quod plerique hoc tempore fuerint ad fidem Catholicam reducti, paucis exceptis, quibus ad Comitia Grodnenſia A. 1718 non amplius aditum patuiſſe, gaudet. Quantum vero in miſeros Thorunenſes declamaverit Autor, apud ipſum legi malumus a p. 329 ad p. 336, ubi et- 334. iam inſcriptionem affert, in marmorea Mariana columna, Thorunii poſt hanc feralem ſcenam erecta, juſſu Judicii exarandam. Notat Lib. II. etiam de Joanne Wezyk Archi-Ep. Gneſnenſi, quod in coronatione 145. Uladislai IV, cum is jurans verba modo antea memorata attigiſſet, ſolus ſacro zelo motus publice proteſtatus fuerit, tum quod idem Biblia Lutherana Gedani impreſſa, & Regi huic dicata, prorſus ſuppreſſerit, editaque ſevera lege vendi prohibuerit. Ceterum Liber II hiſtoriæ litterariæ cupidis non ingratus erit, cum Epiſcopos memo-

memorando multos simul Autor producat Viros scriptis claros, ut inter Varmienses Stanislaum Hosium, cujus Diploma indigenatus & nobilitatis authenticum producit p. 449 sq. & Martinum Cromerum p. 456, inter Premislienses Paulum Piasecium p. 518, & inter Plocenses Andream Chrysostomum in Zaluskie Zaluskium, Epistolis status, ad res Regis nostri Potentissimi apprime facientibus, illustrem, qui A. 1711 mortuus, hoc sibi breve epitaphium poni voluit: *Hic jacet Andreas Episcopus. ConCVLCate peCCatoreM zaLVskI aC pro eo orate*, p. 426. Id tamen in universum observandum, quod non tam vitas quam elogia, eaque plerumque admodum succincta, dederit Rev. Autor.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE des hommes illustres dans la Republique des lettres, avec un Catalogue raisonné de leurs Ouvrages,

h. e.

COMMENTARII HISTORIÆ CELEBRIUM in Republ. Litter. Virorum inservientes, accedunt Catalogi librorum, cum judiciis & censuris.

Lutetiæ Paris. apud Briassonium, 1727, 12.

Pl. 18.

ANώνυμος hujus voluminis conditor, videns, ut in Præfatione commemorat, valde in Gallia pariter ac Italia negligi virorum eruditione clarorum historiam, Anglos vero illustrium suorum civium vitas nimis copiose describere, Germanos denique promiscue quosvis literati gregis longa vitæ descriptione honestare; in animum induxit singulis trimestribus volumen edere, vitas eruditorum recentioris ævi justa brevitate descriptas continens, addita librorum a singulis editorum mentione, prolatisque, quæ de iis publice lata fuerunt, judiciis. Hausit autem, ut in singularum vitarum exitu indicat, ea, quæ hic concinnum in compendium redacta exhibet, ex nostris *Actis eruditorum*, ex *Novis literariis* tum nostris, tum Belgicis, ex *Diariis literatis* Parisiensi, Trevoltiensi, Hagensi, ex *Bibliotheca Germanica* & *Anglica*, simili-

milibusque libris aliis: eoque nomine laudari meretur, quod, quæ passim dispersa legebantur, uno fasce complexus est. Prodeunt igitur hoc volumine (alterum etiam jam sub prelo fervet,) Vitæ Isaaci *de Larrey*, Ludovici *Ferrandi*, Jacobi *Perizonii*, Philippi *de la Torre*, Joannis *Lockii*, Petri Danielis *Huetii*, Joannis *Peringskioldi*, Claudii Francisci *Menestrierii*, Benedicti *Picteti*, Dominici *Guilelmini*, Joannis *Martianæi*, Pauli *Rabussonii*, Sigismundi *Schmiederi*, Alberti Henrici *de Sallengre*, Ludovici Antonii *de Ruffy*, Jacobi *Bernardi*, Henrici *Dodwelli*, Jacobi *le Long*, Jacobi *Rhenferdii*, Pauli *Casati*, Pauli *Pezronii*, Antonii *Pagii*, Vincentii *Placcii*, Stephani *Baluzii*, Ignatii Gastonis *Pardies*, Georgii *Bulli*, Guilielmi *Delisle*, Richardi *Simonis*, Joannis *Tolandi*, Joannis Baptistæ *du Hamel*, Nicolai *le Nourry*, Casimiri *Oudini*, Guilielmi *Blanchardi*, Pauli *de Rapin de Thoyras*, Ludolfi *Kusteri*, Petri *Heylini*, Ægidii *Menagii*, Ismaelis *Bullialdi*, Adriani *Relandi*, Conradi Samuelis *Schurzfleischii*, Joannis *Devi* (*Dée*) Spiritus (*Esprit*) *Flecherii*, Jo. *Cosini*, Pauli *Segnerii*, Vinc. *de Filicaia*, & Oligeri *Jacobæi*. Videntur pauci a nobis exspectare hujus operis specimen, cum in supra laudatis commentariis plerique jam legerint haud dubie, quæ hic conjuncta exhibentur. Ut tamen more nostro nos geramus, primam vitam quam brevissime repræsentabimus. *Isaacus Larræus*, ortu Eques Normannus, Montevillerii natus est A. 1638 mense Septembri. Patre præmature rebus humanis erepto, Cadomi literis operam navavit humanioribus, idque præclaro cum successu. Hinc ad Jurisprudentiam animum appulit, eamque ob causam Harflevium se contulit in præstantis Advocati domum, cujus mox filiam suam fecit uxorem, admodum adolescens needum completis viginti ætatis annis. Redux inde in patriam tam prospere causas egit, ut complurium principum virorum sibi conciliaret favorem singularem. Ipse interea præter Jus Civile etiam historiam tractavit ceterasque amœniores literas, ne Theologia quidem omissa. Cum vero circiter annum seculi superioris octogesimum accideret, ut filia ipsius natu maxima Catholicam amplexaretur religionem, veritus, ne iterum hoc dolore afficeretur, regno exire una cum liberis suis constituit. At cum huic consilio obstaret Edictum Regium, nec

deprecatoriæ Electoris Brandenburgici literæ quicquam proficerent, clam excedere & evadere conatus est. Etsi autem in primo suo conatu deprehensus conjiceretur in carcerem, inde tamen liberatus oblata secundiore occasione trajecit in Hollandiam: ex qua statim cum uxore & quatuor liberis se Berolinum contulit, auctusque ibi est tùm certo stipendio, tum titulo Consiliarii aulici & legationum. Hoc in otio libros scripsit haud paucos, inter quos duo opera eminent: *Historia Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ*, ac *Historia Ludovici XIV Galliæ Regis.* Ceterum nec Anglorum applausus prius, nec Gallorum posterius excepit, utrisque judicantibus, elaborationem nimis esse perfunctoriam. Vita excessit Larræus A. 1719 d. 17 Martii. Ex ceteris *Vitis* cum nihil excerpendum duxerimus, tamen præterire nolumus, quod *p.* 73 de *Menestrierio* relatum legimus, eum videlicet adeo polluisse memoria, ut coram Christina, Sueciæ Regina, trecenta peregrina vocabula sibi ab alio recitata statim repetierit, nec semel solum priori ordine, sed etiam ordine inverso varieque mutato.

JO. CHRISTOPH. WOLFII, PASTORIS AD D. Cathar. Hamburgensis & Scholarchæ, Bibliothecæ Hebrææ

Volumen III,

complectens accessiones & emendationes, ad Volumen I totum & Partem secundi, quoad de scriptis Anonymis exponit, pertinentes.

Hamburgi & Lipsiæ, apud viduam Felgineriam, 1727, 4. Alph. 7.

TErtium hoc est Volumen egregii Operis, cujus Vol. I in Actis his A. 1715 p. 265, II autem A. 1722 p. 194, enarravimus. Sistuntur vero hic copiosa supplementa, nec paucæ emendationes ad Volumen I integrum & Partem secundi eam, quæ de Anonymis Hebræorum Scriptoribus agit, spectantes. Apparatus hujus novi copia, quæ molem Voluminis I fere æquat, Rev. Autori ex variis occasionibus subnata est, quas ipse in præfatione commemorat.

morat. Scilicet cum in proferendo perque operas exſcribendo Tomo I occupatus eſſet, idque fere dimidium abſolviſſet, notitiam accepit ampliſſimæ Bibliothecæ Judaicæ, quam R. *David Oppenheimerus*, Archi-Synagogus hodie inter ſuos Pragenſis, incredibili ſumtu & improbo labore congeſtam, Hannoveram aſportari curaverat. Eam igitur tunc quidem, cum Volumen I ſub prelo ferveret, obiter, quod rationes ejus tum ferebant, inſpexit, poſtea vero repetitis vicibus diligentius excuſſit, atque adeo priorem apparatum inſignibus auctibus locupletavit. Factum vero præterea eſt, ut A. 1720 inſignem librorum Judaicorum ſupellectilem, quam *Chriſtianus Theophilus Ungerus*, ὁ μακαρίτης, Paſtor quondam primarius Herrnaurſchützenſis & Ritzenenſis in Sileſia, undiquaque collegerat, a vidua redimeret, atque adeo opportunitatem monumenta hæc Judaica diligentius evolvendi nanciſceretur. Acceſſit his præſidiis aliud non contemnendum, quod literis Judæorum ad B. Ungerum a Judæis Polonis, Bohemis, Germanis & Italis frequenter miſſis, epitaphiisque, Judæorum eruditorum memoriæ conſecratis, continetur. Cum enim literæ illæ ad rem Judæorum literariam maximam partem ſpectarent, fieri non potuit, quin alia adhuc ignota Rev. Autori paterent, alia incerta & dubia in ſua luce collocarentur. Quæ cauſa eſt, cur idem ad has literas, quarum nonnullas in poſterum in lucem proferet, nec minus ad obſervationes a B. Ungero olim, quoad ſuperſtes erat, communicatas, ſubinde cum honoris præfatione provocet. Non minus vero gratus commemorat aliorum eruditorum virorum liberalem benevolentiam, quam teſtati ſunt illi, tranſmiſſis cum aliis obſervationibus, tum indicibus Codicum MSC. Hebraicorum, hactenus deſideratis, qui in Pariſienſibus aliisve Bibliothecis deprehenduntur. Sed nec in his acquievit Rev. Autoris induſtria. Perſpectum ipſi cognitumque erat, Bibliothecam Academicam Leidenſem & editis & MStis Codicibus Hebraicis ex illuſtrium Virorum, potiſſimum *Joſ. Scaligeri* & *Levini Warneri*, legatis egregie inſtructam eſſe, qui ampliorem & accuratiorem enarrationem, quam quidem catalogus illius Bibliothecæ A. 1716, in folii forma recuſus, præſtabat, requirerent. Illuc igitur profectus Codices MSS. ſingulos perquiſivit, & imprimis inter Warnerianos

egregiam, alibique frustra quærendam Scriptorum Karaiticorum copiam invenit. Atque in his Karæorum commentationibus indicandis & laudandis imprimis se diligentem præstitit Noster, eorundem opuscula quædam integra vel saltem ex amplioribus excerpta in posterum exhibiturus.

Ita igitur se instructum videns ad Volumen Operis I, nunc supplendum, nunc emendandum aggressus est, ea quidem ratione, ut qui in illo commemorati erant Scriptores, istorum nomina, notis numericis a se invicem distincta, in Supplementis his repetantur, insertis ex ordine novis, quorum mentio vel antea neglecta erat, vel, quod nondum exstarent, fieri non poterat. Illorum, qui jam laudati erant, tantum non omnium, notitiam ita vidimus esse locupletatam, ut nunc vita fataque Scriptorum diligentius exponantur, nunc homonymi Scriptores, antea inter se confusi, distinguantur, nunc scripta, appellatis & typographis, &, quot constent foliis, argumentisque singulorum indicatis, copiosius enarrentur, nunc denique ex rarioribus excerpta insigniora exhibeantur. Ex quo intelligere licet, Autorem tantum non semper ipsa Judæorum scripta, quod paucis hactenus contigit, ob oculos sibi posita habuisse, nec alienæ fidei suam recensionem superstruxisse. Poteramus dictis fidem facere exemplis, nisi singula fere folia argumentum inspicienti præberent. Unum tamen ex ceteris afferre fas fuerit. Constat R. *Jacobi* filii *Ascher* librum ארבע טורים inscriptum, & Judæis frequenti usu tritum, iterum iterumque, nunc sibi relictum, nunc commentariis recentiorum illustratum, operas exercuisse. Inter tot editiones una est, procul dubio prima, quæ Bibliothecarum Hebraicarum Scriptoribus & Annalium seu Originum Typographicarum conditoribus hactenus omnibus se subduxit. Curata illa est Plebisacii Hebr. פיוביא די שקו Italis *Piove di Sacco*, vico urbi Patavinæ vicino, anno æræ Judaicæ majoris, quæ ab orbe condito ducitur, 5238, æræ vero Christianæ 1478 fol. in ædibus R. *Meschullam* cognomine *Kosi*. Codex est membranaceus, nitidissime quadratis literis expressus, qui tamen duos tantum posteriores ordines, *Even haëser* & *Choschen Mischpat* exhibet, sive quod priores duo illo quidem in loco lucem nunquam viderint, sive quod injuria temporis exemplar, quod ex Bibliotheca

Unge-

Ungeriana nactus est Noster, imperfectum existimari debeat. Illud cum cura describitur p. 444 seqq. tanquam tale, quod omnes, qui hucdum recensiti exstant, libros Judæorum editos antiquitate superet. Mentionem hujus voluminis fecit *Hieronymus Albrizzi*, Bibliopola eruditus & inter Venetos hodie præstantissimus, in Novis literariis, sub titulo *Fogletti literarii* Venet. 1723 num. II 7 Jun. p. 22, Italice editis, quæ tamen p. 446 ex aliqua parte emendantur. Hæc de instituto & ratione Supplementorum sufficiant, si monuerimus, inde a p. 1170 usque ad finem operis legi accessiones ad notitiam Scriptorum Hebraicorum Anonymorum, quæ in Volumine II p. 1247 sqq. suppeditari cœperat, referendas.

Inseritur præterea p. 1080–1094 R. *Samuelis* filii *Davidis Jemsel*, Judæi Karaitæ, Itinerarium, a B. Gustavo Peringero a Lilieblad Upsaliæ olim ex MSt. hebraice in 4 paginis 16 editum, & Latina ejus versione instructum. Cum enim in illo res non contemnendæ, & tales imprimis, quæ ad Karæorum conditionem in Ægypto cognoscendam pertinent, referantur, Rev. Autori consultum visum est, particulam hanc itineris, (quod totum Peringerus non edidit) in plurium usum perducere, cum integrum in Suecia frustra quæsivisset. Colophonem operi imponit, præter indicem, titulos librorum Hebraicorum in Volumine I & III hoc consignatos, literarum serie exhibentem, Appendix, quæ eruditorum curiositati faciet satis. In illa se offert specimen versionis Pentateuchi Græco-barbaræ a Judæis elaboratæ. Lucem hæc vidit CPoli A. 1547 fol. ex officina Elieseris filii Gerson Soncinatis in Pentateucho Polyglotto, per tres foliorum singulorum columnas ita expresso, ut in media textus Hebræus vocalibus & accentibus instructus, in dextra versio *Hispanica*, in sinistra *Græco-barbara*, utraque literis hebraicis punctatis, legatur. Illius mentionem post alios nominatimque *Jac. le Long* in Bibliotheca Sacra p. 41 editionis in fol. repetitæ, Noster fecerat in Volumine II Bibliothecæ Hebraicæ p. 355 & 447. Cum vero nusquam specimen istius interpretationis Græco-barbaræ exstaret, Rev. Autor operam dedit, ut primam illius Pentateuchi paginam, quæ quinque priora capitis primi Geneseos commata complectitur, ex Belgio nancisceretur, lectoribus

hic exhibitam. Primum itaque versionem ex dialecto Græcorum recentiorum literis Hebraicis, quibus Interpres Judæus usus est, & a latere, literis Græcis repræsentat, quam deinde simili ratione versio Hispanica, literis scilicet Hebraicis & Latinis descripta, excipit. Ex specimine hoc intelligenti patebit, interpretationem Græcam ex hodierna dialecto non ad exemplum τῶν LXX, sed novo Interpretis conatu esse elaboratam. Paucula quædam ejus verba *Jo. Seldenus* pro insigni sua harum literarum peritia iecì averat in libro II de Jure Naturæ & Gentium cap. XI.

Post hæc suppletur quædam lacuna in חזוק אמונה, libro Anti-Christiano virulentissimo, hactenus non observata. Wagenseilium τὸν μακαρίτην illum primum in *Telis igneis Satanæ*, hinc vero Judæos Amstelodami A. 17c5 in 16 luce donasse constat. In utraque hac editione, *Altorfina* scilicet p. 113, *Amstelodamensi* autem p. 30, hiat contextus, aliquot scilicet foliis fortasse ideo truncatus, quod librariis Judæorum nonnulla, quæ genti suæ fraudi esse possent, in Christianos durius scripta viderentur. Lacuna ipsa detecta primum est a B. Ungero supra laudato, beneficio Codicis MSti, qui ut multa alia libri pestilentissimi loca emendatiora & pleniora exhibet, ita & hiatum illum resarciendi occasionem suppeditavit. Hoc fine Codicem integrum cum editione Wagenseiliana curate comparaverat ὁ μακαρίτης, consignatis ad oram exemplaris sui lectionum varietatibus & supplementis, inter quæ id, de quo sermo est, eminet. Ex collato itaque exemplo illo, (quod primum ad Rev. *Godofr. Balthas. Scharffium*, Seniorem hodie Ministerii Evangelici apud Suidnicenses meritissimum, ejus vero beneficio ad Nostrum pervenit,) restituuntur illa, quæ non tam casu excidisse, quam a Judæis sibi metuentibus destinato consilio omissa esse videntur. Hebraico contextui Rev. Autor Latinam suam interpretationem opposuit, addito in calce speciminе ceterarum variarum lectionum, quæ & frequentes sunt & editioni Wagenseilianæ emendandæ amplissimam præbent materiam.

Superest, ut Lectorem moneamus, Rev. Autorem in calce præfationis spem facere copiosorum supplementorum & emendationum ad Volumen II Bibliothecæ hujus pertinentium, *una* cum

cum Indicibus in totum Opus pleniſſimis, quibus perficiendis ut Numen divinum & valetudinem firmam & otium idoneum ipſi gratioſe largiatur, ex animo precamur.

JOANNIS ALBERTI PERICULUM CRIticum, in quo loca quædam cum Veteris ac Novi Fœderis, tum Heſychii & aliorum illuſtrantur, vindicantur, emendantur.

Lugduni Batavorum, apud Joh. Arn. Langerak, 1727, 8 maj. Pl. 9.

AB inſigni eoque ſumme laudabili animi modeſte de ſe ſentientis charactere profectum eſt, quod Vir Cl. poſt eruditum opus Obſervationum Philologicarum ad omnes libros N. T. A. 1725 editum, & Menſe Julio ejusdem anni a nobis p. 302 ſeq. recenſitum, nunc novo huic & non minus præclaro ingenii ſui monumento, *Periculi* critici, quod majorem titulum merebatur, nomen imponere voluerit. Et quanquam pauca ibi V. T. loca attingat, ex iis tamen non omittemus, *Deut. XXXII, 39*, p. 2 ſignantius quam a LXX & Vulgato verti, *videte nunc, quod Ego, Ego ſim IS*, particula hac Dei ſimplicitatem ac immutabilitatem exprimente. Non exhauſit emphaſin hanc ſane Jo. Crojus Obſ. Sacr. c. 21, bene tamen Jac Guſſetus in ראה noſterque Seb. Schmidius h. Ad *Pſ. CXXI, 4*, elegans p. 5 affertur locus Heliodori. adventum Deorum profanos latere quidem, a ſapiente autem cognoſci ex oculis illorum poſſe, quod palpebras nunquam concludant, ἀτενὲς διόλȣ βλέποντες, καὶ τὸ βλέφαρον ȣ̃ποτε ἐπιμύοντες, Æthiop. Lib. 3. Jam Novi Fœderis etiam libris, dum Cl. Jo. Pricæi emendationes diſcutit, inſignem Noſter lucem conciliat. Ait enim p. 10, *ſe omnia ea loca, quorum receptam lectionem movere Pricæus ſtuduit, quæque a nemine hactenus excuſſa ſint, diligentius vindicaſſe a Capite IV usque ad caput XIV.* A capite XV autem usque ad finem magna pars Heſychii Grammatici juxta ordinem illuſtratur, aut plane emendatur: quod in exiguo hoc libello fieri potuiſſe, nemo forte præſumſiſſet. Ne tamen excidat nobis locus *Eſaiæ VII, 14*, qui apud Pricæum ad *Luc.*

I, 31,

I, 31, occurrit f. 203, existimat ille apud LXX ex Hesychio scribendum, συλλήψεται pro λήψεται, & vicissim apud Hesychium συλλήψη, ἐν γαστρὶ ἔξει, verbis LXX, ad quæ ille respexerit, non ἔγγαστρον ἕξει. Ac nollem hunc Nostro locum omissum, qui in locis Hesychii recensendus. *Matth. IX, 5*, tentat Pricæus hoc modo interpungere, ut duplex interrogatio subsit, τί γάρ; ἐστι εὐκοπώτερον, εἰπεῖν—ἢ εἰπεῖν, *quid enim? estne facilius dicere peccatori, remittuntur tibi--an paralytico dicere, surge?* Sensus certe non fit obscurior. Retinet tamen Dn. Alberti p. 11, 12 vulgatam distinctionem. Alia autem adhuc apud *Matthæum* tetigit Pricæus, quæ hic non occurrunt. Quale illud *c. XVI, 22*, καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος, positum id censens pro λαβόμενος, ac vertens, *manu prehendens vel arripiens*, non, *complectens* nec *scorsim abducens*. Sequens enim, ἐπιτιμᾶν αὐτῷ, asperius & liberius quid permittere. *Luc. II, 32*, pro εἰς ἀποκάλυψιν posse legi, εἰς ἀνακάλυψιν, sensu percommodo, si firmante Codicum authoritate fieret: ut per gentium revelationem intelligamus ablationem τοῦ καλύμματος τῶν καρδιῶν. Quo pertinent ἀνακαλυπτήρια sponsarum, ὅταν τὸ πρῶτον ἀνακαλύπτωνται ἀνδράσιν ὁρᾶσθαι. Respondet Noster p. 13, *cui usui sit talis crisis, ignoro*. In Epistola autem *Judæ comm. 12*, ubi pro σπιλάδες, *saxa sub aquis latentia*, legit Pricæus σπῖλοι, *maculæ, sordes*, ex *2 Petr. II, 13*, mutat sententiam p. 38, *ambabus ulnis amplecterer σπῖλοι, si veterum Msc. autoritate esset munita lectio.* Sic *Apoc. XII, 7*, καὶ οὐκ ἴσχυσαν, ubi Pricæus, κατίσχυσαν, ex *Luc. XXIII, 23*, quia simplex eo modo in his libris non ponatur; Noster p. 41 similiter, *optime si Codices faverent*. Atque iterum ad *1 Joh. III, 20*, p. 35, illud ὅτι, secundo loco positum, Pricæo videtur aut in ἔτι mutandum aut delendum. Noster, *neque mihi prius displiceret, si Codicum suffragia darentur*. Ad *Luc. III, 18*, εὐηγγελίζετο τὸν λαὸν, Pricæus f. 227, ex Thoma Magistro, *apud unum Chariclidem hanc constructionem inveniri.* Hic Noster p. 15, *vellem docuisset, quis ille Chariclides? Nam Thomas ita loquitur*, ὡς παρὰ Χαρικλείᾳ, *forte Pricæus legit* Χαρικλείδῃ, *sed dubio procul Heliodorus innuitur, cujus Opus olim* Χαρίκλεια *a plebe dictum.* Suidas similiter εὐαγγελίζομαί σε,

σε, αἰτιατικῇ, sive casu quarto; sed non aperuit, ubi invenerit id apud profanos, fol. 880 Tom. I. Nobis non videtur Pricæus ne hic quidem quidquam peccasse. Nam ad *Luc. XV, 20* & *XXIII, 27*, diserte citat Heliodori verba Græca, ac dicit, ea loqui de Chariclia & Theagene. Ad *Actor. X, 17* & *XXVII, 15*, nominat Heliodori Librum primum: iterum ad *Act. XX, 38* & *c. XXII, 26*, librum quintum: aliquoties etiam alibi omittit libri numerum. Mendum ergo est ad *Luc. III, 18*, librario imputandum, qui scribere debuit, *apud unam Charicliam*, vel *Charicleam*. Heliodorum ibi nominare noluit Pricæus, quia eum nec nominat Thomas: decem etiam libros Æthiopicorum familiares fuisse Pricæo, liquet. Ejusdem tria alia loca circa expositionem *Act. XIII, 42* adducuntur a Nostro de voce μεταξὺ, ubi dubium erat, an id habeat sensum intervalli seu interjecti temporis, an vero subsequens tantum tempus notet, p. 45, 46. Duo priora loca, Lib. 2 p. 74 & Lib. 6 p. 267, favere ait etiam versioni receptæ, *sequenti Sabbato*, tertium autem, Lib. 7 p. 344, flagitare *intervalli* sensum. Utique intervallum illius temporis, quod interjectum est inter duo Sabbata, etiam subsequitur Sabbatum primum; sed connotatur voce Græca præterea totus ille tractus intermedius simul; quod non fit, si simpliciter vertas, *sequenti Sabbato*, observante nostro Erasmo Schmidio, ibidem. Eo modo loquitur Dioscorides Lib. 3 c. 51: *Baccharis folia aspera sunt*, μέγεθος ἔχοντα μεταξὺ ἴȣ καὶ φλόμȣ, *magnitudinem habentia mediam inter violam & verbascam.* Rem ipsam Suidas etiam vidit, sed interjectionem perspicue non expressit Latinus; nam ἀναμέσον non est hic, *interim dum*, in priori exemplo. In secundo nil exhaurit τὸ ἔτι, ȣ̓ πρὸ πολλȣ̃. Rectius Alexander tempore illo intermedio, cum inter bibendum incaluisset, ira accendi cœpit. Μεταξυλογία autem innuit intervallum istud optime. Corruptam a multis jam seculis lectionem *Luc. I, 78*, existimans Pricæus, scribendum ait ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἄνωθεν ἐξ ὕψȣς. *Deus visitavit nos desuper ex alto*, copioseque contendit se tueri. Nec debuisset hanc crisin, quæ omnium est difficillima, prætervidere Noster; siquidem omnia vindicare voluit. Nam & ad *Luc. IV, 16, 17*, *intravit die Sabbati in Synagogam*, non omisit p. 43, 44, dialogum hominis Judæi cum Christiano, recitatum a Suida,

aut interpolatore illius, in Ἰησοῦς. Quod enim non Suidas ipse hic loquatur, neque ex eo, quod Christo sit traditus liber Esaiæ ad prælegendum, concluderet, munus aliquod sacerdotale apud Judæos eum habuisse, nec crediderit Suidas, narrari ibi vere aliquod mysterium Judaicum, lectu vel ideo dignum, quia divina ipsius origo ex illibata virgine valide hic demum confirmetur; sed vero aliunde totum hoc irrepsisse, notum est. De Judæis certe & de Justiniano M. commentari hic non fuit Suidæ propositum; ceu ex errore in nomine Justini Senioris, & excerpto Democriti de Judæis f. 123 & 128, Tom. I Ed. Küst. intelligitur. Pricæus contra ad *Luc. VIII*, *25*, paulo aliter exercuit ingenium suum in verbis *Marci IV*, *40*, ponendo interrogationem post ἐστε hoc modo, *τί δειλοί ἐστε; quid timidi estis? οὕτω πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; siccine non habetis fidem?* Et respondebant illi inter se, *τίς ἄρα οὗτός ἐστι; quinam iste igitur est?* Porro *Act. XIX*, *25*, οὗτος legit pro οὕς, *συναθροίσας* Demetrius, *εἶπεν*, *Ἄνδρες συντεχνῖται*, ex antiquo Codice. Sed compensat tamen industriam suam Dn. Alberti, quæritque vicissim ad *Matth. IV*, *11*, p. 48, an per angelos ministrantes Christo, præter alia ministeria innuatur etiam ministerium cibi, ob famem præcedentem? hunc enim locum non tetigerat Pricæus. Wolzogenius hic, *nihil*, inquit, *prohibet statuere, eos Christo cibum aliquem attulisse, quemadmodum Eliæ.* Jam olim idem sensit Landulfus Cartusiensis. Fridericum autem Spanhemium Part. III Dub. Evang. 68 laudasset Noster. Si vero ista quæstio non sit critica, ecce aliam ad *Hebr. XII*, *27*, *τὴν μετάθεσιν σαλευομένων, ὡς πεποιημένων*. Fatetur p. 54, 55, sibi diu arrisisse emendationem Cl. Bos, *πεπονημένων*. Conjungere hæc duo quidem Hesychium; sed sine Codicibus nihil facile mutandum, rursus arbitratur. Novum tamen sensum vocabuli attulit & *πεποιημένον* ait dici, quidquid non est solidum & duraturum. Et hæc opponi iis, quæ non commoventur, sed manent. In Epistolam ad Hebræos non scripsisse Pricæum, qui istum alias locum non neglexisset, ad reliqua illius Viri desiderata referendum est. Nunc quum in Evangelium Lucæ & Acta prolixe commentaretur, promptum ei fuerat etiam Hebræos adjungere, quos eundem habere Autorem, ex quarundam convenientia locutionum vide-

videbatur ſibi poſſe conjicere, ad *Act. III, 13, & XXV, 16.* Famam Pricæi laceſſunt p. 71, qui eum credidiſſe putant, *baccaris* eſſe nomen ſcriptoris, quem Heſychius laudet in materia unguentorum, voce βρένθιον, illumque ſcriptorem retuliſſe in Indicem Heſychianum, Commentario Apuleji annexum p. 743. Iterum autem abſolvet eum, qui duo loca Heſychii in βρένθιον & βάκκαρις contulerit. In neutro eſt veſtigium alicujus ſcriptoris. Μύρον vocat utrumque, & alterum alteri comparatur, βρένθιον μύρόν τι ὡς βάκκαρις. βάκκαρις μύρον Λύδιον. Excuſſit hæc Salmaſius in Solinum ubertim f. 1068, Suidas etiam Heſychio hic conſentaneus, βρένθος δὲ εἶδος μύρου, *eſt genus unguenti.* Quæ ibi ſequuntur, luxata ſunt, neque a Cl. Küſtero reſtituta f. 455 Tom. I. Hominem autem, cui curam indicis ſui commiſerat Pricæus, τὸ ὡς decepit. Aliquando nominat Heſychius ſcriptores diſerte: Σαμβύκη τὸ μουσικὸν ὄργανον, οὗ μέμνηται Ἴωβας, καὶ πολιορκητικὸν, οὗ Βίτων. Alibi loquitur abruptius: Σανδράκη, τροφή τις τῶν μελισσῶν, ὡς Ἀριστοτέλης. Σάνδυξ, δένδρον θαμνῶδες, ὡς Σωσίβιος, *ceu tradit Soſibius.* Id vero non eſt perpetuum. Nam βρένθιον eſt unguentum tale, ὡς βάκκαρις, *quale baccaris.* Ita nullus index forte ab ejusmodi lapſibus excipietur. Pricæo autem id non imputes. De iſtis unguentis plura Foeſius in Oeconomia Hippocratis f. 118. Nunc publico nomine prædicari meretur collectio tot emendationum Heſychii, quam hic inimitabili aſſiduitate iterum exhibet doctiſſimus Autor noſter; dummodo examinentur prius τὰ διαφέροντα, addanturque nomina virorum, qui primi ſuo quisque loco ita emendarunt. Sic κατερέξατο, ἐκαθέσθη, p 90, debetur Cl. Jenſio, primo inventori, *Lection. Lucian. p. 11.* In foro Juris Græcorum ἀνάπαυσις p. 100, vix ſuſtinebit ſenſum *dilationis*, neque vox popularis ſupplebit terminum forenſem technicum. Libri Βασιλικῶν vocant ὑπέρθεσιν, titulo περὶ ἀπράκτων ἡμερῶν καὶ ὑπερθέσεων, *de feriis & dilationibus.* Multo minus appellant ἀνάπαυσιν τῆς προθεσμίας. Nam προθεσμίαν αἰτεῖν, eſt *petere dilationem*, λαμβάνειν προθεσμίαν, *accipere dilationem*, δίδοται προθεσμία, *datur dilatio*, χρόνος τῆς προθεσμίας, *tempus dilationis*, vel *diei præſtituti*, Suidas f. 184 Tom. 3. Hiatum ergo gloſſæ in λαξαμένιον

 ſup-

suppleat tantisper ἀναχωχὴ, ἀναχωχαὶ, *inducia*. Προθεσμία enim ibi adjicitur ceu dilationis synonymum. Suidæ ἀνακωχὴ dicitur pax temporaria, εἰρήνη πρόσκαιρος, ad exiguum tempus durans, & sufflaminatio cursus forensis, ex Scholiaste Sophoclis, f. 166 Tom. I. Μαγιστέριον, ἀρχὴ, facile excusetur per ordinem eorum, quæ ibi sequuntur. Suidas tamen, μαγιστερία ἀρχὴ, combinato sensu, f. 478 Tom. II. Apud Labbeum Part. III f. 206 recte emendat Noster ἀπολαύει. Nam ex part. I, ἀπολεύσας, *adeptus*, ἀπολεύειν *potiri* f. 23. Sed vero ἀπὸ πρωῒ, *a mane* vel *sub mane*, habemus *Act. XXVIII*, 23. Boni interim ominis est, Criticos emendare velle etiam voces Juris Græci: quomodo Pricæus ad *Luc. III*, emendans *Novellam Justiniani XVII* bis adeo, *c. 8 & 10*, f. 225 & 226, ac multa præterea illustrat loca sacra textibus Juris, tum hic, tum in Apuleji Commentario, ipsumque etiam Hesychium sæpissime. Sic ἀνανέυει pro ἀνενετεῖ, ἀρνεῖται & ἀπαρνεῖται p. 619. Si quis itaque vel sola illa Capita, quæ Reinesius Noster *Var. Lect. Libr. 3 c. 1*, Bentlej. *in epist. ad Millium*, Lamb. Bos *Observ. Misc. p. 152 usque ad p. 195*, quæque *Noster* tum hic tum in Observat. N. T. ac *Pricæus* passim restituit, cum *Wolfianis*, Tom. IV Anecd. & paucis aliis, colligat in unum, habebimus tandem Hesychium quodammodo novum, si maxime destituamur auxiliis Küsteri. Ceterum quæ ad Præfationem monenda nobis restant, in proximum Mensem rejicimus.

CHRISTIANI BENEDICTI MICHAELIS, Fridericianæ Acad. Prof. P. Commentatio Apologetica, qua origo linguæ Hebrææ ex Græca convellitur, & γνησιότης Pentateuchi, nominatim Genesios, vindicatur, imprimis vero pericopa illa Mosaica Genes. XI, 1---9, suo Autori, ætati ac sensui restituitur adversus Cl. Philologi Helmstadiensis φλυαρίας.

Halæ Magdeb. in offic. Renger. 1727, 8.

Pl. 16.

EDiderat haudita pridem Cl. *Michaelis* Dissertationem ad confutandam Cl. Hermanni von der Hardt, Professoris Helmstadi-

stadiensis, sententiam de Hebræa & ceteris Orientis linguis e Græca derivandis. Id vero tam moleste hic tulit, ut antagonistæ suo opponeret duodecim libellos, in quibus omissa priore controversia novam paradoxorum Theologicorum dodecadem exhibet, & adversario simul suo disertissime illudit. Ex his primum elegit Cl. *Michaelis*, quem refelleret curatius, nempe *Historiam regni Babylonici per Cyrum eversi, ex Genes. XI–9*, quam nos quoque supra recensuimus *p. 93*, additque, se confidere, fore, ut, qualis deprehendatur esse illa Babylonici regni historia, talia lectores judicent esse reliqua Hardtii scripta Anti-Michaelica. Divisit autem Commentationem suam duo in Capita, priore demo convellens illam de Hebrææ ac ceterarum Orientis linguarum originibus in Græcia quærendis sententiam; posteriore historicam illam narrationem *Genes. XI, 1–9*, Mosi vindicans Autori, & ab interpretatione Hardtiana luculenter defendens. *Capitis primi* initio observat, jam fuisse Thuringum quendam, nomine *Jo. Petrum Ericum*, qui, quicquid est hodie linguarum, e Græco sermone deducere sustineret, sed eum prorsus caruisse subscriptoribus. Idem fatum manere censet Hardtium, vix ullo unquam credituro, sole clariorem esse derivationem Hebraici שׁוּר a λιγυρίζω, שְׁחָקִים a κοιλότης, כִּישׁוֹר a στρόφιγξ, מָגֵן a θρίγκωμα, שָׁמַיִם a μεταρσιοῦσθαι, & quæ sunt alia generis ejusdem. Inter hæc cum Cl. *Hardtius* scribat, hancce legem Professoribus Academ. Helmst. præscriptam esse, *nihil ut doceant sine ratione juncta*, hanc arripit occasionem Cl. Autor, exhibendi ex uno illo libellulo Hardtiano acervum paradoxarum sententiarum, quas Hardtius non ut problemata, sed ut Theses, quarum certitudo omnibus debeat evidens esse & explorata, posuit, cum tamen vel nulla vel futilis tantum ratio iis adjuncta sit. Statuit scilicet hic Cl. *Hardtius* sine ulla justa causa, 1) Noachum fuisse Iconiensem, 2) eum anno primo a diluvio immolasse in Palæstina ad montem Tabor, 3) Arphaxadum, Semi filium, ad Libanum esse natum, 4) duas fuisse in Palæstina urbes *Chebronis* nomine præditas, 5) *Ur Chaldæorum* esse Geschur supra Jordanem prope Bostra, 6) Saram fuisse ortu Bostrenam, 7) Abrahamum ex patria Geschur brevi via se contulisse

ad Libanum montem in propinquam Auranitin, 8) *Chebronem*, juxta quam Abrahamus habitavit, fuisse Acrabatam supra Sichemum, 9) Eberum, Abrahami tritavum, patria fuisse Acrabatenum, 10) Palegum, Eberi filium, circa Jordanem habitasse, 11) Isaacum immolandum fuisse Sichemi, 12) Rebeccæ patriam fuisse ad Libanum ad fontes Jordanis, ibique 13) Jacobum duxisse Leam & Rahelem, 14) Jacobum fugisse in Gileaditin ad urbem Gadaram, ibique vixisse cum Labano, 15) Abrahamum sepultum esse Lebonæ prope Acrabatam, 16) uxores Esaui fuisse Magdolitas ex gente Turris Stratonis, 17) Jacobum *Genes. XXXII*, 25, cum Esaui nuntio ad pugnam ablegato luctatum esse, 18) Mosem ex Ægypto fugisse ad Demonenses in *Palæstina*, 19) Mosem, postquam in Palæstina apud Socerum mansisset viginti annos, inde in Ægyptum reversum, sequentibus viginti annis cum Amenophi frustra egisse de egressu Israelitarum, 20) Mosem tandem populum Israeliticum armis liberasse, cæsis Ægyptiis, & idolis per fana dirutis, 21) Mosem per lacum Sirbonis Israelitas ex Ægypto recta ad Palæstinam duxisse: eumque lacum flante Borea nocte congelasse, atque hac occasione feliciter trajecisse Israelitas: rursusque glaciem solutam esse Ægyptiis transeuntibus, atque ita misere pereuntibus, 22) ab Othniele judice usque ad Ehudum fluxisse octoginta annos, 23) Semiramim & Nimrodum esse unam eandemque personam, 24) Babylonem conditam fuisse ducentis demum ab obitu Mosis annis, 25) Manassen Regem captivum ductum esse in Syriam ad Orontem, mox e captivitate Lybonensi rediisse in regnum suum, 26) Josiam obiisse apud Turrim Stratonis, 27) Joacham Regem Abilæ ad Libanum vinctum esse, 28) Semiramim non personam certam designare, sed totam nationem Babylonicam, vel uxorem Nebucadnezaris, 29) in Esaia exstare multa Judæorum in Babylonia exulantium oracula de expugnatione Babylonis & victoria Cyri, 30) in ejusdem Prophetæ volumine exstare multa oracula Josuæ Pontificis Babylone in exilio versantis, 31) hunc ipsum Josuam esse autorem narrationis *Genes. XI, 1—9*, 32) Chilkiam Pontificem esse scriptorem historiæ diluvii & genealogiæ *Genes. V—X*, 33) Nebucadnezarem maniacum in hortum pensilem deductum esse, & interdiu in syla, noctu in cavernis degisse, 34) Pelegum

Genes.

Genes. X, 25, nomen accepiſſe a liberatione a jugo Scytharum. Hæc ſingula Cl. *Michaelis* oſtendit non ſolum niti fundamento nullo, ſed etiam claris certisque argumentis facile everti. Redit jam ad diſputationem de origine Græca linguæ Hebraicæ, & allatis compluribus exemplis demonſtrat Hardtianæ opinionis imbecillitatem. Nemini ſcilicet perſuaſum iri putat, Hebr. אֶבֶן eſſe a Græco πέτρα, חֵמָר a μύρωμα, בָּנָה a τεχνιτέυω, עִיר ab ἀγορὰ, מִגְדָּל a κλιμακτὴρ, רוֹשׁ ab ἀκρότης, עָשָׂה a πράσσω, יְהוָה ab ὑπάρχων, אָדָם ab ἄνθρωπος, שָׁמַע a συνιέναι, קֶדֶם a κατ' ἀντικρὺ, כָּתַב a καταγράφω, &c. cum primo nulla propemodum ſit ſive ſoni ſive literarum convenientia inter Hebraicas Græcásque voces; deinde nulla ſtatuatur derivationis analogia, ſed quidlibet fingatur e quolibet; tertio a mere ſervilibus vocum Græcarum literis deducantur vocabula Hebraica, e. g. חָדַל a καταλείπω; quarto multorum vocabulorum Hebraicorum etymologia Græca eaque violentiſſima afferatur, ubi in aprico ſit derivatio Hebraica, e. g. יְהוָה a הָוָה. Præterimus reliquos etymologiarum Hardtianarum nævos hic allatos, ex lege brevitatis noſtræ. Ceterum hic loci invenit etiam Cl. *Michaelis* occaſionem, uno exemplo demonſtrandi, quam malus & profanus ſacri Codicis interpres ſit Hardtius, adducens ſcilicet opinionem ejus de diluvio, ſub quo tanquam ænigmate deſcribi contendit bellum aliquod Scythicum, falſoque credi addit, a Noacho originem ducere gentes univerſas: id quod tamen diſertis verbis docet Scriptura ſacra. Ultimo loco Cl. Autor pauca quædam Hebraica vocabula, quibus non ſine omni veri ſpecie Græcam origmem tribuit Cl. Hardtius, expendit & veroſimilitudinem ſolerter deſtruit. Ex. gr. Hebraicum פִּלֶגֶשׁ cum Græco παλλακὶς ac Latino *pellex* adeo convenit, ut Hardtius prorſus confidat, vocabulum illud agnitum iri ortu Græcum. At oſtendit Noſter, vocis illius radicem eſſe פלג, & acceſſoriam literam ש etiam in aliis mere Hebraicis verbis reperiri, prætereaque cetera Cl. Hardtii pro ſua opinione argumenta perſpicue refellit.

Cap.

Cap. II diluit Hardtianam interpretationem *Genes. XI, 1--9*, primo ostendens, ænigmaticum illud interpretandi genus, quod Cl. Hardtio arrideat in libris sacris historicis, esse rectæ rationi adversum, absurdissimis nugis fenestram aperire, & sacrum Codicem omni autoritate fraudare, adeoque toti religioni afferre exitium. Hinc e clarissimis Geneseos verbis demonstrat, Hardtianam interpretationem esse falsissimam, & obtorto collo verba sacra rapi in sensum alienissimum. Tum dolens, id negari ab Hardtio, quod nec Judæorum nec Christianorum quisquam unquam vocarit in dubium, adeoque ipsa religionis fundamenta commoveri, probat uberius, Mosem esse & totius Geneseos, & hujus quoque pericopæ Autorem certissimum, 1) ex connexione ejus cum antecedentibus & consequentibus, quam fuse & lucide persequitur, 2) ex ipsius Christi testimonio, 3) ex perpetuo consensu Prophetarum & ecclesiæ Judaicæ. Postea Chronologiam Hardtianam ex ethnicis scriptoribus a Mose dissentientibus petitam refellit ac rejicit. Tandem singulas interpretationis Hardtianæ partes expendit, quamque plena ineptiarum ea sit, manifestum facit. Totum opus concludit gravi allocutione ad Cl. Hardtium, quem ait inopia debitæ in Deum pietatis ac reverentiæ sine ulla probabili ratione Mosi abjudicare integras Geneseos pericopas, easdemque vi manifesta rapere in sensum prorsus alienum & maxime ludicrum; summa tumentem superbia solum sibi videri sapere contemtis ceteris omnibus sacri Codicis interpretibus; nil nisi nova eaque ab omni verisimilitudine abhorrentia proferre & inculcare; multum ingenii, perparum judicii habere, atque hinc quævis luxuriantis ingenii phantasmata statim arripere ac tueri, ut cerebrum ipsius sit *absurdissimarum opinionum chaos, nugacissimorum interpretamentorum promtuarium, & fœcunda mater deliriorum. Bona fide dicimus*, inquit, *ex universis Scripturæ interpretibus nullum nos vidisse, qui tam violentus, tam audax, tam ineptus ridiculusque, ac tu, exstitisset.* Monet igitur eum, ne tam profano ingenii abusu iram Dei provocare pergat, eique emendationem optat & in rectam viam reditum.

HORA-

HORAPOLLINIS HIEROGLYPHICA GRÆce & Latine, cum integris Observationibus & Notis JO. MERCERI & DAV. HOESCHELII, & selectis NIC. CAUSSINI, curante JOANNE CORNELIO DE PAUW, qui suas etiam Observationes addidit.

Trajecti ad Rhenum, apud M. L. Charlois, 1727, 4.
Alph. 2 pl. 7½.

HOrapollinem hunc Cl. Editor nihil dubitat eum ipsum esse, qui laudatur a Suida. Sed esse hos duos *Hieroglyphicorum* libellos partem quandam Τεμενικῶν, quæ ab eo edita fuisse testatur Suidas, non assentitur Hœschelio, pro certo habens, Τεμενικὰ contexta fuisse lingua Græca, *Hieroglyphica* Ægyptiaca. Ex hac lingua qui in Græcam hoc opus convertit, Philippus, de eo præter nomen nihil notum est. Eum vero pluribus locis aliquid de suo inseruisse, exemplis aliquot probat Editor. Hæc igitur Philippi versio nunc denuo in lucem prodit, prout eam e MS. Augustano ediderat Hœschelius: adjecta interpretatione Latina, quæ Mercerum habet Autorem, aliquot tamen locis ab Hœschelio correcta e MS. Morelliano. Subjunguntur operi primo variæ lectiones ceterarum editionum, deinde Notæ Merceri, Hœschelii, & Caussini: ultimum locum tenentibus Notis Cl. Editoris a p. 273 ad 404. Hæ (nam de jam editis dicere nostrum non est,) reconditæ doctrinæ sunt plenissimæ, sæpe corrigentes Latinum interpretem, sæpe emendantes textum Græcum, subinde etiam notatis criticorum, e. g. Salmasii, Bocharti, Hœschelii erroribus, idque asperius, tam crebro iis objiciente Cl. Editore *ineptias*, ut, qui dixerit, sexcentis id factum esse locis, ei non sit metuendum, ne reus agatur hyperboles. Libet hinc quædam more nostro decerpere legentium in gratiam: quanquam facile intelligitur, hujus generis Notas vix commode huc transferri. *Pag. 274* judicat, inscriptiones Capitum in hoc opere a recentiore esse manu, neque adeo ullam esse earum habendam rationem. *P. 305 seqq.* exponit, quid in crinibus Græci vocent ἀνάσιλον, & hac occasione multa veterum loca partim emendat, partim interpretatur. *P. 337 seq.* refellit Hœsche-

schelium & Mercerum, κεκῦφαν in hoc libro reddentes *ciconiam*. Hinc, etiam Pignorii & Bocharti hariolationibus de hac voce repudiatis, suspicatur, *noctuam* significari, quippe quam Græci recentiores nominent κεκέβαν. *P. 365 sqq.* de *crocodilo terrestri* multa affert, cum philologiam, tum historiam naturalem præclare illustrantia.

NOTARUM AD INSCRIPTIONEM SIGEAM Appendicula, addita a Sigeo altera Antiochi Soteris Inscriptione.

Fol. pl. 4.

EXhibuimus A. 1722 p. 58 sq. antiquissimam omnium Inscriptionem Græcam, &, quas in eam annotationes edidit Cl. *Chishullius*, recensuimus. Nunc appendicem sistimus annotationum ejus, a doctis amicis Cl. Autori expressam, qui in nonnullis ab eo se dissentire profitebantur. Initio igitur accuratiorem saxi illius literati descriptionem profert, docens, id novem pedum habere longitudinem, quatuor fere latitudinem, profunditatem duorum: marmor esse operis egregii, candore & lævore admirabili, figura utique quadrata, nisi quod superius in formam rotundiorem coeat latus utrumque. Unde colligit, fuisse statuam Mercurialem, cui nunc caput avulsum, caput scilicet Phanodici. Hanc enim olim fuisse formam statuarum eximiis viris positarum, ex priscarum rerum scriptoribus observavit. Cum vero nonnemo ei objecisset, tunc temporis nullos fuisse vel admodum paucos statuarios; nec verisimile esse, Sigeum, ignobile oppidum, ejusmodi artifices habuisse; præterea non consuevisse statuas locari in Prytaneo; respondet, falso dici hæc singula, & e Pausania aliisque lucide monstrat contrarium. Cum porro Nostro, ex hac Inscriptione probanti, vocem ἠθμὸς adspirandam esse, amicus respondisset, contrarium apparere e composito ἀπηθέω, docetur hic, multa simplicia amittere in compositione adspirationem, e. g. ab ἥλιος fieri ἀπηλιώτης. Additur, esse quædam vocabula, quæ modo adspirate, modo leniter pronuntientur, e. g. ἑέρση & ἔερση. Idem antagonista cum, alteram Inscriptionem hujus saxi non esse altera recen-

recentiorem, contenderet, Noster multis argumentis suam tuetur sententiam, inter alia eo, quod in priore *e* & *o* sive longum sive breve scribatur per E & O, cum in posteriore occurrant H & Ω. Ceteras quoque amici objectiones feliciter nobis diluere videtur Cl. Autor, ac præterea paucis illis etiam satisfacere dubitationibus, quas protulerat Cl. Maittairius.

Progredimur ad alterum Sigei superstes monumentum, honori Antiochi, secundi Syriæ Regis, dicatum. Offenderat id Vir Illustrissimus, *Eduardus Wortlejus Mountague*, Regis Magnæ Britanniæ ad Portam Ottomannicam nuper Legatus, intra parietes istius templi, cujus ante fores conspicua est superior Inscriptio. Lapidem tunc multis is illico aureis nummis redemit a sacerdote illius ædis, secumque in Britanniam detulit. Constat hæc Inscriptio 47 versibus, quorum posterior pars injuria temporis tam multas perdidit literas, ut eas restituendi vix ulla spes supersit. Priores tamen triginta novem versus hoc modo sanatos exhibet Cl. Autor: Ἐπιμηνιεύοντος Νυμφίου τοῦ Διοτρέφους, ἐπιστατοῦντος δὲ Διονυσίου τοῦ Ἱππομέδοντος, Δημήτριος Δίου εἶπεν. Ἐπειδὴ βασιλεὺς Ἀντίοχος βασιλέως Σελεύκου ἐν ἀρχῇ τε παραλαβὼν τὴμ βασιλείαν, καὶ προστὰς ἐνδόξου καὶ καλῆς αἱρέσεως ἐζήτησε τὰς μὲν πόλεις τὰς κατὰ τὴν Σελευκίδα, περιεχομένας ὑπὸ καιρῶν δυσχερῶν, διὰ τοὺς ἀποστάντας τῶμ πραγμάτων, εἰς εἰρήνην καὶ τὴν ἀρχαίαν εὐδαιμονίαν καταστῆναι, τοὺς δ᾽ ἐπιθεμένους τοῖς πράγμασιν ἐπεξελθὼν, καθάπερ ἦν δίκαιον, ἀνακτήσασθαι τὴμ πατρῴαν ἀρχὴν, δι᾽ ὃ καὶ χρησάμενος σπουδῇ καλῇ καὶ δικαίᾳ καὶ λαβὼν οὐ μόνον τοὺς φίλους, καὶ τὰς δυνάμεις, εἰς τὸ ἐναγωνίσασθαι περὶ τῶμ πραγμάτων αὐτῷ προθύμως, ἀλλὰ καὶ τὸ Δαιμόνιον εὔνουν καὶ συνεργὸν, τάς τε πόλεις εἰς εἰρήνην, καὶ τὴμ βασιλείαν εἰς τὴν ἀρχαίαν διάθεσιν κατέστησεν, νῦν δὲ παραγενόμενος εἰς τοὺς τόπους τοὺς ἐπίταδε τοῦ Ταύρου μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας, ἅμα καὶ ταῖς πόλεσιν τὴν εἰρήνην κατεσκεύασεν, καὶ τὰ πράματα καὶ τὴμ βασιλείαν εἰς μείζω καὶ τελειοτέραν διάθεσιν ἀγήγοχε, μάλιστα μὲν διὰ τὴν ἰδίαν ἀρετὴν, εἶτα καὶ διὰ τὴν τῶν

φίλων καὶ τῶν δυνάμεων εὔνοιαν, ὅπως οὖν ὁ δῆμος ἐπειδὴ καὶ προσεχῶς καθ᾽ ὃν καιρὸν παρέλαβεν τὴμ βασιλείαν, εὐχὰς καὶ θυσίας ὑπὲρ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς Θεοῖς διετέλει ποιούμενος, καὶ νῦν εὔνους ὢν καὶ τὴν αὐτὴν διάθεσιν ἔχων φανερὸς ᾖ τῷ βασιλεῖ, Τύχῃ ἀγαθῇ δεδόχθαι τῇ Βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ τὴμ μὲν Ἱέρειαν καὶ Ἱερονόμους, καὶ τοὺς Πρυτάνεις εὔξασθαι τῇ Ἀθηνᾷ τῇ Ἰλιάδι, μετὰ τῶμ πρεσβευτῶν, τήν τε παρουσίαν γεγονέναι τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ βασιλίσσης, καὶ τῶν φίλων, καὶ τῶν δυνάμεων, καὶ γίνεσθαι τά τε ἄλλα ἀγαθὰ τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ βασιλίσσῃ πάντα, καὶ τὰ πράγματα καὶ τὴμ βασιλείαν αὐτοῖς διαμένειν λαμβάνουσαν ἐπίδοσιν, καθάπερ αὐτοὶ προαιροῦνται. Εὔξασθαι δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Ἱερεῖς καὶ Ἱερείας, μετὰ τοῦ Ἱερέως τοῦ τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου τῷ τε Ἀπόλλωνι τῷ Ἀρχηγέτῃ τοῦ γένους αὐτοῦ, καὶ τῇ Νίκῃ, καὶ τῷ Δὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς πᾶσι καὶ πάσαις. Ἅμα δὲ ταῖς Εὐχαῖς τῇ μὲν Ἀθηνᾷ συντελεσάτωσαν τὴν νομιζομένην καὶ ταττομένην θυσίαν οἵ τε Ἱερονόμοι, καὶ οἱ Πρυτάνεις, μετὰ τῆς Ἱερείας, καὶ τῶμ Πρεσβευτῶν, τῷ δὲ Ἀπόλλωνι καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς οἱ Στρατηγοὶ μετὰ τῶν ἄλλων Ἱερειῶν. Ὅταν δὲ ποιῶσι θυσίας, στεφανηφορείτωσαν. Οἵ τε πολῖται καὶ οἱ πάροικοι πάντες τε καὶ σύνοικοι δημοσίας συντελείτωσαν θυσίας τοῖς θεοῖς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ δήμου Σιγειέων. Τὰ δὲ εἰς τὴν τιμὴν καὶ δόξαν ἀνήκοντα συγκατασκευάζων ὁ Δῆμος παρέξει εἰς τὸ ἐπαινέσαι μὲν αὐτὸν ἐπὶ τῇ Ἀρετῇ καὶ τῇ Ἀνδραγαθίᾳ τῇ τοσαύτῃ, στῆσαί τε αὐτοῦ εἰκόνα Χρυσοῦν ἐφ᾽ ἵππου ἐν τῷ Ἱερῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῇ Σιγειέων πόλει ἐπὶ βήματος τοῦ λευκολίθου, καὶ ἐπιγράψαι, ὁ Δῆμος Σιγειέων βασιλέα Ἀντίοχον βασιλέως Σελεύκου Εὐσεβείας ἕνεκεν τῆς εἰς τὸ Ἱερὸν, Εὐεργέτην καὶ Σωτῆρα γεγονότα τοῦ Δήμου. Ἀγορεῦσαι δὲ καὶ ἐμ πανηγύρει καὶ ἐν τῷ ἐνεστῶτι γυμνικῷ ἀγῶνι τὸν Ἀγωνοθέτην καὶ τοὺς κήρυκας τὴν τιμήν — — — En & Latinam Cl. Editoris interpretationem: *Epimenia procurante Nymphio, Diotrephis*

phis F. Epistatam vero agente Dionysio Hippomedontis F. Demetrius Diis F. sententiam dixit. Quoniam Rex Antiochus Regis Seleuci F. quo primum tempore regnum capessivit, bonum præ se ferens & plenum gloriæ propositum, quæsivit quidem, quæ in Seleucide sunt urbes, difficultate temporum implicitas, culpa quorundam, qui se a rerum statu alienos gesserant, in pace & pristina felicitate stabilire; factoque in eos impetu, qui rerum invaserant administrationem, paternum, uti æquum fuit, imperium sibi recuperare; quamobrem & bona & honesta diligentia usus, & accipiens secum non solum amicos & copias militares, ut promte ei pro republica periclitantes adessent, sed & ipsum Deum fautorem sociumque operis, & urbes in pace, & regnum in dispositione pristina stabilivit; jamque veniens ad ea loca, quæ sunt intra montem Taurum, omni cura studioque simul urbibus pacem procuravit, simul rempublicam regnumque ad ampliorem statum & meliorem dispositionem perduxit, maxime quidem propria sui ipsius virtute, deinde etiam amicorum & Potestatum benevolentia. Ut ergo populus (quoniam quo tempore regnum capessivit, supplicationibus & victimis pro eo Diis omnibus attente faciens perseveravit,) nunc etiam bonum animum & eandem erga Regem dispositionem clare se habentem demonstret; Bona Fortuna placere Senatui Populoque, & Sacerdotem ipsam, & sacrorum Magistros, & Prytanes, supplicationem Minervæ Iliensi facere, tum ob adventum Regis, & sororis ejus Reginæ, & Amicorum & Potestatum; tum quod alia quoque bona omnia & Regi eveniant & Reginæ, quodque resp. & regnum ipsis permaneat, incrementum etiam accipiens, prout ipsi præoptant: supplicationem item facere alios aliasque sacerdotes, una cum sacerdote Regis Antiochi, & Apollini, generis ejus autori, & Victoriæ, & Jovi, & aliis Diis & Deabus omnibus: quin etiam una cum supplicationibus, Minervæ quidem legitimum & præscriptum sacrificium peragunto sacrorum magistri, & Prytanes, cum ipsa Deæ sacerdote & legatis; Apollini vero, cæterisque Diis Prætores, cum aliis sacerdotibus. Cum voro sacrificia peragunt, coronas gestanto. Cives quoque & incolæ omnes & contubernales Diis publica sacrificia peragunto pro Re-

ge & Populo Sigeorum. Omnia vero ad honorem & gloriam Regis pertinentia Populus apparata habeat praebeatque, tum ad laudandum eum ob virtutem & fortitudinem, tum ad ponendam ejus statuam equestrem auream in templo Minervae, quod est in urbe Sigeorum, supra basin candidi marmoris, eique sic inscribunto: Populus Sigeorum hoc honore prosecutus est Regem Antiochum, Regis Seleuci F. ob suam erga Minervae templum pietatem, Benefactorem & Sotera populi. Hunc vero honorem & in Panegyri & in Gymnico proximo certamine ab Agonotheta & praeconibus proclamatum iri.

Quas ad hanc Inscriptionem exhibet annotationes Cl. Editor, ex iis excerpere libet, quae sequuntur. Scilicet *p. 11* docet, *Epimenia* fuisse festum singulis mensibus actum, quo libra & mellitae placentae distribuebantur convivis magno numero vocatis. *P. 12* observat, in τὴμ βασιλείαν, τῶμ πραγμάτων, τῶν μεν, μ poni pro ν ob subsequentem β, μ vel π, quem in modum etiam Latini dicunt *imbibo, immuto, impono.* Simul hinc concludit, literam β olim durius, hoc est, compressis labris pronuntiatam fuisse. Ibidem, Satrapas in hac Inscriptione Δυνάμεις vocari observans, addit, versionem τῶν LXX, huic lapidi coaevam, pari modo in historia Estherae *cap. II, 18*, commemorare τὰς φίλους τοῦ βασιλέως καὶ τὰς Δυνάμεις αὐτοῦ, idemque fieri *1 Maccab. XII, 43. P. 13* & *15* titulum *Soteris*, huic Antiocho in hac Inscriptione tributum, cum nullus veteris aevi nummus eum exhibeat, interpretatur. Docet nimirum, titulum istum esse plane divinum, & ostendere Antiochi illius ἀποθέωσιν a Graecis adulatoribus factam: ac persuasum habet, Apostolum Paulum, falsos illos ethnicorum σωτῆρας θεοὺς respicientem ac detestantem, de industria toties Christum appellasse Σωτῆρα in suis ad Titum ac Timotheum epistolis. Quas *p. 8*, se editurum pollicetur annotationes in Inscriptionem Tejam, vetustate ad priorem illam Sigeam proxime accedentem, eas avide a nobis exspectari credere jubemus Autorem doctissimum, eumque, ut quamprimum, quod promisit, praestet, publico rogamus nomine. Ceterum notamus, has *Chishullii* Notas hoc ipso anno recusas esse Lugduni Batav. in 8 maj.

ECCLE-

ECCLESIÆ GRÆCÆ MARTYROLOGIUM Metricum, nunc primum colligit, interpretatur, illustrat L. URBANUS GODOFREDUS SIBERUS, Antiqu. Eccl. P. P. & ad D. Thomæ Ecclesiastes.

Lipsiæ, in officina Lankisiana, 1727, 4.
Alph. 3.

DUdum Rev. Autor, Collega noster conjunctissimus, eruditis scriptis, ex interiori penu Antiquitatum Ecclesiasticarum petitis, & doctrina recondita refertis, inclaruit. Nunc Martyrum Græcorum memoriam sibi sumsit ex rebus antiquis, de quibus bene mereatur. Argumentum eo magis dignum ejus vigiliis, quod res Ecclesiæ Græcæ nondum omni luce, quam merentur, sunt illustratæ, & a multis, qui aliquid in eo genere elaboraverunt, periculum est, ne privatis rationibus inducti, pleraque ad orientales Christianos spectantia, velut per artes opticas inversa & distorta repræsentaverint. Jam, quod Martyrologium Metricum potissimum elegerit, id propterea factum in præfatione docemur, quod illud absolutissimam Græcorum Martyrum memoriam exhibeat, adeo, ut multi hic unice reperiantur, quos omnes reliqui scriptores ignorent. In unum igitur Volumen collegit, hactenus quæ dispersa & aliis pluribus intermixta in Menæorum Tomis reperiebantur. Instituerunt equidem jampridem Historiographi Sanctorum in Belgio nonnullos versuum istorum memorialium ex Menæis in Acta sua transferre; attamen & Græca aliquoties omiserunt, versionem dare contenti, & integros versus, qui difficultate nimia laborabant, prætericrunt & a fine laborum suorum longe adhuc absunt, ut adeo actum egisse dici nequeat Rev. Siberus. Imo plura potuisse vellet. Cum enim in Actis SS. ex MSto Synaxario Divionensi, quod Chifletii fuit quondam, aliqui Menæis incogniti commemorentur, in animo habebat ea, quæ nondum Hagiographi publicare potuerunt, quippe ad Julii & Augusti confinia subsistentes, ex ipso Codice primum vulgare. Verum cum peteret communicationem, eam Codicis aqua marina corrupti conditionem esse cognovit, ut difficulter evolvatur & solas

fere

fere possessoris manus admittat. Excidit itaque votis Noster, & ea tantum, quæ in Menæis Actisque extabant, dare potuit, sed propter membrorum disjectorum collectionem additamque interpretationem usui magis accommodata. Dedit tamen & corollaria, Ephemerides nempe Græcas & Christophori Mitylenæi Menologium.

In hæc dum præfatur Rev. Siberus, frustra fere de autoribus quæri horum Epigrammatum, indicat. Plures saltem fuisse, res ipsa loquitur. Non enim solum tempore diverso scripta esse probabili ratione constat, si perpendas homines hic celebrari multis seculis disjunctos, sed &, si hoc non sufficiat, & dici forte possit, eum, qui recentissimos inscriptionibus suis decoraverit, antiquiorum quoque memorias recoluisse, styli diversitas rem omnem conficit. Sunt enim inter hæc Poematia, quæ nobili simplicitate se commendant & decorum inscriptionum ejusmodi servant. Sunt alia, luxuriantis ingenii lusibus prognata, haud inscita tamen & saltem tolerabilia. Sunt etiam sterilis venæ fœtus, hyperborea nive frigidiora, quæ nulli se probant, nisi qui Bavium non odit. Facile profecto fluunt, nec ascititium ornatum habent, quæ p. 121 in Amphianum & Ædesium scribuntur:

Τὸν Αμφιανὸν ὁρῶν λαβόντα στέφος
Ἔσπευδεν Αιδέσιος θανεῖν προθύμως.

It. quæ p. 397 in Phædrum:

Πολλοὺς πρὸς ἄλλα. Πρὸς δὲ ῥυτίνης ζέσιν
Στεῤῥῶς ἀθλοῦντα Φαῖδρον ἔγνωμεν μόνον.

Calamistrata magis sunt hæc in Arsenium p 165:

Λαθεῖν βιώσας Αρσένιος ἠγάπα,
Ὃς οὐδὲ πάντως ἐκβιώσας λανθάνει.

& in Melanium p. 450:

Οὐχ ὑλικὴ σε χεὶρ μελάνη καὶ μέλαν,
Θεὸς δὲ, κἂν τέθνηκας, ἐν ζῶσι γράφει.

Ecquis autem non nauseet ad frigidum in Syllaba Φρου lusum p. 397?

Φρουρούμενος χάριτι σεπτῆς τριάδος
Φρουμέντιος δέδειχε φροῦδον τὴν πλάνην.

Neque

Neque minus febriculosa sunt, quæ in Philippum p.280 extant:

Ἵππον ταχὺν, Φίλιππος, τὴν τομὴν ἔχων,
Πρὸς τὸν φιλοῦντα θᾶττον ἦλθε δεσπότην.

Demonstrat porro hanc temporum & Poetarum diversitatem illud, quod in eosdem Sanctos variæ nec iisdem diebus reperiuntur Inscriptiones. Ita ad Januarii XXXI offert se memoria SS. Martyrum, Victorini, Victoris, Nicephori, Claudii, Diodori, Sarapini & Papiæ. p. 43. Ex his quinque priores ad April. V repetuntur, 125. quanquam in Jambis lemmati subjectis solius Claudii fiat mentio. Ita Jonas & Barachesius primum d. XXVII Martii, deinde 116. 117. iterum die XXIX ejusdem mensis celebrantur, & plures alii eadem ratione. Id vero aliunde accidere non potuit, quam quod aliis in locis alia dies eidem Sancto esset dicata. Sed & idem in eosdem 67 & 260. Epigramma variis diebus occurrit, ut in S. Rabulam d. XIX Febr. & XVI Aug. 33 & 71. in S. Polycarpum d. XXVI Januar. & XXIII Febr. in Aquilam & Priscillam d. XIII Febr. & d. VIII Jul. 59 & 231. De his dicendum putamus, vel Ecclesias, quæ serius Sancti cujusdam cultum recipiebant, elogium ejus alibi jam extans ad suos usus transtulisse, & suæ quoque imagini adscripsisse, vel collectores harum Inscriptionum operæ parcentes, eosdem versus diversis diebus repetiisse, cum ante factos non invenirent. Desidiosos enim quandoque fuisse, inde etiam apparet, quod aliquoties diversarum personarum præconia ex eodem fonte sumserint.

Sed nunc de diverticulo in viam. Rectius enim hæ quoque conjecturæ nostræ intelligentur, si, quæ Rev. Autor de collectione horum Epigrammatum erudite disserit, repræsentaverimus. Deducit ille versus hosce continua serie Synaxariis adjectos ex more antiquissimo, statuas & imagines bene meritorum tabellis ἐπισήμοις ornandi, quibus eorum elogia continebantur. Illum inter Christianos etiam viguisse, nullus dubitat, & obiter ex ista consuetudine, vel pectora vel femora imaginum inscribendi, locum Apoc. XIX, 16 illustrat. Merito quidem explodendos censet illos, qui amorem imaginum Christo & Apostolis æqualem faciunt, & de Servatoris picturis lepide multa fabulantur. Relictis igitur fabulis, antiquiorem tamen imaginum usum asserit Noster, quam Dallæus persuadere voluit, qui primordia ejus ad seculi quarti finem

rejecit. Cum enim jam feculo fecundo in larariis Principum gentilium effigiem Chrifti affervatam (ut de Alexandro Severo Lampridius c. 29 narrat) & eandem ab ejus ævi hæreticis cultam, gravibus autoribus conftet, feculo faltem tertio, inter orthodoxos etiam dilectas fuiffe imagines, non venerationis quidem & cultus, fed recordationis tantum caufa, profitetur. Provocat ideo ad Concilii Eliberitani can. 36, quo fub ipfa feculi quarti initia abrogari imagines non potuiffent, nifi frequens jam antea fuiffet illarum ufus. Non diffimulat tamen, canonem hunc de profanis gentilium imaginibus explicari poffe, quarum Chriftiani nonnullas in ædibus ad Ecclefiarum ufum receptis eo usque retinuerint. Verum, an ifta interpretatio verbis Concilii conveniat, quibus ftatuitur, *picturas in Ecclefia fieri non debere, ne quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur*; alii viderint. Poft impetratam autem a Conftantino M. pacem indubia occurrunt teftimonia de imaginibus cum affectu receptis, qui quidem brevi fic augebatur, ut feculo quinto ædium facrarum parietes & porticus obtectæ iisdem & involutæ cernerentur. Ne autem minus prodeffent umbræ hujusmodi mutæ, eloquentes reddebantur per Infcriptiones illas metricas, quas additas omnino ab initio fuiffe, ex Paulini Nolani Epiftola 32 ad Severum Nofter confirmat, & certum effe afferit, nullam imaginem, nifi Epigraphe addita, aftitiffe. Id adeo verum putamus, ut videantur etiam grandiores picturæ, & plura vel πρόσωπα vel facta referentes, pluribus etiam fui partibus literatæ fuiffe. Hinc enim derivamus Infcriptiones in Martyrologio obvias de perfonis a cultu facro prorfus alienis, quales p. 109 in proditionem Servatoris, & p. 112 in cuftodes Chrifti fepulchro appofitos extant, quas quidem fragmenta ex pictura Chrifti paffionem repræfentante effe oportet. Novem autem Epigrammata in Photinæ, Samaritanæ illius, cujus Joh. IV fit mentio, fororumque & filiorum neces, una ferie p. 75 fqq. collocata, quidni tabulam integram fpectaculis iftis perpictam exhibere dicamus?

Jam fi de collectionis tempore ratio reddenda fit, illi tum operam datam ftatuit Rev. Siberus, cum Iconomachi disjectas & deletas vellent omnes imagines. Earum cultores contra, quidvis facientes pro confervandis fuis cimeliis, cum adverfariorum poten-

ten-

tentia coarctati, aliud non poterant, id saltem agebant, ut Epigrammata picturarum & cum illis memoriæ servarentur Sanctorum & Martyrum. Illud studium adeo in illis fervebat, ut, cum vetera non suppeterent, sive præter nomen Sancti nihil extaret, sive jam combustæ essent ejus effigies, ipsi novas suopte ingenio substituerent inscriptiones, quin canones etiam & hymnos exararent, sicubi ab historia non desererentur. Pertinet ad ista confirmanda, quod aliquoties Epigrammata collectioni huic inserta videas, in cultores imaginum & Martyres ejus cultus elaborata, vid. pagg. 58, 306, 334, 394. Difficilius est, collectores ipsos nominare. Non caret tamen probabilitate, quod Rev. Autor dicit, Theodorum & Josephum fratres Studitas in eare studium suum collocasse, qui, Codino teste, persecutionis tempore in Xerocepio latentes, hymnos & canones in sanctos composuerunt. Quidni & Epigrammata? præsertim cum Jambi quidam eorum ejusdem argumenti a Sirmondo T. II Opp. p. 753 sqq. referantur. Observatur præterea, sub Theodori auspiciis in Monasterio Studitarum multos extitisse Monachos, qui Inscriptiones ejusmodi componerent. Porro cum alium Theodorum & Theophanem γραπτὲς dictos ob inustos frontibus eorum Jambos invenisset, existimat, illos hoc supplicio affici potuisse, propterea, quod vel componendis vel colligendis Sanctorum elogiis, una cum aliis operam navarint. Et ista profecto conjectura tempori pulchre respondet, quo supplicium isti sunt passi, sub Theophilo scilicet Imperatore, aspero iconomacho. Du Cangius in Glossario Græco v. γραπτοὶ asserit equidem, in Menæis bis mille γραπτὲς commemorari & ex Nicephori Xanthopuli Synopsi Sanctorum anni, Mens. Decembr. hunc versum adducit:

Πρωτοστέφανον σὺν γραπτοῖς δυσμυρίοις,

unde numerus collectorum hujus Martyrologii immensum quantum augeretur, quos tamen Rev. Autor, haud præter rem, paucos fuisse statuit. Sed, cum Nicephorum ipsum inspiceremus in collectione quadam sacrorum ejusmodi ποιημάτιων Basil. 1536, 8. facta, apparuit legi apud eum σὺν γραπτοῖς, Δυσμυρίες, & consulentes præterea Martyrologium nostrum, deprehendimus p. 446 elogium Theodori Grapti, d. XXVII Decembr. extremo collocatum, excipi sequentis diei initio ab alio bis mille Martyrum Ni-

comediæ combuſtorum, quod plane confirmabat, δυσμυρέως veram eſſe lectionem & Nicephorum horum Nicomedienſium mentionem facere, quibus cum γραπτοῖς nil aliud commune, quam quod cultus ſerie, altero tamen die, illis jungantur. Cum vero apud Nicephorum γραπτοῖς legatur, & in Martyrologio unius Theodori mentio fiat, ſuſpicamur, aut γραπτῷ legendum apud illum, aut Nicephorum ſynopſin ſuam feciſſe ex Diptychis, in quibus Theodorus & Theophanes conjuncti fuerint. Sed quicquid ſit de collectoribus iſtis antiquioribus, certum ſaltem eſt recentiores etiam Syllogæ ſemel ſactæ addidiſſe ſua, quod nunc
p. 261. quidem vel ſolo Epigrammate in imaginem Chriſti Edeſſa allatam, quod *ſeculo undecimo Græci ſactum narrant*, confirmare ſufficiat. Venit nobis in mentem, cum hæc tractaremus, num forte Nicephorus ille Xanthopulus, quem modo allegavimus, cuique ob ſynaxaria erroribus, ut putat, contaminata tantopere infeſtum ſe præbet paſſim Allatius, manum operi admoverit, quoniam eum in memoriis Sanctorum commendandis occupatum fuiſſe, & Jambis etiam ſcribendis aſſueviſſe, conſtat. Dubios tamen nos reddidit partim, quod Nicephorus in Synopſi ſua ab ordine Sanctorum in Martyrologio ſæpius abeat, partim quod eos Schismaticos, uti Latini vocant, quibus faviſſe in Synaxario dicitur ab Allatio, hic non videas commemoratos, niſi forte, quæ in Siſimnium & Germanum Patriarchas ſcripta ſunt, huc trahere velis. Sed modus eſto conjecturarum. Feramus tantiſper hanc incertitudinem noſtram, donec Rev. Autor in Commentario præſentis Martyrologii, cujus nonnulla ſpecimina correctionibus aliquot Græci textus nunc quidem dedit, certius omnia hæc & alia, quæ lucem deſiderant, expediverit. Perſuaſum penitus habemus, neminem id melius Noſtro poſſe. Quapropter magnum in nobis deſiderium accenſum fatemur, cum polliceri eum luculentam & Martyrum & cruciatuum notitiam legeremus. Præcipimus animo jucundiſſimam & plane διδακτικὴν lectionem, & ne diu ſpem noſtram moretur, rogamus.

MELETEMATA THORUNENSIA, SEU Diſſertationes varii argumenti, ad hiſtoriam maxime Poloni-

lonicam, & Prussicam, politicam, physicam, rem nummariam ac literariam spectantes, jam collectæ curante PETRO JÆNICHIO.

Tomus I.

Thorunii, sumtu Jo. Nicolai, 1727, 8.

Plag. 18.

CL. *Jænichius*, Rector Gymnasii Thorunensis optime merens, cum antecessoris sui, Georgii Wendii, Dissertationes separatim editas avide expetita compluribus intelligeret, in animum induxit edere eas iterum per vices & communi usui exponere. Sistit igitur hic *Tomum primum*, cui de suo nonnihil annexuit, non imparem haud dubie initurus gratiam. Primum tenet locum Wendii Diss. *de notabilibus & curiosis quibusdam Thorunensibus*, exhibens tribus verbis complura commemorabilia hujus urbis monumenta, quorum tamen pleraque nunc subtracta esse curiosis oculit, ultimo loco monetur. *Diss. II* agit *de curiosis nonnullis, sed immerito in dubium vocatis, hujus seculi inventis*, e. g. speculis caustícis e ligno formatis, vino fortissimo ex aquis simplicibus producto. *Diss. III* & *IV* quatuor Imperatorum Romanorum, Domitiani, Antonini Philosophi, Commodi, & Constantini M. nummi, *in memoriam victoriæ de Sarmatis* cusi, illustrantur ex historicis idoneis, simulque, quæ Sarmatiæ pars ibi significetur, ostenditur. *Diss. V* nummus Bretislai, Bohemiæ Ducis, pariter erudite illustratur. *Diss. VI* de lapidibus quibusdam selectioribus & curiosis disserit ex historia naturali, inter alia modum exponens, quo Cleopatra unionem dissolvit affundens acetum. Quod vero initio Dissertationis istius judicavit de mirabili illo lapide, quem Thuanus memoravit, & e Thuano Morhosius, id *Diss. VII* emendat, vocans hunc lapidem ænigmaticum, docensque, eo ænigmate nihil aliud designari, quam Chymicorum lapidem Lydium, *ignem & flammam*. Ac meminimus, eandem hujus ænigmatis analysin tradi duce Conringio ac Thomasio in *Actis Philosophorum* Heumannianis T. I p. 226 sq. *Diss. VIII* de Vendæ, antiquissimæ Poloniæ ducis, fato finali agitur, quam Cl. Autor concedit, victoria de Germanis reportata,

p. 3. 9. 21. 28. 34. 47.

ne scilicet felicitatem ejus adversus forte casus corrumperet, præcipitem se abjecisse in Vistulam: at eorum ratiunculas diluit, qui defendere vel excusare Vendæ mortem voluntariam sustinu-
p. 53. erunt. *Diss. IX* est de fatis finalibus trium antiquissimorum Ducum Poloniæ, Lechi II, Lesci II & Popielii II. Postremi exitus præcipue memorabilis est, quem ferunt a muribus comesum fuisse atque consumtum. Cumque uno ore omnes Poloniæ historici ejus rei se testes præbeant, Wendius noster pro indubie ve-
63. ra habendam censet illam historiam. *Diss. X* Elisabethæ, Reginæ Poloniæ, schema genealogicum repræsentatur & illustratur.
76 *Diss. XI* de literatis ac figuratis lapidibus doctissime differitur, doceturque, non temere fidem habendam narrationibus prodigiosis, quæ de iis ad nos perferuntur e regionibus exteris, idque probatur exemplo cujusdam lapidis, falso dicti præferre figuram Caroli XII Sueciæ Regis, & figuram Papæ, figurasque alias plu-
101. res. *Diss. XII & XIII* de primis Polonorum nummis argenteis
139. sive grossis Pragensibus agitur. *Diss. XIV* ostenditur, non naturæ, sed arti deberi notabilem illam lapidis Rostochiensis inscriptionem: *Vivant Gedanenses:* ac plura hac occasione proferuntur
139. lectu jucundissima de literatis lapidibus. *Diss. XV* de Prosperi Aldorisii, Romani, ideagraphia sive Graphimantia agitur, hoc est, de arte ex scriptura alicujus judicandi de ejus animo & moribus. Arti huic nec nihil, nec nimis tribuendum esse, docet, ac recte ita colligi putat: Hic minutos pingit apices, E. vix altos gerit Spiritus, & e contrario: Hic majores format characteres, E. est in-
166. dolis generosæ. *Diss. XVI* de figuratis lapillis prope Thoruni-
172. um collectis agitur. Denique *Diss. XVII de passione Christi in regno mineralium repræsentata* inscribitur. Memorat hic Autor lapides cruce insignes, vel calice eucharistico, vel literarum I. N. R. I. vel agni figura, vel figura pendentis e cruce Christi: quas quidem figuras tribuit singulari Dei providentiæ.

Hactenus Dissertationes Wendianæ. Nunc sequuntur ali-
183. quot *Janichiana*, & *prima* quidem ad primam Wendianam supplementa exhibet, inter alia docens p. 183, primum in Prussia A. 1335 cudi cœpisse monetæ illud genus, quod *Schilling* vocatur a cive quodam Thorunensi, Bernhardo Schillingio. *Secunda*

da theses aliquot geographicas sistens, *On, Genes. XLI, 45*, Heliopolin esse contendit, item verisimile censet, *Matth. XI, 21* non χοραζὶν, sed divise χώρα ζὶν scribendum esse. *Tertia* est de salutatione vespertina ad accensa lumina, in Prussia usitata. Docet, jam Græcos olim & Romanos salutasse lumen vesperi illatum hoc modo: *Salve, lux*; hodie in Italia multisque Galliæ locis allatam vesperi lucem hoc verbo excipi: *Bonus vesper*, eundemque morem vigere in Prussia, delatum huc e Græcia ab equitibus ordinis Teutonici. *Quarto* eodemque ultimo loco exstat Cl. *Janichii* Oratio auspicalis *de cognatione artium ac sororio scientiarum vinculo*, A. 1705 d. 31 Aug. habita, cum Rectoratum iniret celeberrimi hujus Gymnasii.

p. 186. 190. 193. 226.

ACTA PHILOSOPHORUM,
das ist:
Gründliche Nachrichten ꝛc.
hoc est,

ACCURATÆ COMMENTATIONES, QUIbus Historia Philosophica exponitur. Accedunt Recensiones librorum veterum pariter ac recentiorum, ad istam Historiam pertinentium, subjuncta semper ἐπικρίσει.

Partes, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII.

Halæ, in officina Rengeriana, 1723-1727, 8.
Alph. 2 pl. 15.

OPeris hujus Heumanniani, cujus Tomum *primum* A. 1716, p. 463 sqq. *secundum* Suppl. T. VII p. 473 sqq. recensuimus, *tertius* hicce Tomus itidem selecta exhibet Historiæ Philosophicæ capita. Horum alia Historiam Philosophiæ exponunt, alia Historiam Philosophorum persequuntur, alia denique recensiones exhibent librorum de hac historiæ literariæ parte editorum.

In

In prima harum Dissertationum classe occurrit p.159–209, *Historia Philosophiæ Ionicæ*, ubi docetur, Thaletem primum fuisse Græciæ Philosophum, Anaximandrum vero primum in Græcia Philosophiæ Professorem, & simul origo pariter ac imperfectio Philosophiæ Ionicæ exponitur. De primo cujusque principio physico cum non conveniant eruditorum sententiæ, hic verum a falso accurate discernitur: & vita cujusque simul describitur, illustrato subinde Diogene Laertio. *P. 210–241*, duce *Chrysostomo Javello*, cum moralis, tum politica Platonis philosophia describitur: juxtaque *p.241–249 Nicolai Securi* sententia de Platone exhibetur, contendentis, eum a Deo receptum esse in concilium hominum æterna beatitudine fruentium. Platonicos etiam fuisse *Therapeutas* Philonis, hic docetur, ac *p.503–529* copiose de iis agitur, nec ii solum refutantur, qui Christianis eos aggregarunt, sed etiam Cl. Jo. Joach. Langius, qui eos habuerat pro ethnicis Judaizantibus. Aliorum Platonicorum Catalogus exhibetur *p.900 seqq.* cui jungi potest Catalogus Stoicorum fictitiorum *p. 109–124*, e. g. Agathoclis a Luciano, Crispini ab Horatio memorati. De Stoicorum paradoxis Ciceronianis sententia fertur philosophica *p. 694–711*. Philosophiæ Aristotelico-Scholasticæ facies, prout eam Satyrico suo stylo depinxit Boilæus, exhibetur *p. 32–3;* prout eam Gassendus descripsit, *p. 23–48;* prout eam Schmirius repræsentavit, *p. 49–70*. Profertur quoque *p. 74* nummus, Aristotelis vultum referens & singulari Dissertatione illustratus a Corn. Diet. Kochio, Professore Helmstadiensi: cujus tamen error coarguitur, ac, nummum hunc nuper demum effictum fuisse, ostenditur. Inseritur hic *p. 345–374* carmen veteris Scholastici longe rarissimum de vita & philosophia Aristotelis, cujus autor Aristotelem non solum inter beatos retulit, sed etiam diserte judicavit, Joannem Baptistam in spiritualibus, Aristotelem in naturalibus fuisse præcursorem Christi. Libri sententiæque hujus mentionem adhuc fecerant eruditi ex Cornelii Agrippæ libro *de vanitate scientiarum*. At nunc ipsum hic cernimus librum, in quo id scriptum legitur. Exhibetur & hic *p. 921–929.* Jac. Thomasii Dissertatio primum nunc edita *de titulis Scholasticorum honorariis*. Ipsius vero Aristotelis Philosophiam, maxime

xime Physicam, quomodo impugnavit Sebastianus Basso, videre est *p. 939 sqq.* Cumque Scholasticorum ævo creari cœperint *Magistri Philosophiæ*, de hoc instituto, ejusque origine ac nævis, disseritur *p. 592—630.* Vixerunt magnoque nomine usi sunt Scholasticorum temporibus Petrus de Abano, & Joannes Scotus Erigena. De illius philosophandi ratione exponitur *p. 374—400;* de hujus *p. 858—900.* In universum *de philosophico ingenio* disputatur, & singularum gentium in Philosophiam merita æstimantur *p. 817—858.* De ficto quodam Philosopho, cui nomen *Lindorachi*, legas licet *p. 85—88.* Cum vero philosophicarum doctrinarum professio permultis damnum attulerit vel etiam mortem, *p. 88—109* exhibetur specimen Martyrologii Philosophici. De Pauli Apostoli philosophia *p. 124—149* disseritur, erroresque vulgi literati rejiciuntur breviter ac nervose. De *Elpisticorum* secta, Plutarcho laudata, cum adhuc nihil definierint eruditi, probabile hic *p. 912—921* censetur, innui eo Plutarchi loco Christianos, quippe quos ab ethnicis vocitatos fuisse *præsumtores* sive *sperantios*, testis est Tertullianus. De *lapide Philosophorum* agitur *p. 249—261*, & appellationis hujus origo ac vera notio e libris Rabbinorum eruitur. Quis primus Germanico sermone composuerit Logicam, vulgo ignorabatur. Cl. Heumannus noster *p. 586 sqq.* Buttnerum quendam hac laude affecit, de ejusque Logica, quæ cognitu digna videbantur, memoriæ prodidit. Postea vero a Cl. Feuerlino edoctus est, jam antea Fuchspergerum quendam patrio sermone publicasse Logicam Melanchthonianam. Vid. *p. 745 sqq.*

Ad vitas Philosophorum ut procedamus, *p. 261—282; 400—423, 467—484; 803—814* & *938* exhibetur vita Galilæi a discipulo ejus Vincentio Viviano bona fide exposita: adjunctis non paucis annotationibus. Italica quidem lingua usus Vivianus ille fuerat: sed hic reperitur versio ejus Germanica. *P. 434—439* Thomæ Burnetii vita publicatur, composita nuper, rogatu Heumanni nostri, a Guil. Wottono. Vita Abælardi, qui princeps & patriarcha Scholasticorum fuit, copiose descripta exstat *p. 529—586.* Vita percelebris Aristotelici, Theophrasti, *p. 661—681* exhibetur, ac simul inter fabulas refertur, cum traditur vulgo, 1) eum Tyrtamum antea dictum, nomen Theophrasti accepisse ab Aristotele; 2) eum

morti proximum, Theophrastum præ Eudemo elegisse successorem, afferri jusso vino & Lesbio & Rhodio ; 3) eum centenario majorem vita excessisse. Hac occasione censuræ acriori subjiciuntur, *p.681 - 694*, ejus *Characteres ethici*, doceturque, libellum hunc adjungendum esse non philosophicis Theophrasti libris, sed rhetoricis. De Potamonis Alexandrini, Philosophi eclectici, ætate disputatur *p. 711—743.* De Samuelis Pufendorfii vita & controversiis e MSS. monumentis hausta quædam occurrunt *p. 641—659 ; 770—789 & 949—957.* Præterimus Epitaphia clariorum Philosophorum, Platonis, Alberti Magni, Helenæ Cornaræ, Galilæi, Gassendi, Joach. Jungii, Petri Rami, Augustini Niphi, Antonii Galatei, *p. 755—769*, exhibita & illustrata. Nec minus prætermittimus Jordani Bruni Metaphysicam, *p.424 sqq.* recensitam, itemque novas accessiones ad Catalogum scriptorum de Philosophia barbarica, *p. 485 sqq.*

Convertimus nos ad librorum Historiam Philosophicam tractantium recensiones criticas, paucisque docemus lectores nostros, hic *p. 149---158* describi *Launoji* librum *de varia fortuna Aristotelis*, & *Elswichii* Dissertationem *de fortuna Aristotelis in Scholis Protestantium ; p. 282 sqq. Gualteri Burlæi* opus *de vita & moribus Philosophorum veterum ; p. 298---341*, Thomæ Burnetii *Archæologias philosophicas ; p. 439 sqq. Guil. Morellii Compendium Historiæ philosophicæ* una cum *Davidis Chytræi* libello *de sectis Philosophorum*, & *Desiderii Jacotii Vandoperani* libro *de Philosophorum doctrina ex Cicerone ; p. 450—467 Gautierii Bibliothecam Philosophorum ; p. 630 Anonymi* librum *de Philosophia paganorum ; p. 631 sqq. Paganini Gaudentii* opus *de Philosophiæ apud Romanos initio & progressu ; p. 789 Danielis Heinsii Peplum Philosophorum Græciæ ; p. 791 sq. Bartholdi Feindii & Henningi Wittenii Compendia Historiæ philosophicæ ; p.793--802. Theophili Galei Philosophiam generalem* descriptionemque totius Philosophiæ veteris, maxime Platonicæ.

LECTIONES CHYMICÆ DE SALIBUS ALcalino-fixis & de Camphora, Autore CASPARE NEUMANNO, Chymiæ Pract. Prof. P.

Bero-

Berolini, typis Gotthardi Schlechtigeri viduæ, 1727, 4.
Plag. 22½.

DUæ potiſſimum ſunt cauſæ, ob quas Clariſſimus *Neumannus* Lectiones has juris publici fieri voluit. Ex quo enim a Sereniſſimo atque Potentiſſimo Rege Boruſſiæ Berolini Collegium Medico-Chirurgicum publice ſtabilitum, & inter alios Profeſſores ipſe Chymiæ Practicæ tractandæ præpoſitus fuit clementiſſime, varia, eaque ſiniſtra quandoque de Chymicis Lectionibus hinc inde lata ſunt judicia. Accedebant amicorum deſideria & adhortationes, ut ſibi Lectionum ſuarum documentum aliquod exhibeat. Quorum precibus ſatisfacturus Noſter, Lectionem de Sale alcalico fixo Ambroſio Godofredo Hanckwizio, Chymico apud Londinenſes expertiſſimo, tranſmiſit, quam dignam hic judicavit, ut in Regia Scientiarum Societate prælegeretur non ſolum publice, verum etiam Tranſactionibus Anglicanis inſereretur. Imo eandem cum altera de Camphora ſpeciminis loco nunc idiomate vernaculo publice exhibet, ut ex eo judicare poſſint non minus oſores quam amici, in quo ipſius induſtria verſetur, & quomodo reliquæ materiæ Chymicæ tractentur & demonſtrentur. Lectionem de Camphora jam brevibus excerptam dabimus. De Camphora quanquam Mœbius, Wedelius, Hoffmannus, Gronovius, Lemery, aliique Diſſertationes conſcripſerint, nondum tamen plenarie conſtat, quomodo camphora ab Indis colligatur, & depuretur, multo minus, quid camphora depurata officinarum ſit? Hoc novimus, quod ſit uſitatum regni vegetabilis ſubjectum, ſed adeo peculiare, ut in tribus naturæ regnis ſibi ſimile haud inveniat. Originem habet a duabus arborum ſpeciebus in India Orientali provenientibus, quarum altera Arbor Camphorifera Sumatrana Grimmii, altera Japonica Breynii audit, ex quarum radicibus potiſſimum camphora colligitur. Verum dantur & aliæ plantæ, ut radix arboris cinamomi, zedoaria & mentha Zeylanica, ſchœnanthum, abrotanum, milleſolium, bellis, cardamomum, juniperus, roſmarinus, ſalvia, camphorata, hyſſopus, lavendula, horminum, ageratum, majorana, thymus &c. ex quibus camphora, quæ tamen oleo cujusvis vegetabilis eſſentiali ebria ejusdem odorem ſimul refert, extrahi poteſt. In India igitur Arboris camphoriferæ trunco,

co, ramis, & foliis, potiſſimum vero radicibus groſſo modo conſciſſis affuſa aqua ex aheno ferreo deſtillatur; ſub qua operatione ſtramini, quo capitellum refertum eſt, in forma cryſtallorum adhæret, vel ex deſtillato colligitur camphora cruda, ſal commune referens, olim Venetias, hodie Amſtelodamum mittenda, ut ibidem mediante ſublimatione depuretur. Errant itaque illi, qui camphoram vel minerale, vel gummi, vel ſuccum vel lacrymam eſſe contendunt. Gummi non eſt vel ſuccus gummoſus, nec ſal, quia in aqua non ſolvitur; nec reſina, quia per deſtillationem nullum phlegma, oleum & ſpiritum acidum ſuppeditat, multo minus caput mortuum vel cineres poſt ſe relinquit, in aere tota evaneſcit, in aqua calida funditur, & exhalat, ac in ſpiritu nitri vel vitrioli ſolvi & integra præcipitari poteſt; nec eſt oleum, quia non eſt unctuoſa, ſed cryſtalliſata, in tepido aere exhalat ſine remanentia, ſub deſtillatione non ſub forma fluida ſed ſicca aſcendit, nihil relinquit, nulli ſeparationi ſubjecta eſt, nec quicquam empyreumatici ſuppeditat, cum ſpiritu nitri concentrato miſcetur quidem, ſed placido motu, absque incaleſcentia & exhalatione, cum eodem ſpiritu non in ſolidam reſinam, ſed liquidum oleum abit, alium denique edit effectum, ſiquidem olei cinamomi e. g. gutta plus calefacit, quam dimidius ſcrupulus camphoræ. Eſt igitur camphora arte ſeparatum, ſublimatum, ſiccum, album, diaphanum, cryſtalliſatum, acre, aromaticum, fragrantiſſimum, ponderoſum, fragile, in igne & aere tepido fugitivum, & peculiare mixtum inflammabile. Ad hæc nullas monſtrat maculas, digitis fracta glabrum quid inſtar ſaponis, ſed non unctuoſum præ ſe fert, per ſe in alcohol ſe redigi non patitur, & facile flammam concipit. Conſtat ex principio inflammabili copioſo, pauca aqua, & terra ſubtiliſſima, intime inter ſe miſtis. Præſervatur ab exhalatione & conſumtione, non tam quando ſemine milii, lini, ſinapi albo, pipere &c. tegitur, quam quando liber & quidem tepidus aer ab ea arcetur, hinc ſufficit, eam charta vel veſica involutam in pyxide plumbea, ſtannea, vitrea vel terrea aſſervare, aut charta tectam in dolio vel ciſta in cellam reponere. Quoniam ſubtile & bene unitum eſt mixtum, nulla pro uſu Medico indiget præparatione, & admiſceri poteſt omnibus oleis & ſpiritibus arden-

dentibus absque metu exhalationis. Solvitur a ſpiritu nitri in ſubſtantiam oleoſam absque coloris immutatione, niſi quod ſolutum ad luteum aliquatenus tendat, ab oleo vitrioli vero in magis exaltatum colorem, qui tandem in fuſcum & obſcure rubicundum abit; utraque ſolutio per affuſionem aquæ præcipitatur & reducitur camphora. Reſolvi vero penitus poteſt, ſi cum alterutro dictorum menſtruorum aliquandiu digeratur, & frequentius per retortum abſtrahatur. Inter alia præparata pharmaceutico-chymica prævalet ſpiritus vini camphoratus & oleum camphoræ. Ille, cujus præparatio nota eſt, non indiget deſtillatione, ſive ſal tartari addatur, ſive minus, quia nihil vel parum de camphora ſupra alembicum fertur. Oleum vel per ſolutionem vel per ſublimationem paratur. Priori modo, quando camphora in oleo quodam expreſſo ſolvitur, vel quando oleum, quod ſupra camphoram in ſpiritu nitri ſolutam natat, ſeparatur; poſteriori vero, quando camphoræ pars una cum partibus tribus boli rubræ mixta per retortam igne aperto deſtillatur, ſublimata camphora cum nova bolo miſcetur, & iterum deſtillatur, isque labor toties repetitur, donec nihil de camphora amplius ſublimetur; hinc liquida deſtillata per retortam vitream rectificantur, & oleum ſeparatur. Aut miſcetur camphora cum oleo terebinthinæ vel ſapone Veneto, digeritur, deſtillatur, cohobatur, & rectificatur. Conveniunt tria hæc olea in eo, quod empyreuma ſpirant, hinc præſtaret omnino camphoram pro intentione Medico-Chirurgica absque ullo artificio adhibere: quam cenſuram etiam merentur aqua & flores camphoræ, tam ſimplices quam compoſiti. Quando camphora in forma pulveris aliis medicamentis addenda venit, irroranda cum ſpiritu vini rectificatiſſimo, pro aquoſis vero cum amygdalis excorticatis contundenda vel cum vitello ovi ſubigenda eſt.

METHODUS NOVA PRÆSERVANDI ET curandi Atrophiam ſeu Maciem Infantum, Autore D. CHRISTIANO FRIEDERICO CHUDEN, Phyſico Provinciali in Veteri Marchia & Collegii Medici Berolinenſis Adjuncto.

Lipſiæ, ſumptibus Erneſti Henr. Campen, Bibliopolæ Vet. March. Soltquellæ excudebat Chriſtianus Schuſter, 1726, 4. Plag. 3.

IN causas atrophiæ infantilis ante inquirit Autor Clariss. quam novam suam eidem medendi methodum exponat. Silentio autem præterit nimiam voracitatem, panem calidum, potum nocturnum & alia esculenta ac fœculenta, quæ infantibus obtruduntur vel conceduntur, quæque concoctionem & assumptorum resolutionem impediunt, utpote quæ ablactatis nutritionem retardant vel abolent, in eo solum occupatus, ut inquirat, quare infantes statim primis mensibus a partu nullum incrementum capiant, sed potius marcescant. Flocci etiam pendit causam supranaturalem, incantationem scilicet, cum ista opinio multis tenebris adhuc sit involuta. Pro genuina potius allegat causa primario insensibilem transpirationem in utero cohibitam, & collectam inde in poris cutis materiam mucido - viscidam, quæ quo diutius ibidem stagnat, eo magis tenellum corpus destruere & ad obstructiones glandularum & infimi ventris cruditates coacervandas apta est; secundario vero glandularum mesenterii occlusionem. Hasque viscidas impuritates idem esse putat, quod alii per vermes, crinones vel comedones dictos explicare malunt. Hinc in Therapia tam præservatoria quam curatoria unicum atque præcipuum remedium erit, ut sordes istæ in poris cutis hærentes removeantur, motusque transpiratorius liber restituatur, ac ut infarctus glandularum ductuumque lacteorum quantocyus tollatur, chyloque alibili liber transitus concedatur. Præservatio obtinetur simplicissima methodo, Autori per quinque lustra nullo non tempore probata, atque consistit in balneorum usu repetito, imprimis tertia, quarta, sexta hebdomade a partu instituendo. Novam hanc vocat methodum. Quanquam enim Autores tantum non omnes balnea commendent, faciunt tamen hoc non tam præservationis quam curationis gratia, alio etiam & a Nostri methodo alieno eadem adornant modo. Suadent scilicet isti balnea aquæ dulcis, cui parum mellis additum, ut crinones, seu vermiculi, quos credunt, dulcedine allecti capita per poros cutis exerant, & vel cultro, vel novacula vel crusta panis extrahantur & abradantur. Adornatur vero illa sequenti modo: Paratur balneum ex herbis nervinis & emollientibus, v. g. melissæ, chamomillæ, ana Manip. iij. & rosmarini Manip. j. Aqua virtute harum herbarum impregnata tepido- calida vasi ligneo oblongo infunditur,

ditur, tunc obstetrix pedetentim dimittit in hoc balneum infantem nudum, & provide sinistra illum tenens manu, ita ut caput ab alia persona simul suffulciatur, manu dextra optime hac aqua totum lavat infantis corpusculum, imprimis in dorso, femoribus, brachiis, circa regionem scapulæ, imo & in facie & temporibus, hinc eadem loca palma manus, farina triticea imbuta, optime fricat, denuo abluit, & iterum fricat, idque toties repetit, donec sordes ex poris cutis sub forma setarum crassiorum prodire viderit. Infans tum mappula involvitur, optime calefacta, & leniter corpusculo apprimenda, ut ei sordes viscosæ implicentur; nec refert, an de his cuti aliquid adhærescat, cum exarefactæ sponte decidant. Quo facto mammæ apponitur alumnus, novis linteis involvitur, & cunis committitur. Interim balneum citius in usum vocandum non est, nisi de umbilico exsiccato certi fuerimus; nec aqua sit nimis calida, ne lædat infantem, nec nimis frigida, ne pori claudantur; frictio non juxta longitudinem & digitis, sed palma & in circulos est instituenda, quia alias pori rotundi comprimerentur, nec sordes foras prodirent. Sed amplior est usus ejusmodi balneorum; inquieti enim per hæc ad somnum componuntur, ac ab achoribus, tinea, & aliis cutis defœdationibus præservantur. Solet etiam Autor Clariss. primis septimanis unà cum balneis pulv. Jalappæ gr. j. vel ij. cum pulv. Marchion. gr. iij. ad cruditates primarum viarum eliminandas exhibere. Sed pergimus ad therapiam curatoriam, quæ locum habet, quando ipsa atrophia ob neglectum balneorum jam in sensus incurrit, id est, quando unà cum pororum cutis obstructione fere plenaria glandularum quoque adest infimi ventris & vasorum lacteorum infarctus. Absolvitur vero eadem præter repetita balnea per interna medicamenta, quæ visciditati acidæ ex abdomine educendæ, obstructioni tollendæ, ventriculi actioni juvandæ & chyli distributioni promovendæ apta sunt, uno verbo, aperientia, laxantia, temperantia, corrigentia & roborantia; inter quæ potissimum tinctura vitrioli martis tartarisata Ludovici cum interpolatis laxantibus commendatur. De cætero cum Rachitis transpirationem impeditam itidem pro causa agnoscat, nullus dubitat Autor asserere, ab eo morbo infantes præscripta methodo pariter præservatum iri. *HERM.*

HERM. CONRINGII DE HABITUS CORPORUM Germanicorum antiqui ac novi caussis Liber singularis, cum annotationibus JO. PHILIPPI BURGGRAVII, Med. D.

Francof. ad Mœn. 1727, 8.

Alph. 1 pl. 9.

CUm liber hic Conringianus, jam pridem editus, & physicus sit & medicus, tum & historicus, moralis item atque Philosophicus, bene utique fecit Experientissimus Editor, quod denuo eum multis annotationibus insignibusque auctum additamentis evulgavit. Qua re ut inservire imprimis voluit Medicinæ expertibus; ita simul in præfatione eorum morem maxime detestatur, qui morborum curationes vernacula lingua exscriptas plebis etiam captui accommodare allaborant. Præterea vero Musarum alumnos, qui ultra vulgus sapere gestiunt, ad cognitionem sui, quantum ad corpus ejusque vel imbecillitatem præcavendam vel robur comparandum attinet, proposito exemplo veterum Germanorum provocat. Quod qua ratione facere potuerit, ex generaliori saltem opusculi Conringiani descriptione luculenter apparebit. Dividitur illud in sectiones duas, quarum priori documenta historica de antiquo corporum Germanicorum habitu una cum principiis physicis ac medicis ad ejusdem causas eruendas exhibentur. Atque in has ipsas causas deinde sectione posteriori inquiritur, ita quidem, ut quemadmodum antea singulare quid atque excellens in proceritate, in colore cutis, in oculis, & in capillis veterum Germanorum demonstratum est, sic postea singularum harum corporis qualitatum causæ exponantur. Quo posteriori loco multa sane iterum antiquitatis Germanicæ monumenta indagata reperias; utpote de liberorum educatione, de sera parentum venere, de cibi potusque ratione, de exercitiis corporis ejusque indurationibus ac lotionibus, de exercitatione bellica, & quæ sunt his similia. Cumque sub finem primæ partis peculiare caput de habitu corporis Germanorum hodie immutato sit annexum, in secunda quoque parte mutationis hujus causæ recensentur. Connubia nimirum cum brevioris staturæ gentibus brevitatem corporum in Germaniam introduxerunt, eorundemque proceritatem pristinam deminuerunt, & nunc adhuc incrementum impediunt studium aeris calidioris, cibi usu venientes, abusus potuum, qui dicuntur, Thée Caffée & Chocolade, cerevisia lupulosa, vini ac spiritus vini itemque fumi Tabacini frequentior usus, præmatura venus, primæ ætatis morbi, totiusque vitæ præsentis ratio. Atque hoc eodem modo deinceps causas etiam mutati candoris in cute pristinusque oculorum & pilorum in Germanis habitus investigavit autor; Clariss. Burggravius autem ex hisce omnibus occasionem nactus est excurrendi in amplissimum campum observationum plurimarum omne genus eruditionis illustrantium: adeo ut non solum Medici, sed etiam Philosophi, Historici, omnesque elagantiorum literarum amantes, hic inveniant, quo delectentur pariter ac informentur.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno MDCCXXVII.

ISTORIA DIPLOMATICA, CHE SERVE D'INtroduzione all'arte Critica in tal materia, &c.

h. e.

HISTORIA DIPLOMATICA, QUÆ INTRODUctionis loco esse potest ad artem Criticam in hoc argumento, cum variis appendicibus.

Mantuæ, apud Albertum Tumermanum, 1727, 4. Alphab. 2.

QUam bene celeberrimus *Mabillonius* vulgato præstantissimo *de re diplomatica* volumine de universa litterarum re, historiæ præsertim studio meritus sit, nemo facile, nisi qui omnia nesciat, ignorat. Interim tamen ipsi non pauca adhuc ad consummatioris operis gloriam deesse & periti, pridem est, quod judicaverint, & præsens illustris *Scipionis Maffei* liber corrigendo partim, partim supplendo labori *Mabilloniano* conscriptus abunde commonstrat. Facile prævidemus fore, ut lectores nostri, vel solo celeberrimo *Maffeji* nomine conspecto, præstantissima sibi quævis de summi viri, cujus in palæstra antiquaria præclara virtus dudum perspecta est, doctrina polliceantur, vehementique illius penitius cognoscendi desiderio inflammentur. Neque diu illorum gaudia morabimur, quin potius decerptis hinc inde utilissimis observationibus, non falsas aut vanas spes eorundem fuisse, hac ipsa, quam dare aggredimur, operis idea luculentiori ostendemus; si prius generatim monuerimus, hunc sibi scopum præfixisse autorem doctissimum, ut, viam minus aliis tritam incedens, *origines diplomatum* (qua voce, non quod vulgo fit, publi-

ca *rescripta* & *concessiones Principum* tantum, sed omnis generis *acta, documenta* aut *instrumenta*, inter privatos etiam confici solita intelligit) sagaciter investigaret, eorundem *historiam* per varias gentes atque ætates enarraret, & denique, quantum in illis conservandis, explicandis & ad historiæ usum referendis studii atque industriæ posuerint eruditi, traderet. *Duobus libris* integrum opus absolvitur: *primo historia diplomatum critica* exhibetur, &, quantum id genus *instrumentorum* a temporis injuria conservatorum *quinto* post Christum natum *seculo* antiquiorum superest, recensetur. *Secundo* illa enarrantur *diplomata ex quinto*, & quæ sequuntur seculis, quorum autographa hodie superant, de *Papyro Ægyptio* cui inscripta fuerant disputatur, & *Bibliotheca diplomatica* conspectus describitur.

Hoc extra omnis dubitationis aleam positum videtur, antiquissimis temporibus omnes illos populos, penes quos litterarum usus invaluit, quique scriptis legibus quasi repagulis societatem civilem continuerunt, non ignoravisse actus illos juridicos & sollennes, quibus in una quavis legitima dispositione, publicis etiam atque privatis contractibus fides secura conservaretur. Ita terræ Canaaniticæ civitatem קרית ספר *Kiriath Sepher, Josuæ XV, 15*, memoratam, quam *Chaldæus* interpres *civitas Archivorum* vertit, inde nomen suum accepisse credibile est, quod in illa commune totius regionis *Archivum* asservaretur. Et cum inter *Ebræos* institutorum antiquissimorum origines atque fontes merito requirantur, quis hanc consuetudinem caput *Jeremiæ XXXII, 10, 11*, legens non agnoscat? Emerat Propheta agrum, *instrumentum* super hac re conficitur, obsignatur, testes advocantur, aliud exemplum contractus scribitur, & omnes adeo observantur mores, aliis etiam gentibus in simili occasione solennes. De *diplomatum* usu libri *Estheris cap. VIII*, itidem testatur, ubi Judæis a *Persarum* rege datum privilegium in epistolas regio annulo, quem non ornamenti, sed obsignationis causa gestatum antiquis fuisse *Macrobius Sat.* L. VII, c. 13 tradidit, obsignatas transscriptum fuisse dicitur. *Græcorum* mores in condendis *testamentis* atque sanciendis *contractibus* præterquam quod passim apud historiæ Græcæ autores innuantur, ex secundo *Platonis de legibus* libro optime cogno-

gno-

gnoſcuntur. Quid? quod tantam *inſtrumentorum* iſtius generis curam habuerint *Græci*, ut non chartæ ſolum, ſed metallo atque marmoribus etiam eadem mandaverint, & columnis quandoque ſive æneis ſive lapideis inſcripſerint? frequens horum pacis pariter bellique tempore uſus, ut hinc ab hiſtoriarum conditoribus, ſummo ſtudio tanquam certiſſima rerum geſtarum monumenta & conquiſita, & in annales ſuos, quod vel unius *Thucydidis*, ſummæ fidei ſcriptoris, exemplo claret, relata fuerint. Privatorum *inſtrumentorum* exempla famigeratiſſima illa quinque philoſophorum *Epicuri*, *Platonis*, *Ariſtotelis*, *Theophraſti* & *Lyconis teſtamenta*, a *Diogene Laertio* integra exhibita, ſuggerent. Jam ad *Romanos* deſcendendum eſſet; ſed mentionem prius faciendam ſibi putavit *illuſtris autor* noſter conſuetudinis *antiquiſſimorum Italæ telluris incolarum*, ignoti plurimis populi, &, ubi de antiquitatibus ſermo eſt, penitus neglecti, qui ſcilicet præter *Græcos* & *Romanos* nullos agnoſcunt alios, in quorum mores inquirere, operæ pretium illi judicent. Illius ſcilicet gentis, quæ Italiam occupavit antequam Romæ & Romanorum nomen auditum fuit; & de qua novam plane peculiaremque ſibi ſententiam *ſingulari diſſertatione* ad calcem hujus operis cum aliis, poſtea nobis recenſendis, rejecta expoſuit vir celeberrimus. *Etruſcos* puta, quos *Tertulliano* & *Minucio Felice* teſtibus, *Saturnus ſcribere, monetas cudere, & inſtrumenta* (*tabulas Tertullianus* appellat) *conficere docuit*. Ex quo apparet, illo jam, quod fabuloſa, incerta (ut *Varro* vocat) & obſcura ſecula proxime inſecutum eſt, tempore, adeoque pridem ante *Græcos*, & characterum & legum & *diplomatum* uſum *Etruſcis* cognitum fuiſſe: qua de re plura utique dici poſſent, ſi, quem *Athenæus* laudat libr. I *Ariſtotelis* cujusdam *de inſtitutis veterum Etruſcorum* Commentarius adhuc ſupereſſet. Superant interim famoſæ illæ *tabulæ æreæ Eugubii* conſervatæ & *Etruſcis* inſcriptionibus inſignes, quas deſcriptas jam æriquę inciſas Florentiæ proxime vulgatum iri ſpem facit autor doctiſſimus. De *Romanis* omnes ſatis norunt tanto majorem frequentioremque apud illos *inſtrumentorum* publicorum privatorumque conſuetudinem obtinuiſſe, quanto frequentiorem latiſſime patens imperium, &, quæ cum aliis gentibus ipſis inter-

 ceſſe-

ceſſerunt, commercia illa conficiendi occaſionem ſuggerebat; ubi ſimul circa *inſtrumenta privata* tenendum hoc eſt, certis antiquitus perſonis publica autoritate illa formandi provinciam demandatam, illosque, *Cicerone* teſte, *Tabellionum* nomine vocitatos, & a *Suida* v. ταβελλίων ita deſcriptos fuiſſe, quod ἅπαντα τὰ τῶν πολιτῶν γραμματεῖα ἐπιτελᾶσι, ἕκαστον αὐτῶν ἐπισφραγίζοντες οἰκείοις γράμμασιν, eosdemque eſſe cum illis, quos græca voce συμβολαιογράφοντας *ſcriptores contractuum Novell.* 44 appellavit Imperator *Juſtinianus*. Nullum vero inter omnia iſtius generis *inſtrumenta* ſive *publica* ſive *privata*, propria quævis voce inſignita, frequentius apud ſcriptores memorari videas, quam *diplomata*. Qua voce, a græcis repetita, antequam ſumma in republica poteſtas ad Imperatores devoluta eſſet, denotabantur *litteræ commeatus* alicui a Provinciarum præſidibus datæ. Ita *Cicero Orat. in L. Piſonem* ipſum præter alia crimina arguit, quod, dum Præſes Macedoniam regeret, *diplomata paſſim dediſſet*; quæ vendidit forſitan aut in alterius damnum nimis liberaliter elargitus eſt. Conf. & *Epiſt. ad Attic.* lib. X, Ep. penult. & *ad familiares* lib. VII, Ep. XII, & *Plin.* Ep. l. X, Ep. 14 & 121. *Sueton. Auguſt.* C. 50. Idem autor in *Nerone* Cap. 12. *Diplomata civitatis Romanæ ſingulis* ab Imperatore *oblata* memorat, & in *Caligula* c. 38, *Julii & Auguſti diplomata ut vetera & obſoleta* ipſum *difflaſſe* narrat. Quæ & plura alia veterum loca, huc non fuſius transſcribenda, docent, commune poſt hoc nomen *diplomatum* evaſiſſe, quibuscunque Imperatorum beneficiis, ſcriptis litteris civibus conceſſis, quin & ſcriptis privatis, uti ex quodam *Senecæ* loco *de benefic. l.* 7. c. 10 conſtat; ita tamen, ut illa ſignificatio, qua proprie *litteras commeatus* deſignavit, ſimul remanſerit. Ceterum licet origo vocis illius ex Græcia repetenda ſit omnino, & *rem duplicatam* innuat, ipſis tamen Græcis incognitam plane & inuſitatam fuiſſe *Plutarchi* aliquis locus *in Galba* manifeſtum facit, qui de decretis quibusdam conſulum loquens, diſerte addidit τὰ καλέμενα αὐτοῖς (Romanis) διπλώματα. Rarius equidem ſive in ſcriptoribus Romanis, ſive in lapidibus ejusmodi *diplomata* integre conſervata deprehenduntur, ut inde quibus proprie formulis eadem conſignata fuerint colligi ſatis non poſſit: interim tamen legitur

tur apud *Gruterum* n. 1081, *epistola* aliqua *Domitiani*, quæ proxime ad formam *diplomaticam* accedere Autori nostro visa, atque hinc transscripta inde speciminis loco data est, cum alia *Trajani* ex *Sponii Miscellaneis* p. 278 excerpta. Comparari jubet, cum illis vir illustris *decreta Imperatorum Romana & Asiatica* Judaicæ genti concessa, partim in *Josepho*, sed minus integre, obvia, partim a *Jac. Gronovio* cum commentariis vulgata, quæ & recentissimæ *Josephi* editioni inseruit Cl. *Havercampus*. Denique ipse insigne admodum monumentum antiquitatis, nunquam antehac vulgatum, *diploma* scilicet Imp. *Galbæ* authenticum, & omnibus, quæ hactenus edita sunt, vetustius duabus tabulis æneis expressum, quod Museum doctissimi Abbatis *Petri Andreini* Florentiæ ornat, alio a se tempore Commentariis illustrandum, addit. Continet illud *honestam missionem*, ut *Ulpianus* vocat, militibus quibusdam factam, qua simul iidem Romanæ civitatis jura adipiscuntur. Non ingratum fore putavimus lectoribus nostris, si paullo accuratius eandem describamus. Prima facie illorum nomina & patria transversim scripta leguntur, quorum in gratiam *diploma* concinnatum fuit; tubulo in medio perforato eum in finem addito ut acu per illum transmissa in *Archivis* affigi potuerit: altera vero exteriori facie exhibetur verbotenus idem ipsum *diplomatis* argumentum, concise magis descriptum, quod interiore diplomatis parte iisdem verbis largius spatium occupantibus positum est. Utraque peculiari primum laminæ insculpta est, quæ ligaminibus posthac tribus invicem conjunguntur; ut adeo *diplomatis* nomen, quasi *duplicatum* dicas, optime illi conveniat. Intelligitur hinc etiam cur *Themistius orat.* IV *diplomata* Imperatorum δἐλτȣς σφυρηλάτȣς *libellos malleo factos* nuncupet, quod præter chartam æri etiam haud raro insculpta fuerint; loca itidem scripturæ sacræ *Exod. XXXII, 15*, ubi *tabulæ Mosis lapideæ*, *Ezech. II, 9*, ubi *Epistola* prophetæ oblata, & *Apocalypf. V, 1*, ubi *liber* Joanni ostensus, *ab utraque sui parte* scriptas litteras exhibentes memorantur, egregiam inde fœnerantur lucem. Hoc *diploma Galbæ* sequitur *formula pacti cum juramento* in tabula ænea, ex *Fabretti Inscriptionibus* p. 674, duo porro *instrumenta Patronatus & clientelæ* ex museo comitis *Moscardi*, *instrumentum donationis* anno Chri-

sli 252, ex *Grutero* n. 1081, aliud ex *Reinesio Inscr.* p 486, ejusdem seculi, denique ex 4 seculo de *Gregorii Nazianzeni testamento*, quod frustra *Andr. Rivetus νοθείας* suspectum reddere laboraverit, pauca quædam differuntur.

Libro *secundo* docetur, quod, quæ *seculo quinto* universæ Italiæ funesta maxime fuit barbarorum facta invasionibus catastrophe, quamvis una cum Romano Imperio, linguam pariter, mores atque instituta priscæ gentis vel prorsus aboluerit vel mutarit minimum insigniter, *diplomatum* tamen atque *instrumentorum* usus neutiquam cessaverit, sed servatus potius *Gothis* etiam fuerit iisdem fere modis atque formulis retentis; hac saltim cum differentia, ut, cum olim æri quoque atque *lapidibus* illa inscripta fuissent, in ipsorum locum tenuis illa *chartæ Ægyptiacæ* species, quam *Papyrum* dicunt, successerit. Fidem huic asserto conciliant, quæ ex *quinto, sexto, septimoque* seculo in plurimis Italiæ Bibliothecis, Museis, monasteriis adhuc superant documenta, omnia *Papyro* inscripta. Fusam hac occasione celeberrimus Autor noster de *Papyro* illa instituit *παρέκβασιν*, & de variis illius penes antiquos nominibus, de planta Ægyptiaca ex qua, & de modo quo confici consuevit non proletaria affert; *Melchioris* etiam *Guilandi* librum rariorem *de Papyro ad Plinii hist. nat. lib. XIII, cap. 11-13, Venet.* 1572 excusum contra *Josephi Scaligeri animadversiones* operose vindicat. Sub seculi *octavi* finem, usu Papyri istius paullatim obsolescente, *membranas* ex pecorum pellibus scite elaboratas adhibere cœperunt, quas ad præsens usque tempus posteri conservarunt. Nimis prolixum foret, Catalogum *diplomatum*, quæ & *annotationes, autoritates* atque *beneficia* illo tempore dicta sunt, ab Imperatoribus Græcis, Pontificibus Romanis ac Regibus, Italiæ maxime, conditorum huc transscribere, quem Cel. *Maffejus* texuit; nolumus etiam quæ is de *Archivis, Regestis*, sive *Cartulariis, Cancellariis, Referendariis* atque similibus argumentis erudite disseruit, aliis quippe scriptoribus etiam exposita, repetere: paucis potius adhuc de *Bibliotheca diplomatica*, sive *notitia collectionum* præstantissimarum, quas eruditi viri de omnis generis *diplomatibus* instituerunt, bonoque publico vulgarunt, dicemus, qua simul *historia* ac variæ *studii diplomatici* vissitudines mirifice illustrantur.

tur. Inter inferioris ævi Scriptores, primi fuiſſe deprehenduntur, qui *inſtrumenta*, ad quorum fidem provocarunt, integra ſive hiſtoriæ, ſive Chronici, ſive vitæ, ſive quocunque alio nomine veniat, contextui inſeruerunt, adeoque una cum ingenii ſui monumentis ad poſteros transmiſerunt, *Flodoardus*, qui *S. Remigii*, *Aimonius*, qui *Regis Dagoberti*, & *Eginhardus* qui *Caroli Magni teſtamentum* conſervavit. Secuti horum exemplum *Guilielmus Malmesburienſis*, *Andreas Dandolus*, *Albertinus Muſſatus*, *Gerardus Mauriſius*, *Romualdus Salernitanus*, *Otto Friſingenſis*, pluresque alii. Neque defuerunt etiam iſtis temporibus, in Italia maxime, qui omnia documenta, hujus vel illius eccleſiæ, diœceſeos aut monaſterii laudabili ſtudio congeſſerunt, quorum numerum vix ineas. Renaſcente ſub typographiæ auſpicia artium excolendarum ardore, prius de vetuſtis *lapidibus* conquirendis cogitarunt eruditi, quam de *chartaceis monumentis* ſolliciti eſſent: ac prima gloria *Benvenuto Sangiorgio Chronici Montferratenſis* ad annum usque 1519 producti autori hac in re debetur, qui ſexaginta plus minus *diplomata* operi ſuo, hodie rariſſimo, interſerendo docuit, non minorem illa lapidibus uſum in conficiendis rerum geſtarum commentariis præſtare. Agnoverunt ſequenti tempore eundem, *Sigonius*, *Baronius* ejusque continuator *Raynaldus*, & ultra montes *Joachimus Vadianus*, *Cuſpinianus*, *Miræus*, *Andreas & Franciſcus Ducheſnii*, *Sammarthani* fratres, *Baluzius*, *Dacherius*, *Marshamus Monaſtici Anglicani* editor, centumque alii ſeculo decimo ſexto ac ſeptimo *diplomatici ſtudii* inſtauratores, ut, qui *Bullaria Romana* & *acta Sanctorum* compilaverunt, viros celeberrimos, jam tranſeamus; quorum ſcripta, quantum diplomatis adjuti fuerint, cuilibet inſpicienti facile oſtendunt. Recentiori ævo *Joannes Mabillonius* edito *de re diplomatica* opere, haud vulgarem ſibi præ aliis famam conciliavit. In cujus ſocietatem jam veniunt *Leibnitius*, *Bacchinius*, *Muratorius*, *Pezius*, *Martene*, *Joannes Petrus a Ludewig*, & *Joannes Chriſtianus Lunigius*; quorum opera hujus doctrinæ Antiquariæ partis termini mirifice ſunt amplificati. Ceterum univerſalem Diplomatum Criticam, quæ adhuc deſideratur, mente jam agitat Celeb. Maffejus. Promulſidis locum obtinere voluit librum hunc, cujus præcipua momenta

menta jam exhibuimus, *historiam* partim ipsorummet *diplomatum*, partim *studii*, quod in illis posuerunt hucusque eruditi, complexum. Hunc si vitam Deus, quod precamur, largitus fuerit, ipsa *ars diplomatum critica universalis* olim vulganda excipiet, hac methodo elaboranda, ut primo *Systema* quoddam *Characterum omnes scribendi modos* antiquitus receptos sistens proponat, *criteria* porro, quibus vera a falsis instrumenta cognosci atque dijudicari debeant, regulis aliquot universalibus comprehensa tradat, *fontes* etiam *errorum* in interpretandis illis, a *Mabillonio* quoque, haud raro commissorum, ostendat, *scriptionis compendia* sollicite explicet, genuinum denique eorundem *usum*, non sufficienter hactenus agnitum, commonstret. Impatienter, confidimus, ab eruditis immortale hoc opus exspectatum iri, atque publico hinc nomine illustrissimum Virum precamur, ut maturare opus, neque diu morari velit eruditæ civitatis gaudia.

Jam vero & dicendum aliquid esse existimamus, de variis *appendicibus*, quæ dimidia parte libri hujus molem ac pretium adaugent. Primo loco *sedecim antiquissima monumenta* exhibentur *Papyro* inscripta, eademque nondum publicata; quibus interdum egregia lux affunditur. Sequitur *dissertatio de versibus Rhythmicis antiquorum* occasione monumenti illius Rhythmis vulgaribus *in laudem civitatis Veronæ* Pipini regis tempore conscripti, quod & novæ *Ughelli* editioni, & *Cassiodorii Complexionibus* adjici pridem curavit vir eruditissimus, a *Mabillonio* etiam in *Analectis* exhibitum est. Docetur ibi duplicem versus conscribendi modum adhibuisse veteres Latinos; unum ad certas metri alicujus leges pedumque numerum definitum compositum, quem *metricam Poesin* salutarunt, Poetis atque eruditis hominibus familiarem; alterum vero *rhythmicum* dictum, quo de plebe homines usi sunt, qui pensi habitis severis illis metri legibus liberiori musa carmina fuderunt. *Saturnium* alias *metrum* vocitabant, quod illius originem ad *Saturni* tempora referrent. Parum tamen illud ad eorum palatum fuisse Augusti ætate, qui cultiori ingenio pollere sibi videbantur, ex *Horatio* lib. II, Ep. I, qui *horridum metrum*, & *Livio*, qui *inconditos versus* vocat, edocemur. Excipit hanc dissertationem alia, *de Italis primitivis*, in ipso opere promissa, qua

in

in primorum Italiæ habitatorum, quos Latini *Etruscos*, Græci autem scriptores *Tyrrhenos* nuncupant, origines erudite inquiritur, eosdemque ex Terra Canaan prodeuntes illuc primum consedisse, non absque omni veri similitudine asseritur. Ita nomen civitatis terræ Canaaniticæ עטרות *Hatroth*, *Numer. XXXII, 34*, *Hetruscorum* appellatio facile prodit; ut de pretio, quod utraque gens superstitiosissima, auguriis statuit, fusius ab autore, præter morum insignem convenientiam, argumenti loco allata nihil dicamus. Post hanc famigeratissima illa *Joannis Chrysostomi ad Cæsarium Monachum epistola*, quam una cum *litteris* humanissimis ad Vir. Cel. *Jacobum Basnagium*, *Florentiæ* A. 1721, exscribi typis primum curaverat, recusa hic legitur. Optavisset quidem Vir illustris, ut, cum *primo lectionum antiquarum Tomo*, quædam regereret ad suas litteras Cl. *Basnagius*, non illarum fragmenta tantum excitavisset, sed integre insertas lectoribus suis proposuisset, quo melius ipsis de totius controversiæ constitisset momento; cum tamen facere illud omiserit *Basnagius*, denuo illam vulgare necessarium duxit, *observationibus* quibusdam *apologeticis* adauctam. Ultimo denique loco occurrunt *Acta sanctorum Martyrum Firmi & Rustici*, ex Codice quodam seculi duodecimi bonæ notæ fideliter descripta, ut satis fieret voluminosi *Actorum Sanctorum* operis conditorum desideriis jam publicata, quibus coronidis loco *Vita S. Zenonis* itidem ex MSto additur.

Atque sic quidem officio nostro defuncti esse brevemque elaboratissimi hujus operis conspectum dedisse nobis videmur, dignissimi certe, quod in Latinum sermonem conversum, plurium usibus inserviat, ut adeo calamum jam ponere possemus. Antequam vero id fiat, lubet Catalogum ingenii monumentorum omnium contexere, quibus præclara *Marchionis* virtus cognoscendam sese, posterisque olim deprædicandam præbuit. Quam *scriptorum Maffeianorum* notitiam, benevole nobiscum communicatam, gratissimam lectoribus accidere minime dubitamus. Sunt vero hæc: I *La Merope* Tragœdia, Venetiis olim incredibili cum plausu recitata, & in Gallicam, Anglicam, Germanicam atque Hispanicam linguam translata. II *Della Scienza chiamata Cavalleresca libri tre;* sive de scientia tuendæ existimationis, quæ vulgo

ſcientia nobilium dicitur. De hoc libro in *Actis noſtris Supplement. Tom. VI p. 265* dictum eſt. III *Rime e Proſe, raccolte e publicate dal Dottor Coleti, in Venezia.* Leguntur in hac collectione duæ illæ diſſertationes famigeratiſſimæ, una, *de generatione fulminum*, altera *de fragmentis Irenæi anecdotis adverſus Cel. Pfaffium.* IV *Traduttori Italiani*, ſeu notitia de verſionibus ſcriptorum veterum latinorum & græcorum Italicis. Vide *Acta noſtra*, A. 1723 p. 227. V *Dell' antica conditione di Verona*, viginti dierum opuſculum, confutandæ eruditi cujusdam Brixienſis, autori amici, ſententiæ, qui Brixiam metropolim olim fuiſſe agri Veronenſis contenderat, conſcriptum. Prodromus illud tantum eſt operis elaboratioris, titulo *Verona illuſtrata* proxime publicandi. Interim duo in hoc libello maxime conſideranda veniunt momenta. Primum, quod nunquam in Provinciis Romanis conſtituta aliqua fuerit metropolis, reliquis præferenda: quam obſervationem peculiari commentatione poſt *Veronam illuſtratam* imprimenda uberius illuſtrabit. Alterum, quod ſuppoſititium ſit illud diſtichon *Catulli* Eleg. III verſ. 17:

Brixia quam molli percurrit flumine Mello
Brixia Veronæ, Mater amata mea.

Præterquam enim, quod *Melli* fluminis hic mentio fiat, nominis *Catulli* ævo plane inauditi, pridem eſt, quod Critici obſervarunt, hanc Elegiam alio adhuc diſticho a recentiori quadam manu adauctam fuiſſe; & ipſe paullo poſt illuſtris *Maffei* adverſarius, in duos Codices *Catulli* optimæ notæ MStos incidit, ne unicam quidem litterulam ex diſticho allegato exhibentes. VI *De Fabula equeſtris ordinis Conſtantiniani. Pariſiis* typis exſcripta fuit hæc commentatio, latino idiomate ſtiloque terſiſſimo exarata, qua vaniſſimum eſſe illorum commentum evincitur, qui, neſcio quem, ordinem equeſtrem ab Imperatore Conſtantino M. inſtitutum, & ab ejus ſucceſſoribus diſpenſatum fuiſſe tradiderunt. Quo quidem libro, in Italia valde raro, parum gratiæ optimum Autorem retuliſſe ab Aula Romana, non ignoramus. VII *Caſſiodorii Complexiones in Epiſtolas, & acta Apoſtolorum, & Apocalypſin.* Dedimus illarum recenſum in *Actis noſtris* A. 1723 p. 21, jamque id tantum notamus, *Londini* easdem paullo poſt quam prelo liberatæ

Italico

Italico prodierunt, cura *Samuelis Chandleri* recusas fuisse. Unum adhuc memorandum succurrit, in prolixa historiæ hujus diplomaticæ ad Serenissim. *Sardiniæ Regem atque Ducem Sabaudiæ* præfatione exspectari a se jussisse etiam Virum Celeb. *collectionem lapidum ineditorum*, cui comitem dabit dissertationem *de usu atque valore Inscriptionum*; atque hujus promissi in fidem, quasi arrhæ loco exhibere typum *Arcus Susani*, famigeratissimi a tribus inde seculis antiquitatis monumenti, *inscriptione* superbientis, quam frustra hactenus explicare tentaverint, *Andreas Naugerius, Lucas Holstenius, Joannes Mabillonius* & *Petrus Godofredus Nizzardus*: ipse vero jam feliciter restituerit, uberiori olim illam luce collustraturus.

BURCARDI GOTTHELFF STRUVII Bibliotheca philosophica Recensuit & largissimis accessionibus instruxit M. JOANNES GEORG. LOTTERUS, Augustanus.

Jenæ, apud Ernestum Claudium Bailliar, 1727, 8.
Alph. 1 pl. 6.

NOva hæc est, eademque quarta, *Bibliothecæ philosophicæ Struvianæ* editio, nova fere jam facie conspicua, atque studiosorum usibus magis accommodata. Etenim, a Bibliopola rogatus Cl. Editor, Collega noster perindustrius, ut illam curandam susciperet, id ante omnia negotii datum sibi recte putavit, ut errores præcipue, qui prioribus editionibus fere sine numero irrepserant, sollicite tolleret. Præter hæc variis accessionibus opellam auxit, integros partim paragraphos adjiciendo, quibus a Cel. Struvio omissa suppleret, quorum in præfatione Syllabum dedit; partim vero additis passim hypomnematis largioribus, illa scripta commemorando, quæ post editam Bibliothecam Struvianam in lucem publicam exiissent. In librorum editionibus annotandis illarum rationem habuit potissimum, quæ vel primæ omnium fuissent, vel inter sæpius exscriptas optimæ judicarentur. Sedula hic etiam industria Academicæ dissertationes excitatæ deprehenduntur, & ubi præstantiorum philosophorum vitæ legi possint, traditur;

tur; usus vero opellæ, adjecto triplici indice perquam commodius studiosis redditur. Interim cum Academici libelli cancellos præfixerit bibliopola, & non nisi quadrimestre spatium editori concessum fuerit huic operi perficiendo; si alia aliquando paranda fuerit libri editio, operam se daturum is promittit, ut ornatior illa atque perfectior appareat.

GEORG. ERH. HAMBERGERI, PHILOS. & Med. Doct. & Prof. P. Elementa Physices, methodo mathematica in usum Auditorii conscripta, cum figuris æneis atque Indice.

Jenæ, sumtibus viduæ Meyerianæ, 1727, 8.
Alph. 1 pl. 10.

QUam parum abundemus compendiis Physicis satis aptis atque concinnis, ii minime ignorant, qui, quod Auditoribus suis, in scholis Academicis, potissimum interpretandum sumant, plerumque difficulter reperiunt. Novum & perelegans est, quod nunc in lucem edidit Cl. *Georg. Erh. Hambergerus*, B. *Georgii Alberti* filius, & *Weigelii* nepos dignissimus. Qui, quanquam negat, alium sibi propositum fuisse finem, nisi ut Auditoribus inserviret suis, complura tamen affert, quæ magnorum etiam Physicorum meditatione non indigna judicamus. Methodo usus mathematica, quicquid pronuntiat cum prioribus, quas perpetuo allegat, sententiis ac thesibus concatenare, atque ita rite demonstrare conatur. Quod sine dubio magnopere probabunt ii omnes, qui, nihil impediente scientiæ naturalis imperfectione, propter quam multi Systema physicum satis perfectum & cohærens etiamnum condi posse negant, methodum mathematicam accommodatissimam arbitrantur, ad hanc ipsam scientiam tyronibus tradendam atque explicandam. Quæ in plerisque libellis physicis initio statim proponi solent de corporum naturalium principiis, materia, forma, causa efficiente, qualitatibus sensibilibus &c. hæc omnia prætermittit Noster: *Neque enim video*, inquit, *quid ei, qui nihil scit de materia corporum propria, de communi omnium corporum materia demonstrari queat, vel de causa efficiente, forma, principio*

cipio intrinseco &c. ei qui ne quidem ullum effectum, figuram, & ejus proprietates scit vel intelligit; aut qua certitudine isti, qui structuram corporis humani nescit, de qualitatibus tactibilibus, odorabilibus &c. sermonem facere valeam. Hinc *primo* statim *capite* de motu agit, de *vi insita* corporum, de generatione & mensura motus cum simplicis tum compositi, itemque de legibus impulsus corporum perfecte elasticorum sive perfecte durorum, quippe quæ plane pro iisdem habet. *Vim insitam* sive concreatam ita concipit, quod corpus quodlibet, quolibet momento, versus omnes plagas extra se, & ab omnibus plagis in se ipsum tendere sive agere debeat. Quod si harum virium quælibet suæ oppositæ sit æqualis, etiam quoad causas occasionales motus, hoc est, quoad resistentias corporum externorum, tum quidem corpus quiescere pronuntiat: sin una harum virium, sua opposita, quoad causas motus occasionales, sit major, sequi motum, secundum directionem majoris; nec motum, nec vim transire ex uno corpore in aliud, sed resistentiam dare æquilibrium quoddam corpori impellenti, & auferre æquilibrium corpori quiescenti. Quantitatem motus, sive impetum corporum, prodire dicit, si massa per celeritatem multiplicetur; hanc tamen regulam de corporibus quiescentibus, i. e. in æquilibrio constitutis, tantum valere; quippe cum infra, experimento globuli ænei vel eburnei, ex diversa altitudine in argillam delabentis, demonstret, corporum in motu constitutorum impetum inveniri, si massa per quadratum celeritatis, juxta regulam *Leibnitianam*, multiplicetur. Corpus *perfecte elasticum* hoc modo definit: quod vi externæ agenti perfecte resistit, hinc non mutatur, nec sese restituit. Quare determinationes motuum, in corporibus perfecte duris & perfecte elasticis, post conflictum, juxta principia Cl. Autoris nostri, plane sunt eædem; & quidem tales, quos præstantissimi inter recentiores Mathematicos & Physicos solis corporibus elasticis adscribunt. Nostrum non est, hac de re judicare; quanquam naturam *vis insitæ* & supra allatam ejus descriptionem non parum nobis comprehensu difficilem adhuc videri, pace Viri Clarissimi, ingenue fatemur. *Caput alterum* de actione corporum ex gravitate, ac de æquilibrio solidorum & fluidorum, agit. *Gravitatem* a vi insita dependere, nec,

 sine

ſine petitione principii, a motu alicujus fluidi circulari derivari poſſe contendit. Corpus *fluidum*, juxta ejus definitionem eſt congeries particularum minimarum, ſigillatim haud ſenſibilium, quæ adeo leviter inter ſe cohærent, ut pondus quantitatis, ad ſummum piſo æqualis, majus ſit cohæſione partium inter ſe: *Solidum* vero eſt congeries particularum, quarum cohæſio tanta eſt, ut major vis requiratur, ad corpus in duas partes circiter æquales dividendum, quam ad corpus uno actu elevandum. *Capite tertio* de actione corporum ex vi inſita abſque motu, ſive de *cohæſione* disquiritur. Cohæſionem a preſſione fluidi externi non dependere duobus potiſſimum argumentis probat Cl. Hambergerus. Fluida aut ambiunt tantum corpus, inquit, nec ejus poros penetrant, niſi ad ſummum ſucceſſive, aut penetrant liberrime per omnes poros, aut difficulter penetrant, ſaltim in anguſtiores poros, ideoque in corpore ſubſiſtunt & in interiores ejus partes agunt. Fluida craſſiora, in ſuperficie corporum tantum prementia, e. g. aer & aqua, comprimunt quidem corpora, & quandam partium cohæſionem præſtant; minime vero ſufficientem eſſe iſtam preſſionem, vel ſola marmora polita loquuntur. Ea enim, quæ poſſidet Cl. Autor (diameter baſeos eſt 25 lineis Pariſ. æqualis) a 580 libris hieme vix divelli poſſunt, cum aer eadem marmora ad ſummum comprimat vi æquali 50 libris. A fluido, quod omnes poros libere permeat, non poſſe comprimi corpus, demonſtratione haud eget. De fluido ſubtili vero, quatenus in interſtitiis particularum ſubſiſtit, demonſtratur, quod majorem vim exerceat ad diſſolvenda quam comprimenda corpora. Alterum argumentum deſumitur a figura guttularum ſphærica. Quam ut pateat a fluidorum preſſione obtineri haud poſſe: *ponamus*, inquit, *aliquot fluidi cujusdam particulas, in figura quadrata vel cubica poſitas; premat haſce particulas fluidum quoddam externum; preſſio in omnes particulas erit perpendicularis & æqualis; aut ergo omnes ſimul, æquali celeritate, aut plane nulla particula, verſus interiora cubi moventur; atqui ex neutro effectu guttula ſit rotunda;* ergo patet propoſitum. Juxta ſententiam Cl. Autoris a vi inſita elementorum vel corpuſculorum minimorum omnis deducenda cohæſio eſt, quam eo fortiorem cenſet, quo major ſit *illa* vis,

vis, & quo plura sint puncta contactus. Leges adhæsionis fluidorum & solidorum per experimenta simplicissima invenit tales: 1) *fluidum specifice levius adhærere omni corpori gravitate specifica æquali, vel etiam specifice graviori*; 2) *nullum fluidum specifice gravius, paulo majori quantitate collectum, adhærere corpori specifice leviori*. Et his legibus, ad quas etiam reducit cohæsionem solidorum, quamplurimos naturæ effectus, hoc & sequentibus capitibus, ingeniosissime interpretatur. *Caput quartum*, velut consectarium tertii, de mixtione & separatione agit. Ubi, contra receptam opinionem, salia alcalia intrare Autor docet in interstitia salium acidorum; hoc potissimum experimento nixus, quod affuso leniter & guttatim spiritu quocunque acido ad oleum tartari per deliquium, hujus altitudinem, diligenter antea notatam, continuo decrescentem vidit. Qua de re novissime singularem ac doctissimam Dissertationem conscripsit. *Caput quintum* est de igne; *sextum* de aere; *septimum* de aqua; *octavum* de terra & in eadem contentis, ubi etiam acus magneticæ fit mentio, cujus peculiare aliquod phænomenon primus observavit Cl. Autor, quod *Partialitatem acus magneticæ* appellavit, atque erudito Programmate huic libello præfixo uberius persecutus est. Consistit autem illa partialitas in ejusmodi statu acus magneticæ, quo utraque sua extremitate ad alterutrum magnetis polum accedit, & ab altero recedit; atque istud fit, cum ab alterutra extremitate, non ad alteram extremitatem, sed tantum ad medium seu centrum usque, quolibet magnetis polo acus stricta est. *Capite nono* phænomena explicantur, quæ oriri solent, si ignis concurrit vel cum aere, vel cum aqua, vel cum terra; ubi totam doctrinam Newtonianam, de radiorum refractione, reflexione, & coloribus, ex principio adhæsionis Nobilissimus Autor demonstravit. *Caput decimum* ea complectitur phænomena, quæ oriuntur ex concursu, vel ignis, aeris, & aquæ, vel ignis, aeris, & terræ; quo loco de vaporibus, de ventis, de frigore, de rore, pruina, nebulis, pluvia & grandine, itemque de meteoris emphaticis; porro de modo quo corpora fiunt candentia, de corporibus malleabilibus & ductibilibus, de fulmine, de electricitate, de phosphoris &c. disquiritur. *Capite undecimo* specialia quædam recensentur phænomena, quæ

ex

ex concursu ignis, aeris, aquæ & terræ oriuntur. *Caput duodecimum* atque ultimum agit de Systemate mundi. Tota doctrina de plantis, animatis, atque homine, tanquam ad Medicinam pertinens, in hoc compendio Physices omissa est. Ceterum præter Programma supra laudatum adhuc aliud addere placuit Cl. Autori, de *camphora per spiritum nitri fusa*.

Des Heil. Röm. Reichs vollständige Staats-Rechts-Lehre, Fünffter Theil ꝛc. ꝛc. Sechster Theil ꝛc. ꝛc.

hoc est,

JACOBI CAROLI SPENERI PLENIOR doctrina Juris Publici Imperii Romano-Germanici.

Tomus V.

Francofurti & Lipsiæ, impensis Georgii Marci Knochii, 1726, 4.

Alph. 2 pl. 4.

Tomus VI.

Ibidem, sumtibus ejusdem, 1727, 4.

Alph. 2 pl. 3.

POstquam Tomo IV, de quo in Actis A. 1725, Mense Decembri nos dicere meminimus, duo libri quarti capita priora, unum *de summa Imperatoris Romano-Germanici dignitate, titulis & insignibus*, alterum *de Electione Imperatoris*, executus est Vir Celeberrimus, jam Tomis his duobus omnem *de Augustis Imperatoris nostri juribus* tractationem, simulque librum quartum doctrinæ suæ Juris publici Romano-Germanici absolvit. Tertio itaque *capite coronationem Imperatoriam* exponit non minore studio apparatuque, quam præcedente electionem illustraverat: imprimis vero solennia novissimæ coronationis, & eorum quædam singularia, solicitius expendit. Quarto capite *Majestaticum Imperatoris munus, ejusque jura & officia universim* describit, Majestatis Imperatoriæ fundamentum in novissimis statuum cum Imperatore pactis constituit, eamque docet a supremo capitis Imperii nostri munere inseparabilem, omnibus coruscare, quibus doctrina civilis Maje-

Majeſtatem definit, requiſitis, ut ſit ſumma, plena, independens, legibus humanis ſoluta poteſtas. Jurium vero Auguſtorum idem fundamentum, quod Majeſtatis Imperatoriæ, eandemque normam, pacta ſcilicet noviſſima eſſe, quibus quicquid Imperatori noviter delatum, quicquid iisdem obſervantiæ Imperii veteri ac juribus, quibus Prædeceſſores Auguſti uſi, minime derogatum, id citra controverſiam Imperatori competere, demonſtrat. Inde *jura Imperatoris ſingularia & reſervata* plenius enarrantur capite quarto, facta eorum partitione ſecundum triplex objectum, communia Imperii negotia, Status Imperii, territoria & ſubditos Statuum ſingulorum: in qua difficili utique pertractatione Noſter ſeſe ita gerit, ut ad Statuum jura & ad ſuperioritatem eorum territorialem, in poſtremi generis reſervatis Imperatoriis, debita cum cura reſpiciat, utque reſervata certiora ab aliis non omnem extra dubitationem poſitis, vel per pacta recentiora abrogatis, rite diſcernat. Pergit hinc Capite VI ad *jura Imperatoris cum conſenſu Collegii Electorum in Imperio Romano exercenda*, &, quæ circa illa evenerunt hodie, mutationes expendit. Capite VII contemplatur *Imperatoris Curiam, ejusque, ut & redituum ac compendiorum ad Cameram Aulæ Imperialis ſpectantium habitum & ordinationem.* Capite VIII *de ſupremo Imperii regimine per Imperatoris mortem, reſignationem, depoſitionem vacante*, deque juribus, imprimis circa poſtremum longe difficillimum, quo Imperio vacare capite ſuo poſſit contingere, obſervandis, diſpicitur. Et hactenus pertingit Tomus V. Qui ſuccedit, Tomus VI juſta methodo pergit Capite IX ad tractationem de Vicariis Imperii eorumque juribus, quæ diſtincta cauſarum, ob quas Vicariatus exercetur, mortis ſcilicet, abſentiæ, infirmitatis, vel minorennitatis Imperatoris, contemplatione aliter atque aliter, ut res poſcit, intelligenda perhibentur. Caput X Regis Romani electionem, coronationem, eminentias, jura & officia, denique Caput XI Auguſtæ Romano-Germanicæ coronationem, eminentias, jura, deſcribit. Accedit huic Tomo Appendix de *Origine Comitum Palatinorum Imperialium, horumque juribus.* Cum enim Noſter alia inter reſervata Imperatoris jus conſtituendi ejusmodi comites enarraret libro IV cap. 5, novam de genuina iſtius reſer-

vati Imperatorii origine sententiam simul proposuit, nimirum juris Romani Justinianei in Italia restitutionem effecisse, ut primum Imperatori in Italia, mox & in Germania ea jura per Legistas vindicarentur, quæ sunt Augusti secundum legem Romanam, eaque de causa constitutos fuisse ab Imperatoribus Comites, qui jura ista nomine Imperatorum exercerent, ac titulum quidem Lateranensium Comitum inde coortum, quod Ludovicus Bavarus Castruccio, Lucæ Duci, Comiti Palatii Lateranensis, ut inaugurationi assisteret, a se creato facultatem singularibus codicillis dederit *milites constituendi, & militari cingulo decorandi, & judices ordinarios ac notarios publicos creandi & ordinandi, filios naturales, tam spurios, quam vulgo quæsitos, ex damnabili coitu natos, legitimandi, & cum ipsis super natalium defectu, & alio quolibet, dispensandi.* Hæc, ut publico programmate nuper latius executus est Noster, ita hac Appendice ipsius programmatis contextum Latinum, addita interpretatione Germanica, repetiit quidem, sed luculentis annotationibus, quæ vel scriptorum & rerum testimoniis argumentisque sententiam Autoris fulciant, vel illustrent, eundem instruxit.

PAULINI A S. JOSEPHO, LUCENSIS, CLERICI Reg. Scholarum piarum, & in Archi-Gymnasio Romanæ Sapientiæ Eloquentiæ Professoris Orationes, habitæ in eodem Archi-Gymnasio.

Romæ, ex typographia Bernabò, 1727, 8.
Alph. 1 pl. 1.

SYlloge hæc est Orationum undecim, quas Cl. Autor variis occasionibus disserendi materiam suppeditantibus, in Romanæ Sapientiæ Archi-Gymnasio recitavit. Aliquot ex illis jam in lucem prodierant, Pontificum partim, partim Cardinalium nominibus inscriptæ; erga quos suæ pietatis ut & posteris constaret monumentum, junctim illas denuo vulgare, adjectis quibusdam nondum editis, constituit. Præter vero hanc causam, quæ Professori doctissimo propria est, dignas easdem utique fuisse, quæ, publicæ luci commissæ, cum pluribus communicari pluribusque legi possent, illi

illi fatebuntur, quibus intelligere datum est, quantum veræ laudis habeat oratio, naturali sua florens pulchritudine, casta, gravis, concinna & æquabiliter decurrens, & quæ a fucis atque frigore longissime absit. Ipse etiam argumentorum delectus atque dignitas pretium illis haud leve addit atque ornamentum. *Prima* scilicet *de litterarum humaniorum neglectu atque corruptela* agit: *Secunda* vulgare præjudicium confutat nostræ ætatis hominum, qui *Mecænatum penuriæ* minus recte tribuunt, quod pauci admodum hodie ultra mediocritatem in literarum studiis assurgant: *quarta*, quanta sit *illiteratorum infelicitas*, commonstrat: *quinta de forensi latinitate expurganda* gravissima consilia subministrat: *sexta de usu & necessitate eloquentiæ in foro & hodiernis judiciis* disserit: *septima in optimis studiis lente festinandum esse* saluberrimis monitis inculcat: *octava, quæ maxime sit expedita discendi ratio* edocet: *decima ingeniorum delectum ad studia litterarum habendum esse* demonstrat, quo neglecto, quod plerumque fieri videas, nihil eximii enasci posse: *tertia* denique, *nona* atque *undecima in laudibus Leonis X. P. M.* decantandis occupantur, & in anniversariis parentalibus memoriæ hujus Pontificis, Archi-Gymnasii instauratoris, dicatis habitæ sunt.

GLI ABITI SACRI DEL SOMMO PONTEFICE
Paonazzi e neri giustificati.

h. e.

VESTIUM SACRARUM S. PONTIFICIS
violacei ac nigri coloris, in quibusdam solennioribus ecclesiæ officiis, usus vindicatus ac antiquorum Ritualium & scriptorum liturgicorum autoritate defensus a
DOMINICO GEORGI.

Romæ, apud Hieronymum Mainardum, 1724, 4.
Plag. 9.

JUsserat Benedictus XIII P.M. Autorem dissertationis hujus, quo præcipue vestium colore in exsequiis Principum celebrandis Pontifices Antecessores sui usi fuissent hactenus, inquirere. Paruit ille mandatis, & hunc libellum, Benedicti nomini inscriptum composuit,

posuit, ostensurus ex Romanæ ecclesiæ ritibus antiquissimis, quibus potissimum vestibus induti illi non Principum tantum demortuorum parentalibus officiis interesse, sed & jejunii tempore ac publicarum precum statis diebus incedere consueverint. Postquam igitur docuisset, ad exemplum summi sacerdotis *Exod. XXVIII, 5*, quatuor maxime coloribus, albo scilicet, rubro, nigro sive violaceo atque viridi Pontificum vestes distingui solitas, & nigrum præcipue seu puniceum semper adhibitum fuisse ex *Guil. Durandi, Speculatoris* titulo ab alio ejusdem nominis distincti, *Rationali divinorum officiorum* l. 3 cap. 18 §. 6, probavisset, tempora ipsa curate designat, quibus nigra, vel ejus loco violacea, veste in publicum prodire Pontificem *mores ac veterum instituta* postulent. Sunt hæc Adventus ad Vigiliam nativitatis, Septuagesima ad Sabbatum Paschæ, & Dominica Rogationum. Præter hæc ordinaria tempora illius usus in anniversariis Pontificum atque Cardinalium, in celebratione missarum pro mortuis, aliisque adhuc occasionibus invaluit. Prolixe hi ritus ex antiquitatis monumentis illustrantur; quibus vero fusius recensendis non detinebimur.

INDEX AUTORUM,
quorum Libri aut Inventa hoc volumine recensentur.

I. Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.

Ara

II. Libri Juridici.

III. Libri Medici & Physici.

Midd-

IV. Libri Mathematici.

V. Libri Historici, Geographici &c.

Anony-

Whisto-

VI. Libri Miscellanei.

INDEX AUTORUM.

INDEX

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

Apol-

Biblio-

Cal-

Chil-

Cotesii

Ecli-

Fran-

Hare

Par-

Pro-

Scali-

Scroti

Prodiit cum M. Decembri Supplem. Tomi IX Sectio octava, qua continentur 1) *R. Cumberlandi* Origines gentium antiquissimæ, Londini 1724, 8. 2) *Gottfrid. Richteri* Methodus nova atque universalis comparandi series figuratas & potentias quascunque numerorum naturalium; 3) *Jo. Georgii ab Eckhart* Dissertatio de Apolline Granno Mogouno in Alsatia nuper reperto, Wirceburgi 1727, 4. 4) De Epistolis a *Jo. Hevelio* & ad ipsum scriptis adhuc ineditis Narratio epistolica ad J.B.M. missa Petroburgo a *J.P. Koblio*, Prof. Acad. Petrob. publ. 5) *D. Christfridi Waechtleri*, JC. Responsio ad Præfat. a Jo. Alberti Periculo suo Critico præmissam. 6) *Friderici Frezzi* Poema morale de quatuor Regnis. Tomi II Fulginei, 1725, 4.

ERRATA.

Pag. 39 lin. 22 pro *e dia* l. *edi a*; p. 41 lin. 16 lege *casulas ligneas*; p. 86 lin. 3 pro *duplicem* l. *triplicem*; p. 121 lin. 18 pro *qui* l. *quia*; p. 148 lin. 32 dele *eum*; p. 187 lin. 16 pro *exigua* l. *medioeri*; p. 316 lin. 25 lege *Volumine III*; p. 322 lin. 32 l *fugavit*; p. 394 lin. 20 lege *Medici*; p. 447 lin. 1 lege *versionis*; p. 496 lin. 20 l. ἀνδράσιν, p. 497 lin. 24 l. *verbascum*; ibid. lin. 27 ita distingue: *Rectius*: *Alexander*; p. 498 lin. 26 l. σαλευομένων; p. 499 lin. 15 l. μέμνηται Ἴόβας; ibid. lin. 16 σανδαράκη; p. 500 lin. 8 pro *ex* l. *&*; ibid. lin. 9 l. ἀπολαύειν; ibid. lin. 20 post *aliis* adde: *inprimis Meursianis passim*; ibid. lin. 33 pro *in proximum Mensem* lege *in Sect. VIII Tom. 9 Suppl. p. 370*; p. 502 lin. ult. lege *sylvæ*.

LECTORI BENEVOLO
SALUTEM!

TRadimus Tibi Volumen Actorum LIX, si Tomum Supplementorum IX, cujus octo tantum Sectiones adhuc impressae sunt, computemus. Tantum vero abest, ut ceteris praestantia cedat, ut illa potius quodammodo dici possit superare. Jucunde enim praeter alia inde cognosces tot optima Opera in Anglia, maximam partem subscriptionis lege edita, adeoque inde a primo, quo in lucem prodeunt, tempore, non dicam extra Angliam, sed in Anglia ipsa, inventu difficillima ac rarissima. Nec ab ipsis instituti nostri initiis tam felicibus nobis esse contigit, ut ex Lusitania novi libri ad nos perferrentur; quod hoc tamen anno factum esse patet, ut non dissimulandum sit, non tam libros amplius ex oris illis, quam recensores hujus linguae gnaros nos desiderare. Interim ad Historiae Litterariae insi-

insigne ornamentum spectat, quod Actorum Academiæ Historicæ Regiæ Lusitanicæ ab A. 1721 & 1725 recensum dedimus hoc anno satis amplum, ut alia nunc taceamus. Optandum jam nobis foret maxime, ut in Hispania pariter reperiatur, qui commercium nobiscum instituere aveat. Nec defuere etiam, quæ in Italia, Gallia, Belgio & Germania nostra prodiere, in quibus exstitere etiam, quæ non in omnibus tabernis prostant. Reperti quidem sunt inter novos, Belgii maxime, Litteratores, qui splendidas suas Autorum editiones, quas quotidie protrudunt in forma quarta, non satis subinde a nobis laudatas, scaphamque scapham appellatam, indigne tulerunt; & visi nobis sunt valde ridiculi Typographi nonnulli Belgæ, qui cum animadverterent, censuris nostris justis unum alterumve emptorum absterreri, a nobis datis literis rogarunt, ne librorum a se impressorum mentionem ullam faceremus in Actis nostris; qui nesciunt profecto, nos in illis condendis non id curare, quod typographorum, sed quod lectorum doctorum emptorumque potius intersit. Quare si bonos & probe elucubratos produxerint Autores, non est, ut fugiant nostra elogia, sin parum præstiterint, præter externum ornatum, penes ipsos haud stabit, num sententiam nostram expromere, an tacere potius malimus. Si quis tamen se injuria a nobis provocatum crediderit, ei jus inculpatæ tutelæ minime denegabimus, parati quippe Actis inserere, si quid modeste reponendum habuerit, & vel moderaturi judicium nostrum, vel ejus rationem reddituri accuratius. Vale.